

משנת התלמוד / חלק השאלות והתשובות

כ"ח אב תשס"ו

38 היינו באותיות רש"י (, 391 היינו סוף)

דין נושא

משנת התלמוד השלם / מסכת גיטין - גיטין גיטין ביצה 004-555\4 3333\4 אב ס"ו

בהכנת חיבור "משנת התלמוד השלם והקצרה" הושקעו עבודה רבה

ולכן כל הזכויות שמורות ומשוירות למחבר, הן על פי דין תורה והן על פי חוק הבינלאומי

ואסור בכל תוקף כל הדפסה, צילום, העתקה, שיכפול, הקלטה, תרגום, אחסון במאגר מידע, מולטימדיה

ו/או כל מאגר אחר, או כל אמצעי אלקטרוני אופטי, מכני או אחר, של כל חלק שהוא מהחומר ללא אישור בכתב.

בחיבורי "משנת זכויות היוצר" מהדורה תשס"ב פרק ה' הערה 1, הבאנו

שלפי הרבה פוסקים איסור העתקה כרוך באיסור גזל מהתורה, ולכן אסור להעתיק אפי' למטרה עצמית

גם אם בלא העתקה לא היה קונה את היצירה, ושכן פוסק מרן הגר"ש אלישיב מובא בחיבורי שם פרק יח, וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר

פרק ראשון

המביא גט א'

א. "המביא גט ממדינת הים לאר"י צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם", מדוע, ומה הנפק"מ בטעמים, לפי תחילת הסוגיא, [לפי מסקנת הסוגיא, ולאחר שלמדו – עיין לקמן תש"י 7?]

דף ב: ד:

תשובה:

לפי רבה - לפי שאין בקיאת לשמה.

ולפי רבא - לפי שאין עדים מצויין לקיימו, בתוס' (דף ה. ד"ה כשניסת) בתירוצם השני מבואר: דלהאי לישנא אליבא דרבי יוחנן הסוברת "ששנים שהביאו גט צ"ל בפ"נ ובפ"נ" וגם סוברת ש"ג' גיטין פסולים לא תצא" - בהכרח שרבה ורבא תנאי היא, (בגמ' לקמן דף ה. מבואר: שריב"ל ס"ל כרבה, ורבי יוחנן ס"ל כרבא, ומבואר במהרש"א לקמן דף ו. על תוד"ה מ"י אתא, שלפי רש"י שם ד"ה איתמר - גם רב ס"ל כרבא, ושלפי התוס' הנ"ל - אין הכרח לזה, ועיין במהר"ם ש"י שם, וע"ע במש"כ לקמן פרק שני תש"י א'. הראשונים והפוסקים פסקו כרבא, חוץ מהראב"ד - מובא בספר הזכות לרמב"ן - שפסק כרבה, וע"ע ברמ"א שהבאנו לקמן תש"י טז, ובמש"כ שם).

לפי תחילת הסוגיא - הגמ' הבינה שרבה אינו סובר את רבא כלל, וא"כ יש שלשה נפק"מ בין רבה לרבא, 1. כששנים הביאו גט, 2. במביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל, ופירש"י (ד"ה אי נמי): דס"ד כגון מיהודה וגליל, שלא שכיח ביניהם שיירות, [לקמן דף ד: הגמ' אומרת שזה לא נפק"מ, הואיל ושכיח שיירות של עולי רגלים, וכן שיירות לבתי דינים, ולכן לכו"ע לא צ"ל בפ"נ ובפ"נ], 3. במביא גט מאותה מדינה במדינת הים, [והיינו מעיר לעיר במדינה אחת דשכיחי שיירות], שבמקרה הראשון והשלישי - לרבא ל"צ לומר, כי מצויין לקיימו, [מחלוקת רש"י ותוס' ד"ה אתייה, ודין שנים שהביאו גט - עיין מש"כ לקמן פ"ב תש"י א' דין ט"ז]. ולרבה צ"ל, ובמקרה השני - לרבא צ"ל, ולרבה ל"צ, כי בקיאת לשמה.

אך לפי מסקנת הגמ' (בדף ד: - רבה סובר גם את הטעם של רבא, [עיין במש"כ לקמן תשובה יד. ושם נבאר גם את ההנפק"מ בין רבא לרבה לאחר שלמדו].

נפק"מ נוספת בין רבה לרבא - התוס' (בדף ב: ד"ה מאי בינייהו) כתבו: שבגט מקויים, לרבה צ"ל בפ"נ ובפ"נ, ולרבא לא צ"ל, [והגט כשר כדלקמן סוף דף ה. וזהו גם לאחר שלמדו שצריך "לשמה", וכ"כ התוס' לקמן דף ה. ד"ה בי תרי].

עוד נפק"מ: כשהשליח אמר "ידענו" או "ידעת" - עיין מש"כ בתשובה ו' דין ו'.

עוד נפק"מ - עיין לקמן תשובה טו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחברות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

נפק"מ נוספת: כתבו התוס' (ד"ה לפי), לפי מה שכתב רש"י בתחילת הסוגיא (ד"ה לפי שאין בקיאיין), שלרבה צריך לשאול את השליח אם ראה שנכתב "לשמה", וצריך לענות "הן", ולפי רבא לא צריך לשאול, ונענש.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' יח) נפסק: עשה הבעל שנים שלוחים להוליך גט לאשתו, אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם נותנים אותו לה ותהיה מגורשת, והוא שיהיו כשרים להעיד, שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקויים, שהרי שלוחין הם עדין, וי"א לאם בל הבעל וערער לריך להקיים בחותמו (טור), וכן משמע מהר"ן לענת כ"י. וי"א דאפי' לא עשה שליח אלא אחד, והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזה הגט להוליך לאשתו, א"צ לומר "בפני נכתב ובפני", ויש מי שמצריך בזה שימסרונו בפני עידי שליחות עצמם.

ב. האם המביא גט בארץ ישראל צריך לומר בפ"נ ובפ"ג, והאם נאמן ליטעון "מזויף", ומדוע? דף ב.

תשובה :

אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"ג, דבקיאיין לשמה ומצויין לקיימו מחמת עולי רגלים ובתי דינים קבועין שיש שם, ואם הבעל מערער ואומר "שהגט מזויף" יתקיים בחותמו, ומבואר בתוס' (ד"ה ואם): דכל זמן שלא בא הבעל ומערער יכולה לינשא על פי הגט, ולא טענינן מזויף, וכתבו דזהו רק בגט אשה, דמשום עיגונא הקילו רבנן, ווהר"ן על המשנה "דהביא גט באר"י", פירש טעם אחר, עיי"ש. ובריתב"א בדף ט. ברא"ש סי' יז, ובגרי"ז על הרמב"ם פ"ג מגירושין, אבל בשטרי ממון הדין שונה - עיין בתשובה הבאה. ונמבאר בגמ' לקמן דף ו: שאם אמר השליח בפ"נ ובפ"ג - נאמן וא"צ לקיימו, וכתבו התוס' שם ד"ה ואי עבדת, שמשמע מהגמ' שם, שאמירת בפ"נ במביא גט בא"י דינו כמו של המביא ממדינת הים, שמועילה לענין זה שלא יוכל הבעל לערער אצ"כ - עיין לקמן תשר' ו' דין ד'.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' א') נפסק: וכן שליח שהביא גט מא"י ואמר "בפני נכתב ובפני נחתם", אע"פ שאינו צריך, אם יבא הבעל ויערער אין משגיחין בו, ואם אין השליח עומד בשענת כתיבה וחתומה, אל יתן לה א"כ נתקיים בחותמו, ויש לשליח להיות מכלל הג' שקיימו אותו, ואם לא נתקיים נתן לה ה"ז פסול עד שיתקיים, ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת, אבד הגט הרי זו ספק מגורשת וכו', ונ"ל דהאידינא אפי' באר"י צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם, וזמן הזה המביא גט אפי' מבית לבית בעיר אחת ל"ל "בפני נכתב ובפני נחתם" (תוס' ריש גיטין), וע"ל סי' קמ"א סעיף נה, לאין ליתנו זמן שהבעל בעיר, י"א לאם יש לשליח הרשאה וכתב בה מי הם עידי הגט, לזה מקרי נתקיים בחותמין, וא"כ אין השליח ל"ל "בפני נכתב ובפני נחתם" (כצ"ל סי' תקס"א, ומרדכי ריש התקבל), ויש חולקים ואומרים דהרשאה לא מקרי קיום (כיצ"ש סי' קי"ח ובסדרים), וכן נוהגים דשליח אומר "בפני נכתב ובפני נחתם" אף כשיש לו הרשאה ואין לשנות.

ג. מלוא הכא לטרוף מיתומים או מלקוחות ע"י שטר, האם טוענים עבורם "פרוע" או "מזויף", ומדוע? דף ב.

תשובה :

1. טענת "פרוע" - בתוס' (ד"ה ואם) מבואר: שטוענים רק לפי מאי דקיי"ל כשמואל הסובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, דהיינו דכמו שהלווה עצמו נאמן לטעון "פרוע" כך אנו טוענים ליתומים וללקוחות, אבל לפי רב דאמר "א"צ לקיימו" - אין טוענים להם "פרוע" שהרי גם האב לא נאמן ליטעון "פרוע" במיגו במזויף, [הטעם שאינו נאמן במיגו - עיין אמ"ה על מסכת ב"מ חלק א' עמ' תקפח ובהערה 28 שם, ובתוס' כתובות דף יט. ד"ה מודה, ובמהרש"א שם].

2. טענת "מזויף" - התוס' (שם) הוכיחו, שטוענים "מזויף" ליתומים וללקוחות, ושזהו אפי' למ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, דאל"כ לא שבקת חיים לכל בריה, וכן הוכיחו זאת מגמ' בב"ב עיי"ש, וכן שיטת התוס' בב"מ דף יג: עיי"ש, והמהר"ם ש"ף על התוס' בב"מ שם הוכיח מתוס' בכתובות לא כן, וכן דעת הר"ן, ועיין ברשב"א לקמן דף ט. ובאמ"ה שם עמ' תקפח, הערה 16. עוד עיין במהר"ם בסוגיין, הכותב שהנפק"מ בין טענת "מזויף" לטענת "פרוע" הוא, באופן שמת או הלך למדינת הים תוך זמנו, שאז שייך לטעון רק "מזויף", ולא "פרוע".

ד. המולא שט"ח שאין בו אחריות, האם חייב להחזירו: (א) כשהלווה צפנינו ואינו מודה. (ב) ככה"ג כשהמלוה מלא עידי קיום. (ג) כשהלווה אינו צפנינו והמלוה קיימו, ומה הדין אם אח"כ הלווה הגיע, ומדוע? דף ד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

בתוס' (ד"ה ואם, ע"פ הגמ' בב"מ) מבואר: שהמוצא שט"ח שאין בו אחריות, לרבנן - לא יחזיר, ולר"מ - יחזיר, וששמואל מעמיד מחלוקתם כשהחייב בפנינו ואינו מודה, וכתבו: דזהו מפני שאיתרע בנפילה, ואפי' קיום לא מועיל, דחוששין שמא זייף באופן שא"א להכיר את הזיוף, ומבואר בגמ' שם: שלפי שמואל אליבא דר"מ, שטר שאין בו אחריות, לא גובה אפי' מבני חורין, ולכן סובר שיחזיר, ואם השטר כבר מקיים: לפי תירוצם הראשון של התוס' בכתובות דף צב. סוד"ה דינא - גם בזה חוששין שמא יטעו בקיום, וכן מדויק מהתוס' בב"מ דף יג: ד"ה הא קאמר, ואילו לפי תירוצם השני בכתובות שם - בנמצא שטר מקויים לא אמרינן "איתרע בנפילה" אף אם הלווה בפנינו וטוען "מזויף", דכיון שמקויים מסתמא דקדקו ביה ב"ד, וכולי האי לא חיישינן שזייף חתימת העדים וחתימת הדיינים, וע"ע בתוס' בב"מ ה"ל, שהסתפקו, אף בשטר שאינו מקיים, אם מהלווה עצמו יכול לגבות ע"י קיום, לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור ראיותו, ומרש"י בב"מ דף יג. ד"ה שמואל משמע, שלא יועיל אף כדי לגבות מהלווה, וע"ע במש"כ על מסכת בב"מ פרק א' תשר' סג, ובתשר' סא, סד, סה, עד, עה, אבל אם אין הלווה בפנינו - אם מצא המלוה עידי קיום, מחזירין לו, וכתבו: שנראה שאף אם בא אח"כ הלווה וטוען "מזויף" - אינו נאמן, כיון שהוחזק בהיתר.

ה. האם המביא מאשקלון או מרקס וחגר או מעכו ל"ל צפ"נ ובפ"נ, ומדוע?

דף ב.

תשובה:

א. המביא מאשקלון

בין לרבי יהודה ובין לר"מ צ"ל בפ"נ ובפ"נ, ומיהו עיין ח"י הרצ"ה קאלישר על המשניות, ולכאורה לת"ק דר"ג, ור"א א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, ואף שאשקלון מארץ ישראל היא.

לפי שיטת ר"ת - זהו מפני שעולי בבל לא כבשוה, ואין ת"ח מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם.

ולפי שיטת ר"י - זהו אף אם נאמר שכבשוה עולי בבל, וכל הטעם שצ"ל בפ"נ ובפ"נ, זהו מפני שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלג משיבות ובתי דינים.

ב. מרקס וחגר

לפי שיטת ר"ת - יש שני רקס וחגר, אותו שבמערבה דארץ ישראל מארץ ישראל הוא, כי גם עולי בבל כבשוה, ולא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, אבל אותו רקס וחגר שר' יהודה אומר, שהמביא משם צ"ל בפ"נ ובפ"נ, הוא במזרחה של אר"י והוא בחו"ל.

ולפי שיטת ר"י - המביא מרקס וחגר צ"ל בפ"נ ובפ"נ גם אם נאמר שהיה "רקס" אחד והוא באר"י, הואיל ודינו כאשקלון הנ"ל דין א'.

ג. מעכו

לפי שיטת ר"ת - חציה בארץ ישראל וחציה בחו"ל, המביא מחציה שבאר"י, לכו"ע א"צ לומר, ומחלוקת ר"מ ור"י היא כשהביא מחציה שבחו"ל, שלרבי יהודה צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

ולפי שיטת ר"י - ר' יהודה מצריך לומר בפ"נ ובפ"נ אף במביא מחציה שבאר"י, וטעמו כנ"ל דין א', ומבואר ברשב"א, שלשיטת ר"י - ר"מ חולק רק בחציה שבאר"י, וע"ע ברש"ש, וכתב מהרש"א: דאף שלשיטת ר"י אסור לגור בקביעות אפי' בחציה שבאר"י, מ"מ אין אסור "יציאה מאר"י", כשיוצא לשם בדרך ארעין.

ו. חיוב אמירת השליח "בפני נכתב ובפני נחתם": (א) האם חיובה מדאורייתא או מדרבנן, בין בשליח להולכה ובין בשליח קבלה, ומדוע? (ב) מדוע מספיק שהשליח יאמר כן ולא צריך ב' עדים. (ג) בפני כמה צריך השליח ליתנו לה. (ד) מה יהיה אם אח"כ יבוא הבעל ויערער. (ה) האם אמירת רק "בפני נכתב" או רק "בפני נחתם" מהני. (ו) האם מועיל שיאמר "ידעתי", או "ידענו", ומדוע?

דף ב: ג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. מדאורייתא

השליח לא צריך לומר כן.

לפי רבה - זהו מפני שרוב בקיאיין הן, וסתם סופרי הדיינים יודעים שגט אשה צריך לכותבו לשמה, ומבואר בתוס' (ד"ה סתם): דהוי כמו מיעוטא דמיעוטא דלא חיישינן אפי' לר"מ דס"ל שחיישינן למיעוטא.

לפי רש"י (ד"ה ורבנן) אליבא דרבה: משום שחכמים חששו שמא יערער הבעל ויאמר, שנכתב שלא כראוי, "לשם א' מבני עירו ששמו כשמו ושמה כשמה ונמלך מלגרש", והאשה תהיה צריכה לטרוח להביא ראיה נגדית, ותוס' (שם) כתבו: שלחשש זה לא חוששינן, שהרי בהוחזק ב' יוסף בן שמעון אפי' נכתב לשמו פסול, כי לפי ר"מ צריך שיהיה מוכח מתוכו למי מתגרשת, והרשב"א כתב: דמסתמא לרש"י - אף לפי ר"מ א"צ שיהיה מוכח מתוך עידי החתימה איזו היא המתגרשת, והביא סיוע מרש"י דף כב, עיין במש"כ לקמן פרק ב' תשרי כב, ותשר' לו דין א', ובפרק ח' תשרי יח, דין ב' אופן 2, ולכן בפרשיים: שכל תקנת חכמים היא רק כדי שלא יוציא הבעל לעז על הגט, ויאמר "שהסופר כתבו להתלמד, והוא החתים עליו עדים, מפני שהוא לא היה בקי לשמה", ומרש"י ומתוס' יוצא, שערעור הבעל אחר שהשליח אמר בפ"נ ובפ"נ אינו מבטל את הגט, אך לפי שיטת רבינו אביגדור כהן מובאת בהגהות מרדכי קידושין סי' תקסט - בטל בזה כח השטר לגמרי ומדאורייתא.

לפי רבא - זהו מפני שעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי, ולא צריך קיום, ותקנת חכמים היא לאומרו, כדי שלא יבוא הבעל ויערער על הגט.

לרבא סיבת התקנה היא, כדי שהאשה לא תהיה צריכה לקיימו מחמת עירעורו של בעל, ולא תמצא עדים לקיימו, ממקום למקום בחו"ל.

ברש"י (דף ב. ד"ה צריך) מבואר: שחכמים תיקנו רק ששליח הולכה יאמר כן, והר"ן מסביר שבשליח קבלה שטעם הקבלה מהבעל מגורשת, שוב אין חוששינן שיבוא אח"כ ויערער. המאירי על דף ו. בשם חכמי הדורות כתב, שאם שליח קבלה או האשה יאמרו בפ"נ ובפ"נ, הבעל לא יוכל אח"כ לערער, והמאירי חולק עליהם.

ב. א"צ ב' עדים לומר כן

מפני שכל חיוב אמירה זו היא רק מדרבנן, ומשום עיגונא הקילו חכמים, שמספיק שהשליח לבד (שראה את הכתיבה והחתימה, כדלקמן תשובה כ'), יאמר כן.

ג. אמירתו בפני כמה

נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי חנינא אם צריך לאומרו בפני ב' או בפני ג', הגמ' (בדף ה:) אומרת: שלכו"ע צריך ליתנו בפני ב"ד, דלמסקנת סוגייתנו, אמירתו היא עכ"פ גם משום קיום, ולכו"ע בדרבנן עד נעשה דין, ושסברת מחלוקתם היא, דמ"ד בפני ג' סובר, דכיון שאשה כשירה להביאו, יבואו ויסמכו עליה ולכן צריך ג', כדי למנוע תקלה, ומ"ד בפני ב' סובר, שכולם יודעים שאסור ליתנו בפני אשה, ושברבייתא מבואר כמ"ד בפני ב'. ולפי בעל העיטור - באר"י שא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ יכול ליתן הגט בינו לביתה, והרשב"א חולק עליו, וסובר: שלפי ר"א דאמר עידי מסירה כרתי - גם באר"י צריך ליתנו בפני ב'.

הלכה :

בשר"ע (סי' קמב סעי' א') נפסק: שליח שהביא גט ממקום למקום בחו"ל או מא"י לחו"ל או מחו"ל לא"י, אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו, ה"ו אומר בפני שנים "בפ"נ ובפ"נ", ואח"כ יתן לה בפניהם ותתגרש בו. וההלכה בדין שליח אם נעשה עד - עיין במש"כ לקמן תשרי יח.

ד. אם יבוא הבעל ויערער אחר שהשליח אמר בפ"נ ובפ"נ

ברש"י (ד"ה מעיקרא, וכן הוא בגמ' לקמן דף ו:) מבואר: שהבעל לא יהא נאמן, הואיל והשליח יודע שצריך לומר, בפ"נ ובפ"נ, לכן כבר בתחילה מדייק (השליח - מהרש"ל, ועיין רשב"א) לראות שהגט נכתב ונחתם בכשרות ויודע שהבעל מגרשה, ונאפי' חשש ללעו ליכא, וכ"כ התוס' ד"ה חד. הרא"ש בסי' ב' כתב, שכמו שהימנהו רבנן לומר בפ"נ ובפ"נ, כך נאמן לומר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"שהבעל ענשאו שליח", כיון שהגט יוצא תחת ידו, וא"צ לקיים כתב השליחות, אף אם הבעל מכחישו, בעל שערער לפני שהשליח אמר בפ"נ ובפ"נ, לפי הב"ש ס"ק קמב ס"ק ב' – צריך קיום מדאורייתא, ולא מהני מה שהשליח יאמר בפ"נ ובפ"נ.

ה. כשאמר רק "בפני נכתב" או רק "בפני נחתם"

לפי רבא - לכו"ע לא מועיל, דכל התקנה היא לומר נוסח קיום שונה מכל קיום שטרות דעלמא, כדי שלא יבואו להחליפו ולומר שבשאר שטרות מועיל קיום אף ע"י עד אחד המעיד "מכיר אני את חתימת העדים". עוד סובר רבא: שמשנתנו היא לכו"ע, ומה שצריך להוסיף "בפני נכתב", זה כדי שלא לית ליאיחלופי.

לפי רבה - אמירת שניהם מעכבת מפני שצריך להעיד 1. שכתבת הגט היתה לשמה, 2. על החתימה שהיתה לשמה.

לפי רבה אליבא דר"מ - מספיק לומר רק "בפני נחתם", ושמשתנו לא כר"מ, ונהתוס' בד"ה דתנן. הקשו מהברייתא דלקמן דף ה. שגם ר"מ מצריך "בפני נחתם", ואף בדיעבד, והניחו בתימה, ותנא דמשנתנו הסובר שצריך לומר גם "בפני נחתם".

לפי סתמא דגמ' אליבא דרבה - משנתנו כרבי אלעזר ומדובר שחתום עדים, וכרבי אבא דאמר "מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו שהוא פסול", [דגורין חתימה אטו כתיבה – תוד"ה מודה, וע"ע במש"כ לקמן תשר' יב דין ד, אבל לר"מ דס"ל עידי חתימה כרת, מספיק שיאמר רק "בפני נחתם" וא"צ לומר בפני נכתב.

ולפי רב אשי אליבא דרבה - תנא דמשנתנו הוא רבי יהודה, [פי' לא דוקא אלא סובר כשיטת רבי יהודה, דאין לומר שהוא רבי יהודה, שהרי מצינו שת"ק בפ"ב – והוסיף המהר"ם שגם במשנתנו – חולק עליו וסובר אף הוא שצ"ל בפ"נ ובפ"נ – תוד"ה הא מנין, דס"ל שהגט אינו כשר עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש, ונלכאורה ס"ל שלרבי אלעזר מספיק שיאמר רק "בפני נכתב", גם אם חתומים בגט עדים, ולא גורין חתימה אטו כתיבה, ולרבי מאיר מספיק רק "בפני נחתם".

ו. כשאמר "ידעתי"

לפי רבה - לא מהני, לרש"י (ד"ה אטו): צ"ל שזהו רק משום שאין עדות על "לשמה", [אך המהר"ם מבאר: שלתוס' – ד"ה הכא וד"ה אטו – אליבא דרבה לא מהני "ידעתי", מאותו הטעם שפירשו בדברי רבא – דבריהם הובאו בסמוך – וע"ע במהר"ם שי"ף, ובמהרש"א מש"כ בזה, ולפי"ז זהו אף לאחר שלמדו ואף באופן שלא גזרו "שמא יחזור וכו'".

לפי רש"י (ד"ה אטו) אליבא דרבא - מהני.

ולפי תוס' (ד"ה אטו, וד"ה הכא, וכתבו שכך שיטת ר' משולם) - אף לפי רבא לא מהני, דבאמירת בפ"נ ובפ"נ דייק טפי, דמרע אנפשיה טובא כשאמר "בפני נעשה הכל" והוא לא ראה מכשיאמר "ידעתי", ואם שנים אמרו "ידענו" - הדין תלוי במחלוקת רבה ורבא, [ואפי' בארץ ישראל – מהרש"א על התוס' דף ד: ד"ה רבה, ואם שניהם שלוחים, ולפני שלמדו - הדין תלוי במחלוקת רבה ורבא, אבל לאחר שלמדו - לכו"ע מהני, עיין לקמן תשובה יד.

ז. במאי פליגי ת"ק, ר"ג, ורבי אלעזר שבמשנתנו, ומדוע: דף ב. ד. ד:

תשובה:

מחלוקתם במביא גט מרקם וחגר או מכפר לודים ללוד אם צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם.

לפי ר"ג - מרקם וחגר צריך לומר, ומכפר לודים ללוד לא צריך לומר, ונלכאורה גם דעת ר' יהודה כן, אך עיין חז' הרצ"ה קלישר על המשניות.

לפי רבי אליעזר - אפי' מכפר לודים ללוד צריך לומר.

ולפי ת"ק - מכל המקומות האלו לא צריך לומר. ולענין הלכה: עיין מש"כ לעיל תשובה ב'.

להו"א בגמ' (בדף ד.)

פליגי ברבה ורבא, (הנ"ל תשובה א'), לפי ת"ק - לא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, דס"ל כרבה דאמר "לפי שאין בקיאים לשמה", ובמקומות האלו בקיאים לשמה, ולפי רבא גמליאל - צריך לומר, דס"ל כרבא דאמר "לפי שאין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עדים מצויין לקיימו, וברקם וחגר לא מצויין לקיימו.

ומבואר בתוס' (ד"ה ומר סבר): שלפי רבי אליעזר - אפי' מכפר לודים ללוד צ"ל בפ"נ ובפ"נ, דסבר שלא תחלוק במדינת הים, ושאין להסביר שסובר מובלעות נמי לא שכיחי, (הכרח לכונתם - עיין מהר"ם).

לתירוץ הגמ' אליבא דרבה

כו"ע סוברים את הטעם "לפי שאין בקיאיין לשמה", ומחלוקתם היא: שלפי ת"ק - כל אלו סמוכין הן ומיגמר גמירי, ולא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, לפי ר"ג - מובלעות (ככפר לודים) גמירי ולא צ"ל, אבל סמוכות ולא מובלעות (כרקם וחגר) לא גמירי וצ"ל, ושלפי רבי אליעזר - גם המביא מהמובלעות צ"ל אף שגמירי, כדי שלא תחלוק במדינת הים.

לתירוץ הגמ' אליבא דרבה

כו"ע סוברים את הטעם "לפי שאין עדים מצויין לקיימו", ומחלוקתם היא: שלפי ת"ק - כל שסמוכין מצויין לקיימו, ואלו סמוכין הן, לפי ר"ג - מובלעות שכיחי סמוכות לא שכיחי (דיש חירום ביניהם - רש"י), ושלפי רבי אליעזר - מובלעות גם צ"ל, כדי שלא תחלוק במדינת הים.

ח. האם המוליך גט מארץ ישראל לחו"ל צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם, ומדוע? דף ב. ד. ד:

תשובה:

לפי ההו"א בגמ' (דף ד. ד.): ת"ק וחכמים חולקים במוליך גט מא"י לחו"ל אם צ"ל בפ"נ ובפ"נ, וסברת מחלוקתם אם סוברים כרבה או כרבא, דלת"ק לא צריך לומר, דס"ל כרבה ובאר"י בקיאיין לשמה, וחכמים סוברים שצ"ל, דס"ל כרבא, ולכן מאר"י לחו"ל דלא שכיחי שיירות צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

לתירוץ הגמ' אליבא דרבה - לכו"ע הטעם לפי שאין בקיאיין לשמה, וחולקים אם גוזרין מוליך אטו מביא.

ולתירוץ הגמ' אליבא דרבא - לכו"ע הטעם לפי שאין עדים מצויין לקיימו, וחכמים אינם חולקים על ת"ק אלא מפרשים שגם לת"ק צ"ל בפ"נ ובפ"נ, הואיל ולא שכיחי שיירות. וכן צ"ל למסקנא אף אליבא דרבה דאית ליה דרבא, (ובתוס' לקמן דף ו. ד"ה ומבי. מבואר: שלמסקנא שרבה אית ליה דרבא - יפרש מזלוקתם כמו שרבא פירש, ולכו"ע לא גזרין מוליך אטו מביא, ומפרש הקרני ראם על המהרש"א שם: דהיינו לאחר שלמדו, דהו"ל גיירה לגיירה). לענין הלכה: עיין מש"כ לעיל תשובה ב.

ט. המביא גט מהגמוניא להגמוניא בארץ ישראל או מיהודה לגליל, האם צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, ומדוע? דף ב. ד:

תשובה:

א. מהגמוניא להגמוניא בארץ ישראל שהיו מקפידין זה על זה

המשנה בשם רשב"ג אומרת: שצ"ל בפ"נ ובפ"נ, והגמ' אומרת שזהו גם לרבה, אף שבאר"י בקיאיין לשמה, משום שלמסקנא רבה אית ליה דרבא. ומבואר בתוס' (דף ד. ד"ה רבה): שמעיקר הדין מהגמוניא להגמוניא בארץ ישראל לרבה מספיק שיאמר רק "בפני נחתם" בלא "בפני נכתב", שהרי לא חושש לאיחלופי ונכ"ל תשובה ו' דין ה', אלא כיון שתיקנו לאומרו משום "לשמה" במדינת הים תיקנו שיאמר בכל מקום ואף בארץ ישראל. לענין הלכה - עיין במש"כ לעיל תשובה ב.

ב. מיהודה לגליל

לכו"ע לא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, בתוס' (ד"ה כיון, וד"ה שהיו) מבואר: שזהו אף שיש חירום ביניהם, כמבואר במס' ב"ב, והטעם, מפני שהוא פחות מאשר החירום שמהגמוניא להגמוניא, ומצויין לקיימו ע"י עולי רגלים או מפני שיש בתי דינין קבועים בעיירות כתקנת עזרא, ומצויות שיירות שהולכות לדון במקום הועד, ולכן אף לרבה לא צ"ל בפ"נ ובפ"נ.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחברות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. לפי רבה דאמר "לפי שאין בקיאין לשמה", האם העד צ"ל במפורש "שראה שנכתב לשמה", והאם אינם בקיאים גם בפלג הלכות, ומדוע?
דף ב:

תשובה:

לפי רש"י (ד"ה לפי) - צריך להעיד במפורש "שראה שנכתב לשמה".

ולפי תוס' (ד"ה לפי) - אין צריך, דמסתמא קמסהיד לשמה, [לפי המהרש"א והרעק"א דברי רש"י אלו הם רק להו"א שאין בקיאין גם בשאר הלכות, אבל למסקנא גם רש"י מודה לתוס', ובוה מיושב הסתירה מרש"י דף ג. ד"ה לא גיז, ועיין פנ"י שיישב שיטת רש"י באופן אחר].

עוד כתבו התוס': שבכל שאר הלכות גיטין בקיאין הן, ורק "לשמה" לא, לפי שאינה נראית להם הדרשה "וכתב לה" לשמה, ולאחר שלמדו קיבלו דרשה זו, ווהר"ן כתב: י"ל פסולים הללו לסופרין מסורים, וסתם ספרי דדייני מיגמד גמירי, וכשזששור בלשמה לא משום סופר זששור אלא משום דילמא אכתביה בר מאתיה ויהביה להאי, דשמיה כשמיה ושמה כשמה, ואע"פ שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון אא"כ הוחזקו, כיון דאיכא מיעוטא דמיעוטא דספרי דלא גמירי חיישין].

יא. האם עד אחד נאמן, ומנין למדים זאת? א) באיסורין כשלא איתחזיק איסורא. ב) באיסורין כשאיתחזיק איסורא, ומה הדין כשבעבר זה היה בידו. ג) בדבר שבערוה כשאיתחזיק, וכשלא איתחזיק.
דף ב:

תשובה:

א. באיסורין כשלא איתחזיק איסורא

לדוגמא: בחתיכה שהיא בספק חלב ספק שומן - עד אחד נאמן.

לפי רש"י (ד"ה ומשני) - שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה, על השחיטה, ועל ניקור הגיד והחלב.

והתוס' (ד"ה עד אחד - הראשון) כתבו: שזהו מהפסוק "וספרה לה" [עיי' מהרש"א], עוד כתבו: שעל הפרשת תרו"מ [מפירותיו - מהרש"א], ועל השחיטה עד אחד נאמן, משום שבידו לתקנם, וכדלקמן.

ב. באיסורין כשאיתחזיק איסורא

עד אחד אינו נאמן.

ומבואר בתוס' (ד"ה עד אחד, הראשון): שאם היה בידו לתקנו - נאמן. והוסיפו: שנאמן גם אם פעם היה בידו אף שעכשיו אינו בידו, [וכן משמע מרש"י ד"ה הכא, שכתב שטבל ושחיטה בידו לתקנם, ובשחיטה הרי כבר אינו בידו, וכן דעת הרא"ש לקמן פרק ה' סי' יג, דנאמן לא מדין מיגו, אלא כיון שהוא ברשותו ובידו לתקנו הוי כבעליו ונאמן אף לאחר שיצא מתחת ידו, אבל רש"י לקמן דף נד: ד"ה כל שבידו, מפרש: דנאמן דוקא כשבידו "לעשות בשעה שמודיעו", משמע שזה מטעם מיגו, ויתכן שפירש כן רק אליבא דאביי, אבל לרבא דקיי"ל כמותו, נאמן גם אם פעם היה בידו, וע"ע ברשב"א שם, ובהשגות הראב"ד בדפי הרי"ף דף כו: הסובר שגם לפי אביי "בידו", היינו שהן ברשותו, ולא מפני שיש לו מיגו, ועיין רמב"ן לקמן דף נד: ובמש"כ על מסכת קידושין דף סה: ובמאירי שם, ובביאור הגר"א יור"ד סי' קכז ס"ק כה, פסק שנאמן אף אם פעם היה בידו אע"פ שעכשיו אינו בידו, וע"ע במש"כ לקמן פרק ה' תשו' לב, לג, לד].

עוד הוסיפו התוס': שאף אשה נאמנת על השחיטה, כיון שבידה ללמוד לשחוט, או להשכיר אחרים שישחטו לה כבידה דמי, ושעד אחד נאמן למדים מנדה, שנאמר בה "וספרה לה" לעצמה, ולא מסברא, ורש"י בחזקין דף י: ד"ה עד אחד, כתב, דלמדים זאת מדכתיב "וזבחת מבקרך ומצאנך", ושחט את בן הבקר", ואכלי הכהנים על ידו, ומחידושי הרשב"א בסוגיין גם משמע שלומד כרש"י בחזקין].

עוד כתבו התוס' (ד"ה מיד): שיש לומר דעד אחד נאמן באיסורין זהו רק להתיר אבל לא לאסור, וכתבו שמהגמ' משמע שנאמן גם לאסור.

הלכה:

בשור"ע (יור"ד סי' קכז סעי' ג) נפסק: עד אחד נאמן באיסורים להתיר, אבל לא להחמיר, מיטו יק אומרים דכלכל לאיכא לנכורי,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כגון שאומר לו "בא ואראך עובד כוכבים מנסך יינך", לריך לחוש לדבריו (ב"י בשם התוספות), וכל דבר שלא איתחזק לא להיתר ולא לאיסור עד אחד נאמן עליו אפילו לאסרו (אשר"י פ' הנזקין ומרדכי פרק האשה רבה), וכל היכא לאיתחזק דבר באיסור כגון טבל או חתיכת בשר שאינה מנוקרת אין העד נאמן עליו להתירו אלא א"כ בידו לתקנו (ג"ז סס), ואם היו כצאן ב' חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר, נאמן העד לומר זה היתר וזה איסור (הר"ן סס), ואדם נאמן על שלו אפי' היכא לאיתחזק איסורא (סס באשר"י), ועיין לעיל סי' קיט דין התשוד על הדבר אם מעיד עליו.

עיר ברבנו התוס' (ד"ה הוי דבר שבערוה): שהגמ' ביבמות (דף פח.) מסתפקת באופן שזה אינו בידו (ואיתחזיק), כגון טבל [של אחרים - מהרש"א], והקדש, וקונמות.

ג. בדבר שבערוה ואיתחזיק איסורא

עד אחד אינו נאמן, ופירש"י (ד"ה ואין דבר): דיליף (במסכת סוטה, וכן לקמן דף צ.) "דבר" "דבר" מממון, כתיב הכא "כי מצא בה ערות דבר" וכתב התם "על פי שנים עדים יקום דבר", ודבר שבערוה כשלא איתחזיק אם עד אחד נאמן - לא איתפריש, עיין חידושי הרשב"א ובחזו"א.

הלכה :

בשור"ע (סי' יא סעי' ג') נפסק: כל אשה שבאו שני עדים והעידו "שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון", ה"ו תצא מזה אע"פ שיש לה ממנו כמה בנים, ובסי' קעח סעי' ט' נפסק: לא קינא לה ובא ע"א ואמר לו "זינתה" והיא שרתקת, אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים, יוציא ויתן כתובה, ואם לאו מותרת לו, וה"ה אם היא נעלמה אומרת לו "שזינתה", כמו שנתבאר לעיל סי' קמו סעיף ו', וי"א דבזמן הזה שיש חרס ר"ג שלא לגרש אשה בעל כרחה, אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לעד (הג"מ פכ"ד, ומהרי"ק שורש ק"י), לחיישין שמה עיניו נתן באחרת ואמר "שמאמינה" אע"פ שאינו מאמין, ומנדין אותו על שאמר "שמאמינה" וגרס לבטל חרס ר"ג, וה"ה בכל מקום שלא יוכל לגרש בלא דעת האשה, וכו'.

יב. מה דינו של גט, ומדוע: א) כשכתבוהו ו/או חתמוהו במחובר לקרקע. ב) כשמצאו באשפה וחתמו ונתנו לה. ג) כשכתבוהו על נייר מחוק, לכתחילה ודלענדל. ד) כשמזויף או כשחתמו עליו עדים שלא לשמה.

דף ג: ד.

תשובה :

א. פסול מחובר בגט

1. **גט שכתבוהו וחתמוהו במחובר** - לכו"ע פסול הוא מדאורייתא, דכתיב "וכתב ונתן לה", מי שאינו חסר קציצה ונתינה.

2. אם הכתיבה היתה במחובר והחתימה בתלוש

הגמ' בסוגיין מביאה משנה (דלקמן דף כא:) שלפי ת"ק (במשנה לקמן דף כא:) - הגט כשר, ושלפי רבי יהודה - הגט פסול עד שתהא הכתיבה והחתימה בתלוש, והתוס' (ד"ה דתנו, ע"פ הגמ' לקמן דף כא:) כתבו: שלפי רבי יהודה אמר שמואל ורבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן - ת"ק כרבי אלעזר ודוקא כששייר מקום התורף [ותורף - עיין לקמן פרק ב' תשר' לא] וכתבו בתלוש, "ולכתחילה לא יכתוב במחובר", היינו את הטופס גזירה שמא יכתוב תורף במחובר, ולושיטה זו אליבא דר"מ היא מותר לכתוב הכל במחובר ורק החתימה חייבת להיות בתלוש - עיין דף ד. תוד"ה וחתמו, ושלפי ר"ל - ת"ק כר"מ, "ולכתחילה אין כותבין במחובר", היינו את התורף, גזירה שמא יחתום במחובר, ונע"ע בהערה שבסוף דין הבא.

ב. גט שמצאו באשפה

לפי רבי אלעזר - הגט פסול, שהרי מצריך כתיבה לשמה.

ולפי ר"מ - אם חתמו ונתנו לה כשר, והתוס' (ד"ה וחתום) הוכיחו: שלכתחילה גם כשר לחתום וליתן, וביארו: שזהו מפני שלא חוששין שעדים יחתמוהו שלא לשמה, כיון שיודעים שצריך לחתום לשמה, אבל כתיבה במחובר סובר ר"ל אליבא דר"מ שלכתחילה לא, דפעמים עלולים לשכוח לתלוש ויחתמו במחובר, ולפי ה"וועד נראה בתוס' לקמן דף כב: ד"ה והא, אליבא דר"ה - גט שכתבו במחובר או שמצאו באשפה לכו"ע פסול מדאורייתא, והמשנה לקמן דף כא: "תלשו חתמו ונתנו לה כשר", היינו רק כששייר מקום התורף, שיטתו עיין במש"כ לקמן פ"ב תשר' לו, ולפי"ז תנא של המשנה בדף ב. שמצריך

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-19123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בפ"ג ובפ"ד יכול להיות ר"מ.

ג. לכתוב על נייר מחוק

בתוס' (ד"ה רבי אלעזר, על פי הגמ' לקמן) מבואר: שלפי ת"ק - אין כותבין, ושחכמים מכשירים אף שיכול להזדייף, והגמ' (שם) אומרת: שמאן חכמים, רבי אלעזר, דאמר עידי מסירה כרתי, וכתבו: דמשמע שמכשירין וכותבין לכתחילה, ומחלוקתם וביאור שיטתם - עיין מש"כ לקמן פ"ב תשר' לו.

ד. גמ' מזויף או שחתמו עליו עדים שלא לשמה

לפי ר' אבא - פסול הוא, אפי' לר' אלעזר דס"ל עידי מסירה כרתי, משום דמודה במזויף מתוכו, ודגורין חתימה אטו כתיבה - תוד"ה מודה, וכתב הגר"א סי' קלא ס"ק ז', וביש"ש סי' י': שכל זה רק לפי תירוץ א' בגמ' אליבא דרבה בדעת ר"א, אבל לת"י רב אשי וכ"ש שלפי רבא דס"ל משום שאין עדים מצויין לקיימו, אין הכרח לומר שר' אלעזר מודה בגט שנחתם שלא לשמה.

הלכה:

בשר"ע (ח"מ סי' נא סעי' ג') נפסק: שטר שחתומים בו ב' עדים בלבד ונמצא עד אחד מהם קרוב או פסול, אנ"פ שיש שם עידי מסירה הרי היא כחוס, וי"א שדינו כשטר שאין חתום בו אלא עד א', והיינו לוקא כלך שלא נהבעל כל העדות וכמו שכתב סמ"ק. ובסעי' ז' נפסק: שטר שנמסר בפני שני עדים גרובין בו ממשעבדי אנ"פ שהם (אינן) חתומין בו, ומ"מ אם נמצאו עידי חתימתו פסולים ואפי' עד אחד מהם פסול, השטר פסול אנ"פ שנמסר בפני עדים כשרים, מפני שהוא מזויף מתוכו.

ג. מה דינו של גט שהבעל כתבו בכתב ידו ואין עליו עדים או כשיש עליו עדים ואין בו זמן או כשיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד: א) לענין לכתחילה ולענין בדיעבד ב) לענין לגבות ממשועבדים בעידי מסירה בלא עידי חתימה, ולהיפך. ג) האם כן הדין בשאר שטרות. ד) מה הגמ' פסקה להלכה לענין גיטין, ומה התוס' פסקו לענין שאר שטרות, ומדוע? דף ג: ד.

תשובה:

א. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים או שיש עליו עדים ואין בו זמן או יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד

לפי ת"ק - שלשת הגיטין האלו 1. פסולים מדרבנן, 2. לכתחילה לא תנשא, ובדיעבד הולד כשר, ובגמ' שם יש דין נוסף, שכמו כן אינה יוצאת מבעלה השני, לשיטת רב שם - זהו רק אם כבר יש לה בנים מהשני, אבל אם עדיין אין לה בנים ממנו, תצא ממנו - התוס' דף ה. ד"ה כשניסת, כתבו: שכן ס"ל לרבה - ולשיטת לוי ורבי יוחנן - לא תצא ממנו גם באופן שעדיין אין לה בנים ממנו. עוד מבואר שם שהאשה מדרבנן נחשבת כאשה שריא בספק מגורשת, לענין שאם הבעל הראשון שגרשה מת בלא בנים, והיא המגורשת ערוה לאחיו - צרתה חולצת ולא מתייבמת, דמדאורייתא הגט הינו כשר לגמרי, ויכולה להתייבם.

בתוס' (ד"ה שלשה, ע"פ הגמ' שם) מבואר: שיש מ"ד שת"ק הוא ר"מ, וביארו בתוס': שאף שר"מ ס"ל כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים הולד ממזר, י"ל דכך היה המטבע שלא יפסל בהנך שלשה, דכיון שנכתב בכתב ידו של הבעל, אין לך חתימה יותר גדולה מזו, ואך לפי שיטת רש"י שם ד"ה ואם ניסת - ת"ק הנ"ל, דהיינו בג' גיטין הנ"ל, אינו ר"מ, דלר"מ הולד ממזר, ואינה מגורשת כלל עכ"פ כשאינו בו שני עדים, דס"ל עידי חתימה כרתי, וכאן אין עידי חתימה, וגם אינו רבי אלעזר, דס"ל עידי מסירה כרתי, שהרי בספא, ר"א חולק על ת"ק, וסובר שאם מסר לה בפני עדים את אחד משלשת הגיטין האלו, הגט כשר ואפי' לכתחילה, אנ"פ שאין עליו שום עדים חתומים, והוסיף רש"י שם, שלמאן דמוקי דמתניתין כר"מ איכא רק ב' שיטות, ושצ"ל שר"מ מודה שבג' גיטין אלו בדיעבד כשר, ואף בכת"י ואין עליו עדים, הואיל וכתב ידו כמאה עדים דמי, וע"ע בתוס' שם ד"ה שלשה, במהרש"א שם, ובהגהות הב"ח שם - תוכן דבריהם הבאנו לקמן פרק ט' תשובה יב, סוף דין א'.

ולפי רבי אלעזר נ"ג אליעזר - עיין מש"כ בגליון הגמ' לקמן דף ט"ז. - אם מסר לה בפני עדים, הגט כשר ואפי' לכתחילה, אנ"פ שאין עליו עדים חתומים, וגובה מנכסים משועבדים, דאין העדים חותמים על הגט אלא רק מפני תיקון העולם, ומיהו לפי הרשב"ם בב"ב דף קעב: ד"ה דילמא, ולפי התוס' שם ד"ה עדי - גט שאין בו זמן שנמסר בפני עידי מסירה כשר הוא, ולפי הראב"ד בדף מו. בדפי הרי"ף, הרמב"ן, הרשב"א, והרא"ש במסכת ב"ב - הגט פסול מדרבנן, דרבי אלעזר חולק ומכשיר בלא עדים, רק באופן הראשון של המשנה "כשאינו עדי חתימה", אבל לא על האופן השני "כשאינו בו זמן", וכן הוא סתימת השו"ע סי' קכז סעי' א', וע"ע בתורת גיטין שם ס"ק ב'. וע"ע לקמן דף לו, ובמש"כ על פרק ד' תשר' טז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כשכתב בכתב ידו ואין עליו עדים - בתוס' (ד"ה כתב) מבואר: שהטעם שלכתחילה לר"מ הגט פסול, זהו משום שללא עדים הבעל יכול לכתוב זמן ככל שירצה, והוא כאין בו זמן, ורש"י לקמן דף פו. במשנה ד"ה ואם ניסת, כתב שהטעם שלכתחילה פסול הוא, "דילמא אתו לאכשורי בכתב סופר".

טעם הפסול של גט שאין בו זמן - בתוס' (ד"ה כתב, ע"פ הגמ' לקמן דף יז.) מבואר: שיש מ"ד משום שלא יחפה על בת אחרות שזינתה, ולמ"ד שני משום פירות, דהיינו שהבעל ימכור פירות נכסי מלוג שלה ויאמר "שמכר לפני הגירושין", ולא יהיה לה הוכחה נגדו, ועיי"ש, ובמש"כ לקמן פרק ב' תשובה ח"ז.

ב. גט שיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד

בגמ' לקמן (דף פו. פו.): מבואר: שלפי ר"מ כשר, ולכתחילה לא תנשא, הטעם:

לפי רב, וכך לפי רש"י אליבא דרבי יוחנן - זהו רק אם היה כתוב בכתב ידו, וואף בלא שום עד - רש"י שם ד"ה ודוקא, אבל אם היה כתב סופר ועד - לשיטת רש"י (שם ד"ה א"ר יוחנן, וד"ה ורב), ולשיטה ראשונה בתוס' (שם ד"ה אמר רב): הולד ממזר אפי' בסופר מובהק ובקי בתורת גיטין, משום שרב ס"ל "חתם סופר שנינו", ועיין לקמן פרק ו' תשובה כב, והביאו התוס' את שיטת ר"ת, הסובר: שלרב בכתב סופר ועד תנשא לכתחילה, [משמע אפי' בסופר שאינו מובהק], ול"ועוד יש לומר" בתוס' (שם): בסופר מובהק ועד כשר אפי' לכתחילה, ונראה שהתוס' בדף פז. ד"ה אמר רבי ירמיה, נוקטים כפי' א' בתוס' אליבא דרב.

ולפי שמואל (שם) - משנתנו דוקא בסופר שאינו מובהק ולכן לכתחילה לא תנשא בגט זה, אבל בסופר מובהק - הגט כשר ואפי' לכתחילה, ופירש"י (שם, ד"ה ושמואל): דכיון שהסופר מובהק ובקי בתורת גיטין לא יכתבנו אלא אם שמע מפי הבעל, ועיין תורי"ד. התוס' לעיל דף ג' סוד"ה שלשה, כתבו: שכל דברי שמואל הנ"ל הם גם אליבא דר"מ הסובר שלא בעינן ציווי הבעל לכתובה, עיי"ש.

ג. גיטין ושטרות

1. **אשה שאינו חתום שנמסר בעדים אליבא דרבי אלעזר, לענין לגבות כתובה ממשעבדי - בגמ' מבואר:** שגובה.

2. אם זה שטר ממון

לפי לשון א' ברש"י (ד"ה וגובה) - אינו גובה ממשעבדים.

לפי לשון ב' ברש"י, ולפי ר"ת (בתוס' ד"ה וגובה) - גובה, וכן נפסק ברמב"ם פ"א ממלוה ולווה הל' ב', ובשר"ע חו"מ סי' נא סעי' ז', וע"ע בש"ד שם ס"ק ט"ו, וכתבו התוס' שמהגמ' לקמן (דף פו.): מוכח כלשון ב' ברש"י, שר"א דיבר גם בשאר שטרות, ושכן עיקר, והקשו, שמגמ' בב"ב מוכח כלשון א', שר"א דיבר רק בגט אשה, דהגירסא בב"ב "שאני התם דאיכא כתובה".

לפי הרשב"ם - הגירסא "שאני התם דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה", וא"כ הוי כהגמ' לקמן (דף פו.): וכלשון ב' ברש"י.

ולפי הר"ה - הסוגיות חלוקות בזה, והעיקר כהגמ' בב"ב.

3. **שטרי ממון הכתובים בפרסית וחתום בעידים פרסיים, ונמסר בפני עדים יהודים, אליבא דר"א - בתוס' (ד"ה וגובה, ע"פ הגמ' לקמן דף יא.) מבואר:** שגובים על ידם מבני חורין, והביאו שרש"י שם מפרש, שזהו משום שרק עידי חתימה מוציאים את הקול, ולכן לא גובין ממשעבדי אלא רק אם יש עידי חתימה, והמהרש"א על התוס' בסוגיין, ועל רש"י בדף יא. כותב: שלפי ר"ת - צ"ל ששטר זה שכתוב בפרסית גרוע הוא משאר שטרות ואין לו קול. למרות שענידי מסירה יודעים לקרוא פרסית, ועיין ברש"י שמה שהקשה על המהרש"א, ובקרבן נתנאל על הרא"ש סי' י' אות ב', ובמש"כ לקמן תשו' לה, סוף דין ב', ובדין ד', ובפ"ב תשו' יח.

ד. לענין הלכה אם כרבי אלעזר או כר"מ

הגמ' (בדף ד.) פוסקת כרבי אלעזר בגיטין, והתוס' (בד"ה דקיימא לן) כתבו: דהלכה כמותו אף בשאר שטרות, דשמואל חולק על רב בזה, ולקמן דף פו. דלרב שם הלכה כר"א רק בגיטין - עיין בגמ' שם. והתוס' לקמן דף יא. ד"ה רשב"ג כתבו שכן

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאינן לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דעת רשב"ג, ועיין במש"כ לקמן פרק ט' תשובה יג, וקיי"ל כשמואל דיני, ונע"ע בגמ' לקמן דף י: יא. שהתנאים שם ס"ל כר"א.

ובתבו התוס': שלכן צריך ליזהר שיהיו עידי מסירה בשעת נתינת הגט, דבלא עידי מסירה אינה מגורשת אף אם יש עידי חתימה, ועידי חתימה מהני רק לענין שאם ימותו עידי המסירה או ילכו להם למדינת הים שיכולה לינשא בעידי חתימה "דמסתמא בהכשר נעשה" ע"י עידי מסירה, [דעת הר"ף, שכשיש עידי חתימה א"צ נתינה בפני עידי מסירה, הסבר שיטתו – עיין מהרש"א על מסכת ב"מ דף כ. ד"ה שובר, ובדיברות משה סי' ג' עמ' לא, ובמש"כ לקמן פרק ד' תשר' טז. הרמב"ן לקמן דף פו: ובמלחמות כתב, שלפי הר"ף עידי חתימה לר"א מועיל כמו לר"מ, והר"ן בדף מז. בדפי הר"ף, כתב: שכשיש עידי חתימה הם נחשבים גם לעדים על המסירה. דעת הנתיבות סי' נב ס"ק א', שאם נפטלו או מתו העדים בין החתימה למסירה הגט פסול, שהרי העידי חתימה לא יכולים להעיד על המסירה, והמשובב נתיבות חולק ומכשיר הגט, משום שכשיש עידי חתימה, זה מועיל לפי הר"ף מכח "אנן סהדי" שהיה מסירה, וא"כ לא איכפת לי מה שהעדים מתו בין חתימה למסירה.

עוד בתבו התוס': דרגיל ר"ת לומר, שאפי' לר"מ צריך ב' עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים, וה"ה לענין שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה, י"ל שאין מועיל כלום לרבי אלעזר אם ידוע שלא נתנו בפני עדים, אלא שיש לחלק ולומר, שלענין ממון מהני בעידי חתימה בלבד, מדין הודאת בעל דין כמאה עדים, משא"כ בקידושין וגירושין דמחייב לאחריני, בקידושין שאסורה לקרובים, ובגירושין שאוסרה לכהן, [הר"ף הביא לשון הגמ' ללא שינוי "הלכתא כר"א בגיטין", והרשב"א והריטב"א כתבו שלדעתו בשאר שטרות אין הלכה כר"א, עיי"ש].

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז סי' קל סעי' כ') נפסק: נתן לה הגט בינו לבניה ואפילו בעד אחד אינו גט, בד"א כשהיה הגט בכתב יד הסופר, אבל אם כתב הגט בכתב ידו וחתם עד א' ונתנו לה ה"ז גט פסול ופוסל לכהונה, ובסי' קצו סעי' א', נפסק: צריך לכתוב זמן בגט, ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן לא תנשא, ואם נשאת לא תצא אפי' אין לה בנים, ובסי' קלג סעי' א' נפסק: צריך שיהא שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט, ושימסור לה הגט בפני שניהם ביחד, וכן לייך להסתים עליו עדים לכתמילה, אבל כדעבד אם לא היו אלא עידי חתימה ומסרו בינו לבניה כשר, וכן אם היו עידי מסירה ולא היו בו עידי חתימה כשר, וי"א שאם נודע שניתן לה בלא עידי מסירה אע"פ שעדים חתומים בו פסול, ומיהו כשרואין אותו חתום תולין שכולאי נמסר בעידי מסירה. וברמב"ם (פ"א מגירושין הל' טו) נפסק: ואע"פ שהעדים בתוכו נותנים לה בפני שנים, בין בפני ארבעה חתומים עליו בין בפני שנים אחרים, שניקרו הגירושין בעידי מסירה, ובשו"ע (שם סי' קנ סעי' א') נפסק: וכל גט שאינו פסול אלא מדבריהם להנשא בו, לא תנשא בו לכתחילה, ואם נשאת אפי' לא נבעלה לא תצא, והולד כשר וכתבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה.

יד. "המביא גט ממדינת הים לאר"י צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם", מדוע, ומה הנפק"מ בטעמים, לפי מסקנת הסוגיא, ולאחר שלמדו לכתוב לשמה?

דף ב: ד: ה.

תשובה :

לפי מסקנת הגמ' (בדף ד:) - רבה הסובר "לפי שאין בקיאים לשמה", סובר גם את הטעם של רבא, "לפי שאין עדים מצויין לקיימו", והתוס' דף ג. ד"ה מאן, כתב: שלרבה אף למסקנא בעי חתימה לשמה, ויש רק שני נפק"מ דהיינו הראשון והשלישי, שהוזכרו לעיל תשובה א', אבל במקרה השני (שם) במביא גט ממדינה למדינה באר"י אין נפק"מ, דאם ביהודה וגליל דשכיחי שיירות מפני עולי רגלים או מפני שיש בתי דינין, גם לרבא א"צ לומר, ואם לא שכיחי שיירות של עולי רגלים ובאופן שאין בתי דינים, אפי' לרבה צ"ל בפ"נ ובפ"נ, (עיין לעיל תשובה ט').

לאחר שלמדו שצריך לשמה - מהגמ' יוצא: שיש רק נפק"מ אחת, דהיינו בשליח המביא גט באותה מדינה במדינת הים, שלרבה צ"ל בפ"נ ובפ"נ, גזירה שמא יחזור הדבר לקילקולו, אבל בשנים שהביאו גט גם לפי רבה ל"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, דמילתא דלא שכיחא הוא, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, והתוס' (בסוגיין ד"ה בי תרי) כתבו: שמ"מ בגט מקוים נשאר הנפק"מ, וכנ"ל תשו' א'. וכמו"כ מבואר בתוס' לקמן דף טז. ד"ה אבל, שנשאר נפק"מ באופן שרק אחד הוא שליח, ובשני מעיד בפניו נתן הבעל את הגט לחבירו, עוד כתבו התוס' (בסוגיין בד"ה ה"ל): שבגמ' לקמן (דף טז:) יש דעה הסוברת שגם שנים שהביאו גט צ"ל בפ"נ ובפ"נ, והסבירו שזהו מפני שלא מחשיב שנים שהביאו למילתא דלא שכיחי, וס"ל כרבה, וכ"כ לקמן דף טז: ד"ה אלמא, הראשון – עיין מש"כ לקמן פ"ב תשו' ט"א.

טו. מה הדין, ומדוע? (א) בשליח שנתן גט כשהוא פיקח ולא הספיק לומר "בפ"נ ובפ"נ" עד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שנתחרש. ב) נשליח אילס בר דעת האם צאר"י כקר הוא להביא את הגט, והאם נשביא ממדינת היס יכול לומר "בפ"נ ובפ"נ".

תשובה :

א. בשליח שנתחרש

לפי רבא - יתקיים בחותמיו.

ולפי רבה: **לפני שלמדו** - לא מהני קיום, שהרי אין עדות "שנכתב לשמה", **ולאחר שלמדו** - מהני קיום כדרבא, ולא גזרינן "שמה יחזור הדבר לקילקלו", משום שבמילתא דלא שכיחי ולאחר שלמדו לא גזרו בהו רבנן.

ב. אילם בר דעת

לפי שיטת התוס' (ד"ה אילימא) - יכול להיות שליח להביא את הגט, וכן מוכח מדבריהם שכתבו שהדין של המשנה יתקיים בחותמיו" מדובר אף בשליח אילס, אך זהו במקום שאינו צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, אבל במביא מחו"ל - פסול הוא, משום שאינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ, ולפי שיטת הר"ן דף ג. בדפי הר"ף ד"ה מאי אינו - אילס יכול להיות שליח גט אף כשמביא מחו"ל. משום שיכול להעיד על כתיבת הגט על ידי הכתב, והכס"מ מדייק מהרמב"ם פ"ז מגירושין הל' יח, שאינו יכול להיות שליח, עיי"ש, וכן פסק ברמ"א בס' קמב סעי' ז', ועיין ב"ש ס"ק יא, שכתב: ששליח שיכול לדבר, שהעיד מתוך הכתב "בפ"נ ובפ"נ", עדותו נכונה והגט כשר אפי' לפי רש"י והרמב"ם.

טז. האשה עצמה או הבעל עצמו שהביאו את הגט ממדינת היס, האם צ"ל בפ"נ ובפ"נ, ומדוע?

תשובה :

1. האשה עצמה שהביאה גיטה - צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ, ולרבה - זהו אף לאחר שלמדו, כדי שלא תחלוק בשליחות, ופירש"י (ע"פ הגמ' לקמן דף כד.): שזהו דוקא כשמביאה את גיטה בתורת שליחות, ונעיי"ש, ובמש"כ לקמן פ"ב תשובה מב דין ה"ז, אבל אם לא בתורת שליחות, מגורשת היא אם קבלתה ולא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ.

2. הבעל עצמו שהביא גיטו - א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, דאין בזה את החשש "שמה יבוא הבעל ויערער לומר פסול הגט", בתוס' (ד"ה אי הכי) **מבואר**: שכמו כן ליכא למיחש שיאמר אח"כ שלא ידע שצריך "לשמה", דגם כשמביאו שליח, ורא"פ לפני שלמדו, לא חיישינן אלא רק ללעז, וכאן לא שייך חשש לעז, כנ"ל תשו' ו' דין א', עיי"ש].

הלכה :

ברמ"א (סי' קמב סעי' יד) נפסק: **בעל שמביא גט לאשקו והוא בעלמו הולכו ממקום שכתבו אותו על מקום הנתינה למסרו לה נשליח, כריך לומר בפ"נ ובפ"נ נחתם כמו השליח, כדי שלא נכא לטעות גם נשליח אחר, מאחר שכתבו אינן בני תורה (כ"י נש"א א"ח), הב"ש ס"ק כז, מסביר את הרמ"א לפי שיטת רבה, וכתב שהם תמוהים, עיי"ש.**

יז. המביא גט ממדינת היס ונתנו לה ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ: א) האם הגט כשר, כשנתקיים בחותמיו, וכשלא נתקיים בחותמיו, לפני שניסת, והאם לאחר שניסת מוציאין את האשה מבעלה. ב) האם הולד ממזר. ג) האם ומהו התקנה שתוכל לינשא לכתחילה או שלא תצא או שהולד לא יהא ממזר, ומדוע?

תשובה :

א. לענין אם הגט כשר

לפי רבא - אם נתקיים בחותמיו כשר, וברשב"א מבואר: ש"כשר" היינו אפי' אחר שניסת, וכ"פ השו"ע סי' קמב סעי' ז', והיינו עכ"פ לדין דקיי"ל כרבנן דר"מ, וע"ע בדין הסמוך, ואם לאו פסול, דלא הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עליה אלא להקל עליה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבה – **אם לפני שלמדו**, לא מועיל קיום, שהרי אין עדות "שנכתב לשמה", **אם עדיין לא ניסת** - לא נותנים לה לקיימו כדי להינשא בגט זה, ואף לאחר שלמדו, גזירה שמא יחזור הדבר לקלוקלו, **אם ניסת וגם נתקיים בחותמיו וגם לאחר שלמדו** - כשר, ולא מוציאים אותה מבעלה, "דלא הוצרכו לומר בפ"נ ובפ"נ להחמיר עליה", פי' ולהוציאה אחר שניסת, אלא להקל עליה מתחילה שלא תיזקק לעדים.

לפי גירסת רש"י - לא גורסים "איבעית אימא טעמא מאי", ואין תירוץ שני.

ולפי תוס' (ד"ה אי בעית) - גורסים כן, והתירוץ השני סובר: שאם נתקיים בחותמיו רבה מודה לרבה שאינה יוצאת מבעלה אף לפני שלמדו.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' ח') נפסק: ואם לא אמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם" ומת הבעל, אין תקנה ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה ולומר "בפני נכתב ובפני נחתם", ואין לו תקנה אלא להתקיים בחותמיו.

ב. לענין אם הולד ממזר

לפי ר"מ (דף ה:) - יוציא והולד ממזר, ופירש רב המנונא משמו של עולא: דר"מ לטעמיה דאמר "כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים בגיטין הולד ממזר", לשיטת התוס' (דף ה: ד"ה כיצד): אין תקנה לחזור וליתן לה, ודינה שתצא מזה ומזה, וכל הדברים שנאמרו במשנה לקמן (דף פ.) נאמרים גם עליה, אבל קודם נישואין יש לה תקנה האמורה בדין הבא, עיי"ש, [ובמאירי הוסיף: שאם עדיין לא נתעברה היא כקודם נשואין, בחז' הרשב"א הביא בשם י"מ - שאף לר"מ אם חזר ונתן לה כתיקון חכמים, הולד לא היה ממזר שיטות בזה, עיי"ש וריטב, ובהערות המגיה שם, ולכאורה לרבה אליבא דר"מ - יש תקנה גם ע"י קיום החתימות].

ולפי רבנן - אין הולד ממזר, ומבואר בתוס' (דף ה: ד"ה כיצד): דלית להו "כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים בגיטין הולד ממזר", ולכן אין הולד ממזר גם אם לא חזר ונתן לה.

ג. שליח שנתן גמ' בלא שאמר בפ"נ ובפ"נ, תקנתו

יטלנו ממנה ויחזור ויתננה לה בפני ב', ויאמר בפ"נ ובפ"נ, והתוס' לקמן דף פד: הסבירו, שזהו מפני שאחר שהגט ניתן כהלכתו אין לדבריו לאחר הניתנה שום תועלת, ועוד שאין השליח מדייק באמירתו אלא רק כשאומר בשעת הניתנה ממש, ולכן הצריכו שיטלנו ויחזור ויתננה לה, וע"ע ברא"ש סי' ר' שכתב בשם הר"י מקיטון, שאם עידי המסירה ראו את הניתנה א"צ ליטלו ולחזור וליתן לה, והרא"ש חולק עליו.

ומבואר בתוס' (ד"ה כיצד): שתקנה זו היא לרבנן לענין שתינשא לכתחילה ואף לענין שאם נישאת לא תצא, [אבל לולד א"צ תקנה כנ"ל בדין הקודם], ולר"מ רק קודם נישואין, [דלאחר נישואין, לפי התוס' - דינה שתצא מזה ומזה והולד ממזר, ושלפי הרשב"א בשם הי"מ - יש תקנה, עיי"ש, כנ"ל בדין הקודם].

יח. המביא גט ממדינת הים, בפני כמה צריך השליח ליתן את הגט, האם שליח נעשה עד, האם עד נעשה דיין, ומדוע?

תשובה :

נחלקו האמוראים אם צריך ליתנו לה בפני ב' או בפני ג' - עיין לעיל תשובה ו' דין ג'. וכן נחלקו האמוראים (במסכת קידושין) אם שליח נעשה עד, ואם עד נעשה דיין, **לענין דאורייתא** - קיי"ל שאין נעשה דיין, **ולענין דרבנן** - קיי"ל שנעשה דיין, עיין במש"כ בזה על מסכת כתובות פרק ב' תשובה לה.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' א') נפסק: שליח שהביא גט ממקום למקום בחז"ל או מא"י לחז"ל או מחז"ל לא"י, אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתמתו, ה"ז אומר בפני שנים "בפ"נ ובפ"נ", ואז"כ יתן לה בפניהם ותתגרש בו, ובסי' לה סעי' ב', נפסק: השליח נעשה עד, לפיכך אם נעשה שני שלוחין לקדש לו אשה א"צ עדים אחרים, וברמ"א, בחז"ל סי' ז' סעי' ה', נפסק: **וכל זה כלין לאורייתא**, אבל כדכר לרבנן על נעשה דיין (תוס' פ"ב לכתובות, ונ"י קס' ופ' אל"מ).

יט. מה הדין בשליח שאמר בפ"נ ובפ"נ לפני הניתנה או לאחריו, ומדוע?

דף ה':

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

בתוס' (ד"ה יטלנו) מבואר: שמסוגייתנו משמע שמעיקר הדין צריך לאומרו בשעת הנתונה, וכתבו: דה"ה כשאמרו לאחר נתונה תוך כדי דיבור.

ושיש להסתפק בשני מקרים אם מהני, 1. כשאמירתו היתה לאחר כדי דיבור ועדיין עסוקים באותו ענין, 2. כשאמירתו היתה קודם הנתונה, [פי' קודם כדי דיבור - מהר"ם ש"ף, ודוקא אם היו עסוקים באותו ענין - ערוך השולחן סעי' כח].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמב סעי' ז') נפסק: אם איחד מלאומרו יותר מתוך כדי דיבור או שלא אמרו (בפני האשה) או שנתנו לה בינו לביתה, אנ"פ שנשאת נוסלו ממנה וזוהר ונתנו לה בפני שנים, ואומר בפניהם "בפ"נ ובפ"נ", ואם לא נטלו ממנה, הרי זה פסול עד שיתקיים בחזמתו. ולכן אלס לא יוכל להביא גט אנ"פ שיוכל לכתוב "כפני נכתב וכפני נחתם" לנ"ל כפיו (כיב"ץ סי' ר"מ), וי"א לנריך לאומרו בלשון הקודש דהיינו "כפ"נ וכפ"נ" (כן משמע מהרא"ש פ"ק מסדר גיטין), ואם עס הארץ הוא, מקרין אותו מלה ומודיעים לו בלע"ז הפירוש, וג"ז בסלרס), מיאו בדיעבד אם אמרו בלשון לע"ז, נראה לי לכפר.

כ. שליח שהעיד "שראה רק מקצת כתיבת הגט" האם זה מועיל, ומדוע? דף ה: ו.

תשובה :

לפי רבי אהי - אינו מועיל, הואיל וצריך לעמוד על כל אות ואות, [אם כל תשר' זו היא בין לרבה בין לרבה - עיין ר"ן וריטב"א].

לפי רבי אמי ור' אסי [הרש"ש הגיה "דב אמי לרב אסי", עיי"ש], ולפי רבי אלעזר - לא צריך לעמוד על כולו, ואפי' להחמיר אסור לו, "דא"כ נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים", ומספיק שראה רק כתיבת שיטה ראשונה, ומפרשים התוס' (ד"ה אפילו): דמסתמא סיימו לשמה, [אבל רש"י לקמן דף סו., ד"ה שיטה אחת, מפרש: שיטה ראשונה, שבה עס האיש והאשה והזמן, דהיינו עיקר הגט, ועיין רש"ש שם, וכן מבואר בר"ן, וע"ע לקמן פרק ב' תשר' לא].

ולפי רב אשי - מספיק גם כשמעיד "ששמע קן קולמסא וקן מגילתא", (וכן תניא כוותיה דרב אשי), ואפי' הוא בבית והסופר בעלייה מהני, [וא"צ שיראה אפי' כתיבת שורה ראשונה], לפירוש א' ברש"י (ד"ה אפי'): היינו שמעיד "ששמע תיקון הקולמוס והקלף כשתיקנוהו לשמה כשחותכין אותו ומחליקין אותו", ולפירוש ב' ברש"י (שם): היינו שמעיד "ששמע קול הקולמוס שהוא כותב", [ועיין ברא"ש סי' ג' ובק"נ שם, ובר"ח המובא בהגהות אשרי שם].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמב סעי' טו) נפסק: נכתב מקצת הגט בפניו ונחתם כולו בפניו, אם מקצתו הראשון הוא, ה"ז אומר "בפני נכתב ובפני נחתם" אפי' לא נכתב בו אלא שיטה אחת בפניו, ואפי' שמע קול קולמוס כותב וחתמו הנעדים בפניו, ה"ז אומר "בפ"נ ובפ"נ", וכן אם יצא הסופר לשוק וזוהר והשלים הגט, אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו, ולשם אשה אחרת כתבו, ואם בא להחמיר ולעמוד על כתיבת כולו, אין שומעין לו, שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים, וכל זה בכתיבתו, אבל בחתימתו צריך לעמוד עליהם מתחילה ועד סוף.

כא. המביא גט באופנים דלהלן, האם צ"ל בפ"נ ובפ"נ, ומדוע? א) ממדינה למדינה בבבל, ומה נכלל בכלל "בבל". ב) מבי ארדשיד לאקטיספון או מבי אקטיספון לארדשיד. ג) המביא "במחוזא". ד) מבבל לאר"י.

תשובה :

א. המביא ממדינה למדינה בבבל

לפי רב - כאר"י לגיטין, דכיון שיש ישיבות, מצויין לקיימו ובקיאין לשמה.

לפי שמואל - צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, ואף שיש ישיבות, הואיל ובני הישיבות טרודים בגירסייהו ולא מצויין לקיימו, ומבואר בתוס' (ד"ה בבל): ששמואל מודה שבאותה מדינה א"צ לומר, [בתוס' בד"ה ומבי, מבואר: שהלכה כרב, דקיי"ל כוותיה באיסורין]. **בכלל בבל.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רב פפא - כמחלוקת ביוחסין (במסכת קידושין) כך מחלוקת לגיטין.

ולפי רב יוסף - המחלוקת רק ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבע תניינא דגישרא (עריבה שניה הסמוכה לגשר - רש"י. הגמ' במסכת סוכה דף לד. אומרת "בבל בורסיף, בורסיף בבל", פי' שנתחלפו שמם, ולכן המביא מבבל צ"ל, ומבורסיף לא צ"ל).

ב. המביא מבי ארדשיר לאקטיספון, וליהפך

לפי רב חסדא - המביא מבי ארדשיר לאקטיספון לא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, כיון שבני ארדשיר הולכים לאקטיספון ליומא דשוקא, ובני אקטיספין מכירים חתימותיהם ומצויין לקיימו, וכמו"כ בני ארדשיר מצויין שם לקיימו, אבל המביא מאקטיספון לבי ארדשיר צריכים לומר, כיון שבני ארדשיר לא בקיאים בחתימותיהם של בני אקטיספון דבשוקייהו טרידי, ולא מצויין לקיימו, וכתבו בתוס' בד"ה מבי, שאין זה "אקטיספון" שהוא תרגום של רסן במס' יומא דף י. דהוא היה מארץ אשור, ואינו סמוך כ"כ לבבל - מהרש"א.

ג. במחוזא

לפי רבה בר אבוה - אפי' מערסא לערסא (משורת הבתים שבצד רה"ר לשורה שכנגדה - רש"י) צריך לומר.

לפי רב ששת - אפי' משכונה לשכונה, (רש"י ע"פ הגמ' בע"ז, מפרש: סתם שכונה שלשה בתים).

ולפי רבא - אפי' באותה שכונה, דס"ל דכיון דבני מחוזא נידי לכן לא מצויין לקיימו, ומבואר בתוס' (ד"ה שאני): דבזמן הזה שבכל המקומות (שבחז"ל) נידי כבני מחוזא, צ"ל בפ"נ ובפ"נ. וזה בארץ ישראל במקום או בזמן שאין עדים מצויין לקיימו - נימוק"י. בשיטת הרמב"ם לומד המ"מ, שחולק על התוס' וסובר שצ"ל רק כשמביא ממקום למקום אבל לא באותו שכונה, וע"ע בהגה"מ על הרמב"ם שם, ובקרבן נתנאל ס"ק א', החת"ס בחידושי לסוגיין כתב: שהרמב"ם פוסק כרב הונא ולא כרבא. לענין הלכה: עיין מש"כ לעיל תשובה ב'.

ד. מכבל לארץ ישראל

הגמ' אומרת בשם ר' אביתר - שא"צ לומר, משום שיש רבים שעולים ויורדים מכאן לכאן ומצויין לקיימו, ושזהו אף לפי רבה, משום שבני בבל בקיאים לשמה, (מתוד"ה בבל, משמע: שר' יוסף חולק על ר' אביתר, וע"ע ברשב"א).

כב. האם מותר לכתוב מילים מן התנ"ך בלא שירטוט, ומדוע? דף ו'

תשובה:

1. שתי תיבות מן המקרא, נביאים, וכתובים - מותר לכתוב בלא שירטוט.

2. ארבע תיבות - אסור לכתוב בלא שירטוט.

3. שלש תיבות

לפי ר' יצחק - אסור.

ולפי הברייתא - מותר.

התוס' (ד"ה א"ר) בשם הבה"ג פסקו: כשיטת ר' יצחק, ואף שחולק על הברייתא, יודע היה שאינה עיקר, (ועיין רש"י, ומהרי"ץ חיות מש"כ בזה, אבל רש"י ביבמות דף קו: ד"ה משרטט, סובר: שקיי"ל כהברייתא, וע"ע בלח"מ על הרמב"ם בהלכות יבום מש"כ בזה). ואם כותב את הפסוק לשם צחות ואגרת שלומים, ולא לשם דרשה - בתוס' שם בשם ר"ת, מבואר: שמותר, ושמהירושלמי משמע קצת שאסור, (ועיין מהרש"א ומהר"ם, לפי הרמב"ן - אם לא כותבין בכתב אשורית מותר בלא שירטוט, והרא"ש במסכת מגילה פ"ב סי' ב' אסר גם בזה, החיוב של השירטוט בכתבי הקודש, לפי המאירי - דין דרבנן לשם סג' וגדר. אטו ס"ת ומזוזה שהשירטוט מעכב בהם, וכן סובר הגר"ז באו"ח סי' לב דין ח', אבל מהרמב"ן ומהרשב"א שהקשו מדוע צריך הל"מ שמזוזה צריכה שירטוט, הרי בכל כתבי הקודש צריך שירטוט, מוכח שסוברים ששירטוט בכתבי הקודש דאורייתא היא).

הלכה:

בש"ע (יור"ד סי' רפד סעי' ב') נפסק: אסור לכתוב ג' תיבות מפסוק בלא שרטוט אם הוא כתב אשורית, ואין מילוק בין כתיבה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לחקיקה בעלים או זכב (כ"י נקס ר' יוחס נתיב ז'). ומיהו באגרת שלומים מותר לכתוב אפי' כמה תיבות מהפסוק לדבר צחות, ולס שירטט שטיטה העליונה שוב לא לריך (טור נקס ר"ת), והרמב"ם סותר עצמו, מהלכות ס"ת שפסק; שמותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט, ואילו בהלכות יבום פסק שאסור, עיין כס"מ בהלכות ס"ת, ובב"י בשם התשב"ץ, ובלח"מ.

כג. האם מותר לכתוב ס"ת תפילין ומזוזות בלא שירטוט, ומדוע? דף ו:

תשובה:

בתוס' (שם, ע"פ הגמ' במנחות) מבואר: שתפילין א"צ שירטוט, ומזוזה צריכה שירטוט. והוביחו בהגמ' שם, שס"ת לא בעי שירטוט, והביאו: שלפי רש"י במסכת מגילה - ס"ת צריך שירטוט, וכתבו: 1. שמה שלא צריך שירטוט זה על כל שיטה ושיטה, אבל מדין שלש או ארבע מילים, עושה שירטוט אחד למעלה, וכותב תחתיו כמה שיטין, 2. המחמיר על עצמו לשרטט על כל שורה ושורה - נקרא הדיוט, 3. אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שירטוט - צריך לשרטט על כל שיטה ושיטה, משום "זה אלי ואנוהו".

כד. אלו גזירות גזרו חכמים מפני חורבן הבית, ומנין למדים זאת? דף ז:

תשובה:

א. גזרו לאסור שירה בכלי

שנאמר, "בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו" וכן גזרו לאסור שירה בפה, שנאמר "אל תשמח ישראל אל גיל בעמים", ובספרינו איתא "כעמים", וכ"ה במנחת שין, ומבואר ברש"י (ד"ה זמרא): דמה שאסור לשיר בפה היינו בבית המשתאות על היין, והתוס' (ד"ה זמרא) הביאו (מהגמ' בסוטה) הוכחה לפירש"י, וכתבו: שמ"מ יש להחמיר כהירושלמי, שלא לשמוע זמר בזמן שהולכים לישון ובזמן שקמים, ודהיינו כשמתענג ביותר ובקביעותו, וכן בכיוצא בזה, ושמותו לשיר שיר של מצוה, כגון בשעת חופה שעושין לחתן וכלה.

הלכה:

בשר"ע (או"ח סי' תקס סעי' ג') נפסק; וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם, וי"א דוקא מי שנגיל בהם, כגון: מלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או צבית המשקה (טור), ואסור לשומעם מפני החורבן ואפי' שיר בפה על היין אסורה, שנאמר "בשיר לא ישתו יין", וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקב"ה על היין, וכן לנודך מלוה, כגון צבית חתן וכלה הכל שרי (תוספות, סמ"ג, והגהות מיימוני), והמג"א (ס"ק ח') מביא שהרמב"ם בתשו', אסור כל שירה אפי' בפה, משום שמביאו ליד שחוק וקלות ראש.

ב. גזרו על עטרות התנים

שנאמר "כה אמר ד' א-לוקים, הסר המצנפת והרם העטרה".

לפי רש"י (ד"ה כלילא, וכן לפי התוס' רא"ש) - היינו עטרות של זהב כסף צבועות ומצויירות בגפרית ומלח, ויש של ורוד והדס.

ולפי תוס' (ד"ה עטרות) - אין הכוונה לעטרות ממש, אלא הכוונה לעטרות שעושין כעין כיפה, נפי' שיושב בה החתן - חכמת שלמה, ועיין בב"ח או"ח סי' תקס, שכתב: שלפי התוס' האוסר בשל כיפה כ"ש בעטרה ממש, ושדוקא לחתנים אסור, וכן עיר של זהב שאסרו במשנה בסוטה דוקא לכלות, משום שמחה יתירה, אבל על שאר בני אדם לא גזרו, וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, אבל המאירי סובר, שהאיסור הוא על כל אדם, עוד כתבו התוס' (ע"פ הגמ' בסוטה): דעטרות של ורוד והדס אסור, אבל של קנים וחילת מותר, ונהיינו לשמואל בגמ' שם, עיי"ש במחלוקת האמוראים בזה.

הלכה:

בשר"ע (או"ח סי' תקס סעי' ד') נפסק; וכן גזרו על עטרות חתנים, שלא להניח כלל, ושלא יתן החתן בראשו שום כליל, שנא' "הסר המצנפת והרם העטרה".

כה. האם באופנים דלהלן הפירות חייבים בתרו"מ ובשביעית, ומדוע? א) עפר חו"ל הבא בספינה לאר"י וזרעו בספינה וצמחו פירות, כשהספינה גוששת על הקרקע שבאר"י. ב) כשאינה גוששת. ג) כשגדלו בעציץ נקוב או בשאינו נקוב, בעציץ מחרס או משל עץ, והאם משתנה הדין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

באם מונח הוא על גבי יתדות. (ד) כשגדלו בספינה בים הגדול. (ה) פירות הגללים בעלייה קבאר"י, ומדוע? דף ז: ח.

תשובה :

א. עפר חו"ל הבא בספינה לאר"י וזרעו בספינה, כאופן שהספינה גוששת על הקרקע שבאר"י

הפירות חייבים [מדאורייתא] בתרו"מ ובשביעית, הואיל והוי כמחובר לקרקע.

לפי שיטת רש"י (ד"ה הבא בספינה) - כל זה רק בספינה של חרס שאינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע, דבחרס אינה נקובה כנקובה, אבל בשל עץ שאינה נקובה, לכו"ע הפירות פטורים מתרו"מ ומשביעית, הואיל והעץ הוי הפסק לקרקע.

ולפי שיטת ר"ת (בתוס' ד"ה עציץ) - להיפך, דהיינו שכל המחלוקת בשל עץ דאינה נקובה כנקובה, והואיל והעץ מתלחז מן הקרקע ואינו מפסיק את היניקה ממנה, אבל בשל חרס שאינה נקובה לכו"ע פטורים מתרו"מ ומשביעית. בחידושי רבינו קרשקש ובמאירי מובאר: שאם העפר מאר"י, לכו"ע הפירות חייבים בכל המצוות בתלויות בארץ. בין בספינה שאינה גוששת ובין בעציץ המונח על גבי יתדות.

ב. כאופן הנ"ל בספינה שאינה גוששת

לפי ת"ק - חייבים במעשר ובשביעית.

ולפי ר' יהודה - אינה חייבת בתרו"מ ובשביעית, הואיל ולא הוי כמחובר.

לפי ר' ירמיה ורבא - מחלוקת ת"ק ורבי יהודה בנהרות שבאר"י ונחלקו אם אורא כמאן דמנחא דמי, ונחשבים כאר"י לענין תרו"מ, וגם בזה הדין תלוי אם זה של חרס או משל עץ - עיין בדין הקודם.

ולפי רב נחמן בר יצחק - בנהרות שבאר"י לכו"ע הוי כאר"י וחייבים בתרו"מ, ל"ש נהר ול"ש יבשה.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה אמר) - סוגייתנו האומרת שר' יהודה דאמר "אימתי" חולק על ת"ק ולא מפרש היינו רק כרמי בר חמא, (במסכת עירובין ובסנהדרין), אבל לפי רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן (שם) רבי יהודה מפרש את דברי ת"ק, ולא פליגי, ולכו"ע הדין הוא שיש הבדל בין גוששת לאינה גוששת, וכן החילוק בין חרס לשל עץ הנזכר בדין הקודם.

ולפי תירוץ ב' של התוס' - מחלוקת האמוראים הנ"ל היא רק היכן שכתוב במשנה "אימתי", אבל כשכתוב בברייתא "אימתי" לכו"ע בא לחלוק, ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה, דיש משנה כעין זה (במסכת חלה), ובסוגייתנו זוהי ברייתא.

ג. פירות הגדלים בעציץ

1. כשהעציץ נקוב ומונח על הקרקע - חייבים בתרו"מ ובשביעית, משום דהוי כמחובר.

2. כשהעציץ של חרס שאינו נקוב המונח על הקרקע

לפי רש"י (שם) - חייבים, דחרס דינו כנקוב.

ולפי ר"ת (שם) - מדרבנן דינו כאינו נקוב.

3. כשהעציץ של עץ

לפי רש"י - כאינו נקוב.

ולפי ר"ת - כנקוב.

4. כשהעציץ נקוב ומונח על גבי יתדות

לפי ר' זירא - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יהודה, ובדעות המוזכרים לעיל דין א', דלרבנן אורא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

כמאן דמנחא דמי, ולרבי יהודה לא כמאן דמנחא דמי, ופירש"י (ד"ה באנו): דלא מיחייב במעשר מדאורייתא עד דמנחא אארעא.

ולפי רבא - אין דין עציץ תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יהודה, ומבואר בתוס' (ד"ה דילמא): שלפי רבא - לכו"ע עציץ נקוב המונח על גבי יתדות נחשב למחובר, [אף למ"ד אוריא לאו כמנחא דמי. בחידושי הריטב"א הובא שיש לחלק ולומר שרבי יהודה מודה בעציץ שהוא תוך י' טפחים שדינו כקרקע, ושיש דעה הסוברת להיפך שחכמים מודים בעציץ גבה מעל י"ט שאינו כקרקע].

ד. פירות הגדלים בספינה שבנים הגדול

1. בחלק השייך לארץ ישראל - אם הספינה גוששת - חייבים, ואם לאו - הדין תלוי במחלוקת שבין ת"ק לרבי יהודה, ובדעות המזכרים לעיל דין א' ב'.

2. אם בחלק השייך לחו"ל - לכו"ע פטורים מתרו"מ, והגמ' (בדף ה.) מביאה את המחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, בהגדרת החלק השייך לאר"י, עיי"ש.

לפי התירוץ הראשון השלישי (החולקים על ר"ת) בתוס' (ד"ה ר"י) - רבי יהודה סובר שגם היבשה שבמערב העולם בין גבולות התורה, שייך לאר"י. אלא שלפי התירוץ הראשון - לא את כל אותם המקומות כבשו עולי בבל, והיכן שלא כבשו, חיוב תרו"מ היה רק עד החורבן הראשון, ואילו לפי התירוץ השלישי - לא כבשו את כולם.

ולפי התירוץ השני - רבי יהודה סובר, שרק הים והנסים [איים - רש"י] שבחלק הגבולות שייכים לאר"י ולא היבשה.

ה. פירות הגדלים בעלייה שבאר"י

בתוס' (ד"ה הא) מבואר: שאם העפר בא מחו"ל פטור ממעשר, [ואם בריצפה העשירה מעץ או מחרס - הדין תלוי במחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל. דין א-ג, בירושלמי במסכת חלה פ"ב ה"א, מבואר: שיש להפריש תרו"מ גם כשאין חיוב מהתורה, כגון בעציץ שאינו נקוב, ובספינה שאינה גוששת, וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשניות על מסכת דמאי פרק ה' משנה י'.]

כו. כל מקום שרבי יהודה אומר במשנה או בצרייתא "אימתא" או "במה", האם צא לחלוק על ת"ק או צא לפרש?

תשובה:

בתוס' (ד"ה אמר, ע"פ הגמ' בעירובין ובסנהדרין) מבואר: שלפי רבי יהושע בן לוי (שם) - כל מקום שאמר רבי יהודה "אימתא" ו"במה" אינו אלא מפרש, לפי רבי יוחנן (שם) - "אימתא" לפרש, ו"במה" לחלוק, ושלפי רבי בר הביא (שם) - אפי' "אימתא" לחלוק.

להתירוצם הראשון של התוס' (שם) - זהו כלל בין במשנה ובין בברייתא.

ולתירוץ השני - הכלל הנ"ל הוא רק היכן שכתוב במשנה "אימתא", אבל בברייתא לכו"ע בא לחלוק, ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה.

כז. פירות הגדלים בספינה או בעליץ, האם חייב להביא מהם זיכורים, והאם קורא, ומדוע?

תשובה:

התוס' (ד"ה עציץ) הביאו את הגמ' (במנחות) האומרת: שאם העציץ נקוב - מביא וקורא, ואם אינו נקוב - מביא ואינו קורא, ובספינה - יש חילוק אם של עץ או של חרס, ומפרשים: דבשל עץ הוא כנקובה ומביא וקורא, ובשל חרס אינו כנקובה ומביא ואינו קורא, והביאו: שלפי רש"י להיפך, בשל עץ לא הוא כנקובה, ובשל חרס הוא כנקובה.

כח. עליץ המונח על הקרקע והגביהו והניחו על גבי יתדות, האם צבת חייב משום תולק, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

בתוס' (ד"ה דילמא, ע"פ הגמ' בשבת) מבואר: שחייב, וכתבו שזהו רק מדרבנן, אבל מדאורייתא כיון שהוא נקוב עדיין נחשב למחובר, ונע"ע ברמב"ם פ"ח מהלכות שבת הל' ד'.

כט. האם המביא גט בספינה דינו כמביא באר"י ולא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, או דינו כמביא בחו"ל וצ"ל בפ"נ ובפ"נ, והאם יש הכלל אם הספינה נקובה או שאינה נקובה, אם היא מתרם או משל עץ, והאם המביא גט מעלייה שבאר"י במקום שפטור מתרו"מ חייב הוא לומר בפ"נ ובפ"נ, ומדוע? דף ז: ח.

תשובה :

א. אם כתיבת הגט היתה**1. בחלק של חו"ל - לכו"ע צ"ל בפ"נ ובפ"נ.**

2. ואם הכתיבה היתה בחלק של אר"י והספינה גוששת בקרקע - אינו צ"ל בפ"נ ובפ"נ, שהרי הספינה מחוברת לקרקע של אר"י, ומבואר בתוס' (ד"ה עציץ): דלענין גט אין הבדל אם הספינה מחרס או מעץ, אם נקובה או שאינה נקובה, כיון דשם אר"י על המקום, אע"פ שמחמת הכלי אינו חייב במעשר, בשביל כך לא יחשב כחוצה לארץ לענין גט, ובתוס' (ד"ה הא) כתבו כן **לענין עלייה שבאר"י** שנחשב כאר"י לענין גט, אע"פ שלענין תרו"מ עפר הבא שם מחוצה לארץ פטור ממעשרות.

ב. אם הספינה אינה גוששת והכתיבה היתה בנהרות שבאר"י

לפי ר' ירמיה ורבא - הדין תלוי בדין פירות הגדלים בספינה אם אורא כמאן דמנחא דמי, והוי כמחובר ונחשב לאר"י, המבואר בבבלייתא בסוגיין בשם ת"ק ורבי יהודה, ושהתוס' בסוגיין הביאו מחלוקת אמוראים אם רבי יהודה חולק על ת"ק או מפרשו, תוכן הדברים - עיין לעיל תשובה כה, דין ב'.

ולפי רב נחמן בר יצחק - בנהרות שבאר"י לכו"ע הוי כאר"י שאינו צ"ל בפ"נ ובפ"נ, דל"ש נהר ול"ש יבשה, ואינו שייך לדיני מעשר ושביעית.

ג. אם כתיבת הגט היתה בספינה כים הגדול

1. אם במקומות שהם חו"ל - צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, ובגמ' נחלקו ר"י ורבנן היכן הוא חו"ל, ועיין לעיל תשובה כה, דין ד'.

2. אם בחלק של אר"י

לפי רנב"י - לכו"ע אין צ"ל בפ"נ ופ"נ, ואלא שלפי התירוץ האמצעי בתוד"ה ר"י - ר"י חולק על רבנו רק בזמנו. שכל המקומות שישבו בהם ישראל היו בקיאים לשמה והיו עדים מצויים משם לקיימו. והכל תלוי לפי המצב באותו הזמן.

ולפי ר' ירמיה ורבא - הדין תלוי אם הספינה גוששת או לא, וכמו בדין א' וב'.

ל. לאלו דברים שווה סוריא לארץ ישראל, ולאלו שווה לחו"ל, ומדוע? דף ח. ח.

תשובה :

א. המוכר עבדו לסוריא

דינו כמוכר לחו"ל, שיוצא לחירות, ופירש"י (ד"ה כמוכר, ע"פ הגמ' לקמן דף מג:): דקנסין ליה ללוקח, משום דעבד שייך במצוות, ואסור לצאת מהארץ לחו"ל, וזהו אף למ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש. דלענין זה החמירו.

הלכה :

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' פב) נפסק: המוכר עבדו לחוצה לארץ או לסוריא או לעכו יצא לחירות. וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שחזרו, ומפסיד הדמים, ואפי' אם אמר "איני רוצה להוציא לחוצה לארץ אשתעבד בו בארץ ישראל" אין שומעין לו. ולין זה נוסף אפי' האילנא (טור, וכ"י נקם הכמנ"ס לין ט').

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. המביא גמ מסוריא

דינו כמביא מחו"ל, שצ"ל בפ"נ ובפ"נ, ופירש"י (ד"ה והמביא): דזהו מפני שלא מצויין שיירות.

ג. דין סוריא לענין מעשרות ושביעית

הדין תלוי אם כיבוש יחיד שמייה כיבוש, דלמ"ד שמייה כיבוש חייבת במעשרות ושביעית, ומדאורייתא, ומבואר בגמ' לקמן דף מז. שלמ"ד לאו שמייה כיבוש - חייב במעשרות מדרבנן, ועיין בנו"כ על הרמב"ם פ"א מתרומות הל' ב-ד"ו.

לפי רש"י (ד"ה כיבוש) - "כיבוש יחיד" היינו כיבוש דוד שלא היה בזמן שכל ישראל יחד, ולא כבשה אלא לצורכו, משא"כ כיבוש יהושע שהיה בזמן שכל ישראל יחד, וכבשה לצורך כל ישראל קודם חלוקה.

ולפי תוס' (ד"ה כיבוש, ע"פ הסיפרי) - סוריא נקראת "כיבוש יחיד", לפי שלא כבש עדיין את היבוסים שהיה סמוך לירושלים, אבל אם היה כובש את כל אר"י, לא היתה נקראת "כיבוש יחיד" גם אם היה כובשה לצורכו, ונע"ע ברש"י על מסכת ע"ז דף כ: ד"ה סוריא, ובר"ן שם.

הלכה :

ברמב"ם (פרק א' מתרומות הל' ב') נפסק: ארץ ישראל האמורה בכל מקום הוא בארצות שכבושן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים, אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום, אפי' מן הארץ שניתנה לאברהם, אינו נקרא אר"י כדי שיהגו בו כל המצוות, ומפני זה חלק יהושע ובית דין כל אר"י לשבטים, אע"פ שלא נכבשה, כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו, ובהל' ג', נפסק: הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובא ואחלב וכיוצא בהן, אע"פ שמלך ישראל הוא וע"פ בית דין הגדול הוא עושה, אינו כאר"י לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר, כגון בבל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כאר"י לא הגיעו, ומפני מה ירדו ממעלת אר"י, מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל אר"י, אלא נשאר בה משבעה עממין, ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כאר"י לכל דבר, והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא.

ד. עפרה של סוריא

טמא כחול, שגזרו שהכהנים לא יצאו לחו"ל, ופירש"י (ד"ה עפרה): דזהו אף למ"ד כיבוש יחיד שמייה כיבוש הסובר שחייבת בתרו"מ.

ה. אוריה של סוריא

1. לענין ליכנס אליה בטהרה בשידה תיבה ומגדל - אינו טמא, מפני שגזרו רק על גושה ולא על אוריה, וכן פסק הרמב"ם, הגם שפסק שכיבוש יחיד לא שמייה כיבוש, דעתו הובאה לקמן דין ה', ולכן אף רבי החולק על רבי יוסי בר יהודה וסובר, שבכל ארץ העמים אסור להכנס אפי' בשידה תיבה ומגדל, מודה בסוריא. מחלוקת רבי ורבי"י - עיין לקמן בתשובה הסמוכה.

2. לענין ליכנס לסוריא בקרון או רוכב על הסוס - לפי התוס' (ד"ה בשידה) - דינו בדיוק כנ"ל, בשידה תיבה ומגדל, וכן משמע לכאורה, אך עיין במהרש"א שהסתפק אליבא דאוקימתא א' בגמ' בניזיר, אם מותר לפי רב להכנס כך לסוריא, עיי"ש.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מטומאת מת הל' ו') נפסק: סוריא עפרה טמא כחוצה לארץ ואוריה טהור, לא גזרו על אוריה, לפיכך אם היתה סמוכה לארץ ישראל שפה בשפה, ולא היה מפסיק ביניהן לא ארץ העכו"ם, ולא בית הקברות, ולא בית הפרס, הרי זה יכול להכנס לה בטהרה בשידה תיבה ומגדל, והוא שלא יגע בגושה.

ו. הקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים

דהיינו שכותבין עליו אונו ואפי' בשבת, ודבשו"ע או"ח סי' שו, נפסק: שגם מותר לקנות, וע"ע במג"א ס"ק יטו, דמשום ישוב אר"י הקילו, וכן הרמב"ם בפ"ו מהל' שבת הל' יא, הגם שפסק בפ"י מהל' ע"ז הל' ג', עיי"ש, ובפ"א מהל' תרומות הל' ב-ד', שכיבוש יחיד לא שמייה כיבוש, ועיין מג"א סי' שו, ובסי' "קובץ", על הרמב"ם הל' שבת הנ"ל, וע"ע מש"כ לקמן בתשובה לב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ו משבת הל' יא) נפסק: הלוקח בית בארץ ישראל מן הנכרי, מותר לו לומר לנכרי לכתוב לו שטר בשבת, שאמירה לנכרי בשבת אסורה מדבריהם, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה, וכן הלוקח בית מהם בסוריא, שסוריא כא"י לדבר זה, ובש"ע א"ח סי' שו, נפסק: מותר לקנות באר"י מן הגוי בשבת, וזוהתם ומעלה בערכאות פלסס, ככתב פלסס, לאינו אסור רק מלכבן, ומקום אר"י לא גזרו. ובש"ע א"ח סי' שו, נפסק: מותר לקנות באר"י מן הגוי בשבת, וזוהתם ומעלה בערכאות פלסס, ככתב פלסס, לאינו אסור רק מלכבן, ומקום אר"י לא גזרו.

לא. האם חכמים גזרו על גושה של ארץ העמים וגם על אוירה, ולמאי נפק"מ, והאם גם על מאהיל על גושה שנכנס לאר"י ואלו כשיש דף פלאקו אחד בארץ ופלאקו אחד בחו"ל, ומדוע? דף ח:

תשובה :

א. הנכנס לאויר ארץ העמים

חכמים גזרו על גושה של ארץ העמים וגם על האוירה, שיהא הנכנס לאוירה טמא, ואפי' לא נגע ולא הסיט את גושה.

לפי רבי - מטמא גם אם נכנס בשידה תיבה ומגדל.

ולפי רבי יוסי ברבי יהודה - מותר ליכנס בשידה תיבה ומגדל, ופירש"י (ד"ה רבי מטמא, ע"פ הגמ' בעירובין): דס"ל לרבי אהל זרוק בשעת טילטולו אינו אהל ואינו חוצץ מפני הטומאה, וריב"ז סובר ששמיה אהל וחוצץ מפני הטומאה, וכן הוא לפי האוקימתא הראשונה בגמ' בנייר דף נה, והגמ' הקשתה על אוקימתא זו, והסיקה שנחלקו בסברא אחרת. עיי"ש, ושלקו"ע אהל זרוק שמיה אהל לענין זה, ועי"ע בתוס' שם ד"ה והתניא בניחותא, ובתוס' (בסוגיא ד"ה אלא) הקשו, דהגמ' בניזיר מסתפקת אם גזרו על אוירה של ארץ העמים, ומפרשים: שהספק הוא האם גזרו על אוירה גם בלי שמאהיל על העפר או לא, ונעייין מהרש"ל, ומפרשים התוס' בנייר דף נד: ד"ה ארץ העמים, שצדדי הספק הם, האם גזרו רק מפני מתי המבול או מפני רוב מישראל שנהרגו בחו"ל, או דילמא שרצו שלא יצאו כלל לחו"ל.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מטומאת מת הל' ד') נפסק: הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל והפורזין באויר טמא, שאהל זרוק אינו קרוי אהל.

ב. המאהיל על עפר הבא מחוצה לארץ לארץ, וכן כשיש דף או גשר שראשו אחד בארץ וראשו השני בחו"ל וכלים מונחים תחת ראשו שבארץ

לפי תירוץ הראשון בתוס' (ד"ה דגזרו, וכן סובר ה"אך יש לומר) - משום אויר עצמו גזרו, ולא משום שמאהיל על הגוש, ונעייין מהרש"א, מהר"ם, ומהר"ם שיף.

ולפי שאר התירוצים - גם באופן זה היתה הגזירה, ומבואר בתוס': שלפי ר' שמעון הסובר (במסכת יבמות) שעכו"ם אינם מטמאים באהל - כ"ש שהמאהיל על עפר חו"ל באופנים הנ"ל אינו נטמא.

לב. אמירה לגוי בשבת או כיו"ט לעשות איסורא דאורייתא או ללכבן, לצורך רשות או לצורך מצוה, מתי מותרת ומתי אסורה, והאם ישראל הרוצה לעשות מלאכה עבור חולה שיש בו סכנה, מותר לו גם להרבות לצורך תינוק שאין בו סכנה, ומדוע? דף ח:

תשובה :

א. אם לצורך

1. של דבר הרשות - אסור אפי' לומר לו לעשות איסור דרבנן.

2. ואם זה לצורך מצות ישוב אר"י - מותר לומר לו לעשות אפי' איסורא דאורייתא, דאמירה "שבות" היא ולא גזרו משום מצוה זו, וכן התירו למי שקונה בסוריא, ונעייין מש"כ לעיל בהערה שבסוף תשובה ל'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ד

ג. אמירה לנכרי לעשות בשבת וכיו"ט מלאכה האסורה מדרבנן

1. **לאס צורך מצות מילה**, לדוגמא: להעביר דרך חצר שלא עירבו או דרך כרמלית - או לחמם מים לתינוק אגב אמו, כשאומרת "צריכה אני" - מותר, (הרש"ש בסוגיין כ', שתוס' הסתפקו אם מותר לומר לנכרי להרבות אף שלא לצורך מצוה כלל אגב חולה, דלא כהמהרש"א. עיי"ש), אף אם היא לאחר ז' מהלידה, [אך לפי דעת התוס' במסכת שבת דף קכא, ד"ה אין. אין להתיר סלסטול בכרמלית - אמ"ה ב"ק חלק ג' עמ' תתקכ. ואם לאחר ג' ימים מהמילה, דהיינו שכבר נתרפא התינוק, עיין בתוס' בב"ק דף פ: ד"ה אומר, שכתבו: שלפי גירסא אחת בגמ' בעירובין יש להוכיח - עכ"פ אליבא דהבה"ג - שמותר לעשות כן].

2. **ואם לצורך שאר מצוות** - אפי' לבה"ג אסור, דרק למצות [וישוב אר"י ולמצות] "מילה" התיירו, הואיל ומילה דוחה שבת, משא"כ בשאר מצוות.

ג. **אמירה לנכרי לעשות בשבת וכיו"ט איסור דאורייתא** [לחמם מים לא אגב אמו או להעביר דרך רה"ר]

1. אם עבור מצות מילה

לפי הבה"ג - מותר, כמו שהתירו משום ישוב אר"י, וכתבו התוס': שלפי הבה"ג יותר קל להתיר לעשות ע"י נכרי איסורא דאורייתא, מאיסורא דרבנן ע"י ישראל.

ולפי הר"י - אפי' האמירה לגוי אסורה.

2. **ואם לצורך שאר מצוות** - אפי' לבה"ג אסור, כנ"ל, דשמא רק לצורך מילה הדוחה שבת התייר הבה"ג, ומשמע שהסתפקו בדעתו של הבה"ג לענין שאר מצוות.

ד. חימום מים ע"י ישראל בשבת לתינוק אגב אמו, והיא תוך ז' ואומרת "צריכה אני"

לפי שיטת התוס' (הנ"ל) - אסור, ועכ"פ מדרבנן, ועיין תוס' בב"ק שם, אך הרש"ש בסוגיין מפרש, שכונתו שאסור מדאורייתא, ולענין יו"ט - עיין אר"ח סי' תקיא סעי' ב'.

ולפי הבה"ג - יוצא שמותר, [אך התוס' בב"ק שם כתבו: שגם לפי הבה"ג אין לומר כן].

ה. אמירה לנכרי לצורך שמחת יו"ט

התוס' (שם, ע"פ הגמ' במסכת ביצה) כותבים: שאפי' לשיטתם מותר אפי' לישראל להרבות בשר בקדירה אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת, או להרבות מים אע"פ שאינו צריך אלא קיתון אחד, (התוס' בב"ק שם הוסיפו עוד שני דינים 1. אמירה לנכרי לעשות בשבת וביר"ט צרכי קבורה - לא הותרה, הואיל והמת מתבייש שנקבר באיסור מלאכת שבת ויר"ט. 2. ביר"ט שני ואפי' של ר"ה - הותר אפי' מלאכת ישראל לצורך קבורה ולא לצרכי מילה וחולה שאין בו סכנה, ואמירה לעכו"ם הותרה רק לצרכי מילה וחולה שאין בו סכנה, אבל לא לקבורה, כדי שלא יתבייש שנקבר באיסור מלאכת יו"ט].

לג. מה הדין ומדוע, כשעבד הביא גיטו ממדינת הים וכתוב בו: (א) "עצמך ונכסיי קנויין לך". (ב) "כל נכסי קנויין לך", ומת האדון. (ג) "כל נכסי קנויין לך" ושייר קרקע כלשהו. (ד) "כל נכסי קנויין לך חוץ מקרקע פלונית", ויש לו עוד קרקעות לענין העבד והנכסים. (ה) "כל נכסי קנויין לפלוני עבדי חוץ מעיר פלונית". (ו) "כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד ריבויא שבהן, ומדוע?

תשובה:

א. אם כתוב בו "עצמך ונכסיי קנויין לך", והשמר אינו מקויים, ואמר "כפ"נ וכפ"נ"

עצמו קנה ונכסים לא קנה, ופירש"י (ד"ה עבד): דנאמן הוא על שיחרורו לומר בפ"נ וא"צ עדים לקיימו, כדן אשה המביאה גיטה, אבל את הנכסים לא קנה, הואיל וצריך עדים לקיימו כשאר קיום שטרות, ולכו"ע אמרינן כאן פלגינן דיבוריה, כיון שזה שני דיבורים, 1. עצמך 2. נכסיי. (התור"ד מפרש שבסוגייתנו מדובר שהעבד טוען שכבר השתחרר, והנשא הוא אם צריך לקיימו, ולכאורה אין הכרח שרש"י והתור"ד חולקים לדינא).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' נז) נפסק: הכותב כל נכסיו לעבדו, יצא לחירות, שהוא בכלל הנכסים, וקונה עצמו בכלל הנכסים, אבל אם שייר מקצת הנכסים, בין קרקע בין מטלטלין, בין פירש השיר בין לא פירשו, בין היו לו נכסים אחרים חוץ מאלו ששייר בין לא היו לו נכסים אחרים, ואפי' כתב לו "עצמך וכל נכסיי קנויים לך חוץ מדבר פלוני", לא יצא לחירות, ולא קנה הנכסים.

ג. אם כתוב בו "כל נכסיי קנויים לך"

1. אם אח"כ השכיב מרע מת

לפי מסקנת אב"י - מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו, משום שבחד דיבורא לא אומרים פלגינן דיבוריה, ומבואר בתוס' (ד"ה הדר): דהסתבר לאב"י שלא קנה אף את עצמו, משום שיד בעל השטר על התחתונה, [דהיינו שאם צריך קיום על חצי דיבורו הכלול ב"כל נכסיי" צריך קיום גם על החצי השני].

ולפי ר' נחמן ור"בא - בחד דיבורא אמרינן "פלגינן דיבוריה".

2. ואם השכיב מרע עמד - חוזר בנכסיו ואינו חוזר בעבד, מפני שיצא עליו שם בן חורין.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה ואינו) - זהו רק שכתב בפירוש שיחול השיחרור מהיום, אבל כשלא כתב כן, אינו יוצא לחירות, דאין גט לאחר מיתה, ומתנת שכיב מרע לא קונה אלא רק לאחר מיתה.

ולפי תירוץ השני - גם כשלא כתב כן יוצא לחירות, כי מסתמא דעתו לשחררו בשעה הראויה עדיין לשיחרור.

ג. אם כתוב בו "כל נכסיי קנויים לך" ושייר קרקע כל שהוא, ולא ציין איזה

1. לענין העבד אם יוצא לחירות

לפי ר"ש - גם באופן זה יוצא לחירות, ופירש"י (ד"ה לעולם): דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי, והרי הוא שייר במפורש רק קרקע בלבד.

לפי שיטת רש"י אליבא דת"ק (שהוא ר"מ) - לא יצא לחירות, לר' אדא בר מתנה ולאב"י שבדין הקודם, זהו מפני ש"ל שלא קנה הנכסים כלל, כמבואר בסמוך, ושלא אומרים פלגינן דיבוריה, ומסקנת רב אשי אליבא דרבא שבדין הקודם, ור' נחמן, שטעמו (של ר"מ) לא מפני שלא אומרים פלגינן דיבוריה, אלא מפני שזה לא כרות גיטא הוא, דאיכא למימר מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד.

ואילו שיטת התוס' (ד"ה הלכה): שלר' אדא בר מתנה ולאב"י - ר"מ לא חולק בזה על ר"ש, ושלפי ר' אשי שר"מ חולק - זה מפני שיש שיור בדיבורו שהוא משתחרר בו, ולכן אין זה כריתות.

2. לענין הנכסים

לפי רש"י (ד"ה עד) - מודה ר"ש שלא קנה, דבכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר.

ואילו לפי התוס' (ד"ה לעולם, מכח הגמ' בב"ב) - קנה כולם חוץ מקרקע אחת, ויד האדון על העליונה לברור לעצמו את הטובה ביותר, (הר"י מיגש יושב את שיטת רש"י מהגמ' בב"ב, דבריו הובאו בר"ן בסוגיין עיי"ש).

ד. אם כתוב בו "כל נכסי קנויים לך חוץ משדה פלונית" ויש לו עוד קרקעות

1. לענין העבד - הדין כנ"ל דין ג', ואע"פ שלכו"ע לא שייר שאר נכסים, מ"מ לרש"י (ד"ה לא יצא) בדעת ר"א בר מתנה ואב"י אליבא דר"מ, לא יצא לחירות, וטעמו, משום דאמרינן "מדנחת לשירא שייר נמי לעבד".

2. ולענין הנכסים - מודה רש"י שבאופנים שיצא לחירות קנה שאר נכסים.

ה. אם כתוב בו "כל נכסיי נתונין לפלוני עבדי חוץ מעיר פלונית", ויש לו רק את אותה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

העיר

לפי ר' אדא בר מתנה ואביי - הדין תלוי במחלוקת ת"ק (שהוא ר"מ) ור"ש, אם פלגין דיבורא.

לפי הבנת התוס' (בד"ה הלכה) ברש"י אליבא דרבא - מודה ר"מ שאומרים פלגין דיבוריה, שהרי לא שייך לומר "מדנחית לשיורא שייך נמי עבד", והסברא בזה - עיין ברשב"א מובא במהרש"א.

ולפי התוס' [נ"פ התוספתא] אליבא דרבא - גם בזה ר"מ חולק, ופירש"י: דאין זה כריתות, כיון שיש שיור בדיבור, שהוא משתחרר בו, [וכת"ל בדין הקודם].

ו. אם כתוב בו "כל נכסיי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבתן"

אפי' לפי ר"ש לא יצא לחירות, ופירש"י (ד"ה עד שיאמר): שזהו מפני דבכל נכס ונכס י"ל שזה שהוא שייך, ואמרינן שיד העבד על התחתונה.

לד. א) באלו ענינים גט שיחרור שווה לגט אשה ושונים משאר שטרות. ב) באלו ענינים יש מחלוקת אם הם שווים לשאר שטרות. ג) מהו המקרה שגט אשה שונה משאר שטרות, ומהו האופן שנחלקו אם גט שיחרור שווה לגט אשה או שווה לשאר שטרות. ד) במה (לכו"ע) שווים הם לשאר שטרות. ה) במה גט שיחרור שווה לשאר שטרות, ושנחלקו אם גט אשה שווה להם, ומדוע? דף ט.י.

תשובה:

א. בארבעה ענינים גט שיחרור שווה רק לגט אשה [דהוקש לה לה מאשה], גט שיחרור וגט אשה שניהם שונים משאר שטרות בדברים הבאים: 1. שווים במוליק ומביא לומר בפ"נ ובפ"ג, ומבואר בתוס' (ד"ה שוה): דמה שבעבד מספיק שהשליח יאמר בפ"נ ובפ"ג, הוא גם "משום עיגונא הקילו בו חכמים", דחשיב עיגון הא דאסור בבת חורין ומה שאינו מתחייב במצוות, 2. כתיבת הגט צריכה להיות לשמה, 3. בתלוש ולא במחובר [וכנ"ל תשובה יב. דין א' עיי"ש], 4. האדון יכול לעשות שליח לשחרר את העבד בעל כרחו.

בגמ', ברש"י (ד"ה ה"ג), ובתוס' (ד"ה כי קתני) מבואר: שרק במוליק ומביא גט צ"ל "בפ"נ ובפ"ג", אבל לא במביא קידושין, דתקנתא דרבנן הוא רק בגיטין, דילמא אתי בעל ומערער ופסיל ליה, ושעד כותי לכו"ע אינו כשר בקידושין, דרק בגיטין כשרים, הואיל ובגיטין אין חותמין זה שלא בפני זה, דגזרינן אטו כשהבעל אמר "כולכם", שתחשיב עצמה למגורשת, ותינשא לאחר שלא כדין, וכדלקמן תשובה לה דין ה'. ועיין במש"כ לקמן פרק ב' תשו' יד, משא"כ בקידושין שחותמין אף זה שלא בפני זה, לא גזרו, שהרי לא היא תקלה ב"כולכם" אם תחשוב שהקידושין קידושין ולא תקבל מאחר, ומטעם זה שטר קידושין שנעשה בערכאות כשר, דמה בכך שתסמוך על העכו"ם ותסבור שהיא מקודשת.

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' מה) נפסק: בשמה דברים שוים שחזורי עבדים לגיטי נשים, ובשאר הדברים הרי הם כשאר כל השטרות, ואלו הן השטה, פסולין בערכאות של עכו"ם, וכשרים בעד כותי, וצריכים כתיבה לשם המשתחרר עצמו, ואין נכתבין במחובר, ואין חותמין עדיהם אלא זה בפני זה, אחד גיטי נשים ואחד שחזורי עבדים שוים במוליק ומביא, ובסעיף נא, נפסק: כיצד שוים במוליק ומביא, שהמביא גט שחזור בא"י אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובחז"ל אם אין עדים מצויין לקיימו ואמר השליח "בפני נכתב ובפני נחתם" זה קיומו, ואם בא האדון וערער אח"כ אין משגיחין בו. ובסעיף מח, נפסק: בגט אשה הוא אומר "וכתב לה" לשמה, ובגט שחזור הוא אומר "או חפשה לא ניתן לה" עד שיכתוב לשמה. ובסעיף מט, נפסק: בגט אשה הוא אומר "וכתב ונתן" מי שאינו מחוסר אלא נתינה, יצא הכותב במחובר ואח"כ קצץ, שהרי מחוסר קציצה ונתינה, ובגט שחזור הוא אומר "ניתן לה", לא היא מחוסר אלא נתינה, ולענין ערכאות - עיין במש"כ לקמן תשו' לז.

ב. בשני ענינים גט שיחרור שווה לגט אשה.

יש מחלוקת אם גט שיחרור וגט אשה שווים לשאר שטרות של מכר ומתנה, והם: 1. כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עכו"ם ובשמות מובהקים [דהיינו שמות שלא שכיח כאלו בישראל],

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, שאלבא דתנא דברייתא (דף ט.ו.) דס"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי - פסולים מדרבנן, מחשש שיבואו לסמוך על החותמים ולמוסרו בפניהם, ויש תנאים החולקים בזה, פרטי הדינים - עיין בתשובה הבאה דינים א'–ד'. 2. כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים, פרטי הדינים וההלכה - עיין בתשובה הבאה דינים ה' ו'. והתוס' לקמן דף כו. ד"ה חוץ, כתבו: שלא גזרין טופס אטו תורף בגט שיחרור אטו גט אשה, עיי"ש).

הלכה :

בשור"ע (שם סעי' מה) נפסק: ובשאר הדברים הרי הם כשאר כל השטרות, ואלו הן העשה, פסולים בערכאות של עובדי כוכבים, וכו'. ובסעי' מו, נפסק: כיצד כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים בתנאים שנתבאר בהלכות הלואה חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. ובחור"מ סי' סח סעיף א', נפסק: אבל כל השטרות שחזותמים עכ"ס פסולים חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חובות וכו', אבל שטרי מתנות כגון "שדי נתונה לך" שעיקר הקנין נעשה ע"י השטר והם חתומים בו, וכן שטרי הודאות "שפלוני הודה לפלוני שהוא חייב לו", ופטרות שהם בעדים שלהם (או שטרי מחילות - טור), אע"פ שיש בהם כל הדברים שמנינו, ונמסרו לפני עידי קלאל, הרי הם כחרס.

ג. האומר "תן גמ' זה לאשתי"

לכו"ע הבעל יכול לחזור בו, משום דהוי חובה לאשה, ואין חבין לאדם שלא בפניו, [והנ"ע במש"כ לקמן תשר' לו, דין א'], ובממונות [עכ"פ כשאמר "זכה", או בשכ"מ, ע"ע במהרש"א וקרני ראם לקמן טו, דף יא: ובמש"כ לקמן תשר' לט, מב, מה] - אינו יכול לחזור, דזכות הוא למקבל, וזכין לאדם שלא בפניו, ובגט שיחרור - הדין תלוי במחלוקת ר"מ וחכמים. מחלוקתם, טעמם, וההלכה - עיין לקמן תשר' לו דין ב', והתוס' במסכת ב"ב דף קמט. סוד"ה דקא. כתבו בשם הירושלמי: שלפי רבנן דרבי - מצוה על היורשים לקיים דברי המת, ולכתוב לו בעצמם גט שיחרור, וה"ה לרבי אם אמר "שחררו", וע"ע קצה"ח סי' רנו ס"ק ג'.

ד. האומר "תנו גמ' זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי" ומת

לא יתנו לאחר מיתה, והגמ' אומרת: שדין זה שווה בכל השטרות דהיינו גם בשטרי ממונות, כשאמר "כתבו ותנו מנה לפלוני" [או "תנו מנה לפלוני"] ומת, דאין כותבין ונותנין, דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה.

לפי רש"י (דף ט: ד"ה לא יתנו) - לא יתנו אף לרבנן דאמרי (לקמן דף יא:): "זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו", וזהו מפני שכל שלא הגיע ליד העבד אין העבד משוחרר וכבר חל עליו רשות יורשים, אף שהגיע ליד שליח בחיי הנותן.

ולפי התוס' (שם) - באופן שהגיע ליד שליח בחיי הנותן פשיטא שהעבד זוכה לאלתר, וכאן מדובר שבחיי הנותן לא נתן את הגט לשליח, ורק צוה ליתנו לאשה או לעבד, ולפי פירושם השני לקמן דף יג. ד"ה האומר - זהו גם כשהשליח לקח את הגט בעצמו בחיי הנותן, הואיל ולא מסר הנותן מידו ליד המקבל, והוסיפו: שרש"י (לקמן דף יג.) חזר בו מפירושו שבסוגיין, [ורש"י לגבי "הולך מנה לפלוני", לקמן דף יד: ד"ה כוכי דמי, כתב: וכיון שזכה בהן בחייו יתנו ליורשיו, וכתב הרש"ש: דזהו או אחרי שרש"י חזר בו, או מפני ש"הולך" עדיף מ"תן". מיהו שיטת הר"י הוא כשיטת רש"י לפני שחזר בו, והרמב"ם בפ"ו הל' א', פוסק: שאם אמר "תן" הדין כמו שסובר הר"ף, ואם אמר "זכה" הדין כמו שסוברים התוס', עיין בלח"מ שם, ובמאירי]. ההלכה - עיין לקמן תשר' לו סוף דין ב'.

לפי תוס' (דף י. ד"ה כי קתני) - שווים שיחרורי עבדים לגיטי נשים ולשאר שטרות שצריך לכתוב בו "זמן" מכח תקנת חכמים, [והביאו שלפי רש"י ביבמות - אין הכרח שבשטר שיחרורי עבדים צריך לכתוב זמן. הטעם לתקנת כתיבת "זמן" בשיחרורי עבדים - התוס' לקמן דף יז. ד"ה מפני, כתבו: שפעמים היה אדם מוכר עבדו ואח"כ כותב לו גט שיחרור בלא זמן, והיה העבד אומר לרבו שני "אייתי ראייה ששטר מוכר שלך קודם", והעבד מוחזק בעצמו, והלוקח בא להוציא ממנו].

ה. עדים שלא יודעים לקרות

לפי ת"ק - קורין לפניהם וחותרים, ומבואר בתוס' (ד"ה קורין): דאין בזה חסרון של עד מפי עד, שהרי מעיד "כך כתוב בשטר", ואינם צריכים להעיד על עיקר המעשה, וכתבו התוס' (שם): שזהו דוקא כששנים קורין או אפי' יחיד כרבי נחמן עם ספרי דדייני שאית להו אימתא, וכדלקמן דף יט: לפי הבה"ג - וסובר הרשב"א שכן יוצא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

משיטת רש"י ד"ה אקריאה – בדין זה אין חילוק בין גיטין לשאר שטרות, והרא"ש ס' יב, כתב שלפי הרי"ף – זהו רק בשאר שטרות, אבל בגיטין מועילה אף קריאה של אדם אחד לפניו, וכן סוברים הרמב"ם והשו"ע, ומוספים "והוא שיכירו לשון הגט", עיין ש"ך חו"מ ס' מה ס"ק ג', ובדרכי משה אהע"ז ס' קל אות יב.

ו. אם אינם יודעים לקרות ולחתום

לפי ת"ק (דף ט:): - מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו, והגמ' לקמן שם, מביאה מבריייתא זו ראייה לרב שסובר שממלאין את הקרעים בדיו, אבל שמואל סובר: באבר – אבל לא מקרעין – ולרב אבהו: במי מילין, ולר"פ: ברוק וע"ע במש"כ לקמן פ"ב תשו' יז.

ולפי רשב"ג: (שם) ור"מ, ות"ק הר"מ – רק בגיטי נשים מקרעין, משום תקנת עגונות שמא ירצה זה המגרש לפרש בים או מסוכן שלא רוצה שלא תזקק ליבם, אבל בשיחרורי עבדים ובשאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמים, ואם לאו אין חותמין – (בגמ' לקמן דף יט, מובא, שלפי רבא – הלכה כרשב"ג, ולפי רב גמדה משמיה דרבא – הלכה כרבנן רק בדין השני, אבל בדין הראשון בעדים שלא יודעים לקרות לכו"ע הלכה כרשב"ג, עיי"ש). **הביאור של "מקרעין להם נייר חלק"**.

לפי רש"י (ד"ה מקרעין) – היינו שמסרטיין ורושמין בסכין על הנייר את שמות העדים, ובאין העדים וממלאין את הקרעין דיו, וכתבו התוס' (שם): שלפי רש"י זה לא פסול מדין כתב על גבי כתב, הואיל ואין כאן כתיבה גמורה, אלא שרושמין קצת כדי לחתום עליו, וכו' המהר"ם ש"ף שאפשר לומר, שרש"י יפרש, שכונת הירושלמי המובא בסמוך שמרחיבין את השריטות, והעדים אינם ממלאים אותם לגמרי, ולכן לא היה כתב על גבי כתב, **והביאור שלפי הר"ח** – "מסרטיין" פסול מדין כתב על גבי כתב, ו"מקרעין" היינו שלוקחים נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים מעבר לעבר, ומשימין אותו על קלף שהגט כתוב בו, ובאין העדים וממלאין את הקרעים דיו, ושמבואר בירושלמי שזהו כשר רק כשהרחיב את הקרעים, והעדים אין ממלאין לגמרי כל רוחב הקרע.

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז ס' קל סעי' טז) נפסק: עדים שחותמין על הגט צריכים להיות יודעים לקרות ולחתום, ואם אינם יודעים לקרות, קוראים בפניהם וחותמין, והוא שיכירו לשון הגט, ואם אינם יודעים לחתום, רושמים להם הנייר ברוק, וכיוצא בו מדבר שאין רשמו מתקיים, והם כותבין על הרושם, ויש אוסרין לעשות כך לכתחילה, אלא מקרעין נייר חלק לפניהם, והם חותמין לך הקרע (טור נ"ט מהמ"ם). ובשו"ע חו"מ ס' מה סעי' ד', נפסק: עדים שאין יודעים לחתום, וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרושם, מכין אותם מכת מרדות, והשטר פסול, ויש מכסרין הסטר (טור והמגיד פכ"ד מהל' מלוה נ"ט כ"א, ועיין כר"ן פ"ב לגיטין).

לה. מה הדין של שטרות: א) העולים בערכאות של עכו"ם וחותמיהם עכו"ם ואין עידי מסירה ישראל. ב) כשיש עידי מסירה ישראל. ג) כשנעשו בהדיטות עכו"ם בלא ערכאות ובלא עידי מסירה ישראל. ד) האם אפשר לגבות ע"י השטרות הנ"ל מבני חורין ו/או ממשעבדי. ה) מה דינו של שטר שחתומים עליו ב' עדים כותים, או כותי אחד או כותי וישראל. ו) מה הדין כששמות עידי החתימה כשמות עכו"ם, באופן שאין אנו יודעים אם הם עכו"ם או ישראל, לענין להתגרש בו, [או כשאומרת "שנתגרסה זו"], ומדוע? דף ט.יא:

תשובה :

א. שטרות העולים בערכאות של עכו"ם וחותמיהם עכו"ם ואין עידי מסירה יהודים כשרים

אם הם שטרות ממון העומדים רק לראיה, ושטרות גיטין וקידושין - פסולין לכו"ע, ויש שני לשונות בגמ' (בדף י:): אליבא דת"ק: **בדין שטרי מתנה שעיקרן לקנין אם כשרים רק מכח "דינא דמלכותא דינא", או שדינם כגיטי נשים ושיחרורי עבדים שפסולים**, [הרי"ף הביא את ב' הלשונות שבגמ', עיין רא"ש ס' י' ועוד ראשונים, שכתב: ששני הלשונות אינם חולקים, וכונת הגמ' דבמקום שהמלך הנהיג כן או דינא דמלכותא דינא, ובמקום שלא הנהיג כן, דין שטר מתנה כגיטי נשים ושיחרורי עבדים, לעומת זה הרמב"ם פכ"ז ממלוה ולווה הל' א', פסק: ששטרי מתנה הרי הן כחוס, וכותב המ"מ שהרמב"ם לומד שב' הלשונות חולקים ביניהם, ופסק כלישנא ב', שאין דינא דמלכותא בדבר זה].

לפי רש"י (ד"ה חוץ מגיטי נשים) - פסולים מדאורייתא בגיטי נשים דלאו בני כריתות, ובקידושי אשה, דלאו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בתורת גיטין וקידושין הם, וכן בשיחורוי עבדים דגמרינן "לה" "לה" מאשה, אבל בממונות כשרים הם מדאורייתא, לפי שנצטוו על הדינין, והרא"ש סי' י' כתב: שלפי רש"י - שטרות שחתומים בהם ערכאות, כשרים הם אף לגבות ממנועבדים, ע"ע במש"כ לקמן דין ד'.

ולפי שיטת התוס' (דף יא. ד"ה לא נחלקו) - אותן השטרות הכשרים זהו רק מתקנתא דרבנן שיגבו על ידם, ולא מרעי נפשיהו לשקר, ועיין בהערות שבדין ב', אבל מדאורייתא פסולין הן, ואפי' מבני חורין לא גובין, ומה ששטרי מתנה פסולין אילולא דינא דמלכותא דינא, יישוב הקצה"ח סי' סז ס"ק א', שזהו משום שקנין שטר נלמד מ"דאקח את ספר המקנה", שנאמר רק בישראל". עוד כתבו (בדף ט: ד"ה אע"פ): כשחותמיהן עכו"ם פסול זהו אע"פ שכתבו ישראל, דכחפא בעלמא הן, שהרי העכו"ם לאו בני כריתות, וגם לא שייכי ב"לשמה", דאדעתא דנפשיה קעביד, ועוד דלאו בני שליחות, ועוד דפסולין הן לעדות מדאורייתא.

הלכה :

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' מו) נפסק: כיצד, כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים כשרים, בתנאים שנתבאר בהלכות הלואה, חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, ונע"ע במש"כ בתשובה הקודמת דינים א' ב'.

ב. שמרות העולים בערכאות של עכו"ם וחותמיהם עכו"ם ויש עידי מסירה הכשרים לעדות

לפי שיטת ר"מ - כל השטרות פסולים הן מדאורייתא והן מדרבנן, בין בשטרי ממון בין בגיטי נשים ובין בשיחורוי עבדים, ואף ששמותיהם של דיני הערכאות מובהקים, דס"ל עידי חתימה כרתי, והעכו"ם החתומים פסולים מלהחשיב את השטר לשטר, ולכן השטר כחפא בעלמא, ונאפי' בשטר שא"א לזיפן, ושחזור השיטה אחרונה מענינו של שטר.

ולפי שיטת ת"ק (במשנה דף י: וכמבואר בגמ' דף ט:) הדינים כדלהלן:

1. שטרות של מכירת קרקעות - יש להכשיר, הואיל ובנתינת הממון חל הקנין, והשטר רק

לראיה, דס"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי, ואמרינן כיון שהדיינים העכו"ם קבועים הן,

לא ירעו את עצמם לצוות לכתוב עדות שקר, ונתקנתא דרבנן היא היכא שקים לנו שחותמים אמת - תוס' דף

ט: ד"ה אע"פ, ומבואר ברא"ש סי' י': שזהו אפי' שיש קול שהם מקבלים שוחד כדי להטות את הדין דמ"מ לעדות שקר לא מרעו

נפשיהו, עי"ש, - מיהו לפי לרש"י הנ"ל דין א' השטרות כשרים מדאורייתא - ע"ע ברא"ש שם שהביא שהר"ף כתב: שדוקא

בערכאות דלא מקבלי שוחד, והרא"ש שם הסתפק, אם כוונתו משום שסתם ערכאות לא מקבלי שוחד להעיד שקר, אבל כנפיא

דארמאי מקבלי שוחד להעיד שקר או שכוונתו שדוקא בערכאות שידועים שלא מקבלי שוחד, והביא שלפי הרמב"ם ערכאות

כשרים רק כשיש עדים ישראל שיעידו עליהם "שאינם חשודים בקבלת שוחד", והרא"ש חולק עליו "דמי יעיד עליהם בזה דסתם

עכו"ם מקבלי שוחד", ושכל ההיתר כאן, משום דסתם ערכאות אינם מקבלים שוחד.

2. בגיטי נשים ושיחורוי עבדים, שהגיטין הם עושים את הקנין - הגיטין פסולים אף בשמות

מובהקין, ופירש"י (דף י. ד"ה איכא): שפסולין מדרבנן, דילמא אתי למיסמך על החתומים ולמוסרו

בפניהם, אבל מדאורייתא הגט כשר, הואיל ויש עידי מסירה, והתוריד פירשו שת"ק סובר כר"מ שיעידי חתימה

כרתי.

3. בשטרי מתנה

לפי התוס' (דף י: ד"ה חפא) - דינם כנ"ל דין א'.

ולפי רש"י - ...נראה לי שהניסוח או המיקום לא נכון... זהו רק לר"מ, אבל לפי ר"א כשר לכונ"ע, ולא

פסלינן משום "מזויף מתוכו" בשטרי ממון.

לפי שיטת רבי שמעון (במשנה שם) - אם השמות של דיני העכו"ם מובהקים, כל הגיטין כשרים, דהיינו אף

גיטי נשים ושיחורוי עבדים, כדברי ר"א הסובר עידי מסירה כרתי, ופירש"י (דף י. ד"ה איכא): דס"ל דלא מיקרי

מזויף מתוכו, דכולי ידעי שעכו"ם הם, ולא אתי למיסמך עליהם בלא עידי מסירה כשרים.

לפי ת"ק ור"ע שבברייתא של ר' אלעזר בר' יוסי (בדף יא.) - כל השטרות הנ"ל כשרים, ואף גיטי נשים

ושיחורוי עבדים. וביארו התוס' (ד"ה לא נחלקו): שטעמם כר"ש, ועיין לקמן בהערה שבדין הבא, בשיטת רש"י אליבא דר"ע,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ומבואר בתוס' (ד"ה חספא): דלא מכשירינן בגיטין אלא בכתיבת ישראל ובעידי מסירה, ובשאר שטרות בכל ענין, ועיין מהר"ם, ובתומים סי' סח ס"ק א'.

בגמ' (בדף יא.) מבואר: ש"שטרא פרסאי" שכשר כשנמסר בפני עידי מסירה ישראל וגובין בו מבני חורין, היינו רק בשטר שא"א לזייפו ושחוזר בשיטה אחרונה מענינו של שטר, וכתבו התוס' (ד"ה והא, ע"פ הגמ' לקמן): שזהו כרב אלעזר [בן פדת - עיין רש"י לקמן דף לא: ד"ה ר"א] הסובר שלא הכשיר רבי אלעזר [בן שמוע, דאמר עידי מסירה כרתין] אלא רק בגיטין, שיכולה לקבל היתר נישואין מבי"ד מיד, וכיון שהותרה יש קול וזיכרון לדבר, משא"כ בשאר שטרות, [ורבי יוחנן שם חולק וסובר שר"א הכשיר בכל השטרות, ומבואר ברא"ש סי' יא, שכן הדין גם בשטרות הנולדים בערכאות שלדעות הנ"ל שמכשירים היינו רק כשנעשה עם כל תנאי כתיבת שטר, וע"ע בתומים סי' סח ס"ק א'].

ג. שטרות שנעשו בהדיוטות בלא ערכאות

לפי ר"מ הנ"ל והתנאים שבמשנתנו (דף י:) - כל השטרות פסולים, דהיינו אף שטרי מכר העומדים לראיה, ואף בשמות מובהקין.

לפי ר"ע (שבברייתא של ר"א ב"ר יוסי (בדף יא.) - כל השטרות כשרים, דהיינו אף גיטי נשים ושיחרורי עבדים, ופירש הר"י בתוד"ה לא נחלקו, שר"ע מיירי רק בשמות מובהקין ובעידי מסירה, אך לפי רש"י ד"ה ה"ג, ר"ע מכשיר גם בלא עידי מסירה כלל, וסברתו צ"ב - רא"ש סי' י, וענ"ש).

לפי חבמים (שבברייתא שם) - רק גיטי נשים ושיחרורי עבדים כשרים, ופירש"י (ד"ה על שטרות): דלא על העכו"ם סמכין אלא העידי מסירה, ובשמות מובהקין קמייירי.

ולפי רשב"ג (בברייתא שם) - כשרים רק בגיטי נשים ושיחרורי עבדים במקום שהעכו"ם גזרו שאסור לישראל לחתום, דהכל יודעים שהחתימות של עכו"ם הן ולא יבואו לסמוך עליהם, ולכן מקפידים למסור רק בפני ישראל, אבל כשמות לישראל לחתום כל השטרות פסולים, ופירש"י (ד"ה אבל): דזהו אף בשמות מובהקין, אטו שמות שאינן מובהקין.

ד. השטרות הנ"ל לענין לגבות מבני חורין ו/או משועבדים

לפי שיטת רש"י (דף יא. ד"ה אבל שמות) - שטרי מכר שנעשה בהדיוטות שלא בערכאות [ולדעות הנ"ל הסוברים] שפסולים, זהו מפני שלא קפדי אאורועי נפשיהו וחתמי שיקרא, ובשטרי פרסא שהגמ' (בדף יא.) אומרת שאם המסירה היה בפני ישראל, גובים מבני חורין, ולא ממשועבדים מפני שאין קלא. ומבואר ברש"י (דף יא. ד"ה שטרא פרסא): שזהו מפני שדרך עדים החתומים בשטר להוציא קול, ושמדובר שחתומים עליו פרסיים הדיוטות, [הרא"ש בסוגיין סי' י' כתב: דמשמע מרש"י שלא פסול לגמרי אלא רק דומיא דערכאות בלא עידי מסירה ישראל, וששיתו - לקמן דף יט: ד"ה ממשעבדי, עיי"ש - שבערכאות ששמותיהן מובהקין, גובים ממשעבדי אפי' כשאין עידי מסירה ישראל, הואיל וכשחותמין ערכאות יש לזה קול].

ולפי שיטת התוס' (דף יא. ד"ה לפלוג וד"ה נעשה) - כל השטרות ואף שטרי מכר שנעשו בהדיוט פסולים, ואף כשיש עידי מסירה ושמות מובהקים, ושזהו מכח גזירה שלא יבואו לסמוך עליהם גם בלא עידי מסירה, אטו שטרי מכר שנעשו בערכאות שכשרים אך בלא עידי מסירה ישראל, ובלא עידי מסירה אפי' מבני חורין לא גובין. [הרא"ש שם כתב: שלפי שיטת התוס' - בשטרא פרסא שהגמ' אומרת בדף יא. שאם מסרוהו בפני ישראל כשר לגבות מבני חורין בהכרח לומר שמדובר שחתומים עליו ערכאות, וקמ"ל שאף שמסרוהו בפני ישראל לא גובין ממשעבדי, דלית להו קלא, ושחולקים על פירש"י הנ"ל, והרא"ש הקשה עליהם, דאם חתומים עדים פרסיים הגט פסול מלגבות אפי' מבני חורין, דמודה ר"א במוזיף מתוכו דילמא אתי למימסר קמיהו, ושדחוק לומר שרבא כר"ש ובשמות מובהקין, ולכן מפרש: ששטרא פרסא שגובים בו מבני חורין היינו כשלא חתום עדים, וכתוב בלשון פרסי ומסר בפני ישראל, וכדלקמן, דף יט: וכמש"כ לקמן פרק ב' תשו"י. וכתב עליו הקרבן נתנאל אות י', דמענתה י"ל שבערכאות כשלא חתום עדים וכתוב בכתב ישראל גובה ממשעבדי - כמש"כ הרא"ש בעצמו בסוף סי' יא, עיי"ש - ורבנן דר"ע דפסלי בשטר שנעשה בהדיוט אפי' בעידי מסירה ישראל, הך ברייתא איירי כשחתומים פרסיים ומטעם דמוזיף מתוכו].

הלכה :

בשר"ע (ח"מ סי' סח סעי' ב') נפסק: שטר שנידיו עכו"ם שמסרו הלווה ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים מישראל, אע"פ שאינו עשוי בערכאות של עכו"ם, ואין בו כל הדברים שמנינו, הרי זה גובה מבני חורין, והוא שיהיו העדים שמסר בפניהם יודעים

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לקרותן וקראוהו כשמסרו בפניהם (רא"ש), ויהיו כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף, לא להוסיף ולא לגרוע, ויש מי שאומר דה"מ ששמות העדים החתומים בו שמות מובהקים בעכו"ם שאין דרך ישראל לקרות באותם שמות או במקום שאין ישראל רגילין לחתום בשטרות כלל.

ה. גמ שחתום עליו

1. שני עדים כותים

לפי ת"ק הברייתא ד"מיצת כותי" - אפי' גיטי נשים ושיחורורי עבדים כשרים, מפני שס"ל שהם לא חשודים להעיד עדות שקר, שהיא מצוה שכתובה בתורה בפירוש.

לפי רבי אלעזר (שבברייתא הנ"ל), ולפי ת"ק שבמשנתנו (בדף י:) ולפי אבני אליבא דר"ג רמשתנינו (שם) - כל הגיטין פסולים, ואפי' גיטי אשה, מפני שס"ל שהם חשודים להעיד עדות שקר, ונאפי' כשהוחזקו בפנינו לקיים מצוה זו כהלכתה.

ולפי רשב"ג - אם הוחזקו הגט כשר, ואם לא הוחזקו פסול, ורוא חולק על אבני ואומר שר"ג שבמשנתנו סובר, שרק גיטי נשים ושיחורורי עבדים כשרים, ולא בשאר שטרות, ומפרשים התוס' (דף י: ד"ה רבא): דס"ל כרשב"ג, ומדובר שהוחזקו בקיאין רק בגיטי נשים ושיחורורי עבדים ולא בשאר שטרות.

2. אם כחתום בשטר רק עד כותי בלא עד נוסף - השטר פסול, ואם העד כותי חתום יחד עם עד ישראל

לפי רבי אלעזר הנ"ל - רק בגיטי נשים ושיחורורי עבדים הגט כשר, דס"ל "עידי הגט אין חותמים זה בלא זה, גזירה משום כולכם", ולפי ששנינו במשנה לקמן דף טו: אמר ל' "כולכם כתבו גט לאשתי, אחד כותב וכולם חותמים", ואם לא חתמו כולם הגט פסול. כיון שהקפיד הבעל שכולם יחתמו, לכן תקנו שגם כשלא אמר "כולכם", שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה - רש"י ד"ה גזירה, בביאור שיטתו - עיין מש"כ לקמן פרק ב' תשו' יד'. ומבואר ברש"י (ד"ה זאת אומרת): שזהו דוקא כשהעד כותי חתום ראשון ולבסוף הישראל, ומפני שאם הכותי אינו חבר, הישראל לא היה חותם אחריו, וסומכין על שטר זה אע"פ שיש כאן רק עד אחד ישראל, משום שמדאורייתא יש כאן ב' עדים כשרים, דגירי אמת הן - תוס' דף י: ד"ה אי לאו, ועיין ברמב"ן שמדייק מהגמ' "אמר רב פפא" ולא "אלא אמר רב פפא", כדעת רש"י שגם למסקנא שעדי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה, צריך תנאי נוסף שהישראל יחתום לבסוף, אך ברמב"ם ובשו"ע מדלא הביאו שצריך שהכותי יהיה כתוב בראש, מוכח שחולקים על רש"י, המאירי הביא שהירושלמי חולק על הבבלי ואינו מצריך שהכותי יהיה בראש, והמהר"ם שיק כתב שהרמב"ם והשו"ע פסקו שהירושלמי, וע"ע בפתחי תשובה יור"ד סי' רסז ס"ק ט', מש"כ בזה, משא"כ בשאר שטרות שיכול לחתום זה שלא בפני זה, שפסול מחשש שישראל שחתם לבסוף חתם תחילה והשאר רווח לקשיש ממנו.

ולפי ת"ק ורשב"ג הנ"ל - הדין כהנ"ל בגט שחתום עליו שני כותים, ת"ק כדאית ליה ורשב"ג כדאית ליה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ו מעבדים הל' ו'), ובשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' מז) נפסק: כל שטר שיש עליו אפי' עד אחד כותי פסול, חוץ מגיטי נשים ושחורורי עבדים שהם כשרים בעד א' ישראל ועד א' כותי, והוא שיהיה כותי חבר, ובזמן הזה שהכותים כעובדי כוכבים לכל דברים אנו למדים מהם לצדוקים, שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו זמן קודם שגזרו עליהם שיהיו כעובדי כוכבים:

בשו"ע (אהע"ז סי' קל סעי' יג) נפסק: עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, ואם חתמו זה שלא בפני זה פסול, וי"מ א"ס חתמו ב' ב"ז והג' אלא פנייה (טור נ"ט ר"מ). וביר"ד סי' רסז סעי' נ', נפסק: אחד גיטי נשים ושחורורי עבדים אינם חותמים אלא זה בפני זה.

ו. גמ שבא לפנינו כששמות העדים החתומין בו הם שמות מובהקין [כלוקוס ולוס]

1. כשאין דרך ישראל לקרות בהם כלל - הגמ' הסתפקה בזה והסיקה שכשר, דאמרינן שודאי ישראל הם, ולא היו טועים מחתימי הגט לסמוך עליהם ולהחתים שמות כאלו, אם לא ידעו שישראלים הם.

לפי שיטת רש"י (ד"ה עדים, וד"ה מהו) - הספק כשהגט בא מאר"י, אם אפשר להכשירו למוסרו לה בעידי מסירה וכו"א, באופן שאין ידוע לנו אם עדים החתומים גויים או ישראלים, והגמ' מסיקה ש"הגט

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כשר".

ולפי תוס' (ד"ה עדים) - אפשר לפרש שכשר לר"מ, הואיל ואין זה שכיח שגויים חותמים על הגט, ואפשר לפרש בעידי מסירה וכו"א.

2. אם כשהשמות דומים קצת לשמות ישראל - הגט אינו כשר.

3. אם הגט בא ממדינת הים - הגט כשר, אף אם מצוי שהשמות של היהודים כשמות העובדי כוכבים, מפני שרוב ישראל שבחו"ל כשמות עובדי כוכבים. והראב"ד פסק כר"ש, שהרי כל הבעיה בגמ' זה אליבא דר"ש, דמכשר בשמות מובהקין, וצדדי הספק הם: אם כשר הגט למוסרו לה, או שלא. מפני שחוששין שמא העדים גויים והבעל או השליח לא דיקדקו יפה בדבר, אך הרא"ש ס' יא. מפרש שבעיית הגמ' היא לא לענין למוסרו לה, אלא באשה שהביאה גט לפנינו שנתגרשה בו ע"י שקיבלה גט זה מיד בעלה, ושלפי"ז אין ראייה מסוגייתנו שהלכה כר"ש שהוא יחידאי - עיי"ש ובקרבן נתנאל, אות ד', ואות ר', וע"ע בתוס' רא"ש ובחזו"א גיטין ס' פו, אות לא מש"כ בזה.

הלכה :

בשו"ע (סי' קל סעי' יט) נפסק: אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנתגרשה בו לינשא בו, ושמות העדים כשמות כותים, אם הם שמות שאין דרך ישראל לקרות בהם כלל, תנשא בו, שודאי ישראל הם, שלא היו טועים מחתימי הגט להחתים שמות כאלו, אם לא שידעו שישאילים הם, ואם הם שמות שדומים לשמות ישראל, חיישין שמא טעו מחתימי הגט שסברו שהם ישראל, ושמה כותים הם ולא תנשא בו, וע"ע בב"ש ס"ק ל' מש"כ בזה.

לו. האם אפשר לסמוך על מצת כותי ו/או על שאר מצוות שעשאן כותי עבור יהודי, ומדוע? דף י.

תשובה :

לפי ת"ק - מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, ופירש"י (ד"ה מצת, וד"ה ואדם): דמותרת בפסח ולא חוששין שהחמיצה, ואף יוצאים בה ידי חובת לילה ראשון שהוא חייב לאכול מצה המשתמרת לשמה.

לפי רבי אלעזר - מצה זו אסורה באכילה כל ימות הפסח, דחשודים שמא החמיצו את המצה.

ולפי רשב"ג - אם החזיקו בה לשומרה, המצה מותרת, הואיל ובמצוה שהחזיקו בה מדקדקין בה יותר מישראל, וכתב רש"י (ד"ה כל מצוה, ע"פ הגמ' בחולין): דבא להוסיף על ת"ק דכל המצוות ואפי' מדברי סופרים שאינם כתובים בתורה אם החזיקו בה סומכים עליהם, ומבואר בתוס' (ד"ה אי תנא קמא): שלפי ת"ק - סומכין עליהן רק על מצוה הכתובה בתורה, אף כשלא אחזק, וכתבו, שלש"ס יש ספק אליבא דרשב"ג אם מודה שבכתובה ולא אחזק אפשר לסמוך עליהם, ורבי אלעזר חולק על שניהם וסובר שבכל מקרה לא סומכים עליהם, וכ"כ רש"י בחולין.

בתוס' (ד"ה מצת) מבואר: 1. דהמצה מותרת רק בעיסת ישראל שהכותי עשה ממנה מצה, אבל עיסת כותי ממש אסורה, דגזרו על פיתן, לפי שהיו מבטלין בנין ביהמ"ק בימי עזרא, ושרבי אליעזר אמר "כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשר חזיר", 2. ובעיסת ישראל שיוצא בה ידי חובתו בלילה הראשון, זהו רק כשידוע לנו שאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובתו, דאם יש לו אחר, אין יוצא בה ידי חובה, דחוששין שלא שמרה לשם מצה, דהכותים חשודים על "לפני עיור", וולענין לאוכלה בשאר הימים - עיין מהרש"ל ומהרש"א.

לו. האומר "תן גט זה לאשה ושטר שיחרור זה לעבדי", האם יכול לחזור, ומדוע? דף יא: יב: יג.

תשובה :

א. בגיטי נשים

לכו"ע יכול לחזור בו, ואין אחר יכול לזכות עבורה בלא ידיעתה והסכמתה, הואיל והגירושין חוב הוא לה, ואין חבין לאדם שלא בפניו, אך בירושלמי (המובא בתוס' ד"ה בגיטי נשים) מבואר: שטעמם של חכמים הוא: "שהאדון יכול למכור עבדו לאחר בע"כ של העבד משא"כ אשתו", והמהרש"א סובר שהירושלמי חולק על הטעם המבואר במשנתנו, וסובר שאם יכול למכרו לאחר בע"כ, הרי זה מוכיח שהשיחרור תלוי רק באדון, משא"כ אשה שאין הבעל יכול למכרה לאחר, עיי"ש.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אך התוס' רא"ש והי"ש סי' ו', מפרשים: שהירושלמי אינו חולק על הבבלי, וסובר שאף הנשואה למוכה שחין הגירושין חובה משום "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו", ובשו"ע סי' קמ"ט יא, כתב שחובה לאשה להתגרש גם כשידוע שיש קטטה, ו"א שדיא ספק מגורשת בזה, וע"ע בביאור הגר"א שם ס"ק ט', יא.

ב. בשיחרורי עבדים

לפי חכמים - אינו יכול לחזור בו, [גרש"י לעיל דף ט: משוחרר רק כשיגיע גט לידו, ולתוס' - מיד, וכתבו: שרש"י חזר בו, וע"ע במש"כ לעיל תשו' לד דין ד'], דזכות הוא לו לצאת לחירות, הואיל ומתירו בבת חורין, וזכות זו ביחד עם עצם השיחרור עדיף ליה, מ"עבדא בהפקירא ניחא ליה" - תוד"ה עבדא, ומה שמפסידו מתרומה אינו נחשב חוב, הואיל והוא קנינו, פ' שבידו למוכרו לישראל בקנין כסף גם אם העבד יברח, ובכך להפסידו מהתרומה גם בלא שמשחררו.

ולפי ר"מ - שווה לגיטי נשים, דחוב הוא לעבד לצאת לחירות, שהרי מפסידו משפחה כנענית, ועבדא בהפקירא ניחא ליה, דזילא ליה, שכיחא ליה, פריצה ליה, ומבואר בתוס' (ד"ה עבדא): דמודה ר"מ בעבד קטן שלא ניחא ליה בהפקירא, משום שלא טעם עדיין טעם דאיסורא.

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' עו) נפסק: אמר לאחד "זכה בגט שחרור זה לעבד" יצא לחירות אע"פ שלא הגיע ליד העבד, אבל אם אמר "תנו גט זה לעבד" אינו יכול לחזור בו, ולא יצא העבד לחירות עד שיגיע הגט לידו, לפיכך האומר "תנו גט זה לעבד" לא יתן לאחד מיתתו, ויש אומרים לאס נתן הגט ליד השליח ואמר "תן לעבדי גט זה", הוי כאילו אמר לו "זכה לו" (טור בשם ר"ת, והרא"ש, והש"ך, וכו').

לח. התופס לבע"ח במקום שחב לאחרני או המגביה פאה ע"מ לזכותו לעני אחר, או המגביה לחבירו לזכר אחרים, האם מועיל התפיסה וההגבהה, ומדוע: דף יא: יב.

תשובה:

א. התופס לבע"ח חוב במקום שחב לאחרני

לפי רבי יוחנן - לא קנה, ומבואר בתוס' (ד"ה התופס): שרבי יוחנן עצמו ס"ל שזהו רק בתופס ללווה, דלא שייך מיגו דזכי לנפשיה, משום שאין הלווה חייב כלום לתופס, אבל בתופס מציאה לחבירו קנה חבירו אף שחב לאחרני, משום שאמרינן "מיגו דזכי לנפשיה זכי לאחרני", וע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק א' תשו' מה, דין א', ובכל התשובה שם.

לפי שיטת התוס' (ד"ה התוס') - לרבי יוחנן לא קונה אפי' באופן שהבע"ח עשאו שליח, והביאו: שרש"י בב"מ לא סובר כן, [וע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק א' תשו' מה, סוף דין א'].

ולפי ר' חסדא - הדין תלוי במחלוקת התנאים, עיין לקמן דין ב'.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' קה סעי' א') נפסק: הלווה שחייב לשנים או יותר ואין לו כדי לפרוע לכולם וקדם אדם ותפס מהמטלטלים של לווה כדי לזכות לאחד מבעלי החובות לא זכה, שכל התופס לבע"ח במקום שיש עליו חוב לאחריים לא קנה, ואפי' עשהו שליח וכתב לו הרשאה, אבל אפוסרופוס קנה, דיד בעלים הוא.

ב. המגביה פאה ע"מ לזכותו לעני

לפי רבי אליעזר - העני זוכה בפאה.

ולפי חכמים - יתנו לעני הנמצא ראשון, רב חסדא מפרש: דפליגי בדין התופס לבע"ח במקום שחב לאחרני, ואמימר ואיתימא ר"פ, פירשו: דלא פליגי בדין זה ד"ל שרק כאן ר"א סובר שקונה, משום ש"ל שאמרינן מיגו דדאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה", ומיגו דזכי לנפשיה זכי לאחרני", ולפי רבנן לא אומרים, משום שכתוב "לא תלקט לעני", לא תלקט לו לעני, ומבואר בתוס' (ד"ה דלמא) שר"פ עצמו (במסכת ב"מ) סובר שלא קנה, ודבריו בסוגיין הם רק דיחויא בעלמא הוא, וע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק א' תשובה מה, דינים א', ה'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחריים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עוד מבואר בתוס' (ד"ה אלא): שאמימר ור"פ לא לומדים מפאה לכל התורה כולה שלא קנה חבירו, די"ל דהכא סברא הוא שלא זיכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו, אבל ברב חסדא יכולים לומר, שרבנן לומדים מפסוק זה לכל התורה כולה שלא קנה חבירו.

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' קה סעי' ד') נפסק: אם אין עליו חוב לאחרים זכה התופס לבעל חוב, ודוקא במקום דאיכא פסידא לבע"ח, כגון שהוא גברא דמפסיד נכסי או שהעני וירד מנכסיו, ואפי' תוך זמן מהניא תפיסה אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה, ודוקא דנקיט בע"ח שטרא בידיה, דיכול השתא לקיימן, אבל אי לית ליה ראייה והלווה מכחיש, מהדרי ממונא למריה, ולא מצי למימר "קבעו לי זמן דמייתניא ראייה".

לט. האם אומרים "תן כזכי": (א) בשיחור עבד כנעני. (ב) במלואה. (ג) במלואה. (ד) בפקדון. (ה) במתנה?
דף יא: יב.

תשובה :

בסוגייתנו מבואר בשם רבי יוחנן: שמרבנן (הנ"ל תשו' לז דין ב') דס"ל שבאומר "תן שטר שיחור זה לעבדי" העבד יוצא לחירות, דזכות הוא לו, מוכח שאומרים "תן כזכי".

ומבואר בתוס' (ד"ה כל האומר): שאין הבדל בין אם אמר "הולך" לבין אם אמר "תן", שלענין מציאה ס"ל לרבי יוחנן (במסכת ב"מ) שתן לאו כזכי, וכתבו: שזהו מפני שבמציאה אין דעת אחרת מקנה, ושלפי ר"ת - זהו מפני שאין מסירה מיד ליד, והרמב"ם בהלכות זכיה ומתנה פ"ד הל' ד', פוסק: שאם אמר "זכה" או "תן" אינו יכול לחזור בו, ואם אמר "הולך" יכול לחזור בו, ב"דרישה" ביור"ד סי' רסז סקכ"א, מפרש: שכונת ר"ת הוא, שרק בעבד בעינן מיד ליד, ואילו הש"ך בחור"מ סי' קסה ס"ק כח, מפרש: שר"ת ביאר אף במלוה ופקדון, וע"ע בקצוה"ח שם סק"ד.

עוד כתבו בשם ר"ת: שלענין מלוה או פקדון - אמרינן "תן כזכי", ושלענין מתנה - לאו כזכי, ושכן מוכח מהתוספתא, ולפי רש"י לקמן דף יד. ד"ה ה"ג - במתנה "תן כזכי", וע"ע לקמן דף יד. תוד"ה לא דכ"ע, ובמש"כ לקמן תשובה מה דין ג', והטעם שלענין שיחורוהו כזכי, זהו מפני "דאי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה", ולכן נחשב כבעל חוב.

מ. כמה עליך תקנת "מעמד שלשתן" מהדין של "תן כזכי"?
דף יא:

תשובה :

בתוס' (ד"ה כל האומר) מבואר: שאף למ"ד שלא תיקנו מעמד שלשתן אלא רק בפקדון והוי כהלכתא בלא טעמא ועדיף מ"תן כזכי", שבתקנה זו חל הקנין אפי' בע"כ של נפקד, ולפי הר"ן - אינו מועיל בעל כרחו של נפקד, הסוד הביא את שתי הדעות, והשו"ע סי' קכ"ט ז', פוסק: כשיסת התוס', ועיין בש"ך ס"ק כח, ואף כשאין מסירה מיד ליד, ושהרי היה מופקד בידו מקודם לכן, משא"כ ב"תן כזכי" לר"ת הנ"ל תשו' קודמת, כשהפקדון ביד אחרים ולא ביד הנפקד, עיין היטב בתוס' לקמן דף יג, ד"ה גופא, ובמהרש"א שם, ועכ"פ לפי תי' ג' בתוס' בב"ב דף פה, ד"ה ה"ג - קנה אף בכה"ג, ולכאורה כל הנידון הוא אליבא דר' זביד, אבל לר"פ פשיטא שנקנה.

מא. (א) האם הרב יכול לומר לעבדו הכנעני "עשה עמי ואיני זנך". (ב) האם האדון חייב במזונותיו של עבד שגלה לערי מקלט. (ג) האם בעל יכול לפטור עצמו ממזונות אשתו. (ד) האם יכול האדון להקדיש ידי עבדו. (ה) למי שייך דמי שבת, ריפוי, נזק, וכו' של עבד כנעני שקטעו לו ידו, ומדוע?
דף יב: יב.

תשובה :

א. הרב שרוצה לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנך", (וחזור על הפתחים - רש"י ד"ה למריה)

1. בשנים לא של בצורת

לפי ר' יוחנן - יכול לומר כן.

ולפי רב - אינו יכול לומר כן, אבל יכול לומר לו "צא מעשה ידיך במזונותיך", ואז האדון זכאי רק אם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יש העדפה, ופטור מלתת לו מזונות אפי' אם מעשה ידיו פחותים ממזונותיו, ומבואר בתוס' (ד"ה עבד): שפטור ממזונותיו אף אם העבד בא לעבוד אצלו מתוך הרגילות, "דעבדא דנהום כריסא לא שוויא, למריה ולמרתיה למאי למיתבעי".

2. אמנם בשנות בצורת כשמעשה ידי העבד אינם מספיקים למזונותיו

לפי הכמים - הרשות ביד רבו לא לתת לו מזונות כמו בשנים שאין בצורת, לרבי יוחנן: זהו מפני שיכול לומר לו "עשה עמי ואיני זנך וחזור על הפתחים", ולרב: זהו מפני שיכול לומר לו "צא מעשה ידיך במזונותיך, ואף שלא מספיק לך, חזור על הפתחים וירחמו עליך".

ולפי רשב"ג - העבד יכול לומר לאדון "או פרנסני או הוציאני לחירות", ומבואר בתוס' (דף יב: ד"ה ש"מ): שלרבי יוחנן הסובר, שבשאר שנים יכול לומר, מ"מ בשני בצורת מודה (שלפי רשב"ג) אינו יכול לומר, דבשאר שנים ימצא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת, [אך הרמב"ם פ"ט מעבדים הל' ז', והרי"ף פסק: כר' יוחנן, ולא חילקו בין שני בצורת לשאר שנים, עיין כס"מ שם, ובקרבן נתנאל על הרא"ש סי' יד, אות ח'].

הלכה :

בשר"ע (יור"ד סי' רסז סעי' כ') נפסק: יכול הרב לומר לעבדו "עשה עמי ואיני זנך". אבל עבדי נכסי מלוג פירוש נכסי מלוג כענין מליגת האשם שהעבד עושה, כך הבעל אוכל פירות ומניח הקצק ואין לו קשות כזו חייב לזונם. ויש אומרים: להא דיכול לומר "איני זנך" היינו כשהשנים כתיקונן, אבל בשנת בצורת שאין מרחמים עליו לא, אבל יכול לומר לו "לא מעשה ידיך במזונותיך" אע"פ שאין מספיקין (טור, הסו"ס, הא"ש, והרשב"א).

ב. בעבד שגלה לערי מקלט

בברייתא מבואר: שאין רבו חייב לזוננו, ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו.

לפי ר' יוחנן - זהו כפשוטו.

ולפי ררב - זהו דוקא כשאמר לו "צא מעשה ידיך במזונותיך", "ומעשה ידיו לרבו" היינו מעשה ידיו העודפים על מזונותיו, [בביאור ה"קמ"ל - עיין מהרש"א ומהר"ם ש"י"א].

ג. אשה

בעלה לא יכול לפטור עצמו מזונותיה, הואיל וחייב לה מזונות בתנאי כתובה, ואם מעשה ידיה מספיקים לה למזונות, רשאי לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", וזהו אף שגלתה לערי מקלט.

ד. המקדיש ידי עבדו

לפי רבי יוחנן (הנ"ל) - מעשה ידיו קדושים למלאכתם, [ואבל אינו יוצא לחירות - עיין תוד"ה אמר רב, ובמש"כ לקמן פרק ד' תשובה ל' דין ה'], אף אם האדון אינו מעלה לו מזונות, אך העבד יכול ללוות ולאכול, ולעשות פחות פחות משה פרוטה, ולפרוע את החוב, לרש"י (ד"ה בפחות): זהו מפני שאין הקדש חל על פחות משו"פ, ולתוס' (ד"ה פחות): זהו מפני שאין בדעתו של מקדיש שיחולו על פחות משו"פ.

ולפי רב (הנ"ל) - זהו רק כשאדון מעלה לו מזונות והעבד רוצה מזונות מעודפים, דהיינו יותר ממה שדרך האדון להאכילו, דניחא ליה להקדש שהעבד ילוה ויאכל כדי שיושבח, [וכתב מהרש"א: שאם הקדיש רק את העדפה, אינו יכול ללוות לאכול ולפרוע מהעדפה, ועיין בהערה הבאה], ואילו אם אין מעלה לעבד מזונות אין מעשה ידיו הקדש, דבכה"ג אינם שייכים לאדון, דס"ל "אינו יכול לומר, וכו'" [בפשוטו משמע מהרמב"ם, שאין יכול ללוות בשביל העדפה, עכ"פ כשאין מעלה לו מזונות, ודיינו משום שפסק כרבי יוחנן, וע"ע קדושת ישראל בסוגיא]. ברמב"ם (פ"ו מערכין הל' ט') נפסק: המקדיש ידי עבדו כל היתר על פרנסתו קדש, וכיצד הוא מתפרנס עבד זה, לווה ואוכל ועושה ופורע, והוא שיעשה פחות פחות משה פרוטה ויפרע, שאם עשה בפרוטה, ראשון ראשון קנה הקדש.

ה. הקוטע יד עבד כנעני

לפי רבי יוחנן (הנ"ל) - נותן שבתו ורפואתו לרבו, ואותו העבד ניזון מן הצדקה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רב (הנ"ל) - נותנים לרבו דוקא כשמעלה לו מזונות, אבל אם לא מעלה לו מזונות הכל לעבד.

בגמ' מבואר בשם רבי יוחנן: "רפואתו לרבו" היינו רק ה"צער דסמא חריפא", כגון שאמדהו לו-5 ימים ונתנו לו סם חריף ונתרפא ב-3 ימים, אבל דמי "ריפוי" המכה שייכים לעבד כדי ליתנו לרופא.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה רפואתו, וכן לפי התוס' בב"ק) - זהו רק כשאחר הזיק את העבד, אבל החובל בעבד כנעני של עצמו - פטור לגמרי.

ולפי התירוץ השני - גם בעבד של עצמו פטור הוא רק מן המותר דהיינו כשעשה לו "סמא חריפא", ואת דמי הנזק - נותנים לרבו, שהרי הפחיתו מכספו, לרש"י (ד"ה ורפואתו) - דין זה פשוט, ולתוס' (ד"ה שבתו) - זה כלול בשבתו, וה"ה שהצער לרבו, ולפי רש"י - זהו מכח הברייתא, ולתוס' - דין זה פשוט הוא, וקמ"ל סוגיין שה"ה צערא דסמא חריפא, והוסיפו התוס': דה"ה שדמי הבושת שייכים לרבו, לפי מאי דקיי"ל כרבנן דרבי יהודה הסוברים שיש לעבד בושת.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' כא) נפסק: הקוטע יד עבד כנעני של חברו, נותן חמשה דברים לאדון. והעבד ניוון מהצדקה אע"פ שהאדון לוקח השבת, שהרי יכול לומר לו "עשה עמין ואיני זנך", והריפוי נותן לרפואתו, ואם אמדהו להתרפאות בה' ימים ועשו לו סמים חזקים שמייהר להתרפאות בג' ימים, האדון לוקח היתרון אע"פ שהעבד נצטער בסמים החזקים, וכ"כ אם חבל בו האדון לפטור (מיקדים ני"ג). ובחור"מ סי' תכד ג', סעי' נפסק: החובל בעבד כנעני שלו פטור, חבלו בו אחרים, רבו נוטל ה' דברים ואפי' צערו בסם ונתרפא מהרה, הרי כל רפואתו לרבו.

מב. מה הדין בשכיב מרע או בריא שאמרו "תנו מנה לפלוני" או "תנו מנה זה לפלוני", כשהמנה צבור ומונח בקרן זוית, או כשאינו צבור ואינו מונח, במתנה או בפקדון, והאם דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי, והאם מצוה לקיים דברי המת, ומדוע: דף יג. יג.

תשובה :

א. אם אמר "מנה זה" והמנה בקרן זוית

1. אם הנותן הוא שכיב מרע - לכו"ע נותנים לאחר מיתה, והנותן אינו יכול לחזור בו, כדקיי"ל (לקמן דף טו. עיי"ש, ובמש"כ לקמן תשובה מה), שאמרינן "דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמי", ודתיקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו בחלויו, אם לא היה מובטח שיקיימו דבריו - רש"י לעיל דף ט: ד"ה תנו.

2. ואם הנותן בריא - נותנים רק אם אמר "תנו" למי שהיה המנה מופקד אצלו ובמעמד המקבל, וזהו לכו"ע, משום שאמרינן שקונה מכח קנין מעמד שלשתן.

לפי רש"י (ד"ה בבריא) ולפי ב' הפירושים הראשונים בתוס' (ד"ה תנו) - סוגייתנו כמ"ד שאין מצוה לקיים דברי המת, ודהיינו רבי יוסי במסכת כתובות דף סט: והביאורו התוס' בסוגיין ד"ה הוא, כדלקמן דין ג', וכן סוברים מקצת תנאים לקמן דף טו. וכמש"כ לקמן תשובה מו דין ד', אבל לר"מ דאמר "מצוה לקיים דברי המת" היורש אינו יכול לחזור בו גם אם לא היה קנין מעמד שלשתן.

ולפי ר"ת בתוס' (הנ"ל) - סוגייתנו גם כר"מ, דס"ל שר"מ מודה שאין מצוה לקיים דברי המת, כשלא הושלש לכך מתחילה, ובמשנה משמע, שמדובר באופן כזה, [בתוס' לעיל דף יא: ד"ה כל האומר, מבואר: שכאן לא אומרים "תן כזכי", לפי שלא אומרים "תן כזכי" אלא רק כשמוסר לו הדבר מיד ליד, וכן מפני שקיי"ל כר"ש הנשיא, הסובר שבמתנה הולך לאו כזכי, וכיון דהולך לאו כזכי, ה"ה "תן"].

הלכה :

בשור"ע (חור"מ סי' רנג סעי' יח) נפסק: שכיב מרע שאמר "תנו מנה לפלוני", נותנין בין אמר "מנה זו" בין "מנה סתם", וה"מ במצוה מחמת מיתה שקונה באמירה או במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת מכללם מנה לזה, דהוי מסתמא מצוה מחמת מיתה, ובסי' רנ סעי' א', נפסק: מתנת שכיב מרע א"צ להקנותה בשום א' מדרכי ההקאה, שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי, ולכן מילוק בין לזה לתת מיד לאחר מיתה או לזכור לזכור ליתן לאחר זמן (כ"י פ"י, וכ"י סי' רמ"ח בשם ריטב"א), ואם לא לזה לתת דבר, רק

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מינה אפוטרופוס ונתן להם קצות לחלוק נכסיו כפי מה שילוו ועשייתם יהיה כעשייתו י"א לאין דלבריו כלום, דמיד שמת נפלו נכסיו קמי יורשין ונתכטלה מהנתנו (מרדכי ס"פ יק נוחלין נכס ר"ג, ותשובות והרשב"א ס' תשד), וי"א דלבריו קיימים (מרדכי ק"ס נכס הרשב"א ותשובת ר"ק בית ל'). וע"ע במש"כ לקמן בהלכה לתשר' מו, דין ב'.

ב. אם המנה אינו צבור

שיטת רב יצחק בר שמואל: שהיורש יכול לחזור בו, ונחלקו האמוראים אם רב יצחק בר שמואל דיבר אף בברייתא בלא שמשך או בשכיב מרע וכדלהלן:

לפי רב זביר - דבריו במתנת בריא בלא שמשך, ואף שאמר במעמד המקבל, לאחד שלוח ממנו "תן לפלוני", ומפני שס"ל שבמלוה שלהוצאה ניתנה ואינה בעין לא מועיל קנין מעמד שלשתן.

ולפי רב פפא - דבריו במתנת שכיב מרע, ולא יתנו אחר מיתה, משום שחוששין שכוונתו היה ליתן מנה קבור שיש לו בקרקע, אף שאין צבורין, והגמ' אומרת "הלכתא לקבורה לא חיישינן" אפי' כשאמר "מנה סתם", וס"ל לר"פ שבברייתא שהקנה במעמד שלשתן היורש לא יכול לחזור בו, דס"ל שקנין מעמד שלשתן מהני אפי' במלוה.

לפי מסקנת הגמ' - "הלכתא לקבורה לא חיישינן", פי' שבכל מקרה לא חוששין בין כשמצוה ליתן במתנה לפלוני בין כשמצוה ליתן פקדון שיש לו, בין אמר "מנה זה" ובין כשאמר "מנה סתם".

לפי גירסתנו בגמ' אליבא דרב, והיא גם גירסת ר"י [בתוס' ד"ה אית ספרים, וגירסתו בגמ': אם אמר "תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה" נותנין, ואם אמר "מנה סתם", אין נותנין, כי חיישינן שמא מנה קבור קאמר] - כשלא אמר "זה" חוששין למנה קבור בין כשאמר לשון "תנו פקדון" ובין כשאמר לשון "מתנה".

ולפי ה"אית ספרים דגרסי" המובא בתוס' [שם, וגירסתם בגמ': שכיב מרע שאמר "תנו מנה לפלוני מנכסי" - נותנין, "מנה זה" - נותנין, "מנה סתם" - אין נותנין, דילמא מנה קבור קאמר] אליבא דרב - חוששין למנה קבור רק כשאמר לשון פקדון, ואילו כשאמר לשון מתנה "ליתן מנכסי", נותנין בכל מקרה גם ממנה שאינו צבור ומונח לפנינו.

דין זה שהיורש יכול לחזור בו הוא רק אם לא אומרים "מצוה לקיים דברי המת" - עיין לעיל דין א'.

ג. לקיים דברי המת

בתוס' (ד"ה והא) מבואר: שהדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יוסי, ועיין לעיל דין א', ובמש"כ לקמן תשובה מו דין ב', והוסיפו: 1. דקיי"ל כר"מ, ושרב [ושמואל במסכת כתובות] פוסקים כרבי יוסי, 2. דברי ר"מ גם כשאין המעות צבורין, שהרי הגמ' סוברת שגם במלוה אמרינן כן, דבברייתא לא חיישינן למנה קבור, מדלא פירש, 3. לפי ר"ת - דברי ר"מ רק אם הושלש מתחילה לכך, דומיא דמשליש מעות לבתו, ותנו שקל לבני, והסתפקו בדעת ר"ת: אם אמרינן כן רק כשהשליש מתרצה להיות שלישי, ולא כשאינו מתרצה, ושר"ת סובר גם, שבגר לא אמרינן "מצוה לקיים דברי המת", דכל דאיתא בירושה מצוה לקיים דבריו, הואיל ולא פסק כוחו מאותו הממון, דמכוחו יורשין, אבל גר דליתא בירושה ופסק כוחו מממונו לא אמרינן, "מצוה וכו'", 4. "בהולך מנה לפלוני" הגמ' אומרת לקמן (דף טו): "שלא אמרינן מצוה וכו'", והוסיפו: שגם בזה לפי ר"ת, זהו דוקא כשמשליש המנה בידו.

מג. האומר "תנו גט זה לאשתי, שטר שיחרור זה לעבדי" ומת, האם נותנין את הגט לאשה ולעבד, ומדוע?

דף יג.

תשובה:

לא נותנים, משום שאין גט לאחר מיתה - עיין מש"כ לעיל תשובה לד דין ד'.

מד. מהו המקור לקנין מעמד שלשתן, באלו אופנים חל הקנין, ובאלו לא, ומדוע?

דף יג: יד.

תשובה:

עיקר קנין מעמד שלשתן - הוי כהלכתא בלא טעמא, ופירש"י (ד"ה כהלכתא): כאילו קיבלה משה הלכה מסיני, שא"צ לתת בה טעם, וכתבו התוס' (שם): פי' מה שמועיל לקנות הוי בלא טעמא, אבל הטעם שחכמים

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תקנוהו הוא כדי שלא יצטרך לטרוח ולעשות קניינים. [התוס' לעיל דף יא: ד"ה כל האומר, ביאר: שמה שזה "מילתא בלא טעמא" הוא לא רק במלוה אלא אף בפקדון], יש אופנים שלכו"ע חל הקנין, ויש אופנים שלא תיקנו שיקנה, ויש שנחלקו בהם חכמים, וכדלהלן: [ההלכה לכל תשובה זו עיין לקמן סוף דין ח'].

1. להקנות לשלישי פקדון הנמצא ביד נפקד - לכו"ע חל הקנין.

בתוס' (ד"ה גופא) מבואר: שמועיל אפי' בע"כ של נפקד או לווה, [ולפי הר"ן - אינו מועיל בע"כ - עיין מש"כ לעיל תשובה מ', ואם נמצא הפקדון ביד אחר - עיין היטב בדברי התוס' שם, ובמהרש"א, ועכ"פ לתירוץ ג' בתוס' בב"ב דף פה. ד"ה ה"ג - גם בכה"ג קנה, ולכאורה כל הנידון כאן הוא רק אליבא דר"ז, אבל לר"פ פשיטא שקנה, וע"ע בקרני ראם אות ג', ובקצה"ח סי' קכו ס"ק יז].

2. להקנות לשלישי מלוה הנמצא ביד לווה

לפי רבא, ר"פ, ושמואל משמיה רלוי - חל הקנין.

ולפי רב זביר ורבא - לא חל הקנין.

ומבואר בתוס' (ד"ה תנהו) בשם ר"ת: דאע"ג שהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, מ"מ אם הקנה שט"ח במעמד שלשתן וחזר ומחלו אינו מחול, [הרמב"ן בפרק מי שמת דף קמד.: והנימוק"י שם, חולקים וס"ל: שיכול למחול - אמ"ה על מסכת ב"מ חלק א' עמ' תשצד].

ג. אם הנותן הקנה שלא בפני המקבל או שלא בפני הנפקד, [במלוה או בפקדון או במתנה]

לכו"ע לא חל הקנין, ואפי' אם המתנה מועטת, ומבואר בתוס' (ד"ה אבל, ע"פ הגמ' בב"מ): דמ"מ במתנה מועטת יש לנותן איסור לחזור בו, משום "מחוסרי אמנה".

עוד סוברים התוס' (דף יג. ד"ה תנו): שלא תיקנו קנין זה בשטר אלא בממון, [הואיל ואין גופן ממון - חידושי הריטב"א על מסכת קידושין דף מז.].

ד. הקנה לנולדים

בגמ' מבואר: שקונים, ושזהו אפי' לרבנן דס"ל אין אדם מקנה דלשב"ל, ומפני שקנין מעמד שלשתן הוא כהלכתא מדרבנן בלא טעמא, ומבואר בתוס' (ד"ה הקנה): שזהו באופן שלא נולדו בשעת מתן מעות, ואבל בשעת הקנין היו בעולם, שאם לא נולדו בשעת הקנין פשיטא שלא חל הקנין, וכן מבואר בתוס' רא"ש].

ה. אשה שמכרה כתובתה כמעמד שלשתן

בתוס' (ד"ה תנהו) מבואר: שלא חל הקנין, לפי שלא מועיל קנין מעמד שלשתן על חוב שאפשר שלא יבוא לידי גביה לעולם.

ו. אם הנפקד או הלווה הוא עכו"ם, ואמר לו הישראל "תנהו לישראל אחר"

לפי ר"ת (בתורה במעמד) - לא קנה, כיון דאפי' אמר לו "זכי" לא קנה מפני שאין זכיה לעכו"ם, כמו כן לא קונה במעמד ג'. [נשית הר"ף ושיטת הריטב"א קידושין דף מז. שקנין מעמד שלשתן נוהג גם בגוי, בין שהוא הנותן ובין שהוא המקבל של הנפקד, וע"ע בהגר"א סי' קכו ס"ק נו, ונט, ובהלכה שכתבנו לקמן דין ח'].

ז. אם הישראל אמר לישראל אחר "תנהו לפלוני עכו"ם"

לפי ר"ת (שם) - כל זמן שהנותן לא חוזר בו מהנתינה יתן לעכו"ם, אפי' אם אמר לו כן בלא מעמד שלשתן, אבל אם חוזר בו לא יתן לעכו"ם, אפי' אמר לו במעמד ג', אם לא שאינו יכול להשמט מן העכו"ם.

ח. אם הנותן עכו"ם

אומר ר"ת (שם) - "שנראה שקנה", דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג', דהוי הלכתא בלא טעמא, כ"ש ממון העכו"ם, ועוד דבדיניהם דייננן ליה, שאמרינן לעכו"ם "כך דינכם", [ולפי הר"ף הנ"ל נוהג גם בגוי].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' קכו סעי' א') נפסק: ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון בין מלוה בין פקדון, ואמר ליה במעמד שלשתן "מנה שיש לי בידך תנהו ללוי", בין שנתנו לו במתנה בין שנתנו לו בפרעון חובו קנה, ואין ראובן ולא שמעון יכולים לחזור בהם אע"פ שעדיין עוסקים באותו ענין, וכן אין הנותן יכול לחזור ולמחולו למי שהוא בידו, ואפי' נולד לוי לאחר שהלוה ראובן לשמעון קנה, ובסי' סו סעי' יט נפסק: ראובן שהיה לו שט"ח על לוי, וא"ל "מנה יש לי בידך בשטר, תנהו לשמעון במעמד שלשתן", קנה שמעון אע"פ שלא נתן לו השטר, ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו (לראובן), אלא שאין שמעון הזוכה יכול להוציא גוף השטר מיד המלוה אלא שמעון תובע ללווה, ואם יכפור או שהוצרך לגבות מהמשועבדים, בי"ד כופין למלוה להוציא השטר ודנין על פיו, ואם פרעו הלווה לשמעון הזוכה, מוציאים גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלווה.

מה. האם אמרינן "הולך כזכי" והאם חייב באחריותו, והאם יכול לחזור בו, ומדוע? א) במלוה. ב) בפקדון. ג) במתנה. ד) בגט שיחרור. דף יד.

תשובה :

א. "הולך מנה לפלוני שאני חייב לו", ונאנס מיד השליח

1. לענין אחריות - הלווה חייב באחריותו, שהרי המלוה לא ציווהו למוסרם לזה.

2. לענין אם הלווה יכול לחזור בו ולבטל השליחות

לפי רב (וכן תניא כותיה) - אינו יכול לחזור בו, דאמרינן בזה הולך כזכי, ולא אמרינן "מתוך שחייב באחריותו יכול לחזור בו", (ומשמע מהגמ', שזהו אף כשלא הוחזק הלווה כפרן).

ולפי שמואל - יכול לחזור בו (אף שאמרינן "הולך כזכי"), דאמרינן מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר, ואם המלוה פטר את הלווה מן האחריות - בתוס' (ד"ה לא) מבואר: דאף שמואל מודה שאין הלווה יכול לחזור בו, שהרי אינו חייב באחריותו, ואין "מתוך", (וכ"ש לפי רש"י).

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' קכה סעי' א') נפסק: ראובן שהיה חייב מנה לשמעון או שהיה לו פקדון בידו, ואמר ללוי "הולך מנה זה לשמעון", אם בא לחזור וליטלו ממנו אינו יכול, דהולך כזכי דמי, ומיד כשהגיע ליד לוי זכה בשבילו לשמעון, לפיכך בין מת לוה או מלוה יתנוהו ליורשי שמעון, ומ"מ ראובן חייב באחריותו עד שיגיע ליד שמעון, וס"ה אם אמר "קאמנה זו לפלוני" או "יהא מנה זו לפלוני", כולם סו כהולך והו כזכי (כ"ן ספ"ק דגיטין), אבל אמר "החזר לפלוני" לא הו כהולך ולא הו כזכי (כ"י כ"ס ריטב"א).

ב. "הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידו"

הנפקד חייב באחריותו, וגם יכול לחזור מנתינתו לשליח, משום שיכול לומר לשליח "אין רצונו של המשלח שיהא פקדונו ביד אחר", ופירש"י (ד"ה שיהא): שהכי קיי"ל לקמן פרק ג', דחוב הוא לו ואין חבין לאדם שלא בפניו, ולכן לכו"ע בפקדון לא אומרים "הולך כזכי".

אם המשלח (שהוא הנפקד) הוחזק כפרן, דניחא ליה למפקיד שיצא מרשות משלח - אינו יכול הנפקד לחזור בו, והריטב"א כותב: שזהו רק לרב, אבל לפי שמואל - יכול לחזור, והביא בשם רבו, שכשהוחזק כפרן, אפי' שמואל מודה שאינו יכול לחזור בו.

אם השליח הוא שלוחו של מפקיד - בתוס' (ד"ה לסוף) מבואר: שמשמע מהגמ' שאף שהנפקד חייב באחריותו, מ"מ אינו יכול לחזור בו, ואף שלא הוחזק כפרן, שהרי אין את הטעם של "אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר", (בביאור ראייתם - עיין מהרש"א).

הלכה :

בשור"ע (ח"מ שם סעי' ב') נפסק: הא דבפקדון אינו יכול לחזור וליטול מיד לוי, דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן, דאז זכות למפקיד שתצא מתחת ידו, אבל לא הוחזק יכול לחזור וליטול.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. "הולך מנה לפלוני במתנה"

לפי רש"י (ד"ה ה"ג) - אף שמואל מודה שאינו יכול לחזור בו, הואיל וליכא אחריות.

ולפי תוס' (ד"ה לא דכו"ע) - בזה אפי' רב מודה שאמרינן "לאו כזכי", ויכול לחזור בו, [עיין לעיל דף יא: תוד"ה כל האומר], כדקיי"ל כר"ש הנשיא הסובר שבמתנה הולך לאו כזכי, והתוס' שם הביאו ראיה מהתוספתא לכך. עיי"ש, ובמש"כ לעיל תשובה לטו.

ד. "הולך גמ שיחרור זה לעברי"

לכו"ע מודה שמואל שאינו יכול לחזור בו, כיון שאין אחריות, [בתוס' לעיל דף יא: ד"ה כל האומר. בשם ר"ת כתבו: דוחו מפני ששיחרור עבד הוא כעין מלוה. דאמרינן ביה תן והולך כזכי. וכל זה רק אליבא דחכמים הסוברים שזכות הוא לו לעבד לצאת לחירות - עיין לעיל תשובה לזו, ואף לתוס' הסוברים שבמתנה לא הוי כזכי, דאי לאו העבד ליה ניח נפשיה לא הוי משחרר ליה, משום הכי חשיב כחוב, דאמרינן ביה "תן כזכי".

מו. האם דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי, והאם מצוה לקיים דברי המת? דף יד: טו.

תשובה:

שכיב מרע או בריא שחילקו נכסיהם

לפי ר' אלעזר וולא גורסים רבי אליעזר. דרבי אליעזר היא שיטה ג', כמבואר בתוד"ה ר' אליעזר - עיין בסמוך] - אין הנכסים נקנין באמירה בלא קנין גמור, בין בריא ובין במסוכן, דס"ל דברי שכיב מרע אפי' מת אינן ככתובים וכמסורים כלל, והוא כבריא בעלמא, וגם המצוה מחמת מיתה בעי קנין, [ואפי' מסוכן ולא שייך מידי. ומסתבר שאם היה קנין ועמד אינו חוזר - רשב"ם ב"ב דף קנז].

ולפי חכמים - דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי ולא צריך קנין, רש"י (ד"ה ויש אומרים) ותוס' (ד"ה הא קיי"ל) מפרשים: שלכן יתנו ליורשי המקבל אפי' אם עדיין לא מת משלח, כל זמן שלא חזר משלח מדבריו, והוסיפו התוס' (ד"ה הא בשכיב מרע): דזהו אף שלא קנו יורשי המקבל אלא אחר מיתת נותן, דכן הוא דעת נותן, ואפי' לא נולדו יורשי מקבל עד אחר מיתת נותן, ואפי' למ"ד המזכה לעובר לא קנה.

התוס' (ד"ה ר' אליעזר, ע"פ הגמ' בב"ב) כתבו: שלפי סתמא דמשנה בב"ב אליבא דר' אליעזר - בשבת דבריו קיימין, דככתובין וכמסורין הן, מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול, ולפי ר"מ אליבא - להיפך, והוכיחו התוס' שלפי ר' אליעזר וחכמים אין הבדל בין חול לשבת, ושלפי"ז ג' מחלוקות בדבר.

עוד מבואר בגמ' בשם רב פפא: דדין "מצוה לקיים דברי המת" הוא רק כשמת נותן קודם שמת מקבל.

הגמ' אומרת בדרך השניה: שת"ק, ר' נתן, ור' יעקב, סוברים: כר"א שלית ליה דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין, ולית ליה מצוה לקיים וכו', אפי' מת נותן, והי"א סוברים: כרבנן, דדברי שכ"מ ככתובים וכמסורין, ור' יהודה הנשיא שאמר משום ר' זבי, סובר: כר"א, דדברי שכ"מ ככתובים וכמסורין, מיהו היכא דמת [נפ' הנותן בחיי מקבל - תוד"ה ורבי יהודה], ס"ל שאמרינן "מצוה לקיים דברי המת", אבל אם לא מת יכול לחזור בו, ושלפי חכמים - יחלוקו, דמספקא לן, ופירש"י (דף טו, ד"ה מספקא להו): אם כר"א או כרבנן, והיכא דמת נמי מספקא להו, אם מצוה לקיים דברי המת או לא, וכאן אמרו - שודא עדיף, ומה שירצה שליח יעשה, רש"י (דף יד: מה שירצה) מפרש: דהיינו לפי מה שראה בדעתו של משלח, אם היתה עינו יפה במתנה זו ואוהב את המקבל ואת בניו, ור"ת (בתוד"ה וכאן) מפרש: שיתן הדיין למי שירצה.

עוד אומרת הגמ': שקיי"ל דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין, וכן קיי"ל מצוה לקיים דברי המת, [פרטי דינים בדין דברי שכ"מ וכו', במצוה לקיים וכו' - עיין במש"כ לעיל תשובה מב].

הלכה:

בשור"ע (ח"מ סי' קכה סעי' ט') נפסק: ואם שכיב מרע היה הנותן. אם בשעה שנתן המנה לשליח כבר מת מקבל, יחזיר ליורשי משלח, אבל אם היה חי המקבל בשעה שנתן המנה לשליח, יתן ליורשי מקבל אפי' אם מת המקבל בחיי נותן, ואפי' נולדו יורשי מקבל אחר מיתת נותן, משום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי, ואין הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא עמד, ואם עמד חוזר אפי' וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

אם בא כבר ליד המקבל. ובסעי' ח' נפסק: ראובן שאמר לשמעון "הולך מנה ללוי שאני נותן לו מתנה", והלך שמעון ליתנו ללוי ומצאו שמת, אם בריא היה הנותן ומת בחיי מקבל, יתן ליורשי מקבל, דמצוה לקיים דברי המת, ואם מת מקבל בחיי נותן, אע"פ שאח"כ מת הנותן יחזיר ליורשי משלח. ועיין במש"כ בהלכה לתשו' מב, דין א'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק שני

המביא גט ב'

א. גט שהובא ממדינת הים באופנים דלהלן, האם כשר ליתנו לה, ומדוע: א) כשאמר "בפני נכתב" ולא "בפני נחתם". ב) כשאמר "בפני נחתם" ולא אמר "בפני נכתב". ג) כשאמר "בפני נכתב חציו הראשון, ובפני נחתם כולו" או כשאמר "בפני נכתב חציו אחרון". ד) כשאמר "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו". ה) כשאמר "בפני נכתב כולו", וב' אחרים מקיימים חתימתו של שני. ו) כשאמר "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו", והוא ואחר מקיימים את חתימתו של שני. ז) כשאמר "בפני נכתב כולו, ואני הוא העד השני". ח) כשאמר "אני מכיר חתימות שני העדים", ולא אמר בפ"נ ובפ"נ. ט) כשאחד אמר "בפני נכתב", והשני אמר "בפני נחתם", ואין הגט יוצא מתחת יד שניהם, ופ"י שאין שניהם שלוחין בהבאתו ורק אחד הביאו - רש"י ד"ה שאין, ומה הדין אם הגט יוצא מתחת יד שניהם, ומה פירוש "יוצא מתחת יד שניהם", והאם שנים שהביאו גט ממדינת הים צ"ל בפ"נ ובפ"נ, י) כשב' אומרים "בפנינו נכתב", ואחד אומר "בפני נחתם". יא) כשאחד אומר "בפני נכתב", וב' אומרים "בפנינו נחתם". יב) כשעשה שליח אחד, והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזה את הגט להוליך לאשתו. דף טו. טו.

תשובה :

א. כשאמר "בפני נכתב" ולא "בפני נחתם"

פסול לכו"ע, והטעם לחיוב אמירת בפ"נ ובפ"נ - עין לעיל דף ב. ובמש"כ שם תשר' א', ידן, ואפי' בדיעבד. ונעין לעיל פ"א תשובה יז, מה דינו לפי רבה ולפי רבא. ופסק הרמב"ם שיתקיים בחותמיו, ולכאור' כן הדין בכל מקום שכתבנו בתשובה זו "פסול".

ב. כשאמר "בפני נחתם" ולא אמר "בפני נכתב"

פסול אפי' בדיעבד.

ג. אם כשאמר "בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו"

1. אם אמר שנכתב בפניו חציו הראשון - בסוגייתנו משמע שכשר, דאמר ר"א "אפי' לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך, ופירש רש"י: שיטה הראשונה שבה שם האיש והאשה והזמן, ונע"ע את דברי האמוראים בזה בגמ' לעיל דף ה. ו. ובמש"כ לעיל פרק א' תשר' כ"ז.

2. ואם כשאמר "בפני נכתב חציו אחרון" - פסול.

ד. כשאמר "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו" - פסול.

ה. כשאמר "בפני נכתב כולו", וב' אחרים מקיימים חתימתו של שני

לפי רב הסדא - פסול, מפני שצריך או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים, וביארו התוס' (ד"ה או כולו בתקנת חכמים): דסבר שהשליח לא מדייק כל כך כשאין כל העדות מתקיימת על ידו.

ולפי רבא ורב אשי - הגט כשר, שהרי אם השליח שהוא אחד היה אומר גם "בפני נחתם" היה מועיל, כ"ש כשב' מקיימים חתימתו של שני, וביארו התוס' (שם): שס"ל שהשליח מדייק גם כשאין העדות מתקיימת על ידו. ההלכה - עיין לקמן דין ז'.

ו. כשאמר "בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו", והוא ואחר מקיימים את חתימתו של שני

לפי רב הסדא - פסול כנ"ל בדין הקודם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רבא - פסול, גזירה שמא יבואו להחליף ולומר שכמו כן כשר בקיום שטרות דעלמא, לומר "זה חתימת ידי" ולהעיד עם אחר על חתימת השני - ובכך יוציאו שלשה רבעים מהממון על פי עד אחד, והתורה אמרה "על פי שנים", דמשמע פלגא אפומא דהאי ופלגא אפומא דהאי, ופירש"י (ד"ה אתי): ובגט לא חיישינן ליה, שהרי בלאו אחר הגט כשר, דהימנוהו רבנן כתר, אלא החשש הוא רק שמא יכשירו בשאר שטרות, כנ"ל.

ולפי רב אשי - הגט כשר, דהרי אם השליח היה אומר גם "בפני נחתם" היה כשר, כ"ש כשיש עמו עוד עד אחר מהשוק. ההלכה - עיין לקמן בדין הבא.

ז. כשאמר "בפני נכתב כולו, ואני הוא העד השני"

גם רב אשי סובר שפסול, מפני שצריך או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים. ומבואר בתוס' (ד"ה אני הוא) בשם הירושלמי: דזהו מפני שע"י אמירתו "אני הוא עד שני" נעשה כנוגע בעדותו, דנראה דלכך הוא בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדות חתימתו, ומפרשים התוס': שאין זה נוגע בעדות ממש, אלא פסול רק בצירוף הטעם של "או כולו וכו' הנ"ל".

הלכה:

ברמב"ם (פ"ז מגירושין ה"ג) ובשר"ע (אהע"ז סי' קמב סעי' טז) נפסק: בפני נכתב כולו וחתם עד אחד אבל לא העד השני, אפי' היה הוא העד השני, הרי זה יתקיים בחותמו, ואח"כ ינתן לה, ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו, הרי זה כשר וינתן לו, ואין צריך לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני שזה כשר. וכדעת רב אשי, וכן פסקו הרי"ף בדף ז. בדפיו, והרא"ש סי' א', יש פוסקים - מובאים במאירי - כרבא, ופוסלים גם אם הוא ואחר מעידים על חתימת השני, אבל לא כרב חסדא, דהיינו שאם שנים אחרים מעידים על חתימת השני הגט כשר, והביא בשם גדולי תלמידיהם, שפוסקים: כרב חסדא, שאפי' כששנים אחרים מעידים על חתימת השני הגט פסול.

ח. כשאמר "אני מכיר חתימות שני העדים", ולא אמר בפ"נ ובפ"נ

לפי רש"י (ד"ה מי איכא) אליבא דרבא - השליח נאמן והגט כשר, ושלפי רבה - פסול.

ולפי תוס' (ד"ה מי איכא) - לכו"ע השליח לא נאמן, והגט פסול אף שמעיד על הכתיבה, ונע"ע מש"כ לעיל פ"א תשובה ר' דין ר'.

ט. אחד אומר "בפני נכתב", ואחד אומר "בפני נחתם"

1. אם כשאין הגט יוצא מתחת יד שניהם, נפי' שאין שניהם שלוחין בהבאתו ורק אחד הביאו - רש"י ד"ה שאין] - הגט פסול, ופרש"י שם: משום שצריך המביא לומר בפ"נ ובפ"נ, וזה לא אמר.]

2. ואם הגט יוצא מתחת יד שניהם (נשניהם אדוקים בו ושניהם שלוחין - רש"י ד"ה מתחת, וכ' התוס' בד"ה אבל, ש"שניהם אדוקים בו" לאו דוקא, אלא ששניהם אומרים: שהבעל עשה שניהם שלוחין על כך ואמר להם "שניכם הוליכו גט לאשתי", ונתנו האחד במעמד חברו. ועיין ברשב"א שכתב: שגם רש"י מודה לזה)

לפי ליטנא קמא אליבא דרב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן, ולפי רבה בר בר הנה, וכן דעת ר' אמי א"ר יוחנן - הגט כשר, דקסבר "ב' שהביאו גט במדינת הים, ובאופן שהבעל עשה אותם שלוחים - כנ"ל בהערה קודמת - ע"פ רש"י ד"ה כשר, א"צ שיאמרו "בפנינו בפ"נ ובפ"נ", ורש"י ד"ה כשר, מפרש: שזהו משום דקסבר, שהטעם שצ"ל בפ"נ ובפ"נ, זהו "משום שאין עדים מצויים לקיימו", וכאן הרי השליחים מצויין לקיימו, ומשמע, שרבה לא יכול לסבור כן, והתוס' בד"ה אבל ובד"ה אלמא הראשון, חולקים עליו וס"ל שיכול לסבור כן, ולסבור שזהו מילתא דלא שכיחי לשלוח שנים, ובמילתא דלא שכיחי לא גזרו רבנן - לאחר שלמדו - שמא יחזור הדבר לקילקולו, ושהטעם שלא צריך לומר, זהו מצד קיום, הוא משום "דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני", ועיין לקמן ברש"י ד"ה רבה, וכן משמע מרש"י הנ"ל שכשלא אמרו בפ"נ, ואח"כ בא הבעל וערער "שלא שלחם", יהיו צריכים לקיים את השטר, ובתוס' לעיל דף ב: ד"ה דאתויהו, כתבו, שהריב"א חולק, וס"ל שאחר שב' הביאו הגט ואמרו "שהבעל שלחם", שוב אין בכח הבעל לערער ולומר "שלא שלחם", והיש"ש פרק א' סי' ד', והב"ח כתב: שאם יטען הבעל "מזויף", יצטרך לקיימו, והב"י כתב: שכן משמע קצת מהר"ן, אך הרמב"ן דף ב: ד"ה רבא, כתב: שגם באופן זה אין מקבלין את ערעור הבעל, וכן נפסק מהרמב"ם פ"ז מגירושין הל' יד, ומהשר"ע סי' קמב סעי' יח.

ולפי ליטנא בתרא אליבא דרב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן [ולפי רש"י הנ"ל - גם לפי רבה צריך

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לכתוב כן, והתוס' חולקים על רש"י, וכנ"ל] - הגט פסול, דקסבר "ב' שהביאו גט ממדינת הים צריכים שיאמרו בפנינו בפ"נ ובפ"נ", ושזהו רק לת"ק דמשנתנו, הסובר שגם לאחר שלמדו פסול, דגזרינן שמא יחזור הדבר לקילקולו, ושלפי רבי יהודה כשר, ופירש"י (ד"ה ולפלוג): שהרי אין חשש שלא ימצאו עדים לקיימו, שהרי יוצא תחת יד שניהם, ונע"י מש"כ בהערה לעיל הסמוך בשם התוס', ואין חסרון של לשמה שהרי מדובר לאחר שלמדו, ולקילקול לא חוששין, ודתרי דמייתי גיטא לא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן - רש"י ד"ה רבה, ועיין תוד"ה ומה סבר, ומש"כ בסוף דין הבא.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג מגירושין הל' טו) נפסק: שנים שהביאו גט בחז"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו, הרי אלו נותנין לה ותהיה מגורשת, שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקוים, שאילו אמרו השנים "בפנינו נתגרשה" הרי זו מגורשת אע"פ שאין שם גט, בד"א בזמן שהגט יוצא תחת ידי שניהם, אבל אין יוצא צ"ל בפ"נ ובפ"נ, וכן נפסק בשו"ע סי' קמב סעי' יח, וי"א שאם כח הבעל וערער לריך להקיים כחומתו, והטור פסק שאם הבעל ערער צריך לקיים השטר בחותמיו, ותמחו הב"י והמהרש"ל, מדוע פסק לא כאביו הרא"ש, והב"ש ס"ק לה, כתב: שהטור הוא הי"א שהביא הרמ"א, ואפשר שכתב כן לחוש לדעת רש"י, שאף אם אמר שלא שלחם, צריכים לקיימו.

י. ב' אומרים "בפנינו נכתב", ואחד אומר "בפני נחתם"

לפי ת"ק - פסול.

ולפי רבי יהודה - כשר.

לפי ליטנא קמא (הנ"ל בדין הקודם) ודעימיה - מחלוקתם דוקא כשאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם, [פ"י אבל יוצא מתחת ידי אותו שאמר "בפני נחתם" - רש"י ד"ה ת"ק "הראשון", ותוד"ה במאי, דת"ק ס"ל, דכל שהשליח לא אמר "בפני נכתב", הגט פסול דגזרינן שיחליפו דין זה בקיום שטרות בעלמא להכשיר בעד אחד, אף שיש ב' המעידים על הכתיבה, ורבי יהודה ס"ל, דלא גזרינן, שהרי יש שני עדים המעידים על הכתיבה ולא אתי לאיחלופי, אבל אם הגט יוצא תחת ידי שניהם - לכו"ע כשר, דס"ל ב' שהביאו גט ממדינת הים א"צ בפ"נ ובפ"נ, וכן"ל בדין הקודם, עיי"ש].

ולפי ליטנא בתרא (הנ"ל) - ת"ק פוסל אף כשהגט יוצא תחת יד שניהם, [ואו שלשתן - רש"י ד"ה סיפא דקתני, "השני", דס"ל שאף לאחר שלמדו לכתוב גיטין לשמה, ועיין מש"כ לעיל פרק א' תשו' א' ותשו' יד] גזרינן לומר בפ"נ ובפ"נ, שמא יחזור הדבר לקילקולו, ורבי יהודה מכשיר דוקא כשיוצא מתחת ידי שניהם, דס"ל, שלאחר שלמדו לכתוב לשמה, לא גזרינן שמא יחזור הדבר לקילקולו, [רש"י ד"ה רבה, מפרש: דתרי דמייתי גיטא לא שכיחי ולא גזרו ביה רבנן, ותוס' ד"ה ומר, מפרשים: דס"ל שלא גזרינן כלל "שמא יחזור", ולא חוששין שלא ימצא עידי קיום שהרי ב' הם, וכן"ל בדין הקודם, עיי"ש].

יא. אחד אומר "בפני נכתב", וב' אומרים "בפנינו נחתם"

במשנה מבואר: שכשר.

לפי מסקנת ר' אמי א"ר יוחנן, [וכן לפי ליטנא קמא דרב שמואל בר יהודה אליבא דרבי יוחנן, ודעימיה] - זהו אפי' אם הגט יוצא מתחת ידי עידי חתימה, [הרמב"ן מפרש: שלשון הגמ' לאו דוקא, וכשר אף אם יוצא מתחת יד אחד מעידי חתימה, כיון ששניהם מעידים על החתימה], דס"ל ב' שהביאו גט ממדינת הים א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ.

ולפי ההו"א של ר' אמי, ולפי ליטנא בתרא אליבא דרב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן - זהו רק כשהגט יוצא מתחת יד עד הכתיבה, ופירש ר' אמי: דנעשו כב' על זה וכב' על זה, אבל יוצא רק מתחת ידי עידי חתימה פסול, דס"ל ב' שהביאו גט ממדינת הים צריכים שיאמרו בפנינו בפ"נ ובפ"נ.

יב. כשאחד בלבד נעשה שליח להביא את הגט, והשני מעיד "שראה שהבעל נתן את הגט לחברו להוליך לאשתו"

לפי תוס' (ד"ה אבל) - אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ, שהרי שניהם יכולים להעיד על הגירושין ממש, והפנ"י כתב: שרש"י חולק, והביט שמואל סי' קמב ס"ק לח, כתב, שאין מי שחולק על זה, אך עיין בבעל העיטור חלק א' אות ש"י "שלישית הגט",

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שדעתו בזה, שצריך השליח לומר בפ"נ כמו כל שליח.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' יח) נפסק: וי"א שאפי' לא עשה שליח אלא אחד והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזה הגט להוליך לאשתו, א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ, ויש מי שמצריך בזה שימסרנו בפני עידי שליחות עצמם.

ב. חריץ עמוק ה' ומקיפו גדר בגובה ה', האם נחשב החריץ לרה"י, ומה הדין בב' תליות זו למעלה מזו ותל גבוה ה', האם נחשב למחילה, ומדוע?
דף טו:

תשובה :

א. לענין אם החריץ נחשב רה"י שיהא מותר למלט בתוכו

לפי רש"י - הדין תלוי במחלוקת רב חסדא ומרימר, שלפי רב חסדא - אין מצטרפין, עד שיהא או כולו במחיצה או כולו בגידוד, ולפי מרימר - מצטרפין.

ולפי התוס' (ד"ה גידוד) - לכו"ע מצטרפין להיות מחיצה להחשיב את החריץ לרה"י.

הלכה :

בשור"ע (אור"ח סי' שסב סעי' ב') נפסק: תל שגובה ה' והשלימו לעשרה שעשה עליו מחיצה גבוה ה', חשובה מחיצה לטלטל ולכל דבר. להיין גם לענין הפסק שני תליות - מ"ב קס, וע"ע בהג"א קס.

ב. בב' חצירות זו למעלה מזו

1. לענין אם התחתונה מערבת שנים או אחת - בתוס' (שם, ע"פ הגמ' בעירובין) מבואר: שלכו"ע הוי מחיצה להחשיב את התחתונה לרה"י.

2. אם כשהעליונה מערבת שנים או אחת - לכו"ע הדין תלוי במחלוקת רב חסדא ומרימר, ולענין לטלטל בעליונה, לפי שיטת התוס' (שם) - הדין תלוי במחלוקת רב חסדא ומרימר, הנ"ל דין א', ומשיטת רש"י (הנ"ל) משיב: שלכו"ע לא מהני.

הלכה :

בשור"ע (אור"ח סי' שעב סעי' ו') נפסק: היה בין שתי חצרות כותל גבוה י"ט או שריה קרקעה של אחת מהחצרות גבוה ה"ט, ועשו עליו מחיצה ה' להשלימו לעשרה, אין יכולים לערב יחד.

ג. תל ברשות הרבים גבוה חמשה והקיף על גביו מחילה חמשה, האם נחשב לרה"י?
דף טו:

תשובה :

בתוס' (הנ"ל, בתירוצם השני) מבואר:

1. שתל צר כעין עמוד רחב ד' טפחים מדוייקים ומילאו ביתידות - לכו"ע הוי רה"י, מטעם דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש.

2. ותל רחב כעין חצר, דהיינו שרחב עכ"פ כעשר אמות או עשרים - לא שייך להחשיבו לרה"י מטעם זה, ולכן כשגבוה ה' ומוקף מחיצה ה', דינו שנוי במחלוקת ר' חסדא ומרימר.

ד. הנוטל ידו או ידיו באופנים דלהלן האם נטהרו, ומדוע? א) כשנטל שני ידיו בפעם אחת מרביעית אחת. ב) כשידו אחת בנטילה וידו שניה בשטיפה, או כשנטל יד אחת ונגבה ואח"כ נטל ידו השנית. ג) כשנטל חצי ידו ונגבה ואח"כ נטל חצי השניה, ומה הדין כשלא נגבה. ד) כשנטל ידו אחת משטיפה אחת גדולה שהיא כשתים. ה) כשנטל שתי ידיו בשטיפה אחת או בשתי שטיפות.
דף טו: טז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה:

א. כשנמל שני ידיו בפעם אחת מרביעית אחת

לכו"ע טהורות, ואפי' שני אנשים יכולים לרחוץ שני ידיהם באופן זה. [נכ"פ כשעשור שתי שטיפות, ועיין לקמן דין ד', ופירש"י (ד"ה ואפי', ע"פ הגמ' בחולין): שזהו משום שבאו משיירי טהרה, שהרי בתחילה היה רביעית.

הלכה:

בשור"ע (או"ח סי' קס סעי' ג) נפסק: צריך שיהא במים רביעית, וה"מ לאחד, אבל לב' שבאו ליטול כאחד, האחרון א"צ, ואפילו בזה אחר זה, ובלבד שלא יפסיק הקילוח, כיצד: היה רביעית מים בכלי, ופשט אחד ידיו ואחר יוצק על ידיו, ובא שני ופשט ידיו למטה ממנו סמוך ליד הראשון, וקילוח יורד על ידו של ראשון ולידו של שני שלמטה ממנו, ידי שניהם טהורות, אנ"פ שפיחת שיעור הרביעית כשהם מגיעים לידו של שני ידיו טהורות, מפני שהם באים משיורי טהרה, ויש מתירים אפי' כשנוטלים זא"ז, הואיל ובשעה שהתחיל האחד ליטול מהם, היה בהם רביעית, גם לשני זה עולים, מפני שבאו משיורי טהרה, ועל דרך זה נוטלים מחצי לוג לג' ולד', ומלוג לכמה ב"א, כל זמן שמספיקים המים לשפוך כל אחד על ידיו ג"פ, (וה"ה) שיכולים להניח ד' וה' ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה וליטול כאחד, ובלבד שירפו ידיהם בענין שיגיעו המים לכל אחד.

ב. הנומל ידו אחת בנטיילה [מן הכלי בזיקה על ידיו כתיקון חכמים], ואחת בשטיפה [בנהר במ' טאה - רש"י]

ידיו טהורות, [דכל חדא וחדא נחשבת בפני עצמה, וכתב התור"ד: דה"ה נטל ידו אחת ונגבה וזרז ונטל ידו אחרת], ומבואר בתוס' (ד"ה הנוטל): דלגמ' מסתבר שאין חילוק בין אם נטל יד אחת ושטף יד שניה בבת אחת אף כשעשה כן בזו אחר זו, או כשנטל שתי ידיו בבת אחת, כל אחת מכלי אחר, שבכל האופנים האלו מהני.

הלכה:

בשור"ע (או"ח סי' קנט סעי' יח) נפסק: ידו אחת בנטיילה וידו אחת בטבילה, ידיו טהורות.

ג. הנומל חצי ידו

1. **אם נגבה וזרז ונטל חצי האחר - לא הוי נטילה, דאמרי דבי ר' ינאי "ידיים אין טהורות לחצאין", וזהו אפי' לא ניגב את חציו הראשון לגמרי והמשקה טופח באופן שלא יכול להטפח דבר אחר, מפני שמשקה טופח שלא מטפח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה.**

2. **אם כשחזר ונטל חציו השני עדיין יש בחציו הראשון משקה טופח המטפח דבר אחר - הוי ספק בגמ' אם גם בכה"ג הוי "נטילה לחצאין" ולא מהני, [שיטת הר"ש במסכת טהרות סוף פ"ח: שהספק בגמ' הוא רק אליבא דרבנן, אבל לר"י - פשיטא שמהני, דנטילה קילא מטבילה, עיי"ש].**

הלכה:

בשור"ע (או"ח סי' קסב סעי' ג) נפסק: נטל מקצת ידו, וזרז והוסיף ונטל הנשאר מידו, הרי ידו טמאה כמו שהיתה, דאין נטילה לחצאין, ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחלה טופח על מנת להטפח, הרי זו טהורה, בד"א במים ראשונים, אבל בשניים נטל מקצת ידיו ומוסיף על מקצתן.

ד. כשנמל ידו אחת משטיפה אחת גדולה שהיא כשתים

בתוס' (ד"ה הנוטל, ע"פ המשנה במסכת ידיים) מבואר: שידו טהורה, כיון שיש בשטיפה זו כשיעור מים ראשונים ושניים.

ה. כשנמל שתי ידיו

1. **אם בשטיפה אחת - התוס' (שם) הביאו, שלפי ר"מ לא הוו טהורות עד שיטול מרביעית.**
2. **ואם שתי ידיו בשתי שטיפות - בתוס' (שם) מבואר: שלכו"ע טהורות, אף שאין רביעית בידו אחת, כל שבאו משיירי טהרה.**

ה. האם קטפרס הוי חיבור, ומדוע? דף טז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. ב' מקואות שבאחד יש מ' ובשני פחות ממ' וקמפרס מחברן

בתוס' (ד"ה הניצוק, ע"פ הגמ' בחגיגה, והתוספתא במקואות) מבואר:

1. אם המקוה שאין בה מ' סאה היא התחתונה

לפי רבי יהודה ור"מ - הטובל בה עלתה לו טבילה.

לפי ר"ת - זהו משום שבאופן שיש חיבור למקוה שלם, מודה רבי יהודה, שאמרינן גוד אחית, והקטפרס הוי חיבור.

ולפי ר"י בתוס' - גם בלא החיבור מודה ר"י לר"מ בזה, משום דאמרינן "גוד אחית".

ולשיטת הבמים (בתוספתא), לא עלתה לו.

2. אם המקוה שאין בה מ' סאה היא העליונה - אף לרבי יהודה לא עלתה לו, אבל לרבי מאיר**עלתה לו טבילה, דס"ל דאמרינן גוד אסיק,** [בזכמת שלמה כתב, שלפי הבנת התוס' אליבא דרש"י ד"ה אינו חיבור

- לכו"ע בשני אופנים האלו לא הווי חיבור, ושאפשר לפרש את רש"י אחרת מהבנת תוס'. דהיינו שגם הוא כמותם, ועיין במהרש"א מש"כ בזה].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מטומאת אוכלים הל' ה') נפסק: וכן הקטפרס שיש עליו משקה טופח, אינו מחברן לשאר משקין שבמדרון, לא לטומאה ולא לטהרה, אבל המשקין שבאשבורן, כולן חיבור לטומאה ולטהרה.

ב. ב' מקואות ובכל אחת מהם יש פחות ממ' סאה

לפי רש"י ור"ת - לכו"ע במקרה זה הקטפרס לא הוי חיבור, ולא עלתה הטבילה ואף לטובל בתחתונה.

ולפי ר"י - לר' יהודה ור"מ, מהני טבילה בתחתונה, דאמרינן "גוד אחית", אבל לחכמים, לא מהני אף בתחתונה.

ג. מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים ומבלו בזה אחר זה

לפי ת"ק - הראשון טהור והשני טמא, הואיל ונחסר המקוה מחמת הראשון.

ולפי רבי יהודה - אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים, אף השני טהור, דמים שיש בהם טופח ע"מ להטפוח הווי חיבור.

לפי רש"י (ד"ה לענין מקואות) ולפי ר"י (בתוס' שם) - זהו בצרוף דס"ל דאמרינן "גוד אחית".

ולפי ר"ת (שם) - כאן רבי יהודה סובר שהקטפרס הוי חיבור, הואיל והמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה, ופי' כל המים שעל הראשון סופן ליפול למקוה, א"כ אין המקוה חסרה כלום - מהר"ם, משא"כ בהיהא דניצוק וקטפרס וכו' אינו חיבור, [נחלקו האמוראים במסכת חגיגה, דף יט., האם ר' יהודה חולק על רבנן רק במי שטמא במעלות דרבנן בלבד, ואילו בטמא דאורייתא מודה להם, או שמחלוקתם דוקא בטמא דאורייתא, ואילו במעלות דרבנן מודים רבנן לר"י].

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רא סעי' סב) נפסק: מקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות, האדם הטובל בתוכה לא יקפוץ לתוכו, שלא יחסרו המים בקפיצתו בתוכו, ולא יטבול בו פעמים זה אחר זה, טבול בו שנים זה אחר זה, אע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים, השני בטומאתו, שהרי חסרו המים מארבעים סאה.

ד. משקין טמאים המחוברים למשקין טהורים ע"י קמפרס, או מחוברים למקוה.

לפי ר"ת - אם סופן של המשקין לרדת, הוי חיבור כבר מעכשיו, ולכן כשמחוברים למקוה, טהורים מעכשיו מדין "השקה למקוה", וכן משקין טהורים שסופן לרדת, טמאים מעכשיו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי ר"י - אם כשאינן במשקה המחבר טופח ע"מ להטפוח לא הוי חיבור, אף אם סופו לרדת, אבל אם כשיש טופח ע"מ להטפוח - לרבי יהודה, בודאי מהני, ועכ"פ לפירושו הראשון של ר"י שבתוס', ובתוס' בחגיגה דף כא: סוד"ה בעוביה, כתבו: שזהו גם לפירושו השני, והגמ' מסופקת: אם גם לרבנן הוי חיבור.

ו. האם נילוק וטופח ע"מ להטפוח הוי חיבור, ומדוע?

דף טז.

תשובה:

א. ניצוק

לא הוי חיבור, לא לטומאה ולא לטהר משקין טמאין ע"י השקה למקוה.

לפי ר"ת (הנ"ל) ולפירושו השני והשלישי של ר"י - זהו אף לפי רבי יהודה, ואף שסוף המים ליפול, ומפני שגורע הוא מקטפרס, לפי שהקילוח של הניצוק עומד באויר, ולא הוי חיבור אפי' סופו ליפול, ונראה שכל זה אף לענין חיבור מקואות, אא"כ יש באחת המקואות מ' טאה, שאז לר"ת - משתנה הדין, כנ"ל תשו' קודמת.

ומה נראה בתוס', יוצא: שלר' יהודה מהני.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ז מטומאת אוכלים הל' א') נפסק: הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה, כיצד: היה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא ואפי' על גבי השרץ הרי העמוד הניצוק טהור, ואם קלט מן המשקין הניגרין מן האויר ה"ז שקלט טהור, ואיך צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין. ובהל' ה' נפסק: הניצוק אינו חיבור לטהרה, כיצד: שאם עירה מים טמאים מכלי אבן וכיוצא בהן לתוך מקוה, אין אומרים משהגיע קצת הניצוק למקוה טהרו המים, אלא הרי הן בטומאתן עד שישק המקוה לכולן מצד אחד כמו שביארנו.

ב. טופח ע"מ להטפוח

לפי שיטת ר"ת (הנ"ל) - לענין נטילת ידים או לענין השקה או לענין לטמא משקין, לר"י הוי חיבור, ולרבנן הגמ' מסופקת, [עיי' ר"ש מסכת אהלות סוף פ"ה], ולענין חיבור מקואות - עיי' תשו' קודמת דין ג' ובתשו' הבאה.

לפי שיטת ר"י (הנ"ל) בפירושו הראשון - רק לפי רבי יהודה, בודאי הוי חיבור לכל אלו, ואילו לרבנן: בחיבור מקואות - טופח ע"מ להטפוח ודאי לא הוי חיבור, ולענין שאר דברים הנ"ל - הגמ' מסופקת, [עיי' מהר"ם שי"ף].

ולפי פירושו השני - אפי' לפי רבי יהודה דאית ליה שטופח ע"מ להטפוח הוי חיבור, היינו רק מכח גוד אחית, [התוס' בחגיגה דף כא: סוד"ה בעוביה, כתבו: שזהו לא רק לענין מקואות אלא גם לענין השקה], אבל בקרקע שווה שלא שייך גוד אחית, גם לרבי יהודה לענין מקואות צריך כקליפת השום, ובשאר הענינים הוי ספק בגמ' כמו הספק לרבנן.

לפי שיטת ר"ת, ולפי שני פירושו הראשונים של ר"י - הן בטופח ע"מ להטפוח והן בניצוק וקטפרס אין הבדל בין חיבור מקואות בהשקה, אמנם לפי פירושו השלישי של ר"י - בין לרבנן ובין לר' יהודה, לענין חיבור מקואות, בודאי לא מהני טופח ע"מ להטפוח, ואילו לענין לטהר משקין בהשקה, הגמ' מסופקת אם מהני.

ז. כלל הוא עיכוב מקואות, ומדוע?

דף טז.

תשובה:

בתוס' מבואר: שלפי רבנן כשנסדק כותל שבין שתי מקואות ל"שתי", [דהיינו לכל גובהו] - סגי בסדק כלשהו לצרף ב' המקואות, וכשנסדק ל"ערב" [דהיינו לכל רוחב מי המקוה] - צריך שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד בעובי הנקב ובחללו, שכשנסדק כותל שבין שתי מקואות לאורכו, לרבנן בכל אורכו, ולר"י סגי בסדק כלשהו לצרף ב' המקואות, ובאופן הפוך - צריך שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד בעובי הנקב ובחללו, דהיינו כשתי אצבעות חוזרות למקומן, ולפי רבי יהודה - הדינים להיפך, [עיי' חכמת שלמה].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי שיטת ר"ת (הנ"ל) - זהו רק לענין גודל הנקב, אבל המים המחוברים, לכו"ע סגי בטופח להטפיח.

לפי שיטת ר"י (הנ"ל) בפירושו הראשון - הדין עם ר"ת רק לפי רבי יהודה הסובר שבטופח להטפיח הוא חיבור, אבל לפי רבנן: אם בצפין למעלה - צריך כקליפת השום ברוחב שתי אצבעות, וכשכותל מפסיק ויש בו נקב - צריך שיהא גודלו כשופרת הנוד ושיהא הנקב מלא.

ולפי פירושו השני והשלישי - חולק על ר"ת גם אליבא דרבי יהודה, וס"ל שבקרקע שווה מודה רבי יהודה שטופח ע"מ להטפיח לא הוא חיבור.

ח. מה דינם של: א) גט שלא נחתם ביום שנכתב, ומדוע תיקנו זמן בגיטין, ועד מתי יש לבעל פירות של נכסי מלוג. ב) גט הבא ממדינת הים שזמן הכתיבה בניסן והנתינה בתשרי, או כשהשליש גט לאשתו. ג) בזמן הזה כשלא כתבו זמן בגט. ד) גט שלא כתוב בו זמן וניסת בו או כשנחתך ממנו הזמן. ה) גט מאוחר. ו) אימתי מונין לגט ג' חודשים שהאשה צריכה להמתין?
דף יז. יח:

תשובה:

א. גמ' שלא נחתם ביום שנכתב

לפי רבי שמעיז - הגט כשר, דס"ל: 1. דזמן משום פירות נתקן, ואם לא היה בו זמן, יהיה מוכר והולך, וכשתתבע לדין, יהיה ידה על התחוננה, שיאמר לה "קודם גירושין מכרת", ותפסיד פירות של עד שעת הנתינה, וולית ליה שמא יחפה על בת אחותו שזינתה - תוד"ה ור"ש, 2. שלבעל יש פירות מהנכסי מלוג שלה רק עד זמן כתיבת הגט, דס"ל דמשנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות, וא"כ אין חשש שהאשה תטרופ מלקוחות שלא כדין.

ולפי ת"ק - הגט פסול, ואם פסול אפי' כשעסקים באותו ענין - עיין במש"כ לקמן תשו' יב. דין א', ונחלקו רבי יוחנן ור"ל בשני דינים, 1. אם ת"ק סובר שזמן משום פירות נתקן או כדי שלא יחפה על בת אחות, 2. אם לבעל יש פירות רק עד זמן כתיבת הגט או עד שעת נתינת הגט, ומבואר בסוגייתנו שטעם התקנה לכתוב זמן בגיטין קשורה למחלוקתם השניה, הגמ' בהו"א מפרשת מה שכל אחד מהם סובר באופן מסויים, ובמסקנא הגמ' אומרת "איפוך", נחלקו הראשונים את איזה מחלוקת הגמ' הופכת.

בתוס' (ד"ה איפוך, מהר"ף ומהרא"ש סי' ד') יוצא ברלהלך: שריש לקיש מפרש: שת"ק ס"ל 1. שזמן משום פירות נתקן, דהיינו שלא פליג על ר"ש בזה, 2. שלבעל יש פירות רק עד שעת כתיבת הגט, ונפ' חתימת הגט - תוד"ה איפוך, הילכך כשתוציא גט מוקדם, תבא לטרופ את הפירות שמיום הכתיבה שלא כדין, דסברי בו ביום נחתם, ומבואר בתוס' (דף יח. ד"ה ואנחיה): שלפי רש"י - מודה ר"ל שאם כתב גט והניחו בכיסו ימים רבים כדי שיהיה מוכן לגירושין, שיש לבעל פירות עד שעת נתינה, כיון דאי מיפייסה תיפייס, ורבי יוחנן מפרש: שת"ק ס"ל שזמן תיקנו כדי שלא יחפה על בת אחותו שזינתה, ולכן גט מוקדם פסול, אבל משום פירות לא חיישינן, דס"ל שלבעל יש פירות עד שעת נתינת הגט, ופירש"י (ד"ה עד): הלכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי, דכשתבוא לגבות עם הגט תהיה צריכה להביא עדים שיעידו אימתי קיבלה את הגט.

ותוס' (ד"ה עד) חולקים וסוברים, שלכך לא צריכה להביא עדים, דמסתמא נמסר ביום שנכתב ונחתם, ולכך מפרשים: דזהו משום שיכולה להביא גיטה לבי"ד או לעדים וכתבו לה שמאותו יום נתגרשה, והגמ' אומרת: שר"ל לא אמר כרבי יוחנן, משום שזנות לא שכיחא. והתוס' ד"ה זנות, מפרשים: דהיינו זנות בעדים ובהתראה.

לפי ר"ל (בדף יח.) - ר"ש לא הכשיר גט שלא נחתם ביום שנכתב אלא רק לאלתר, אבל מכאן ואילך לא, דחיישינן שמא פייס את אשתו, רש"י (ד"ה שמא פייס) מפרש: ובא עליה והוי ליה "גט ישן", ודין גט ישן - עיין לקמן דף עט: ובמש"כ שם פרק ח' תשובה יז, ור"ת (בתוד"ה שמא) מפרש: דזהו אף אם ידוע שלא נתייחד עמה, ופייס פירושו, שחיישינן שמא ביטל את הגט בדיבור, וא"כ בהכרח צ"ל שמדובר דוקא כשאמר לאחרים לחתום אח"כ, והבעל לא היה בשעת החתימה, ושלא מדעתו חתמו, דאם היה החתימה מדעתו - הגט כשר, דהרי קי"ל כרב נחמן ובדף לב: וכמש"כ לקמן פרק ד' תשובה ד', עיי"ש, דס"ל שאם ביטל לחזור ולגרש בו, ואילו לפי רש"י הנ"ל. לא יגרש בו גם אם הבעל נמצא בשעת החתימה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבי יוחנן - ר"ש מכשיר אפי' מכאן ועד עשרה ימים, דאם איתא שפיסה א"כ קלא אית ליה למילתא, ומתוס' לקמן דף כב. ד"ה אבל, מוכח: שמה שנקטה הגמ' שם "עשרה ימים" הוא לאו דוקא, וכן סובר המאירי שם, ובפשטות ה"ה בסוגיין, הרשב"א והריטב"א כתבו: שלפי הבה"ג - רבי יהושע בן לוי, בדף יז. ס"ל כרבי יוחנן, ושכדאי בשעת הדחק לסמוך על ר"ש דאמר "נכתב ביום ונחתם בלילה כשר", והרא"ש בסי' ט' הביא: שרב האי גאון כתב, שיש הסוברים שריב"ל היקל בשעת הדחק רק כמעשה שהיה, דהיינו, באומר לי' "כתבו גט לאשתי" וחתמו שנים ביום הכתיבה, והשאר אחר עשרה ימים, ומהני מפני שכבר נתקיים תקנת חכמים ע"י שנים הראשונים, אבל אם גם השנים הראשונים חתמו לא ביום הכתיבה הגט פסול אפי' בשעת הדחק, והרא"ש פסק כדעה ראשונה, והרמב"ם פסלו אפי' בשעת הדחק, והשו"ע כתב כדעתו, והביא את הדעה השניה בשם י"א.

לסיכום:

1. תקנת זמן בגיטין

לפי ר"ש - משום פירות.

לפי ר"ל - גם רבנן ס"ל כן.

ולפי רבי יוחנן - רבנן סוברים שזהו רק כדי שלא יחפה על בת אחותו שזינתה, וכן הוא לפי שיטת התוס' ד"ה איפוך, אבל יש מפרשים "איפוך" שלר"ל הטעם כדי שלא יחפה, ולר"י משום פירות, וכן מפרשים הרי"ף והרא"ש, ויש חולקים ומפרשים להיפוך.

2. גט שלא נחתם ביום שנכתב

לפי רבנן - פסול, כדי שלא יחפה על בת אחותו.

ולפי ר"ש - כשר, דלא חיישינן לא לזה, ולא משום הפסד פירות. אמנם ריש לקיש סובר, שר"ש מכשיר רק לאלתר, ורבי יוחנן סובר שכשר גם אם עברו עשרה ימים, ובשעת הדחק אם ריב"ל מיקל כר"ש - הדין תלוי במחלוקת ראשונים.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכז סעי' ב') נפסק: אם היה מוקדם או נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו פסול, אפי' היו עסוקים באותו ענין, וכן נפסק ברמב"ם בפ"א מגירושין הל' כה, שאפי' בשעת הדחק פסול, וי"א דנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו בשעת הדחק כשר, וגט מוקדם אע"פ שפסול, אם קדשה אחר, לריכה גט משני, ואסור למזור ללאשון (פסקי מהאר"י סי' יג' לעת הרמב"ם, ז"י נשם הר"ן והרשב"א). והראשונים על דף יז: ד"ה והא, והריטב"א דף יז. ד"ה איפוך, כותבים שהרמב"ם מפרש "איפוך", באופן שרבי יוחנן סובר שהבעל אוכל עד שעת נתינה, מזה שבפירושו למשניות פירש, שתיקנו זמן בגט כדי שלא יחפה על בת אחותו.

3. לבעל יש פירות

לפי ר"ל - עד שעת חתימת הגט, וסובר שכן סוברים רבנן החולקים על ר"ש ופוסלים בגט שלא נחתם ביום שנכתב.

לפי רבי יוחנן - עד שעת נתינת הגט, וסובר שכן סוברים רבנן החולקים על ר"ש ופוסלים בגט שנכתב ביום ונחתם בלילה, וזהו לפי שיטת התוס' ד"ה איפוך, אבל לחולקים על התוס': לרבי יוחנן - עד שעת חתימה, ולר"ל - עד שעת נתינה, וכן שיטת הרי"ף והרא"ש, ויש חולקים ומפרשים להיפוך.

ולפי רבי שמעון - בין לר"ל ובין לרבי יוחנן הנ"ל אליביה, יש לבעל עד השעה שנתן עינו לגרשה, ולכן מכשיר בגט שנכתב ביום ונחתם בלילה, ולפי"ז בגט מוקדם לגמרי דהיינו שהזמן מוקדם אף לכתיבתו, יתכן שאפי' לפי ר"ש פסול, ובדיעבד שנתקדשה לאחר, כותב הרא"ש בתשובותיו, כלל מה, ו': שאינה צריכה גט משני ומותרת לחזור לראשון, שיטתו הובאה בטור, ותמחה עליו, שהרי גט מוקדם פסול רק מדרבנן, ושכן דעת הר"ן והרבה ראשונים, ושכן משמע מהרמב"ם, ושכן פסק הרמ"א.

ב. גט הבא ממדינת הים שזמן הכתיבה בניסן והנתינה בתשרי

אפי' רבנן מודים שכשר, הואיל ויש לזה קול.

לפי רש"י (ד"ה קלא) - מ"מ צריכה להביא ראיה אימתי הגיע הגט לידה, בין לענין זנות ובין לענין פירות,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

והוסיפו התוס' (ד"ה הנהו): שזה שיש קול שהגיע ממדינת הים, גורם לעדים שיקפידו לידע את יום המסירה, ולכן אין חשש שיאמר "שזינתה אחר שנתן לה את הגט".

ובתוס' (ד"ה עד שעת) מבואר: שה"ה כשהשליש גט לאשתו, שאין לחשוש לא משום פירות, ולא משום שמא יחפה, דכיון שרואים שזמן הכתיבה קודם המסירה - קלא אית ליה. והרא"ש בסי' ה', כתב: שה"ה גט רגיל שלא נמסר ביום כתיבתו. שצריך למוסרו לאשה דוקא ע"י שליח הולכה, כדי שיצא קול לכך, ולא תסרוף לקוחות שלא כדין, אבל הרמב"ן בב"מ דף יט. ד"ה והא, חולק וסובר, שאם אירע כזה מקרה אין לפסול את הגט.

ג. חיוב כתיבת ה"זמן" בזמן הזה

בתוס' (ד"ה הנהו, ע"פ הגמ' לקמן דף פו.) מבואר: שגם בזמן הזה חייבים לכתוב זמן בגיטין אף למ"ד שסיבת התקנה היא "כדי שלא יחפה על בת אחותו", ובזמן הזה לא שייך הטעם זה, וכי אין דנים דיני נפשות, וכתבו בזה ג' טעמים: 1. דגזרינן שמא יחפה על בניה ממזרים, 2. מהרה יבנה ביהמ"ק, 3. שלא יאמרו "זינתה אחר גירושה", ויחזירנה, דמותר להחזיר גרושה שזינתה.

ד. אם ניסת כגמ

1. כשלא כתוב בו זמן - הולד כשר, ודין זה מבואר באריכות, לעיל בפרק א' תשובה יג דין א', ולקמן בפרק ט' תשובה יב, דין א'. עיי"ש, ואם כתוב בגט, שנה, חודש, שבת - כשר, ולכתחילה - רש"י ד"ה א"ל, ובכסף משנה הבין, שלפי הרמב"ם - לכתחילה אין לעשות כן, וכשר רק בדיעבד, וע"ע בערוך השולחן ס"ק מ', הואיל וזה מועיל לזמן שלפניו ולזמן שלאחריו.

2. אם כשכתבו בו זמן וחתך ממנו הזמן ואח"כ נתנו לה, מרש"י (ד"ה גזייה) משמע: שדינו כגט שאין בו זמן, [שלכתחילה לא תנשא, ואם ניסת הולד כשר, וכן שיטת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם פ"א מגירושין הל' כו, והרמב"ם שם מכשיר ליתנו לה].

הלכה :

בשו"ע (סי' קכז סעי' ח') נפסק: כתבו בו זמן וחתך ממנו הזמן ואח"כ נתנו לה כשר, ויש פוסלים, והב"ש ס"ק יד, כתב שרוב הפוסקים פוסלים את הגט.

3. אם כתבו זמן ומחקתו וזינתה ולא ידוע אם זינתה בעודה נשואה

לפי שיטת תוס' (ד"ה גזייה) - מספק לא הורגים אותה, כדמוכח בסוגיין "מה הועילו חכמים בתקנתן". והביאו שלפי רש"י (ביבמות) - קטלינן לה, דמעמידים אותה על חזקת אשת איש, והתוס' דחו שיטתו מכח ההוכחה הנ"ל, עיי"ש.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכז סעי' א') נפסק: צריך לכתוב זמן בגט, ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן לא תנשא, ואם נשאת לא תצא אפי' אין לה בנים. ובסי' קכז סעי' ז', נפסק: גט שלא כתב בו שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחודש פלוני או בחודש פלוני או בשנה פלונית ולא הזכיר החודש אפי' כתב בשבוע פלוני כשר, וכן אם כתב בו "היום גרשתיה", כשר, שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט. ובסי' קכז סעי' ח', נפסק: כתב בו זמן וחתך ממנו הזמן, ואח"כ נתנו לה כשר, ויש פוסלים.

ה. גמ מאוחר

בתוס' (ד"ה ריש לקיש, ע"פ הגמ' בב"ב) מבואר: שכשר, וכתבו: שזהו מפני שבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות משעת חתימה, ומפסיד רק מהזמן הכתוב בגט, הואיל ואין חלים הגירושים בגט מאוחר אפי' ניתנו לאלתר, ומגורשת רק כשיגיע הזמן הכתוב בו, וכן סוברים התוס' לקמן דף פ. ד"ה כי יתיבתו, אך לפי תירוצם הראשון שם - הגט כשר רק אם העד והסופר נמצאים באותו העיר ביום שכתוב בגט, הר"ן מפרש: שזהו מפני שהנותן גט מאוחר הוא כאילו מתנה במפורש שהגט לא יחול עד הזמן הכתוב, שיטת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם פ"א מגירושין הל' כד, כה, שגט מאוחר כשר, ומותרת להינשא מעת הניתנה, אלא שלגבי אכילת הפירות, ממשיך הבעל לאכול פירות עד הזמן הכתוב בגט, וכן אינה גובה כתובתה עד אותו זמן, והרא"ש סי' ה' פסק: שראוי להחמיר כדעת התוס', שיטת הרמב"ם שגט מאוחר פסול, ובשו"ע סי' קכז סעי' ט', נפסק: כשיטת התוס', וסיים, שיש פוסלין גט

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מאחר, דהיינו שיטת הרמב"ם, והבית שמואל בס"ק טו, כתב שאם קיבלה קידושין מאחר, לאחר קבלת הגט ולפני הזמן שכתוב בו, יש לחזור לשיטת הראב"ד שמגורשת מזמן קבלת הגט, שהרי הרא"ש כתב "שיש להחמיר כדעת התוס", ומשמע שנוקט כשתי הדעות לחומרא.

ו. מונין לגמ את הג' חדשים שהאשה צריכה להמתין

לפי רב רב פפא, ורב הונא בריה דרב יהושע - משעת נתינה.

ולפי שמואל, רב כהנא, רב פפי, ורב אשי - משעת כתיבה, והגמ' אומרת דיש תניא כוותיה דרב: במי ששלח גט לאשתו ונשתתה שליח בדרך ג' חדשים, כשהגיע גט לידה צריכה להמתין ג' חדשים, ולגט ישן לא חוששין, הואיל ולא נתייחד עמה, וכן תניא כוותיה דשמואל: במשליש גט לאשתו, ואמר לו "אל תתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים", משנתנו לה מותרת לינשא מיד, ולגט ישן לא חוששין שהרי לא נתייחד עמה, רש"י (ד"ה המשליש) מפרש: דהיינו שהשליש גט כדי לגרשה ואח"כ הלך לדרכו, ותוס' (שם) מפרשים: דהיינו שמותרת לינשא אפי' אם הוא בעיר בלא שהלך. (והרא"ש סי' ו', פסק כרב, והבה"ג, הרי"ף, והרמב"ם פסקו: כשמואל).

הלכה :

בשור"ע (סי' יג סעי' א') נפסק: כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה, הרי זו לא תנשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין צ' יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו, כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת להבחין בין זרעו של הראשון לזרעו של אחרון, אבל מותרת לעשות קידושין בלא אירוסין רק שלא יכנס עמה בבית, ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת, ואפי' היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים, מיום הכתיבה מונים, שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה, וי"א למוניס מיום נתינת הגט (טור נקט הלא"ק, וכן ראוי להחמיר, כן נ"ל).

ט. האם חכמים תיקנו "זמן" גם בנטר שיחורורי עבדים ובנטר קידושין, ומדוע?

תשובה :

א. בשטר שיחורורי עבדים

לפי שיטת התוס' (דף יז. ד"ה מפני) - תיקנו זמן, [התוס' לעיל דף י. ד"ה כי קתני, הוכיחו כן מהגמ' ביבמות, והביאו את שיטת רש"י ביבמות, וכתבו: שאין הכרח ממנו שסובר שצריך לכתוב זמן בשיחורורי עבדים, ורק בשטר קניית עבד צריך לכתוב, וכנ"ל פרק א' תשובה לד דין ה'], דאם לא יהיה זמן בהם, פעמים שיהיה אדם מוכר עבדו ואח"כ כותב לו גט שיחרור בלא זמן, והיה העבד אומר לרבו שני "תביא ראיה שמכר שלך קודם לשיחרור", והעבד מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו השיעבוד.

ב. בשטרי קידושין

התוס' (דף יז: ד"ה גזייה) הביאו את הגמ' ביבמות האומרת שלא תיקנו זמן בקידושין, מפני ב' סיבות, 1. דכיון שרובא מקדשין בכסף, לכן לא תיקנו זמן אף כשמקדש בשטר, 2. דאין מקום שאפשר להשים את השטר, דאם אצלה - הרי יכולה למחוק את הזמן, ולומר שהקידושין היו אחר שזינתה, ואם אצלו - יש לחשוש שיחפה על בת אחותו, ואם אצל עדים והם זוכרים את הזמן א"כ יכולים לבוא ולהעיד, ואם לא זוכרים הוי חסרון של "מפיהם" ולא מפי כתבם.

י. האם שביעית משמטת כתובה, ומדוע?

תשובה :

1. כתובה לפני שנפרעה במקצת - השביעית אינה משמטת.

רש"י (ד"ה ותזקוף) מפרש: שזהו מפני שמעשה ב"ד הוא, ואינה משמטת.

ואילו התוס' (ד"ה מאימתי) בתבו: שלפי רבנן דר' יוסי (במסכת שביעית), בלא"ה אינה משמטת אלא רק מלוה ממש.

2. ואם משתפגום ותזקוף - לכו"ע משמטת, הואיל והאשה גילתה דעתה שעומדת ליגוש וליפרע, וגם עשתה את המותר מלוה, וחל על הכתובה שם שטר חוב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. ואם פגמה בלא שזקפה או שזקפה בלא שפגמה

לפי רב - אינה משמטת, או מפני שלא עשתה את המותר מלוה או מפני שלא גילתה שעומדת ליגוש וליפרע.

ולפי שמואל - משמטת, ואם העמידה אותו לדין, הוי כאילו זקפה, והגמ' מביאה תניא כותיה דרב, ותניא כותיה דשמואל. רש"י בכתובות דף נה. ד"ה ולשביעית, נוקט כרב, וכן פסק הרשב"א בתשובותיו חלק א' תשו' תשסט, אבל הר"ח, הרמב"ם, והרא"ש סי' ב', הסוד והשו"ע פוסקים כשמואל.

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' סז סעי' יז) נפסק: המגרש את אשתו קודם השמיטה, אין כתובתה נשמטת, ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוה משמטת.

יא. האם שביעית משמטת אונס, קנס, ופיתוי, פכר פכיר, הקפת חנות, ותוספת כתובה, ומדוע? דף יח.

תשובה :

1. **אונס קנס ופיתוי** - השביעית משמטת רק משעה שזקפן במלוה דהיינו משעת העמדה בדין כנ"ל תשו' קודמת, (מהתור"ד יוצא, שדין זה הוא גם לפי רב שבתשובה הקודמת).

2. **שכר שכיר והקפת חנות** - בתוס' (ד"ה מאימתי, ע"פ המשנה בשביעית) מבואר: שלפי רב יוסי - משמטת, ושלפי רבנן - אינה משמטת, דאין שביעית משמטת אלא רק מלוה.

3. **תוספת כתובה** - בתוס' (שם, ע"פ הגמ' בכתובות) מבואר: שתנאי כתובה ככתובה גם לענין שביעית, וביארו: שנפק"מ שדין התוספת כדין הכתובה, שאם פגמה וגם זקפה את כתובתה, ולשמואל אף כשפגמה לבד או זקפה לבד, השביעית משמטת גם את התוספת.

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' סז סעי' יז) נפסק: קנס של אונס, ומפתה, ומוציא שם רע אינם משמטין, ואם זקפן למלוה משמטין, ומאמתי נזקפים משעת העמדה בדין, וכבר הקשה, מדוע המחבר כתב דין שאינו נוהג בזמן הזה.

יב. שטרי כתובה ושאר שטרות שנחתמו לא ביום שנכתב, האם כשרים, ומדוע? דף יח.

תשובה :

א. שאר שטרות

לכו"ע פסולים, (דהיינו שאפי' ר"ש במשנתנו שמכשיר בגיטין - שיטתו מובאת לעיל תשו' ח' דין א' - מודה בשאר שטרות שפסולן, ודוקא כשאין עסוקים באותו ענין, אבל אם עסוקים באותו ענין כשר, ופירש"י (ד"ה אבל): דכיון שהעדים מזומנים לחתום, אלא שבעל כרחם צריכים להמתין עד שיסיים הסופר את השטר, ולכן משעת כתיבה יש לזה קול, לפי שיטתו "באותו ענין" פירשו בענין החתימה, אבל המרדכי והנימוקי מפרשים: שהיינו אף כשמתעסקים בכתיבה, מרש"י (ד"ה לא) משמע: שסובר שגט שנחתם לא ביום שנכתב, לדוגמא: נכתב ביום ונחתם בלילה, פסול גם אם היו עסוקים באותו ענין, וכן פוסק הרמב"ם פ"א מגירושין הל' כה, ובשו"ע סי' קכז סעי' ב', אבל הרמב"ן, הרשב"א, והרא"ש סוברים שכשר.

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' מג סעי' טז) נפסק: אם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו כשר, שהיום הולך אחר הלילה, אבל נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, בד"א כשאין עסוקים באותו ענין, אבל עסוקים באותו ענין כשר, ודוקא שלא לקח מיד בקנין, אבל לקח מיד בקנין, אפי' לא חתמו אלא לזמן מרובה כשר, לפיכך עדים שראו הקנין ואיחרו לכותבו עד אחר זמן, אם זוכרים לזמן הקנין, יכתבו הזמן מאותו היום, ואם לאו יכתבו מיום הכתיבה. (וכשיטת הרמב"ם) ויש מי שאומר: דהא דאמרינן דעסוקים באותו ענין כשר, היינו דוקא בשטרי הלואה, אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר - לא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. כתובה

לפי שמואל - כשר, גם כשלא היו עסוקים באותו ענין, הואיל וכמעשה ב"ד הם, והגמ' רצתה להוכיח שרבי טובר כשמואל, ודחתה שרב מדבר רק כשעסוקים באותו ענין ולכן לכ"ע כשר, ועיין רמב"ן, רא"ש, ורשב"א, ועיין ר"ן ומ"מ שלמדו, שלפי שיטת הרמב"ם - רב חולק על שמואל, ופסק כרב.

לפי שיטת תוס' (ד"ה אף) - דין התוספת כדין הכתובה, ולכן אין לכותבו בער"ש ולחתום במוצאי ש"ק, דדילמא לית להו קלא, וכשיטתם הנ"ל, אבל הרמב"ן והר"ן חולקים,

יג. מה הפירוש "שמה פייס", באלו אופנים אומרים "שמה פייס", באלו ללא, ומדוע? דף יח:

תשובה:

שמה פייס, לפי רש"י (ד"ה שמה) - שמה ריצה את אשתו ונתייחד עמה, והוי ליה "גט ישן", ולפי ר"ת (בתוד"ה שמה) - שמה ביטל את הגט בדיבור [כנ"ל תשובה ח' דין א']. יש שני אופנים שחוששין לשמה פייס, כדלהלן:

1. בגט שלא נחתם ביום שנכתב (בסוגיין) סובר ריש לקיש, שלפי ר"ש שמכשיר, היינו רק לאלתר, אבל אח"כ אינו מכשיר, משום שאמרינן שמה פייס, עיין במש"כ לעיל תשובה ח' דין א'.

2. באומר "הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פנייך ל' יום", או כשאמר "ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב" ולא התנה "נאמנת עלי שלא באתי" - הדין תלוי בב' הלשונות בגמ' לקמן (דף עו:).

לפי הלשון השני (בגמ' שם) - בשני המקרים לא חוששין.

ולפי לשון הראשון - רק במקרה השני לא חוששין, כיון שמת תוך י"ב חודש, ולא ראינו שבא, אבל במקרה הראשון שהיה הולך ובא חוששין.

3. אם התנה "שנאמנת עלי שלא באתי" - לא חוששין לשמה פייס, [וע"ע במש"כ לקמן פרק ז' תשר' יח דין א'.

התוס' (בסוגיין ד"ה חיישינן) הביאו שלשה אופנים שהגמ' לא חוששת בהם לשמה פייס:

1. בגיטין הבאים ממדינת הים, (בדף יח.).

2. במשליש גט לאשתו (שם).

3. בשולח גט ע"י שליח ואמר לו "אל תתן עד ל' יום" (לקמן דף כט.).

לפי א' בתוס' (שם) - חוששין ל"שמה פייס" רק היכן שכתביבת הגט וחתימתה היו בשני ימים, ולכן אם מיתפייס עדיין אין קול, אבל כשהכתיבה והחתימה היתה ביום אחד והנתינה לאחר זמן לא אמרינן שמה פייס, הואיל ואם היה מיתפייס היה לזה קול, [התוס' דחו פירוש זה מכח הגמ' לקמן דף כט:.

לפי רש"י (מובא בתוס' הנ"ל) - בשולח לא חוששין ל"שמה פייס", הואיל והבעל אומר "השליח קידמני וכבר נתן בידה", ולא עקר נפשיה מספיקא, ולפי"ז פירש"י מדוע בגיטין הבאין ממדינת הים לא חוששין ל"שמה פייס".

תוס' דחו פירושו, מכח הגמ' במשליש גט לאשתו, ולבן בפרשים: שחוששין רק כשאינו מגרשה בשביל קטטה והתנאי לטובתה כדי שלא תתעגן, אבל כשמגרשה לא מחמת קטטה, לא חוששין לכך.

יד. האומר לעשרה "כתבו גט לאשתי", האם חייבים כולם לחתום, מדוע, ומאי נפק"מ בטעמים? דף יח:

תשובה:

א. אם לא אמר "כולכם"

אחד כותב ושנים חותמין, [אם חותמים אף כשאמר "כתבו" בלא שאמר "חתמו" - עיין מש"כ לקמן פרק ו' תשר' כא, דינים ה' ז'

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ח'ז, וא"צ שכולם יחתמו, ואם לא הוסיף "תנו" אין נותנים לאשה, כדלקמן דף סו; ועיין במש"כ לקמן פרק י' תשר' יז, דין א'.

ב. ואם אמר "כולכם"

לפי ר' יוחנן - שנים משום עדים וכולם משום תנאי, ופירש"י (ד"ה וכולם): דכל כוונת הבעל הוא רק כדי לביישה ברבים.

לפי ריש לקיש, וריב"ל - כולם משום עדים.

ולפי רבי יהושע בן לוי - "כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק", ופירש"י (ד"ה לסמוך): דהיינו באופן שהלך זה לדרכו או ניסת כבר בגט זה, והרשב"א כתב להכשיר רק כשכבר נישאת, הגמ' אומרת שהנפק"מ בין ר"ל לר"י הם:

1. כשחתמו שנים ביומו, והשאר מכאן ועד עשרה ימים

לפי ר"ל - הוי כדין גט שלא נחתם ביום שנכתב, (שנחלקו בזה ר"ש וחכמים, כ"ל תשר' ח', דין א', עיי"ש).

ולפי רבי יוחנן - לכו"ע כשר, שיטת רש"י (ד"ה ועד): הגט כשר לרבי יוחנן דוקא אם קודם שנתנו לה חתמו כולן, ונכ"כ בנימוק"י, והר"ן על הר"ף דף ח: ד"ה איתמו, אך הר"ן דף ג: ד"ה הלכתא סותר את שיטתו, והרמב"ן והרשב"א על דף י: כתבו: שזוהייתם הוא רק משום תנאי, ולכן מועיל גם אם יחתמו אחר הנתינה.

2. כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול

לפי ר"ל - פסול, ולפי רבי יוחנן - כשר.

לפי הלשון הראשון בגמ' - רבי יוחנן מכשיר גם כשקרוב או פסול חתומים בתחילה.

ולפי הלשון השני - מודה רבי יוחנן שאם הם חתומים בתחילה, שהגט פסול, משום דאתי לאיחלופי בשטרות דעלמא, ופירש"י (ד"ה אתי): דכיון שחתם ברישא, יגידו "שלשם עדות חתם", ויכשירו קרוב בכל השטרות, משמע מרש"י, שאם הקרוב או הפסול חתמו באמצע או בסוף - הגט כשר אף ללישנא השניה, ואילו לשיטת התוס': אם הם חתומים בב' החתימות האחרונות - לפי ב' הלשונות ר' יוחנן פוסל, וואם הם חתומים באמצע, לפי הבנת המהרש"א בתוס' - רבי יוחנן מכשיר לב' הלשונות, ולפי הבנת המהרש"ל והקרני ראם בתוס' - פסול לכו"ע. נחלקו הראשונים אם לפסוק כרבי יוחנן או כר"ל, הואיל וריב"ל סובר כמותו, והרא"ש סי' ט' נוטה לכך, עיי"ש.

הלכה :

בשר"ע (סי' קכ סעי' ח') נפסק: אמר לעשרה "כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי", א' כותב, שנים חותמים, ואחד נותן, ובסעיף ט' נפסק: אמר "כולכם חתמו" או שמנאם, בין שמנה כולם בין שמנה מקצתם ואמר להם "חתמו" ה"ז כאומר "כולכם חתמו", וכולם צריכים לחתום בו, ושנים שזוהייתם בו תחלה הם משום עדים, וצריך שלא יהא שום אחד מהם פסול, והאחרים משום תנאי, לפיכך אם היו השאר פסולים או שחתמו זה היום זה למחר או אפי' אחר כמה ימים כשר, והוא שיחתמו כל אחד בפני כולם, ואפי' חתמו השאר אחד נתינת הגט, ואפי' אחד שנתה כשר, ואם מת אחד מהם קודם החתימה הרי הגט בטל. וכדעת רבי יוחנן, ואפי' שלא בשעת הדחק, וכן נפסק ברמב"ם פ"ט מגירושין הל' כז, ובסעיף י', נפסק: וי"א שאפי' אמר "כולכם חתמו" סתם, דינו כמפרש ואומר "כולכם חתמו משום עדים", (דהיינו כדעת ר"ל), ונ"ל שיש להחמיר כסנאל ז', ונע"ע בחלקת מחוקק ס"ק כו, ובב"ש ס"ק יז.

טו. במה ועל מה כותבין את הגט, במה ועל מה לא, ומה דינו של גט שכתבוהו כתב על גבי כתב, ומדוע?

תשובה :

1. כותבין בכל דבר שהוא בר קיימא, דהיינו בדיו (והיינו דיו שלנו ולא אותו שעושים מעפצים - תוד"ה דיו דיותא, עיי"ש), בסם, בסיקרא [בצבע אדום - רש"י], ובקומוס [שרף האילן], ובקנקותום, [פירוש: עיין מש"כ לקמן לענין "שיחור"].

תני ר' חנינא: שהכותב במי טריא, [פי' במי גשמים, לשון מורי - מים ששורין בו פרי שהוא כעין עפצים - רש"י], ובאפצא - הגט כשר, ובתנאי שהקלף אינו מעופף, אבל במעופף - סוברת הגמ' בסוף העמוד, שאינו גט, הואיל ואין מי העפצים ניכר בו.

ותני ר' הייא: שהכותב ב"אבר", [וששף העופרת במים ומשחזירים - רש"י, וצ"ב מרש"י במסכת שבת - עיין מש"כ לקמן דין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב' בהערה על דברי שמואל, **בשחור**, [פחמין - רש"י], **ובשיחור**, [היינו חרתא דאשכפא - רש"י]. דהיינו קנקתוס הנ"ל, ותוס' ד"ה קנקתוס מפרשים: שהם שני דברים שונים, שקנקתוס פירושו כמו שהרשב"ם מפרש: שהיא קרקע ירוקה, שקורין "יידרויל", ושמה שמשמע מהגמ' בנדה שהיא שחורה, זה שאחרי שמתקנים אותה לתת לתוך הדיו, מנדה, **כשר**, [לפי שיטת ר"ת בתוס' בשבת כג. ד"ה כל, מי טריא ואפצא כשרים לגט רן בדיעבד, וכלשון הברייתות של רבי חנינא ורבי חייא "כשר", והרמב"ם פ"ד מגירושין הל' א' ב', פסק: כתבו באבר, בשחור, ובשיחור, כשר רן בדיעבד, אבל במי עפצא אפשר לכתוב לכתחילה, עיין ר"ן, במ"מ, ובפר"ח ס"ק ב'].

2. אין כותבין על דבר שאינו מתקיים, [כעלה של כרישין ובצלים, ועלה ורדים ועלה ירקות - תוס' שם בדף כא; ע"פ התוספתא, הרמב"ם פ"ד מגירושין הל' ג', מכשיר בעלין, ולא חילק בין עליו לעלין, המ"מ והב"ח כתבו שהוא לא פסק כהתוספתא, ושכן דעת הר"ף והרא"ש סי' י', שאינם מביאים את התוספתא, ועיין בביאור הגר"א ס"ק ז' מש"כ בזה, ע"ע בר"ן דף ט. בדפי הר"ף ד"ה על ובמאירי בדף כ. שמפרשים שעלה של זית היא דבר המזדייף והוא כשר רק בעידי מסירה ואליבא דר"א, או כשחרט על העלה ואפי' לפי ר"מ, וע"ע במ"מ שם הל' ז', ובב"י ד"ה וכתב, **וכן אין כותבין על דבר שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה - עיין לקמן תשו' ל' דין א', ותשו' ל' דין א'.**

3. אין כותבין בכתב שאינו מתקיים, דהיינו במשקין, במי פירות.

שמואל אמר: דה"ה "באבר", לפי רש"י - היינו כשיפשוף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחירו, והגמ' מקשה מתינו רבי חייא הנ"ל דין א', ומתרתצ "הא באברא והא במיא דאברא", והר"ח מובא בפסקי הרי"ד עמ' נ', מפרש להיפך מרש"י, וצ"ב דרש"י בשבת דף קד: ד"ה באבר, מפרש: שאם שיפשוף בעופרת על הקלף ומשחיר כשר, והר"ף והרמב"ם שלא חילקו בין אבר למיא דאברא, ומפרשם הב"י דס"ל כרב דפליג על שמואל, ושלפי רב - אין הכרח לחלק בין אבר למיא דאברא.

ורבי אבהו אמר: דה"ה במי מילין, [מיס ששרה בהם עפצים שחוקים - רש"י דהיינו אפצא], **ודוקא כשכתבן על קלף מעופץ, שאז הכתב אינו ניכר, וה"ה כשכתב ברוק.**

הלכה :

בשו"ע (סי' קכה סעי' א') נפסק: אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישמו עומד, כגון: דיו, וסיקרא, וקומס, וקנקתוס (פירוש מיני צבעים), וכיוצא בהם, אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון: משקים, ומי פירות, וכיוצא בהם אינו גט. ובסי' קכה סעי' ב', נפסק: כתבו בדיעבד באבר, בשחור, בשיחור, כשר, **פי' אכר עופרת, ושחור הוא כלי של כזול שקושמין בו, ושחור הוא הפחם. י"א הא דכאכר כשר, היינו תחובי אכר מעורבים במים (הטור והרא"ש), אבל אם כתב באכר עלמו פסול, ויש לחוש לזה, ולכתחילה נהגים לכתבו כדיו טובה כמו שקותבין ספרים, ואין לטנות, ויש מתמירין עוד לומר, להסופר יקרא כל אות תחלה קודם שיקחוב כמו בספרים. ובסעי' ג', נפסק: כותבין אותו במי עפצים, והוא שלא יהיה הקלף מעופץ, מפני שאין מי עפצים ניכר בו, ואם כתב אינו גט, וכן כל כיוצא בו.**

4. על עלה של זית [תלושה - רש"י], **על בעלי חיים או על אוכלים.**

לפי ת"ק - כותבין, ומבואר בתוס' (דף כא: ד"ה על עלה, ע"פ התוספתא): **שה"ה על עלה של חרוב ודלעת וכל דבר שבר קיימא הוא**, [ואבל על עלה של כרישין ובצלים, ועלה ורדים ועלה ירקות, וכל שאינו בר קיימא - פסול], **וה"ה שאפשר לכתוב על קרן של פרה באופן שנותן לה את כל הפרה, או על יד של עבד ונותן לה את כל העבד, והגמ' (בדף כא): לומדת זאת, מדכתיב "וכתב ונתן לה", מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה, וולכן זהו אפי' למ"ד עבדא כמקרקעי, הואיל ואין העבד מחוסר קציצה. הרשב"א על דף כא. ד"ה אמר, כתב: שכאן שהעבד עצמו הוא הגט אינו צריך להיות כפות, והב"י תמה על רבינו ירוחם שכתב שצריך שיהיה כפות, והר"ן בשם הרמ"ה סובר, שבשענה שמקנה לה את העבד או את הפרה, צריך לומר לה בפירושו "שמקנה אותם לה בתורת גירושין", ובלא זה הגט בטל, ולפי הרשב"א - הגט פסול, ושמהירושלמי לא משמע כן, והרמב"ם והשו"ע לא כתבו שצ"ל כן בפירושו, וע"ע במש"כ לקמן תשו' כז דין א', ותשו' ל' דין א'.**

ולפי רבי יוסי - אין כותבין לא על בע"ח ולא על אוכלים, הגמ' שם לומדת זאת, מדכתיב "ספר", מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, (בהמשך הפרק יש עוד אופנים שכותבים ושאינן כותבים, דינם יתבאר במקומם).

5. דין כתב על גבי כתב - מהגמ' משמע שדינו לענין גט כמו לענין שבת, דמה שחייב בשבת משום "כותב" מגורשת, ומה שאינו חייב, לא הוא כתב ואינה מגורשת, ומה שפטור - אינה מגורשת, ומה שספק - גם לענין גט הוי ספק ואוליין לחומרא. האופנים והדינים לענין שבת - עיין לקמן תשובה הבאה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

טז. האם מדאורייתא מותר לכתוב בשבת, ומדוע? (א) בדיו על גבי סיקרא. (ב) בדיו על גבי דיו או בסיקרא על גבי סיקרא. (ג) בסיקרא על גבי דיו.

תשובה:

א. כתב בדיו ע"ג סיקרא

לפי רבי יוחנן (בתחילת דבריו) ולפי ר"ל - חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק ע"מ לכתוב, שהרי מוחק את התחתונה הכתובה בסיקרא, וכותב בדיו.

ולפי תשובתו של רבי יוחנן [ז"כ מפני שאנו מדמים נעשה מעשה"] - מבואר ברש"י (ד"ה נעשה): שבאמת הוי ספק, ולא מביא קרבן, דשמא פטור והוי חולין בעזרה, ולענין גיטין לא הוי גט מספק, הרמב"ם בהלכות שבת פוסק: שמביא שתים, ומשמע שחייב קרבן. רבי ישעיה פיק ב"ספר הליקוט"ם, מפרש, שהרמב"ם חולק על רש"י וסובר שרק רבי יוחנן חזר בו ולא ר"ל, והוי כתיבה לענין שבת ולענין גיטין, והחז"ם מפרש: שרבי יוחנן ס"ל, שיש לחלק בין שבת לגיטין, שבשבת חייב, ובגיטין הוי ספק עיי"ש.

ב. בדיו על גבי דיו, או בסיקרא ע"ג סיקרא

פטור, שהרי הוא כבתחילה, לא כותב ולא מוחק, ומבואר בתוס' (ד"ה דיו על גבי): שאין זה סותר למה שמשמע, שלרב חסדא (המוזכר גם בסוגיא), הדין אם חייב, תלוי במחלוקת רבי יהודה ורבנן, ושלפי רב אחא (הנ"ל) - לכו"ע חייב, דשם מיירי דוקא כגון: שהכתיבה הראשונה היתה בגט - או בס"ת לרבנן - שלא לשמה, והכתיבה השנייה היתה בשבת לשמה, שמתקן את כתיבתו הראשונה, שהרי מקדשו להחשב שנכתב "לשמה", ובזה אפי' רבי יוחנן מודה.

ג. סיקרא על גבי דיו

אמרי ליה - חייב, דמוחק הוא.

ואמרי ליה - פטור, דמקלקל הוא, ופירש"י (ד"ה מקלקל): דהוה ליה כמוחק ע"מ שלא לכתוב, ולמאן דמחייב, זהו מפני שלא הוי מקלקל כל כך, שהרי כתבו ניכר, והתוס' (ד"ה מוחק) מפרשים: שמאן דמחייב ס"ל, שמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו, ומקלקל לא הוי, הואיל ועל הכתיבה הראשונה תהא הכתיבה העליונה, רישומה ניכר טפי, משאם היתה תחתונה לבדה.

יז. האם עדים שלא יודעים לקרות או שאינם יודעים לקרות ולחתום יכולים להיות עדים, בגיטין נשים, בשיחורוי עבדים, ובשאר שטרות, ומה הגמ' פסקה להלכה, ומדוע? דף יט. יט.

תשובה:

א. עדים שלא יודעים לקרות

לפי ת"ק - קורין לפנייהם וחותרין, והתוס' לעיל דף ט: ד"ה קורין כתבו: שאין בזה חסרון של עד מפי עד, שהרי מעיד "כך כתוב בשטר", ואינם צריכים להעיד על עיקר המעשה, ודוקא כששנים קורין או אפי' יחיד כרב נחמן עם ספרי דדייני שאית להו אימתא, ולפי הבה"ג - וסובר הרשב"א שכן יוצא משיטת רש"י ד"ה אקריאה - בדין זה אין חילוק בין גיטין לשאר שטרות, והרא"ש סי' יב, כתב שלפי הרי"ף - זהו רק בשאר שטרות, אבל בגיטין מועילה אף קריאה של אדם אחד לפניו, וכן סוברים הרמב"ם והמחבר, ומוספים "והוא שיכירו לשון הגט", עיין ש"ך חו"מ סי' מה ס"ק ג', ובדרכי משה אהע"ז סי' קל אות יב.

ולפי רשב"ג - עיין לקמן דין ב'.

הלכה:

בשור"ע (חו"מ סי' מב סעי' ב') נפסק: ראש ב"ד שהיה יודע ענין השטר וקרא לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין אותו ואימתו עליו, ה"ז חותר השטר, אנ"פ שלא קראו הוא בעצמו, ואין שאר העם (או ראש ב"ד וסופר אחר) רשאים לעשות כן, עד שיקרא העד השטר מלה במלה, וי"א דשנים יקראו לפנייהם וכן חותמים, ואם אינם מצינים לשון הסטר, יתרגמו להם הקוראים והם חותרין, וכנ"ל עיקר, י"א דקורין לפני כבוד חותמים, דיראים לשקל לפני לכוונה, והוי כאלף ב"ד וסופר שלו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. עדים שאינם יודעים לקרות ולחתום

לפי ת"ק - מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים בדיו, ושמואל לרב שס"ל שמקרעין להם נייר חלק, וממלאים את הקרעים בדיו, אבל לשמואל באבר, ולרב אבהו במי מילין, ולר"פ ברוק, (והרי"ף מביא רק את דעת רב, וכן פסק הרמ"א, ואילו הרמב"ם והמחבר פסקו: שיעשו "ברוק וכיוצא בו", ומבואר במאירי: שיכולים לעשות איך שירצה, דהיינו שהאמוראים לא חולקים).

ולפי רשב"ג - רק בגיטי נשים מקרעין, משום תקנת עגונות שמא ירצה זה המגרש לפרוש בים או שהוא מסוכן ורוצה שלא תזקק ליבם, אבל בשיחורוי עבדים ובשאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמים, ואם לאו אין חותמין.

לפי רבא - הלכה כרשב"ג, שאסור לסייע בשאר שטרות הן על החתימה והן על הקריאה.

ולפי רב גמרא משמיה ררבא - אין הלכה כרשב"ג, ומותר אף בשאר שטרות, והגמ' מביאה מעשה, שהיה סיוע בשאר שטרות, ורב כהנא הלכה על כך, (את הדיין - טור. עיין סמ"ע ס"ק ז', ולפי הש"ך ס"ק ז' - מלקין את העדים), והגמ' מתרצת: "תרגמה הקריאה", רש"י (ד"ה אקריאה) מפרש: שרב כהנא הלכה למי שסייע לעדים לחתום, ורק לענין הקריאה פסק רב גמרא שהלכה כרבנן שמותר לסייע אף בשאר שטרות, (בהגהות מימוניות פכ"ד ממלוה ולווה אות ד' הביא ש"מ להיפך, שרב כהנא הלכה רק את מי שסייע על הקריאה ולא על החתימה, ובדיעבד אם סייע באיסור - פסקו הרמב"ם והשו"ע: שהשטר פסול, והרמ"א בשם הרשב"א כתב להכשיר השטר).

הביאור של "מקרעין להם נייר חלק"

לפי רש"י (ד"ה מקרעין) - היינו שמסרטיין ורושמיין בסכין על הנייר את שמות העדים, ובאין העדים וממלאים את הקרעין דיו, (התוס' לעיל דף י: ד"ה מקרעין, כתבו: שלפי רש"י אין לפוסלו מדין כתב על גבי כתב, הואיל ואין כאן כתיבה גמורה, אלא שרושמיין קצת כדי לחתום עליו, והביאו שלפי הר"ח - "מסרטיין" פסול מדין כתב על גבי כתב, ו"מקרעין" היינו שלוקחים נייר חלק ומקרעין עליו שמות העדים מעבר לעבר, ומשימין אותו על קלף שהגט כתוב בו, ובאין העדים וממלאים את הקרעים דיו, ושמואל בירושלמי: שכשר רק כשהרחיב את הקרעים, ושהעדים אין ממלאים לגמרי כל רוחב הקרע).

בשו"ע (סי' קל סעי' טז) נפסק: עדים שחותמין על הגט צריכים להיות יודעים לקרות ולחתום, ואם אינם יודעים לקרות, קוראים בפניהם וחותמין, והוא שיכירו לשון הגט, ואם אינם יודעים לחתום, ורשמים להם הנייר ברוק, וכיוצא בו מדבר שאין רשמו מתקיים, והם כותבין על הרושם, ויש אוסרין לעשות כך לכתמילה, אלא מקרעין נייר חלק לפנייהם, והם חותמין לך הקרע (טור בשם מהרמ"א), ובחור"מ סי' מה סעי' ד' נפסק: עדים שאין יודעים לחתום, וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום, מכין אותם מכת מרדות, והשטר פסול, ויש מכשיכין השטר (טור והמגיד פכ"ד מהל' מלוה בשם רשב"א, ועיין כר"ן פ"ב דגיטין).

יח. שטרא פרסאה שנעשה בערכאות של כותים או שטר שנכתב בכל לשון האם כשר, והאם אפשר לגבות על ידם מבני חורין או ממשועבדים, בגיטין, ובשאר שטרות, ומדוע? דף יט:

תשובה:

1. שטרא פרסאה שנעשה בערכאות של כותים, וכתוב בלשון שהדיינים לא יודעים לקרותו - הדיינים נותנים אותו לשני עכו"ם שיקראוהו זה שלא בפני זה, באופן שכל אחד כמסיח לפי תומו, וגובים עמו ממשעבדי.

כן הוא לפי גירסת רש"י (ד"ה ממשעבדי), והוסיף שם: שאם נעשה בהדיוט גובין מבני חורין, הואיל ולית ליה קלא, (אך לפי שיטת התוס' בדף יא. ד"ה ליפלוג וד"ה נעשה - אינו גובה ממשעבדי, ולפי הרא"ש פרק א' סי' יא - גט שחתום בו עדים פרטיים פסול מלגבות אפי' מבני חורין, משום שמוזיף מתוכו, ושטרא פרסאה שכשר לגבות בו מבני חורין דוקא כשכתוב בלשון פרסית ונמסר בפני ישראל, וע"ע במש"כ לעיל פרק א' תשובה לה סוף דין ב', ובדין ד').

הלכה:

בשו"ע (חור"מ סי' סח סעי' ב') נפסק: אם לא ידעו דייני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערכאות של עכו"ם, נותנים לשני עכו"ם זה שלא בפני זה, וקורין אותו, שנמצא כל אחד כמסיח לפי תומו, וגובה בו מבני חורין.

2. שטר שנכתב בכל לשון וחתומים עליהם עידי ישראל שיודעים לקרותו, ועשוי כתיקון שטרי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ישראל שאינם יכולים להזדיין, לא להוסיף ולא לגרוע, ובשיטה אחרונה חוזר הוא מענינו של שטר - הרי הוא כשר, וגובה בו אפי' ממשעבדי, בין בגיטין ובין בשאר שטרות.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סח סעי' א') נפסק: שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב, אם היה עשוי כתיקון שטרי ישראל, שאינם יכולים להזדיין, ולא להוסיף ולא לגרוע, והיו עדיי ישראל ויודעים לקרותו, הרי הוא כשר, וגובה בו מן המשועבדים.

יט. בעל שאמר "ה'ז גיטך" באופנים דלהלן, האם מגורשת או ספק מגורשת, ומדוע: א) כשנתן לה נייר חלק. ב) כשנטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד. ג) כשזרק לה בין החביות וחיפשו ומצאו מזוזה. ד) כשנתן לה ס"ת.

תשובה :

א. כשנתן לה נייר חלק

חוששין שמא במי מילין כתבו, ומבואר בתוס' (ד"ה ושמואל): שלפי מסקנת הגמ', חוששין לגירושין מספק לחומרא לא רק כשבדקתו ופלט מילים, אלא גם אם לא בדקנו במיא דנרא, ולכן אם מת אסורה לכהן, וחולצת ולא מתייבמת, ואם הוא כהן נאסרת מספק גם עליו - ר"ח מובא בערוך ערך "נר רביעי", מיהו אם בדקנו ולא פלט אין חוששין לגירושין, ובתוס' (ד"ה טעמא) מבואר: שאם בשעת נתינה העדים ראו שהנייר חלק, אינו גט אפי' היה ודאי כתוב במי מילין, ונע"ע בבית שמואל סי' קלה ס"ק ה'.

לפי תירוץ הראשון (שם) - שמואל שחושש לגירושין חושש גם אם העדים לא קראו את הכתוב בגט, ונחזק על הדעות בגמ' הסוברות שאם העדים לא קראו לא הוי גט - מהרש"א.

ולפי תירוץ השני - שמואל חושש לגירושין רק באופן שהעדים קראו את הגט, ושמדובר שהבעל הכניס את הגט לחיקו והחזירו, דלא חיישנן שהחליפו.

הלכה :

בשור"ע (סי' קלה סעי' ד') נפסק: נתן לה נייר חלק ואמר לה "הרי זה גיטך", אם לא בדקו הנייר במי נרא לדאות אם היה שם דבר כתוב בו, אם יבדק ותפלוט הכתיבה, הרי זו ספק מגורשת, ואם יבדקוהו ולא תפלוט הכתיבה אין חשש גירושין.

ב. כשנטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד, וחזר ואמר "שמר פסים הוא, שמר אמנה הוא"

1. באופן שלא ראו העדי מסירה אם כתוב בו לשון גירושין - אינה מגורשת, ואסורה לינשא.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה צריכי) - אם נישאת לא תצא.

ולפי תירוץ השני - תצא, לפי תירוץ א' בתוס' ד"ה טעמא, אליבא דשמואל - הגט כשר גם אם העדים לא קראו את הגט - מהרש"א.

2. אם העידי מסירה קראו וראו שזה גט - מגורשת, גם אם אחר שקראו את העדים את הכתוב בו נתנהו חזרה לבעל והכניס את הגט לחיקו ומסר לה פעם שנייה בלא שקראו בו, דלא חוששין שהבעל החליפו.

בתוס' (ד"ה צריכי) מביאר: שמתרת לינשא גם אם לא קראו את הגט שנית, ואם צריך לכתחילה לקרות שנית - עיין בתשובה הבאה דין ב', ושהיה ר"י רגיל לקרות ב' פעמים אחד קודם הנתינה ואחד לאחריו.

ג. כשזרק את הגט לחצירה בין החביות

1. כשנמצא שם מזוזה אחת - אינה מגורשת, כי חוששין שמה שזרק זה מה שנמצא, הואיל ולא שכיח שיהיה מזוזה בין חביות.

2. אם נמצאו ב' או ג' מזוזות - הרי היא בספק מגורשת, שחוששין שמה שזרק הוי גט ואכלוהו עכברים,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ובגמ' לא איתפריש אם מדובר שהעדים קראו את הגט לפני זריקתו, הרמב"ן והר"ן בהסברם השני מפרשים: שמדובר שלא קראו את הגט לפני התינה, ולכן כשלא נמצא שם מזוזה – היא ספק מגורשת, ואם נמצאת מזוזה ודאי לא מגורשת, וכשנמצאו כמה מזוזות – היא בספק מגורשת, כיון שלא קראו קודם, וכל שקראו קודם – מגורשת בודאי, ובפשטות אף שנמצאו מזוזה, וזה צ"ב מסברא – ומוסיף הרשב"א: שאם קראו מגורשת אפי' הכניסו הבעל את הגט וזרקו, ובהסברם הראשון מפרשים: שמדובר שקראו, והבעל הכניסו לחיקו וזרקו בין החביות, ולכן אם נמצאת מזוזה חיישינן שהחליפו, ושם נמצא כמה מזוזות מגורשת בודאי.

הלכה :

בשו"ע (סי' קלה סעי' ה') נפסק: זרק לה הגט לחצירה לבין החביות בפני עדים, ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר, אין חוששין לה שזה שנמצא הוא שורק, ואם נמצאו ב' או ג' מזוזות או שטרות חוששין שמה גט שורק אכלוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת, בד"א כשלא קראוהו, אבל אם לאחר שקראוהו שהיה גט חזר הבעל ולקחו מידם וזרקו לחצירה לבין החביות, אפי' לא נמצא אלא מזוזה אחת או שטר אחד, ה"ז ספק מגורשת, ונעיי' בב"ש ס"ק ז'.

ד. כשנתן לה ס"ת

אינה מגורשת, ולא חוששין שכתבו במי מילין, שהרי ס"ת שלהם מעובד במי מילין, וכתבת מי מילין על מי מילין לא הוי כתיבה, ומה שכתוב בו "כריתות" לא מהני, הואיל והפרשה לא נכתבה לשם גירושין, ולפי תירוץ ג' בתוד"ה אי משום – חסרון זה הוה לכו"ע, ולתירוצם הראשון – ר"פ במסכת עירובין חולק על רב יוסף וסובר, שזהו רק לרבי יהודה, ואילו ר' אחא בר' יאשיהו, ות"ק דידיה, ור"מ – מצד זה אין חסרון, ולתירוצם השני – אף ר' יוסף סובר כן, אלא שפוסק כר' יהודה, וכן לא כתוב בס"ת שמו ושמה, ודין גט שלא כתבו בו שמו ושמה – עיי' לקמן תשו' כב).

כ. האם העדים צריכים לקרוא את הכתוב בגט, קולם נתינה ולאחריו, לכתחילה ובדיעבד? דף יט:

תשובה :

א. חיוב קריאת הגט

לפי רבינא ואמימר בסם מרימר משמיה דרב דימי - העידי מסירה צריכים לקרוא אם השטר כתוב כהלכתו לשם גירושין לשמו ולשמה, וזהו כדי שלא יוכל הבעל ליטעון "שלא היה זה גט אלא שטר פסים", ודוקא כשאינן חתומים בגט עידי חתימה, אבל אם חתומים א"צ לקרותו, וכשמוציאה אותו לפנינו מגורשת – רמב"ן, ר"ן, עיי"ש, ובפנ"י, ובב"ש סי' קלה ס"ק ג'. לפי המהרש"א אליבא דתירוף א' בתוס' ד"ה טעמא, אליבא דשמואל – אין העידי מסירה צריכים לקרוא את הגט.

בתוס' (ד"ה צריכי) מבואר: שהקריאה צריכה להיות קודם נתינה, ואם לא קראו לא הוי גט, ומדרבנן – תוס' חכמי אנגליה, ושר"י היה רגיל לקרות קודם נתינה ולאחריו, ושפשיטא הוא שאם קראו אחר נתינה ולא קודם נתינה שמגורשת, ואם זהו דוקא כשהקריאה היתה תוך כדי דיבור מהנתינה – עיי' מרדכי, ופנ"י. לפי תירוצם הראשון (שם) - אם לא קראו כלל אסורה לינשא ואם נישאת לא תצא. ולפי תירוצם השני - תצא, וכו"כ הב"י סי' קלה, בכונת התוס' בתירוצם השני, הסור פוסק: שלא תצא גם כאשר הבעל טוען "שלא מסר גט", והיש"ש סי' יח, סובר: שאם הבעל טוען כן, הרי זו ספק מגורשת ותצא, עיי"ש.

הלכה :

בשו"ע (סי' קלה סעי' א') נפסק: העדים שנותנים הגט לפניים צריכים לקרותו קודם נתינה, וטוב לקרותו גם לאחר נתינה, ואם לא קראוהו אלא לאחר נתינה בלבד מגורשת, וכן אם יעילו בטוב עשו גיטה (כסלר הגט), ולכתחילה אנו נוהגין שהחכם המסדר הגט קורא אותו תחילה וסוף עם העדים, ואח"כ שואל לסופר "אם זהו הגט שכתב לשמו ולשמה ולשם גרושין", ואח"כ שואל לכל אחד מהעדים, "אם מכיר חתימתו וחתימת חברו, ואם חתמו זה בפני זה", (כ"ז מ"כ בקונטרס ובסדר גיטין). ובסעי' ג', נפסק: הרי שלא קראו הגט תחילה ונתנו לה בפניהם וזרקתו לאור או לים, אע"פ שהבעל אומר "כשר היה", הרי זו ספק מגורשת, ואפי' אם נשאת תלא, אבל אם הגט עדיין יולא מתמת ידה, אם נשאת לא תלא, אבל לא תנשא בנג זה מאחר שלא קראו אותו תיכף אחר הנתינה, ויך מולקין. ודעה ראשונה ברמ"א היא דעת רבינו ירוחם, שאם קראו לאחר זמן אם נשאת לא תצא, וחולק על המחבר בזה, ודעה שניה היא דעת התוס' בתירוצם הראשון – בד"ה צריכי, דבריהם הובאו בתשו' קודמת, דין ב' – ביאור הגר"א ס"ק ו', ובב"ש ס"ק ה', עיי"ש.

ב. אם העדים קראו את הגט ואח"כ נתנוהו לבעל, והכניסו לחיקו

אם נתנו לה ונאבד – מגורשת, כי לא חוששין שהחליפו, לפי תירוצם השני של התוס' (שם) - לכתחילה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

צריך לקרותו שנית, ואם לא קראוהו ומתברר אח"כ שנתן לאשה שובר במקום את הגט וניסת לאחר, תצא מזה ומזה, וכדלקמן דף פ. וכמש"כ לקמן פרק ז' תשו' יח, דין ב' אופן 6. עיי"ש, דקנסינן לה, ואף שאי הנתינה היתה מחמת טעות, משום שהיה לה ליקרות, ולפי תירוץ הראשון - לא קנסינן לה, ונראה שס"ל שאף לכתחילה א"צ לקרות שובר.

הלכה :

בשו"ע (סי' קלה סעי' ב') נפסק: קראוהו ונתנו לבעל או לשלוחו והכניסו לבית ידו ונתנו לה, צריך לקרותו פעם ב' קודם שיתנהו לה, ואם לא קראוהו ונתנו לה וזרקתו לים או לאש הרי זו מגורשת, הואיל וקראוהו תחילה אין חוששין לו שהחליפו, ולא עוד אלא אפי' אמר הבעל "שטר אחר היה ולא היה גט שקראתה", אינו נאמן. והרי היא מגורשת, ואם הגט בידו ומראה אותו, נאמן כל זמן שלא נשאת.

כא. מגילת סוטה שנכתב לשם אשה אחרת, האם מותר להשקות בה סוטה אחרת, והאם מותר למחוק לסוטה מן התורה, ומדוע?

דף כ.

תשובה :

התוס' (ד"ה אי) הביאו (את הגמ' במסכת עירובין) כדלהלן:

א. מגילת סוטה שנכתבה לשם אשה אחת

לפי ת"ק (שם) - אין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת, דבעינן כתיבה לשמה.

ולפי ר' אחי בר יאשיה (שם) - מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת, דלא בעינן כתיבה לשמה, ואף שכתב "ועשה לה" שמשמעותה לשמה, מ"מ כשר הואיל וכתב "ועשה לה" שמשמעותה עשייה, ועשייה דידה מחיקה היא.

ב. למחוק לסוטה מן התורה

לפי ר' ירמיה - הדין תלוי במחלוקת תנאים בדין אם מותר להטיל קנקתום לתוך הדיו של פרשת סוטה, שלפי ר"מ - אסור, להטיל, כי מותר למחוק, ולפי רבי יהודה - מותר להטיל, כי אסור למחוק, ושפליגי במחלוקת התנאים הנ"ל דין א' אם בעינן לשמה.

לפי רב פפא - אף לפי ת"ק מותר למחוק לה מן התורה, הואיל והתורה נכתבה בסתמא, ואינו דומה דין זה לדין הקודם, ששם מדובר שנכתבה לשם סוטה פלונית, דתו לא מינתקא לשם סוטה אחרת.

ולפי רב נחמן בר יצחק - אף לפי ר' אחי בר יאשיה לא מוחקין לה מן התורה, דרק בדין הקודם ס"ל שכשר לסוטה אחרת, הואיל ונכתב לשם סוטה בעולם, משא"כ תורה שלא נכתבה לשם סוטה כלל.

כב. מה הדין בגט ששינו בו שמו ושמה או שם עירו ושם עירה, ומה הדין כשלא כתבו בו כלל שמו ושמה, שם עירו ושם עירה, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע?

דף כ.

תשובה :

אם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה - פסול, ומבואר ברש"י (ד"ה הא בעינן): דזהו אפי' אם לא כתב כלל, (וכדלקמן דף פ.), והתוס' (ד"ה הא בעינן, ע"פ הגמ' לקמן) הביאו: שלפי רבנן הולד כשר, ושלפי ר"מ ממזר, וכתבו: שזהו [לר"מ] גם אם לא כתב כלל שמו ושמה, ופסול מן התורה, שהרי לר"מ בעינן שיהא מוכיח מתוכו שהבעל מגרש את אשתו וליכא, והב"י סי' קכט ד"ה ואם לא אמר. פסק על פי דברי התוס', שזה בטל מהתורה, אך עיין בפנ"י ובב"ש ס"ק כא, מש"כ בזה, וא"כ שינה שמו שפסול היינו לא רק כשינה ממש דזה פשיטא, אלא קמ"ל שפסול מן התורה אף כשכתב שם דגליל ביהודה, ושלפי רבנן פסול רק מדרבנן, ולפי רש"י החולק על התוס', וס"ל שאפי' לפי ר"מ לא בעינן מוכח מתוכו - יתכן וגם לר"מ הפסול רק מדרבנן. ע"ע מש"כ לקמן תשו' לו דין א', ובפרק ז' תשובה יח, דין ב' אופן 12.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכט סעי' יא) נפסק: אם לא כתב שם האיש והאשה בגט, פסול והבנים ממזרים, ובביאור הגר"א ס"ק יט, פירש: שאין חוששין כלל לגט זה, והב"ש ס"ק כא, פירש: שפסול מדרבנן, והבנים ממזרים מדרבנן, ובערוך השולחן כתב: שאם נתגרשה בגט זה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ונתקדשה אח"כ לאחר, צריכה גט מזה ומזה.

כג. האם כתיבת גט באופנים הבאים הגט כשר, ומדוע? א) כשכתבו שלא לשמה ואח"כ העביר עליו קולמוס לשמה. ב) כשכתבו על איסורי הנאה. ג) כשחק תוכות או חק יריכות או חק רישומה. ד) כשכתבו על גבי כיפה או אנדוכתרי.

תשובה:

א. גמ שכתבו שלא לשמה והעבירו עליו קולמוס לשמה

לפי רב הסרא - באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן, שלפי רבי יהודה הוי תיקון, והגט כשר, ולפי רבנן לא הוי תיקון והגט פסול.

ולפי רב אחא - לכו"ע הוי גט, דאפי' רבנן הפוסלים בס"ת זהו משום "זה א-לי ואנוהו", משא"כ בגט.

הלכה:

בשור"ע (סי' קלא סעי' א') נפסק: גט שכתבו שלא לשמה, אנ"פ שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט, וי"א שחוששין לו.

ב. כשכתבו על איסור הנאה

כשר, דכתיב "ונתן", דהיינו שמספיק נתינה אף כשכתב על דבר שלא שווה כלום.

לפי שיטת התוס' (ד"ה בכתובת) - לכתחילה אסור לכתוב על איסורי הנאה, שהרי נהנה מאיסוה"נ, וכן משמע מהשור"ע, אך המ"מ והב"ח למדו: שהרמב"ם והטור מכשירים לכתחילה, והחלקת מחוקק והפר"ח כותבים: שלכו"ע לכתחילה אסור לכתוב על איסוה"נ, ובדיעבד כשר אפי' אם נכתב על איסורי הנאה מהתורה, וכן משמע מסתימת הרמב"ם והשור"ע, אך הרשב"א בתשרי חלק א' סי' תרג, מסיק: שכשר רק באיסוה"נ מדרבנן.

הלכה:

בשור"ע (סי' קכד סעי' א') נפסק: גט שכתבו על איסורי הנאה כשר, מיסו כלכך שניכר כיעור מן העולם ולריך שריפה, אם כתב עליו, כגט בטל (ס"ז פ"ב דגיטין). והח"מ ובביאור הגר"א תמחו על פסק הרמ"א, שהרי קי"ל כרבנן הסוברים, שכל העומד לישדף לאו כשרוף הוא, עיי"ש.

ג. חקיקת גמ על לוח או על אבן

1. אם באופן שחק תוכות - הגט פסול, הואיל ולא נקרא כתיבה, ואפי' באופן שחק רושמה וחזותם מטבע - רש"ת, דכתיב "וכתב" ולא וחקק, ופירש"י: שבחקיקת תוכות לא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהם.

2. אם באופן שחק יריכות [פי' שחרט בסכין על העץ או האבן] - כשר, הואיל וזה נחשב לכתובה ממש.

3. אם באופן שהיה מכה מצד אחד ודוחק עד שבולט מהעבר השני צורת אות.

לפי רש"י (ד"ה ואילו) - הוי כתיבה, שכן כתבו את המילים שעל הציץ שבמקדש, וכן דעת המאירי. הטור, והשור"ע.

אבל לפי שיטת ר"ת המובא בתוס' - לא הוי כתיבה, וכתובת הציץ היתה באופן שלוקח את הזהב במלקחים ומגביהו כצורת אותיות].

הלכה:

בשור"ע (סי' קכד סעי' א') נפסק: חקק גט על על הלוח או על האבן או על טס של מתכת, אם חפר יריכי האותיות כשר, וכן אם חקק יריכי האותיות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס, אבל אם חפר תוך האות עד שיראו היריכות גבוהות מכאן ומכאן או שהכה על פני הטס בחזותם עד שנמצאו האותיות בולטות כדרך שעושים דינר זהב, אינו גט, וי"א לכתחילה יש להחמיר שלא לכתוב בקולמוס על כזול שלא לצל לדי חקיקה (ס"ד גיטין), ולא מקרי חק תוכות, אלא כשכל האות נעשה כן, אבל אם לריך עדיין לתקן שיהיה אות, כשר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ד. כתב על גבי כיפה או אנדוכתרי

לא הוי כתב, רש"י (ד"ה כיפה, וד"ה אנדוכתרי) מפרש: שזה לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד, ושני ראשיו תחובים, והב"י סוף סי' קכה, מדייק מרש"י, שזהו רק כשמחבר אותיות מוכנות, ובחיבור שאינו חזק, אבל אם אורג צורת אות על הבגד – הוי כתב, ושלפי הערוך – גם באופן זה לא הוי כתב.

כד. האם נתינה בפחות משהו פרוטה הוי נתינה, ומדוע? (1) גט בגירושין. (2) כלי לענין לעשות עמו קנין. (3) חיטה להפרשת תרומה. (4) אכילת תרומה ע"י זר לענין לחייבו קרן וחומץ. (5) סיכת שמן המשחה על זר. (6) נתינת לבונה על מנחת קנאות ומנחת חוטא, ומנין למדים זאת? דף כ.

תשובה:

בסוגייתנו מבואר: שניתן לגרש אשה בגט שנכתב על דבר שאינו שווה פרוטה, ואף כשנכתב על דבר האסור בהנאה, [כנ"ל תשו' קודמת דין ב'], והתוס' (ד"ה דילמא) הביאו שמצינו עוד אופנים שא"צ נתינה של שו"פ, ושיש אופנים שצריך נתינה שו"פ או כזית.

1. **לענין לקנות ע"י כלי שאינו שו"פ** - הוי קנין, אע"פ שכתב שם "ונתן לרעהו".

2. **חיטה בהפרשת תרומה** - א"צ שו"פ, דחיטה אחת פוטרת את הכרי, אע"פ שכתב ביה "נתן לו".

3. **במתנות דם חטאת ובמתנות בהונות** - אין להם שיעור.

4. **אכילת תרומה ע"י זר לענין לחייבו תשלומי קרן וחומץ**

לפי אבא שאול (במסכת פסחים) - אינו חייב בתשלומין על אכילה בפחות משו"פ, דכתיב "ונתן לכהן", ואין נתינה פחות משו"פ, וביארו התוס': דהיינו משום שתשלומי תרומה ילפינן מתשלומי מעילה, דשניהם נקראים "תשלומי קודש", ואחד למד מהשני בגז"ש חטא חטא.

ולפי רבנן (שם) - גם אם יש שו"פ אינו חייב עד שיאכל כזית, וביארו התוס': דזהו משום שצריך נתינה חשובה, ואין נתינה פחות מכזית, [הגמ' בפסחים אומרת: שלפי רבנן לומדים זאת. מדכתיב "כי יאכל", ואין אכילה פחות מכזית - מהרש"א].

5. **סיכת שמן המשחה על זר לחייבו בכרת, לפי רבי יהודה (בכריתות) - צריך נתינה בכזית, דכתיב, "אשר יתן ממנו על זה", ודר"מ שם סובר אפי' בכל שהוא], וביארו התוס': דזהו משום שהתורה כתבה "נתינה" במקום "סיכה", להוציא ממשמעותו ולחייבו רק כששם נתינה חשובה.**

6. **נתינת לבונה על מנחת חוטא ומנחת קנאות** - חיובו בכזית לבונה, דכתיב "לא יתן עליה לבונה", וביארו התוס': דזהו משום שהתורה שינתה ממה שכתבה בתחילה "לא ישים עליה שמן", או משום שדומה להקטרת לבונה בחוץ שאיסורו בכזית.

כה. נתינת גט באופנים הבאים האם הוי נתינה, ומדוע? (1) כשכתב לה על טס של זהב ואמר לה "התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך" או רק "התקבלי גיטך". (2) "הרי זה גיטך והנייר שלי". (3) "ה"ז גיטך ע"מ שתחזירי לי את הנייר". (4) "ה"ז גיטך ע"מ שהנייר שבין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה ישאר לי". דף כ.

תשובה:

1. **כשכתב לה גט על טס של זהב ואמר לה "התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך"** - נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה בכדי שווי הטס, [אף שנתן לה בתורת פירעון - תוד"ה התקבלי], אבל אמר לה רק "התקבלי גיטך" - מגורשת, וחייב ליתן לה כתובתה.

הלכה:

בשו"ע (סי' קכד סעי' ח') נפסק: חזק הגט על טס של זהב, ונתנו לה ואמר לה "הרי זה גיטך וכתובתך", ה"ז מגורשת ונתקבלה כתובתה בכדי שווי הטס. אבל נתן לה טס, הרי הכל שלה מכה נתינת הגט, ולריך ליתן לה כתובתה משלם, וכן משמע בגמ', וכ"כ הר"ן.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **"הרי זה גיטך והנייר שלי" - אינה מגורשת, ופירש"י** (ד"ה אינה): דכיון שהנייר שלו לא נתן לה כלום, דנמצאו אותיות פורחות באויר, ולפי הרמב"ם - הטעם הוא מפני שחסר בכריתות, ועיין מש"כ הגר"ח והקה"ר בזה.

הלכה :

בשר"ע (סי' קמג סעי' יא) נפסק: "ה"ז גיטך והנייר שלי" אינה מגורשת, שאין זה כריתות.

3. **"הרי זה גיטך ע"מ שתחזירי לי את הנייר" - הרי זו מגורשת, ופירש"י** (ד"ה הרי זו): ותחזיר, דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, ומבואר בתוס' (ד"ה ע"מ): שלפי לשון א' בגמ' לקמן (שהוא דעת רב אדא בר אבהו) - זהו לכו"ע, משום שהוי תנאי ומעשה בדבר אחד, פי' שהתנאי סותר את המעשה, ולכן המעשה קיים והתנאי בטל, ואך לפי רב אשי שם - תנאי ומעשה בדבר אחד אינו מבטל את התנאי, והדין תלוי רק במחלוקת, בדין כל האומר ע"מ אם כאומר מעכשיו דמי, עיי"ש, ובמש"כ לקמן פרק ז' תשובה יג, דין ב'.

הלכה :

בשר"ע (סי' קמג סעי' יא) נפסק: "ע"מ שתתני לי את הנייר", הרי זו מגורשת ותתן.

4. **"הרי זה גיטך ע"מ שהנייר שבין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה ישאר לי",** (נ"פ רש"י ד"ה נייר) - תיקו, בגמ' מבואר: שהספק הוא רק במעורה, ופירש"י: מעורה במקצת, שהיו בו אותיות ארוכין המגיעין משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה, אבל אם לא מעורה פסול, דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים שלשה, המאירי כתב: שלכן היא ספק מגורשת, הרמב"ם והש"ע לא הביאו ספק זה, והסודר בס' קמג, פסק: שאינה מגורשת, וכבר תמה עליו הב"י בבדק הבית, ועיין ב"ש ס"ק כא, וע"ע בדברי יחזקאל סי' לד אות א' מש"כ בזה.

כז. האם האותיות כגט לריכות להיות מוקפות גוויל, ומדוע?

תשובה :

בתוס' (ד"ה לא צריכא) מבואר: שא"צ להיות מוקפות גוויל מארבע רוחתיה של כל אות ואות, דרק בס"ת תפילין ומזוזות האותיות צריכות להיות מוקפות גוויל, משום דכתיב בהם "וכתבתם" כתיבה תמה. ולפי האור זרוע סי' תשסו - הגט פסול, והרא"ש סי' יט, והסודר, כתב: שנהגו להחמיר להקיף האותיות בגוויל, והרא"ש הוסיף שאם התחברו האותיות, יכול לגררן ואין זה חזק תוכות.

הלכה :

בשר"ע (סי' קכה סעי' ו') נפסק: נהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גוויל, ואם יש בו אותיות דבוקות, יגרור ביניהם להפרידם,

וי"א לאין להפריד האותיות אם נוגעין, וכן נוהגין, ויש מקילין כשעת הדחק לתקן קודם שיחתמו העדים כשכעל מלוא אותן.

כז. גט שכתבו הבעל על עבדו שלו ונתנו לה, האם מגורשת, ומה הדין אם העבד יוצא מתחת ידה, דהיינו שאומרת "בעלי גירשני בו", ומדוע?

דף כ:

תשובה :

א. **אם כשהיו מוחזקים בעבד שהוא שלו, וגט כתוב על ידו, באופן שהכתב נכתב בכתובת קעקע** (שאינו יכול להזדייף, וע"ע בתוד"ה בכתובת), **ויש רק עידי מסירה,** (שקראוהו - רש"י)

לפי רבי אלעזר (דאמר לעיל בדף ג: ד. עידי מסירה כרתי) - יכול לגרשה בזה, (ואופן חלות הגירושין - עיין לקמן תשר' ל', ואם כתב כתובת קעקע - אומר הר"ן: שאם אין עידי מסירה אינה מגורשת כלל, וע"ע במש"כ לקמן תשר' לו, דין א' בשם הפר"ח והיש"ש).

ולפי ר"ב (דאמר עידי חתימה כרתי, מחלוקתם - עיין מש"כ לעיל פרק א' תשר' יג, ולקמן פרק ד' תשר' טז, פרק ט' תשר' יב, יג) - אין יכול לגרשה בזה, שהרי אין עידי חתימה, **ואם יש רק עידי חתימה** (וחתומים בכתובת קעקע - טוש"ע, הטעם ע"י בבית שמואל שם) - גם לר"מ מגורשת, (גר"א - עיין מש"כ לעיל בפרק א' שם).

הלכה :

בשר"ע (סי' קכד סעי' ו') נפסק: היה הגט חזק על ידו של עבד בכתובת קעקע, והיה יוצא מתחת ידה, והיו העדים חזקים על

ידו, ה"ז מגורשת, אע"פ שאין שם עידי מסירה, שהרי אינו יכול להזדייף.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. **ואם העבד הנ"ל יוצא מתחת ידה** (שהביאתו לפנינו ואמר "בעלי נתן לי עבד הזה וגירשני בו" – רש"י)

יש להסתפק אם הבעל הקנה לה או שהעבד בא אליה מעצמו, דלגודרות אין חזקה, ולפי המאירי – אינה מגורשת כלל. ולפי הרמב"ם והשו"ע – האשה בספק מגורשת, ואם הבעל מודה שגרשה, לכר"ע מגורשת – מאירי, ח"מ ס"ק יט, וב"ש ס"ק יח, ומבואר בתוס' (ד"ה ת"ש, ע"פ הגמ' בבא בתרא): דרך "חזקה לאלתר" אין להם, אבל אחר ג' שנים - יש להם חזקה, וזה"ל אם היה העבד בידה ג"ש שמגורשת אף כשהבעל מכחישה, ומגורשת בודאי – מאירי, ב"ח, ח"מ ס"ק כ, וב"ש ס"ק יז, אבל הס"ז ס"ק יז, כתב: שהיא בספק גירושין, שמא הבעל לא מזהה, הואיל והיא אשתו, וע"ע בב"י שכתב: שאם היה העבד קטן מוטל בעריסה, כשברור לנו שלא הולך מעצמו לאשה, שהיא ודאי מגורשת.

הלכה:

בשו"ע (סי' ככד סעי' ו') נפסק: ואם היו מוחזקים בעבד שהוא שלו, וגט חזק על ידו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת "בעדים נמסר לי", ה"ז ספק מגורשת, שמא מעצמו נכנס לה, שהגודרות (כל דבר שמהלך בדרכים ובשוקים שיתכן לומר מעצמו נכנס) אין להם חזקה, וזקא במקום שאין להם חזקה, אבל במקום שיש להם חזקה מגורשת (כ"י, ועיין בח"י בניני חזקות).

כח. מה הדין בבעל ואשה שהיו מוחזקים בטבלא שלה וגט כתוב עליה והרי הטס יוצאה מתחת ידו ורוצה לגרשה בו?

תשובה:

יכול לגרשה בזה, משום שאומרים שאשה גומרת בדעתה להקנות את הטבלא לבעל, כדי שיוכל לגרשה בו, ויכולה להקנות את הנייר לבעל גם אחרי שכתבו את הגט – רמב"ן, ר"ן, וע"ע ביש"ש פרק ד' אותיות כב, כו, לד, ובב"י ד"ה ולדבריו.

הלכה:

בשו"ע (סי' ככד סעי' ז') נפסק: היה הגט חזק על הטבלא והעדים עליו, והוא יוצא מתחת ידה, ואומרת "שנתנו לו וחזר ונתנו לה", אע"פ שהם מוחזקים בטבלא שהיא שלה, ה"ז מגורשת, שהאשה עצמה כותבת את גיטה.

כט. מה הדין במי שכתב לאשתו גט ונתנו ביד עבדו או חצירו וכתב לה שטר מתנה על העבד או על החצר, והאם יש הבדל אם העבד כפות וישן או שאינו כפות ואינו ישן, או שכפות ולא ישן ולהיפך, ומדוע?

תשובה:

1. **אם באופן שהעבד אינו כפות ואינו ישן** - לא קנתה את הגט, משום שעבד חצר מהלכת היא, וחצר מהלכת אינה קונה, אפי' אם עומד ויושב, וגם הוי חצר המשתמרת שלא לדעתה, (הרשב"א מסתפק: אם צריך שיטלנו הבעל מידו ויחזור ויתננה לה, דכשנטלתו היא הוי ליה כסלי גיטך גיטך מעל גבי קרקע – ר"ן לקמן פרק הורקן).

2. **אם באופן שהעבד כפות וגם ישן**

לפי רבא ורב שימי בר אשי - קונה את הגט ומגורשת, דהעבד כחצרה, ואמרינן גיטו וידו באין כאחד, ורבא לשיטתו לקמן דף עז: וכמש"כ לקמן פרק ח' תשובה א', אבל לפי ר' אלעזר שם – לא אמרינן גיטו וידו באין כאחד, וסובר רבא: שה"ל כשכתב לה גט ונתנו בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו, שקונה את החצר ואת הגט כאחד, ומגורשת.

ולפי אב"י - בשני המקרים אינה מגורשת, הואיל וחצר קונה למדים מ"ידה", וא"כ רק כידה שקונה את הגט בין בדעתה בין בעל כרחה, וה"ל לחצירה שהיתה קנויה לה קודם לנתינת הגט בו, אבל במקרה דידן שהחצר ניתנת לה במתנה בבת אחת עם הגט, שמדעתה איתא ובע"כ לא, שהרי יכולה לומר "איני רוצה לקנות את החצר" - לא דומה לידה ואינה מגורשת.

3. **אם באופן שהעבד כפות ואינו ישן או ישן ואינו כפות, לפי שיטת תוס'** (ד"ה והילכתא) - אף לפי רבא אינה מגורשת, וכתבו: שכן שיטת רש"י בפרק הזורק, ושכן פסק הבה"ג, ואך לפי שיטת הרמב"ם בפ"ה מגירושין ה"ז, ופ"י ממכירה ה"ב – בכפות הוי גט גם אם אינו ישן, וע"ע במש"כ על מסכת ב"ק פרק א' תשרי נג, דין ד', ובמש"כ לקמן פרק ח' תשרי ז'.

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (סי' קלט סעי' יח) נפסק: כתב הגט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו, כיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות, ואם אינו כפות ונעור, קנתה העבד ואינה מגורשת עד שגיע גט לידה.

ל. מה דינו של גט שכתבוהו: (א) על קרן פרה או על יד של עבד, כשנתן לה את כל הפרה או את כל העבד, וכשלא נתן. (ב) על קלף קטן או גדול קרויה לחתכו אחר הכתיבה, ומדוע? דף כא:

תשובה :

א. על קרן פרה או על ידו של עבד

לפי ת"ק - מגורשת רק אם נותן לה את כל הפרה ואת כל העבד, אבל אם לא נתן לה את כל הפרה או את כל העבד - אינה מגורשת, הואיל ויש חסרון של "וכתב ונתן לה", דחסר בכתיבה קציצה ונתינה.

ולפי רבי יוסי - בכל מקרה אינה מגורשת, דס"ל שאין כותבין על בעלי חיים או על אוכלים, [טעמו. פרטי שיטתו. וההלכה בדין זה - עיין לעיל תשו' טו דין ג'.

ב. גט שנכתב בקלף גדול ואח"כ חתכו

לפי התוס' (ד"ה יצא) בשם הרשב"ם ובשם ר' שמעיה - הגט כשר, דדוקא בדין הקודם כשכתב על בעלי חיים או על דבר המחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו, נחשב למחוסר קציצה, אבל לא באופן דידן.

לפי הר' יצחק ברבי מנחם, ולפי הבה"ג - גם בזה יש חסרון של מחוסר קציצה, [מתוס' משמע. שהגט בטל מדאורייתא. שהרי דימו לעיר הנדחת].

ור"ת החמיר בזה, ושכו פסק ר"י, וע"ע במש"כ לקמן תשו' הבאה דין ג'.

ג. אם רוצה לחתוך מן הגט דבר מועט כדי לייפותו - בתוס' (שם) מבואר: שהגט כשר, הואיל ובדבר מועט לכו"ע אינו נחשב למחוסר קציצה.

הלכה :

בשור"ע (סי' קכד סעי' ג') נפסק: טוב לחתוך הנייר למדת הגט שלא יצטרך לחתוך ממנו אחר הכתיבה, ואם טעה הסופר לאחר שכתב מקצתו ורוצה להתחיל באותו נייר עצמו, יחתוך תחילה המועט שכתב. **אם כתבו על נייר גדול וחתכו לאחר הכתיבה קודם הנתינה פסול, אבל אם חתך ממנו כדי ליפותו לא מיקרי קליפה, וכל שלא חתך ממנו הכיפה יותר מכתיבת הגט הוי כליפותו, אבל לכתחילה מוחכים ממנו הכל קודם הכתיבה.** [משמע שפסול מדרבנן, ובב"ש ס"ק י' הקשה מהתוס' שמשמע שסוברים שזה פסול נדאורייתא].

לא. מה דינו של גט שכתבוהו ו/או חתמוהו במחובר לקרקע, לכתחילה ובדיעבד, ומדוע? דף כא:

תשובה :

1. גט שכתבוהו וחתמוהו במחובר - לכו"ע פסול הוא מדאורייתא, דכתיב "וכתב ונתן לה", מי שאינו חסר קציצה ונתינה, וזהו אפי' כשנתן לה גם את הקרקע, דכתיב "ספר כריתות", ודרשו בירושלמי "מה ספר בתלוש אף כל בתלוש" - רשב"א, ורישב"א, וכן נפסק בשור"ע.

2. אם הכתיבה היתה במחובר והחתימה בתלוש

לפי ת"ק - הגט כשר, ולפי רבי יהודה - הגט פסול עד שתהא הכתיבה והחתימה בתלוש.

לפי רבי יהודה אמר שמואל, ולפי רבה בר בר הנה אמר רבי יוחנן - ת"ק כרבי אלעזר, ודוקא כששייר מקום התורף וכתבו בתלוש, "ולכתחילה לא יכתוב במחובר", היינו את הטופס, גזירה שמא יכתוב תורף במחובר, [ולשיטה זו אליבא דר"מ - מותר לכתוב הכל במחובר ורק החתימה חייבת להיות בתלוש - עיין לעיל דף ד. תוד"ה וחתמו].

ולפי ר"ל - ת"ק כר"מ, "ולכתחילה אין כותבין במחובר", היינו את התורף, גזירה שמא יחתום במחובר, [לפי ה"עוד נראה" בתוס' לקמן דף כב: ד"ה והא, אליבא דר"ה - גט שכתבו במחובר או שמצאו באשפה פסול מדאורייתא, ומשנתנו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"תלשו חתמו ונתנו לה כשר", היינו רק כששייר מקום התורף. תוכן דבריהם – עיין במש"כ לקמן תשר' לו. תורף הוא: מקום כתיבת שם האישי, והזמן שהם עיקר הגט כמבואר במשנה לקמן דף כו. והרמב"ם והשו"ע מוסיפים: גם מקום כתיבת "הרי את מותרת לכל אדם", כדמשמע משמואל לקמן דף כו. ובהגהות אשרי אות יז, כתב: שזה לא כלול בתורף. עיין בב"י סי' קכג ד"ה ותורף. שכתב שבדיעבד אם נכתב נוסח זה בפסול וקיבלה קידושין מאחד צריכה גט מעני, עיי"ש, במאירי במשנתנו מבואר: שמקום הזמן גם הוא חלק מהתורף, והרי"ד בפסקיו כותב: שגם שם עירו ושם עירה היו חלק מהתורף.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכד סעי' ד') נפסק: אין כותבין גט במחובר, אפי' יתן לה המחובר כמו שהוא, דבעינן "ונתן בידה", ואפי' חתמו הנעדים אחר שתלשו, ואח"כ נתנו לה אינו גט. ובסעי' ה' נפסק: אין כותבין במחובר אפי' טופס, כתב הטופס במחובר ותלשו ואח"כ כתב התורף וחתמו ונתנו לה כשר.

לב. מה דינו של גט שכתבוהו: (א) על חרס של עציץ נקוב. (ב) על עלה של עציץ נקוב בלא שקטמו. (ג) על עלה של עציץ נקוב קטמו ונתן לה, ומדוע:
דף כא:

תשובה :

א. כשכתבו על חרס של עציץ נקוב

כשר, דיכול לקחת את כל העציץ ולתת לה, ופירש"י (ד"ה דשקיל): דלכן אין נחשב "מחוסר קציצה", ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה החתיכה, והוא ליה קציצה, דלא מפסיד ליה לעציץ, [מסוגייתנו משמע: שיש הבדל בין נקוב לשאינו נקוב, באם העציץ הוא מחוסר או מעץ – עיין תוס' לעיל דף ז: ד"ה עציץ, בגליון הש"ס בסוגיין, ובמש"כ לעיל פרק א' תשר' כה א']. לענין הלכה – עיין בדין הבא.

ב. כשכתבו על עלה של עציץ נקוב בלא שקטמו

לפי אביי - כשר, שהרי יכול לקחת את כל העציץ וליתן לה, כנ"ל בדין הקודם, [זהו דוקא כשהניח דבר שמפסיק בין הגידולים לבין הקרקע באופן שתיפסק היניקה, וייעשו הגידולים תלושים – תוד"ה יצא, רא"ש סי' כב, אך הרמ"ה – מובא ביד אהרן אהנ"ז סי' קכד, הגהות ב"י אות כא – מכשיר בכל מקרה, ובדיעבד אם כתב ונתן לה – טובר בעל העיטור, שהגט כשר ותנשא בו לכתחילה, הב"י סי' קכד ד"ה כתב, כתב: שזה פסול ככל פסולי דרבנן, ושלפי הרמב"ם – לכתחילה לא תינשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר, ושלפי הרמב"ן, הרשב"א, והריטב"א – אף אם נשאת תצא].

ולפי רבא - פסול, גזירה שמא יקטום.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכד סעי' ד') נפסק: ואם כתבו על העלה הזרוע בעציץ, פי' כעין חלי קלה של חרס שזועין בה) נקוב, אע"פ שנתן לה העציץ כולו, פסול שמא יקטום, אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונתן לה, והוא שיהיה עידי מסירה לפנינו, שחרס דבר המזדייף הוא, וסי' כענין שאינו נקוב, וי"ל שאינו נקוב לא גזינן שם יקטום.

ג. כשכתבו על עלה של עציץ נקוב, קטמו ונתן לה

הדין תלוי בשני השיטות שבתוס' הנ"ל שהזכרנו לעיל תשובה קודמת דין ב', [התוס' הנ"ל הביאו ראיה לשיטה הפוסלת, מדברי רבא לקמן דף כב. "שבעציץ נקוב גזינן שמא יקטום", ומשמע שאם אינו נקוב, הגט כשר גם אם יקטום, ודחו דמה שנקט רבא "עציץ נקוב" זה לאו דוקא וה"ה שאינו נקוב].

ג. עציץ ובו זרעים כיצד ניתן לקנות: (א) רק את העציץ או רק את הזרעים. (ב) כששניהם של אחד. רוצה למוכרן לאחר, כשהקונה עשה קנין רק בזרעים או רק בעציץ, ומדוע:
דף כב.

תשובה :

לעציץ יש דין מטלטלין לענין קנין, ונקנה במשיכה, ולזרעים דין מקרקעין, ונקנים בכסף או בשטר או בחזקה, ולפי הרמב"ם והשו"ע – זהו דוקא בעציץ נקוב, ולפי המאירי – לענין דרכי הקנינים גם עציץ שאינו נקוב נחשב כקרקע, ולכן:

1. אם העציץ של אחד והזרעים של אחר - בעל העציץ לא קונה הזרעים במשיכת העציץ [אף שהזרעים

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בענינו – תוד"ה עציץ, ומבואר בתוס' (ד"ה עציץ): דה"ה בעציץ וזרעים של אחד שרוצה למוכרם לאחר, שאינו קונה את הזרעים במשיכת העציץ.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רב סעי' י') נפסק: ה' לאחד עציץ נקוב וזרעים שבו לאחר, אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים כיון שמשך קנה, ובח"מ סי' רב סעי' יא, נפסק: הקנה בעל הזרעים זרעיו לבעל העציץ, לא קנה עד שיחזיק בזרעים עצמם.

2. עציץ וזרעים של אחד שרוצה למוכרם לאחר והחזיק בזרעים - קנה בקנין אגב אף את העציץ, וזו היא ששינוי "נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש בהם אחריות בכסף שטר וחזקה".

התוס' (ד"ה החזיק) מסתפקים: אם צריך לומר "אגב וקני" כמו בעלמא, או כאן לא צ"ל כן, כיון דצריך עציץ לזרעים בטל אגב זרעים.

3. ואם כשהחזיק בעציץ - אף את העציץ לא קנה, הואיל ומטלטלין לא נקנין בקנין חזקה, וזרעים לא עשה קנין.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רב סעי' יב) נפסק: ה' העציץ והזרעים שבו הכל לאחד, והקנה שניהם לאחר, החזיק בעציץ לקנות הזרעים, אף העציץ לא קנה, החזיק בזרעים קנה העציץ, וי"א ללוקח ככל עין זעין נקוב, אבל כל חכם אינו נקוב כנקוב דמי, (כ"י פ"ק דגיטין), וי"א איפכא (תוס' ס"ט). [מחלוקת רש"י ותוס' – עיין מש"כ לעיל פרק א', תשו' כה דין א'].

ד. האם עציץ נקוב המונח בארץ ונופו בחו"ל חייב במעשר, בדאשרוש ובדלא אשרוש, ומה הדין להספק, כשמונח בחו"ל ונופו בארץ, ומה הדין כשמקצת שרשיו בארץ ומקצת שרשיו בחו"ל, ומדוע?

תשובה :

א. עציץ נקוב המונח בארץ ונופו בחו"ל

1. אם בדאשרוש בקרקע שבארץ ישראל - לכו"ע חייב במעשר, שהרי מחובר ממש לארץ ישראל, ולא אזלין בתר הנוף.

רש"י (ד"ה בדאשרוש) פירש: חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל, ונע"ע בתפארת יעקב, ובחזו"א ערלה פרק א' אות ט'.

2. ואם לא אשרוש

לפי אב"י - הולכים בתר הנקב, וגם הנוף חייב במעשר, ופירש"י (ד"ה בתר נקבו): שהרי משם הוא יונק.

ולפי רבא - הולכים בתר הנוף, ומן התורה פטור מן המעשר, שהרי הנוף בחו"ל, ובגמ' לא איתפריש אם פטור גם מדרבנן.

ב. עציץ נקוב המונח בחו"ל ונופו בארץ ישראל

בתוס' מבואר: שלפי רבי שמעון (בחולין) דס"ל "הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו", נפ' הנוף היוצא מחוץ לעציץ ויונקת מריח הארץ דרך אייר, דינו כמחובר - חייב במעשר.

ג. כשמקצת שרשיו בארץ ומקצת שרשיו בחו"ל באופן [שהפירות – רש"י]

1. אם כשיונקים מהדדי - חייב במעשר.

2. אם מפסיק סלע בין השורשים

לפי ת"ק - טבל וחולין מעורבין זה בזה, דס"ל אוירא מבלבל, ופירש"י (ד"ה טבל, וד"ה מר סבר): לפי שהניקה מתערבת, דכשיצא לאויר הוא מעורב ומבלבל וינקי מהדדי, ונפק"מ: שאין מעשרין מטבל ודאי עליו,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דהוי מן החיוב על הפטור, ולא ממנו על טבל ודאי.

ולפי רשב"ג - הגדל בחיוב חיוב, והגדל בפטור פטור, דס"ל האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, והאור לא מבלבל, הואיל ובתוך הקרקע מובדל בסלע שאינו מצמיח.

לה. כמה עורות מוזכרים בסוגייתנו שחלוקים בשמותיהן ובשיעוריהן, מה הם, ולענין מה הם חלוקים? דף כב.

תשובה:

ג' עורות מוזכרים בסוגייתנו והן:

1. מצה, פי' שלא מליח ולא קמיח ולא אפיץ, ושיעורו לענין להתחייב בהוצאתו משום שבת הוא, כדי לצור משקל קטנה של פומבדיתא.

2. חיפה, פי' שמליח ולא קמיח ולא אפיץ, ושיעורו לענין להתחייב בהוצאתו משום שבת הוא, כדי לעשות קמיע.

3. דיפתרא, פי' דמליח וקמיח ולא אפיץ, ושיעורו לענין להתחייב בהוצאתו משום שבת הוא, כדי לכתוב עליו את הגט, ומבואר ברש"י (ד"ה לכתוב) ובתוס' (ד"ה כדי): דהיינו כרבנן דמשנתנו המכשירים דיפתרא, וולפי ריב"ב דמשנתנו - לא איתפריש, ונראה ששיעורו כמו חיפה, עוד מבואר בתוס' (שם): שהשיעורים הנ"ל הם אינם קטנים זה מזה לפי חשיבות העור, אלא כל אחד לפי מה שרגילים לעשות ממנו, וואילו מרש"י במסכת שבת דף עט. ד"ה לכתוב - הם קטנים זה מזה, ושיעור "לכתוב גט" היינו "הרי את מותרת לכל אדם", ושמו ושמה, העדים והזמן.

4. קלף גמור, בתוס' (ד"ה שלש) מבואר: ששיעורו להתחייב בשבת בהוצאתו לרה"ר, הוא כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין.

לו. גט או שאר שטרות שנכתבו על נייר מחוק או על דיפתרא, האם הם כשרים, ומדוע? דף כא: כב.

תשובה:

א. גמ' אשה שנכתב על נייר מחוק או על דיפתרא

לפי ר' יהודה בן בתירא - אין כותבין, לפי שהוא יכול להזדייף, ופירש"י (במשנה ד"ה נייר מחוק): דעל נייר מחוק, יכול לחזור ולמחוק עד העדים ולכותבו, ויעביר תנאי שהיה בו, ולא מוכחא מילתא, דהא עדים נמי על המחק חתומים, וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר, אבל בתוס' (ד"ה לא על נייר) מבואר: דהיינו דוקא כשנוסח הגט כתוב על הנייר שאינו מחוק והעדים על המחק, אבל כשנוסח הגט כתוב על הנייר, דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, וזה מבין ד"ה מתניתין. מפרש: להיפך, דהיינו שנוסח הגט כתוב על נייר מחוק, והעדים על החלק, עיין קרבן נתנאל אות ע', וברמב"ן ובמאירי מש"כ בהו.

ולפי חכמים - הגט כשר, ומשמע שכשר וכותבין לכתחילה עליהן - תוס' לעיל דף ג: ד"ה ר"א, ואומרת הגמ' בשם ר' אלעזר [בן פדת - רש"י לקמן דף לא: ד"ה אלא], שחכמים היינו רבי אלעזר [בן שמוע] דס"ל עידי מסירה כרתי, וריב"ב ס"ל כר"מ עידי חתימה כרתי, ופירש"י (דף כב: ד"ה ר' אלעזר היא): שלפי ר"א [בן שמוע] - הבאה לינשא צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם, ולכן לא חוששין לזיוף, שהרי העדים צריכים לקרוא את הגט בזמן המסירה, ואם היה בו תנאי ונמחק היה ניכר להם הזיוף, וכתבו התוס' (ד"ה מאן): שאם כתבו על דבר שאינו מזדייף, האשה אינה צריכה להביא את עידי המסירה.

עוד מבואר בגמ': שלפי ר' אלעזר [בן פדת] - ר"א [בן שמוע] מכשיר רק לאלתר, (שהביאתו ביום שנמסר לה - רש"י), אבל מכאן ועד עשרה ימים לא מכשיר, דחוששין שהיה תנאי וזיפתיה והעדים שכחהו.

ולפי רבי יוחנן - ר"א מכשיר אפי' מכאן עד עשרה ימים, (לפי המאירי - "עשרה ימים" לאו דוקא וה"ה ליותה, ולא חוששים שהעדים ישכחו, וכן משמע מתוס' ד"ה אבל, וכן פוסק הסו"ר, ועיין רשב"א דף כב: ד"ה ואמר, שהביא שיכולים לומר שזה דוקא, וע"ע מש"כ לעיל תשר' ח' סוף דין א'), דס"ל שאם היה תנאי היו זוכרים, והיה ניכר הזיוף.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שיטת רש"י (שם): שלפי ר"מ הגט אינו כשר, שהרי אינה צריכה עידי מסירה, וכשבאה לינשא אינה מביאה עדים החתומים בו אלא עדים המכירים את חתימת העדים, ואם היה תנאי בגט ונמחק לא יכירו את הזיוף.

ובתבו התוס' (ד"ה מאן): שמשמע מרש"י, שאם יבואו עדים שיעידו "שהגט אינו מזויף", גם לר"מ הגט כשר, והם חלקו על רש"י וסוברים, שלפי ר"מ - בכל מקרה פסול, משום שצריך שיהא מוכח מתוכו, ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום, וכן הוא שיטתם לעיל דף ב: ד"ה ורבנן, ובדף ד: ד"ה דקיימא לן, ולקמן דף כד: ד"ה בעידי, וע"ע במש"כ לעיל תשו' כב, ובפרק א' תשו' לו דין א', ובפרק ח' תשו' יח, דין ב', אופן 2. יוצא: שלפי רש"י אליבא דר"מ - הטעם שאין כותבין על נייר מחוק, זהו מפני שאח"כ לא תוכל להוכיח שהגט לא מזוייף, ולפי תוס' אליבא דר"מ - זה פסול מעיקרו מדאורייתא.

הלכה:

בשו"ע (סי' קכד סעי' ב') נפסק: כותבין הגט על דבר שיכול להזדייף, והוא שיתננו לה בעידי מסירה, כיצד: כותב על הנייר המחוק, ועל הדיפתרא, ועל החרס, ועל העלין, ועל יד העבד, ועל קרן הפרה, ומוסר לה עבד והפרה או שאר דברים בפני עדים.

ב) בשאר שטרות [העומדים לראיה - תוד"ה אבל] שנכתבו על נייר מחוק או על דיפתרא

לפי ר"מ - הדין כמו בגט אשה, הנ"ל דין א'.

לפי ר' אלעזר [בן פדת] אליבא דר"א [בן שמוע, דס"ל עידי מסירה כרתי] - לא הכשיר ר"א [בן שמוע] אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא, דכתיב "ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים", לשיטת רש"י (ד"ה אבל בשטרות): מדובר בשטרי גוביינא, דחוששין שיוציא את השטר אחר הרבה זמן, וישכחו עידי מסירה את הדבר, ויסמכו על עידי החתימה, לשיטת תוס' (שם): "אבל בשטרות לא", היינו דוקא בשטרות העומדים לראייה, אבל שטרי מכר ומתנה שעשויים לקנות בו לפי שעה כשרים, שהרי הם בדיוק כמו גט אשה, לשיטת הי"מ בתוס' (ד"ה אבל): לר"א כל השטרות כשרים, דהיינו אף שטרות העומדים לראייה, ולשון הגמ' "אבל שאר שטרות לא", פי' שר' אלעזר [בן פדת] סובר כר"א [בן שמוע] רק בגיטין ולא בשאר שטרות, ותוס' דחו את פירוש הי"מ, וסוברים: שר"א עצמו ס"ל ששאר שטרות לא.

ולפי רבי יוחנן - ר"א [בן שמוע] מכשיר בכל השטרות, ומה שכתוב "למען יעמדו ימים רבים", זהו רק עצה טובה.

לפי תירוץ א' בתוס' (שם): מה שר"א [בן שמוע] מכשיר בשאר שטרות, זהו גם מכאן ועד עשרה, ודין יותר מעשרה - עיין מש"כ לעיל דין א' בשם המאירי, התוס' והטור, והרשב"א.

ולפי תירוץ ב' בתוס' (שם) אליבא דרבי יוחנן - דוקא בגיטין מכשיר ר"א [בן שמוע] מכאן ועד עשרה, אבל בשאר שטרות שיש הרבה תנאים, לא זוכרים, ולכן רק לאלתר מכשיר. וע"ע בהערה שכתבנו לעיל דין א'. הרי"ף והמאירי פוסקים כר"א שבשאר שטרות לא כותבים על דבר המזדייף, והטור מביא את שיטת הרי"ח שפסק כרבי יוחנן גם לענין שאר שטרות, ומוסיף: שהגט כשר רק לאלתר ולא לזמן מרובה, ומסתמת הרמב"ם והשו"ע משמע שפסול אפי' לאלתר, והש"ך מסיים שהיו ספיקא דדינא.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' מב סעי' א') נפסק: אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להזדייף, ואם כתבו עליו פסול אפי' לגבות בו לאלתר, ודוקא שטר חוב, אבל שטר אקנייתא כשר.

לז. האם חש"ו ועכו"ם כשרים לכתוב את הגט, ומדוע?

דף כב: כג.

תשובה:

לשיטת ר"מ

[דס"ל עידי חתימה כרתי, ד"וכתב לה" היינו על החתימה]

לפי ר"מ אליביה - הכל כשרים לכתוב את הגט, אפי' חרש, שוטה, קטן, ועכו"ם, ואף כשאין עומדים על

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחברות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

גביהם, ואף כשכתבו את תורף הגט, שהוא עיקר הגט, ד"וכתב לה" לשמה, היינו רק על החתימה, ולא על הכתיבה, ולכן אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר.

לפי שיטת רש"י, ולפי' א' בתוס' (ד"ה והא) - אף רב הונא אליבא דר"מ ס"ל כן.

לפי שיטת רבינו יצחק (בתוס' הנ"ל) - רב הונא חולק על ר"נ וסובר, שבחש"ו לר"מ הגט כשר רק אם גדול עומד על גביהם, ובלא זה פסול מדרבנן, דגזרינן כתיבה אטו חתימה, ועכו"ם שכתב, הגט פסול מדרבנן גם כשגדול עומד על גבו, מפני שאדעתיה דנפשיה קעביד.

ולפי שיטת ה"ועוד נראה" שבתוס' (הנ"ל) - ר"ה סובר שלכו"ע דהיינו גם לר"מ בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא, ולכן בחש"ו כשאינן גדול עומד על גבם פסול מדאורייתא, ובעכו"ם פסול מדאורייתא גם כשגדול עומד על גביו, ושלפי"ז גט שכתבו במחובר או שמצאו באשפה לכו"ע פסול מדאורייתא, והמשנה לעיל דף כא:, "תלשו חתמו ונתנו לה כשר", היינו רק כששייר מקום התורף.

לשיטת ר"א

[דס"ל עידי מסירה כרתי. ד"וכתב לה" היינו על הכתיבה]

א. חרש שומה וקמן ועכו"ם שכתבו את הטופס והתורף של גמ ואין גדול עומד על גבם

הגט פסול מדאורייתא, שהרי לאו בני דעה הם, ולא ידעי לכתוב לשמה, ועכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד, ואם שיירו מקום התורף - הגט כשר, שהרי עיקר הגט הוא התורף, [ומהו טופס ומהו תורף - עיין מש"כ לעיל בסוף תשו' לא].

ב. חרש שומה וקמן שכתבו את התורף, באופן שגדול עומד על גבם ואומר להם ומזהירם "כתבו לצורך פלוני" - רש"י ד"ה והוא, ותוס' ד"ה והוא.

לפי רש"י (ד"ה והוא שיהיה) ולפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה והא) אליבא דרב הונא - הגט כשר, ומפרשים בתוס' (שם): דנראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות, וה"ה כשנכתב הגט ע"י שוטה, שמהני כשגדול עומד על גבו, משום דמוכחא מילתא שעושה לשמה, שכותב שמו ושמה, שם עירו ושם עירה, [לפי הרשב"א, הרישב"א, והר"ן - שמואל ועולא חזוקים על רב הונא וסוברים, שאת הטופס יכולים חש"ו לכתוב גם כשאינן גדול עומד על גביהם, וכתיבת התורף על ידם פוסל את הגט גם כשגדול עומד על גביהם, וכן מדויק מרש"י ד"ה מקום, אבל הראב"ד מסתפק, ד"ל שלדעת כולם צריכים לשייר את התורף, וכותבים את הטופס ואפי' לכתחילה כשגדול עומד על גביהם, וכן שיטת הרמב"ם, הסור, והשר"ע, ובדיעבד שכתבו טופס בלא שגדול עומד על גביו הגט כשר, [שיטת הרמ"א - ע"פ ביאור הח"מ והב"ש - שהטופס פסול בכה"ג אף בדיעבד, ועי' ב"י].

ולפי שיטת רבינו יצחק שבתוס' (הנ"ל) - אם בעינן שליחות על הכתיבה, חש"ו ועכו"ם פסולים מדאורייתא, ואפי' גדול עומד על גביהם, ואם לא בעינן שליחות, יש להכשיר רק חרש וקמן כשגדול עומד על גביהם, אבל שוטה ועכו"ם פסולים מדאורייתא, אפי' גדול עומד על גביהם, עכו"ם משום שאדעתיה דנפשיה קעביד, [מרש"י ד"ה לדעתיה, שכתב: "שמא הוא גמר בלבו לשם אחר", משמע שהיו ספק, אבל ברמב"ם ובשר"ע מבואר: שאינו גט, וגם משווים דין עבד לגוי, אבל הרמב"ן הרשב"א והרישב"א סוברים שעבד כשר לכתוב טופס ואף את התורף, אע"פ שאינו בתורת גיטין וקידושין, וזהו משום שחייב במצוות כאשה, ושוטה פסול משום שאין לו דעת, ולא מהני בשוטה אף אם מלמדין אותו, ואף אם עומדים על גביו, וכמו שמצינו לענין חליצה.

הלכה :

בשר"ע (סי' ככג סעי' א') נפסק: הכל כשרין לכתוב הגט, חוץ מחמשה כותי ועבד וחס"ו. ובסי' קכד סעי' ו' נפסק: אפי' האשה בעצמה אם אמר לה הבעל "לכתבו" יכולה לכתבו, ותקנה אותו לבעלה וחוזר ונתנו לה, והבעל לכתולה לא יכתוב הגט בעלמו, גם לא לזה לסופר כיצד יכתוב, אלא אומר לו סתם לכתוב (מלא בקונטרסים), וי"א ליש להחמיר שגם קרוב לא יכתוב לכתולה היכא לאפשר באתר (מהרי"ק), ולכתולה יכתוב הסופר בידו הימנית, ואם הוא אטר יד יכתוב בשמאלו, ובסי' קכג סעי' ג' נפסק: כתב הגט אחד מאלו החמשה, אינו גט אע"פ שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה בכשרים, בד"א כשכתב התורף, אבל אם לא כתב אלא הטופס והניח מקום התורף, שהוא מקום האיש, והאשה, והזמן, והרי את מותרת לכל אדם, וכתבו הפקח הגדול הישראלי לשמו, ה"ז גט כשר, וי"א לפי' ככה"ג פסול מדרבנן (טור בשם הר"ן), ובסעי' ד' נפסק: מותר להניח חרש שוטה וקמן לכתוב טופס הגט לכתולה, והוא שיהיה גדול

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הפקח עומד על גבן. אבל הכותי והעבד אין כותבין טופס לכתחלה, ואפי' ישראל עומד על גבן.

לח. האם שחיטה או חליטה של חש"ו כגדול עומד על גבס או מלמדם או כשאינו עומד על גבס כשירה, והאם עכו"ם קמל ישראל מילתו כשירה, ומדוע?

דף כב: כג.

תשובה :

- 1. חש"ו בשחיטה - התוס' (ד"ה והא) הביאו:** שבגמ' בחולין מובא שהדין תלוי במחלוקת תנאים, ורבי נתן וחכמים - גמ' בחולין שם, וכתבו התוס': שכל מחלוקתם היא דוקא כשאינו מלמדין אותן לכוין לשחוט, והגדול רק רואה אותם, אבל אם מלמדין אותן לשחוט שחיטתן כשירה.
- 2. בחליצה - התוס' (שם) הביאו שבגמ' ביבמות מבואר:** שחרש וחרשת פסולים, לפי שאינן בני קריאה, וקטן משום ש"איש" כתוב בפרשה, וכתבו התוס': שאת הפסוק צריך, להשמיענו שאפי' אם ב"ד ילמדו אותן לחלוץ ויעמדו על גביהם.
- 3. מילה ע"י עכו"ם - התוס' (ד"ה עובד) הביאו:** שהדין תלוי במחלוקת תנאים במסכת ע"ז, ושלפי רבי יהודה צריך מילה לשמה, ואפי"ה גוי יכול למול ישראל, וכתבו התוס': שלא אומרים שם "אדעתה דנפשיה קעביד", מפני שעושה סתם, וגבי גט סתם לאו לשמה קאי, הואיל וסתם אשה לאו לגירושין, אבל מילה סתמא לשמה קיימא.

לט. חש"ו, עכו"ם, סומא, עבד, ואשה, ..האם ומתי כשרים להביא את הגט, ומתי לא, ומדוע?

דף כג: כג.

תשובה :

א. חרש שומה וקמן

- 1. אם בזמן הנתניה או ההולכה הם היו חש"ו - אינן כשרין,** (לא ההולכה ולא לקבלה, לא בארץ ולא בחו"ל), משום שלא בני דיעה נינהו, ופירש"י (ד"ה דלאו): דגבי שליחות איש בעינן, שנאמר "ויקחו להם איש" ולא קטן, ופסולים גם אם החרש והשוטה הבריאו והקטן הגדיל.
- 2. אבל אם בזמן ההבאה הוא היה בריא ושפוי ואח"כ נתחרש ונשטתה וחזר סמוך לנתניה להיות פיקח ושפוי - כשר להביא את הגט,** דכל שתחילתו וסופו בדעת כשר, וחזק מבריא שקיבל גט להולכה ונסתמא. שכשר להביא גם אם לא הבריא - עיין לקמן דין ג'.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' לא) נפסק: הכל כשרין לשליחות הגט בין לקבלה בין להולכה. אחד האיש ואחד האשה. חזק מחש"ו עבד ונכרי, ויש מי שאומר שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק. ובסי' קמא סעי' לב, נפסק: היה השליח קטן כשנתנו לו הגט והגדיל והביאו, או חרש ונתפקח, שוטה ונשתפה, עבד ונשתחרר, נכרי ונתגייר, פסול. אבל אם נתן לו הגט כשהוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, שפוי ונשטתה וחזר ונשתפה, כשר, כיון שתחלתו וסופו ככשרות.

- ב. עכו"ם - אינו כשר, אפי' נתגייר,** וגם כשבאותה שעה היתה דעתו להתגייר - תוד"ה אין, משום שלא בני היתרא הוא, ופירש"י (ד"ה לאו): דאין להם קידושין ואין גיטין נוהגין בהם, ובמידי דלנפשיה לא חזי, כן לא יכול לעשות שליחות עבור אחרים.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' קפח סעי' א') נפסק: אין העכו"ם נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מהדברים.

ג. סומא שהביא נט מחו"ל

- 1. אם בזמן קבלת השליחות היה סומא - הגט אינו כשר,** לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו, ואפי' אם אח"כ נפתחו עיניו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. אבל אם נתנו לאדם שאינו סומא שיוליך גט ואח"כ נסתמא או כשהביא ממקום שלא צריך לומר בפ"נ ובפ"נ - כשר.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמב סעי' יא) נפסק: הסומא בשני עיניו, אינו יכול להביא גט של חוצה לארץ, מפני שאינו יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם", לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח ונסתמא, ה"ז אומר "בפני נכתב וב"נ" ונתנו לה, והוא שמכיר האשה בטביעות קול, ואם אינה מכירה בטביעות קול, לא מהני מה שאחרים אומרים לו "שהיא זאת", אע"ג דמהני בפקח, ונענין גבי פקח פני עדים כשרים ענין קרובים ולא פסולים.

ד. שליח שאינו מכיר את הבעל או את האשה

התוס' (ד"ה ממי) מסתפקים: אם דינו כסומא הנ"ל דין ג', או ש"ל שדוקא סומא פסול מלהביא, הואיל ויכולים יותר להטעותו.

ה. עבד

לפי רבי אמי - כשר הן להולכה והן לקבלה, אפי' אם הוא לא עבד של האשה.

ולפי רב אסי א"ר יוחנן - אם הוא לא עבד של האשה, הרי הוא פסול לקבלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין, ודאפי' בדיעבד - ירושלמי מובא ברי"ף, ברא"ש סי' כו, ובמאירי, לשיטת רש"י (ד"ה לקבל, ובד"ה מכלל), ולשיטת תוס' (ד"ה אין): ה"ה שפסול להולכה, וכן שיטת הרמב"ם בפ"ו מגירושין הל' ו', ולפי הר"ן והריטב"א בשם ר"י הלוי - לכו"ע כשר הוא להולכה, ההלכה לענין גירושין - עיין לעיל דין א', שהשור"ע הביא בזה ב' דעות, הב"ש סי' לה ס"ק יד, כתב: שלגבי קידושין הביא השור"ע רק את הדעה הפוסלת, מוכח, שלענין קידושין הכל מודים שלא מהני, 88אבל אם הוא עבד של האשה (והוא כפות - מהרש"א) - כשר הוא לקבלה מדין חצר, ודאם צריך גם ישן - עיין במש"כ לעיל תשו' כסו.

ו. שאר השלוחים ואפי' האשה עצמה

כשרים להביא את הגט, (הגמ' אומרת: שאשה כשמגיע לידה מגורשת היא, וכוונת המשנה שכשירה "להביא" את הגט, היינו באופן שנכתוב לקמן תשו' מב, דין ה', ולמ"ד אחד הגמ' גם באופן שבדין ד' שכתבנו שם, ולפי תוס' - גם באופן שבדין ו' שכתבנו שם), ונשים שאינן נאמנים לומר "מת בעלה".

לפי רב יוסף - נאמנים להביא את הגט רק ממקום שלא צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ, שהרי אין צריך לסמוך על דיבורה, אבל אינן כשרים באם הביאו מחו"ל, דאין סומכים על דיבורה.

ולפי אביי, וכן תניא כוותיה בשם ר"ש בן אלעזר שאמר כן משום ר"ע - להיפך, שדוקא המביאה מחו"ל כשירה להביא, משום שע"י אמירתה "בפ"נ ובפ"נ" לא יהיה קילקול, שאף אם יבוא אח"כ הבעל ויערער לא יאמינו לו, אבל אינם כשרים להביא ממקום שלא צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ, דחיישינן לקילקולא, באם יבא אח"כ הבעל ויערער יאמינו לו. (לפי הרמב"ן ד"ה בארץ - אם הביאה ואמרה בפ"נ ובפ"נ, הרי היא נאמנת, ונתניס את הגט לאשה, שהרי אין לחשוש עוד לערעורו של בעל, והרשב"א חולק, וסובר שכיון שאשה אינה בקיאה בהלכות, ואינה יודעת שגם באר"י האמירה מועילה למנוע את עירעורו של בעל, וחיישינן שזיפה את הגט ומביאה אותו בשביל לקלקל כשיבוא הבעל ויערער).

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' נד) נפסק: חמותה וכו', אינם נאמנות להביא את גיטה במקום שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, דשמא מזויף הוא, והם מכוונות לקלקלה, ואם היא במקום שצ"ל בפ"נ ובפ"נ ואמרוהו, נאמנות, ואם היא במקום שאין צריך לומר ואמרוהו, י"א שנאמנות וי"א אינן נאמנות.

מ. עכו"ם שתּרמו משלהם או תּרמו את של ישראל או שהקדישו חפץ להקדש, האם תּרומתן תּרומה והקדשן הקדש, ומדוע?

תשובה :

1. עכו"ם וכותי שתּרמו משלהם - תּרומתם תּרומה, (משמע שהתּרומה חלה מדאורייתא, אבל ברמב"ם משמע שזהו רק מדרבנן - ועיין בכס"מ מש"כ בזה).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רש"י (ד"ה שתרמו) - התרומה אסורה לזרים, ורק מפני שס"ל כמ"ד שאין קנין לעכו"ם להפקיע מקדושת מעשר, והקדש העכו"ם הקדש.

ולפי התוס' (ד"ה העובד) - אפי' למ"ד יש קנין להפקיע משכחת ליה דין זה 1. כשגדלה שליש ביד ישראל וקנה ממנו העכו"ם, ולא נפטר בידי העכו"ם מטעם "לוקח", הואיל ורוב גידולו ביד עכו"ם, לא התמעט מ"תבואת זרעך" ולא לוקח, 2. כשזרעה העכו"ם ומכרה לישראל, וגדלה שליש וחזר וקנאה ממנו, וכ"כ התוס' בב"מ דף פז. תבואת עיי"ש, ובמש"כ שם פרק ד' תשו' ו'. דין ג'. 3. לשיטת ר"ת, דס"ל שלא נפטר לוקח באופן שלקח קודם שנתרמה, [הריב"ם בתוס' בב"מ שם חולק על ר"ת וס"ל להיפך, עיי"ש, ובמש"כ שם]. 4. בחכר העכו"ם את השדה מישראל, שחייב הגדל בו בתרומה אפי' למ"ד יש קנין להפקיע.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה ותנן ובד"ה תרומתו): שמה ששינו "תרומתו תרומה", זהו רק לפי ת"ק, אבל לפי ר"ש - אין תרומתו תרומה. [רש"י בקידושין דף מא: ד"ה ור"ש, פירש: שר"ש סובר, יש קנין לעכו"ם ומירוח עכו"ם פוטר מן התרומה - עיין מהרש"א שם - והתוס' שם ד"ה העובד, מפרשים: שר"ש יכול לסבור גם כמ"ד אין קנין, עיי"ש, ובמש"כ על מסכת קידושין פ"ב תשובה ד'].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מתרומות הל' טו) נפסק: העכו"ם שהפריש תרומה משלו, דין תורה שאינה תרומה, לפי שאין חייבין, ומדבריהן גזרו שתהיה תרומתו תרומה, משום בעלי כסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל, ויתלה אותו בעכו"ם כדי לפוטרו.

2. **עכו"ם שתרם את של ישראל - אין תרומתו תרומה, אפי' תרם ברשות, דכתיב "גם אתם", מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית.**

הלכה :

ברמב"ם (שם הל' א') נפסק: עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות, שנאמר "כן תרימו גם אתם" לרבות שלוחכם, ואין עושין שליח עכו"ם, שנאמר "גם אתם", מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, ובהל' ב' נפסק: חמשה לא יתרמו, ואם תרמו אין תרומתו תרומה, החרש, והשוטה, והקטן, והעכו"ם שתרם את של ישראל ואפי' ברשותו, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות בעלים, ובפ"ב משלוחין הל' י', נפסק: אין עכו"ם נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מן הדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מן הדברים שבעולם, ומה משלוחכם בן ברית אף בכל התורה כולה המשלח בן ברית.

3. **עכו"ם שהקדיש - ברש"י (הנ"ל, ע"פ הגמ' בחולין) מבואר: שהקדש עכו"ם הקדש, אך התוס' (ד"ה תרומתו תרומה) הביאו: שהסוגיא בזבחים ובתרומה סוברת שהקדש עכו"ם אין בהם משום מעילה, דילפינן חטא חטא מתרומה, ובתרומה כתיב "בני ישראל", וכתבו התוס': שהסוגיא שם כר"ש דס"ל שאין תרומתו תרומה, וחולקת על סוגייתנו הסוברת כרבנן דאמרי תרומתו תרומה.**

מא. האם באופנים דלהלן העבד יוצא לחירות, ומדוע? (א) כשהעבד קיבל גיטו מיד רבו. (ב) כשעבד קיבל גט לחבירו מיד רבו שלו או כשקיבל מיד רבו של חבירו. (ג) כששיחרר חצי לעבדו. (ד) כששפחה מעוברת קיבלה גט רק עבור העובר ולא עבורה.

תשובה :

א. **עבד שקיבל גיטו מיד רבו**

ברש"י (ד"ה אבל) מבואר: שהעבד יוצא לחירות, דגיטו וידו באין כאחד, ובגמ' בקידושין דף כג. מבואר: שיש מ"ד שס"ל, שאינו יוצא לחירות בקבלת גיטו ע"י עצמו, ולא אמרינן "גיטו וידו באין כאחד", טעמיהם - עיי"ש בגמ' ברש"י בסוף העמוד, ובמש"כ בזה לקמן פרק ד' סוף תשו' א'.

ב. **כשקיבל גט לחבירו**

1. **אם קיבל מיד רבו שלו עבור חבירו - אין חבירו יוצא לחירות, ופירש"י (שם): דזהו משום שכשהאדון מסר את הגט לעבד לא יצא גט מרשותו של האדון, דיד עבד כיד רבו, ופוסול הוא רק להיות שליח קבלה ולא למסרת חולכה - רמב"ן, ודרישה אות צד, ואף הדעות הסוברות שבאשה פסול הוא גם להולכה - עיין מש"כ לעיל תשו' לט, דין ה' -**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מודים לכך – פתח הבית סי' כא ענף ה'.

2. **ואם כשקיבל מיד רבו של חבירו - העבד יוצא לחירות, ופירש"י (ד"ה מיד רבו): דכיון שעבד ישנו בתורת שיחרור, שליח נמי מצי למיהוי.**

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' נה) נפסק: העבד מקבל לחברו גט מיד רבו של חבירו, אבל לא מיד רבו של עצמו.

ג. המשחרר חצי עבדו.

לפי רבי - העבד קונה חציו.

ולפי רבנו - לא, ונעייין לקמן דף מא. ובמש"כ על פרק ד' תשר' מהו.

ד. שפחה מעוברת שקיבלה גמ' שיחרור רק עבור עוברת

העובר יצא לחירות אף שעדיין השפחה לא משוחררת, ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק מפרשים זאת: שזהו רק אם סוברים כרבי דאמר המשחרר חצי עבדו, העבד קונה חציו, ורק אם סוברים "עובר ירך אמו", שאז נעשה כמי שהקנה לה אחד מאבריה, דאל"כ, אין העובר חציה של האם, אלא עבד אחר של רבה.

מב. האם באופנים דלהלן האשה מגורשת, ומדוע: (א) כשאמר "לא תתגרשי בו אלא בפני בי"ד פלוני". (ב) כשאמר "כשתגיעי למקום פלוני תניחי את הגט על הקרקע ותקחי את הגט לשם גירושין". (ג) כשאמר "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ובמקום פלוני תהיי שליח לקבלה וקבלי גיטך". (ד) כשאמר "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ולכשתגיעי לשם תמני שליח אחר לקבלה". (ה) כשאמר לה "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, וכשתגיעי למקום פלוני תמני שליח להולכה ואח"כ תקבלי ממנו" או כשאמר לה "לכשתגיעי למקום פלוני תאמרי לבי"ד בפ"נ ובפ"ג, ובי"ד ימנו שליח אחר להולכה, ולאחר זמן תקבלי גיטך מהשליח". (ו) כשמינתה שליח להולכה ואח"כ הבעל אמר לה "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ושלוך שמינית יקבל ממך".

תשובה :

א. כשאמר "לא תתגרשי בו אלא בפני בי"ד פלוני"

כשתגיע בפני בי"ד פלוני מגורשת, ע"י קבלה ראשונה, שהרי קיימה את התנאי.

ב. כשאמר "כשתגיעי למקום פלוני תניחי את הגט על הקרקע ותקחי את הגט לשם גירושין"

אינה מגורשת, הואיל ויש חיסרון של "טלי גיטך מעל גבי קרקע".

הלכה :

בשור"ע (סי' קלח סעי' א') נפסק: אמר לה "טול גיטך מע"ג קרקע" אינו כלום, ואפי' היה מונח ע"ג ידו והיא קרובה אליו ולקחתו

משם אינו גט, כיון שלא סייע בנטילתו, אפי' היתה ידו סגורה והגט בתוכה, ופתח הוא ידו ונטילתו מתוכה שסייע בנטילתו, אפי' הכי

אינו גט, כיון שלא קירב גופו אליה.

ג. כשאמר "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ובמקום פלוני תהיי שליח לקבלה וקבלי גיטך"

אינה מגורשת, הואיל ולא חזרה שליחות אצל בעל.

לפי רש"י (ד"ה והא) - היינו שבכל שליחות צריך שיהא השליח יכול לחזור למשלח, ולומר לו לפני שפוקע ממנו שם שליח "עשיתי שליחותך", משא"כ הכא ששליחותה היא לתת לעצמה, ולהפסיק להיות שליחה וליהפך לבעלת המעשה.

ולפי התוס' (ד"ה והא) - צריך שיוכל לומר "עשיתי שליחותך" לפני שייעשה שליח לאחרים, וכאן היא מיד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

צריכה להעשות שליח לקבלה, ונעייך רש"ש. בגמ' לקמן דף סג: איכא בזה פלוגתא. עייך רשב"א על הגמ' שם. שכתב שהסוגיא שם אינה דומה לסוגיא דידן.

ד. כשאמר "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ולכשתגיעי לשם תמני שליח אחר לקבלה" למ"ד אשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, - מגורשת, וה"ה למ"ד שאין יכולה וכהמ"ד שפירש שטעמו משום בזיון דבעל, שמגורשת, שהרי רואים שהבעל לא מקפיד ששלוחו ימסור לשלוחה. ולמ"ד שאין יכולה, משום חצירה הבאה לאחר מיכן - אינה מגורשת מדרבנן.

הלכה :

בשו"ע (סי' קמא סעי' א') נפסק: האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה. במד"א שעשתה שליח אחר לקבלו ממנו. אבל אם אמרה לשליח הבעל "הרי גט זה פיקדון אצלך" או שאמרה לו "הרי אתה שליח לקבלו לי", וי"א לפי' לא אמרה לו רק תקבל. הרי זו ספק מגורשת. עד שיגיע גט לידה, ומשיגיע לידה תתגרש ודאי.

ה. כשאמר לה "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, וכשתגיעי למקום פלוני תמני שליח להולכה ואח"כ תקבלי ממנו" או כשאמר לה "לכשתגיעי למקום פלוני תאמרי לבי"ד בפ"נ ובפ"נ, ובי"ד ימנו שליח אחר להולכה, ולאחר זמן תקבלי גיטך מהשליח"

מגורשת, והתוס' (ד"ה אימר) מסתפקים: אם באופן הראשון אינה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ אלא רק בשעה שתקבלנו, ולא בשעה שהגט יוצא מתחת ידה, עיי"ש.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מגירושין הל' כג) ובשו"ע (סי' קמב סעי' יג) נפסק: האיש שנתן גט לאשתו וכתב ונחתם בפניה ואמר לה "הרי את שליח להולכה עד בי"ד פלוני, והם יעמידו שליח ויתנו לך גט זה ותתגרשי בו", הרי זו נאמנת לומר בפניהם "בפ"נ ובפ"נ", ולכנס לאומרו נקטה נקטת יולא מתחת ידה, והם נוטלים אותו ונותנים לשליח ליתנו לה במאמר הבעל.

ו. כשמינתה שליח להולכה ואח"כ הבעל אמר לה "תהיי שליח להולכה עד מקום פלוני, ושלוחך שאת מינית יקבל ממך"

בתוס' (ד"ה חצרה, ע"פ הגמ' לקמן) מבואר: שמגורשת, שהרי אין כאן "בזיון דבעל", ולא משום "חצירה הבאה לאחר מיכן".

פרק שלישי

כל הגמ

א. מה דין גט שנכתב כדי להתלמד או לשם איש אחר או לשם אשה אחרת או לשם אשתו השניה ששמה כשם הראשונה או כשאמר לבלר "כתוב לאיזו שארצה לגרש", ומדוע: דף כד. כד:

תשובה:

כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול, בין בגט שנכתב להתלמד ובין אם נכתב לשם איש אחר או לשם אשה אחרת, ואף אם נכתב לאחת משתי נשותיו שלשניהם היה אותו שם, ורוצה ליתנה לשניה, הגמ' לומדת דינים אלו מהמילים דכתיב "וכתב לה ספר כריתות", לה לשמה, [מהגמ' משמע: שאף גט שנכתב שלא לשם האיש המגרש פסול מדאורייתא, וכן פסק הרמב"ם "אינו גט", עיין ב"ד"ה לא נכתב, ובפרישה אות ו'. עוד כתבו שם, שזהו אף להטור שכתב לשון "פסול", המאירי בפירושו למשנה, כתב: שזה נלמד ממה שנאמר "וכתב", דהיינו שהבעל כותב, ועיין עוד ב"מעשה רקח" - על הרמב"ם הנ"ל - שכתב: שלפי הרמב"ם "אינו גט", פירושו רק מדרבנן. ואף כשאמר לבלר "כתוב לאיזו שארצה לגרש" פסול, משום שאין ברירה, ומבואר בתוס' (ד"ה לאיזו): דאפי' מאן דסבר יש ברירה מודה לדין זה, משום דכתיב "וכתב לה" לשמה, ומשמע שיהא מבורר בשעת כתיבה, [דינים אלו הם לר' אלעזר, ואילו לר"מ פסול רק אם החתימה היתה באופנים אלו].

הלכה:

בשור"ע (סי' קלא סעי' א') נפסק: צריך שתהיה כתיבת הגט וחתימתו, לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, אם לא נכתב לשמה אינו גט, כיצד: סופר שכתב גט ללמד או להתלמד ובה בעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם העיר כשם עירו, ותסלו וגירש בו אינו גט. ובסי' קלא סעי' ד' נפסק: יתר ע"כ אמר לסופר, "כתוב ואיזה שארצה אגרש בו", וכתב הסופר על דעת זה וגירש הוא אחת מהן. ה"ז ספק גירושין. ובסי' קנ סעי' ג' נפסק: כל גט שהוא בטל מן התורה, אם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה, חוץ מהמגרש אמר לה "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם", שאע"פ שאין כאן גט כלל פסולה לכהונה.

ב. שני יוסף בן שמעון הגרים בעיר אחת: א) מה הדין כשכתב אחד מהם גט לאשתו, וכן מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב גט לשם הגדולה, האם יכול לגרשה בגט זה. ב) מה הדין לענין מלוה בשטר, אם יכולים להוציא שט"ח על אחרים ואחרים עליהם, ומדוע: דף כד:

תשובה:

א. לענין גיטין

לפי ר' אלעזר [דאמר עידי מסירה כרתין] - בשני המקרים אם יש עידי מסירה שמכירין את שניהם ומעידין שראו שזה מסר לזו מגורשת, ואם לאו לא.

ולפי ר"מ [דאמר עידי חתימה כרתין] - במקרה של שני יוסף בן שמעון, בודאי אינו יכול לגרשה, [ובפשטות משמע, שבמקרה של איש אחד ששמות שתי נשיו שוות, לרש"י - הדין תלוי במחלוקת תנאים המובאים בדין הבא, "מוציאין שט"ח על אחרים", ופירש"י (ד"ה הכא נמי): שהכוונה רק שלא תוכל להוכיח אח"כ שהיא מגורשת, ושזהו רק אם אין עידי מסירה.

לפי שיטת תוס' (ד"ה בעידי) - הכוונה היא שלר"מ אינה מגורשת בכל מקרה, משום שבעינין שיהא מוכח מתוך החתימה שנכתב לשם זה האיש ולשם אשה זו, ולא מהני מה שעדי מסירה יעידו על כך, ומ"מ אם כתבו דורות או סימן או כהן, שניכר מתוך החתימה לשם מי נכתב - הגט כשר, [והרשב"א כתב: דמסתמא לרש"י - אף לפי ר"מ א"צ שיריה מוכח מתוך עידי החתימה איזו היא המתגרשת, וע"ע במש"כ לעיל פרק א' תשובה ו' דין א', ולעיל פרק ב' תשו' לו].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' מט סעי' ז') נפסק: היו שנים בעיר אחת, שם כל אחד מהם יוסף בן שמעון, אין שום אחד מהם יכול להוציא שטר על חברו, וכו', ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם, שכל אחד יאמר "לא עלי נכתב שטר זה אלא על חברי", אא"כ באו עידי השטר בעצמם ואמרו "זהו השטר שהעדנו עליו, וזהו שהעדנו עליו בהלואה", וכו', ומה תקנתם יכתבו שם זקנם, ואם גט שם זקנם שוה יכתבו שום סימן וכו', אבל הם מוציאים שטרות על אחד, ולא יכול האחד לומר "לא נתחייבתי לך אלא לחבירך ששמו כשמוך", שכל מי שהשטר יוצא מתחת ידו מחזיקין ליה בשלו, אבל אם אין קצטר יולא מתחת ידו, אע"פ שמודה שחייב לאחד מהם, אינם יכולים להוציא ממנו אלא בהקפאה שיתנו זה לזה.

ב. לענין שט"ח

1. **אם כשאין עידי מסירה - בגמ' מבואר: שאין אחרים מוציאים עליהם.**
2. **ואם כשיש עידי מסירה - גובין ע"פ העידי מסירה, ופירש"י (ד"ה הא אמרינן, ע"פ הגמ' בב"ב): דבמוציאין שט"ח על אחרים פליגי בזה תנאים, אם חוששין לנפילה, אבל כשאחרים מוציאין עליהם - כו"ע מודו (כשאין עידי מסירה) שלא גובין, שהרי יכול לומר "לא אני לויתי ממך אלא חברי".**

ג. כהן שגירש את אשתו באחד מהגיטין הפסולים השנויים במשנתנו, האם אשתו פסולה עליו משום "גרושה", ומדוע?
דף כד: כה.

תשובה :

לפי רב - כל הגיטין המנויין במשנה פוסלין אותה מן הכהונה משום ריח הגט, חוץ מגט שנכתב להתלמד שלא לשם גירושין.

לפי שמואל - אף גט שנכתב להתלמד שלא לשם גירושין פוסלה מן הכהונה.

לפי זעירי ורב אסי - כולן אין פוסלין אותה חוץ מן האחרון, דהיינו כשאמר לבלר "לאיזו שארצה אגרש", ופירש"י (ד"ה חוץ מן האחרון): דלחומרא אמרינן יש ברירה, אבל השאר אינם פוסלים אותה, דס"ל שאפי' ריח הגט אין בהם.

ולפי רבי יוחנן - אף אחרון אינו פוסלה, דס"ל אין ברירה. (הרמב"ם והשו"ע הנ"ל בהלכה לתשו' א' פסקו כזעירי ורב אסי - עיי"ש).

ד. מה הדין במי שאמר לבלר "כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה", ומדוע?
דף כה.

תשובה :

לפי רב יהודה ורבא - הגט פסול, כדין גט השנוי במשנתנו שהבעל אמר לבלר "לאיזו שארצה אגרש", דס"ל אמרינן "אין ברירה", ושבין למאן דאית ליה ברירה ובין למאן דלית ליה ברירה - אין לחלק בין התולה בדעת עצמו לבין תולה בדעת אחרים.

ולפי אבבי רב משרשיא ורב, בתוד"ה ולכי, ע"פ הגמ' בעירובין. יש גורסין בסוגיין גם רבינא - הגט כשר, דס"ל שבתולה בדעת אחרים לכו"ע אמרינן "יש ברירה", ורק בתולה בדעת עצמו שעדיין לא בירר דעתו, אמרינן אין ברירה, ושיש להוכיח חילוק זה מר' יהודה ומר' שמעון, ור"מ חולק עליהם וס"ל שבדרי"כ "יש ברירה" אפי' בתולה בדעת עצמו, אך התוס' כתבו: שבגט הוא מודה, כנ"ל תשו' א'. ההלכה - עיין לעיל תשו' א'.

ה. כיצד ינהג מי שלקח יין מבין הכותים והגיע בין השמשות של שבת או הגיע ליל שבת?
דף כה. כה.

תשובה :

יין הניקח מבין הכותים, וקודם שגזרו עליהם - רש"י, ואף למ"ד כותים גירי אריות לא גזרו עליהם כשגזרו על עכו"ם, או שמדובר במסחר יינו של כותי - תוס', לשיטת רש"י: יש ליין דין טבל ודאי, וביארו בתוס': מפני שכותים לא מעשרין פירות המיועדים למכירה, ולפיכך הלוקח מהם יין והגיע בין השמשות של שבת.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי ר"מ - יכול לעשרם ע"י תנאי וכמבואר בסוף התשובה, הואיל וס"ל "יש ברירה" וכשיבוא לביתו יפריש, שיטת תוס': רק בבין השמשות מותר לעשרן, אבל אח"כ א"א לעשר ע"י תנאי, דאין תקנה להפריש טבל בשבת, ולשיטת רש"י בסכת סוכה דף כג: ד"ה הלוקח: יכול להתנות אף בליל שבת.

התנאי המועיל לפי ר"מ הוא, ע"י שאומר: "שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני", (עיין תוד"ה עשרה), ומיחל ושותה מיד. רש"י (ד"ה ומיחל) מפרש: דמיחל, היינו שמחלל בדיבורא בעלמא את המעשר שני על מעות שיש לו בתוך ביתו, והתוס' (ד"ה שני) מפרשים: דהיינו, מתחיל ושותה, או כמו שר"ת מפרש, ש"מיחל" הוא כמו "מיהל", אבל אין יכול לחלל, הואיל ועדיין לא קבע לו מקום בצפוננו או בדרומו, וזאת משום שקביעות מקום כהפרשה, ובספק חשיכה אין מעשרין את הודאי.

ולפי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון - אין תקנה לעשרם ע"י תנאי, (טעמם - עיין מש"כ בתחילת התשובה הבאה, וכן עיין בקה"י).

הלכה:

ברמב"ם (פ"ז ממעשר הל' א') נפסק: מי שהיר לו מאה לוג של יין טבול מן התורה, ואמר "שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, ועשרה מעשר ראשון, ותשעה מעשר שני", לא יתחיל וישתה עד שיניח בסוף שיעור תרומה ומעשרות, אלא יפריש ואח"כ ישתה, ואין אומרים זה שהניח בסוף כאילו נברר תחלה, מפני שחייב תרומה ומעשרות מן התורה, ואין אומרים בשל תורה נחשב כאילו נברר עד שיברור.

ו. האם מותר לעשר טבל ודאי או דמאי בשבת או בערש"ק בין השמשות, והאם מותר בזמנים הנ"ל לעשר בתנאי "שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו'", והאם העושה תנאי כזה לפני שבת או בביהש"מ מותר לו להפריש בשבת, ומדוע? דף כה. כה:

תשובה:

בתוס' (ד"ה ומיחל) מבואר האופנים והדינים כדלהלן:

- 1. בשבת - אסור לעשר בין טבל ודאי ובין דמאי, (דמיחזי כמתקן - רש"י לקמן דף נד. ד"ה המעשר).**
- 2. בערש"ק בין השמשות - אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את הדמאי.**
- 3. להתנות "שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו'", לפי התוס' - בשבת אסור אף בדמאי, ובערש"ק בין השמשות מותר אף טבל ודאי, (וביאר התוס' בסוכה דף כג: ד"ה שני: דכולי האי לא גזרו בבין השמשות, ומרש"י שם ד"ה אומר, משמע: שמוותר אף בשבת ואף בטבל ודאי. עוד מבואר בתוס' שם: שכשהתנה את הנ"ל בערש"ק - מותר לעשות את הפרשה בשבת אפי' בטבל ודאי, אך רק את הכמות הצריך לאכול בשבת, וביותר מכמות הצריך אסור אפי' את הדמאי. וכשהתנה את הנ"ל בערש"ק בין השמשות - מטבל ודאי אסור להפריש בשבת, שהרי אפי' בביהש"מ ממש אסור להפריש מטבל ודאי, עוד מבואר בתוס': שקביעות מקום הוי כהפרשה.**

ז. מתי אמרינן יש ברירה, מתי לא, פרט האופנים הדינים והשיטות שבגמ' וקנתוס', ומדוע? דף כה. כה:

כסוגייתנו מבואר האופנים והדינים הבאים:

א. הלוקח יין מבין הכותים

לפי ר"מ - מעשר בתנאי, "שני לוגין שאני עתיד להפריש, וכו'", דס"ל יש ברירה.

ולפי רבי יהודה - אסור לו לעשר עד אחר השבת, משום שס"ל אין ברירה, ולפי רבא - גם לפי רבי יהודה יש ברירה, ומה שאינו יכול לתקנו בלא שמפריש בפועל, זהו משום חשש שיבקע הנוד, ובתוס' (ד"ה רבי יהודה) מבואר: שרבה מפרש, ובמסכת עירובין, ושם מפרש זאת אליבא דר"ש, ענ"ש במסקנת הגמ', ולפינו איתא "דבא", שזהו משום שבעינן "שייריה נכרים", ושרב משרשיא מפרש: שרבי יהודה ס"ל "אין ברירה" רק כשתולה בדעת עצמו, אבל בתולה ביד אחרים, ולדוגמא: כשאמר לבלבד "כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה", מודה לר"מ שיש ברירה. ההלכה בזה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

– עיין לעיל תשו' ה.

ב. **בבעל שאמר לבלר "כתוב גט לאיזו שארצה אגרש בו"**

זהו האופן האחרון, שבמשנתנו האומרת בזה, שהגט פסול מלגרש בו.

לפי רבי יוחנן (שם) – אם נתן לה אינו פוסלה לכהונה, כנ"ל תשו' ג', וכו"ש בגיטין הראשונים שהמשנה מונה שם, דלית ליה ברירה, אף כשמברר דבריו, ויש אמוראים בסוגיין החולקים על רבי יוחנן – ולפי ר"מ הנ"ל בדין הקודם, דס"ל יש ברירה – נתינת הגט פוסלה לכהונה. ואם אמר "לאיזו שתצא בפתח תחילה" – הוי כדין התולה בדעת אחרים, שלרובא לעיל בדין הקודם – הדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה, ולפי רב משרשיא – לכו"ע יש ברירה ופוסלה לכהונה. כנ"ל תשו' ג' ד'. ההלכה בזה – עיין לעיל תשו' א'.

ג. **הריני בועליך ע"מ שירצה אבא"**

לפי ת"ק – אע"פ שלא רצה האב מקודשת.

ולפי ר"ש בן יהודה משום ר"ש – רצה האב מקודשת, לא רצה אינה מקודשת.

לפי רבא – מחלוקתם תלויה במחלוקתם של התנאים הנ"ל דין א', באם יש ברירה, והמאירי מסביר: שלת"ק דס"ל אין ברירה וסובר שמקודשת אף שהאב לא רצה, זהו מפני שמתחילה גמר בדעתו לקדשה, כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות.

ולפי רב משרשיא – לכו"ע בתולה תנאו בדעת אחרים יש ברירה. והמאירי כותב: שלמסקנת סוגיין אין דין משנתנו קשורה לדין ברירה אלא רק לדיני תנאים, עיי"ש. הרמב"ם פ"ז מאישות הל' א', והשו"ע אהע"ז סי' לח סעי' ח' פוסקים כדעת ר"ש.

בתום' (ד"ה דברי, ובד"ה רבי) **מבואר האופנים והדינים דלהלן:**

1. **לענין שני אחים שספק מי מהם בכור ומת האב לאחר ל', והשאר חמש סלעים בלבד, לפי ר"ב (בגמ' בבכורות, מובא בתוס' ד"ה דברי) – אם נתנו עד שלא חלקו, לא יחזיר להם, ואם לאו, פטורין מלתת, וכרב אסי, דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות, ומפרשים התוס': שכאן ר"מ מספקא ליה, מפני שלא מברר דבריו, משא"כ בדין הקודם שמברר דבריו ואומר "שאני עתיד להפריש", ושלפי רבי יהודה במסכת בכורות – בכל מקרה חייבים ליתן, והגמ' מסופקת שם, אם זהו משום דפשיטא ליה שיש ברירה, או משום שס"ל כר' אסי וחולק מטעם אחר, ועיין לקמן דין ר'.**

2. **בשנים שלקחו חבית או בהמה בשותפות, לענין עירובי תחומין, לפי שמואל (במסכת ביצה, מובא בתוס' ד"ה דברי) – "אף חבית אסור", דהיינו שלא יוליכו את הבהמה או החבית אלא רק למקום שניהם יכולים לילך, וכתבו התוס' (שם): שזהו מפני שלית ליה ברירה, עכ"פ ככה"ג, ונע"ע במש"כ על מסכת ביצה, פרק ה' תשובה ח' דינים ט' י'.**

3. **בשכיב מרע שהתנה "הרי זה גיטך מעת שאני בעולם", דהיינו שעה אחת קודם מיתתו – הדין תלוי במחלוקת אם יש ברירה, וכתבו (התוס' הנ"ל): שזה מפני שלא היתה השעה מבוררת, ולבסוף כשמת הוברר הדבר שאותה שעה היתה שעה אחת קודם מיתתו, ומבואר בגמ' (לקמן דף עג:): שעכ"פ לר' יהודה ולר' יוסי הוי גט, ונע"ע שם ברש"י ד"ה ומשני, ובתוד"ה תנא, וברש"י בסוגיין דף כה: ד"ה ולפי, ובתוד"ה מה הויא.**

4. **בשכיב מרע שאמר "אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט"**

לפי התנאים בדין הקודם – כ"ש שבזה הוי גט, וכן תיקן שמואל (לקמן דף עה:), מובא בתוס' ד"ה דברי) שיכתבו כן בגט של שכיב מרע, וכתבו (התוס' הנ"ל): שהגט חל מכח "ברירה", וביארו (שם): שזהו משום שכשמברר דבריו גם לשמואל יש ברירה.

ולפי פירושים השני (בד"ה רבי) אליבא דשמואל, וכן צ"ל אליבא דרבי יוסי: זהו משום שהדבר עומד להתברר בודאי אם יחיה או ימות. וכתבו התוס' (ד"ה ולכי): שבכה"ג צריך לברירה גם לולא שיטת רש"י (ד"ה ולכי), משום שאין זה תנאי כשאר תנאים שאדם מתנה בגיטין שבידו לקיים ודעתו לקיים כשמתנה עליהם, דהכא צריך לחול שעה אחת קודם מיתתו, (כדלקמן דף עג:), ואותה שעה אינה מבוררת,

5. **גבי שני רימונים כשאמר "אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה ואם לאו יהא זה תרומה על זה" – בגמ' (בעירובין, מובא בתוס' ד"ה דברי) מבואר: שהוי תרומה, וכתבו התוס' (שם): שזהו רק למאן**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דאית ליה ברירה, [עכ"פ במברר דבריו, ונע"ע בתוס' במסכת סוכה דף כג: ד"ה דברין].

6. בענין "כל המתלקט יהא מחולל על המעות הללו", ובדין האחין שחלקו אם הם כלקוחות או כיורשין – לפי הגמ' (במסכת ב"ק, מובא בתוס' ד"ה דברי) אליבא דרבי יוחנן – שני הדינים שווין, שאם נאמר שרבי יוחנן סובר "כל המתלקט", דהיינו שיש ברירה, סובר נמי שאחין שחלקו כיורשין הן, ואף שיש חילוק שבכל המתלקט מברר דבריו, ושמהני אף למאן דלית ליה ברירה, וכתבו התוס' (שם) בזה כמה ביאורים ליישוב הגמ' בב"ק, עיי"ש.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (בסוגיא ד"ה רבי): בדין אחין שחלקו, סוברים האמוראים הנ"ל שפירשו, שרבי יהודה ס"ל שלעולם אין ברירה – שהוא סובר שמחזירין זה לזה ביוכל כדין לקוחות.

ולפי הפירוש השני בתוס' – הם סוברים, שלפי רבי יהודה, אף שאין ברירה ולקוחות הן, אין מחזירין ביוכל, הואיל ורק מכר התורה אמרה שיחזור ביוכל, ולא ירושה ומתנה, ודלא כרבי יוחנן שס"ל שהאחין שחלקו מחזירין זה לזה ביוכל. ונעיין עוד במש"כ לעיל דין ב'.

7. האומר "מעשר שיש לי בבית מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס", לפי ר' יוסי – לא חילל, וכתבו התוס' (ד"ה רבי): דזהו משום שלית ליה ברירה, ורק באופן שיתכן ולא יתברר הדבר לעולם.

8. האומר "אם בא חכם למזרח עירובי למזרח, ואם למערב עירובי למערב" ועדיין לא בא חכם, התוס' מבארים: שלפי רב (במסכת עירובין) – מודה רבי יהודה, שבתולה בדעת אחרים יש ברירה, ולכן מהני כה"ג, ושלפי רבי יוחנן – רבי יהודה ס"ל שאף בתולה בדעת אחרים אין ברירה.

ח. האם מותר לסופר להכין טופס ו/או תורף ו/או עיקרו של שטר, של גיטי נשים או של שאר שטרות שיהיו מוכנים לגרש אשה או להלוות או לקנין, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע: דף כו. כו:

תשובה:

הגדרת "טופס" והגדרת "תורף" – עיין מש"כ לעיל פרק ב' תשו' לא.

עיקרו של שטר הוא: "הרי את מותרת לכל אדם" – עיין לקמן דף פה, ובמש"כ לקמן פ"ט תשו' י'

א. מדאורייתא

לפי ר"מ דס"ל עידי התימה ברתי – רק החתימה צריכה להיות לשמה, אבל כתיבת התורף והטופס וגופו של השטר בגיטין ובשאר שטרות אינה צריכה להכתב לשמה.

ולפי ר"א דס"ל עידי מסירה ברתי – כתיבת התורף וגופו של גיטי נשים צריכה להיות לשמה, אבל כתיבת הטופס והחתימה אינה צריכה להיות לשמה, ובשאר שטרות גם כתיבת התורף אינה צריכה להיות לשמה, ד"וכתב לה" נאמר רק על גיטי נשים.

ב. מדרבנן

לפי ת"ק – צריך שיניח מקום האיש, מקום האשה, מקום הזמן, ובשטר מלוה צריך שיניח מקום המלוה, מקום הלווה, מקום המעות, ומקום הזמן, ובשטר מקח צריך שיניח מקום הלוקח, מקום המוכר, מקום המעות, ומקום השדה, ומקום הזמן "מפני התקנה".

ורבי יהודה – פוסל בכולן, ופירש"י: דהיינו אף כשהניח מקומות הללו.

ור' אלעזר – מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים, שיטת רש"י (ד"ה ר' אלעזר): שר' אלעזר מכשיר בשאר שטרות רק אם הסופר הניח את המקומות הנ"ל, שיטת תוס' (ד"ה רבי אלעזר): בשאר שטרות ר' אלעזר מכשיר לסופר לכתוב אפי' את התורף, נחלקו האמוראים מי הוא ת"ק, מה סברתו, ובמה הוא חולק על התנאים האחרים, וכדלהלן:

שיטת רב יהודה אמר שמואל

ת"ק דמשנתינו, דאמר שהכותב טופסי גיטין אין צריך להניח את מקום הטופס מפני התקנה הוא תנא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

אחד אליבא דרבי אלעזר - וסובר שבדין הוא שכתובת התורף צריך לכותבו לשמה מדאורייתא, והיה מקום לומר שצריך להניח גם את מקום הטופס אטו תורף, וביאר ר' יונתן ש"מפני התקנה", היינו תקנת סופר הרוצה שיהיו לו שטרות מזומנים אצלו, שהתירו לכתוב טופס שלא לשמה, ובלבד ששייר מקום התורף, שמדאורייתא צריך לכותבו לשמה, וסובר שמואל, שלפי פירוש זה אליבא דת"ק, צריך גם להשאיר את עיקרו של שטר, דהיינו את מקום "הרי את מותרת לכל אדם", וה"ה בשאר שטרות דגזרינן בהם משום תורף דגיטין.

ר' יהודה שפוסל בכולן, סובר שגוזרין טופס אטו תורף, ושטרות אטו גיטין.

ור' אלעזר במשנתנו - שהוא התנא השני אליבא דרבי אלעזר - ס"ל, שטופס אטו תורף גוזרין, ושאר שטרות אטו גיטין לא גוזרים, שיטת רש"י (במשנה ד"ה ר"א): "ובלבד שיניח מקומות הללו" של התורף, שיטת תוס' (ד"ה רבי אלעזר): "ש"א מתיר לסופר בשאר שטרות לכתוב אף את התורף, [וכן נפסק בש"ע - עיין לקמן בסוף דין זה, וע"ע בש"ך ס"ק א', ובפנ"י בסוגיין], ומבואר בתוס' (ד"ה חוין): שרבי אלעזר שגוזר טופס אטו תורף בגיטי נשים אינו גוזר כן בשיחורוי עבדים, [ועיין מהרש"א וקרני ראם. משיטתו של רב יהודה אמר שמואל יוצא: שלפי ר"מ - מותר לסופר לכתוב כל הגט וכ"ש בשאר שטרות, וצריך להניח רק מקום החתימה, וכל התנאים במשנתנו ס"ל עידי מסירה כרתין].

שיטת ר' שבתי בשם חזקיה

ת"ק דמשנתנו הוא ר"מ, ובדין הוא שאפי' תורף יכול הסופר לכתוב קודם הגירושין, ומפני התקנה, היינו שתיקנו להשאיר את המקומות הנ"ל ריקים, משום קטטה, פי' שאם תראה האשה גט מזומן אצל הסופר, תחשוב שבעלה אמר כן לסופר ויבואו לידי קטטה, לכן תיקנו שיניח מקום השמות, משום קטטה, מקום הזמן משום מוקדם, פירש"י (ד"ה ור"מ): שלפי פירוש זה א"צ להניח מקום "הרי את מותרת לכל אדם".

שיטת רב חסדא בשם אבימי

סברת ת"ק המחייב את הסופר להניח את המקומות הנ"ל ריקים היא משום תקנת עגונות.

לפי הלשון הראשון בגמ' - ת"ק סובר כר"מ, דעידי חתימה כרתי, ובדין הוא שהסופר יכול לכתוב אפי' את התורף, ורק משום תקנת עגונות, שפעמים יהיה ביניהם קטטה, ויכעס עליה, ויזרוק לה את הגט, ומשאיר אותה מגורשת.

ולפי הלשון השני בגמ' - ת"ק סובר כר' אלעזר, דעידי מסירה כרתי, ובדין הוא שאפי' טופס נמי לא לכתוב, אלא שלפעמים ילך למדינת הים, ולא ימצא סופר, וישאיר אותה וילך בלא גט. [והרי"ף ורוב הראשונים פסקו כדעת ר"א בסיפא, שיש לסופר להניח אפי' טופס אטו תורף - ובכלל זה המשפט "הרי את מותרת לכל אדם" - ומוסיף המאירי: שאם השאיר מקום "הרי את מותרת לכל אדם" הגט כשר, והרשב"א הוסיף: שבדיעבד יכולה לינשא בו לכתחילה, אבל לפי הרמב"ן אליבא דר"א - פסול אפי' בדיעבד, והרמ"ה הוסיף: דאם נשאת תצא, והרא"ש מביא את ב' הדעות, ומסיים: שאם הבעל לפנינו טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר, עוד סובר הרמב"ן, שיש לפסוק כדעת ת"ק, שמותר לכתוב טופסי גט, ולהשאיר מקום האיש, האשה, הזמן, והרי את מותרת, שצריך לכתובם בשעת הגירושין. בשיטת הרמב"ם יש שינוי נוסחאות - עיין ר"ן, מאירי, ובכ"מ וע"ע ביש"ש סי' ג'].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג מגירושין הל' ד') נפסק: מפני תקנת סופר התירו חכמים לסופר, שיכתוב טופסי גיטין ויניח מקום האיש, ומקום האשה, ומקום הזמן, ומקום "הרי את מותרת לכל אדם", כדי שיכתובם לשם האיש המגרש, ולשם האשה המתגרשת, ואח"כ יחתמו הנעדים לשמו ולשמה.

בש"ע (ח"מ סי' מה סעי' א') נפסק: סופר שבא לכתוב טופסי שטרות כדי שיהיו מצויים אצלו הרשות בידו, ויכול לכתוב הכל, שם הלווה והמלווה, והמעות, רק שיניח מקום הזמן, שלא יהיה מוקדם.

ג. צריך להניח מקום הזמן אף אם מגרש מן האירוסין

זהו לא רק למ"ד שתקנת זמן בגט מן הנשואין הוא משום "שמה יחפה בת אחותו", ששייך טעם זה גם במגרש מן האירוסין, אלא זהו אף למ"ד "משום פירי" [מחלוקתם - עיין לעיל דף יז. יז. ובמש"כ לעיל פ"ב תשרי דף, ואף שבגרושה מן האירוסין אין פירי, מ"מ מודה משום "תקנת הולד", דשמה יאמרו "גיטה קודם לבנה".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ט. מי שאמר "כתבו גט לארוסתו, לכשאכניסנה אגרשנה", האם הגט גט, ומדוע? דף כו:

תשובה:

לפי סוגייתנו - הגט אינו גט, גזירה שמא יאמרו "גיטה קודם לבנה".

לפי רש"י (ד"ה אינו גט) - זהו משום שהוי גט ישן, ודין גט ישן - עיין לקמן דף עט: ובמש"כ לקמן פרק ח' תשר' יז, וכתבו התוס' (ד"ה לכשאכנסנה): שלפי"ז בדיעבד אם נתגרשה תנשא לכתחילה, כדין גט ישן.

ולפי ר"ת - זהו משום שכנסה, דודאי איכא ביאה לכן אינו גט אפי' בדיעבד, [כפשוטו הגמ' "אינו גט" דמשמע אפי' בדיעבד], משא"כ בגט ישן שהוי רק ייחוד בעלמא לכן בדיעבד אם נתגרשה תנשא לכתחילה.

התוס' (שם) הביאו שלפי הסוגיא (ביבמות) - הגט גט, וכתבו: שלרש"י ניחא, דהיינו שבדיעבד אם נתגרשה יכולה לינשא לכתחילה כדין גט ישן, ולשיטתם כתבו: שצ"ל שבגמ' ביבמות מדובר, כשכתב בו זמן הנתינה, דאפי' גט ישן לא הוי, משא"כ בסוגייתנו שמדובר כשכתב את הזמן שקודם הנישואין.

י. האם חוששין למיחזי כשיקרא או לא? דף כו:

תשובה:

לפי רב פפי - חוששין.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה וליתא) אליבא דרב (שבסוגיין) - לא חוששין, ואפי' בשאר שטרות, וכן פ' ר"ת במסכת כתובות, דף כא: ד"ה האמר, ופסק ר"ת שלא חוששין.

ולפי התירוץ השני בתוס' (בסוגיין, וכן דעת ה"מ בתוס' בכתובות שם) - לכו"ע חוששין למיחזי כשיקרא רק במעשה ב"ד, אבל בשאר שטרות לא חוששין, וולפי התוס' בכתובות שם בשם ר"י מדנפיר - לכו"ע, לכתחילה חוששין, ובדיעבד לא חוששין, עיי"ש.

הלכה:

בשו"ע (חור"מ סי' מו סעי' כד) נפסק: ומותר לכתוב הקיום בשטר קודם שיתקיים השטר, שאין הכתיבה עיקר אלא החתימה, ויש חולקים.

יא. המוצא גיטי נשים באופנים דלהלן, האם יחזיר לאשה או לאיש, כשאמר "תנו לה ותגרש עכשיו" או כשלא אמר כן או כשהבעל אומר "תחזירו לאשה דממנה נפל שכבר גרשתיה", כששיירות מצויות או כשאינן מצויות, כשמצא הגט לאלתר או לזמן מרובה, כשהוחזקו ב' יוסף בן שמעון או כשלא הוחזקו, כשנמצא בב"ד או מחוצה לו, כשמצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו, וכשאינו מכירו, ומדוע? [בחלק התשובות כתבתי שאלה זו בנוסח שונה - עיי"ש] דף כז. כז:

...להלן הנוסח שבחלק התשובות

יא. המוצא גיטי נשים באופנים דלהלן, האם יחזיר לאשה או לאיש: א) כשהבעל לא לפנינו. ב) כשהבעל מודה, ובאופנים דלהלן: 1. כשאמר "תנו" ומצאו לאלתר או כששיירות לא מצויות. 2. כשאמר "תנו" ומצאו לזמן מרובה או כששיירות מצויות, כשהוחזקו ב' יוסף בן שמעון וכשלא הוחזקו. 3. גט שכתוב בו "הנפק", והשמות שבגט כשמות האשה ובעלה. 4. כשנמצא בב"ד. 5. ועוד אלו אופנים מובאים בסוגייתנו שלכו"ע ובכל מקרה הדין הוא שיחזיר, כשמצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו, וכשאינו מכירו, ומדוע? [בחלק... השאלות כתבתי שאלה זו בנוסח שונה - עיי"ש] דף כז. כז:

תשובה:

א. מצא גיטי נשים והבעל אינו מודה שכתבו או אינו לפנינו

לא יחזיר [לא לזה ולא לזה - כמבואר בברייתא, ופירש"י ד"ה לא לזה, דלבעל לא, דחיישינן שכבר נתנו לה וממנה נפל, ועדיין לא נתן לה כתובתה, וכשתתבע כתובתה יאמר "פרעתיך, ונתנו לי את הגט כדי שלא תגבי בו שוב", וכן לא יחזירו לאשה, שמא תינשא בו, והרי הבעל אינו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מודה, שאני אומר "כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם", ונהחידוש הוא שלא יחזיר אף אם האשה אומרת "שכבר נמסר הגט לידה וממנה נפל" – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשכז, ומבואר בתוס' (ד"ה הא, הראשון): שהדין שלא יחזיר הוא דוקא כשלא ראינו גט בידה לפני שנפל, אבל אם ראינו גט בידה, והאשה תובעת "שיחזירו לה ויהיה לה ראייה כדי שתוכל לינשא שנית" – פשוט שמחזירים לאשה, כדי שיהיה לה לראיה, שהרי כבר מגורשת, וזהו אפי' נפל לזמן מרובה, ואפי' הבעל מכחיש. ההלכה לכל תשובה זו – עיין בסוף התשובה.

ב. כשהבעל מודה

לפי תוס' (ד"ה הא) – היינו שהבעל אומר "תחזירו לאשה דממנה נפל שכבר גרשתיה", ולפי רש"י (ד"ה מודה) – היינו שאומר "ליתנו לה", (בפשוטות לתוס' ה"ה בציור של רש"י, ואילו לדעת רש"י – עיין אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמ"ה ובהערה 190).

באופנים (המובאים לקמן בדינים בסמוכים) שאין לחשוש שגט זה נפל מאחר – הבעל נאמן ויחזיר לאשה, ואפי' לזמן מרובה, ומבואר בתוס' (ד"ה בזמן, על פי הגמ' בב"ב): שאם הבעל היה אומר "גירשתיה" באופן שאפשר לפרש שגירשה לפני זמן קצר – נאמן, ובאופן זה אפי' נפל מאחר נחזיר לה לראיה בעלמא, שהבעל נאמן לומר "גרשתיה" רק להבא, אבל לא למפרע, ובסוגיין ידוע שלא בא לידה לאחרונה בתורת גירושין, שהרי עכשיו רק נמצא הגט, לכן אינו נאמן להבא כמו שאינו נאמן למפרע, ו"יחזיר לאשה" היינו בעדים, ותתגרש בו בחזרה זו. (המהרש"ל כתב: שלמסקנת הגמ' שם אף באומר "גירשתיה עכשיו" אינו נאמן – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמ"ה, תשמ"ה, עיי"ש).

בתוס' (ד"ה הא, ע"פ הגמ' בב"מ דף יח.) מבואר: שלפי הדעה הסוברת שלבעל יש פירות עד שמגרשה – כשבאה לטרוף כתובתה מלקוחות צריכה להביא ראיה מתי הגיע גט לידה, דשמא כתב ליתן בניסן ונתן בתשרי, אבל למ"ד שמשנתן עיניו לגרשה (היינו משנתן חתימה – תוס' לעיל יז: ד"ה איפוך, ובסוגיין סוד"ה הא, השני) אינו זכאי בפירות האשה – אינה צריכה להביא ראיה, שהרי כבר בניסן הפירות שייכים לאשה ולא לבעל, והאשה שטורפת מהלקוחות שקנו מהבעל אחר ניסן כדין טורפת.

האופנים שאין לחשוש שגט זה נפל מאחר, הם כדלהלן:

1. **אם אמר "תנו" ומצאו את הגט לאלתר**, ולפי ר' נתן – היינו כדי שתעבור שיירא ותשרה, וכן נקט רש"י בב"מ דף יח. ד"ה מצא לאלתר, וע"ע באמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשלא, ולפי ר"ש בן אלעזר – כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם, ופירש"י ד"ה כדי שיהא: "כלומר אין הדבר תלוי בשיעור", אך הריטב"א הביא ש"מ: שלפי כל הדעות זהו שיעור זמן, ולפי דעת י"א – כדי זמן שלא שהה שם אדם, ולפי רבי – כדי לכתוב את הגט, ולפי רבי יצחק – כדי לקרותו, ולפי אחרים – כדי לכתבו ולקרותו, בשו"ע נפסק: כמ"ד "שראה שלא עבר שם אדם", או כשאין השיירות מצויות ואפי' לזמן מרובה – הגט כשר ליתנו לאשה להתגרש בו, וזהו לפי רש"י בב"מ דף יח. ד"ה הא, עיין במהר"ם ש"ף, ובאמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמ"ה, ובהערה 190, ואפי' הוחזקו ב' יוסף בן שמעון, [לפי רש"י בב"מ דף יח. ד"ה ואפי' – היינו שהוחזקו בעיר אחת שנכתב בה הגט שנים ששמוותיהן שוין, ולפי המאירי והראב"ד בהשגותיו – היינו רק כשהוחזקו באותה עיר הכתובה בגט].

ומבואר בתוס' (ד"ה כאן): שזהו מפני שאנו יודעים "דמזה יוסף בן שמעון נפל", ונהחכמת שלמה על התוס' שם ד"ה מעולם, כתב: שהם חולקים על התוס' ד"ה כאן, שפירשו: שלא ידעין שממנו נפל, ושם יודעים שממנו נפל, והעדים מעידים "שחתמו על גט אחד", מחזירים לבעל גם בלא דבריו, והמהרש"א חולק עליו, עיי"ש.

עוד בתבו: שסוגייתנו סוברת כרבי אלעזר דאמר "עידי מסירה כרתי", ולכן הגט כשר וא"צ מוכיח מתוכו, אבל לפי ר"מ הסובר עידי חתימה כרתי – כל שיש ב' שמעון בן יוסף, אין הגט כשר, אף אם הגט לא נפל, כיון שלא מוכיח מתוכו שהוא של זה, וכשר רק במשולשים פי' שכתוב גם את שמות הסבים, דמוכח בתוכו למי נכתב, [ורש"י לעיל דף כד: ד"ה הא גדולה, ובעוד מקומות חולק וסובר, שגם לפי ר"מ א"צ מוכח מתוכו – עיין מש"כ לעיל פרק א' תשובה ו', ופרק ב' תשו' כב, לו דין א'].]

2. **כשמצאו לזמן מרובה והשיירות מצויות והוחזקו ב' יוסף בן שמעון בעיר אחת, דהיינו תרתי לריעותא** – לכו"ע לא נותנים לאשה, אפי' הבעל אומר "תנו", דחיישין שמא הגט שמצא נפל מאדם אחר ששמותיהן שוין, ועיין עוד במש"כ על מסכת בב"מ פרק א' תשובה פ' דין ב' אופן 2, וכן שמות נשותיהן שוין, כ"כ רש"י בב"מ דף יח. ד"ה ואפי', וע"ע באמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשלב, החשש של שני יוסף בן שמעון – לפי התירוץ השני בתוס' בב"מ דף כ: ד"ה איסורא – הוא רק מדרבנן. עוד יש שכתבו שזה דוקא כשהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר בה נכתב הגט, אבל אם במקום הכתיבה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לא הוחזקו – מתירים את הגט אף שבמקום שנמצא הגט הוחזקו, וכן מדויק מרש"י בב"מ שם, ובדף יח: ד"ה היכא דמזבני, וד"ה איכא דאמרי, ויש שהוכיחו מתוס' בב"מ ד"ה והוא שהוחזקו, ועוד ראשונים, ש"הוחזקו" היינו במקום שנמצא הגט – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשכט, ובהערה 21].

אם כשלא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון

לפי רבה - מחזירים, [הר"ן בשם יש מי שאומר כתב: שרב ירמיה ורב אשי סוברים כן, אבל רוב הראשונים כתבו: שר' ירמיה ורב אשי לא חולקים על רבה] - **אע"פ שהשיירות מצויות, שהרי לא הוחזקו.**

ולפי רב זירא - לפי צד א' בגמ' סובר כרבה, ולפי צד שני - חולק על רבה, וסובר שלא מחזירים, [הר"ן בשם יש מי שאומר, כתב: שרב ירמיה ורב אשי סוברים כן, אבל רוב הראשונים כתבו: שר' ירמיה ורב אשי לא חולקים על רבה – דכל שהשיירות מצויות חוששים שמא יש עוד עיר כשם העיר הזאת, ויש שני אנשים ששמותיהם שוים, והגט נפל מהאחר. ורש"י כשהוחזקו שאין שיירות מצויות – רא"ש, ובתוס' בב"מ ד"ה חיישינן, ביארו שלדעה שחוששין לשני שירי היינו רק בגט שנפל, אבל בלא נפילה ולא הוחזקו – לא, ונחשב למוכח מתוכו שנכתב ליוסף בן שמעון זה – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמ, עיי"ש].

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קלב סעי' ד') נפסק: המביא גט ונפל ממנו במקום ששיירות (פי' חבורות של אנשים הולכי אורח) מצויות או אפי' במקום שאין השיירות מצויות בעיר שנכתב הגט הוחזקו ב' ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים, אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר שום אדם שם משעה שנפל עד שמצאו או אפי' לא מצאו לאלתר ויש לו סימן מובהק או טביעות עין בגט או אפי' אין לו סימן וטביעות עין בגט אלא שמצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סימן או טביעות עין בכלי ויודע שלא השאילו לאחד או שמצאו קשור בכיס או בארנק או בטבעת, שחזקת כלים אלו שאינם משאילים לאחרים או שמצאו בביתו בין כליו, כשר ולא חיישינן שמא אחר הוא, אבל אם אינו יודע אם עבר אדם שם, ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט, חיישינן שמא לא זה הגט שנאבד לזה, ואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר כשנכתב, וכן אם ראה שעבר אדם שם אפי' לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, חיישינן אפי' היה כותי שעבר שם, אא"כ עידי הגט אומרים "מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האישה הזה", אפי' אינן מעידין בפירוש שזה הוא חתימת ידם, כגון שאין הגט עתה בפנינו כשר, וכגון דאיכא עדים דלא איתחזקו אנשים ששם של אלו (העדים), אבל יש עדים אחרים ששם כשם אלו, חיישינן עד שיעידו שזה הוא חתימת ידם או שיאמרו העדים "אנו מכירים הגט, שיש לנו בו סימן מובהק, שיש בו נקב בצד אות פלוני", ואפי' אינם אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו, ואם התובע אומר הסימן אינו מועיל אלא א"כ יאמר אותו קודם שיראה הגט, אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובע, שאין מועיל טביעות עין להכשירו, אלא כשמצאו אותו בעצמו שאבד לו, ואם הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא שכיחי שיירות, מחזירין אותו בלא סימן, אפי' שהיה כדי שיעבור אדם שם, ויש שפסקו: שאם אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות, אפי' מצאו לאחר זמן מרובה לא חיישינן שמא אחר הוא, אפי' הוחזקו באותו משום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים, ואם עבר במקום שהשיירות מצויות, אם מצא מיד ועדיין לא שהה אדם שם מהעוברים או שמצאו בכלי שהיחו בו ויש בו טביעות עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו, ואם הוחזקו באותו המקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים, אם אבד במקום שהשיירות מצויות, חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם אע"פ שלא שהה, אבל אם לא עבר אדם שם הרי הוא בחזקתו, וי"א שאם הוכר ע"ס העיר כגט, אין לחוש לשיירות מזויות, לאין חוששין לשני עיירות ע"ס (תשו' הרא"ש כלל מה). ובביאור שיטת הרמב"ם פ"ג הל' ט' י' – עיין מ"מ ולח"מ, בביאור שיטת השו"ע – עיין גר"א וב"ש ס"ק י', וב"ש"ש סי' ה'.

3. גט שכתוב בו "הנפק" והשמות שבגט כשמות האשה ובעלה, לפי תוס' (ד"ה בבי דינא) - הדין כמו בגט שלא כתוב בו הנפק, שכשיש תרתי לטיבותא מחזירים, וכשיש תרתי לריעותא אין מחזירים, וכשיש חדא לריעותא הדין תלוי במחלוקת אמוראים, ויש שכתב, שגם רש"י סובר כתוס' – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמ].

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סה סעי' יב) נפסק: מצא איגרות שום ואיגרות מזון, (פי' איגרות שום שומת ב"ד נכסי לוה ונתנו למלוה ופי' איגרות מזון שקיבל עליו לזון את אשתו), שטרי חליצה, ומיאונין, ושטרי בירורין, וכל מעשה בית דין, כגון חלטתא, (פי' חלטתא שהחליטו וגמרו ב"ד נכסי לוה למלוה, ושטרי בירורין שזה בורר לו אחד וזבול"א או שטרי טענות, שטענו בב"ד ששורב אינם יכולים לחזור מהם) יחזיר לבעליו.

4. נמצא בב"ד - דינו כנמצא במקום שהשיירות מצויות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קנג) נפסק: המוצא גט אשה בשוק, אם האשה נותנת סימן שאומרת "נקב יש בצד אות פלוני", ואומרת "שכבר נתגרשה בו וממנה נפל", יחזירה לה אפי' אם הבעל מכחישה ואומר "שממנו נפל ולא גירשה מעולם, אלא שצוה לכתבו ועדיין לא נתנו", אפי' אם גם הוא נותן בו סימן, ואם אינה נותנת בו סימן והבעל מכחישה, לא יתנוהו לא לו ולא לה, וכו'. ואם הוא מודה שנתגרשה בו, והיא שואלת אותו לגבות בו כתובתה, והוא אומר "שכבר פרעה והחזירתי לו וממנו נפל", מחזירו לה אפי' אינה אומרת "נקב יש בצד אות פלונית", רק בשאר סימן שאינו כ"כ מובהק, וכו'.

5. יש אופנים נוספים שלכו"ע ובכל מקרה יחזיר לאשה: א. כשעידי הגט מעידים "שלא חתמנו אלא על

גט אחד של יוסף בן שמעון זה", וכן הוא לפי גירסת רש"י בסוגיין, הר"ן והריטב"א בסוגיין גרסו כרש"י – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשמח, ובהערות 110, 109], והבעל אומר "שהוא אותו יוסף", ולפי הגירסה אחרת המובאת בתוס' (ד"ה מעולם) – זהו אפי' כשהעידו "שלא חתמו אלא על גט אחד של שמעון בן יוסף", וכתבו התוס' (שם): שלפי רש"י צ"ל שלא ראו העדים חתימת הגט, שאם ראו פשיטא שיחזיר, דהא ודאי לא חיישינן, ודהיינו שמדובר שאין הגט לפנייהם אלא בעיר אחרת – ריטב"א, ועיין מהר"ם על התוס' שם]. ב. דקאמר סימנים מובהקים של הגט, וכן הוא לפי גירסתנו בסוגיין וגירסת רש"י ד"ה כגון דקאמר, "האי שליח שאיבדו", והתוס' בסוגיין ד"ה כגון, הביאו ש"ג "דקאמר"י, דהיינו העדים, וש"ל שעדים נאמנים אפי' כשראוהו כבר, והשליח רק קודם שראוהו. הבאר הריבב בס"ק ג' בשם בעל העיטור כתב: שסימן מובהק היינו דוקא "נקב בצד אות פלונית", אבל בצד "מילה" פלונית לא היו סימן מובהק, ומבואר בתוס' (ד"ה אי): שלאדם שאינו ת"ח מחזירים ע"י עדים, [הרי"ף והרא"ש הביאו את דברי הגמ' לקמן דף כח. "היא אומרת סימני הגט" מחזירין לה, וכתב הרא"ש, דזהו אפי' בסימן שאינו מובהק – אמ"ה בב"מ חלק א' עמ' תשנא]. ושלמ"ד סימנים דאורייתא - יחזיר אף בסימנים שאינם מובהקים. ג. לתלמיד חכם - יחזיר אף בטביעות עינו, בגט [הרמב"ם משמיט אופן זה – עיין מ"מ ולח"מ].

6. מצאו את הגט בחפיסה או בדלוסקמא וגם מכירו - כשר.

לפי רש"י (ד"ה מצאו בחפיסה) - היינו ע"י סימן, ולא מבואר ברש"י איזה סימן. לפי הריטב"א – בסימן מובהק או בטביעות עין, ולפי הרשב"א – אף בסימן שאינו מובהק, ואם מכירו בלא שהניחו בחפיסה או בדלוסקמא.

לפי רש"י (במשנה ד"ה אם מכירו) ולפי פירוש הא"ב בתוס' (דף כח. ד"ה מצאו) - ג"כ כשר, דכוונת המשנה "אם מכירו" היינו "או שמכירו", ולפי פירושם זה, הגט כשר גם אם מצאו אחר באופן שידוע שהוא שלו וגם שבתוכה איבדו – מהרש"א על התוס' שם].

ולפי התוס' בפירושם הראשון - "מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר", זהו דין אחד, שכשר רק מפני שסומכים על הכרתו, ולכן צ"ל שכשר רק אם מצאו הוא בעצמו, ומכירו היינו את החפיסה ואת הדלוסקמא, ונאמן אף אם הוא לא צורבא דרבנן, במיגו דאי בעי אמר "לא איבדתי", ולפי הריטב"א והר"ן – נאמן מפני שאין למה לחוש, ולפי המ"מ פ"ג מגירושין סוף הל' ט' – מפני שעד אחד נאמן באיסורין, ובפשוטות כוונתם אף כשאין מיגו, ומדובר שלא מכיר את הגט, כי אם מכיר את הגט נאמן גם בלא שמצאו בחפיסה, ורק באופן שלא חוששין לשאלה, דהיינו שקים לנו שלא השאיל או שיודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו. [לפי גירסת רש"י על הרי"ף – הגירסא במשנה לא "אם מכירו" אלא "ומכירו", ולפירושו כדי להחזיר לו את הגט, צריך שיכיר גם את הכלי וגם את הגט. הרשב"א, והרמב"ן כתבו: שכן סובר הרמב"ם, שפסק בפרק ג' מגירושין הל' ט', "או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט כשהיה כרוך, הרי הוא בחזקתו מתגרש בו", והמדיר על הרשב"א הערה 134, מעיר: שאף שלשניהם טביעות עין בלבד לא מהני, מ"מ לשיטת רש"י יש צורך בנתינת סימן בכלי, ואילו להרמב"ם די שימצא הגט בכלי וטביעות עין בגט].

ב. המביא גט והניחו זקן או חולה, האם חוששין שמא מת ונתבטלה השליחות, ומדוע: דף כח. כח:

תשובה :

במשנתנו מבואר: שיכולים ליתן את הגט לאשה, דהעמד דבר על חזקתו, דהיינו שעדיין הוא חי.

לפי הפירוש הראשון בגמ' אליבא דרבא - זהו רק בזקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים, אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא, וכ"ש אם הוא בן מאה שנה שלא יתנו הגט לאשתו, רש"י (ד"ה איפליג) מפרש: "גבורות" היינו שמונים ואחת או יותר עד תשעים קרוב למות הוא, ולאחר מיכן "כיון דאיפליג איפליג, ואבל הסור בשם הרמ"ה, כתב: "גבורות" היינו שמונים ועד מאה אין לו חזקת חיים, ואביי הביא ברייתא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מפורשת לענין זקן, שלא כרבא, ולכן סובר אביי - שבכל זקן מעמידים את הבעל על חזקתו שהוא חי.

לפי הפירוש השני בגמ' אליבא דרבא - עד שהגיע לגבורות מעמידים אותו על חזקתו, וכן אם הפליג והגיע למאה, דאמרינן כיון דאיפליג איפליג, אבל זקן בן גבורות למאה לא מעמידים אותו על חזקתו. והר"ף הרמב"ם ועוד ראשונים, פסקו: כאביי שלוקן יש חזקת חיים, וגם פסקו: שלגוסס אין חזקת חיים, דהיינו שאביי לא חולק על רבא בענין גוסס, וע"ע בקרבן נתנאל אות מ', בשם הראב"ן, ובתפארת יעקב.

ולפי אביי - משנתנו כר"מ שלא חושש למיתה, ושרבי יהודה חולק וסובר, שחוששין למיתה בכל מקרה, ולא נותנין לה את הגט גם אם השולח אינו זקן ואינו חולה, ולפי רבא - משנתנו אפי' כרבי יהודה, משום "דלשמא מת לא חיישינן".

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' סח) נפסק: שליח שהביא גט, אין חוששין שמא ביטלו הבעל או שמא מסר מודעא ונתנו לאשה, בחזקת שהוא חי אפי' הניחו זקן או חולה, וי"א דוקא חולה כילי שמים, אבל כוכה ונעשה טריפה לינו כנוסס (הגהות אלפסי), אבל אם הניחו גוסס, לא יתנו לה שרוב גוססין למיתה, ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת, ויש מי שאומר: דהא דאמרינן בזקן, דוקא בפחות מכן פ' או יותר מק', אבל מכן פ' (טור נקט הרמ"ם) עד בן מאה דינו כגוסס.

יג. אלו נפק"מ עולים לדינא אם חוששים למיתה? דף כח. כח:

תשובה :

1. בת ישראל שנישאת לכהן והלך בעלה למדינת הים באופן שאמר לה "הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי"

לפי רבי יהודה - חוששין ל"שמא ימות", ולכן אסורה לאכול בתרומה.

לפי רבי ר"ב - אין חוששין למיתה, ומותרת לאכול בתרומה, דבחזקת שהוא קיים, וזהו אף אם בעלה הכהן זקן או חולה, כנ"ל לענין גט - כס"מ פ"ט מתרומות הל' ג'.

2. אם באופן שלא אמר לה כלום, לפי אביי - גם בזה הדין תלוי במחלוקת ר"מ ור"י, ולפי רבא - לכו"ע ל"שמא מת" לא חיישינן.

בתוס' (ד"ה הא) מבואר:

1. לשמא ימות לזמן גדול - לכו"ע חוששין, ולכן ד' אחים שנים מהם נשאו ב' אחיות, ומתו הנשואין שתי אחיות - הגמ' ביבמות אומרת: שהרי אלו חולצות ולא מתיבמות, דקסבר, אסור לבטל מצות יבמין, ודילמא אדמיבם חד מיית אידך, ופי' יבם שני, וקא מבטל מצות יבמין.

2. לשמא ימות לזמן מועט, לפי ר"ב - לא חוששין, ולכן בלוקח יין מבין הכותים אינו חושש לבקיעת הנוד, וטעם החולקים על ר"מ - עיין מש"כ על מסכת סוכה פרק ב' תשו' יט.

3. לשמא מת לאלתר - לא חוששין, לכן אשת כהן שיצא בעלה מפתח ביתה - יכולה לאכול בתרומה גם כשאינה רואה פני בעלה.

4. לשמא מת לזמן מרובה - אביי (בסוגיא) מדמה זאת לשמא ימות לאלתר, דכמו בשמא ימות לאלתר פליגי ר"מ וחכמים, כך בשמא מת לזמן מרובה, ורבא חולק עליו וסובר, שאפי' בשמא מת לזמן מרובה לכו"ע לא חוששין, דהעמד דבר על חזקתו.

יד. אלו קרבנות אינם חייבים בסמיכה, האם סמיכה מעכבת אפי' דליעבל, באלו אופנים אין מקריבים את הקרבן בלא סמיכה, ובאלו אופנים מקריבים בלא סמיכה, ומדוע? דף כח:

תשובה :

1. קרבן אשה - אינו חייב בסמיכה, רש"י (ד"ה בקרבן) הביא את הגמ' (בקידושין), שלומדת זאת, מדכתיב "דבר אל בני ישראל, וסמך", בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

2. חטאת העוף - אינה צריכה סמיכה, ומבואר בתוס' (ד"ה והא): שלפי רבי יהודה - גם יורש המביא קרבן אביו אינו סומך, עוד מבואר בתוס' (שם): שאף שסמיכה אינה מעכבת, מ"מ כשאפשר לקיים מצות סמיכה יש להקפיד לעשותה, ואין להקריב את הקרבן בלא סמיכה, לכן בדין המובא בסוגייתנו **"השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו"**, צ"ל שזהו דוקא בקרבן נשים או בחטאת העוף, דבקרבן החייב סמיכה לא מקריבין, הואיל ויכול להביאו בעצמו ולסמוך, **וכן בדין קדשים שנתערבו מין במינו שיקרב לשם מי שהוא**, צ"ל שזהו דוקא בקרבן נשים או חטאת העוף, דבקרבן החייב סמיכה לא, הואיל ואפשר ברעייה, **וכן בחמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחת מהן**, דפטורין מלעשות פסח שני מספק, ולא מחייבים אותם להביא קרבן ולהתנות במותר הפסח, הואיל ולא יוכלו לעשות סמיכה, דפסח לא חייב בסמיכה ומותר חייב, ולכן זה נקרא אי אפשר, ופטורין מלהביא, אבל כשאין תקנה אחרת - מקריבין את הקרבן בלא סמיכה, ולכן: **ערל וטמא המשלחים קרבנותיהן בלא סמיכה צ"ל: שזהו דוקא כשא"א להמתין, כגון: שמתו אחיו מחמת מילה, דאי אפשר למול בכל ענין, וטמא, כגון: זב ומצורע שאין רפואתו תלויה בעצמו, או כגון שהיה עובר בבל תאחר אם היה ממתין, וכן בהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר, וכן יורש שמביא קרבן אביו, שאין להם תקנה אחרת מקריבין אותם בלא סמיכה, ובחתיכת חלב וחתיכת חולין, ששנים אכלום ולא יודעים מי אכל חלב ומי שומן, שניהם מביאים חטאת אחד בלא סמיכה ומתנים, ובשני נזירים שאמר להם אחד "ראיתי אחד מכס שנטמא ואיני יודע איזהו, ששניהם מביאים קרבן אחד בלא סמיכה, צ"ל שזהו מפני שכשמביאים קרבן אחד מספק, תיקנו חכמים שמותר להביא בלא סמיכה, כדי לפטור את עצמו, אבל להביא קרבן ודאי כבה' שנתערבו פסחיהם, לא התירו, והרש"ש הגיה במקום "ודאי" צ"ל "אחר".**

טו. בת ישראל הנשואה לכהן או בת כהן הנשואה לישראל שבעליהן היו בעיר שהקיפוה כרקום או בספינה המטורפת בים או שיצאו לדון למיתה או שהיו בעיר שכבשוה כרקום או בספינה שאבדה בים או כשנגמר דינם למות בבי"ד של יהודים או של גוי, האם נשיהם מותרות לאכול בתרומה, ומדוע?

תשובה:

א. עיר

1. כשהקיפוה כרקום, ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לדון - הרי הם בחזקת קיימין.

2. כשכבשוה כרקום ועל ספינה שאבדה בים - נותנים להם חומרי חיים וחומרי מתים, דהיינו: בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא יאכלו בתרומה. [מרש"ד ד"ה המוטרפת משמע ש"אבדה". היינו שטבעה בים, והרמב"ם בפי' המשניות, והמאירי מפרשים: שנשברו הכלים והעצים שלה ונאבד הכל ונשארה הספינה על פני המים וכו' ולא נשאר עוץ ולא משושות שלה, ומשמע שאם טבעה ממש - אנשיה בחזקת מתים]. ההלכה - עיין בדין הבא. [הירושלמי כותב: שזה רק בכרקום של אותה מלכות, אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטים הם, ולא איתפריש אם חילוק הירושלמי הוא בענין עיר שהקיפוה או בעיר שכבשוה, חילוק זה מצינו בבבלי, על מסכת כתובות דף כז. בדין כהנות הנמצאות בתוכה אם פטולות הן מחזשש שנאנסו, וברש"י שם ד"ה פטולות, ביאר: שבכרקום של אותה העיר אינן נאסרות, והתוס' שם ד"ה כאן, מפרשים: להיפך, ובקרבן נתנאל בסוגיין, אות נ' כותב: שהרשב"א מפרש את חילוק הירושלמי על "כבשוה" ובסוגיין, כפי' התוס' שם, שכרקום של מלכות אחרת נותנים להם חזקת חיים כי אין להם פנאי להרוג, אך בעל הטור בפסקי הרא"ש סי' ה', ובטור סי' קמא, מפרש: שחילוק הירושלמי הולך על "הקיפוה" - עיין בב"י שם ד"ה וכן בעיר. הרי"ף והרמב"ם לא מביאים את חילוק הירושלמי, ובשו"ע פסק כהטור].

ב. היוצא ליהרג

לפי הלשון הראשון ברב יוסף - נותנים לו חומרי חיים וחומרי מתים בשני אופנים, **1. כשנגמר דינו בבי"ד של ישראל, דחוששים שימצאו לו זכות אף אחר שנגמר הדין ויחזירו את הדין, ודוקא כשאינו בורח, אבל במי שנגמר דינו וברח לא אמרינן שמא ימצאו לו זכות, 2. וכן כשנגמר דינו בבי"ד של עכו"ם אחרי שחתמו "פורסי שנמג", שאז כבר לא לוקחים שוחד, ולכן אינו בחזקת קיים, אבל אם לפני שחתמו "פורסי שנמג", נותנים לו חומרי חיים וחומרי מתים, כיון שלוקחים שוחד.**

ולפי הלשון השני ברב יוסף - נותנים לו חומרי חיים וחומרי מתים רק אם נגמר דינו בבי"ד של עכו"ם,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הואיל ומקבלי שוחד, אבל בבי"ד של ישראל בחזקת מת הוא, ולא חוששין שימצאו לו זכות, הואיל וזה לא שכיח. והרא"ש בסי' ה', כותב: שהרי"ף פוסק כלשון א' רק לענין כשנגמר בבי"ד של ישראל, וסובר הרא"ש: שלענין מי שנגמר דינו בבי"ד של גויים אין מחלוקת בין ב' הלשונות, דהלשון הראשון דיבר אחר כתיבת פסק דין, ולכן יש לו דין של בחזקת מת, ובתנאי שישראל מעיד שיצא ליהרג מבי"ד של גויים, והלשון השני מדבר לפני גמר דין, ולכן הוא בספק מת, ולפי הר"ן – יש מחלוקת בין ב' הלשונות שבגמ', והרי"ף פוסק להחמיר כשניהם, שבין בבי"ד של יהודים ובין של גויים נותנים להם חומרות של חיים ומתים, וע"ע בבי"ד סי' יז, ד"ה ומ"ש כן, וביש"ש סי' יט. עוד נחלקו המפרשים מהו שיטת הרמב"ם – עיין בבי"ש שם, במש"ל ובלח"מ פ"ו מגירושין הכ"ט, ובחתי"ס בסוגיין.

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' טט) נפסק: עיר שהקיפה חיל מאותו מלכות והיו במצור, וספינה המסורפת בים, והיוצא לדון בדיני נפשות, הרי אלו בחזקת חיים, ואם היה גט אחד מהם ביד שליח נותנו לאשתו, ותהיה בחזקת מגורשת, אבל עיר שכבשוה כבר או עיר שהקיפה חיל ממלכות אחרת, וספינה שאבדה בים, והיוצא ליהרג בדיני כותים, ומי שגוררתו חיה או שטפו נהר או נפלה עליו מפולת, נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים, ואם היה גט אחד מהם ביד השליח, אינו נותנו לאשתו, ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת, ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע גט לידה, אינו גט.

טז. האם עכו"ם המסיח לפי תומו כשר לעדות אשה, ומדוע?

דף כח:

תשובה :

עכו"ם המסיח לפי תומו כשר לעדות אשה, ודוקא בדבר שאינה תפארת להם, אבל בדבר שתפארת להם אינם נאמנים, ולכן אם אמרו "איש פלוני נהרג בבי"ד של עכו"ם", לא ישיאו את אשתו אף שמסיח לפי תומו.

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז סי' יז סעי' יד) נפסק: כבר אמרנו שהכותי שהסיח לפי תומו משיאין על פיו, כיצד: היה מסיח לפי תומו ואמר "אוי לפלוני שמת, כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי" או שהיה מסיח ואומר "כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת, ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום", וכיוצא בדברים אלו שהם מראים כוונתו להעיד, ה"ז נאמן, וישראל שממע מכותי המסיח לפי תומו, מעיד "שממע ממנו" ותנשא אשתו על פיו, וכן אם אמר "פלוני מת" במסיח לפי תומו, אע"פ שלא אמר דברים אחרים, מקרי שפיר מסל"ת (ריב"ש סי' ע"ז) ויש מחמירים, בד"א כשלא היה שם אמתלא, אבל אם היה אמתלא בשיחת הכותי שמא נתכוין לד"א, כמו שאמר לאחד "עשה לי כך וכך שלא אהרג אותך כדרך שהרגתי לפלוני", אין זה מסל"ת, שכוונתו להטיל אימה עליו, וכן במקום שיש לחוש לשיקלא, שלמדוהו לומר כך, אין סומכין עליו (ר"י נתיב כג), וכן אם שמע מערכאות של כותים שאמרו "הרגנו פלוני", אינם נאמנים, שהם מחזיקים ידי עצמם בכוב, וכן כל כיוצא בדברים אלו, וי"א לכל ערכאות אינם נאמנים אפי' אומרים "שנהרג בדין שלא על ידם" (טור בשם הרא"ש) וכ"ז דוקא בערכאות, אבל שאר כותים משיחים לפי תומם ואומרים "שנודו בערכאות על כותים" נאמנים, (פסקי מהרא"י סי' לד).

יז. המביא גט בארץ ישראל האם יכול לשלחו ביד אחר, ומדוע?

דף כט.

תשובה :

לפי התירוץ הראשון בגמ' - אם לא חלה או שאמר "הולך את" לכו"ע אינו יכול לשלחו ע"י אחר, ואם אמר "הולך" סתם, וגם חלה - הדין תלוי במחלוקת שבין ת"ק לרשב"ג, שלת"ק יכול לשלחו כיון שאמר "הולך" סתם, ולרשב"ג אינו יכול לשלחו.

ולפי התירוץ השני והשלישי בגמ' - אם חלה, לכו"ע יכול לשלחו ע"י אחר בין אמר "הולך" ובין אמר הולך "את", ואם לא חלה ואמר "הולך את", לכו"ע לא יכול לשלחו ע"י אחר, ואם לא חלה ואמר "הולך" סתם - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורשב"ג. ובגמ' בעמ' ב' מבואר: שהשליח יכול לעשות שליח, והשני שלישי, עד מאה, ושם הבעל מת לפני שהגיע הגט לידה, נתבטלו כל השליחים.

לפי שיטת תוס' (ד"ה רשב"ג) - בסתמא אין שליח יכול למנות שליח, וואף בדיעבד לא מהני ואם נשאת תצא, ורק אם חלה ונאנס - יכול למנות, דיש אומדנא שהמשלח אינו מקפיד, ולפי הרמב"ן והר"ן בביאורם האחר - מדין תורה יכול למנות אפי' בסתמא, ומדרבנן יכול למנות שליח אחר רק כשהוא אנוס.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לסיכום:

1. אם לא חלה ואמר "הולך את" - לכו"ע אינו יכול לשלחו ע"י אחר.
2. אם לא חלה ואמר "הולך" סתם, לתירוץ א' - לכו"ע אינו יכול, ולתירוץ ב' וג' - מחלוקת.
3. אם חלה ואמר "הולך" סתם, לתירוץ א' - מחלוקת, ולתירוץ ב' וג' - לכו"ע יכול לשלחו.
4. אם חלה ואמר "הולך את", לתירוץ א' - לכו"ע אינו יכול, ולתירוץ ב' וג' - לכו"ע יכול לשלחו.

הלכה:

בשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' לח) נפסק: השולח גט לאשתו ואמר לו "הולך גט זה לאשתי" או שאמר ליה "אתה הולך", לא ישלחנו ביד אחר אא"כ חלה או נאנס או שפירש לו שיכול למנות שליח, ושליח שליח עד כמה שלוחים, פי' לו "שלא יקלחנו ביד אחר", לא יוכל לעשות שליח אפי' חלה או נאנס (כן משמע בטור), ויש מי שחולק ואמר, ש"הולך" סתם, יכול לשלחו ע"י אחר, אע"פ שלא חלה וב"את הולך", לא ישלחנו ע"י אחר אא"כ חלה או שפירש לו "שיכול למנות שליח".

יח. האומר לשלוחו "טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה", האם יכול השליח לשלוח את הגט ע"י אחר, לכתחילה ובדיעבד, ומה הדין אם אמר להספק "תתן לה הגט ותנו ממנה חפץ פלוני", ומדוע? דף כט. כט.

תשובה:

בכה"ג שמתנה הסכמתו למסירת הגט בנטילת חפץ מסויים, אין השליח יכול לשלוח את הגט ע"י אחר.

לפי ר"ל - זהו מפני שאין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר, ובדיעבד אם שלח ע"י אחר ונתן לה את הגט מגורשת, וזהו לא רק אם הבעל אמר "טול את החפץ ממנה ואח"כ תן לה את הגט", ונתנה לו את החפץ ואח"כ את הגט, אלא זהו אף אם נתן לה תחילה את הגט ואח"כ נתנה לו את החפץ, דס"ל שמה שהבעל אמר תחילה "טול את החפץ", לא קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר לה.

ולפי רבי יוחנן - אם השליח ראשון שינה ונתן לה את הגט תחילה אינה מגורשת, וכ"ש אם השליח שני שינה, משום דהוי קפידא, ונעשה כמי שאומר לו "אל תגרשה אלא בבית" וגירשה בעלייה, "אל תגרשה אלא בימין" וגירשה בשמאל, ומבואר בתוס' (ד"ה שקול): שמשמע שאם הבעל אמר "תן לה את הגט וקח את החפץ" גם לפי רבי יוחנן לא הוי קפידא ומגורשת גם אם שינה. ומהרמב"ן חולק על תוס' וס"ל שגם באופן זה הוי קפידא, וכתב הב"י סי' קמא ד"ה כתב הרמב"ם, שהרמב"ן מודה שאם אמר בפירוש "תן הגט ואח"כ את החפץ" שלא הוי קפידא.

לפי שיטת רש"י (ד"ה ואזל) - אליבא דרבי יוחנן אם הבעל אמר "טול החפץ ואח"כ תן את הגט" והשליח לא שינה מגורשת, ד"לא ישלחנו ביד אחר" שכתוב במשנה, הטעם שחוששין שלא ימסור לשני כהייתן, ולכן כשלא שינה מגורשת.

ולפי שיטת התוס' (ד"ה רבי) - אינה מגורשת, דכיון שאמר "טול את החפץ תחילה", הוי קפידא דבעל שלא יתן לאחר, ושם יתן אינה מגורשת.

לסיכום:

לפי ר"ל - בכל מקרה מגורשת, ולפי רבי יוחנן - האופנים והדינים כדלהלן:

1. כשהבעל אמר "טול את החפץ ואח"כ תן את הגט", והשליח הראשון או השני שינו - אינה מגורשת. ואם שניהם לא שינו.

לפי רש"י - רבי יוחנן מודה לר"ל שמגורשת, שהרי לא שינו.

ולפי תוס' - אינה מגורשת.

2. כשהבעל אמר "תן את הגט ואח"כ טול את החפץ" - בתוס' (ד"ה שקול) מבואר: שלכו"ע מגורשת, ואף אם השליח ראשון או שני שינו ולקחו תחילה את החפץ.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קמא סעי' נא) נפסק: אמר הבעל לשליח "טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה". הרי זה לא ישלחנו ביד אחר, ואם שלחו ביד אחר ונתנו האשה לשליח החפץ תחלה ואח"כ נתן הגט, ה"ז מגורשת, ואם נתן לה הגט תחילה ואח"כ נתנה החפץ אפי' ביד שליח ראשון, אינו גט, אמר לו "תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני" ה"ז לא ישלחנו ביד אחר, שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר, ואם שלחו ביד אחר ה"ז גט, בין שנתנה תחילה בין שלא נתנה אלא בסוף, וי"א שכשאמר לו "טול ממנה חפץ פלוני ותן לה הגט" אם שלחו ביד אחר, אפי' נתנה לו החפץ תחילה ואח"כ נתן לה הגט, (כאן חסר שורות האלה בין המחבר לבין הרמ"א, ובשלחן הטהור הושלם החסר, "מאחר שלא נתנה החפץ ביד השליח ראשון קודם שתקבל הגט משליח שני, אינה מגורשת, כיצד יעשה, יטלנו הראשון מידה ויחזור ויתנו לה בתורת גירושין אחר שיגיע לידו החפץ"). מיהו אם עשה שליח שני, אפי' לא הגיד לו הסגל או החליף לו, אם נתקיים הסגל הכי גט (ריב"ש סי' שיו), אם התנה שתמחול לו "כל זכות שק יש לה עליו", אע"ג דלענין דינא יש לדון מהו בכלל כל זכות, מ"מ יש להחמיר לענין גט, שתמחול כל זכות שק יש לה עליו, ואח"כ תדון עמו מהו בכלל, וכן כל כיוצא בזה (קס ע"ז).

יט. מי שאמר לשנים "תנו גט לאשתי" או לשלשה "כתבו ותנו", האם יכולים למנות שליח אחר, והאם כן הדין גם בשולח מתנה, ומדוע?

דף כט.

תשובה :

א. כשאמר לשנים "תנו גט לאשתי" או לשלשה "כתבו ותנו"

הרי אלו יכתבו ויתנו, ומבואר בתוס' (ד"ה ומילי): שאפי' ר"מ דס"ל כשאמר לג' "תנו גט לאשתי", שיכול למנות שליח דמילי מימסרי לשליח, [עיי' מש"כ לקמן פרק ו' תשובה פ' דין ו', מ"מ באופן דידן מודה דלא מימסרי לשליח, ודכיון שאמר להם בפירוש "כתבו" לא ביד שוינהו אלא עדים – רש"י במשנה לקמן דף סו. ד"ה או לשלשה].

לפי אב"י - זהו משום בזיון דבעל, ולכן אם ידוע שהבעל לא מקפיד אז יכולים למנות שליח.

ולפי רבא - זהו משום שמילי לא מימסרי לשליח, ולכן בכל מקרה לא יכולים למנות שליח.

ב. שליח מתנה

לפי אב"י ורב - אינה כגט, דרק בגט הבעל מקפיד הואיל ויש בזיון דבעל, [אב"י לטעמיה לעיל דין א'] משא"כ במתנה.

ולפי רבא ושמ"אל - הוי כגט, דכמו בגט אינו יכול למנות שליח, משום שמילי לא מימסרי לשליח ורבא לטעמיה לעיל דין א', ה"ה במתנה.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רמד) נפסק: המתנה כגט, שאין אדם יכול למסור דברים לשליח, כיצד אמר לשלשה "אמר לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנהו לפלוני" אין זה כלום, ואם אמרו לאותם העדים וכתבו ונתנו למקבל לא קנה, וכ"ש אם חתמו הם בעצמם, וכן אם אמר לשנים "כתבו וחתמו בשטר מתנה ויתנהו לפלוני", אינם יכולים לומר לסופר לכתוב, אלא הם עצמם כותבים, ויש מכשירין "באומר אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנהו לפלוני".

כ. המביא גט ממדינת הים וחלה, האם יכול לעשות שליח אחר, ומה הדין אם הבעל מת, ומדוע?

דף כט:

תשובה :

א. המביא גט ממדינת הים וחלה

1. עושה שליח בבי"ד ומשלחו, ואומר לפניהם "בפני נכתב ובפני נחתם".

2. השליח השני גם יכול לעשות שליח אחר, ובלבד שיעשנו בפני בי"ד, [לפי הרי"ף והרא"ש סי' ח' והר"ן – זהו גם דוקא כשהשליח השני חלה, שאז דינו כשליח הראשון, דלא עדיף כח השני מכוחו של ראשון, וכן נפסק ברמב"ם ובשור"ע, והטור הביא את שיטת הרמ"ה שסובר ששליח שני יכול לעשות שליח אחר גם אם לא חלה, עיי"ש, וביש"ש, סי' י', כתב: שבדיעבד מועיל המיניו, וכן האחר לאחר, ואפי' למאה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. צאין האחרון צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, אלא אומר "שליח בי"ד אני".

4. אם מת הבעל לפני שהגיע הגט לידה - בטלו כולם, שהרי מכוחו באו, אבל אם מת שליח ראשון והבעל עדיין קיים לא בטלו שאר השלוחים. [האם חלה דוקא - הדין תלוי במה שהגמ' כותבת בעמ' א', פרטי הדינים - עיין לעיל תשובה יז].

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' מ') נפסק: כשממנה השליח שליח אחר, אם הוא צ"ל "בפני נכתב ובפני נחתם", צריך למנותו בפני בי"ד, ואם אינו צ"ל בפני נכתב בפני נחתם, א"צ למנותו בפני בי"ד, אבל צריך למנותו בפני עדים. ובסי' קמב סעי' ט', נפסק: שליח שעושה שליח יעשנו בפני בי"ד, דהיינו שנים והוא מצטרף עמהם, אם הוא כשר לדין, ואומר "בפני נכתב ופ"נ" בעשה שנותנו לשליח, וכן אחר לאחר עד מאה, וכל אחד אומר בפני בי"ד. **בשעת נתינת או תוך כלי ליכור** "שליח בי"ד אני", וכן יאמר האחרון כשנותנו לידה, ולאו דוקא האי ליגנא, אלא ה"ה אם אומר "אני השליח נעשיתי לפני בי"ד סגני", ואפי' לא אמר כלום, אם יש לו הרשאה והוא במקום עינון, יש להקל (ריב"ש סי' יח).

בשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' מא) נפסק: שליח שעשה שני, ושני שלישי, אם מת הבעל נתבטלו כולם, אבל אם הבעל קיים אע"פ שמת השליח הראשון לא נתבטלו שליחות השאר, מאחר שהבעל קיים.

בשור"ע (אהע"ז סי' קמב סעי' י') נפסק: כשבא לעשות שליח אחר, א"צ שיהיה בפניו, אלא אומר בבי"ד "הרי פלוני שליח" אפי' שלא בפניו, וכן יכול למסור שליחות לבי"ד שהם יעשו שלוחים אחרים, ויכולים לעשות שליח שלא בפני שליח ראשון, וי"א ללא מהני שיאמר "שליח בי"ד אני", מאחר שלא שמע שהשליח אומר "בפני נכתב ובפני נחתם", אלא לריך שיהיה לו הרשאה או שיתקיים הגט בחותמו. [עיין בית מאיר, ויד אפרים מה שהקשו על הרמ"א].

ב. המביא גמ באר"י

1. אם כשחלה - עיין לעיל תשובה יז, ובסוגיין מבואר שיכול לעשות שליח והשליח שליח.

2. ואם כשמת הבעל לפני שהגיע לידה - נתבטלו כל השליחים.

ג. אם הבעל אמר "אל תתנו לה עד ל' יום" וחלה השליח

דינו כהנ"ל דין א', הואיל והשליח נחשב שניתן לגירושין אף שאינו יכול לתת תוך ל', ויכול למסור שליחותו לבי"ד, ולאחר ל' יום יעשו שליח אחר ליתנו לאשה, ויכולים בי"ד לעשות את השליח השני גם שלא בפני שליח ראשון, וכל זה בארוסה או כשאמר "נאמנת עלי לומר שלא באתי" ואפי' אם היא נשואה, אבל בנשואה ולא אמר כן - לא נותנים את הגט, דחוששין שמא פייסה.

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' לז) נפסק: נתן הגט לשליח ואמר לו "לא תתנהו לה עד שלשים יום", אם חלה או נאנס בתוך שלושים יכול לעשות שליח שיתנהו לה אחר שלושים יום, אע"פ שאינו עכשיו שליח לגירושין, הואיל ולאחר שלשים יהיה שליח לגירושין, ובלבד שיאמר הבעל "נאמנת עלי שלא פייסתי" אם היא נשואה, ויש מי שאומר: שלא ימסור מיד לשליח שני, אלא ימסור שליחותו לבי"ד, והם לא יעשו לשני שליח עד אחר שלושים יום.

כא. אם השליח אמר לבעל "שאינו מכיר את האשה", והבעל אמר לו "תן לפלוני בן פלוני" והלך ולא מצאו, האם יכול לתת לשליח אחר, ומדוע?

דף כט:

תשובה :

לשיטת רש"י אליבא דלשון א' בגמ': לפי רב ספרא ורבא - השליח לא ניתן לגירושין, ולכן לא יכול לעשות שליח אחר, ולפי רב אשי - השליח ניתן לגירושין ויכול לעשות שליח אחר.

לשיטת רש"י אליבא דלשון ב' - רב אשי סובר כרב ספרא שלא יכול, ורבא חולק עליהם.

ולשיטת תוס' אליבא דלשון ב' - כל האמוראים חולקים על רב ספרא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעי' לו) נפסק: נתן הגט לשליח וא"ל "הולך גט זה לאשתי", א"ל השליח "איני מכירה", א"ל הבעל "תננה לפלוני שהוא מכירה ויתננה לה", הראשון לא נעשה שליח לגירושין רק להוליך הגט לאותו פלוני, ולא יכול לקלמו לו ע"י שליח (טור), ואותו פלוני הוא שליח גירושין, ונתנו לה או משלחו ביד אחר אם חלה או נאנס, ואם נתן לה הגט הראשון או שלוחו ה"ז ספק מגורשת, הקולט גט לאשתו ואין השליח מכירה יתנהו לה ע"פ שנים קצות אשתו (טור).

כב. האם יש טענת אונס בגיטין?

דף ל.

תשובה :

הדין תלוי בשני הלשונות שבגמ', ונע"ע במש"כ על מסכת כתובות פרק א' תשובה ה', ובמש"כ לקמן פרק ז' תשר' ה'.

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קמד סעי' א') נפסק: אמר לה "ה"ז גיטך אם לא אבא בתוך ל' יום" או שאמר "ע"מ שלא אבא בתוך ל' יום", והיה בא בדרך בתוך ל' יום וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר ל' יום, הרי זה גט. אפי' עומד וצוח "הריני אנוס", שאין אונס בגיטין, ואע"פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש, כיון שלא התנה "חורף מאם יקראני אנוס", אבל אונס דלא שכיח כלל, כגון: אכלו ארי או הכישו נחש או נפל הבית עליו, לא אסיק אדעתיה להתנות עליו, ומבטל הגט, והיא זקוקה ליבם, וקביהו הוי אונס לקביה, ואינו מבטל הגט, מללא התנה (מרדכי פי' מי קלחזו).

כג. האם יכול הישראל להלוות כסף, לכהן, ללוי, ולעני, ולהפריש עליהן מחלקן, ומדוע?

דף ל.

תשובה :

הישראל יכול להלוות ולהפריש על אותן המעות מחלקן, בחזקת שהם קיימים, ולא חוששין שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני, וכדלקמן תשר' כה, עיי"ש, ומחשב את שוין של הפירות, ומנכה לכהן וללוי ולעני מחובם, ומוכר התרומה לכל כהן שירצה.

ומבואר בגמ': שזה יתכן רק במכרי כהונה, שאז כהנים אחרים מסיחים דעתם מהתרו"מ, והוי כאילו הגיע לידי הכהן או כשזיכה להם ע"י אחר, ואליבא דרבי יוסי דאמר, שעשו את שאינו זוכה כזוכה, אבל בלא כן - אינו יכול להפריש מחלקו, הואיל וחסר בנתינה. (בבס"מ פ"ז ממעשר הל' ו', כתב: שלדינא אין מחלוקת בין רב לבין שמואל לבין עולא, וע"ע רמב"ם הלכות ביכורים פ"ט הל' ג', ובבס"מ שם).

כד. האם הישראל יכול לפסוק [את הנ"ל בתשר' הקודמת], כשער הזול, האם אין בזה משום ריבית אף לפני שיצא השער, האם שביעית משמטת, האם אחד מהם יכול לחזור בו, ומה הדין אם נתיאשו הבעלים מפני שסברו שיותר לא יגדל פירות ואח"כ גדלו, ומדוע?

דף ל.

תשובה :

1. יכול לפסוק עמו כשער הזול, והיינו אפי' שלא פסק הוי כפסק "שאם יזלו חיטים בשעת הפרשת תרו"מ אקבלם באותו שער של שעת ההפרשה", ומבואר בתוס' (ד"ה הא קמ"ל, ובד"ה ופוסק): שמותר לפסוק כשער הזול אף אם שתק עד שהוקר השער, ואפי' פסק עמו הרבה פחות משער הזול, [לפי המהר"ם - רש"י חולק על תוס' וסובר: שלפני שיצא השער יכול לפסוק רק כשער הזול ולא בפחות מזה, לפי המהר"ש"א - מחלוקת רש"י ותוס' רק כשלא יצא השער, ולפי המהר"ם ש"י - רש"י לא חולק על תוס'],
2. אין בו משום ריבית אף שעדיין לא יצא השער, דכמו שאם נשתדפו שדותיו לא יכול לתבוע - המלוא שהוא הבעה"ב - חזרה את המעות, כן הוא כשלא נשתדפו שאין בו משום ריבית, ומבואר בתוס' (ד"ה כיון): שהיתר זה הוא רק משום תקנת כהן. [לתוס' הנ"ל - "אין בו משום ריבית" הוי חידוש שני, ואם רש"י חולק וסובר שהוי חידוש אחד - עיין רשב"א].
3. אין שביעית משמטת, לפי שלא בכלל "לא יגוש", שהרי המלוא שהוא הבעה"ב לא יכול לתבוע כלום מהכהן מהלוי ומהעני.
4. אם הבעה"ב רוצה לחזור - אינו יכול.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

רש"י (ד"ה בעל הבית) ותוס' בפירושה השני, מפרשים: שזהו מפני שהכסף בידו של הכהן ולא צריך למשוך כלום.

והתוס' בפירושה הראשון, מפרשים: שזה לא גרע מאופן שאין פירות שאינו מחזיר הכהן להם את הכסף.

5. **הכהן יכול לחזור בו, ופירש"י:** דכיון שעשאוהו כזוכה יכול לטעון "לא משכת ממני פירות", ולפי הראב"ד על הרי"ף – זהו רק כשעדיין לא זכה הכהן בפירות, אבל אם זכה בפירות, אינו יכול לחזור בו, והריטב"א כתב: שלדעת שמואל המפרש שמדובר שהמלוה מזכה את הכהן על ידי אחר – אחרי היכוי אינו יכול הכהן לחזור בו, והרשב"א מוסיף: שלפי הסבר עולא – יכול הכהן לחזור בו עד שנת מירוח, שהוא השנה שהבעה"ב חייב במעשרות.

6. **נתיאשו הבעלים - אין מפרישין עליהם, לפי שאין מפרישין על האבוד, ופירש"י** (ד"ה נתיאשו): כגון שהלוהו על מנת לקבלם בשנה זו, וכשראה שגשתדפו הפירות התיאשו מההלואה, ואח"כ חזרו ונתקנו, הוי יאוש, וצריך לתת את התרו"מ לכהן, ללוי, ולעני, ומבואר בגמ': שזהו גם אם בשעת היאוש עלו התבואה בקנה ונתייבשו, ולא אמרינן שלא יתקלקלו ולא הוי יאוש, קמ"ל שאף בזה הוי יאוש.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז ממעשר הל' ז') נפסק: כשהוא מחשב מה שרוים של הפירות שהפריש, יש לו לחשב כשנר הזול, ואינו חושש משום ריבית, ואין השביעית משמטת חוב זה, ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר, אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזור חוזרין. נתיאשו מהן הבעלים, אין מפרישין עליהן, שאין מפרישין על האבוד.

כה. אם הכהן או הלוי או העני מתו, או שהעני התעשר, האם יכול להפריש על חלקו, ומדוע?

דף ל. ל:

תשובה :

א. אם באופן שההלואה לא היתה בפני בי"ד

אין יכול להפריש על חלקו, וצריך ליטול רשות מן היורשין, הואיל ואין חוב זה מוטל עליהם לפרוע, ומבואר בתוס' (ד"ה תניא): שלכן זהו אף אם ירשו קרקע, וואם נטלו רשות, מהני גם אם לא ירשו כלום, אבל בחידושי הרשב"א כתב: שנטילת רשות מהני רק אם ירשו קרקע – מהרש"א. רש"י (ד"ה בחזקתו), כתב: שלא מועיל נטילת רשות מיורשי העני, מפני שיתכן והם עשירים, ומשמע, שאם הם עניים מהני, אבל הריטב"א סובר: שגם כשהם עניים לא מהני, לפי שאין עוני עובר בירושה,

ב. אם ההלואה היתה בפני בי"ד

1. **להפריש בלא רשות -** אינו צריך ליטול רשות מן היורשין, דיש כח לבי"ד לתקן כן לטובת העניים שימצאו מעות להלואה, אך זהו דוקא כשירשו קרקע, שעליהם מוטל לפרוע חובת אביהן, ומבואר בתוס' (הנ"ל): שאם לא ירשו קרקע - אינו מפריש עליו, אף אם ירשו כספים, וצריך ליטול מהם רשות.

לפי רבי יונתן - אם הניח קרקע רק כמלא מחט, מפריש על חלק הכהן רק כמו מלא מחט.

ולפי רבי יוחנן - יכול להפריש על כל הפירות ולעכבם, וכמעשה דקטינא דאביי, שהמלוה יכול להפריש על מלא מחט ולעכב הפירות לעצמו ולחזור ולהפריש.

2. **בכהן ולוי שמתו -** מפריש עליהם בחזקת אותו השבט של הלויים או של הכהנים.

3. **בעני שמת**

לפי ר' אלעזר בן יעקב - מפריש עליו בחזקת עניי ישראל, ואם אין עניי ישראל - אינו יכול להפריש ולעכבם לעצמו, אף שיש עניי כותים, רש"י (ד"ה עניי כותים) מפרש: הואיל וס"ל כותים גירי אריות הן, ותוס' (ד"ה איכא) מפרשים: שזהו גם מפני שס"ל שלא תיקנו אלא בחזקת עניי אותה העיר, ולכן זהו גם למ"ד גירי אמת הן, ולשון הגמ' "איכא ביניהו עניי כותים" דחוק הוא לפירוש התוס' – עיין מהר"ם.

ולפי ר' אחי - מפריש בחזקת עניי עולם, דניחא להם לעניים תקנה זו, כדי שימצאו מלוים להם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כשיצטרכו, ופירש"י (שם): דס"ל כותים גירי אמת הן, **ואם העני העשיר** - לכו"ע אין יכול להפריש עליו, והלווה זכה בהלוואה ואינו צריך לפרוע משלו, שהרי הלווה ע"מ שלא ליפרע ממנו, דרק כשמתו הכהנים הלויים והעניים תיקנו חז"ל שיפריש בחזקת השבט, הואיל ומיתה שכיחא, משא"כ בהעשיר שלא שכיחא, לא חשו רבנן לתקן שיפריש עליהן.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז ממעשר הל' ז') נפסק: מת הכהן או הלוי או העני שהלווה, אינו יכול להפריש עליהן מחלקן כדרך הוה, עד שיטול רשות מן היורשין. והוא שיניח להן קרקע אפי' מלא מחט, אבל אם הניח כספים, אין רשות היורש מועלת, ואם הלווה בבי"ד ע"מ שיפריש על מעות אלו מחלקם, אינו צריך לטול רשות מן היורשין. העשיר העני, אין מפרישין עליו אע"פ שהלווה בבי"ד, וזכה הלה במה שב"דו. וברמ"א יור"ד סי' רנו סעי' ה', נפסק: מי שפריש מעשיותיו והלוה לעני משלו, מפריש מעשך שלו ומתקב על זה שהלוה לעני ומוכר לעצמו מה שהפריש, ודוקא שהעני שהלוה לו עדיין חי, אבל אם מת או נתעקר א"ל לשלם, שהרי עני היה בלתי עשיר ואין מפרישין עליו, דאין מפרישין על האבדו, ואין לחוש שמא נתעקר אלא בידוע.

כו. האם באופנים דלהלן חוששין שיש בפירות "תרומת מעשר", ומדוע, כשישראל אמר ללוי: (1) "מעשר יש לך בידי והילך דמיו". (2) "כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו". (3) "בחי אביך הודעתיו שהיה לו מעשר בידי" או "כור מעשר בידי והילך דמיו". (4) "כך אמר לי אבא, כור מעשר לאביך בידי", כשלא קצץ לו "כור" וכשקצץ לו "כור". (5) כשישראל אמר ללוי "כור מעשך יש לך בידי"?

תשובה :

1. **ישראל שאמר ללוי "מעשר יש לך בידי והילך דמיו"** - אין חוששין שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר, שהרי הלוי לא יודע כמה פירות יש, ולכן לא חשוד שיעשה את הפירות תרומת מעשר על פירותיו בבית, ולכן זהו אפי' אם הוא רשע.
 2. **ישראל שאמר ללוי, "כור מעשר יש לך בידי והילך דמיו"** - לא חוששין, כי הלוי מסתמא אינו רשע שיקח כסף, ויעשה את הפירות תרומת מעשר, רש"י (ד"ה אין חושש) מפרש: אם היינו חוששין שהוא רשע היה אסור, דחוששין שאחר שמכרו היה עושה תרומת מעשר, ותוס' (ד"ה הילך) מפרשים: שלאחר שקיבל הכסף פשיטא שאינו יכול לעשות תרומת מעשר, והחשש שמא עשאו קודם לכן.
 3. **ישראל שאמר ללוי "בחי אביך הודעתיו שהיה לו מעשר בידי" או "כור מעשר בידי והילך דמיו"** - אין חוששין שמא עשאו אביו תרומת מעשר על מקום אחר, דלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, [הטעם שאסור להפריש שלא מן המוקף בתרומה גדולה ובתרומת מעשר - עיין מש"כ בתשובה הבאה דין א'].
 4. **בן ישראל שאמר ללוי "כך אמר לי אבא, מעשר לאביך בידי", בלא שקצץ לו "כור"** - הלוי צריך לחשוש לתרומת מעשר שבו, הואיל והאב לא קצץ, חוששין שמא לא ידע כמה פירות יש ולכן לא תיקנו, **אבל אם קצץ לו "כור"** - אין חוששין לתרומת מעשר שבו, דכיון שקצץ "כור", אמרינן שחזקה שהישראל תיקנו קודם שמת, ואע"פ שלא היה מוטל עליו, ומבואר בתוס' (אין אבא): דזהו מפני שרשות בידו לתקנו ושהה זמן גדול בביתו, ומוטל עליו מצוה, לכן אמרינן מסתמא תיקנו.
- ובבואר בגמ':** שזהו כדעת אבא אלעזר בן גמלא, הסובר שבעה"ב יכול להפריש תרומת מעשר במקום הלוי, ודעת אבא אלעזר בן גמלא, אם רבנן חולקים עליו. וההלכה בזה - עיין לקמן תשר' כט דין ג'.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג מתרומות הל' טו) נפסק: בן ישראל שאמר ללוי "כך אמר לי אבא מעשר לך בידי". אין חוששין לתרומת מעשר שבו, שהרי אביו הפריש תרומתו, ולפיכך צוהו "שזה המעשר לפלוני הלוי", ואם אמר לו "כך אמר לי אבא כור מעשר יש לך בידי", חוששין לתרומת מעשר שבו. והראב"ד בהשגותיו, כתב: שזה היפך מהגמ', וכ' הכס"מ: שנראה שהרמב"ם גרס בדברי ר' אשי להיפך מגירסתו. עיי"ש כיצד פירש גירסא זו. גם הריטב"א הביא ש"ג כן, אך הוא פירשה להיפך מהרמב"ם, עיי"ש.

5. **ישראל שאמר ללוי "כור מעשר יש לך בידי", בתוס' (ד"ה וכי, ע"פ הגמ' בב"מ) מבואר: שרשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר שלא מן המוקף, ובפרש"י ר"ת: דזהו מפני שהאיסור בתרומת**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מעשר שלא מן המוקף הא רק מדרבנן, ומה שרשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, זהו רק לשבת ויו"ט, והכוונה לערבי שבתות ויו"ט – עיין לקמן דף לא. תוד"ה המניח, ובב"מ דף צג: תוד"ה אלא, שמותר לצורך עונג שבת.

כז. איסור לתרום שלא מן המוקף: (א) האם הוא בין בתרומה גדולה ובין בתרומת מעשר, האם מדאורייתא, והאם בדיעבד תרומתו תרומה, ומדוע (ב) האם כן הדין גם בהפקת זיכורים. (ג) מה הם האופנים שמוותר להפריש שלא מן המוקף, ומדוע. (ד) מה הם האופנים שיש לחשוש שהפרישו שלא מן המוקף, ומדוע:

תשובה:

א. מעם האיסור לתרום שלא מן המוקף

לפי רש"י (ד"ה מוקף) - זהו מפני שחוששין שבאותה שעה הפירות אינם בעין, ואם עשה עשוי, (משמע מרש"י: שאם הפירות משתמרים – מותר לתרום שלא מן המוקף, ושזהו בין בתרומה גדולה ובין בתרומת מעשר).

ולפי תוס' (ד"ה לתרום) - תרומה גדולה מדאורייתא צריכה הפרשה מן המוקף, (שנאמר כל חלבו ממנו – תוד"ה וכו', עיי"ש), ותרומת מעשר צריכה מן המוקף רק מדרבנן וכן שיטת ר"ת תוד"ה וכו', אטו תרומה גדולה, ובעינין מוקף גם אם שתיהן לפניו, (באנציקלופדיה תלמודית ערך הפרשת תרו"מ, נושא ז', בעמ' רמז, ובהערות שם, מביא: את הראשונים הסוברים שהאיסור הוא מן התורה, ואת הראשונים הסוברים שזה מדרבנן, וטעמיהם, ושהפסוק אסמכתא, והר"ש בביכורים פ"ב משנה ה', כתב: שרש"י פירש את ה"ל רק לענין תרומת מעשר, ושבדיעבד כשתרם שלא מן המוקף, לכו"ע תרומתו תרומה, ואפי' כשתרם תרומה גדולה שלא מן המוקף, טעמו – עיי"ש. דעת הריטב"א והר"ן, שא"צ להפריש תרומת מעשר מן המוקף אפי' מדרבנן, ובלבד שהפירות במקום המשתמר, ושיטת הרמב"ם והרמ"א, שרק תלמידי חכמים צריכים להפריש תרומת מעשר מן המוקף).

ב. הפרשת זיכורים שלא מן המוקף

התוס' (ד"ה וכו') הביא: שבמשנה בביכורים (פ"ב משנה ה') מבואר: שביכורים מותר להביא אפי' שלא מן המוקף.

ג. אופנים שמותר להפריש שלא מן המוקף:

1. בהפרשת זיכורים - כנ"ל בדין הקודם.
2. בתרומת מעשר בערבי שבתות ויו"ט לצורך עונג שבת, (התוס' בב"מ דף לח. ד"ה שמא, כתבו: שניחא ליה לחבר ליעבד איסורא להפריש שלא המוקף כדי שעם הארץ לא יאכל טבלים ויעשה איסור גדול).

3. אופנים שיש לחשוש שתרום שלא מן המוקף:

...לבדוק למה לא ממשיך המספרים

(1) באופנים שכתבנו בדין הקודם, עיי"ש.

(2) בבן ישראל שאמר ללוי "כך אמר לי אבא כור מעשר לאביך ביד", ואליבא דאבא אלעזר בן גמלא, (כנ"ל תשו' קודמת דין ד', ה', עיי"ש).

(3) באדם שאינו חבר ולפי הי"מ המובאים בתוס' ד"ה וכו', עיי"ש.

(4) גבי פיקדון, ואליבא דר"ת (בתוד"ה וכו', וכנ"ל תשו' כו דין ה', עיי"ש).

כח. האם תרומה גדולה ניטלת מדאורייתא ומדרבנן, ומנין למדים זאת: (א) באומד, כמלה, כמנין, וכמקל. (ב) האם רק במעשה או גם בדיבור, או גם במחשבה.

תשובה:

א. ניטלת באומד

דהיינו שאחד מחמישים שתיקנו חז"ל מפריש באומד, ולא במדה, ולא במשקל, ולא במנין – תוד"ה ניטלת, ע"פ המשנה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בתרומות, דאם טעה אין כאן איסור דאורייתא, דלא נתנה בו תורה שיעור, אלא "ראשית דגן", וחיטה אחת פוטרת את הכרי.

ומבואר בתוס' (ד"ה ניטלת באומד): שמצוה [מדרבנן] לתרום מאומד, דמתוך שירא לצמצם שלא יטול פחות, נוטל בעין יפה, כדתנן (בפ"ק דתרומות) "אין תורמין לא במדה לא במשקל, ולא במנין", ודעת הר"ן שאם הפריש במנין לא יצא ידי חובתו, והרמב"ן כתב "שבמנין לא הוי מן המובחר", ולפי רש"י בביצה דף יג: ד"ה מחשב – יכול להפריש אף באומד, ועיין בתוס' במנחות דף נד: ד"ה כשם, וע"ע באנציקלופדיה תלמודית כרך י', ערך הפרשת תרו"מ, נושא יד.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ג מתרומות הל' ד') נפסק: אין תורמין תרומה זו, לא במדה, ולא במשקל, ולא במנין, לפי שלא נאמר בה שיעור, אלא אומד ומפריש בדעתו כמו אחד מששים, אבל תרום הוא את המדוד, ואת השקול, ואת המנוי, והראב"ד בהשגותיו, כתב: לא מן השם הוא, אלא כיון שלא נתנה בו תורה שיעור, מוטב שיתרום באומד ולא במדה, וכו'.

ב. ניטלת במחשבה

רש"י (ד"ה ובמחשבה) הביא, שילפינן זאת, מדכתיב "ונחשב", דהיינו שנותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש, והוסיפו התוס' (ד"ה במחשבה): שודאי שמספיק בשתיקה בלא דיבור, ושם עשה כן יכול לאכול בלא הפרשה, וכדמוכח מההיא דהלוקח יין מבין הכותים שהיה מותר אם לא היה חסרון של ברירה או בקיעת הנוד, ובמעשר שני מותר כשאומר "בצפנו או בדרומר". וכן מפרשים רוב הראשונים, אך התוס' בבכורות דף נט, ובמנחות דף נה, בדעת רש"י והתורי"ד במסכת שבת דף קמב, סוברים שצריך הפרשה כדיבור, ושיש ראשונים הסוברים שצריך הפרשה במעשה, ולא התירו במחשבה אלא רק בתרומה שניקדם מדרבנן, משא"כ בתרומה דאורייתא ואפי' בדמאי בפירות שתרומתם מן התורה – אנציקלופדיה תלמודית, כרך י', ערך הפרשת תרו"מ, נושא יב.

כט. האם תרומת מעשר ניטלת מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע? (א) באומד, במדה, במנין, וכמסקל. (ב) במחשבה ובדיבור. (ג) האם בעה"ב ישראל יכול לתרום תרומת מעשר במקום הלוי. דף ל: לא.

תשובה:

א. לענין ניטלתה באומד

לפי אבא אלעזר בן גמלא - תרומת מעשר הוקשה לתרומה גדולה, מדכתיב "ונחשב לכם תרומתכם" בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר.

ומבואר בתוס' (ד"ה ניטלת): שלכן אין תורמין תרומת מעשר לא במידה, לא במשקל, ולא במנין, והתוס' (ד"ה ניטלת) הביאו את הירושלמי, שמעמיד את המשנה בתרומות "המונה משובח, והמודד משובח ממנו, והשוקל משובח ממנו", כדעת רבנן החולקים על אבא אלעזר בן גמלא, וכתבו התוס': שרבנן מודו שמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד, וכן פירש הר"ש על המשנה בתרומות פ"א משנה ז' בפירושו השני, ולפירושו זה יוצא שלפי אבא אלעזר בן גמלא – יש מצוה להפריש באומד, אבל בפירושו הראשון כתב להיפך, שרבנן לא מועיל מאומד, ולאבא אלעזר בן גמלא זה לא מצוה מאומד אלא שזה מועיל. ברמב"ם (פ"ג מתרומות הל' י') נפסק: תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד, אלא מדקדק בשיעורה ואפי' בזמן הזה, שהרי שיעורה מפורש בתורה, ונע"ע במש"כ לקמן סוף דין ג'.

ב. ניטלתה במחשבה

לפי אבא אלעזר בן גמלא - ניטלת במחשבה כדין תרומה גדולה הנ"ל בתשובה הקודמת דין ב', עיי"ש, רש"י (ד"ה ובמחשבה) מפרש: שממה שנאמר "ונחשב" למדים גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר, ותוס' (ד"ה כן) בפירושו השני מפרשים: שזהו מכח ההיקש הנ"ל דין א'.

לפי שיטת תוס' (שם) - רבנן לא חולקים בזה על אבא אלעזר בן גמלא.

ובתבו: שלפי רש"י בבכורות - רבנן חולקים וסוברים שתרומת מעשר אינה ניטלת במחשבה, ונע"ע אנציקלופדיה תלמודית כרך י', ערך הפרשת תרו"מ, נושא יב, עמ' רעו, ובהערה 48.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. בעה"ב ישראל שתתם תרומת מעשר במקום הלוי

לפי אבא אלעזר בן גמלא - הוי תרומה, מכח ההיקש לתרומה גדולה הנ"ל דין א', ונחלקו הראשונים אם רבנן חזקין וסוברים, שאינו יכול להפריש תרומת מעשר, ויש שפסקו לא כאבא אלעזר בן גמלא - אנציקלופדיה תלמודית כרך י' ערך הפרשת תר"מ נושא ג' עמ' ריז].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג מתרומות הל' יב) נפסק: מצות תרומת מעשר שיפריש אותן בן לוי ממעשרו, שנאמר "וכי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ויש לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן, ויתן המעשר ללוי אחר שיפריש ממנו תרומתו, שהיא מעשר מן המעשר. וכאן הרמב"ם פסק כדעת אבא אלעזר בן גמלא, ולכאורה סותר עצמו למה שפסק שתרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד, דהיינו כדעת רבנן, ביישוב שיטתו - עיין רידב"ז שכתב: שפוסקים כמותו רק לענין שמועיל הפרשה במחשבה, ועל ידי בעלים, אבל לא לענין אומד, דכתיב בה בהדיא שיעור "מעשר מן המעשר".

ל. המרבה מעשרותיו, האם מעשרותיו מקולקלים, ומדוע? (א) בתרומה גדולה. (ב) בתרומת מעשר. (ג) במעשר ראשון.

תשובה :

א. בתרומה גדולה

אין איסור של מרבה במעשרות, שהרי מדאורייתא אין לה שיעור, וכתבו התוס' (סוד"ה וכו' נחשדו): שמ"מ אין יכול לעשות כל גורנו תרומה, דבעינן "ראשית" ששיריה ניכרים, ולכאורה נקטו כדעת ר"ט ור"ע במשנה בתרומות, פ"ד משנה ה', גם הר"ש שם פסק כר"ט וכו'. שיעור זה הוא אפי' כל שהוא, וע"ע באנציקלופדיה תלמודית כרך י' ערך הפרשת תר"מ, נושא טז, ובהערה 304].

ב. בתרומת מעשר

בתוס' (ד"ה כשם, ע"פ הגמ' במנחות) מבואר: דמה ששינינו, "המרבה במעשרותיו פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים", היינו רק לרבנן, אבל לאבא אלעזר בן גמלא אין מעשרותיו מקולקלים, שהרי ס"ל שתרומת מעשר יכול להפריש באומד, ושזהו אפי' אם מרבה במתכוין, עוד כתבו (בסוד"ה ניטלת): שלפי רבנן הסוברים שמעשרותיו מקולקלים, זהו רק אם מרבה במתכוין, אבל אם מרבה במעשרות במתכוין לאמוד יפה אין מעשרותיו מקולקלין, וזהו לפי שיטתם שם הסוברים שלפי רבנן אם הפריש מאומד הוי תרומה, אבל לשיטת הסוברים שלא הוי תרומה - המרבה בתרומת מעשר מעשרותיו מקולקלים - אנציקלופדיה תלמודית כרך י', ערך הפרשת תר"מ, נושא יד, עמ' רפט].

ג. במעשר ראשון

בתוס' (ד"ה כשם) מבואר: שבפשות הדין כתרומת מעשר הנ"ל דין ב', שלפי אבא אלעזר בן גמלא אין מעשרותיו מקולקלים, שהרי בגמ' במנחות מבואר: שר' יוסי בר יהודה סובר כאבא אלעזר בן גמלא, הסובר שבתרומת מעשר אפשר להפריש באומד, וס"ל לרבי יוסי בר יהודה שה"ה למעשר ראשון.

וסיימו התוס': שמ"מ יתכן ואבא אלעזר בן גמלא לא סובר סברא זו, וס"ל שמעשר ראשון לא ניטל באומד.

לסיכום:

לפי רבי יוסי בר יהודה - אין לו כלל דין של מרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים, דסובר שיכולים לעשר באומד לא רק בתרומה גדולה אלא גם תרומת מעשר, ומעשר ראשון, וצידדו התוס': שכן ס"ל לאבא אלעזר בן גמלא, ושלפי רבנן הסוברים שבתרומת מעשר בדיעבד אם הפריש באומד הוי תרומה - מעשרותיו מקולקלים בתרומת מעשר רק אם מרבה במתכוין ולא כשמרבה כדי לאמוד יפה.

לא. המניח פירות להיות מפריש עליהם תר"מ, ואחר שהפריש נמצא שאבדו, האם פירותיו בחזקת מתוקנים, ומדוע?

דף לא. לא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

לפי ר' אלעזר [בן שמוע - רש"י ד"ה אלא למ"ד] - חושש הוא מעת לעת, ר' יוחנן מפרש כוונתו: מעת לעת של בדיקה, דהיינו שמא מאתמול בעת הזאת אבדו הפירות, שאם הפריש בתוך המעת לעת - צריך להפריש שוב מספק, אבל ההפרשות שלפני המעת לעת א"צ להפריש שוב מספק, דסמכין על החזקה, ור' אלעזר בן אנטיגנוס בשם ר' אלעזר בן ינאי, מפרש: דהיינו מעת לעת של הנחה, שרק תוך מעת לעת של הנחה ראשונה הפירות בחזקת מתוקנים, ומשם ועד יום המציאה הוי ספק ויחזור ויתרום.

ר' אלעזר [בן פדת - רש"י שם] סובר: שחכמים חולקים על ר' אלעזר [בן שמוע], וסוברים: שחוששין שהפירות אבדו מיד אחר שהניחם ולכן צריך לחזור ולתרום מספק שכל ההפרשות שעשה מרגע שהניחם עד היום לא תיקנו את הפירות, שחוששין שהפירות אבדו מיד אחר שהניחם, ולכן צריך לחזור ולתרום מספק את כל הפירות שיש לו.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ז ממעשר הל' ד') נפסק: מצאן שאבדו. הרי זה חושש לכל שהפריש ואינו מעשר ודאי, ובהלכות תרומות פרק ה' הל' כו, נפסק: מצאן שאבדו. הרי זה חושש לכל מה שתקן, שמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו, לפיכך מפריש תרומה שניה. [אם הרמב"ם פסק כר"א שצריך להפריש מספק, ובביאור שיטתו - עיין רדב"ז בהל' מעשר, ובהל' תרומות, במש"ל בהלכות מעשר, ובחינוכי החת"ס בסוגייתנו].

לב. מה דין במקוה שנמדד ונמצא חסר לענין הטהרות שנעשו על גביו למפרע, ומדוע? דף לא:

תשובה:

לפי רבנו - כל טהרות שנעשו על גביו למפרע, בין ברשות היחיד בין ברה"ר טמאות מספק, דאמרינן העמד טמא על חזקתו.

ולפי רבי אלעזר - חוששין רק על מה שנטבל מעת לעת, [פירושו של "מענת לעת" - עיין בד"ה הקודם].

הלכה:

ברמב"ם (פ"י ממקואות הל' ו'), ובשור"ע (יור"ד סי' רא סעי' עא) נפסק: וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר. בין שהיה המקוה ברה"ר בין שהיה ברה"י, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם. עוד נפסק ברמב"ם שם: בד"א כשהיה הטבילה מטומאה חמורה, אבל אם טבל מטומאה קלה, כגון שאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין, הואיל ועיקר דברים אלו מדבריהן, הרי ספיקו טהור, כמו שביארנו, ואע"פ שנטפף לו אם טבל או לא טבל או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן, כיוצא בספיקות אלו, ה"ז טהור.

לג. שותפין שיש להם פירות ואחד מהם רוצה לימכור הפירות בלא דעתו של שותפו, האם השני יכול לעכב, ומדוע? דף לא:

תשובה:

לפי רבי יהודה - בג' פרקים מוכרין את התבואה: לפני הזרע, ובשעת הזרע, ובפרוס החג, ובג' פרקים מוכרין את היין: בפרוס הפסח, בפרוס עצרת, ובפרוס החג, ושמן מעצרת ואילך.

הנפק"מ - לשותפין, ופירש"י (ד"ה לשותפין): שמחוץ לפרקים הללו אין האחד יכול למכור שלא מדעת חבירו, אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך, ואם מכר ונתייקר השער לאחר זמן אין עליו כלום, ובתוס' (ד"ה לשותפין), פירשו בשם ר"ת: שעד זמן זה יכולים לעכב זע"ז מלחלוק, ומכאן ואילך לא, [וכ' בדרישה ס"ק כא: שרש"י ותוס' אינם חולקים לדינא, וע' בכנה"ג הגהב"י].

הלכה:

בשור"ע (ח"מ סי' קעו סעי' יד) נפסק: אחד מהשותפין שבא לישן הפירות עד הזמן שידוע למכור אותם פירות, אין חבירו מעכב עליו, אבל משהגיע זמן המכר, יכול כל אחד מהם למכור, ואין חבירו יכול לעכב עליו, ואם מכר בלא דעת חבירו ונתייקר אצ"כ, אין לחבירו עליו כלום, אבל אם מכר קודם זמנה הוי פשיעה, ומייב לטלם למכרו חלקו (כ"י בשם רבינו ירום), ואם אין זמן ידוע למכור

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אותם פירות ורוצה אחד מהם לישנם, חבירו מעכב עליו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק רביעי

השולח

א. השולח גט לאשתו וביטלו לפני שהגיע לידה, ובאופנים דלהלן, לפני תקנת ר"ג ולאחריו, מדאורייתא ומדרבנן, האם הוא ביטול, ומדוע? א) כשרץ לבטלו ובשעה שרץ לא נודע דעתו לא לשליח ולא לאשה ולא לבי"ד. ב) ביטול שלא בבי"ד בלא ידיעת שליח ואשה. ג) ביטול בפני ג' אחרים. ד) כשביטל בפני ב' אחרים. ה) כשביטל בפני אחד אחר. ו) כיצד הגמ' פסקה להלכה?

תשובה:

א. אם באותו שעה שרץ לבטלו לא נודע דעתו לא לשליח ולא לאשה ולא לבי"ד

לא הוא ביטול.

לפי פ' א' בתוס' (ד"ה מהו דתימא) - זה מפני שרבנן עשאום כדברים שבלב שלא הוו דברים, אבל מדאורייתא הוא ביטול ולא הוא גט, שהרי רץ לבטלו ועושה כל מה שביכולתו לעשות, ואין זה לעקור דבר מן התורה, הואיל ודומה לדברים שבלב.

ולפי פ' ב' בתוס' (שם) - מדאורייתא הוא דברים שבלב, דאינן דברים אפי' היכא דקים לן שנאנס מלפרשם, ולא מהני דברים שבלב להיות דברים אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו מעצמנו.

הלכה:

בשור"ע (סי' קמא סעי' סב) נפסק: בד"א שהוא בטל, כשביטלו בפירושו, אבל אם לא ביטלו בפירושו, אע"פ שגילה דעתו שחפץ בביטולו, כגון שא"ל השליח "לא נתתיו לה עדיין", ואמר "ברוך הטוב והמטיב", וכיוצא בזה אינו בטל, ולא עוד אלא אפי' היה מחזור לרדף אחר השליח לבטלו ולא הספיק להגיע אליו עד שהגיע לידה אינו בטל, וכן אם אומר לשליח "חזור לי גט זה ואני נותן לך אחר", אינו אלא גילוי דעת ואינו בטל (מכדכי ריב' התקבל), כתב אחר השליח "שלא ליתן הגט" הוא ביטול, ליכול לכתוב ע"י כתיבה (כש"י, הר"ן ככ"י).

ב. ביטול שלא בבי"ד בלא ידיעת שליח ואשה

בתוס' (שם) מבואר: דמשמע פשט הלכה שלא הוא ביטול, ומסתפקים התוס': דשמא ביטול שלא בבי"ד מועיל רק להחמיר אבל לא להקל.

ג. ביטול בפני בי"ד

בראשונה הוא ביטול, והתקין ר"ג הזקן שלא יהו עושין כן מפני תיקון העולם.

לפי רבי יוחנן ורב נחמן - מספיק שיבטל בפני ב' אנשים.

ולפי ר"ל ורב ששת - צריך בפני ג', משום תקנת עגונות, ומבואר בתוס' (ד"ה וכו'): שגם לפי רבי יוחנן אין לבטל בפני ג', מפני תקנת עגונות, בדיעבד אם הוא ביטול, לפי רבי - מבוטל, ולפי רשב"ג - לא מבוטל. ההלכה - עיין לקמן דין ו'.

ד. לבטל בפני ב' אחרים

לפי רבי יוחנן ורב נחמן - בראשונה הוא ביטול, ומפני תקנת ממזרים התקין ר"ג הזקן שלא יהיו עושין כן, וכנ"ל דין א'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי ר"ל ורב ששת - אף לרבי אין לבטל בפני ב' אחרים, (משום דאיכא למיחש טפי לממזרות - תוד"ה ורב נחמן).

בדיעבד אם הוא ביטול

לפי רבי יוחנן ור"נ - הדין תלוי במחלוקת רבי ורשב"ג הנ"ל דין ג'.

ולפי ר"ל ורב ששת - אפי' רבי מודה שלא הוא ביטול, (דאיכא למיחש טפי לממזרות - תוס' שם).

ה. כשביטל בפני אחד אחר

בתוס' (ד"ה ורב נחמן) מבואר: שלכו"ע - דהיינו אפי' רב נחמן ואפי' אליבא דרבי - אינו מבוטל, דאמרינן מה כח בי"ד יפה, (המהרש"א הקשה, שהתוס' לקמן ד"ה רבי, כתבו: שזהו מצד שאין דבר שבערוה פחות משנים, ועיין פנ"י וברעק"א). **ואם ביטל בפניו של השליח.**

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה רבי) - מועיל הביטול, כיון שלשליח עצמו אומר כן.

ובתירוץ השני כתבו: שיש מקום לומר, שכל פחות משנים לא מהני, כדין כל דבר שבערוה.

ו. לענין הלכה

הגמ' (בדף לד.) פסקה: 1. כרב נחמן, לפי שיטת רש"י (שם) - היינו שלפני תקנת ר"ג היה מספיק בפני שנים. (אבל המרדכי בשם הר"ח - מפרש אחרת, עיי"ש, וע"ע ברש"י על המשנה ד"ה בראשונה, ובפנ"י שם). 2. כרבי שאם ביטלו (בפני ב') הוא ביטול, ומבואר בתוס' (ד"ה ורב נחמן): שבפני אחד - אפי' בדיעבד לא הוא ביטול.

הלכה :

השו"ע (סי' קמא סעיף ס') פסק: לכתחילה אין לו לבטלו בפני השליח עצמו או בפניה, אבל בדיעבד אפי' בטלו שלא בפניהם מבוטל, והוא שיבטלנו בפני שנים, י"א לחילו הקנים שמבטל לקניהם השליח לריכוס להיות ביחד, אבל זה קלא בפני זה לא, אבל אם מבטל קנט עלמו אפי' לאחר שנכתב, מהני אפי' זה קלא בפני זה. (הב"ש ס"ק צג, כתבו: מה שהרמ"א כתב י"א, הוא לא דוקא, דהכל מודים לזה).

ב. פרט את הלשונות של ביטול גט לפני שהגיע לידיה שהגמ' אומרת שהוי ביטול, ואת אלו שלא הוא ביטול, ואת אלו שהגמ' מסתפקת בהן, ומדוע? דף לב. לב:

תשובה :

1. **לשונות שמשמעם לעתיד** - הוי ביטול, ואלו הן: בטל הוא, (לשון זה הוא גם עבר וגם עתיד, וסתמא דמילתא כשאדם טוען, לשון שמועיל הוא טוען - גמ'), אי אפשר בו, גט זה לא יועיל, לא יתיר, לא יעזיב, לא ישלח, לא יגרש, יהא חרס, יהא כחרס, הגמ' מסיקה שגם לשון "הרי הוא חרס".

הלכה :

בשו"ע (סי' קמא סעי' סג) נפסק: באיזה לשונות מבטל גט, אמר: בטל הוא, אי אפשר בו, גט זה לא יועיל, לא יתיר, לא יעזיב, לא ישלח, לא יגרש, יהא כחרס, הרי הוא כחרס, אם אמר אחד מלשונות אלו וכיוצא בהם הרי זה בטל, אבל אם אמר: גט זה אינו גט, פסול הוא, אינו מועיל, אינו מתיר, אינו משלח, אינו מגרש, חרס הוא, לא אמר כלום, אמר "גט זה בטל" ולא אמר "הוא" או שאמר "גט זה בטל" שמשמעו פועל עבר, כמו חמק, עבר, הרי זה פסק.

2. **לשונות שמשמעם עבר** - לא הוי ביטול, ואלו הן: פסול הוא, אינו גט, ובתוס' (ד"ה מאי שנא) מבואר: שגם האומר "גט זה חרס" בלא שאמר "הוא" - לא הוי ביטול, עוד מבואר בגמ': שאם אמר את הלשונות הנ"ל שמוזכרים בדין א' בלשון עבר - לא הוי ביטול, דהיינו כשאמר: אינו מועיל, (ויתקיים בחותמיו - רש"י ד"ה אינו מועיל, אינו מתיר, אינו מעזיב, אינו משלח, אינו מגרש, חרס הוא, כחרס הוא, (שאין זה לשון מבטל, אלא לשון מודיע אמיתת הדבר והרי הודיע לנו דבר שאינו כן - רמב"ם פ"ו מגירושין הל' כב).

3. **הגמ' מסתפקת: כשאמר: "בטל", לפי רש"י (ד"ה בטל מהו) - דכיון שלא אמר "הוא" יתכן ולשון עבר הוא, (אבל לפי הריטב"א - הספק בגמ' הוא, כשאמר "בטל" בפתח ולא בצירי, והשו"ע סי' קמא סעי' סג, פסק לחומר אכשי הדעות).**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. מקבל מתנה שאמר לאחר שבת מתנה לידו את אחד מהלשונות הבאים: מתנה זו מבוטלת היא, תיבטל, אי אפשרי בה, בטלה היא, אינה מתנה, האם המתנה למקבל או לנותן או שכל הקודם בו זכה מההפקר, ומדוע? דף לב. לב:

תשובה:

א. מתנה זו מבוטלת היא תיבטל, אי אפשר בה

לפי סוגייתנו - לא אמר כלום, הואיל ואמר בלשון עתיד אחר שכבר זכה בה, ופירש"י (ד"ה לא אמר כלום): דזכה בה בעל כרחו, ואם יש לו בע"ח גובה אותה בשבילו. וכן פסק הרמ"א חו"מ סי' רמה, סעיף יח, הסמ"ע מפרש: דאין בכח הלווה להפקיר נכסיו המשוועבדים לבע"ח אחר שכבר זכה בהם, ודוקא כשאמר בלשון המשתמע שאינו רוצה בה, ולא לשון שמשתמע שלא זכה בה מתחילה, והביא שלפי הנימוק"י, הבע"ח זוכה בהן אף אם הפקיר, ויש לו דין "כל הקודם זוכה".

הלכה:

בשור"ע (חו"מ סי' רמה סעי' י') נפסק: אמר "אי אפשרי בה", אם המתנה מטלטלים הו"ל הפקר, ואם היה קרקע, מאחר שנתק תחילה, אין זכריו כלום (הכל בטור).

ב. בטלה היא, אינה מתנה

לפי סוגייתנו - דבריו קיימים וחוזרת לבעלים ראשונים, הואיל ואמר בלשון עבר, ופירש"י (ד"ה בטלה): דיש כאן הודאת בעל דין שלא זכה במתנה.

הגמ' בכריתות גורסת הפוך מסוגייתנו, דבאופנים שבדין א' הנ"ל - דבריו קיימים ואינה מתנה, ובאופנים שבדין ב' - לא אמר כלום, והמתנה קיימת. (התוס' במנחות דף נח: ד"ה ואיכא דאמר, כתבו דזה מסוגיות הפוכות.)

התוס' בסוגיין (ד"ה מבוטלת) הביאו גירסא, שלפיה הגירסא בכריתות כהגירסא לפנינו בסוגיין, חוץ מכשאמר "אי אפשרי" שאז דבריו קיימים, ושרב ששת שם סובר: "דבריו קיימים" היינו שחוזרת לנותן, ור"ל הולך עליו שם וסובר, שלשון "אי אפשרי" הו"ל לשון הפקר, וכל הקודם בה זכה. וכן נפסק ברמ"א חו"מ סי' רמה סעי' י', והוסיף שם, שכל זה במטלטלין, אבל בקרקע מאחר שנתק תחילה אין בדבריו כלום.

לפי התוס' בסוגיין (שם) בשם ר"י - הגירסא בסוגיין כהגירסא בכריתות, "בטילה היא, אינה מתנה לא אמר כלום", דהוי כאומר על כל מתנות שבעולם שאינן מתנות, בביאור הסוגיא לשיטתו - עיין בתוס'.

ולפי התוס' בסוגיין (שם) בשם רש"י בכריתות - כבסוגייתנו, ביאור הסוגיא בכריתות לשיטתו - עיין בתוס'.

ד. המבטל את השליחות באחת הלשונות הנ"ל או כעביטל את הגט בפירוץ, האם יכול לחזור ולגרש בו, ומדוע? דף לב:

תשובה:

א. המבטל באחת מהלשונות הנ"ל

לפי רב נחמן - חוזר ומגרש בו, הואיל וביטל את השליח ולא את הגט.

ולפי רב ששת - אינו חוזר ומגרש, כיון שביטל את הגט הוי חספא בעלמא, והמ"מ מחדש, שזהו רק כשאמר "הגט בטל", אבל כשאמר "כחוס" והדומה לזה, מודה ר"נ שכוונתו לביטול הגט, אבל מהראשונים משמע שלא סוברים כהמ"מ, וע"ע בחידושי חת"ס שכ', שלביטול הגט עצמו לכו"ע בעיני בפני ג', הגמ' מסיקה להלכה כר"נ. ולקמן דף פח. נחלקו רש"י ותוד"ה ודילמא, באם ר"נ מודה שמועיל ביטול בשנת כתיבת הגט, עיי"ש, ובמש"כ לקמן פ"ט תשובה יח.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ו מגירושין הכ"ב) ובשור"ע (אהע"ז סי' קמא סעיף טו) נפסק: השולח גט ביד שליח וביטל הגט, ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטל מתורת גט אלא מתורת שליחות, לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו, כגון שאמר: גט זה בטל, בטל הוא, אינו מגרש בו לעולם, וכן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד שליח, ואמר "גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט" אינו מגרש בו, ואם גירש,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הרי זו ספק מגורשת.

ב. כשביטל הגמ בפירוש

בתוס' (ד"ה התם) מבואר:

שלפי משמעות סוגייתנו בדעת ר"נ - לא מבוטל, הואיל והוי כמעשה, ולא אתי דיבור ומבטל מעשה. ושלפי הגירסא במסכת קידושין - רב נחמן מודה שיכול לבטלו, דכל שלא הגיע ליד האשה לא הוי גמר מעשה.

הלכה:

ברמב"ם ובשו"ע (שם) נפסק: שאינו חוזר ומגרש בו, ואם גירש - הרי זו ספק מגורשת.

ה. האם ביטול הגט, עשית פרוזבול, ליני ממונות, אודיתא, גיור, חליצה, ומיאון, מספיק שיהיו בפני אחד או שצריך בפני שנים או שלשה, ומדוע?
דף לב:

תשובה:

1. **ביטול הגט או עשית פרוזבול**, (גופו של פרוזבול - עיין לקמן תשובה יז)

לפי ר"נ - בפני ב', כי שנים גם נקראים ב"ד.

ולפי רב ששת - בפני ג', אבל שנים לא נקראים ב"ד. (מפשות לשון הרמב"ם בפ"ט משמיטה ויובל הל' יח, נראה שפסק כ"ג, שמספיק בפני ב', וכן כתב הב"ח בשיטת הרמב"ם, אבל בשו"ע חז"מ סי' יז סעי' יט, נפסק: שצריך בפני שלשה).

2. **דיני ממונות** - בתוס' (ד"ה ורב נחמן, על פי הגמ' בסנהדרין) מבואר: שצריך שיהיה בפני ג', ושלפי שמואל - שנים שדנו דיניהם דין, ושרבא רבי יוחנן ור"ל חולקים עליו.

3. **אודיתא** - צריך ג', כנ"ל דין ב'.

4. **גיור** - בתוס' (שם) מבואר: שצריך בפני שלשה, ד"משפט" כתיב ביה.

5. **חליצה**, התוס' (ד"ה לתרי) הביאו: שצריך להיות בפני ג', ויש שמכשיר ביחיד.

6. **מיאון**, בתוס' (שם, על פי הגמ' ביבמות) מבואר: שמיאון בפני ג', (לאפוקי ממ"ד מיאון בפני ב').

ו. בעל שמינה כמה שליחים שיכתבו גט וימסרו לאשתו, האם יכול או מותר לו לבטל זה שלא בפני זה, ומה הדין כשהוסיף "כולכם" או כשמינה רק שנים, ואמר להם "שיכתבו גט יחתמו וימסרו לאשתו", או כשאמר להם רק "להוליך את הגט", ומה נפסק להלכה, ומדוע: דף לג. לג:

תשובה:

א. **כשאמר לעשרה "כתבו ותמסרו גמ לאשתי"**

לפי רבי - יכול (ומותר - רש"י ד"ה יכול, ולתוס' - יכול רק בדיעבד) לבטל זה שלא בפני זה, ובתוס' (ד"ה רבי): יש ב' תירוצים אם יכול לבטל שליח אחד בלבד כשזה רק בפניו, דאף שאין דבר שבערוה פחות משנים, מ"מ כיון שלשליח עצמו אומר כן, יש לצדד שיכול לבטל, (הטעם - עיין ברעק"א, או שאינו יכול לבטל כשזה שלא בפני שנים).

ולפי רשב"ג - אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה.

לפי הפירוש הראשון בגמ' - רבי סובר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה, ולכן אם אלו שלא ביטלם לא ישמעו מהביטול ויכתבו ויתנו לאשה כדין עושים, ורשב"ג סובר: בטלה כולה, ולכן אינו ביטול, משום שיש לחשוש שהנשארים לא ידעו שביטל ויכתבו ויתנו לה ותתחתן שלא כדין, ופירש"י (ד"ה אינו יכול): שאף זו מן התקנה, ואם ביטלו אינו מבוטל, דא"כ מה כח ב"ד יפה, אבל מדאורייתא יכול לבטל, והתוס' (ד"ה רבי) מפרשים: שאין זה מן התקנה, אלא שכאן אפי' ידעו כולם שביטל הבעל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

מקצתו, יטעו לומר שאחרים לא נתבטלו ותינשא ע"י גיטה.

ולפי הפירוש השני בגמ' - רשב"ג סובר שאין בכוחו לבטל, מפני שדבר שנעשה בעשרה צריך עשרה שיבטלוהו, ומושמע דהוי מדרבנן. ועיין מהרש"א דכתב דהוי מדאורייתא, ודברי תוס' קאי, לצד שנודות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ומבואר בתוס' (ד"ה צריכי): שלכן לפי רשב"ג אפי' אותן שנים שביטל יכולים לכתוב. ההלכה בכל תשובה זו – עיין לקמן דין ו'.

ב. כשאמר לעשרה "כתבו גמ לאשתי ותחתמו כולכם יחד"

לפי הפירוש הראשון בגמ' - רשב"ג מודה לרבי שיכול לבטל זה שלא בפני זה, שהרי אין את החשש שהשאר יכתבו בפני עצמם בלא העדים שביטל.

ולפי הפירוש השני בגמ' - גם בזה רשב"ג חולק על רבי וסובר שאין בכוחו לבטל.

ג. אמר לשנים "כתבו גמ לאשתי"

הדין בדיוק כדן ב', שהרי שנים הוי כאמר "כולכם", שהרי שניהם צריכים לחתום יחד, ואין לחוש שאחד יחתום בלא חבירו.

ד. אמר לשנים "הוליכו ומסרו גמ זה לאשתי"

הדין בדיוק כמו בדין א', לפי שאין זה עדות ששניהם צריכים להיות שם. והקרוב נתנאל על הרא"ש סי' ח' אות ל', כותב: שאין הבדל בין אמר לשון הולכה, ובין אמר לשון כתיבה, כפי המדויק בשני הברייתות. הר"ן כותב שלפי הרמב"ם יש חילוק, שבשליחות לכתובה כשביטל אחד לא בטל שליחות האחרים, משא"כ כששלחם להולכה, והמאירי והלח"מ מפרשים ברמב"ם שאין חילוק, ובשני האופנים בטלים כל השליחים.

ה. אם מתחילה כשעשאו שלוחין אמר לכל אחד בפני עצמו שיהיה שליח

לכו"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, [בין אם הם שנים ובין אם הם עשרה].

ו. לענין הלכה

לכו"ע הלכה כרבי, שיכול לבטל זה שלא בפני זה.

הלכה :

בשו"ע (סי' קמא סעי' סא) נפסק: שלחו ע"י ב' או ע"י י', יכול לכתחילה לבטל זה שלא בפני זה, ואותם שביטל, שליחותם בטל, ואינם יכולים לעשות שלוחים אא"כ יתמנו פעם אחרת, ובעשרה שנעשאו שלוחים לכתוב וליתן גט, בין שנעשאו שלוחים להולכה אם בטל מקצתם לא נתבטלו כולם, ויש מי שאומר דבשליחות אם ביטל א' מהם נתבטלו כולם.

ז. באלו ענינים אומרים "מה כח בי"ד יפה"?

תשובה :

א. לענין תקנת ר"ג שלא יהו מבטלין את הגמ

לפי רבי אבא זר' יאשיה דמין אושא - הלכה כרשב"ג, שאומרים "מה כח בי"ד יפה", וביטלו אינו מבוטל.

ולפי רבא אמר ר"ג - הלכה כרבי שלא אומרים, "מה כח בי"ד יפה", וביטלו מבוטל.

ב. לענין אם יכול לבטל זה שלא בפני זה

לכו"ע הלכה כרבי, כנ"ל תשו' קודמת דין ה'.

ג. לענין שום הדיינים שפיתחו שתות או הותירו שתות

לפי רבי - פוסקים כרשב"ג דאמר "מה כח בי"ד יפה". (נשיטת רש"י בקידושין דף מב: ד"ה ה"ג: שלפי ר"ג - הלכה כחכמים, ושלפי רבא - הלכה כרשב"ג, ושיטת תוס' שם ד"ה ה"ג: בין לרבא בין לר"ג הלכה כחכמים).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. לענין יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן ובי"ד העמידו להם אפוטרופוס, ובוררין להם חלק יפה

לפי ר"ג אמר שמואל - הגדילו יכולים למחות, ולא אמרינן "מה כח בי"ד יפה".

ולפי רב נחמן - אין יכולים למחות, דבמונא אמרינן "מה כח בי"ד יפה", משום שהפקר בי"ד הפקר.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רפט סעי' א') נפסק: מי שהניח יתומים מקצתן גדולים ומקצתן קטנים ורצו לחלוק בנכסי אביהם כדי שיטלו הגדולים חלקם, מעמידים בי"ד אפוטרופוס לקטנים ובורר להם החלק היפה, וי"א לנכסיהם לחלוק בגורל (טור), ואם הגדילו אינם יכולים למחות, שהרי ע"פ בי"ד חלקו להם, ואם טעו בי"ד בשומא ופתחו שות, יכולים למחות ומזכרים וחולקים חלוקה אחרת אחר שהגדילו, אבל אפוטרופוס אפי' מינהו אפי' יתומים אינו יכול לחלוק בלא בי"ד, אלא"כ נתמנה בפירוש לכך (תשו' הר"ן סי' ס'), ואין לבי"ד רשות לחלוק בדבר דשייך בו גוד או אגוד (טור), וכ"כ התוס' בפ' ב' דקידושין, והרא"ש בפ' האלמנה ניונות), וי"א ומתירין (נ"י פ' הג"ל, ומדכי שתי הדעות), היו האמין כולם קטנים אין חולקים להם עד שיגדילו, אלא"כ נראה לבי"ד שיש להן תועלת בחלוקה (כ"י בשם הרא"ש והר"ן), וכל שהגיעו הקטנים ל"ג שנה יכולין לחלוק בעצמם, לחלוקה לא הוי כמכר (ר"י נכ"ז ח"ב).

ח. "ובוררין", האם החלוקה בגורל או בלא גורל?

תשובה :

לפי שיטת ר"ת (בתוס' ד"ה בית דין) - בחצר שאין בו דין חלוקה, חולקים בלא גורל, ובחצר שיש בו דין חלוקה (ושלא שייך בו גוד או אגוד), צריך גורל, והתוס' בקידושין דף מב. ד"ה ובוררין. כתבו: שאף ר"י שחלק על ר"ת בחצר שיש בו דין חלוקה וסבר שלא צריך גורל, בסוף חזר בו והודה לר"ת. אך שיטת התוס' במס' כתובות דף ק. ד"ה ובוררין: שבוררין היינו לא בגורל. לענין הלכה - עיין בתשובה קודמת דין ד'.

ט. אפוטרופוסין ששמו לקטנים וטעו או כשלא טעו, האם הקטנים אחר שגדלו יכולים למחות?

תשובה :

לפי ר"ג - לא.

לפי שמואל - יכולים למחות (ברוחות - קידושין דף מב. ופירש"י שם בד"ה ברוחות: דהיינו דוקא כשיש לו טענה, לדוגמא: שיש לו שדה סמוכה שנפלה לו מאמו, יעוי"ש שם במהרש"א), ומבואר בתוס' (ד"ה התם, על פי הגמ' בקידושין שם): שזהו רק כשלא טעו, אבל אם כשטעו, הדין הוא, שלפי חכמים - מכרן בטל, ושלפי רשב"ג - המכר קיים, דאמרינן "מה כח בי"ד יפה". לענין הלכה - עיין לקמן תשו' ז' דין ד'.

י. בעל שגילה דעתו בפני השליח שאין בדעתו לגרשה, והשליח מסרו לה, האם מגורשת, והאם יש טענת אונס בגיטין, ומדוע?

תשובה :

1. גילוי דעת בגיטין

לפי רבא - הוי גילוי דעת והגט בטל.

ולפי אביי - לא, והגמ' מסיקה כדעת אביי שלא מילתא היא.

2. טענת אונס בגיטין - לא הוי אונס, והגט גט, וזהו רק לפי לישנא קמא אליבא דרבא בכתובות דף ב. והתוס' שם בדף

ג. ד"ה איכא, הוכיחו מסוגיין להלכה כל"ק שם, עיין במש"כ על מסכת כתובות פרק א' תשובה ה', ובמש"כ לקמן בפרק ז' תשובה ה'.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמד סעי' א') נפסק: אמר לה "ה'ז גיטך אם לא אבא בתוך ל' יום" או שאמר "ע"מ שלא אבא בתוך ל' יום" והיה בא בדרך בתוך ל' יום, וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר ל' יום, הרי זה גט אפי' עומד וצווח "הריני אנוס", שאין אונס בגיטין, ואע"פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש, כיון שלא התנה "חוקי מאס יקראני אנוס", אבל אונס דלא שכיח כלל, כגון אכלו ארי או הכישו

וצדקתו עומדת לעד וזהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

נחש או נפל הבית עליו. לא אטיק אדעתייה להתנות עליו ומבטל הגט והיא זקוקה ליבם. וטכניה הוי אונס לטכניה, ואינו מנעל הגט מללא תהנה (מרלכי פ' מי שאמזו).

יא. מי שיש לו ב' שמות, האם יכול לכתוב בגט איזה שם שירצה או צריך לכתוב שניהם, וא"כ איזה ראשון, או האם יש להעדיף את אחד מהם, לפני תקנת רבן גמליאל ולאחריו, לכתחילה ובדיעבד, ומדוע? דף לד:

תשובה:

לפני תקנת רבן גמליאל - אף מי שהיה לו ב' שמות אחד כאן ואחד במדינת הים, לא היה מקפיד לכתוב שניהם, והיה כשיש לעירו ב' שמות בשני מקומות, וע"ע במש"כ לקמן פרק ח' תשובה יח. דין ב"ג, ופירש"י (ד"ה בראשונה): שהיה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט, אך מפני תיקון העולם, כדי שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר "לא גירשה בעלה שאין זה שמו", התקין ר"ג: שיהא כותב "איש פלוני וכל שום שיש לו, אשה פלונית וכל שום שיש לה".

לפי התוס' (ד"ה וכל) בשם ה"ג, [וכן משמע ברש"י ד"ה והוא דאיתחזיק] - מספיק לכתוב "וכל שום וחניכה דאית לי ולאטראי".

ולפי ר"ת [וכן דעת הרמ"א בשו"ע] - צריך לכתוב כל שמותיו בפירוש, ובזה הלשון "אני פלוני דמיתקרי כן וכך, האופנים ופרטי הדינים לאחר תקנת ר"ג הם כדלהלן:

1. אם לא איתחזיק כאן שיש לו שני שמות - אין צריך לכתוב "וכל שום שיש לו", וכמו כן לשיטת הבה"ג ור"ת הנ"ל אין צורך בהוספות דלעיל, ומבואר ברש"י (ד"ה והוא): שהגט כשר אף אם נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר, שקראו לו כן במקום אחר. לענין הלכה - עיין לקמן דין ד'.

2. אם איתחזיק כאן שיש לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים - באופן זה התקין רבן גמליאל שאינה מגורשת עד שיכתוב את ב' השמות, ואם כתב שם אחד הגט פסול מדרבנן - מאירי, ותצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו שנאמרו במשנה, דף פ. אמורים גם בזה - רשב"א, והתוס' לקמן דף פ. ד"ה שינה.

יבותבים התוס' (ד"ה והוא): דמסוגייתנו האומרת, שאינה מגורשת עד שיכתוב שם דיהודה (שאתנו שם) ושם דגליל עמו, מבואר, שמקום הנתינה עיקר ומקום הכתיבה טפל, ושלפי התוספתא - מקום כתיבת הגט עיקר ומקום הנתינה טפל. [בביאור מחלוקת ת"ק ורשב"ג בתוספתא - עיין מהרש"א].

3. כשהחזיק בב' שמות במקום אחד, לפי שיטת התוס' (ד"ה והוא) - כשר בדיעבד אפי' באחד מהם ואפי' בחניכה, מיהו לכתחילה צריך לכתוב שניהם, אפי' אם הכתיבה והנתינה במקום אחד, כדמוכח בסוגייתנו, מאופן שהרוב קוראים לה "מרים" והמיעוט שבאותו מקום קוראים לה "שרה", שצריך לכתוב "מרים וכל שום שיש לה", ולא "שרה וכל שום שיש לה", ושכן מוכח מהמשנה (לקמן דף זא): "כתב חניכתו וחניכתה כשר", וולפי הרשב"א - יכול לגרש לכתחילה באחד מהם.

4. כשכתב חניכתו וחניכתה - בתוס' (ד"ה והוא, ע"פ המשנה לקמן דף זא): מבואר: שכשר, אע"פ שלא נכתב שם מובהק, ומה שמשמע שכשר אפי' לכתחילה, היינו דוקא לנקיי הדעת בירושלים שהיו שמותיהם ידועים וליכא לעז, אבל אנשים בעלמא לכתחילה צריכים לכתוב את שתי השמות, אי נמי: אם הכינוי דומה ל"שם", אף לכתחילה מותר לכתוב רק את הכינוי. [ורש"י לקמן דף פז: ד"ה חניכתו. מפרש: "חניכתו" היינו שם המשפחה - עיין קרבן נתנאל על הרא"ש פרק המגרש סי' ז' ס"ק ז' - ובתוס' בדף פח. ד"ה וכך היו, פירשו: שזה שם כינוי לשם הפרטי, וזהו רק מה שכתוב במשנה "חניכתו" ומה שכתוב בברייתא דף פח. "חניכת אבות". הכונה לשם משפחה, ועיין מהרש"א על התוס' שם].

הלכה:

בשו"ע (סי' קכט סעי' א') נפסק: כותבין שם האיש והאשה בגט, ואם יש לאחד מהם שני שמות, כותבין שם שהם רגילים בו וידועים בו ביותר, וכותבין "איש פלוני וכל שום שיש לו, גירש אשה פלונית וכל שום שיש לה", ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר, וכ"כ אם כתב עיקר השם לבד כשר, ולכן אין להקפיד על הכינויים כל כך, וי"א לאין לכתוב "כל שום שיש לו" אלא אם יש לו ב' שמות יכתוב "פלוני דמתקרי פלוני", וכן נוהגים ואין לשנות, ואפי' נכתב הגט אין לגרש בו אע"פ שכתב "כל שם", עד שיכתוב שני השמות, לא כתב אלא שם האחד, אפי' הוא שם העפל וגירש בו, כשר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

5. הוחזק במקום שם א', ובמקום ב' שם אחר, והיה במקום שלישי - בתוס' (שם, בשם התוספתא) מבואר: שאם כתב כאחד מהם כשר.

6. גר ששינה שמו לשם עובדי כוכבים וגרש בו - בתוס' (שם, על פי התוספתא) מבואר: שבדיעבד כשר.

הלכה:

בשור"ע (שם סעי' ו') נפסק: גר שכתב שם גיטתו, כשר אפי' אם נשתקע ממנו.

7. מומר לעבודת כוכבים שרוצה לגרש את אשתו - בתוס' (שם) כתבו שר"ת הורה: שיכתוב שם של יהדות דוקא, ושחלילה להזכיר שם עובד כוכבים בתורת משה וישראל.

הלכה:

בשור"ע (שם סעי' ה') נפסק: מומר אין לו לגרש בשם עכו"ם אלא בשם ישראל, ואם כתב "שם עכו"ם עיקרו, ושם ישראל בלשון דמתקרי", כשר, ולכתחילה כותבין "שם ישראל, וכל קום ומניכה לאית ליה", ואם כתב "שם על עכו"ם", וכתב "כל קום ומניכה לאית ליה", פסול, הוה לו קום כינוי כשהיה יהודי, כותבין לו "שם ישראל המכונה פלוני, וכל קום ומניכה לאית ליה".

ב. אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים, האם נפרעת, כיצד, ומדוע?

דף לד:

תשובה:

א. מעיקר הדין

לא צריך שבועה, וחז"ל תיקנו שלא תיפרע אלא בשבועה, שלא הניח אצלה כלום, וולא מכרה לו כתובתה, ולא מחלה אותה - רמב"ם, ומבואר בתוס' (ד"ה אין): דזהו אף שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, והוי כבתוך זמנו - עיין בתשובה הבאה - מ"מ באלמנה דאית לה בתנאי ב"ד, חוששין שהתפיס לה צריי אף בתוך זמנו, אך נמנעו מלהשביעה - מפני שחוששין שבההיא הנאה שטורחת ליתומים התיירה לעצמה ליקח דברים של יתומים, ובכך לא תדקדק על עצמה בשבועה, ותיענש על כך.

לפי רב יהודה אמר ר' ירמיה בר אבא אליבא דשמואל - מה שנמנעו להשביעה זהו דוקא בב"ד, שהשבועה חמורה ועונשה מרובה, (דשבועה בב"ד היא בנקיטת ס"ת או תפילין בידה ומשביעה בשם או בכינוי, ומחוץ לב"ד זה רק בקללת ארור, ולא נקיט מידי ואין העונש מרובה - רש"י ד"ה חוץ, ותוס' ד"ה לא, וע"ע בריטב"א, וביש"ש סי' לו, ובמאיירי בפירושו על המשנה), אבל מחוץ לב"ד משביעין אותה.

בסורא שוניין - שרב לא חולק על שמואל, והגמ' הוכיחה מרב שלא גבה כתובה לאלמנה - עיין לקמן דין ג' - שגם מחוץ לב"ד לא משביעים, ונשארה בקושיא.

ובנהרדעא שוניין - שלפי רב אפי' מחוץ לב"ד לא משביעין, ושמודה רב בקפצה ונשבעה, שגובה כתובתה. [לפי הר"ח והרשב"א - גובה כתובתה רק אחר שישביענה שוב כדין, אבל מרש"י משמע, שגובה גם בלא שמשביעה שוב, וכן נפסק בב"ש סי' צו ס"ק לה, וע"ע ברמב"ן ובר"ן].

ב. לבן התקין רבן גמליאל:

שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה, ופירש"י (במשנה ד"ה שתהא): יבחרו להם דבר קשה להדירה בו, כגון "מיני מזונות עלי אם נהנית מכתובתי".

לפי רב הונא - זהו דוקא שבשעה שנודרת ורוצה ליגבות כתובתה עדיין לא נישאה לאחר, ושאף אם תנשא הבעל לא יכול להפר לה בקודמין, אבל אם כבר נישאת לאחר אין מדירין אותה, הואיל והבעל יכול להפר לה, והיא סומכת על כך, ונודרת וגובה על שקר.

ולפי רב נחמן - זהו אפי' בנישאת, ומשום שמדירין אותה ברבים, דס"ל נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, הגמ' אומרת: שהם נחלקו במחלוקת תנאים, ופירש"י (ד"ה תנאים): דהיינו מה דאיתא לקמן (דף מה:), שלפי רבי יהודה - אין לו הפרה, ולפי רבנן - יש לו הפרה.

בתוס' (ד"ה אבל, ובד"ה נודרת) מבואר: שמדירים אותה בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דלפחות מכך אינה חוששת ליאסר. עוד מבואר בתוס' (ד"ה ונודרת): ושאי"פ שגם אם תאסור עליה כל פירות שבעולם, היא תעבור בכך על לאו ד"בל יחל" אם כבר גבתה, מ"מ יש להדירה על פרי אחד, כדי שתהיה אסורה כל ימיה, דאילו "בכל הפירות", הרי אינה אסורה לעולם, אלא מיד עוברת על הלאו, ומותרת בכל הפירות כדן נדר שא"א לקיימו, ואבל רש"י ד"ה ונודרת, מפרש: שאוסרים עליה "כל פירות שבעולם", וכן משמע קצת מהרמב"ם בפירושו למשניות.

ג. בשנים של רב

אלמנה לא גבתה כתובה, משום שנמנעו מלהדירה, הואיל והנדרים היו קלים בעיניהם לעבור עליהם, ולא היו סומכים להגבות כתובה מפני כך, אמנם ר' יהודה סבר שלא קל.

ד. בזמן הזה

בתוס' (ד"ה דמוריא) מבואר: שתיקנו לקבל חרם במקום שבועה, כדי שלא יהא העונש כל כך.

הלכה :

בש"ע (סי' צו סעי' יט) נפסק: כמשביעין ב"ד או הורשים את האלמנה כשתבא לגבות כתובתה, אין משביעין אלא חוץ לבי"ד, מפני שבתי דינין היו נמנעין מלהשביע, שחוששין שמא לא תדקדק על עצמה, ושבועת חוץ לבי"ד אינה חמורה כל כך, שאינה בשם, ולא בנקיטת חפץ, אלא בקללת ארור. ונ"ע בט"ז ס"ק כא, בתפארת שמואל ס"ק ד', ובחזו"א חו"מ סי' י' ס"ק טזו.

ג. מלוה או גרושה או שומרת יבם שהתגרשה או יבמה שנתייבמה והתגרשה, שבאו ליפרע מנכסי יתומים, האם נפרעים, כיצד, ומדוע?
דף לד.-לה:

תשובה :

1. מלוה הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ומבואר בתוס' (ד"ה אין): דקיי"ל כר"ל (במסכת בב"ב) דאמר, שאם המלוה תובע חובו בתוך זמנו - נפרע מהיתומים בלא שבועה, דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו.

הלכה :

בש"ע (חו"מ סי' קח סעי' ג') נפסק: אין נפרעים מיורשים קטנים בעודם קטנים שאינם בני י"ג שנה שום הלואה מחוב אביהם, ואפי' היה עליו שטר מקויים, ואפי' היה בו נאמנות, וכו', אם הם גדולים והוציא עליהם שטר מקויים, אפי' אין שם א' מג' דרכים אלו, גובה מהם בלא שבועה אם יש בו נאמנות מפורש.

2. גרושה הבאה ליפרע מנכסי יתומים, לפי ר' זירא אמר שמואל - משביעין אותה בבי"ד, אבל ע"י נדר אינה מקבלת כתובתה. (מפני שנדר קיל משבועה), בתוס' (ד"ה ונודרת) מבואר: דזה אף שעוברת ב"בל יחל" אם קיבלה מכתובתה, כיון דמכאן ואילך לא מיתסרא אינה חוששת, הואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה.

הלכה :

בש"ע (סי' צו סעי' כ') נפסק: גרושה שבאה לישיבע משביעים אותה בבי"ד, וברמב"ם (פט"ז מאישות הל' טז): נפסק: כיצד, הרי שגירש את אשתו והלך לו, בי"ד יורדין לנכסיו אחר שתשבט ומגבים אותה כתובתה, והוא שיהיה במקום רחוק שיש להן טורח להודיעו, אבל אם ה' במקום קרוב להודיעו, שולחין לו ומודיעין אותו, ואם לא יבוא תשבט ותטול.

3. שומרת יבם שקיבלה גט מאחד מהאחין כדי לפוסלה על שאר אחים, ובאה ליפרע מנכסי בעלה הראשון, ופירש"י (ד"ה גט יבמין): שגובה ע"י נדר.

4. יבמה שהתייבמה והתגרשה מהיבם, ובאה ליגבות כתובתה מנכסי בעלה הראשון, לפי תוס' (ד"ה גט) - גובה על ידי נדר, ולכאורה לפי רש"י ד"ה גט יבמין - בכהאי גוונא שכבר נתייבמה, אינה גובה על ידי נדר, וכן דעת הרמ"ה, ועיין מהרש"א ומהר"ם שי"ף.

יד. מה הדין, ומדוע? א) זמי שנדר על דבר שאינו יכול לקיימו, ומה הדין כשמתנהו בלי קיום מעשה מסוים.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב) נדרי הבאי האם מותרים. ג) שבעת הבאי האם מותרת. ד) הנשבע באונס האם חייב בקרבן. ה) הנשבע לבטל המנוה האם חייב בקרבן, בלאו, ובעונש ו) הנודר נדרי שגגות האם חייב בקרבן, בלאו, ובעונש. ז) הנשבע שבעה בשגגה האם חייב בקרבן. דף לה.

תשובה :

א. נדר על דבר שאינו יכול לקיימו

בתוס' (ד"ה ונודרת, ע"פ הגמ' בנדריים) מבואר: שהנדר חל, אלא שלא מניחין אותו לעבור איסור, ומכין אותו מיד ומותר בדברים שאסר על עצמו, ושכל זה דוקא אם בשעה שאסר על עצמו לא היה יכול לקיימו, אבל לאסור את עצמו בדבר שאינו יכול לקיימו באם מתנה באי קיום מעשה - מותר, משום שהרי יכול לא לעשות את המעשה.

ב. נדרי הבאי

בתוס' (שם) מבואר: שמותרים, ומפרשים, שזה לא משום שאינו יכול לקיימם, אלא משום שאינו אומר כן אלא רק כדי להחזיק דבריו.

ג. שבועת הבאי

בתוס' (שם) מבואר: שחכמים החמירו לאוסרם, משום דכתיב ביה "לא ינקה".

ד. הנשבע באונס

בתוס' (ד"ה לא, ע"פ הגמ' בשבועות) מבואר: שפטור מקרבן, שנאמר "האדם בשבועה" פרט לאנוס, וכתבו, שאפי' עונש ליכא.

ה. הנשבע לבטל את המצוה

בתוס' (ד"ה לא, ע"פ הגמ' בנדריים) מבואר: שפטור מקרבן ומלאו, אבל איכא עונש שבועת שווא.

ו. הנודר בשגגה

בתוס' (ד"ה לא, ע"פ הגמ' בנדריים) מבואר: שפטור מקרבן ומעונש.

ז. הנשבע בשגגה

בתוס' (ד"ה לא, ע"פ הגמ' בנדריים) מבואר: שפטור מקרבן, כנדרי שגגות.

טו. האם יש הפרה לנדר, ומדוע? א) כשהודר ברבים. ב) כשהודר על דעת רבים. ג) כשהודר על דעת יחיד. ד) והאם כל הבא להפך נדרו לריך לפרט את הנדר, ומדוע? דף לה: לו.

תשובה :

א. נדר שהודר ברבים

רש"י (דף לה: ד"ה ברבים) מפרש: רבים היינו עשרה, ולקמן דף מו. פליגי ר"ז ורב יצחק, לגבי נדר שידעו בו רבים, אם רבים היינו ג' או י', עיי"ש.

לפי רב הונא - יש לו הפרה, [אפי' כשנדר בדבר הרשות].

ולפי רב נחמין - אין לו הפרה, הגמ' אומרת: שהם נחלקו במחלוקת תנאים, ופירש"י (ד"ה תנאי), והתוס' (שם), בתירוץ השני, וע"ע במהרש"א בסוף דיבורו השני): דהיינו מה דאיתא לקמן (דף מה: מו.), שלפי רבי יהודה - אין לו הפרה, ולפי רבנן - יש לו הפרה. [התוס' לקמן דף מו. ד"ה שלא. בתירוץ הראשון כתבו: שזהו רק ללישנא קמא בסוגיא שם, ובתירוץ השני כתבו: "רבנן" היינו ר"מ ור"א שם, וע"ע במש"כ לקמן תשובה טג].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רכח סעי' כג) נפסק: נדר שהודר ברבים, יש לו התרה, מאחד שלא אמר על דעתו.

ב. נדר שהודר על דעת רבים, נפי' על דעת שלשה – ר"ן, תוס' רא"ש על דף מו., ולפי המרדכי – סי' שנג – גם הנודר על דעתם של שנים אין לו הפרה. מרש"י ד"ה על דעת, שכתב: יאמרו לו "הרי אנו מזדירים אותך על דעתנו", משמע קצת שעל דעת רבים שאין לו הפרה, היינו דוקא כשנדר בפניהם, עיין רמב"ן ורשב"א, אבל הר"ן כתב, שזהו אף שלא בפניהם, ועיין פ"ת ס"ק יח, עיין בש"ך ס"ק סו, וס"ק ע', שכתב, שיש להחמיר כשיטת הר"ן.

לפי אמימר - הלכתא אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, מ"מ על דעת רבים אם זה לדבר הרשות אין לו הפרה, ואם לדבר מצוה יש לו הפרה.

הטעם – מבואר בתוס' (ד"ה אבל לדבר) בשם ר"ת: דמסתמא ניחא לרבים להתירו לצורך מצוה, עוד מבואר בגמ': שכן יש לו היתר באם ההפרה היתה על דעת רבים, ונע"ע בשור"ע יור"ד סי' רכח סעי' כא, ובנו"כ שם.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אבל לדבר) בשם ר"ת: ד"על דעת" היינו כשאומר "על דעת פלוני ופלוני", אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (שם) - בהפרת בעל אין לחלק בין ברבים לבין על דעת רבים, שלמ"ד (לעיל דין א') שיכול להפר נדר שהודר ברבים - ה"ה בהודר על דעת רבים, דכיון שאינה תלויה בדעתה דיכול להפר אפי' בלא חרטה כן יכול להפר בלא דעת רבים, ודברי אמימר הם רק בהתרת חכם, ורב הונא לא חולק עליו.

ולפי התירוץ השני בתוס' - רב הונא חולק על אמימר וסובר, שנדר שהודר על דעת רבים יש לו הפרה, ואף אצל חכם, ולתירוץ זה אין לחלק בין הפרת בעל להתרת חכם, לרב הונא ולאמימר, על דעת רבים אינו יכול להפר.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רכח סעי' כא) נפסק: נדר שעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתו. **ויש מחמירין לאפי' עס לעתם אין להתייר** **לדבר הכשות, וכן נכון להחמיר להחמילה,** אלא אם כן יש מצוה בהתרתו, ואין נקראים רבים בפחות מג', וכגון שיפרוט אותם "על דעת פלוני ופלוני", אבל אם אמר "סתם" ע"ד רבים, יש לו התרה, ויש אומרים: שאם נדר בפני ג', אפי' לא פרט אותם, אלא אמר "סתם" על דעת רבים, אין לו התרה, דמסתמא על דעת רבים אותם שעומדים לפניו קאמר. **י"א לנדר על דעת רבים שהתירו, נדיענדי הוה, ואין לסמוך על זה כי אם נשעת חלק, ויש לומר בנדר, והש"ך ס"ק סט, כתב: שאין לסמוך על דעה זו אפי' בשעת הדחק.**

ג. על דעת יחיד

בתוס' (ד"ה אבל לדבר) מבואר: שחכם יכול להתיר, אף אם הנודר פרט "על דעתו של פלוני", והתוס' לקמן דף מו., ד"ה רב נחמן, כתבו: שזהו מפני שמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד, ועיין במאירי על מסכת מכות דף טז.

ד. כל הבא להפר נדרו

לפי רב נחמן - אינו צריך לפרט את הנדר לפני החכם, דלפעמים לא מפרשים את כל הנדר לחכם, והחכם יפר רק מה ששמע, ויבואו ליד תקלה, שהרי אין חכם מיפר אלא לדעת מה שישמע.

ולפי רב פפא - צריך, דשמא מחמת דבר איסור נדר, וכשחכם ישמע זאת לא יתיר, ואם היפר בלא שפרט, מבואר בתוס' (ד"ה קסבר): שאינו מופר, ושהילכתא כר"פ.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רכח סעי' יז) נפסק: קודם שיתירו לו, צריך שיפרט להם הנדר, והסיבה שבשבילה נדר, ואם לא פרט אין התרתו התרה, ומיהו כשיפרט לאחד מהמתירין סגי.

טז. "העדים חותמין על הגט", מדוע?**דף לד: לו.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

במשנה מבואר: שזה מפני תיקון העולם, לפי רש"י (ד"ה העדים) - היינו מתקנת רבן גמליאל הזקן, ולפי תוס' (דף לו. ד"ה והעדים) - זוהי תקנה שנתקנה קודם ר"ג הזקן.

בגמ' (דף לו.) מבואר: שעצם החתימה, לפי ר"מ דאמר "עידי חתימה כרתי" - היא מדאורייתא, דכתיב "וכתוב בספר וחתום", והתקנה במשנה אמורה, רק אליבא דרבי אלעזר דאמר "עידי מסירה כרתי", ותיקנו כן, דלפעמים כשהבעל יערער "לא גירשתיה" לא ימצאו את העידי מסירה, מפני שמתו או שהלכו למדינת הים.

רב יוסה אמר: שגם לפי ר"מ הסובר שהחתימה מדאורייתא מ"מ ניתן לפרש, שהתקינו, שיהיו מפרשים שמותיהם בגט, כדי שיהיה בנקל למצוא עידי קיום לחתימתם, ומרש"י ד"ה מפרשי שמותיהן. משמע שמספיק לכתוב שמות העדים בלבד אף בלא שם אביו, אבל במאירי ובטוש"ע מבואר: שלפני התקנה היה מספיק לכתוב שם העד בלבד, והתקינו שיוסיף גם שם האב. הערוך השולחן דייק מתוס' לעיל דף ב. ד"ה המביא, שתקנה זו היא גם בשאר שטרות, וכן מבואר בריטב"א ובריב"ש סי' שד, וע"ע בב"י בשם התשב"ץ שסובר, שבשאר שטרות מספיק על ידי סימן, ולא מספיק מה שבראשונה היה שהעדים חתמו רק "אני פלוני חתמתי עד", וכדי לקיים חתימותיהם, היו יכולים רק על ידי שטרות אחרים שחתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העדאת החתומים עצמן. ואם הלכה כר"מ או כר"א, ועוד פרטים - עיין מש"כ לעיל פרק א' תשו' יג דין ד'. הר"ף לא הביא את דברי רב יוסף שצריך לפרש את השמות, עיין רשב"א שכתב שתקנה זו לפרש השמות היא רק לר"מ, ואינה נוהגת להלכה הואיל ופוסקים כרבי אלעזר, ולפי הרא"ש סי' יב, וכן לפי שיטת תוס' לעיל דף ג: ד"ה רבי אלעזר - תקנה זו אליבא דר"א, ולא שצריך לעשות כן, אלא תיקן שילמד להם לעשות כן, כדי שלא יצטרכו לעידי מסירה כשירצו להראות לראיה השטר והגט, אבל אם באים לסמוך לכתזילה אע"פ מסירה סומכין. הרמב"ם והטוש"ע מביאים תקנה זו, אף שפוסקים כר"א - עיין לח"מ ובאור שמח שכתבו: שמהרמב"ם משמע שאי קיום תקנה זו אינה פוסלת את הגט.

הלכה :

בשו"ע (סי' קל סעי' יא) נפסק: כשחותם העד, צריך לכתוב שמו, ושם אביו, כגון: "יוסף בן יעקב עד", כתב "יוסף עד", או "בן יעקב עד", או "יוסף בן יעקב" ולא כתב "עד" כשר, וי"א מאלח דסגי אס כתב "יוסף עד" א"כ "בן יעקב" לא לריך למכתב, ואס טעה או פניה בו אין לפסול, ואין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק ובמקום עיגון.

יז. מהו פרוזבול, וגופו של פרוזבול, האם נתקן רק לאותו דור או לכל הדורות, והאם פרוזבול מאוחז או מוקדם כשז' הוא, ומדוע?
דף לו. - לז.

תשובה :

א. פרוזבול

הלל הזקן תיקן שפרוזבול אינו משמט, מפני תיקון העולם, כדי שלא ימנעו מלהלוות לפני השמיטה, הגמ' מסתפקת אם תיקן לדורו בלבד או לכל הדורות, וכן הוא לרש"י, אך תוס' ד"ה בזמן כתבו של"דדור" אינו ממש, שהרי היה בזמן הבית, אלא הכוונה לדור הסמוך לאחזר החורבן. הריטב"א כתב: שהבעיה לא נפשטה, אבל נהגו לעשות פרוזבול בכל הדורות.

לפי אב"י - זהו רק אם סוברים כדעת רבי הסובר, ששמיטת כספים בזמן הזה הוא מדרבנן בלבד, אבל לפי רבנן הסוברים ששמיטת כספים בזמן הזה הוא מדאורייתא, הפרוזבול אינו משמט, הואיל ואין כח ב"ד לעקור דבר מן התורה.

לפי רש"י אליבא דרבא, וכן לפי ה"א נמי" בתוס' ד"ה בזמן - פרוזבול משמט אפי' לפי רבנן והסוברים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הואיל והפקר ב"ד הפקר, דבמקום סייג וגדר, אין זה נחשב לעקירת דבר מן התורה.

ואילו לפי התוס' (ד"ה מי איכא) - גם רבא סובר שלפי רבנן אין לתקן פרוזבול לעקור מצוה מן התורה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט משמיטה ויובל הל' טז) נפסק: כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברין על הכתוב בתורה "השמר לך פן יהיה דבר וגו'", התקין פרוזבול כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה, ואין פרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שהיא מדברי סופרים, אבל שמיטה של תורה - אין הפרוזבול מועיל בה. והראב"ד בהשגותיו, כתב: זה אינו מחזור, דאב"י

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הוא דאמר הכי, אבל רבא פליג ואמר הפקר בית דין הפקר, הלכך נוהג בכל זמן. (הרמב"ם ס"ל כתוס', והראב"ד כרש"י, בביאור שיטת הרמב"ם – עיין כס"מ, בב"י, וברדב"ז).

ב. גופו של פוזבול הוא:

מוסרני לכם פלוני (נפלוני דיינים – כן גורס המסורת הש"ס), שכל חוב שיש לי אצל פלוני, שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמים למטה או העדים. (רב נחמן ורב ששת לעיל דף לב: נחלקו אם צריך ג' דיינים או מספיק ב' דיינים – עיי"ש, ובמש"כ לעיל תשובה ה' דין א').

לפי שמואל - לא כותבין פרוזבול אלא רק בב"ד חשוב, כגון בי דינא דסורא או דנהרדעא.

עוד אומרת הגמ': שא"צ דוקא כתיבה, דמהני גם מסירת מילי להדדי, כמו שמצינו שרבנן דבי רב אשי מסרו מיליהו להדדי, והתוס' (ד"ה אלימי) כתבו בשם ר"ת: שמגמ' זו מוכח שמספיק ב"ד חשוב שבדור, ואבל לפי הרא"ש סי' ג', ועוד ראשונים – האמוראים האלו לא סוברים כשמואל, וס"ל שאפשר לכתוב פרוזבול בכל ב"ד, והלכה כמותם, ושכן משמע מהרי"ף שלא הביא את שמואל להלכה, הרמב"ם והמחבר פסקו כשמואל, והרמ"א כהרא"ש.

הלכה:

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' יח) נפסק: פרוזבול אינו משמט ואינו נכתב אלא בב"ד חשוב, דהיינו שלשה בקיאים בדין, ובענין פרוזבול, ויודעים ענין השמיטה, והמחוסר רבים עליהם באותה העיר, וי"א לכתבין פרוזבול בכל ב"ד, ונ"ל ליש להקל בזמן הזה, ובחור"מ סי' סז סעי' כ', נפסק: תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ומסר דבריו לתלמידים, ואמר: "מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", אינו צריך לכתוב פרוזבול, מפני שהן יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם, ובדברים בלבד היא נדחת, ויש אומרים דכל אדם נמי יוכל לומר דבריו בעל פה לפני בית דין ומהני, ואין צריך פרוזבול.

פרוזבול מאוחר או מוקדם, בתוס' (שם), על

פי המשנה בשביעית)
כתבו: שהמוקדם כשר
והמאוחר פסול, משום
שמרויח שלא כדיון, כל
מה שהלוה אחר
כתיבת פרוזבול עד זמן
הכתוב בו.

יח. מצות שמיטת כספים, יובל, ושמיטת קרקעות, האם נוהגת בזמן הזה, ומדוע? דף לו.

תשובה:

א. מצות שמיטת כספים

לפי רבי - בזמן הזה נוהגת רק מדרבנן, דכתיב "וזה דבר השמיטה שמוט", בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים, (ובזמן בית שני – כדן יובל, עיין דין ב').

ולפי רבנן (עיין רש"י ד"ה רבא) - נוהגת בזמן הזה אפי' מדאורייתא.

הלכה:

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' א') נפסק: אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נהג, ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום, כן היא הסכמת הפוסקים, אבל י"א לאין שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, וכו'.

ב. יובל

לכו"ע בזמן הזה אינו נוהג אפי' מדרבנן.

לפי רש"י (ד"ה בשביעית) - גם בבית שני לא נהג, דלא היו כל יושביה עליה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי תוס' (ד"ה בזמן) - בזמן בית שני נהג מדאורייתא, דהיו שם מי"ב שבטים, ואע"ג שלא עלו כולם, מ"מ חשיב "כל יושביה", ושלא תיקנו יובל בזמן הזה, הואיל ואין גוזרים דבר שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בזה, דהיינו שמיטת קרקעות שנתיים רצופין.

ג. שמיטת קרקעות מחרישה וזריעה בזמן הזה

לפי רש"י (שם) - בין לפי רבי ובין לפי רבנן שבסוגיין הוי רק מדרבנן, וזבזמן בית שני - כדין יובל עיין דין ב', אך יש דעה נוספת בתורת כהנים הסוברת שנוהגת מדאורייתא.

ולפי תוס' (שם) - רבנן דפליגי על רבי בסוגיין, סוברים שנוהגת מדאורייתא.

ט. האם יש כח לבי"ד לבטל דברי בי"ד אחר, ומדוע? דף לו:

תשובה:

אין כח לבי"ד לבטל דברי בי"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין, אך התוס' (ד"ה אלא) כתבו, כדלהלן:

1. **אם התקנה אינה מי"ח דבר ופשט ברוב ישראל** - זהו מה שאמור בסוגיין שגדול יכול לבטלו.
2. **אם התקנה לא פשטה ברוב ישראל** - אפי' קטן יכול לבטלו, גם אם התקנה מי"ח דבר, וזהו רק אם רוב הציבור אין יכול לעמוד בו, אבל אם יכול לעמוד - נמנים לאסור.
3. **אם התקנה מי"ח דבר, וגם פשט** - אפי' גדול אינו יכול לבטלו, מפני שעמדו להם בנפשותם.
4. **אם התקנה היתה רק למקום אחד, ופשט באותו מקום** - הדין כנ"ל דין א'.

כ. באלו אופנים שביעית אינה משמטת, אף כשלא כתב פרוזבול, ומדוע? דף לז:

תשובה:

א. המוסר שטרותיו לבית דין

אין שמיטה משמטת, הואיל ומסר לבי"ד שיהו הם נוגשים, ופירש"י (דף לז. ד"ה דתפסי): דהפקרן הפקר, וגבי מלוה לא קרינן ביה "לא יגוש", והתוס' (דף לו. ד"ה מי) הביאו: הכותב שמקור דין זה הוא מהסיפרי, שדורש זאת מקרא "את אחיך תשמט ידך", [עיי"ש בסיפרי דברים טו], וכתבו: שלפי רש"י - עיקר הטעם הוא מטעם הפקר בי"ד הפקר ולא מהפסוק. [לפי שיטת רש"י, לעיל דף לב: ד"ה מוסרני, ובמכות דף ג: ד"ה מוסר - מוסר שטרותיו לבי"ד הוא "תקנת פרוזבול", אבל לפי שיטת התוס' במכות דף ג: ד"ה המוסר - מוסר שטרותיו לבי"ד השביעית מדאורייתא לא משמטת, גם בלא פרוזבול, ותקנת הלל היא שכתביבת פרוזבול הוי כמסירה, ומהני רק מדרבנן. הפנ"י דף לו. ד"ה מוסרני, מדייק מרש"י, שפרוזבול מהני רק למלוה בשטר ולא למלוה על פה, וברמ"א נפסק: שמהני גם למלוה על פה].

הלכה:

בשר"ע (ח"מ סי' סז סעי' יא) נפסק: המוסר שטרותיו לבי"ד ואמר להם "אתם גבו לי חוב זה" אינו נשמט.

ב. יתומין

אינם צריכים פרוזבול, דר"ג ובית דינו אביהן של יתומין, ופירש"י (ד"ה ר"ג, וד"ה אביהן): כלומר נשיאי ישראל שבכל דור ודור, שהם ממונים עליהם ועל ממונם והיו שטרותיהם כמסורים לבי"ד. [בתוס' ב"ק דף לו. ד"ה אין צריכים, ובנימוק"י שם דף יח. בדפי הר"ף, מבואר: שהיתומים נחשבים כאילו מסרו מילייהו להדדי, וע"ע מנ"ח מצוה תעז].

לפי שיטת רש"י (ד"ה אין צריכין) - רק חוב של אביהן שביעית אינה משמטת, אבל חוב שלוהם עצמם משמטת, [אבל לפי הר"ן בשם הרא"ה בשם הרמב"ן - שביעית אינה משמטת אפי' חוב שלוהם עצמם, עיי"ש].

הלכה:

ברמב"ם (פ"ט משמיטה ויובל הל' כד), ובשר"ע (ח"מ סי' סז סעי' כח) נפסק: שיתומים אינם צריכים פרוזבול, ומסתימת דבריהם

משמע, שזוהו אף להלוואה שלוהם עצמם, וכ"כ הסמ"ע בס"ק נ'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. המלוה את חבירו על המשכון, [דמטלטלי - רש"י ד"ה שאני משכון]

אין השביעית משמטת, הואיל והמלוה קונה את המשכון מדרבי יצחק, ולפי רש"י ד"ה קני ליה - קונה המשכון להתחייב באם אבד, ורש"י על מסכת ב"מ דף פב. ד"ה שקונה משכון, כתב: שקנאו לכל מיילי להתחייב באונסין, ולפי תוס' בסוגיין ד"ה שאני - מתחייב רק כש"ש, וע"ע במש"כ על מסכת "קידושין" פרק א' תשובה מג, ועל מסכת בבא מציעא פרק ו' תשו' כג, כד, ובפרק ט' תשובה ו' דינים א' ב', וכיון שקונה את המשכון, קרינן ביה "את אחיך תשמט ידך" ולא של אחיך בידך, וכן הביאו התוס' ד"ה מי איכא בשם הסיפרי].

לפי שיטת תוס' (ד"ה שאני) - קונה מדרבי יצחק רק כשמשכנו שלא בשעת הלואה, ואעפ"כ אין שמיטה משמטת אף אם משכנו בשעת הלואה, דסברא היא, שאם קונהו שלא בשעת הלואה אז אלים שיעבודה לבשעת הלואה, דקרינן ביה "ולא של אחיך בידך". [גדר הדברים - עיין פנ"י].

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' יב) נפסק: המלוה על המשכון אינו משמט מה שכנגד המשכון, ויש מי שאומר שאף היתר על המשכון אינו משמט, ובס"ל עב סעי' ב', נפסק: המלוה את חבירו על המשכון, בין שהלוהו מעות, בין שהלוהו פירות, בין שמשכנו בשעת הלואה, בין שמשכנו אחר שהלוהו, הרי זה שומר שכר, ואין חילוק בין אם פירש שקבלו למשכון ככדי קויו, בין קבלו סתם אע"כ.

ד. שטר שיש בו אחריות נכסים

לפי בית שמיאי - אינו משמט, דכל העומד לגבות כגבוי דמי.

לפי רב ושמואל אליבא דב"ה - השביעית משמטת.

ולפי רבי יוחנן ור"ל אליבא דב"ה - אינו משמט, דכיון שיש שיעבוד נכסים הוי כאילו הקרקעות בחזקת המלוה וכגבוי ממש, ותניא כוותיה דרבי יוחנן ור"ל, והגמ' אומרת שרבי יוחנן לא רצה לפסוק כן למעשה, [דמפני שאנו מדמים נעשה מעשה, והברייתא אולי כבית שמאי].

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' ב') נפסק: שביעית משמטת את המלוה, ואפי' מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים, והמשכנתא במקום שדרכם לסלק המלוה בכל עת שיביא מעותיו שביעית משמטתה, ומקום שא"י לסלקו עד סוף זמנו אין שביעית משמטתה, ואם אינה משכנתא אלא שסיים לו שדה בהלואה אינו משמט, וי"א דה"מ באתרא דלא מסלקי ליה, וכל שא"י לסלקו אפי' יום א', מיקרי אתרא דלא מסלקי ליה.

ה. באופן שאמר לו "אעפ"כ" - עיין לקמן תשו' כג.**כא. באלו אופנים לא כותבים פרוזבול, ומדוע?**

דף לו.

תשובה :

אין כותבין פרוזבול אלא רק אם יש ללוה קרקע, ואפי' כל שהוא, אפי' קלח של כרוב, [אם כרוב דוקא או אפי' בפחות מזה - עיין רשב"א, ובחידושי חת"ס, ומהרמב"ם משמע שזהו דוקא, ומסתימת השור"ע משמע שזה לאו דוקא], ואפי' יש לו רק עצץ נקוב המונח על יתדות באויר, [דאילו בעצץ שאינו נקוב המונח על יתדות לא כותבין, הואיל ומקום סיכי לא חשיבי - ר"ן], או שיש רק לערב או למי שחייב לו, או שהשאל לו או שהשכיר לו קרקע.

רש"י ותוס' (ד"ה אלא) מפרשים: דמילתא דלא שכיחא הוא להלוות למי שאין קרקע, ובמילתא דלא שכיחא לא תקינו רבנן, [אבל הר"ש על מסכת שביעית פרק ו' הל' ו', כתב: שזהו מפני שאם יש ללוה קרקע, נחשב החוב לגבוי, וכמי שיש לו משכון, והר"ן בדף יט: בדפי הר"ף כתב שהנפק"מ הוא, באם היה ללוה קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול ומכרה קודם שביעית, שלפי הר"ש זה לא מועיל, כי לא נחשב לגבוי, ורבינו קרקש סובר: שלכו"ע מהני, הואיל ובשעת הכתיבה החוב היה כגבוי, עוד כתב הר"ן: שאם המלוה הקנה קרקע ללוה בע"כ - לא מהני הקנין, ואם שתק - מהני, ואם צווח לאחר זמן כשנודע לו מהקנין - מהני רק לפי רש"י הנ"ל דנחשב למילתא דשכיחא, הואיל ובשעת היכוי היה לו קרקע, אבל לפי הר"ש לא מהני, שהרי לא נחשב לגבוי].

ובשם הרשב"ם כתבו: דהא דסגי בכל שהוא, זהו מפני שאפי' קרקע כל שהוא שווה כל החוב, דאין אונאה לקרקעות וסיבה נוספת - עיין בר"ן, כמו כן לפי אביי - אין מועיל פרוזבול, אלא רק כשביעית דרבנן, דהיינו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בזמן הזה ואלבא דרבי בלבד.

שיטת תוס' (בדף לו. ד"ה מי איכא) אליבא דרבא אליבא דרבי הסובר, ששביעית בזמן הזה דאורייתא - עיין במש"כ לעיל תשובה יז.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' כב) נפסק: אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. ואפי' קרקע כל שהוא סגי. ואפי' אין לו אלא נציץ נקוב מונח על גבי יתדות באויר, אע"פ שאין מקום היתדות שלו סגי. אפי' אין ללווה כלל ויש לחייב לו או לערב או למי שחייב לו, כותבין ואפי' אין לזה ולא לזה ויש למלוה אז למי שחייב לו, מזכהו אפי' ע"י אחר, ואפי' שלא בפניו.

כב. האם שביעית משמטת תשלומי אונס, קנס, ופיתוי, וכן כתובה, ומדוע? **דף לז.**

תשובה :

בתוס' (ד"ה שטר) על פי הגמ' לעיל מבואר: שאונס, קנס, ופיתוי, משזקפן במלוה דהיינו משעת העמדה בדין - השביעית משמטת, וכן כתובה משתפגום ותזקוף.

כג. המחזיר חוב לחבירו בשביעית, כיצד הלווה והמלוה צריכים לנהוג, ומדוע? **דף לז:**

תשובה :

המלוה צריך שיאמר ללווה "משמט אני", ואם אמר הלווה "אע"פ כן" - יקבל הימנו, שנאמר "וזה דבר השמיטה", וכשהלווה מחזיר, אל יאמר לו "בחובי אני נותן לך", אלא יאמר "שלי הן ובמתנה אני נותן לך", ונ"ע בקרבן נתנאל על הרא"ש סי' יט אות ר"ג, והגמ' אומרת: "דתלי ליה".

לפי רש"י (ד"ה ותלי ליה) - אם הלווה רוצה לחזור בו מלתת, יכול לכופו עד שיאמר לו "אע"פ כן", והרא"ש חולק על רש"י, וסובר שאינו יכול לכופו, ופירושו: דיצפה ללווה שיאמר לו "אעפ"כ".

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' לו) נפסק: המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, ואמר לו המלוה "משמט אני וכבר נפטרת ממנו" אמר לו "אעפ"כ רצוני שתקבל", יקבל ממנו, ואל יאמר לו "בחובי אני נותן לך", אלא יאמר לו "שלי הם ובמתנה אני נותן לך", החזיר לו חובו ולא אמר לו כן, מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו "שלי הם, ובמתנה נתתי לך", ואם אמר, לא יקבל ממנו אלא יטול מעותיו וילך לו.

כד. מלוה שטוען "היה לי פרוזבול ואבד", האם מאמינים לו, ומדוע? **דף לז:**

תשובה :

לפי ת"ק - אינו נאמן, והשביעית שמטת.

ולפי חכמים - נאמן והשביעית לא משמטת, דכיון שחכמים תיקנו פרוזבול, לא שביק היתירא ואכיל איסורא, ורב יהודה אמר רב נחמן, סובר להלכה כדעת חכמים, ובמשנה בכתובות דף פט. מובאת בסתמא, שיטת הרשב"ג "שמן הסכנה ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול", דמשמע שסובר שאין אדם נאמן לומר "פרוזבול היה לי ואבד", ולכן המאירי פסק לא כרב יהודה, דסתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם, אבל רוב הראשונים פסקו כרב יהודה לקולא, וכן נפסק בשור"ע, ומבואר בתוס' (ד"ה לא) בשם ר"ת: דמטעם זה נאמן אפי' בלא שבועה, ואבל שיטת הראב"ן - אם הלווה תובע שיטען על טענתו חייב שבועה, ולפי השיט"ק בכתובות דף פט. בשם הרמ"ה - חייב להישבע גם כשאין הלווה תובע להשבע, וגם כשהמלוה טוען שאיבד את הפרוזבול, ומהשור"ע משמע שסובר כ"ת.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' סז סעי' לג) נפסק: נאמן אדם לומר "פרוזבול היה לי ואבד", ולא עוד אלא שפותחין לו "שמא פרוזבול היה לך ואבד", ואם אמר כן נאמן, ואם לא פתחו לו הכי"ד, ויאל מבי"ד ומוזר ואמר "פרוזבול היה לי", אם הוא קורס פסק דין נאמן, אבל אם הוא לאמר פסק דין, אינו נאמן (כ"י פסק הכפ"א).

כה. עבד כנעני שנשבה ופדאוהו למי משתעבד, האם לרבו ראשון או לשני או שיוצא לחירות, ולענין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אם צריך גט שיחרור – עיין בתשובה הבאה, ומדוע: א) כשפדאווה ישראלים אחרים לפני יאוש לשום עבד להשתעבד בו או כשפדאווה ע"מ להחזירו לרבו ראשון. ב) כשפדאווה לשום בן חורין. ג) כשפדאווה לאחר יאוש לשום בן חורין. ד) כשפדאווה לאחר יאוש לשום עבד להשתעבד בו. ה) כשפדאווה לאחר יאוש ע"מ להחזירו לרבו ראשון. ו) מה הדין אם ברח מהשבי לפני היאוש. ז) ומה כשברח לאחר היאוש, ומדוע? דף לז: לח.

תשובה:

א. אם לפני שהבעלים הראשונים התייאשו פדאווה לשום עבד

משתעבד לרבו ראשון, ופירש"י (ד"ה לשום עבד, ובד"ה ישתעבד לרבו ראשון): דזהו מפני שפדאווה על מנת להחזירו לרבו ראשון או אפי' על מנת להשתעבד בו, ושני לא קנה, דמידע ידע שלפני יאוש לא פקע ממנו שם האדון הראשון, והרי הוא כגוזלו ממנו, ונעין פניו.

הלכה:

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סז) נפסק: עבד שנשבה, אם נתייאש ממנו רבו ראשון, כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא שלו, ואם פדהו לשם בן חורין, ה"ז בן חורין.

ב. אם לפני יאוש פדאווה לשם בן חורין

לפי רבא - לכו"ע (דהיינו בין לת"ק ובין לרשב"ג, מיהו רשב"ג מסתפק מה ת"ק סובר) משתעבד לרבו ראשון, שהרי עדיין לא נתייאש, ונע"ע ברשב"א דסובר שלפי רבא – אף לפני יאוש משתעבד לרבו שני.

ולפי אב"י (וכן סובר שמואל – תוד"ה אלא) – לרבו שני ודאי לא משתעבד, שהרי פדאו לשם בן חורין, ושנחלקו התנאים אם משתעבד לרבו ראשון, שלפי ת"ק – לא משתעבד, כדי שלא ימנעו מלפדותו, ולפי רשב"ג – משתעבד, דכשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים שחייבים במצוות, ולכן אין חשש שימנעו מלפדותו, ורבא סובר שמחלוקת התנאים רק לאחר יאוש כדלקמן בסמוך. ולענין הלכה – עיין בדין הקודם.

ג. אם לאחר יאוש פדאווה לשום בן חורין

לרבו שני – ודאי שלא משתעבד, שהרי פדאו לשום בן חורין, [וזהו אף לפי ה"נוכל לומר" שהביאו התוד"ה בין כך – מהר"ם ש"ף].

לפי אב"י – אינו משתעבד גם לרבו ראשון, שהרי כבר התייאש.

ולפי רבא – כן הוא רק לפי ת"ק, אבל רשב"ג סובר שמשתעבד, ופירש"י (ד"ה בין כך): דהיינו לרבו ראשון, כדחזיקה דאמר "מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, ומפקיע עצמו מיד רבו ראשון", וכן הוא דעת הרמב"ן והרשב"א, הרא"ש והראב"ד. אבל לפי הרמב"ם בפי' המשניות – ישתעבד לשני, וצ"ב מדוע, כשפדאו לשום בן חורין משתעבד לשני – עיין מאירי ורשב"א, וע"ע בסוד ובכס"מ המפרשים שהרמב"ם בהלכות עבדים פסק כרבא אליבא דחכמים, והכס"מ בדעת הראב"ד כתב, שס"ל כאב"י אליבא דרשב"ג, ובלח"מ פירש אחרת עיי"ש.

הלכה:

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סז) נפסק: ואם לא נתייאש ממנו רבו ראשון, הפודה אותו לשם עבד, נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו, ואם פדהו לשם בן חורין, חוזר לרבו ראשון בלא כלום.

ד. אם לאחר יאוש פדאווה לשום עבד להשתעבד בו

לפי אב"י – הדין כנ"ל דין ג', שאינו משתעבד לרבו ראשון, [הטעם כנ"ל דין ג', ומצדדים הרשב"א והריטב"א, שאף לא לרבו שני, משום שגוי לא קונה את העבד, ומשנתייאש רבו – העבד קונה מיד את עצמו, ושוב א"א להשתעבד בו. אם צריך גט שיחרור – הדין תלוי במחלוקת האמוראים לקמן תשובה ל' דין ב', בדין המפקיר עבדו].

לפי רבא אליבא דת"ק – ישתעבד לרבו שני, ומבואר בתוס' (הנ"ל): שזהו משום שס"ל המפקיר עבדו צריך גט שיחרור, ועל דעת כן קנאו, ורש"י (ד"ה למעשה, ובד"ה לגופו): מפרש: שקנאו מהגוי ששבה אותו למעשה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ידיו, וע"י טבילה לשם עבדות קונה את גופו, לענין זה שא"צ גט מהשני, וממילא אם יברח ממנו ויתגייר יהא מותר בבת ישראל, ולתוס' (ד"ה בין) - אין לישראל השני קנין בעבד יותר ממה שהיה לגוי שמכר לו את העבד. [דעת הר"ן על הר"ף. כדעת רש"י שאם יברח מהגוי יהא מותר בבת ישראל בלא גט שיחרור, אולם רבינו קרקש סובר, שצריך גט שיחרור. הואיל וקנין זה היא כקנין דקל לפירותיו].

ולפי רבא אליבא דרשב"ג - לשיטת רש"י ולפירוש א' בתוס' (ד"ה בין כד): הדין כנ"ל דין ג' שמשמעבד לרבו ראשון, כדחזקיה, אך תוס' כתבו שנוכל לומר שרשב"ג לא חולק על ת"ק בדין זה, ומשתעבד לרבו שני, דמשום דבר מועט (ושהשני קנהו רק למעשה ידיו), לא יפיל עצמו לגייסות. ולענין הלכה - עיין בדין הקודם.

ה. אם לאחר יאוש פדאוהו ע"מ להחזירו לרבו ראשון

לפי אביי - כנ"ל דין ד'.

ולפי רבא - משתעבד לרבו ראשון, וזהו אף לפי ת"ק, שהרי רבא סובר שביאוש לא יוצא לחירות בלא גט שיחרור, ועל כן יכול לפדותו כמו שרוצה.

ו. אם ברח מהשבי לפני יאוש

הדין בדיוק כהנ"ל בדין ב', עיי"ש.

ז. אם ברח מהשבי לאחר יאוש

לכו"ע אינו חוזר ומשתעבד לרבו, והיינו אף לפי רבא אליבא דרשב"ג, דסבר "שלא יהא כל אחד ואחד מפיל עצמו לגייסות", דבורח שאני, דאם כדי לצאת מסכן עצמו למיתה ובורח, כ"ש שלא יפיל עצמו לגייסות. [ולענין גט שיחרור, לפי רבי יוחנן - כופין את רבו וכותב לו גט שיחרור. בביאור הגר"א על השו"ע סי' רסז ס"ק קטז - וכן הוא במאירי - מבואר: שרק לפי רשב"ג יש שילוק בין ברח ללא ברח, אבל לפי ת"ק - הדין כן גם כשלא ברח].

הלכה :

ברמב"ם (פרק ח' מעבדים הי"ד) נפסק: עבד שברח מבית האסורים, אם נתייאש ממנו רבו יצא לחירות, וכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור. ובשו"ע שם סעי' סו, נפסק: עבד שנשבה ונלכד ובא אחר שנתייאש רבו ממנו, אינו יכול להשתעבד בו עוד, וכופין אותו לכתוב לו גט שיחרור. [בהסבר שינוי הלשונות בין הרמב"ם לשו"ע - עיין בביאור הגר"א שם].

כו. עבד כנעני שנשבה באופנים שבתשובה הקודמת, האם צריך גט שיחרור, ומדוע? דף לז: לח.

תשובה :

א. באופן א'

לכו"ע משתעבד לרבו ראשון ואינו יוצא לחירות.

ב. באופן ב'

לפי רבא אליבא דרבו"ע, ולפי אביי אליבא דרשב"ג - הדין כבאופן א'.

ולפי אביי אליבא דת"ק - צריך גט שיחרור, [שהרי כל הסיבה שלא משתעבד הוא רק מכח התקנה של "מימנעי", ולכן דינו ככל עבד כנעני שרבו רוצה להוציאו לחרות].

ג. באופן ג'

לפי אביי - לא צריך גט שיחרור, משום שס"ל המפקיר עבדו א"צ גט שיחרור.

ולפי רבא אליבא דת"ק - יוצא וצריך גט שיחרור.

ואליבא דרשב"ג - לא יוצא לחירות, שהרי שייך לרבו ראשון.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ד. באופן ד'

לפי אב"י - כשיטתו הנ"ל דין ג'.

ולפי רבא אליבא דת"ק - משתעבד לרבו שני, [לא איתפריש מה דינו לענין גט שיחרור מראשון].

לדש"י ולפירושו א' בתוס' אליבא דרשב"ג - משועבד לרבו שני.

ולפי ה"נוכל לומר" בתוס' אליבא דרבא - בין לת"ק ובין לרשב"ג משועבד לרבו שני.

ה. באופן ה'

לפי אב"י - כשיטתו הנ"ל דין ג'.

ולפי רבא - לא יוצא, שהרי שייך לרבו ראשון.

ו. באופן ו': - כנ"ל דין ב'.

ז. באופן ז':

לפי אב"י - א"צ גט שיחרור, שהרי סובר כשמואל, דאמר המפקיר עבדו א"צ גט שיחרור.

ולפי רבא אליבא דת"ק - צריך גט שיחרור, שהרי סובר כהדעות החולקות על שמואל.

כז. האם עכו"ם יכול לקנות 1. ישראל. 2. גוי. 3. עבד כנעני בקנין כסף או בחזקת עבדות או בחזקת כינוש מלחמה, ומדוע?

תשובה:

א. לקנות גוי בכסף

לכו"ע קונה, ופירש"י (ד"ה בכספא): דגוי הקונה גוי הוא דומה לגוי הקונה ישראל בכסף, שנאמר בו "מכסף מקנתו", וכמבואר בגמ' בקידושין דף י"ד: "וע"ע לעיל תשו' כה, דין ד', ושם מבואר: שלפי רש"י - ישראל שקנה עבד מגוי, קונהו למעשה ידיו, ואת גופו ע"י טבילה, ושלפי תוס' - אין קונהו יותר מהזכות שהיה לגוי המוכר.

ב. עובד כוכבים ליקנות ישראל בחזקת עבדות

לפי רש"י (ד"ה בחזקה) - קונה, וזה כוונת הגמ' בחזקה, שהגמ' לומדת זאת ממה שנאמר "וישב ממנו שבי", ואין חזקה זו מועלת אלא רק אחר יאוש, [או לפני יאוש כשלא ניתן להצילו - חידושי הר"ן].

ולפי תוס' (ד"ה אבל) - אינו קונה, דאם ישראל לא קונה ע"ע אלא בכסף וטרט ולא בחזקת עבדות כ"ש עכו"ם הקונה ישראל, [אך הרשב"א מפרש: שגם רש"י סובר כהתוס'. ולא פליגי, ובסוגיא מדובר בגוי הרוצה ליקנות עבד כנעני שנמצא אצל ישראל, ושכן מדוקדק ברש"י ד"ה עובד כוכבים בישראל].

ג. עובד כוכבים לקנות עובד כוכבים אחר בכיבוש

לפי תוס' (שם) - קונה, ואם קונה אותו כעבד כנעני לכל דבר - עיין כס"מ על הרמב"ם בפ"ט מהל' עבדים הל' ד', ואם קנין הכיבוש מהני גם לפני יאוש - עיין רשב"א ד"ה שבאין, וזה כוונת הגמ' בחזקה, שהגמ' לומדת זאת מזה שמצינו שעמון ומואב טהרו בסיחון, [לפי רש"י - לא איתפריש].

כח. האם עבד עברי קונה עלמנו באמירת אלונו לפני שנים בלשון קנין או מחילה, "זיל" או "הרי אתה בן חורין" או "הרי אתה לעלמנך" או בהפקר, והאם לריך שטר, ומדוע?

תשובה:

בתוס' (ד"ה המפקיר, על פי הגמ' בקידושין) מבואר: שבלשון קנין או מחילה צריך שטר, כיון שגופו קנוי, אבל בהפקר שמסלק רשותו מעליו - מהני אפי' בלא שטר, [לשמואל - מכ"ש מעבד כנעני שיצא בהפקר בלא שטר, ואפי' לחולקים על שמואל, וזה רק בעבד כנעני שהשטר הוא להתירו בבת חורין, אבל בע"ע שמוותר בבת חורין, מודים שלא צריך שטר].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כט. האם מותר לשחרר את עבדו הכנעני, ומדוע: דף לח. לח:

תשובה:

לפי רבי ישיבאל - מותר, ד"לעולם בהם תעבודו" רשות הוא.

ולפי רבי עקיבא ורבי אליעזר - חובה, ואמר רב יהודה אמר שמואל: כל המשחרר עבדו עובר בעשה, וכן כותבים הרמב"ם במצוה רלה, בחינת מצוה שמו, וסמך עשה פו, ובר"ן מובא דעה שהאיסור מדרבנן בלבד והפסוק אסמכתא, וע"ע בריטב"א מגילה דף כח. שיש סוברים: שזה רק בגדר מידת חסידות, ויש מקרים שמותר לכו"ע:

1. לצורך מצוה, לדוגמא: כשמשחרר את העבד ע"מ שישלים למנין עשרה, משום שהוא לצורך מצוה (דרב"ם - תוד"ה כל, על פי הגמ' בברכות דף מז. אבל הרמב"ן - בהשמטות למסכת גיטין - וכן המאירי, סוברים: שמותר לשחררו לצורך כל מצוה, ובחינת מצוה שמו, כתב: שלצורך רבים מותר אפי' מחמת מצוה דרבנן).

2. כדי למנוע איסורא, ואין אפשרות אחרת למנוע האיסור, כגון: בשפחה כנענית שחציה שפחה וחציה בת חורין ונוהגים בה מנהג הפקר, משום שע"י שישחררו אותה תחתן עם בן חורין שישמור אותה, ובלא זה אינה ראויה לא לבן חורין ולא לעבד, (מלשון הרמב"ם והשר"ע משמע שכופין את רבה לשחררה, והש"ך בס"ק ב' מדייק מהטור, שרק מותר לשחררה, אבל אין חיוב, וכן משמע מהמאירי).

הלכה:

ברמב"ם (פ"ט מעבדים הל' ו') ובשר"ע (סי' רסז סעי' עט) נפסק: וכן שפחה שהיו העם נוהגים בה מנהג הפקר והרי היא מכשול לחטאים, כופין את רבה ומשחררה ויסוד המכשול, וכן כל כיוצא בזה.

3. לפי רבינא - יתכן גם בשפחה כנענית שעושים עמה איסורים, אביי הולק עליו וסובר: שאסור לשחרר, הואיל ויכולים ליחדה לעבד שישמור אותה. ובתוס' (ד"ה כל) מבואר: עוד שני מקרים 1. באופן שהאב אמר בשעת מיתתו "תשחררו את פלונית שפחתי", דמשום מצוה לקיים דברי המת לא קרינן ביה "לעולם בהם תעבודו", ובנתינת גט לחודיה ליכא איסור עשה. 2. בחציו עבד וחציו בן חורין, משום שיש מצוה רבה ד"לשבת יצרה", והוי כמו "מצוה דרב"ם".

הלכה:

בשר"ע (יור"ד סי' רסז סעי' עט) נפסק: המשחרר את עבדו עובר בעשה, ד"לעולם בהם תעבודו".

בשר"ע (יור"ד סי' רסז סעי' עט) נפסק: ומותר לשחרר לדבר מצוה אפי' היא מדבריהם, כגון שלא היו בבית הכנסת י', הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו מנין י', וכן כל כיוצא בזה, וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, כופין את רבה ומשחררה כדי שתנשא ויסוד המכשול.

ל. האם באופנים דלהלן עבד יוצא לחירות והאם צריך גט שיחרור להתירו בבת ישראל, ומדוע: (א) עבד שברח משבי עכו"ם. (ב) המפקיר עבדו גדול או קטן, וכן אם אח"כ מת האדון. (ג) המקדיש עבדו בלשון "הרי הוא קדוש". (ד) המקדיש עבדו באופן שאמר "הרי הוא קדוש לדמיו". (ה) כשקדוש לדמיו, האם מותר לגזברין לקבל מיד העבד פדיונו ולשחררו: דף לח:

תשובה:

א. עבד שברח משבי עכו"ם

עין במש"כ לעיל תשובה כה, אופנים ו' ז', שלכו"ע יצא לחירות.

ב. המפקיר את עבדו

1. אם את עבדו הגדול

לפי שמואל - יוצא לחירות ואינו צריך גט שיחרור, שנאמר "וכל עבד איש מקנת כסף", עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד, ושאיין לו רשות לרבו עליו אינו קרוי עבד, ומבואר בתוס' (דף לט. ד"ה אלמה): שדברי שמואל תנאי היא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רב (בדף לט.) ולפי עולא אמר רבי יוחנן (בדף לט. ובדף מ.) - צריך גט שיחרור.

לפי הלשון הראשון בגמ' (בדף מ.) אליבא דאמימר - צריך גט שיחרור, אבל אין לו תקנה, אפי' אם האדון רוצה לכתוב לו שטר, הואיל וע"י ההפקד נפקע קנין הממון שיש לאדון בעבד, וקנין האיסור לבדו אינו יכול ליפקע ע"י שטר, שיטת רש"י (דף לט: ד"ה אין לו תקנה) - אין לו תקנה, לא בבת חורין ולא בשפחה, כיון שמשוחרר קצת, שיטת תוס' (דף מ. ד"ה אותו) - אין לו תקנה בבת חורין, אבל מותר הוא בשפחה, כמו שמצינו במסכת כריתות, שמותר בתרומה.

ולפי הלשון השני בגמ' אליבא דאמימר, ולפי רב דימי, (וכן לפי רבי בדף לט: ועיין בפנ"י) ובן פסק רבינא - יש לו תקנה בשטר, ואפי' לפי רבי (שם), אין לו תקנה בכסף, שהרי הפקירו, וכל זמן שלא קיבל שטר, דינו תלוי במחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל. (ולפי רבי שם - יש תקנה גם בכסף. מפני שהוא כמוכרו).

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מעבדים ה"ג) נפסק: המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור. ובשו"ע יור"ד סי' רסז סעי' סד, הוסיף: שאם מת קודם ששיחררו, הירש כותב לו גט שיחרור.

2. המפקיר עבדו קטן

לפי רבנו ראב"א שאול - דינו בדיוק כמו המפקיר עבדו גדול.

ולפי אבא שאול - יש לו תקנה, ופירש"י (דף לט: ד"ה וקא דיקת): בשפחה, הואיל ולא קנה עצמו בהפקד.

3. המפקיר עבדו גדול ומת

לפי שמואל והסוברים כמותו - כבר בחיי האדון יצא בלא גט.

לפי אמימר - אין לו תקנה.

ולפי רבי יוחנן - יוצא במיתת האדון בלא גט, (נדמיה דאשתו. הגמ' בדף לט. אומרת שאמימר קשיא. ופי' התוס' שם ד"ה אלמה, שזהו מפני שרבי יוחנן הוא רבו של אמימר).

לפירוש א' בתוס' (דף מ. ד"ה הא): זהו רק לפי רב שמואל בר יהודה אליבא דרבי יוחנן, ואפי' מדרבנן א"צ גט שיחרור, אבל לפי רב אשי ורבינא אליבא דרב דימי, צריך הירוש ליתן לו גט שיחרור (מדאורייתא, דס"ל דאף אם מת צריך גט שיחרור).

ולפירוש ב' בתוס' (שם): רב אשי ורבינא אליבא דרב דימי סוברים שא"צ גט, דומיא דאשה שיוצאת במיתת הבעל בלא גט. (מהרא"ש סי' כט, משמע: שבכה"ג הסברא נותנת. שאף מדרבנן א"צ, עיי"ש ובקרבן נתנאל אות ל').

הלכה:

ברמב"ם ובשו"ע (שם) נפסק: ואם מת קודם ששיחררו, הירש כותב לו גט שיחרור.

ג. המקדיש עבדו, באופן שאמר "הרי הוא קדוש"

לפי רבה אמר רב - יוצא לחירות, הואיל וגופו לא קדוש, ולדמי לא קאמר, וא"כ כל כונתו לשחררו לחירות, וסובר רב חייא בר אבין אמר רב שצריך גט שיחרור כדי להתירו בבת ישראל, (הגמ' אומרת שיש תנאים בשתי ברייתות הסוברים שקדוש לדמיו, ורב תנא הוא ופליג).

לפי רב יוסף אמר רב, (וכן ס"ל לכמה תנאים, וכנ"ל) - אינו יוצא לחירות, דדילמא "לדמי קאמר".

ולכו"ע אליבא דר"מ דאמר "אין אדם מוציא דבריו לבטלה" - קדוש לדמיו, דגמר בדעתו לכך. (דין המקדיש ידי עבדו - עיין לעיל דף יב, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה מא).

ד. אם אמר "הרי הוא קדוש לדמיו"

לפי רב יוסף אמר רב - אינו יוצא לחירות, דדילמא כוונתו להקדישו לדמיו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי רש"י אליבא דרבה אמר רב - יוצא לחירות, וצריך גט שיחרור, דכיון ששייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש, כי אמר "הרי הוא קדוש לדמיו", חל בגופו להיות בן חורין, כדין המתפיס תמימים לבדק הבית שאינם יוצאים מידי מזבח.

לפי תוס' (ד"ה גופיה) - גם לפי רבה קדוש לדמיו ואינו יוצא לחירות.

ולכו"ע אליבא דר"מ דאמר "איז אדם מוציא דבריו לבטלה" - אינו יוצא לחירות וקדוש לדמיו.

ה. באופנים שחל ההקדש

לפי ת"ק - אין הגזברין רשאים להוציא לחירות, אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותם לחירות, ופירש"י (ד"ה אין הגזברין): אם ירצו, אבל הגזברין אין רשאים לקבל מיד העבד פדיונו ולשחררו, מפני שאין גופן קנוי להקדש, שלא הקדישן אלא לדמן, וזה דרך שיחרור ולא דרך מכירה, (ועיין רמב"ן ור"ן מש"כ בזה), והתוס' (ד"ה אין) מפרשים: דהיינו טעמא דאסור דרך שיחרור, דסברי דקא מזלזל בנכסי יתומים והקדש, אבל דרך מכירה כולם יודעים שמוכרין אותם בשוין.

ולפי רבי - אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, ופירש"י (ד"ה אף הוא): דהיינו אם ימצא אדם שיהא נותן לו כסף על מנת שאין לבעליו רשות בו.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ו מערכין וחרמים הל' ח') נפסק: ואין הגזברין רשאים ליקח דמיהן מאחרים ולהוציא אותם לחירות, אלא מוכרין אותן לאחרים, ואחרים מוציאין אותן לחירות אם רצו. והראב"ד בהשגותיו, כתב: זהו דלא כרבי דאמר "אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמוכרו לו", דקסבר כסף גומר בו, וקיי"ל כוותיה. ועיין בכס"מ מש"כ בזה.

ו. המחרים עבדו... ועיין רמב"ם

לא. האם יש מעילה, ומדוע? א) בקרקע של הקדש, ובפירותיו העומדים ליבצר. ב) בעבד של הקדש, ובשערותיו.
דף לח: לט.

תשובה:

א. בקרקעות

1. **במחובר** - אין מעילה, דלומדים זאת מגז"ש "חטא" "חטא" מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש.

2. ואם הם פירות העומדים ליבצר

לפי ר"מ - יש בהם מעילה, משום שסובר שכל העומד ליבצר כבצור דמי.

ולפי ת"ק - אין מועלין בהם, כיון שסובר שלא חשוב כבצור, [מחלוקתם - עיין בגמ' עמ' דף ק; ובמש"כ שם על פרק השואל תשו' כא כב].

3. **אם כשעקר חוליא מבור ונהנה ממנו** - בתוס' (ד"ה עבדא) מבואר: שיש בהם מעילה.

4. אם כשמילא מים לתוך בור של הקדש

לפי הרשב"ם (במסכת ב"ב מובא בתוס' שם) - יש בהם מעילה כשמצינע חפציו בבור.

ולפי תוס' (שם) - אין בהם מעילה, מפני שאין מעילה במחובר.

ב. המקדיש עבדו

לכו"ע אין בו משום מעילה, דעבדי כמקרקעי, אלא שלפי רשב"ג - מועלין בשערו, דאינו חשוב כקרקע, משום שכל העומד לגזוז כגזוז דמי, ולפי ת"ק - לא מועלים אפי' בשערו.

הגמ' אומרת: שהמחלוקת בדין זה אינה תלויה במחלוקת שבין ר"מ לת"ק המובאים בדין הקודם,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ופירש"י: שאף ר"מ מודה שצריך עדיין לחיבורו.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה ממעילה הל' י') נפסק: המקדיש עבדו אין מועלין בו, ולא בשערו, אע"פ שהוא עומד להגזו, מפני שהוא מחובר לו, וכל זמן שהוא מחובר הולך ומשביח.

לב. גר שמת בלא יורשים והניח עבדים קטנים וגדולים, מה דינם, ומדוע? דף לט.

תשובה :

לפי רבנו ראב"א שאול - בין גדולים ובין קטנים קנו עצמם בני חורין.

ולפי אבא שאול - זהו רק בעבד גדול, אבל בעבד קטן כל המחזיק בו זכה, כיון שאין לו יד לזכות בעצמו, ונחלקו בגמ' אם הלכה כאבא שאול, ור"ת (בתוס' ד"ה הלכה) פסק כאבא שאול, דהלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן, [אבל המאירי פוסק כחכמים, דהכלל היא להיפך, שהלכה כרבי יוחנן לגבי ריב"ל. [דין עבד של גר גוסס שאדם אחר ביקש מהעבד שימשו עד לאחר המיתה - עיין מש"כ על מסכת "קידושין" פרק א' תשובה קיז].

הלכה :

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סה) נפסק: גר שמת ואין לו יורשים והיו לו עבדים, גדולים זכו בעצמן והרי הם בני חורין, קטנים אין להם יד לזכות בעצמם וכל הקודם בהם זכה, ואם לא זכה כהם אלא על עיגלו אין להם תקנה (טור בשם הרמ"ה), ובחור"מ סי' ערה סעי' כט, נפסק: גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים, גדולים קנו עצמם בני חורין, קטנים כל המחזיק בהם זכה.

לג. הנותן לשפחתו בגד כדי שתקנה עצמה בקנין חליפין, האם קנתה עצמה בזה, והאם חליפין בכליו של קונה או של מקנה, ומדוע? דף לט.

תשובה :

למ"ד (במסכת בב"מ דף מז: מז:). חליפין צריך להיות רוקא בכליו של קונה - ודאי שאינה קונה את עצמה כלל, דהיינו שאף קנין הממון שבה לא נפקע, שהרי כאן היה בכליו של מקנה.

ולמ"ד שצריך להיות בכליו של מקנה - הקנין ממון שבה ודאי נפקע, אלא שלפי ר' שמעון משום ר"ע לא נפקע האיסור שבה, דומיא דקנין כסף שאין גומר בה, ורבי חולק על ר"ש משום ר"ע וסובר, שגם כסף גומר בה להפקיע גם את קנין האיסור שיש לו בה, וה"ה לחליפין, דדמו לכסף, ונחלקו האמוראים אם הלכה כר"ש.

הלכה :

ברמ"א (יור"ד סי' רסז סעי' כו) נפסק: וי"א לאף קונה עממו בחליפין אם יש לו כלי לעשות בו חליפין, כגון שנתנו לו ללאת בו לחיות (טור בשם ר"ת, וכ"ד הראב"ד בהשגות, ורבינו ירוחם).

התוס' (ד"ה משום) הוביחו מסוגייתנו: שהלכה כמ"ד בכליו של קונה. וכתבו: שלמ"ד בכליו של מקנה לא מועיל בכליו של קונה, ושרש"י (בפרק הזהב) מפרש: שלמ"ד בכליו של מקנה כ"ש שמועיל בכליו של קונה, והשיגו עליו, [הצל"ח כתב שלא נמצא דבר כזה ברש"י, ורש"י ס"ל כתוס' - עיין במש"כ על מסכת ב"מ פרק ד' תשובה יד].

לד. באופנים הבאים האם העבד או השפחה יוצאים לחירות, והאם צריך או כופין ליתן גט שיחרור, ומדוע? א) כשנתן לשפחתו שטר קידושין ואמר לה "צאי בו לחירות והתקדשי בו". ב) כשאמר "התקדשי לי בו". ג) כשלוח הימנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בביהכ"נ בפני רבו. ד) כשרבו הניח לו תפילין. ה) כשרבו השיאו אשה. ו) כשנשא בת חורין בפני רבו. דף מ.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. כשאמר לשפחתו "צאי בו לחירות והתקדשי בו"

לפי ר"ב - מקודשת, דיש בלשון זה לשון שיחרור, ופירש"י (ד"ה צאי, ובד"ה ר"מ): דבלשון זה שאמר "צאי בו והתקדשי בו", יש גילוי דעת שרוצה ששטר זה יהיה שטר שיחרור ושטר אירוסין, וכשאמר "התקדשי" כוונתו "הוי ראויה להתקדש לי בו, והתקדשי בו".

ולפי הבמים - אינה מקודשת, דאין בלשון זה לשון שיחרור.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' נח) נפסק: הכותב שטר אירוסין לשפחתו, אע"פ שאמר לה "צאי בו לחירות והתקדשי בו" אין זה לשון שחרור, ואינה לא מקודשת ולא משוחררת.

ב. כשאמר לשפחתו "התקדשי לי בו"

ברש"י (ד"ה צאי בו) מבואר: שמקודשת, דבזה שהשיאה לעצמו מוכח ששיחררה קודם, דאם לא שיחררה לא היה עושה איסור. [לפי הרא"ש סי' כה - א"צ גט שיחרור, דשהוא נושא שפחתו, אין חוששין שיאמר לה "שפחתי את", ולפי הרמ"ה - כופין אותו לחזור וליתן גט שיחרור, דמשום אומדן דעת לא מתירין איסורים].

הלכה :

ברמ"א (שם) נפסק: אבל אם אמר לה "התקדשי" גיטלה, אמרינן ודאי שימכרה מעיקרא וחלו הקידושין וכ"י כשם רש"י, וכן משמע בגמ' פרק הסולת).

ג. לזה הימנו רבו או שעשאו רבו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בביהכ"נ בפני רבו

לא יצא לחירות, דאין זה הוכחה שרבו שיחררו.

הלכה :

בשור"ע (שם) נפסק: אבל אם לזה מעבדו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בצבור בפני רבו, או נשא בת מוכין לפניו, ולא מיחה בו לא יצא לחירות. ובאה"ע"ז סי' ד' סעי' יב, נפסק: הפקירו רבו או שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו שליח צבור וקרא לעלות לקרות בתורה או שהשיאו רבו ישראלית, אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור, ואעפ"כ חוששין לקידושיו, ויש מי שאמר, דאפי' לא השיאו רבו אלא שהוא נשאה לפני רבו, חוששין לקידושין, וכ"כ אם הוא נשא שפחתו לחוששין לקידושין.

ד. כשרבו הניח לו תפילין

יצא לחירות, ופירש"י (ד"ה שהניח): דאין דרך עבד להניח תפילין, דמ"ע שהזמן גרמא היא, [התוס' ד"ה כשרבו, כתבו: שאע"פ שמוותר לו, מ"מ אין זה דרך עבד, ואי לאו דשחרריה לא הוה מנח ליה. הטור סי' רסז פסק: דה"ה שאם קראו רבו לקרות בתורה שיוצא לחירות, ושכתב הרמב"ם, שכופין את רבו לכתוב לו גט שיחרור, וכן כל כיוצא באלו הדברים שנעשה דבר שאין חייב בו אלא בן חורין].

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' ע') נפסק: עבד שהשיאו רבו בת חורין (וכ"ש אם נושא שפחתו) או שהניח לו רבו תפילין בראשו או שאמר לו רבו לקרות ג' פסוקים בספר תורה בפני הצבור, וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהם אלא בן חורין, יצא לחירות, וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור.

ה. כשרבו השיאו בת חורין

יצא לחירות.

לפי שיטת רש"י (ד"ה רשאי) - זהו מפני שמוכח ששיחררו קודם, דאם לא שיחררו לא היה עושה איסור, ודומה להנ"ל דין ד', [הגמ' העמידה את הברייתא "עבד שנשא" באופן שרבו השיאו אשה, שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור, וכ"פ

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הרמב"ם בפ"ו מהלכות עבדים, והרא"ש סי' כה כתב: נראה לי דהאי שמצרכיני ליה גט שיחרור, הוא – מדרבנן – משום שלא יאמר האדון "לא שיחררתיו ועבדי הוא", אבל ודאי אזלינן בתר אומדנא שכבר שיחררו, ומפקיעין אותו ממנו ומותר בבת חורין, וכי' והרמ"ה לא פירש כן עכ"ל. דעת הרמ"ה – הרובא בטור סי' רסז – שאין לסמוך על אומדנא זו להתיר איסורים אלא רק להתיר ממונן, ולכן צריך גט שיחרור מספק, אבל לפי החינוך מצוה שמז – צריך גט שיחרור בודאי, הואיל וע"י שמשאיו אשה הרי הוא מגלה את דעתו שרוצה לשחררו, וע"ע באור שמוח שדקדק שהרמב"ם כשיטת החינוך, ובח"מ ס"ק ו' ובב"ש ס"ק יא, דקדקו מהשו"ע שפוסק כהרמ"ה. וע"ע בהלכה שהבאנו בדין הקודם.

ו. כשנשא בת חורין בפני רבו

אינו יוצא לחירות, דמה שהאדון אינו מונע ממנו להתחתן, אין זה הוכחה ששיחררו קודם, [כן הוא פשוט הגמ' ומכאן הבי"ה הקשה על דעת הטור באהע"ז, הסובר: שגם כשהעבד בעצמו נושא אשה בפני רבו, יש אומדנא שבדאי שוחרר והקידושין תופסין]. לענין הלכה – עיין מש"כ לעיל דין ג'.

לה. עבד ששיחררו חציו, וחציו השני שייך לקטן, האם ב"ד יכולים להעמיד אפוטרופוס לקטן, כדי שישחרר את העבד, וכיצד אופן השיחרור, ומדוע? דף מ. מ.:

תשובה:

1. **בעבד שהיה שייך בתחילה לב' שותפין ומת אחד מהם והניח יורש קטן, ואח"כ שיחרר השני את חציו** - לא מעמידים לו אפוטרופוס, ועובד את עצמו יום אחד ואת הקטן יום אחד, דמותר לו לשחרר חציו עבדו, אף שע"י כך העבד לא יוכל לישא שפחה או בת חורין. לענין הלכה – עיין מש"כ בדין הבא.

2. **אם באופן ששותף אחד שיחרר חציו ושותף שני הקנה חציו לבנו קטן** - ב"ד מעמידים אפוטרופוס, הואיל ומה שהקנה לקטן הוי עשיה שלא כהוגן, בזה שרצה להפקיע תקנת חכמים, בזה שלא יוכלו לכפותו לשחרר את העבד, [ומבואר בתוס' לקמן דף מב. ד"ה יום, דשמא זהו רק באופן שהקנה לבנו קטן קודם ששיחררו חבירו, לפי שריה יודע שחבירו היה רוצה לשחרר חלקו].

3. **אופן השיחרור** - האפוטרופוס שם את העבד בדמים, ונותן קצת מהדמים לקטן כדי שיתרצה בשיחררו.

לפי שיטת רש"י (ד"ה זו"ז) - ע"י כך הקטן [אם הוא בגיל עונת הפעוטות] ישחררנו, ובלא שהקטן מתרצה האפוטרופוס אינו יכול לשחרר את העבד, הואיל וזה חוב ליתומים, וכותבים את הגט שיחרור על שמו של הקטן.

ולפי שיטת התוס' (ד"ה וכתב) בשם רבינו שמואל - הקטן אינו יכול לשחררו, הואיל ואין מעשה קטן כלום, ורק כאן מפני שלא עשה כהוגן שהקנה לבנו קטן, הפקירו ב"ד את העבד ונתנוהו לאפוטרופוס שישחררו ויכתוב את הגט שיחרור על שמו של האפוטרופוס.

ולפי ר"ת - אף מעיקר הדין יכול האפוטרופוס לשחררו דרך מכירה, הן לאחרים והן לעצמו, ויוצא בלא גט שיחרור, ורק מדרבנן צריך גט שיחרור, לפי שנעשה כאן בעל כרחו של אב, שלא יאמר "עבדי אתה", וצריך לקרקושי כדי שלא יחוש לדברי אביו, שמלמד את בנו לצווח שלא יסכים למכירה ואיכא לזות שפתיים, ומיחזי כחוכא ואיטלולא.

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סג) נפסק: עבד של ב' שותפין ששיחרר א' מהם חלקו, כופין את הב' שישחרר גם הוא חלקו, ואם ידע חבירו שרצה לשחרר חלקו והקנה חלקו לבנו קטן ואח"כ שיחרר חבירו, אין ב"ד יכולין לכוף לקטן לשחרר, אבל מעמידים לו אפוטרופוס ושם את העבד בדמים, ונותן קצת מהדמים לקטן כדי שיתרצה בשחררו, וישחררו האפוטרופוס בדמים שקבל הקטן, ויכתוב לו האפוטרופוס שטר שיחרור על שמו, ודוקא כהאי גוונא שכיון להפקיע תקנת חכמים, אבל אם מת והניח בן קטן ואחר כך שיחרר השותף חלקו, אין מעמידים אפוטרופוס לקטן לשחררו, אלא עובד את עצמו יום אחד ואת הקטן יום אחד עד שיגדיל.

לו. האם עבד יוצא לחירות. ומדוע? (א) כשהאדון כתב "עשיתי פלוני עבדי בן חורין" או "עשוי בן חורין" או "הרי הוא בן חורין" או "אעשנו בן חורין". (ב) כשהעבד אומר "לא עשאתי בן חורין"

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכי' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

או כשהאדון אמר "כתבתי ונתתי לו", והעבד מכחיש. ג) כשאמר לו את הלשונות הנ"ל בעל פה.
דף מ:

תשובה :

א. בריא שכתב בשטר "עשיתי פלוני עבדי בן חורין" או "עבדי עשוי בן חורין" או "הרי הוא בן חורין" או "אעשנו בן חורין"

לפי רבי - יצא לחירות, דכתיבת אחד מהלשונות האלו ואף בלשון "אעשנו" הוי כאילו אומר לו "צא בשיחרור זה שאני מוסר לו".

ולפי רבנו - ב"אעשנו בן חורין" לא יוצא לחירות, הואיל ולשון זה הוי רק הבטחה, ועדיין לא קיימו.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' עד) נפסק: כתב בשטר "אעשה פלוני עבדי בן חורין" ומסרו לידו לא יצא לחירות, אבל אם כתב: עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשוי הוא בן חורין או הרי הוא בן חורין או יהא בן חורין, ומסרו לידו יצא לחירות, אבל אם אמר לו ע"פ, אחד מלשונות אלו לא יצא לחירות, והני מילי בבריא, אבל שכיב מדע שאמר א' מלשונות אלו, יצא לחירות, וצריך גט שחרור להתירו בבת חורין, וכופין את הירשים לכתוב לו, ואפי' בריא אם אמרו דרך הודאה, יצא לחירות, וצריך גט שחרור, וכופין את רבו לכתוב לו.

ב. אם העבד אומר "לא עשאתי בן חורין"

גם יוצא לחירות, "דחיישין" שזיכה לו ע"י אחר.

לפי שיטת התוס' (ד"ה חיישין) - "חיישין" פי' ודאי עשאו בן חורין, וכן דעת הרא"ש סי' לא, וכתב הב"ח, דמ"מ אין העבד מותר בבת חורין עד שיטבול עכשיו לשם חירות, אבל לפי הריטב"א בשם הרמ"ה, וכן משמע מהר"ן - אין אומרים בודאי ששיחררו, ולכן מוסק צריך גט שיחרור, כדי להתירו בבת ישראל. בשיטת הרמב"ם והשור"ע אין הכרע - עיין באר הגולה אות קמו, בש"ך ובט"ז, **ורק אם האדון אמר "כתבתי ונתתי לו" והעבד מכחיש - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ופירש"י (ד"ה הודאת):** ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה, דאמרינן טעה כסבור שקיבלה זה מידו. [עיי' קצה"ח סי' פח ס"ק ט' בשם הרמב"ן, ומתוס' משמע שלא יצא לחירות].

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' עה) נפסק: האומר "עשיתי פלוני עבדי בן חורין" והוא אומר "לא עשאתי", חוששין שמא זיכה לו ע"י אחר, אבל אם אמר "כתבתי גט שחרור ונתתי לו" והוא אומר "לא כתב ולא נתן" הודאת בע"ד כמאה עדים, והרי זה עבד, **ולא חזר כבו אמר "לא נתתיו" לא יוכל העבד לחזור ולומר "קבלתי", ולא כבו עומד כדיבורו, כופין אותו וכותב לו גט שחרור.**

ג. בריא שאמר בעל פה את אחד מהלשונות הנ"ל

העבד לא יצא לחירות.

לפי רש"י (ד"ה אמר ר"י) בשם י"ב - האדון צריך לכתוב לו גט שיחרור, וכתב שיתכן שלשיטה זו פקע ממונו באמירה בעלמא, והקשה עליהם.

ורש"י הולק עליהם וסובר: שלא פוקע ממונו וא"צ לכתוב לו גט שיחרור.

לז. האומר "נתתי שדה פלונית לפלוני", והמקבל או בנו אומרים "שלא", למי שייכת המתנה, ומדוע?
דף מ:

תשובה :

1. האומר "נתתי שדה פלונית לפלוני", [בפשוטו גם לשיטת רש"י ד"ה אמר ר"י, כאן "האומר" היינו כפשוטו, ולא רק בכותב כן בשטר, עיי"ש בסוף הדיבור], **הוא אומר "שלא נתן לי" - חוששין שמא זיכה לו ע"י אחר.**

לפי שיטת התוס' (ד"ה חיישין): "חיישין" פי' ששייך למקבל בודאי ולא מספק, והב"ח אות ו' מדייק מהסור.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שבע"ח של הנותן יכול לגבות מקרקע זו, מפני שאינו יכול לחוב הודאתו לאחרים, דהקרקע שייך למקבל מספק ולא מודאי, וע"ע בקרבן נתנאל אות צ', אבל בביאור הגר"א ס"ק ח', מפרש, שגם לפי הטור שייך למקבל בודאי.

2. אם כשאמר "כתבתי ונתתי" והמקבל אומר "שלא" - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, רש"י מפרש: דהיינו הודאת המקבל, וכשיטתו לעיל בעבדו, והשדה חוזרת לנותן, ואם ירצה הנותן יכול לחזור ולקבלה.

3. ואם האב כבר אינו בחיים ובן המקבל אומר "שאביו לא קיבל" - משלשין את הפירות, דשמא יבואו עדים ויעידו "שמסרה לאביו וזה לא ידע". [הסוד כותב: שזהו רק כשהבן טוען "שהיה באותו מעמד", אבל אם לא אומר כן - אין משלשין את הפירות, ונתנים אותם לבן].

הלכה :

בשר"ע (ח"מ סי' רמה סעי' א') נפסק: הכותב בשטר: נתתי שדה פלונית לפלוני או שכתב נתתיה לו או הרי היא שלו, ה"ז זוכה בה כשיגיע השטר לידו. אבל כשיזכור בעלמא לא קנה אלא"כ קנו מידו, והא לאמרינן ללא קנה, היינו קרואה ליתן עכשיו בלשונות אלו, אבל אם אמר "נתתי" בלשון סולאס י"א קנה. אבל אם כתב בשטר "אתננו לו" אע"פ שהעידו עליו הנעדים לא זכה המקבל, ואפי' קנו מידו להוי קנין זכריס (טור). ובסעי' ד', נפסק: האומר "נתתי שדה פלונית לפלוני", והוא אומר "לא נתת לי", הולכין אחר דברי הנותן, דאיכא למימר זיכה לו ע"י אחר, ואין בע"ח של הנותן גובה ממנו כ"ז שישאר ביד הנותן ממה לפרוע. ובסעי' ה', נפסק: אמר "כתבתי שדה פלונית לפלוני ונתתי לו בידו" והלה אומר "לא נתתי לי", אם המקבל מתנה הוא שאמר כן, הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, והנותן אוכל פירות שדהו, ואם בן המקבל הוא שאומר כן "לא נתת לאבי שדה זו", והוא אומר "כתבתי ונתתי לו", מניחים את הפירות ע"י שלישי עד שיודע הדבר היאך הוא.

לח. מהו דינו של עבד שרבו עשאו אפותיקי, ואח"כ שוחרר או הוקדש, ע"י רבו ראשון או ע"י הבע"ח, ומדוע?

דף מ: מא.

תשובה :

א. כששוחרר ע"י האדון הראשון

לפי רב - הדינים כדלהלן:

1. מעיקר הדין העבד משוחרר לגמרי ואין חייב לרבו שני כלום, הואיל ולא היה גופו קנוי לו אלא משועבד, וכדבא הסובר "הקדש חמץ ושיחרור מפקיע מידי שיעבוד", ומבואר בתוס' (ד"ה הקדש): שרבו לשיטתו "שבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה", ולכן כל זמן שהמלוה לא גבה חובו חשוב ברשותו של הלווה ובכוחו להקדישו.

2. כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין, וזהו מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו "עבדי אתה", ופירש"י (ד"ה ויאמר לו): שיוציא לעז על בניו [נעין גליון הש"ס מה שהקשה על פירש"י].

3. לפי ת"ק - העבד כותב למלוה שטר על דמיו, דס"ל לת"ק המזיק שיעבודו של חבירו פטור, שיטת תוס' (ד"ה דמזיק): זהו דוקא כשאמר הראשון לשני "לא יהא לך פירעון אלא מזה", דהיינו באפותיקי מפורש, דלא גובה משאר נכסים, וכתב בכנסת הגדולה חו"מ סי' קיז, והגה"ב אות ו', שמה שרש"י במשנה מפרש: שמדובר באפותיקי סתם, זהו רק לפי האוקימתא של עולא לקמן דין ג'.

ולפי רשב"ג - המשחרר כותב שטר למלוה, דס"ל המזיק שיעבודו של חבירו חייב, ומבואר בתוס' (ד"ה במזיק וד"ה בהזיק): דאפי' מאן דפטר "דינא דגרמי" מחייב בזה, ושהלכה כרשב"ג, וכן פסקו הרמב"ם בפ"ח משועבדים ה"ט, ופ"ח מהלכות מלוה הלכ' ו', ופ"ז מחובל ומלוה הלכ' יא, ובטוש"ע יור"ד סי' רסז סעי' סז, ובח"מ סי' קיז, סעיף ו', ובסי' שפ"ו סעיף ב'.

לפי אב"י החולק על רבא וסובר "בע"ח למפרע הוא גובה" - בתוס' (ד"ה הקדש) מבואר: שחולק על רבא גם לענין שהלווה אינו יכול להפקיע שיעבודו של המלוה ע"י הקדש ושיחרור הואיל ולא הוי ברשותו. ולפי"ז עבד שעשאו רבו אפותיקי ושיחררו - הבע"ח גובה את העבד כדן, בלא שיש עליו חיוב לשחררו, ואם העבד שווה יותר מן החוב, חלקו העודף מן החוב משוחרר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-02-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סח) נפסק: עבד שנעשאו רבו אפותיקי (פי' אפה תהא קאי, כלומר, לא יהיה לך פרעון אלא מזה) לבעל חובו ואח"כ שיחררו, הפקיעו מידי שעבוד. והרי הוא בן חורין, וצריך לשלם לבעל חובו, וכופין לבעל חובו שיכתוב לו גט שחרור.

... עבד שנעשאו רבו אפותיקי ושיחררו, אנ"פ שכתב לו "לא יהיה לך פרעון אלא מזה" יצא לחירות, ובע"ח גובה חובו מהלווה, וכותב עליו שטר וטורף מזמן "זה השטר, וכופין אם רבו השני לשחררו מפני תיקון העולם שלא ימצאנו בשוק ויאמר לו "עבדי אתה".

ב. כשהוקדש ע"י רבו ראשון

הדין כמו לעיל בדין א' כששחרר ע"י רבו ראשון, ומבואר ברש"י ובתוס' (ד"ה הקדש): שלפי רב ורבא - זהו דוקא כשהקדישו קדושת הגוף, דכיון שחל שעה אחת תו לא פקע, אבל הקדישו קדושת דמים - לא מפקיע מידי שיעבוד, [לפי תירוצם השני של התוס' בכתובות דף נט: ד"ה שדה - גם קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד].

ג. כשהשני שיחררו

לפי עולא - מעיקר הדין שיחרור השני לא הוי שיחרור, ומפני תיקון העולם כופין את רבו הראשון לעשותו בן חורין, שהרי יצא עליו שם בן חורין.

לפי ת"ק - כותב (העבד - הגהות הב"ח) שטר על דמיו, ורבו שני פטור מתשלומין, דס"ל לת"ק "היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק", ולפי רשב"ג - רבו שני כותב שטר על דמיו העודפים על החוב, דס"ל היזק שאינו ניכר שמיה היזק.

ומבואר בתוס' (ד"ה בהיזק): שלפי רב - גם לפי רשב"ג לא שמיה היזק כיון דשיחרורו של שני הוי מדרבנן, ופטור הוא לשלם לראשון.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה הקדש): שבפשטות עולא סובר כרבא שבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה, [נע"ן לקמן תשובה מ"ו], ולכן מעיקר הדין שיחרורו של שני לא הוי שיחרור וחייב במצוות, אך לפי אביי הסובר שלמפרע הוא גובה - שיחרורו והקדישו של שני הוי שיחרור והקדש, והעבד חייב במצוות ככל עבד משוחרר, ונשגם הוא יכול לפרש את המשנה כעולא. עיי"ש, ורק אם הלווה רוצה לסלקו בזוזי - אמרינן "מכאן ולהבא הוא גובה", ואז דינו של העבד כשהשני שיחררו הוא כדעת עולא.

לט. לווה או בעל שמכרו נכסים המשועבדים למלוה או לאשה, כשלא עשו אפותיקי או כשעשו או כשאמרו "לא יהיו לכם פירעון אלא מזה", האם המקח בטל, או קיים עד שיטרפו או קיים לעולם, ומדוע?

תשובה :

א. אם לא עשה אפותיקי

המקח קיים, ומבואר בתוס' (ד"ה אשה) שזהו רק אם יש קרקעות אחרים בני חורין, אבל אם אין - המקח קיים רק עד שהאשה תטרוף.

ב. אם עשה אפותיקי לבע"ח

1. **אם באפותיקי סתם** - הבע"ח גובה משאר נכסים, ופירש"י ותוס' (ד"ה גובין): כלומר אם ירצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר, ולפי הר"ן בשם רבינו אפרים - אם נמכרו כל השדות גובה מהאפותיקי אף שנמכרה ראשונה, ולפי הריטב"א בשם הרמ"ה - גובה מקרקע שנמכרה אחרונה.

2. **אם כשאמר לו "לא יהא לך פירעון אלא מזה"**, לפי רבי יוחנן - אינו גובה משאר נכסים, וכן דעת אבוה דשמואל. דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דהיינו שאבוה דשמואל דיבר ב"סתם" - רשב"א. לפי הרמב"ן הרשב"א והר"ן - יש למלוה זכות לגבות מקרקע זו אפי' נשארו ביד הלווה נכסים בני חורין, ולפי בעל המאור על פרק ז' ביבמות - אם נשאר ביד הלווה נכסים בני חורין אין הבע"ח גובה מהאפותיקי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה:

בשור"ע (חור"מ סי' קיז סעי' א') נפסק: העושה שדחו אפותיקי לבע"ח או לאשה בכתובתה, והוא שיכתוב להם "מכאן תגבר" ושטפה נחר, הרי זה גובה משאר נכסים וטורף אותם, אבל כל זמן שהיא בידו, אינו יכול לסלקו בנכסים אחרים רק במעות, ויש חולקין, ואם התנה עמו "שלא יהא לו פרעון אלא מזו", אינו גובה משאר נכסים, ואם מכרה לאחר ובא בע"ח זה וטרפה, אינו יכול לסלקו בדמים, מאחר שהתנה עמו "שלא יהא לו פרעון אלא מזו".

ג. ואם עשה אפותיקי לכתובת אשתו

לפי ת"ק - דינה כבע"ח.

ולפי רשב"ג - אינה גובה משאר נכסים, לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינים, ופירש"י: דעל מנת כן נשאה לו, ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה, ולא תדע על איזה לחזר מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד, והוסיפו נתוס' (ד"ה אשה): שאם הבעל מכר את הקרקע שעשאה אפותיקי לכתובת אשתו - המכר בטל לאלתר, ואפי' הבעל עצמו יכול לחזור ולבטל המכירה, וגובה משדה זו, אפי' אם יש בני חורין, ובפשוט זהו אף לת"ק דפליג על רשב"ג בסוגיין, וכן לכאורה יש הבדל בין מכר לעולם או לזמן.

ד. מכנסת שום [צאן ברזל] לבעלה ואח"כ נמכר ע"י האיש או האשה

השני יכול להוציאו מהלוקח, לפי ר"ת ויש גירסא ר"ח - בתוד"ה אשה - הבעל עצמו יכול להוציא מהלוקח, אפי' אם הוא היה המוכר, דתקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל, ובטל לאלתר כדי שלא תטרח האשה לטרוף, ורשב"ג לטעמיה, שאין דרכה של אשה לחזור אחר בתי דינים, [ולפי"ז לפי רבנן - המקח קיים].

ה. נכסי צאן ברזל שהבעל מכרן

בתוס' (שם, על פי הירושלמי) מבואר: שאם מכרן לעולם - המכר בטל, ואם לזמן, לפי רבי יוחנן - אינם מכורין, דס"ל כרשב"ג, ולכן לא יכולים לאכול בתרומה, ולפי ר"א - מכורין לשעה, דס"ל כרבנן, ולכן יכולים לאכול בתרומה.

מ. אלו והאם יק דברים המפקיעין מידי שיעבוד, האם זהו מדאורייתא, ואלו לא מפקיעין, ומדוע: דף מ:

תשובה:

לפי רבא - הקדש, חמץ, ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד.

לדעת רש"י ולדעת תוס' (ד"ה הקדש): "הקדש" היינו דוקא כשהקדיש קדושת הגוף למזבח, שאין לו פדיון, [כגון את שורו שעשאו אפותיקי, ולענין שור תם שהזיק - עיין בהמשך התשובה], ואילו קדושת דמים לא מפקעת מידי שיעבוד, כיון שיש לו פדיון וראויה לפקוע, [לשון התוס' בב"ק דף צ. ד"ה הקדש, "כי היכא דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בסריפת בע"ח, אך לפי תירוץ ב' בתוס' בכתובות דף נט: ד"ה שדה, ולפי ר"ת בתוס' בב"ק דף לג: ד"ה משום - גם קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד], ומבואר בתוס' (בסוגיין): שרבא לשיטתו (במסכת פסחים), הסובר "בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה", [ואבל לאביי הסובר "למפרע הוא גובה" - עיין בהמשך], לכן כל זמן שהמלוה לא גבה חובו חשיב ברשותו של הלווה ובכוחו להקדישו, ואף לעשותו איצטלא דמיתנא, [דכיון שמשתמשים באיצטלא לעשות בהם כל חפצם ואם מכרוהו לא טורפה מלקוחות, ומסלקו לה בוזי, אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה - סוף דברי התוס' בסוגיין]. עוד כתבו: שבכלל דברים שאין לו פדיון, דמפקיע מידי שיעבוד מדאורייתא, כלולים: קונמות כשאוסרו לכל העולם, בגד שפרסוהו על מת [וכ"ל], וע"ז, כגון שעשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו, דהם בכלל "הקדש", וה"ה בעושה שורו אפותיקי ומכרו, שאין בע"ח גובה ממנו, אבל זהו רק מכח תקנת חכמים משום פסידא דלקוחות, דלית ליה קלא, אבל כשעושה קונם רק על הבע"ח - הקונם אינו מפקיע מידי שיעבוד, דכמו שמצינו (במס' כתובות), שאלמוה רבנן לשיעבודיה של בעל, במקום שהאשה רוצה לאוסרו רק עליו, ולהיפך כך אלמוה לשיעבודיה דבע"ח, ודין אשה ששיחררה את עבדי מלוג שהכניסה לבעל אם מפקיע מידי שיעבוד של הבעל - תלוי בשני תירוצי התוס' בכתובות שם ד"ה קונמות].

עוד שיטת תוס' (בסוגיין): שמה שמבואר בגמ' בב"ק (דף לג:) שמדאורייתא אינו מפקיע את שיעבודו של הניזק, וקדוש רק מכח ר' אבהו, [ורש"י שם מפרש: שנתן דבר מועט בפדיונו] - גזירה שמה יאמרו "הקדש יוצא בלא פדיון" - וזהו אף אם השור בלא מום שהו קדושת הגוף למזבח ואין לו פדיון, כיון דאינו יכול להלוקח מהניזק

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

– מהרש"א, וע"ע מהרש"ל וקרני ראם, לסלקו בזוזי, דמודה בזה רבא שלמפרע הוא גובה, ולכן זהו גם אליבא דרבי ישמעאל, ואך בתוס' בב"ק דף לג: ד"ה משום אליבא דרבי ישמעאל מבואר: שאם המזיק הקדישו קדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד של הניזק, ושלפי ר"ת – מדאורייתא אף קדושת דמים מפקיע מידי שיעבוד, אלא שרבנן אלמוהו, לשיעבודו של הניזק, וע"ע במש"כ על מסכת ב"ק פרק ג' תשובה לו, דין ד', ובאמ"ה על מסכת ב"ק חלק ב' עמ' שלון].

שיטת אביי

עוד בתבו התוס' (בסוגיא): שלפי אביי הסובר למפרע הוא גובה – אין הקדש, חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד, ולפי"ז: עבד שעשאו רבו אפותיקי, באופן שאמר "אין לך פירעון אלא מזה" וחזר ושיחררו – אין השיחרור חל כלל וכלל, והבע"ח גובה את העבד בלא שכופין אותו לשחררו, ובכח הבע"ח להקדישו או למכרו או לשחררו לגמרי, ואפי' העבד שווה יותר מן החוב, לכל הפחות חלקו משוחרר.

מא.מי שחציו עבד כנעני וחציו בן חורין, האם מותר בשפחה או בחלי שפחה וחלי בת חורין או בנתינה, והאם המוכר עלמנו לעבד עברי מותר בשפחה כנענית, ומדוע? דף מא.

תשובה:

1. חציו עבד כנעני וחציו בן חורין – אסור בשפחה, מפני צד חירות שבו, ואסור בבת חורין, משום צד עבדות שבו, ומבואר בתוס' (ד"ה לישא): דלא אמרינן, אתי עשה ודחי ל"ת או משום שאפשר לקיים שניהם או מפני שהאשה לא מצווה במצות פריה ורביה, וכן אסור בחציה שפחה וחציה בת חורין, משום דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות שבו, ומותר בממזרת, אלא שאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל, וכן אסור בנתינה.

2. המוכר עצמו לעבד עברי ויש לו אשה ובנים – בתוס' (ד"ה לישא, על פי הגמ' בקידושין) מבואר: שמותר בשפחה, ואם אין לו אשה ובנים – הדין תלוי במחלוקת תנאים (במסכת קידושין כ.), ומתוס' מוכח, שלמ"ד "אין רבו מוסר לו שפחה כנענית" זהו אפי' אם העבד רוצה בכך, וכן שיטת הסמ"ג, אך הריטב"א סובר שאם העבד רוצה – מותר, ועיין במש"כ על מסכת "קידושין" פרק א' תשובה קז.

מב. האם עבד כנעני או חציו מצווה בפריה ורביה ו/או ב"שבת יצרה"? דף מא:

תשובה:

1. צד חירות שבו – מצווה בפריה ורביה, וב"שבת יצרה".

2. צד עבדות שבו

לפי הפי' הראשון בתוס' – אינו מצווה כלל.

ולפי הריב"ם – מצווה רק ב"שבת".

מג. מי שחציו עבד וחציו בן חורין או תליה שפחה וחלי בת חורין, האם כופין את האדון לשחררו, ומדוע? דף מא. מא:

תשובה:

א. חציו עבד וחציו בן חורין

לפי משנה ראשונה דב"ה – עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, ואופן של חציו עבד וחציו בן חורין – עיין לקמן תשובה מה.

ולפי ב"ש, ולפי משנה אחרונה דבית הלל – כופין את רבו שישחררו ויוכל לקיים מצות "פריה ורביה" ו"שבת יצרה".

הלכה:

בש"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סב) נפסק: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

את רבו לשחררו, וכתב לו שטר על חצי דמיו, במה דברים אמורים בעבד, מפני שהוא מצווה על פריה ורביה, אבל שפחה תשאר כמו שהיתה, ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד.

ב. חציה שפחה וחציה בת חורין

בתוס' (ד"ה לא, על פי הגמ' לעיל דף לח, ולקמן דף מג:) מבואר: שלכו"ע עובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד, וכופין לשחררה רק היכן שנהגו בה מנהג הפקר, משום שאינה מצווה במצות "פריה ורביה", ושמה גם לאחר שתשתחרר לא תקיים. ההלכה – עיין בדין הקודם.

מד. באלו אופנים לא אומרים לאדם "חטא כדי שיזכה חבירך", ובאלו אופנים אומרים, ומדוע? דף מא:

תשובה:

בתוס' (ד"ה כופין) מבואר: דבמקום שחבירו לא פשע - אומרים "חטא וכו'", ובמקום שפשע - לא אומרים, ולכן:

1. **בחציו עבד וחציו בן חורין** - כופין לשחררו, כיון שהעבד לא פשע.
2. **בכהן שעלתה לו יבלת** - מותר לחבירו לחותכה ולעבור משום "שבות", כדי שחבירו יוכל לעבוד.
3. **לכהנים מותר לעבור על עשה ד"השלמה"**, כדי שמחוסר כפרה יוכל לזכות בקרבן פסח.
4. **בחציה שפחה וחציה בת חורין כשנהגין בה מנהג הפקר שכופין את רבה לשחררה**, זהו מפני שמחזרת אחריהם ומשדלתן לזנות נחשבים כאנוסים ועוד דמצוה דרבים שאני.
5. **אבל בהדביק פת סמוך לחשיכה** - אסור לחבירו לרדותה, כיון שהדבקת פת סמוך לחשיכה פשיעה היא.

מה. האם המשחרר חצי עבדו והניח חציו או כשמכר חציו יחד עם שיחרורו או כשמכר תחילה חציו ואח"כ שיחררו, האם העבד קונה את חציו, והאם שותף יכול לשמור את חלקו בעבד, ומדוע? דף מב.

תשובה:

א. המשחרר חצי עבדו והניח חציו

לפי רבי - קנה, ולפי הכמים - לא קנה.

לפי שיטת רבה - מחלוקתם כששחרר בשטר, דרבי סבר דהוקש שטר לכסף מה כסף בין כולו ובין חציו, אף שטר כן, שנאמר "והפדה לא נפדתה" (דסתם פדיה בכסף ושווה כסף - רש"י) או חופשה לא נתן לה" (דהיינו בשטר דילפינן "לה" מאשה), ורבנן סוברים שלומדים מגז"ש שכמו אשה חציה לא אף עבד חציו לא, אבל כששיחררו בכסף - דברי הכל קנה.

לפי שיטת רב יוסף לפני שאיתותב - מחלוקתם כששיחררו בכסף, דרבי סבר פדויה ואינה פדויה דהיינו בכסף, ורבנן סוברים שדיברה תורה כלשון בני אדם, אבל בשטר דברי הכל לא קנה.

ולפי שיטתו אחר שאיתותב - מחלוקתם בין בכסף ובין בשטר, דרבי סבר דמקישים שטר לכסף, שיכול לשחרר אפי' חציו, ורבנן סוברים דיברה תורה "בכסף" כלשון בני אדם.

הלכה:

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' ס') נפסק: המשחרר חצי עבדו בשטר, לא קנה העבד את חציו ונשאר עבד כמו שהיה, אבל אם שיחרר חציו בכסף שנתן לו דמי חציו כדי להשתחרר, קנה, והוא חציו בן חורין. בד"א בשיחרר חציו בשטר ונשאר בו חצי האחר, אבל אם מכרו או נתנו לאחר, בין שהיה השחרור והמכירה או הנתינה כאחד, בין שקדם המכירה או הנתינה לשחרור, קנה העבד את חציו, והלוקח או המקבל חצי האחר, וכן עבד של שני שותפין ששיחרר אחד מהן את חלקו אפי' בשטר קנה, והוא חציו בן חורין.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ב. המשחרר חצי עבדו ומכר חציו אחת, או נתן חציו

לפי רבה - לכו"ע העבד קונה חציו, כיון שכולו יוצא ממנו, רש"י (ד"ה אבל שיחרר חציו) מפרש: ומכר תחילה חצי או בבת אחת, (משמע שאם שיחרר תחילה חציו, לרבה יהא הדין תלוי במחלוקת רבי ורבנן, וכן לא איתפריש אם אביי רק מקשה או שחולקן).

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מעבדים הל' ד') ובשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' ז') נפסק: בד"א, בשיחרר חציו בשטר ונשאר בו חצי האחר, אבל אם מכרו או נתנו לאחר, בין שהיה השיחרור והמכירה או הנתינה כאחד, בין שקדם המכירה או הנתינה לשיחרור, קנה העבד את חציו או המקבל חצי האחר.

ג. עבד של שני שותפין

בתוס' (ד"ה בעבד) מבואר: שאפי' לפי רבי אליעזר דאמר (בב"ק) שאינו יכול לשחרר חלקו, זהו דוקא כשלזה גוף ולזה פירות, אבל כשיש לזה גוף ופירות ולזה גוף ופירות, יכול כל שותף לשחרר חלקו.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מעבדים הל' ד') ובשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' ס') נפסק: וכן עבד של ב' שותפין ששיחרר אחד מהם חלקו בין בכסף ובין בשטר, קנה העבד חציו, והרי חציו עבד וחציו בן חורין, ומסתימת דבריהם משמע שחולקים על התוס' – וע"ע במשנה למלך פ"ה מעבדים הל' טז.

מו. הכותב נכסיו לשני עבדיו, האם קונים עצמם להיות בני חורין, ומדוע?

תשובה :

א. אם כתב נכסיו בשטר אחד לשני עבדיו

לכו"ע לא קנו עצמם, אפי' כתב "כל נכסיו", ופירש"י (ד"ה בשטר אחד): דכתיב "לה" ולא לה ולחברתה, אין שתי נשים מתגרשות בגט אחד, ואין שני עבדים משתחררים בגט אחד.

ומבואר בתוס' (ד"ה מאי): דפשוט הוא שאין לחלק בין אם אמר "חצי" לאמר "כולו".

הלכה :

בשו"ע (יור"ד סי' רסז סעי' נט) נפסק: המשחרר שני עבדים בשטר אחד, לא קנו עצמם, לפיכך הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד, אף עצמם לא קנו, ואם כתב בשני שטרות, קנו ומשחרין זה את זה, במה דברים אמורים כשכתב בכל שטר משניהם "כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי", ונתן לאחד מהם ב' סְטָרוֹת כִּימֵל (טור), אבל אם כתב "חצי נכסי לפלוני עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי" אף בשני שטרות לא קנו כלום.

ב. כשכתב שני שטרות ובכל אחד כתב "חצי נכסי לעבדי" ולא פירש שמוכה לכל אחד חצי אחר

לפי רבנן - לא קנו עצמם כלל וכלל, מפני שכלפי כל אחד הוי כאילו משחרר חציו והניח חציו. רש"י (ד"ה הא) מפרש: שזהו אפי' כשמסר את השטר לשניהם בבת אחת, דאולי רק חצי מהנכסים נתן לשניהם, והחצי השני שייר.

ולפי רבי - כל עבד זוכה רבע מעצמו ורבע חבירו, ורבע מהנכסים, ולאדון נשאר חצי מכל עבד וחצי מהנכסים.

ג. כשפירש בשטר שחציו שנתן לזה לא נתן לזה ושניהם יזכו זאת בבת אחת

לפי רש"י (שם) - לכו"ע קנו עצמם.

ולפי רבינו שמואל (בתוס' ד"ה הא) - רק לפי רבי קנו עצמם, אבל לפי רבנן - לא קנו עצמם, דרבה לטעמיה, דאמר "כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת", וכאן אליבא דרבנן וה"ל דין ב' נחשב לאינו בזה אחר זה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. כשכתב לכל עבד שטר נפרד על כל הנכסים

כל עבד קונה חצי עצמו וחצי חבירו וחצי מהנכסים, ומשחררין זה את זה.

רש"י (ד"ה הכותב) בפרש: שהיינו דוקא כשזיכה לשליח אחד בבת אחת לשניהם, דלא קדם אחד מחבירו, אבל אם מסר להם בזה אחר זה - לכו"ע הראשון קונה את עצמו ואת חבירו, ואת כל הנכסים, והשני לא זוכה בכלום.

ה. הכותב "כל נכסיי נתונין לפלוני ופלוני עבדיי"

לפי רב אשי - אף עצמם לא קנו, דמלשון "עבדיי" משמע שלא שיחררם, וטועה דסבר יכול הוא לתת להם שאר נכסים בלא שיחרור.

ולפי רפרם - ללשון "עבדיי" יש משמעות "עבדיי שהיו כבר", דהיינו שכוונתו לשחררם, ופרטי הדינים הם כהנ"ל בדינים הקודמים.

מז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין מה דינו, ומדוע? א) כששור או אדם הזיקוהו נזק דכליא קרנא - לחייבם בה' דברים. ב) כשהזיקוהו נזק דלא כליא קרנא. ג) כששור מועד המיתו - למי לשלם חיוב תשלומי קנס ל' שקלים של עבד, וכופר. ד) לענין אכילת תרומה. ה) לישא שפחה ביום ששיך לרבו. ו) לישא בת חורין ביום של עצמו. ז) בחציה בת חורין שקיבלה קידושין מבן חורין. ח) אם אח"כ נשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון אחיו ומתו שניהם. ט) אם לאחר שנשתחררה התקדשה לא לאחיו של ראשון.

דף מא. מג:

תשובה:

א. כשהוזק על ידי שור או אדם נזק דכליא קרנא

אם הנזק אירע ביום של רבו לרבו, ואם ביום של עצמו לעצמו, ומבואר בתוס' (ד"ה יום): שזהו רק לפי משנה ראשונה אליבא דב"ה, משום שביום של רבו דינו כעבד לכל דבר, אבל למשנה אחרונה - דינו כדין כל מעוכב גט שיחרור, ופרטי הדינים - עיין לקמן בתשו' הבאה, חוץ מעבד של יתומים שאינם בני כפיה או בחציה שפחה וחציה בת חורין ולא נהגו בה מנהג הפקר שאז חצי לאדון. ואבל לפי שיטת המאירי - אם הוזק ביום של רבו הנזק לרבו, הואיל ואין דינו שווה למעוכב גט שיחרור, וע"ע ברמב"ם פ"ד מחובל ומזיק הל' יב, בהשגות הראב"ד, במנ"ח מצוה מט, ובאבן האזל, מש"כ בזה.

הלכה:

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' סב) נפסק: מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו, וכותב לו שטר על חצי דמיו, ובעוד שלא כתב לו גט שחרור, מעשה ידיו לעצמו, ואם המיתו שור, אינו משלם לא קנס ולא כופר, בד"א בעבד מפני שמצווה על פריה ורביה, אבל שפחה תשאר כמו שריתה, ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד, ואם הכה אדם על ידה וצמתה וסופה לחזור, אם הכה ביום שעובדת את רבה הנזק לרבה, ואם ביומה הנזק לעצמה, אבל אם נקטעה ידה, וכן כל דבר שאין סופו לחזור, חולקין הנזק היא והאדון, ואם המיתה נותן חצי הקנס לאדון, ופטור מחצי כופר.

ב. כשהוזק

1. אם על ידי אדם נזק דלא כליא קרנא - הדין כנ"ל דין א'.

2. ואם הזיקו בהמה - הדין תלוי בפלוגתא של אב"י ורבא, דאם כסברת רבא ששייך בו רק דין שבת ולא נזק - השור פטור מלשלם מד' דברים, שנאמר "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו, ושלפי אב"י - צריך לשלם, כי יש לו דין נזק.

ג. כששור מועד המיתו

חצי קנס משלם לרבו, וחציו השני ליורשיו, ולפי הצד בגמ' (בדף מג.) שאינו יכול לקדש בת חורין - פטור לשלם כופר ליורשיו, הואיל ואין למי לשלם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי התוס' (ד"ה יום, ועוד ראשונים) - זהו רק לפי משנה ראשונה דב"ה, אבל לפי ב"ש, וכן לפי משנה אחרונה דב"ה - דינו כמעוכב גט שיחרור, שהגמ' מסתפקת לקמן, דשמא לא משלמים קנס, הואיל ונחשב שאין לו אדון, וממילא אין למי לשלם את הקנס, וכדלקמן תשו' הסמוכה דין ב'. אבל לפי המאירי - תמיד משלם חצי לרבו וחצי ליורשו, הואיל ושונה דינו של חציו בן חורין מדינו של מעוכב גט שיחרור.

הלכה :

ברמב"ם פ"א מנזקי ממון הל' ב' נפסק: מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו, והחצי האחר ראוי ליתן ואין לו מי שיקחנו, ובטוש"ע סי' רסז סעי' סב, נפסק: שאינו משלם לא קנס ולא כופר, והב"ח בחז"מ סי' תכד, ובחידושי מים חיים על הסוגיא, כתבו: שהרמב"ם כהמאירי, וע"ע במ"מ מש"כ בזה.

ד. לענין לאכול בתרומה

לפי משנה ראשונה אליבא דב"ה - דינו כעבד גמור לכל דבר.

ולפי ב"ש, וכן לפי משנה אחרונה אליבא דב"ה - דינו כדין מעוכב גט שיחרור, עיין מש"כ בתשובה הבאה דין ד'.

ה. לישא שפחה

אינו יכול אפי' ביום של רבו, ופירש"י (ד"ה איסורא): דאיסור אינו יכול להיות לחצאין.

ו. לישא בת חורין

הוי ספק בגמ', דאת"ל בן ישראל שאמר לבת חורין "התקדשי לי לחציי" מקודשת משום דחזיא לכוליה, באופן דידן הרי לא ראוי לכולו, ואת"ל בן ישראל המקדש חצי אשה אינה מקודשת משום דשייר בקנינו, באופן דידן שהוא עבד הרי לא שייר בקנינו.

ברמב"ם (פ"ד מאישות ה"ד), ובטוש"ע (סי' מד סעי' יא) נפסק: מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין, הרי זה ספק קידושין, וע"ע מש"כ לקמן בדין הבא.

ז. חציה שפחה וחציה בת חורין שקיבלה קידושין מכן חורין

לפי רב ששת ורבא - אינה מקודשת.

ולפי רב חסדא, ורבה בר רב הונא - מקודשת, דלא שייר בקנינו, ברש"י (דף מג: ד"ה גמרו קידושי) מבואר: שגם לדעתם שהיא מקודשת, מ"מ אחר שבא עליה חיובו באשם ומלקות ולא במיתה. והרא"ש סי' לו, מוסיף שגם לדעת הסוברים שאינה מקודשת, הבא עליה חייב אשם ומלקות שלא גרע משפחה חרופה, ופסק שהיא מקודשת. ע"ע בר"ן על מסכת קידושין דף ג: בדפי הרי"ף, שרק בחציה שפחה, יש דעה, שהיא מקודשת, הואיל וכתוב בה בהדיא "והיא שפחה נחרפת לאיש", משא"כ בחציו עבד, כנ"ל בדין הקודם, וע"ע ברשב"א בסוגיא, ובמש"כ על מסכת קידושין דף ז, ובשיטת הראב"ד המובא שם.

ח. אם אח"כ נשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון אחיו ומתו שניהם

מתייבמת ללוי, ואינה נקראת אשת ב' מתים, רש"י (ד"ה ואין) מפרש: שזהו אף שיש מחלוקת למי מקודשת, ותוס' מפרשים: שזהו אף שיש להסתפק אם גמרי קידושי ראשון או פקעי.

ט. אם נתקדשה לאחר שנשתחררה, לא לאחיו של ראשון

לפי רב יוסף בר חמא אמר ר"ג - פקעו קדושי ראשון.

ולפי רב זירא אמר ר"ג - גמרו קידושי ראשון, דכתיב "לא יומתו כי לא חופשה", הא חופשה יומתו. והרא"ש סי' לו, ועוד ראשונים, כותבים: שמספק כמי לפסוק, צריכה גט לחומרא משניהם, ואם רצו אחד מגרש והשני נשא, ואם מתו שניהם, אחיו של אחד חולץ, ואחיו של השני חולץ או מיבם, עיין בב"י מש"כ בבדק הבית, בדרישה ס"ק ג', בחז"מ ס"ק טו, ובמאירי ד"ה חציה, וכן עיין ברמב"ם פ"ד מאישות הל' טז, ובהשגות הראב"ד שם, במ"מ, ובכס"מ.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מח. למי שייך מעשה ידיו, קנס ל' שקלים, וחבלה של מי שמעוכב גט שיחרור, והאם מותר לו לאכול בתרומה, ומדוע?
דף מב. מב.

תשובה:

1. מעשה ידיו - שייך לעבד.

2. קנס ל' שקלים - הוא ספק בגמ', דהואיל ונאמר "יתן לאדוניו", יש להסתפק אם לא נקרא אדון וממילא אין למי לשלם, [הרא"ש סי' לו, כתב: שהבעיה לא נפשטא, ומספק לא משלמים לבעלים, וגם כופר אין משלמים, הואיל ואין לו יורשים, ולפי המאירי - מתורת ודאי אינו משלם, שהרי אין לו אדון, כצד א' בגמ'. לפי המ"מ אליבא דהרא"ש - מועיל תפיסה בככל הספיקות, ולפי הכס"מ והלח"מ - לא מהני, הואיל ולא חיסרו ממון, שכבר היה משוחרר].

הלכה:

ברמב"ם (פ"א מנזקי ממון הל' א') נפסק: כל המעוכב גט שיחרור אין לו קנס, הואיל ואין לו אדון, שהרי יצא לחירות, ובפ"ד מחובל ומזיק ה"א, נפסק: כל עבד שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שיחרור לידו, אין לו קנס, ואחרים שחבלו בו, אינו יכול להוציא מהן לעצמו, שעדיין לא גמר שיחרורו, ולא האדון יכול להוציא מהם, שהרי לא נשאר לו בו קנין, לפיכך המפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו, יוצא בשניו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו, ובראב"ד כתב: יש מי שסובר שכותבין הרשאה להדדי וגובין, ובפ"ה מעבדים הל' יד, נפסק: המפיל שן עבדו וסימא את עינו, הרי זה יצא לחירות בשניו, ונותן לו דמי עינו, וכן כל כיוצ"ב, ובהשגות הראב"ד, כתב: שהרמב"ם סותר עצמו, [בישוב שיטת הרמב"ם - עיין כס"מ בהל' עבדים, ובב"ח יור"ד סי' רסו ד"ה הפיל, בפנ"י בסוגיין, ובב"ח ובב"ז מבואר: שהרמב"ם גם סובר שמועיל הרשאה, וע"ע במנ"ח מצוה מס].

3. חבלה - בתוס' (ד"ה חבלי) מבואר: שאע"פ שמעשה ידיו לעצמו מ"מ לפי הצד שאומרים ש"קנסא לרבו" חבלה נמי לרבו, דמה לי קטלא כולו ומה לי קטלא פלגא, [הפנ"י מפרש: שכונתם רק לנזק, אבל שאר ד' דברים - מודים התוס' שהכל לעבד, שהרי העבד מפסיד את מעשה ידיו, ובתוס' רא"ש מבואר: שדין השבת כדן "נזק", וע"ע בריטב"א בשם הרמ"ה].

4. אכילת תרומה - הוא ספק בגמ', דהואיל ונאמר "קנין כספו", האם נקרא קנין כספו.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה מעוכב) - לר"ל (במסכת כריתות) אליבא דרשב"ג פשוט הוא שאוכל בתרומה.

ולפי תירוץ ב' בתוס' - הספק בגמ' לכו"ע, כי מדובר במעוכב גט שיחרור מחמת שהוא חצי עבד וחצי בן חורין, ולכו"ע הוא ספק, ודברי ר"ל אליבא דרשב"ג הם רק כשמעוכב גט שיחרור ע"י הפקר, ויכול לאכול תרומה כמו שמותר בשפחה. [וע"ע לקמן דף מ. תוד"ה אותו עבד].

מט. באלו ראשי איברים עבד יוצא לחירות, ובאלו אינו יוצא, והאם צריך גט שחרור, והאם מדאורייתא, ומדוע?
דף מב.

תשובה:

עבד כנעני יוצא באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים האמורים במסכת נגעים, שהמיוחד בהם שהם מומין שבגלוי ואינן חוזרין, ובאופן שאינו חוזר לעולם - תור"י הוקן, והרמב"ם מפרש: מפני שביטל את מעשה השיניים הקבועות באותו העצם, מוכח שדוקא אם החסיר אבר יוצא לחירות, ולא בנפגם - עינים למשפט על מסכת "קידושין" דף כד:.

לפי רבי שמעון, ר"א, ור"ע - צריך גט שחרור.

לפי ר"מ ור"ט - אינו צריך.

המבריעין לפני הכמים אומרים: אם בשן ועין - אינו צריך גט שחרור, כיון שהתורה זיכתה לו דכתיב בהדיא, אבל בשאר איברים - צריך גט שחרור, הואיל ומדרש חכמים הוא, לפי ר"ת (בתוד"ה הואיל) - מה שצריך גט שחרור זהו רק מדרבנן, דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו "עבדי אתה", וזה שייך רק בשאר איברים, אבל בשן ועין - זיל קרי ביה רב הוא, [ולפי התוס' בקידושין דף כד: ד"ה הואיל, בשם הריב"א - מה שצריך גט שחרור זהו מדאורייתא, שהרי בשאר איברים עבד יוצא בהן לחירות, שנאמר "ישלחנו" וילפינן שילוח שילוח מאשה, משא"כ שן ועין שיוצא בלא הגז"ש מאשה, עיי"ש].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' כז) נפסק: כיצד בראשי אברים, עבד שמל וטבל לשם עבדות, אם סימא אדוניו את עינו או הפיל שינו או חסרו אחד מראשי אצבעותיו ידיו ורגליו או ראשי אזניו או ראש החוטם או ראש הגייה או ראשי הדדים שבאשה, יוצא לחירות, וצריך גט שחרור. וכופין את כפו לכתוב לו גט שחרור (כ"י נסס רבינו ירוחם), אבל חתך לשונו אינו יוצא לחירות.

נ. האם בן יורש נכסי אביו, ומדוע? א) כשאביו הוא חצי עבד וחצי בן חורין שקידש בת חורין. ב) כשאביו הוא ישראל שכל על הפנויה או על הערוה. דף מג.

תשובה :

בחצי עבד וחצי בן חורין שקידש בת חורין - הוי ספק בגמ', אם תופס בה קידושין, ומבואר בתוס' (ד"ה ואי): דזהו מפני שאם איתא דלאו בר קידושין הוא אין בנו מתייחס אליו, ולא בר קידושין הוא בשום ענין, ואינו יורש, **אבל הבא על הפנויה או על הערוה** - הבן יורש אף שלא תופס בה קידושין, הואיל והם בר קידושין לעלמא.

נא. באופנים דלהלן האם יוצא לחירות, וכיצד, ומדוע? א) במוכר עבדו לעכו"ם. ב) כשמכרו לל' יום או חוץ ממלאכתו, לגר תושב, לכותי, ולישראל מומר. ג) כשמכרו לפרהנג שאינה חוזרת לעולם. ד) כשגבאו עובד כוכבים בחובו או כשלקחו סיקרקון באונס. ה) כשהעכו"ם לקחו ועשה לו חותם אחר שהגיע זמן הפירעון. ו) ומה הדין כשעדיין לא לקחו? דף מג: מד.

תשובה :

א. המוכר עבדו לעובד כוכבים ולא כתב עליו "אונו"

יצא לחירות, ופירש"י (במשנה): דהיינו כשברח מהגוי או כשקנסוהו בי"ד לפדותו, וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן העובד כוכבים.

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרבי יהושע בן לוי - עד מאה בדמיו, והגמ' מסתפקת אם זה דוקא או לאו דוקא, רש"י (ד"ה דוקא) מפרש: דגוזמא קאמר, ותוס' (ד"ה או) מפרשים: דהכוונה שכופין לשחררו אפי' כשמבקשים יותר ממאה.

ולפי הלשון השני אליבא דריב"ל - עד עשרה בדמיו, והגמ' מסתפקת אם זה דוקא או שלא דוקא, וכופין לשחררו אף אם דורשים יותר מעשרה.

וצריך גט שיחרור מרבו ראשון, וסובר רשב"ג: שאם כתב עליו אונו זהו שיחרורו, והרי"ף, הרמב"ם, הסוה, והשור"ע לא הביאו את דברי רשב"ג, ונראה מדבריהם שפוסקים כת"ק שכתבת "אונו" אינו מועיל לשיחרור העבד, והמאירי פוסק כרשב"ג, עיי"ש.

ואם רבו הישראל מת אחר שמכר, לפי ר' ירמיה - אין קונסין את היורש לפדות את העבד ולשחררו, (רש"י במוע"ק דף יג. ד"ה מכר עבדו, מפרש את דברי ר' ירמיה אחרת, עיי"ש, ובשור"ע כתב סופר א"ח סי' פ').

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' פ') נפסק: המוכר עבדו לעובד כוכבים או לגר תושב, יצא לחירות, שאם ברח מהעובד כוכבים, אין רבו יכול להשתעבד בו עוד, ואם לא ברח, קונסין את האדון לפדותו עד י' בדמיו, ולכתוב לו גט שחרור להתיירו בבת חורין, וקנס זה אין גבין אותו ודין בו אלא בבי"ד מומחיים, ואם מת המוכר אין קונסין היורש להחזיר העבד השחרור.

ב. אופני מכירה נוספים

1. כשמכרו לל' יום או כשמכרו חוץ ממלאכתו, ופירש"י: גופו קני לו רק להשיאו לשפחתו למטרת ולדות, ובכך לא מפקיעו ממצוות לחלל שבתות וימים טובים, **או כשמכרו חוץ מן המצוות, או כשמכרו חוץ משבתות וימים טובים,** ולכאורה פ' שבשבתות הגוף לא קני לו - בכל אלו הגמ' מסתפקת אם יצא לחירות, והואיל ומפקיע את הוולדות ממצוות - חידושי חת"ס.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **כשמכרו לגר תושב** - הרי הוא כמי שמכרו לעובד כוכבים.

3. **כשמכרו לכותי או לישראל מומר** - אמרי ליה כמכר לעובד כוכבים ואמרי ליה כישראל. והמאירי והר"ן על הרי"ף, כותבים: שכותי המדובר בסוגיין היינו לפני שגזרו שהוא כגוי גמור, אבל אחר הגזירה, הרי הוא כגוי גמור, וכך כותב הכס"מ בדעת הרמב"ם, אבל לפי הרא"ש בסי' לז, כותי האמור בסוגיין מדובר אף בכותי שלאחר הגזירה, ועיין קרבן נתנאל אות ק', ובש"ך ס"ק ו', מש"כ בהח.

הלכה :

ברמ"א (שם) נפסק: מכרו על תנאי שיחזיקנו לו לאחר זמן או חוץ ממלאכתו או חוץ מהמלוות או שמכרו ללדוקי ולמומר, הרי זה ספק אם יוצא לחירות, ואוליגן לקולא, לאיסורא דרבנן הוא ולא יצא, וי"א דמהני ביה הפיסה, לאס הפס משל רבו כדי למיזו ללאה בו לחירות מיד העכו"ם, אינ מויליחין מידו (בגס הרמב"ם).

ג. **המוכר עבדו לפרהנג** [עכו"ם]

לפי רש"י (ד"ה פרהנג) - היינו מציק ושם עלילות, ומכרו לו בדמי אנפרות שהעליל עליו, וכיון שלא פייסו הוי ליה כמוסרו לעכו"ם מדעתו.

ולפי תוס' (ד"ה המוכר) - היינו שהפרהנג לוקחו בעל כורחו של האדון, אלא שנותן לבעלים דמים.

1. **כשהמכירה אינה חוזרת לעולם** - יצא לחירות, משום שהיה לו לפייס אותו בדבר אחר ולא פייס.

2. **אם בפרהנג חוזרת** - הדין תלוי בספק של הגמ', כשמכרו רק לשלושים יום אם יוצא לחירות.

ד. **נבאו העובד כוכבים בחובו** [בלא שלוח עליה], או שלקחו סיקרקון באונס

לא יוצא לחירות, משום שהוא אנוס.

ה. **לוה עליו מן העובד כוכבים**

1. **כשהתנה העכו"ם "שישתעבד בו מעכשיו, ואם לא יפרענו עד זמן פלוני יהיה שלו לגמרי"** - יצא לחירות, אע"ג דלא מטיה זימניה, [פרטי הדינים עיין לעיל דין א'].

לפי רש"י (ד"ה הא לגופא) קנסוהו כיון שזילזל בתקנת חכמים.

ולפי תוס' (ד"ה הא לגופא) - הטעם שיצא לחירות, כיון שהגוף בבית העכו"ם, ומפקיעו מן המצוות.

2. **אם ההלוואה היתה ע"מ למשכנו ומטיה זימניה** - יוצא לחירות, גם אם עדיין העכו"ם לא לקחו. לפי רש"י (ד"ה הכי) - זהו משום שקנסו חכמים את הישראל, הואיל ועבר הזמן ולא פרע.

הלכה :

ברמ"א (שם) נפסק: לוח עליו מעות זמן קאם לא יפרענו זמן פלוני יהא העבד שלו, אם מסרו ליד העכו"ם מיד, יוצא לחירות מיד, ואם לא מסרו ליד עכו"ם מיד, כשיגיע הזמן ולא פרע לו, יוצא לחירות, אבל אם גבאו העכו"ם בחובו או קסם עליו אנס ופדה עלמו בו, לא יצא לחירות.

ו. **לוה מן העובד כוכבים לא ע"מ למשכנו, ועדיין לא הגיע זמן הפירעון.**

לפי התירוץ הראשון בגמ' - הדין בדיוק כבדין הקודם.

ולפי התירוץ השני בגמ' - לא יוצא לחירות, וזהו גם לפי רש"י [בדין הקודם].

נב. **ישראל שקיבל קרקע לפירות באריסות, בחכירות, ובאריסות בתי אבות או במשכון מעובד כוכבים, האם הפירות חייבים בתרו"מ, ומדוע?**

דף מג: מד.

תשובה :

ברש"י (ד"ה האריסין) מבואר: שלפי המ"ד הסובר שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיגן לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

- בכל מקרה חייב בתרו"מ, ולפי המ"ד הסובר שיש קנין, [מחלוקתם - עיין לקמן תשובה סז], הדינים כדלהלן:

1. אריסין, והחכירות, ואריסי בתי אבות - פטורים מן המעשר ישראל זה בחלקו, לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום.
2. עובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל והגיע זמן הפירעון - השדה פטורה מהמעשר, ולא נחשב שהישראל קנאו.
3. עובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל ולא הגיע זמן הפירעון

לפי רש"י - לתירוץ קמא בגמ': נחשב של ישראל וחייב במעשר, ולתירוץ בתרא: פטור ממעשרות.

ולפי תוס' - אף לתירוץ בתרא חייב במעשר, וזה יתכן לפי ר"א הסובר שיש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע תרו"מ. והוכיחו התוס' לקמן דף מז. ד"ה אמר שכן דעת ר"מ. וכתב: שלפי רבה הסובר ש"אין קנין" יתכן להעמיד דין זה או בסוריא. או כדעת רבי מאיר. אולם לפי דעת הי"מ בתוס' במסכת ע"ז דף כא. ד"ה הא - אין הוכחה שר"מ סובר כמ"ד "יש קנין".

נג. האם ישראל מותר לו לקבל ולהשתמש בכסף שקיבל מחמת שמכר את ביתו לעכו"ם או כשעובד כוכבים אנס את ביתו ונתן לו כסף או כשעבדו הפיל עצמו לגייסות ונתנו לו כסף על העבד, ומדוע?
דף מד.

תשובה :

1. המוכר ביתו לעובד כוכבים - דמיו אסורין, [מרש"י ד"ה ודילמא, משמע שהאיסור הוא מדרבנן], ופירש"י (ד"ה המוכר ביתו): מדאמר קרא "לא תחנם", לא תתן להם חנייה בקרקע, ונהרמב"ם מפרש סוגייתנו במוכר לעבודת כוכבים, ומבאר בכס"מ, שהרמב"ם לא ניחא ליה כפירש"י, משום שאין סברא שהמוכר ביתו שבאר"י יהיו הדמים אסורים בהנאה, הואיל ואין זה חליפי איסוריה"נ.

2. כשעובד כוכבים אנס את ביתו של ישראל, וכן עבד שהפיל עצמו לגייסות, ואין בעליהם יכולים להוציאם לא בדיני ישראל ולא בדיני עכו"ם - מותר ליטול את דמיו, וכתב ומעלה בערכאות שלהם, מפני שהוא כמציל מידם.

רש"י מפרש: שזהו אף שמראה להם חשיבות.

ותוס' (ד"ה וכותב) פרשים: שזהו אף שנראה כמקיים את המקח.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מע"ז הל' יג) נפסק: המוכר בית לעכו"ם, דמיו אסורים בהנאה ויולכים לים המלח, אבל עכו"ם שאנסו ישראל וגזלו ביתו, והעמידו בו עבודת כוכבים, דמיו מותרין, וכותב ומעלה בערכאות שלהם, ובראב"ד שם, כתב: ואם הקדימו לו דמיו קודם שיעבדוהו מותרין, ובש"ע (שם סעי' פא) נפסק: עבד שמל וטבל לשם עבדות והפיל עצמו ליד עובד כוכבים, ואין רבו יכול להוציאו או שנשבה ואין רוצים ליתנו לפדיון, מותר ליטול מהם דמיו ויכול לכתוב להם שטר מכירה עליו.

נד. באופנים דלהלן האם קונסים רק את האב או אף את הבן על עבירת האב, או שלא קונסים אף את האב, ומדוע? א) בשדה שנתקוצה בשביעית. ב) בשדה שנטייה או נדיירה בשביעית. ג) במכר עבדו ומת. ד) בצרם אוזן בכור ומת. ה) בכיוון מלאכתו במועד. ו) כשטר קטן כו ריכית. ז) כשנים שהפקידו אלל אחד, זה מנה וזה מאתיים, ולא יודע מי מנה ומי מאתיים. ח) המזיק את חברו היזק שאינו ניכר ומת, ומדוע?
דף מד. מד.

תשובה :

א. שדה שנתקוצה בשביעית

תזרע למוצאי שביעית, ומבואר בתוס' (ד"ה שנתקוצה, וכן הוא ברש"י בבכורות דף לד: ד"ה שנתקוצה): שהיינו רק בקוצין התלושין, שכן מפרש בירושלמי, אבל המחברים אסורין מדאורייתא, ומבואר בתוס' (ד"ה נטייה): שאת בנו לא קונסים, [ועיין בדין הבא].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"א משמיטה הל' יד) נפסק: המעביר קוצים מארצו בשביעית כדי לתקנה למוצאי שביעית או שסקל ממנה אבנים, אע"פ שאינו רשאי לא קנסו אותו, ומותר לו לזרעה במוצאי שביעית.

ב. נטייה או נדירה

לא תזרע למוצאי שביעית, וא"ר יוסי ב"ר חנינא, הטיבה ומת בנו זורעה ולא קנסוהו, דלדידה קנסו רבנן ולא לבריה.

לפי רש"י (ד"ה נטייה) - היינו נזדבלה, ולא קנסו את בנו, כיון שהוי איסורא דרבנן.

ולפי תוס' (ד"ה נטייה) - רק נדירה הוי דרבנן, אבל נטייה הוי חרישה יתירה דהוי איסור דאורייתא. ובכל זאת לא קנסו את בנו, ונדירה חמור יותר מנתקווצה, ולכן בנדירה רק הוא עצמו לא יכול לזרוע במוצאי שביעית.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א משמיטה הל' יג) נפסק: החורש את שדהו או נרה או זבלה בשביעית כדי שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית, קונסין אותו ולא יזרעה במוצאי שביעית, ואין חוכרין אותה ממנה כדי לזרעה, אלא תהי בורה לפניו, ואם מת יזרעה בנו.

ג. מכר עבדו ומת

הגמ' מסתפקת: אם קונסים אף את בנו לחייבו בשיחורר העבד, דכיון שהאב הפקיעו ממצוות, ואף שהוי רק איסורא דרבנן, והגמ' פושטת: מ"נדירה בשביעית" (הג"ל דין ב') שלא קנסו. וההלכה - עיין ברמב"ם הל' עבדים פ"ח הל' א', וש"ע יור"ד סי' רסז סעי' פ'.

ד. צרם אוזן בכור ומת

הגמ' מסתפקת אם קונסים אף את בנו, שלא ישחטנו עד שיפול בו מום אחר מעצמו, הואיל והאב עבד איסורא דאורייתא, והגמ' (בבכורות) פושטת מ"נטייה בשביעית" שלא קנסו.

הלכה :

בש"ע (יור"ד סי' שיג סעי' א') נפסק: אסור להטיל מום בכור אפי' לגרום לו מום, כגון ליתן נבילה על גבי אוזנו כדי שיטלנה הכלב משם ויקטע אוזנו עמה, וכיוצא בזה, או שאומר לעובד כוכבים להטיל בו מום, ואם עשה מום בידיים או בגרמתו אין שוחטין אותו על ידו עד שיפול בו מום אחר מעצמו, ואם מת אין קונסין בנו אחריו אלא שוחטין אותו על ידו.

ה. כיוון מלאכתו במועד

הגמ' מסתפקת אם קונסים את בנו, שבי"ד יאבדו אותה ממנו ומפקירין אותה לכל, דכיון שהאב לא עשה איסור שהרי מת קודם המועד, והגמ' פושטת משביעית שלא קנסו.

הלכה :

בש"ע (א"ח סי' תקלח סעי' ו') נפסק: המכין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד, ב"ד מאבדין אותה ממנו ומפקירין אותה לכל, ואם הוא עושה מלאכות אחרים שאי אפשר לקנסו, כגון מיט או סופר שנושא מלאכות אחרים, משמתין ליה ומלקין אותו, ואם מת לא יקנסו בנו אחריו, ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד, ובמ"ב (ס"ק כא) הביא ד"א שאם עשה אביו בדבר שאינו אבוד ומת, קנסו בנו אחריו למ"ד מלאכת חוה"מ אסור מן התורה, ושיש שהקילו בזה.

ו. שומר שיש בו ריבית

בתוס' (ד"ה נטייה, על פי הגמ' בב"ק) מבואר: שקונסים גם את בנו, וביארו דזהו משום שכבר הלווה זכה בקנס.

ז. בשנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתיים

בתוס' (שם, על פי הגמ' בב"מ) מבואר: שלפי רבי יוסי קונסים גם את בנו שיהא הפקדון מונח עד שיבוא אליהו,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

וכתבו, דזהו משום שאם יחזירו לבנו לא יודה.

ח. המזיק את חברו היוק שאינו ניכר ומת

לבי"ד ולקמן דף נג. מחלוקתם - עיין במש"כ לקמן פ"ה תשובה כו) לא שביה היזק - אין קונסין את בנו אחריו.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' שפה סעי' א') נפסק: המזיק את חברו היוק שאינו ניכר, כגון שעירב יין נטף ביינו, מן התורה הוא פטור, אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם, מהיפה שבנכסיו כדין כל המזיקין, לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם, אין קונסין בנו אחריו לשלם, וכן אם היה שוגג או אנוס פטור, שלא קנסו אלא מזיד.

נה. מה דין של המוכר עבדו לחו"ל, ומדוע? דף מג: מד: מה.

תשובה :

העבד יצא לחירות, רש"י (ד"ה לחוצה לארץ) מפרש: שזהו גם כשמוכרו לישראל.

לפי רבי יאשיה - זהו מדאורייתא, שנאמר "לא תסגיר עבד אל אדוניו", הזהיר הכתוב לבי"ד שאם מכרו לא יסגירונו ללוקח אלא יצא לחירות, ונעניין בר"ן בסוף דף נג. בדפי הר"ף, איך מפרש את הפסוק, ואפשר דגם לפי רבי יאשיה יש לפרש כן.

לפי רבי אחי בנו, ולפי רבי - זהו רק קנס מדרבנן, וכופין את רבו שני לכתוב לו גט שיחרור, דהיינו שהמכירה קיימת וקונסים את הלוקח שיאבד מעותיו, ולא קונסין את המוכר, משום שמסתבר שהיכא דאיכא איסורא קנסינן, ונהרי העבד ביד הלוקח - רש"י, ומבואר בתוס' (דף מד: ד"ה לחוצה): דאף שהמכירה היתה בארץ, מ"מ מיד שמוכרו קנסינן ליה אף שעדיין לא הוציאו, פן ישדלנו לוקח בדברים לילך אחריו.

לפי רשב"ג - אם כשאמר "מכרתיו לאנטוכי השרוי בלוד" לא יוצא לחירות, הואיל ואיכא למימר שלא לקחו ע"מ להוליכו שם, ובריתב"א מבואר: שת"ק חולק על דין זה, ובין כך ובין כך יוצא לחירות, וכן משמע מסתימת הרמב"ם שלא הביאו להלכה, וכשאמר "מכרתי לאנטוכי" סתם - רק אם יש לו בית בארץ ישראל, לא יוצא לחירות, כל שלא אמר "השרוי באנטוכיא", דאיכא למימר שלא לקחו ע"מ להוליכו שם, אבל אם אין לו בית באר"י - יוצא לחירות אף שיש לו אושפיזא באר"י.

ולפי ת"ק - בכל האופנים הנ"ל יוצא לחירות.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' פב) נפסק: המוכר עבדו לחוצה לארץ או לסוריא או לעכו, יצא לחירות וכופין את רבו השני לכתוב לו גט שיחרור ומפסיד הדמים, ואפי' אם אמר "איני רוצה להוציא לחוצה לארץ אשתעבד בו בארץ ישראל", אין שומעין לו, ולין זה נוסף אפי' האילנא.

נו. עבד שיצא אחר רבו לסוריא ואח"כ מכרו שם, האם יוצא לחירות, ומדוע? דף מד:

תשובה :

1. **אם יצא רבו על מנת לחזור, וחזר בו ומכרו שם - יוצא לחירות, דהוי כמכרו מהארץ לחו"ל,** והמאירי מסביר: שדברי שמואל "לא הדרי זביני" מתייחסים לדין זה, שכופין את הלוקח לשחררו, והוא מפסיד את הדמים, והש"ך בסי' רסז ס"ק קיב אליבא דהרמב"ם, מפרש: שלא מפסיד את הדמים, וע"ע במהר"ם שיק שחולק על הש"ך.

2. **אך אם לא היה דעתו לחזור - העבד איבד זכותו, הואיל ואם העבד היה מוחה לא היה רבו יכול להוציאו, ומדלא מיחה הפסיד זכותו.**

הלכה :

ברמב"ם (פ"ח מעבדים הל' ח') ובשור"ע (יור"ד סי' רסז סעי' פג) נפסק: עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם איבד זכותו, במה דברים אמורים כשיצא רבו על מנת שלא לחזור לא"י, אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אחריו ומכרו שם, יצא לחירות וכופין את

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלוקח לשחררו.

נז. המוכר שדהו בשנת היובל, האם המקח קיים, ומדוע? דף מד: מה.

תשובה:

לפי רב - מכורה ויוצאה, פי' שהלוקח חייב להחזיר את השדה למוכר, והמוכר אינו מחזיר לו מעותיו. ולפי שמואל - אינה מכורה כל עיקר, מק"ו מה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר, והמעות חוזרין ללוקח, (ושונה ממוכר עבדו לחו"ל).

נח. האם מותר לפדות את השבויים יתר על כדי דמיהם, והאם מותר להבריחם, ומדוע? דף מה.

תשובה:

א. לענין לפדות

1. את השבויין שאינם קרוביו - אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, זהו מפני תיקון העולם, (שיעור "כדי דמיו" - עיין ריטב"א, מאירי, ובב"ש ס"ק ג').

הגמ' מ'סתפקת: אם זהו מפני דוחקא דציבורא, דהיינו שלא לגרום לציבור לבוא לידי עניות מחמת השבויין, ופירש"י (ד"ה או דילמא): שלפי"ז מותר לאבא או לקרוב עשיר לפדותם ביותר מכדי דמיהן, או שנאמר שזהו מפני שלא ליגרום שהעכו"ם יתפסו שוב כדי לקבל ממון הרבה, ופירש"י (שם): שלפי"ז אסור לפדות אף כשאין דוחקא דציבורא.

2. את אשתו או תינוק - בתוס' (ד"ה דלא) מבואר: 1. שיכול ליתן את כל אשר לו כדי לפדות את אשתו, דמשום שאשתו כגופו, וכן סוברים הרבה ראשונים - עיין טור ביור"ד סי' רנב, אבל לפי הר"ף, ולפי הר"ן. וכן דעת הלח"מ והב"י אליבא דהרמב"ם - גם את אשתו אסור לפדות יותר מדמיה, בטור אהע"ז סי' עז הביא את ב' הדעות, בשיטת השו"ע נחלקו הפוסקים - עיין ש"ך ס"ק ד', ב"ש ס"ק ב', ח"מ ס"ק ב', ט"ז ס"ק א', ובבית יעקב שם. 2. לפירושם הראשון - תינוק המופלג בחכמה מותר לפדות בממון הרבה, ולפי פירושם השני - בשעת חורבן הבית לא שייך "דלא לגרבי", [מפני שכולם הלכו בשבי - רמב"ן ומאירי, ולפי פירושם הראשון של התוס' לקמן דף נח. ד"ה כל - מותר גם כשיש סכנת נפשות, והרמב"ן חולק על פירושם זה].

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רנב סעי' ד') נפסק: אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מוטרדים עצמם עליהם לשבותם, אבל אדם יכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה, וכן לת"ח או אפי' אינו ת"ח אלא שהוא תלמיד חרף ואפשר שיהיה אדם גדול, פודים אותו בדמים מרובים, ואם אשמו כאלו דמי או לא - עיין בטור אהע"ז סי' עת.

ב. אין מבריחין את השבויין.

לפי ת"ק - זהו מפני תיקון העולם, דשמא מחמת שברח יקשרו בשלשלאות את השבויים שיתפסו לאחר מכן, ולכן אין מבריחין אפי' אם הוא שבו יחיד.

ולפי רשב"ג - זהו מפני תקנת השבויין, דהיינו כשיש עוד שבויין עמו, וכשיברח יכעסו על השבויים שנשאר לייסרן ביסורין.

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רנב סעי' ה') נפסק: אין מבריחין השבויים מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מכבידים עולם עליהם ומרבים בשמירתם.

נט. האם מותר ליקח מעכו"ם ספרים, תפילין, ומזוזות בכדי דמיהן ויותר, והאם כשר לקרות בס"ת, ומדוע? דף מה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. בכדי דמיהן

לוקחין ממנו בדמים, ונחלקו בגמ', אם קורין בו או שרק גונזין אותו.

לפי רש"י (ד"ה קורין) - טעמו של המ"ד שקורין הוא, מפני שאולי ישראל כתבו, ואת"ל העכו"ם כתבו שמא כתבו לשם ישראל.

ולפי תוס' (ד"ה אמרי) - זהו משום שאיכא למיתלי טפי שישראל כתבו, אבל אם העכו"ם כתבו ע"מ למוכרו לישראל - לכו"ע יגנז, שנאמר "וקשרתם, וכתבתם", כל שאינו בקשירה אינו בכתובה.

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רפא סעי' א') נפסק: וחייבין הצבור לקנותו ממנו בכדי דמיו או יותר מעט ולגונזו, כדי שלא יזלזל בו, ואם רצה להעלות בדמיו יותר מכדי דמיו הרבה מניחין אותו בידו, ואם הוחזקו שבזו כנענים ספרי ישראל, תולים שאותם ספרים שלהם היו קורין בהם.

בשור"ע (אר"ח סי' לט סעי' ז') נפסק: אין לוקחין תפילין ומזוזות וספרים מן הכותים יותר מכדי דמיהן הרבה, כדי שלא להרגיל לגנוב ולגזול, ומבואר במ"ב (ס"ק יז): דזהו אף אם הם פסולים, אבל בכתבן אפיקורס שדינים לשריפה א"צ ליקח מהם.

ב. עד כדי טרפעיק

מעלין, מפני שלא מוכח שיתנו ליבם לשלול ע"מ למוכרם ביותר, ווהדין כה"ל דין א' עיי"ש.

לפי רש"י (ד"ה ת"ר) - שיעור זה הוא לא רק על תפילין ומזוזות, אלא גם על ספרי תורה.

ולפי תוס' (ד"ה מעלין) - זהו רק על תפילין ומזוזות, אבל על ספרי תורה שדמיהן יקרים מעלין גם קצת יותר מכדי טרפעיק, ודהיינו עד כדי חצי דינר בתפילין, ולפי ערך זה בס"ת - מ"ב סי' לט ס"ק יז.

ג. יותר מכדי טרפעיק

אין לוקחין מפני תיקון העולם, משום דוחקא דציבורא או כדי שלא יתפסו שוב, כנ"ל תשובה קודמת דין א', עיי"ש.

ס. מה הדין של ס"ת, תפילין, ומזוזות שנכתבו ע"י עכו"ם או מין או עבד או אשה או קטן או ע"י גר שחזר לסורו, ומה הדין כשנמצאו בידם ולא ידוע ע"י מי נכתב, ומדוע? דף מה:

תשובה :

א. ס"ת**1. כשכתבו עכו"ם**

לפי רבי אליעזר - ישרף, ופירש"י (ד"ה ישרף): דסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים, ווהרמב"ם פ"ו מיסודי התורה הל' ח': כתב: שזהו מפני שאינו מאמין בקדושת השם, ולא כתבו לשמו, אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים, והואיל ודעתו כן, לא נתקדש השם, ומצוה לשרפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשהיהם.

ולפי תנא דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרוניא - יגנז, דכל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, והתוס' (ד"ה והא) כתבו שכן דעת רשב"ג, דבעי כתיבה לשמה.

2. כשנמצא בידו ואין ידוע מי כתבו - י"א יגנז, דיש ספק אם כתבו וי"א קורין בו.

לפי רש"י (ד"ה ואמרי לה) - טעמו של מ"ד שקורין בו, הוא משום דאיכא ספק ספיקא, דשמא ישראל כתבו, ואת"ל העכו"ם כתבו, מ"מ שמא כתבו למכירה ולא לשם עבודת כוכבים, ושאכא מ"ד הסובר, שלא פוסל את הס"ת, ועיין בתשובה קודמת דין א'.

ולפי תוס' (ד"ה אמרי) - זהו מפני שיש לתלות יותר שישראל כתבו, לפי שאין דרך עכו"ם לכתוב. והר"ן

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

על הרי"ף כתוב: שלפי הרי"ף – ס"ת שנמצא ביד עכו"ם יגנו, ולפי הרמב"ם – קוראים בו, ואם ידוע שגויים בזו עיר של יהודים – קוראים בהם, כי תולים שהם של היהודים שנבזו, וכ"כ הרי"ן בחידושו, שבדורות אלה שאין הגויים בקיאים בכתיבה כלל, יש להקל אף אם לא ידוע שנבזו, והטור פוסק: שס"ת – יגנו, ובענין תפילין פוסק, שהם כשרים, ועיין ב"י ומג"א ס"ק ט' מש"כ בזה.

הלכה :

בשו"ע (יור"ד סי' רפא סעי' א') נפסק: ס"ת שכתבו אפיקורס ישרף, כתבו כנעני יגנו, נמצא ביד אפיקורס ואינו יודע מי כתבו יגנו, נמצא ביד כנעני ואינו יודע מי כתבו, יש מי שמכשיר, ויש אומרים יגנו.

ב. ס"ת, תפילין, ומזוזות שנכתבו על ידי עבד, אשה, וקמן

יגנו, לפי שנאמר "וקשרתם וכתבתם" כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. נכתב ביד כותני ישראל מומר, מסור ביד אנס - יגנו, והרמב"ם פוסק: נמצא ביד כותני כשרים.

הלכה :

בשו"ע (אור"ח סי' לט סעי' א') נפסק: תפילין שכתבו עבד או אשה או קטן, אפי' הגיע לחינוך או כותני או מומר לעבודת גלולים או מוסר לאנטיין, פסולין, משום דכתיב "וקשרתם" וכתבתם" כל שאינו בקשירת או אינו מאמין בה אינו בכתיבה.

ג. ס"ת, ותפילין שנכתבו ביד גר שחזר לסורו מחמת יראה

הס"ת והתפילין כשרים, והואיל ויודע לכתוב לשמה, וכ"כ הרא"ש סי' מה, ובטור, ועיין קרבן נתנאל אות ל', והמג"א ס"ק ז', כתוב: שאף שגם השו"ע פוסק שכשר, מ"מ אין להקל בזה, הואיל והרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה.

הלכה :

בשו"ע (אור"ח סי' לט סעי' ג') נפסק: גר שחזר לדתו מחמת יראה, כשר לכתוב תפילין, וביור"ד סי' רפא סעי' ב', נפסק: גר שחזר לסורו מחמת יראה, כשר לכתוב ס"ת.

סא. אשה שכתבה ס"ת, תפילין, ומזוזות, וזנתה סוכה, ועשתה לילית, האם הם כשרים, ומדוע? דף מה:

תשובה :

1. אשה שכתבה ס"ת, תפילין, ומזוזות - עיין בתשובה הקודמת דין ב'.

2. אשה שבנתה סוכה - בתוס' (ד"ה כל, על פי הגמ' בסוכה) מבואר: שהסוכה כשרה,

3. אשה שאגדה לולב או שעשתה ציצית

לפי ר"ת (בתוס' שם) - אינם כשרים, הואיל ואינה מצווה.

ולפי התוס' (שם) - כשרים, דמזה שהגמ' (במנחות) דורשת "בני ישראל ועשו" ולא עובדי כוכבים, מוכח שאשה כשרה.

סב. האם תפילין שעובדם שלא לשמן כשרים, ומדוע? דף מה:

תשובה :

לפי ת"ק - כשרים.

ולפי רשב"ג - פסולים, וכתבו התוס' (ד"ה עד): שהלכה כרשב"ג.

סג. המוציא את אשתו משום שיצא עליה שם רע או משום שנמצא שהיא איילונית או שאין לה וסת, האם יכול אח"כ להחזירה, ומדוע? דף מה:–מו:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. המוציא את אשתו משום שם רע

לפי ת"ק - לא יחזיר. בגמ' מובא ב' לשונות בדעת ר' יוסף בר מניומי אמר ר"נ, וכתבו התוס' (ד"ה שלא) שב' הלשונות פליגי אליבא דת"ק, וכדלהלן:

לפי ליטנא קמא דר' יוסף בר מניומי אמר ר"נ (וכן מוכח מברייתא א') - זהו דוקא כשאמר "הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך", והטעם הוא משום שחוששין לקילקולא, פי' שאם אתה אומר "יחזיר" שמא תלך ותנשא לאחר, ונמצא שם רע שאינו שם רע, ויאמר "אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשך", ולפי רש"י ד"ה טעמא - החשש הוא שיטען כן לבסוף, ואז הגט היה בטל ונמצאו בניה ממזרים, ועכשיו שתיקנו לומר לו "שלא יוכל להחזיר", לא יהא נאמן לומר שגירש על תנאי דמאחר שלא חש לברר הענין היטב, גילה דעתו שאינה חביבה עליו ומגרשה על כל הצדדים, ולפי תוס' ד"ה אי - גם לולא התקנה לא היה הגט בטל כשהיה טוען כן, שהרי מדובר שכפל דבריו ולא תנאו, ותיקנו כן רק כדי למנוע הוצאת לעו עליה ועל בניה - שחששו שהיא יחשוב שטענתו מתקבלת, ויטענו כן כדי שיחזירה לו - כדין מי שזינתה בשוגג - ועכשיו שאסרו להחזירה עולמית, לא יהא לו ענין לטענו כן, ולפי שיטתם אם עשה תנאי ממש, לא יועיל מה שנאסר עליו להחזיר - ועיין קרני ראם - ולכאורה לפי"ז, בכי האי גוונא אין מניחים אותו לגרשה עד שיבטל תנאו.

ולפי הלשון השני בגמ' - הטעם הוא כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, ודקנס הוא - רש"י במשנה ד"ה לא יחזיר, הראשון, ומבואר בגמ': שאומרים לו "אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך", ושגם אם לא אמר לה כן - לא יחזיר, ווללשנא קמא - אם לא אמר "אילו הייתי יודע וכו'", מותר להחזירה, כן משמע מרש"י ד"ה וצריך, וכן דעת הר"ף והרא"ש, סי' מז, ועוד ראשונים שפסקו כלישנא קמא, וע"ע ברבינו קרקש דף מה: ד"ה גמרא. מהרמב"ם משמע שפוסק כשתי הלשונות - עיין מאירי, ובמ"מ, וביש"ש סי' סט, ובט"ז ס"ק ב', והשר"ע מביא בזה ג' דעות - עיין ח"מ ס"ק ג', ב"ש ס"ק ה', ס"ק ז', וס"ק י"ז.

לפי הלשון השני אליבא דרבי יהודה - הדין כמו לת"ק, כי ר"י חייש לפריצותא.

ולפי הלשון הראשון אליביה - מהתוס' (ד"ה שלא) יוצא: שלכו"ע אין חשש פריצותא ביוצאת משום שם רע, דמה לה לעשות אם מוציאים עליה ש"ר, ולכן לשמואל דס"ל שר"י לא חייש כלל לקילקולא - יכול להחזיר, ואילו לאביי ורבא דס"ל שר"י חייש לקילקולא - הדין כמו לת"ק.

לפי הלשון הראשון אליבא דר"ב ור"א - הדין כמו לת"ק, כי ר"מ חייש לקילקולא, ומבואר בגמ': שלר"מ זהו דוקא באופן שכפל דבריו, שהרי ס"ל שבעינן תנאי כפול, ונחלקו רש"י ותוס' אם עשה ממש תנאי או רק גילוי דעת כפול, עיין לעיל בדברי ת"ק.

ולפי הלשון השני אליביהו - מהתוס' (ד"ה שלא) יוצא: שלכו"ע - לא חיישין לקילקולא ביוצאת משום ש"ר, דכיון שמשום ש"ר מוציאה, דעתו בכל ענין לגרשה אפי' היא בטל השם הרע, וכו"ל, ולכאור' ר"מ ור"א ס"ל שלא חוששין לפריצותא, יכול להחזיר, וע"ע היטב במהרש"א וקרני ראם בתוס' סוד"ה שלא.

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מגירושין הל' יב) נפסק: המוציא את אשתו משום שם רע או משום שהיא פרוצה בנדרים, אומדין לו "הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי לייסרה, ודע שאין אתה מחזירה לעולם", ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם, גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה צנועה תחתיו, ויאמר הראשון, "אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה", ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים, שנמצא הגט בטל למפרע, לפיכך אומרים לו "גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם", ואם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא.

ב. המוציא את אשתו משום איילוניות [באופנים שצריכה גט, כדלקמן תשובה סה]

לפי ר"ב ור"א - הדין כמו בדין א'.

לפי שמואל אליבא דת"ק - לא יחזיר, דס"ל שת"ק חייש לקילקולא, וכל"ק דלעיל.

לפי שמואל אליבא דרבי יהודה - יחזיר, דס"ל שר"י לא חייש לקילקולא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאינן לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי אביו ורבא - להיפך: לת"ק אם לא כפל דבריו יחזיר, דס"ל שת"ק סובר כר"מ דמצריך תנאי כפול, ובלא זה לא שייך קילקולא, אבל אם כפל דבריו ועיין לעיל דין א', ולקמן תשובה סד, בשיטת ר"מ, מה שנחלקו רש"י והתוס' בענין זה - לא יחזיר, ולכאורה זהו רק אליבא דל"ק הנ"ל, דלכאורה אביו ורבא לא באו לחלוק על לישנא בתרא, אלא רק ליישב את ל"ק, ולרבי יהודה בכל גווני לא יחזיר, דס"ל שהוא חושש לקילקולא.

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' י' סעי' ג') נפסק: המוציא את אשתו משום שם רע שיצא עליה או מפני שהיא נדרנית או מפני שהיא איילנית לא יחזיר, וי"א דוקא בדאמר לה "מפני כך אני מוציאך", וכפל דבריו לומר "אלמלא כך לא הייתי מוציאך", אבל אם לא כפל דבריו יכול להחזירה, וי"א שאם אמר לה "מפני כך אני מוציאך", אע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה, ויש מי שאומר שאפי' לא אמר לה "מפני כך אני מוציאך" לא יחזיר.

ג. אשה שאין לה וסת

בתוס' (ד"ה אומר, על פי הגמ' בנדה) מבואר: שלא יחזיר, והוסיפו: שזהו לכו"ע משום קילקולא, דיכול לומר "אילו הייתי יודע שיש לה רפואה לא הייתי מגרשה", ולכן לא יחזיר אפי' אם יש מקום לומר שעכשיו הבריאה.

סד. המוציא אשה משום נדר, האם יכול להחזירה, ומדוע:

דף מה:–מו:

תשובה :

לפי ת"ק

בין בנדר שצריך חקירת חכם, בין בנדר שבינו לבניה, בין בנדר שידעו בו רבים, ובין שלא וואם נדרה על דעת רבים - עיין בסוף הערה הבאה - לא יחזיר.

לפי הלשון הראשון בגמ' - זהו דוקא כשאמר "הוי יודעת שמשום נדר אני מוציאך", והטעם הוא משום שחוששין לקילקולא, פי' שאם אתה אומר "יחזיר" שמא תלך ותנשא לאחר, ויעקר הנדר ע"י חכם ומקלקלה, ואומר "אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשך", ולפי רש"י ד"ה טעמא - החשש הוא שיטען כן לבסוף, ואז הגט היה בטל ונמצאו בניה ממזרים, ועכשיו שתיקנו לומר לו "שלא יוכל להחזיר", לא יהא נאמן לומר שגירש על תנאי דמאחר שלא חש לברר הענין היטב, גילה דעתו שאינה חביבה עליו ומגרשה על כל הצדדים, ולפי תוס' ד"ה אי - גם לולא התקנה לא היה הגט בטל כשהיה טוען כן, שהרי מדובר שכפל דבריו ולא תנאו, ותיקנו כן רק כדי למנוע הוצאת לעו עליה ועל בניה - שחששו שהיא יחשוב שטענתו מתקבלת, וישעון כן כדי שיחזירה לו - כדין מי שזינתה בשוגג - ועכשיו שאסרו להחזירה עולמית, לא יהא לו ענין לטעון כן, ולפי שיטתם אם עשה תנאי ממש, לא יועיל מה שנאסרו עליו להחזיר - ועיין קרני ראם - ולכאורה לפ"ו, בכי האי גוונא אין מניחים אותו לגרשה עד שיטל תנאו. התוס' לעיל דף לה: ד"ה אבל נשאת, בתירוצם הראשון סוברים, שלפי לישנא זו, אם נדרה על דעת רבים - יכול להחזיר, דליכא קילקולא, כיון שלא היה יכול להפר לה, ולא להתירה אצל חכם - ועיין לעיל תשובה טו, סוף דין ב', אם זהו לכו"ע ובתירוצם השני שם, סוברים: שלא, כי פעמים שיכל להתירו, עיי"ש, ובמהר"ם שי"ף שם, רבא לקמן דף מו: אומר שת"ק ס"ל כר"מ לענין שצריך תנאי כפול, ולפי"ז "לא יחזיר" דוקא באופן שכפל תנאו, רש"י (שם ד"ה והכא) מפרש: "תנאו" ממש, [ועיין קרני ראם], ותוס' (בדף מו: ד"ה א) מפרשים: שלא עשה ממש תנאי אלא אמר "משום נדר אני מוציאך, ואילו לא נדרת לא הייתי מגרשך", והוי רק גילוי דעת, ולפי שמואל שם - אין הכרח לומר שס"ל שת"ק מצריך בתנאים תנאי כפול.

ולפי הלשון השני בגמ' - הטעם הוא כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, ומבואר בגמ': שאומרים לו "אמור לה הוי יודעת שמשום נדר אני מוציאך", ושגם אם לא אמר לה - לא יחזיר.

לפי רבי יהודה

1. **בנדר שידעו בו רבים**, [לרנב"י - היינו בעשרה, ולר' יצחק - היינו בשלשה] - לא יחזיר, דס"ל שאין לזה הפרה, [ודין זה שנוי במחלוקת תנאים - עיין במש"כ לעיל תשובה טו דין א'], לכן חכמים קנסוה, כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בנדרים, ומבואר בגמ': שאומרים לו "אמור לה הוי יודעת שמשום נדר אני מוציאך", ושגם אם לא אמר לה - לא יחזיר.

2. **אבל בנדר שלא ידעו בו רבים - יחזיר**, [בין בנדר שצריך חקירת חכם ובין בנדר שהבעל מעצמו יכול להפר] כיון שיש לזה הפרה לא הוי פריצותא ולא גזרו בזה חכמים, [ולא חייש לקילקולא, לפי שמואל בדף מו: - לית ליה לרבי יהודה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

חשש קילקולא כלל, ולפי אבוי שם - זהו רק במוציא משום נדר, דס"ל שלא שייך בזה קילקול, מטעמיהם של ר"מ ור"א לקמן בסמוך.

לפי רבי מאיר

1. **בנדר שצריך חקירת חכם דהיינו בנדר שאין הבעל יכול להפר - לא יחזיר, מחשש קילקולא, דשמא תנשא ויאמר "אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרשה",** וולא ס"ל כר"א הסובר שאין אדם רוצה שתתבזה בזה אשתו בבי"ד, כדלקמן בסמוך, ומבואר בגמ' (דף מו:): שזהו דוקא באופן שכפל תנאו, רש"י (שם ד"ה והכא) פירש: "תנאו" ממש, ונעין קרני ראם, ותוס' (בדף מו: ד"ה אי) מפרשים: שלא עשה ממש תנאי אלא אמר "משום נדר אני מוציאך, ואילו לא נדרת לא הייתי מגרשך", והווי רק גילוי דעת, ולפי שיטתם אם עשה ממש תנאי כפול, לא יועיל מה שנאסור עליו להחזיר, וולכאורה לפי"ז, בכי האי גוונא אין מניחים אותו לגרשה עד שיבטל תנאו.
2. **בנדר שלא צריך חקירת חכם,** והיינו בדברים שבינו לבינה או בנדדי עיני נפש שהבעל בעצמו יכול להפר - יחזיר, דאין חשש לקילקולא, דכיון שיכול להפר ולא היפר אינו יכול לומר "אילו הייתי יודע וכו'".
3. **נדר שידעו ביה רבים - פרט זה אינו משנה את הדין, דאם צריך חקירת חכם - לא יחזיר, ואם לא - יכול להחזיר.**

לפי רבי אלעזר

בכל מקרה לא יחזיר, ונפליג על ת"ק בטעמא ולא לדינא.

1. **בנדר שלא צריך חקירת חכם - לא יחזיר, משום דחיישינן לקילקולא, שיאמר "לא ידעתי שאני יכול להפר".**
2. **בנדר שצריך חקירת חכם - לא יחזיר, גזירה אטו לא צריך חקירת חכם, ומבואר בגמ':** שס"ל שבזה אין חשש קילקול מצד עצמו, מפני שלא ניחא לאיניש שתתבזה אשתו ללכת לבי"ד להתיר נדרה, ואינו יכול לומר "אילו הייתי יודע שיכולה להתיר הייתי שולחה להתיר נדרה".
3. **נדר שידעו ביה רבים - פרט זה לא משנה את הדין.**

הלכה :

בשור"ע (יור"ד סי' רכח סעי' כא) נפסק: נדר שעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתם וכו', אלא אם כן יש "מצוה בהתרתו וכו', ואין נקראים רבים בפחות מג', וכגון שיפרוט אותם "על דעת פלוני ופלוני ופלוני", אבל אם אמר סתם "ע"ד רבים" יש לו התרה, ויש אומרים שאם נדר בפני ג', אפי' לא פרט אותם אלא אמר "סתם על דעת רבים", אין לו התרה, דמסתמא על דעת רבים אותם שעומדים לפניו קאמר.

סה. היוצאת משום אילונית, או מקום שנמלאו בה מומין, או פניה, או ממאנת, האם צריכות גט, האם מקבלות כתובה, ומדוע?

תשובה :

א. היוצאת משום אילונית

בסוגייתנו מבואר: שצריכה גט, ואינה מקבלת כתובה גם אם היא תובעת כתובה אחרי שנישאה לאחר והיו לה בנים הימנו, דאמרין לה "שהשתקה יפה מהדיבור", שהרי הבעל יכול לומר "אילו הייתי יודע בסופו שאני צריך ליתן לך כתובה לא גירשתיך".

לפי רש"י (ד"ה משום אילונית) - גם ודאי אילונית צריכה גט, משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וולפי"ז אילונית מן האירוסין לא צריכה גט, וכתב המהר"ם ש"י: שמה שמבואר בגמ' ביבמות שא"צ גט, לפירש"י היינו מן האירוסין.

ולפי תוס' (ד"ה המוציא) - דוקא ספק אילונית יוצאה בגט, אבל ודאי אילונית [אפי' מן הנשואין] - יוצאת בלא גט, הואיל ומקח טעות הוא, וכל זה בדלא קיבל עליו אותה, אבל אם הסכים לקחתה - לא הוי מקח טעות וצריכה גט מדאורייתא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. בקידשה על תנאי וכנסה סתם ונמצאו עליה מומין

בתוס' (שם, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: דאיכא מ"ד שצריכה גט, וכתבו: שזהו משום דמחיל, משא"כ אילונית דלא מחיל.

עוד כתבו: שזהו מפני שבשאר מומין אסיק אדעתיה ובוועל על דעת זה, משא"כ איילונית דלא שכיחא לא אסיק אדעתיה. [פרטי דין זה עיין מש"כ על מסכת "כתובות" פרק ב' תשו' יז, יח].

ג. שניה

בתוס' (שם, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שאין לה כתובה ויש לה גט.

ד. ממאנת

בתוס' (שם, על פי הגמ' בכתובות) מבואר: שאפ"ל גט אינה צריכה.

סו. המוכר את עצמו ואת בניו לעכו"ם, האם יש מצוה לפדותו, ומדוע? דף מו: מז.

תשובה:

1. את עצמו - פודין רק אם לא שנה ושילש או כשיש פיקו"נ, ובתנאי שאינו אוכל נבילות להכעיס.

הלכה:

בשו"ע (יור"ד סי' רנב סעי' ו') נפסק: מי שמכר עצמו לעובד כוכבים או שלוח מהם, ושבו אותו בהלואתו, פעם ראשונה ושניה פודים אותו, ושלישית אין פודים אותו, אבל פודים את הבנים לאחר מיתת אביהם, ואם בקשו להרגו, פודים אותו מיד אפי' אחר כמה פעמים, וקצוי שהמיר אפי' למלוה אחת, כגון אוכל נבלות להכעיס אסור לפדותו (טור).

2. את בניו כשמכרן פעם אחת - פודין אותם אפ"ל בחייו.

3. את בניו כשמכרן ופדאום ושינה ושילש ואין פיקו"נ - בחייו לא פודין אותם, מפני שאין חשש שיטמעו הואיל והאב שומרם, אבל לאחר מיתתו שאין מי שישמרם - פודין.

סז. האם יש קנין לעכו"ם באר"י או בסוריא להפקיע תרו"מ, והבאת ביכורים, והאם מירוח עכו"ם פוטר מתרו"מ, ומדוע? דף מז.

תשובה:

א. אם יש קנין

לפי ר"א - אפ"ל בארץ ישראל יש קנין לעכו"ם להפקיע חיוב תרו"מ, והבאת ביכורים, ולפי הרא"ש בתשובה כלל ב' א' - היינו דוקא בתרו"מ וביכורים, דכתיב "ראשית דגנך", אבל אינו מפקיע ערלה וחדש, ובמנ"ח מצוה רמו, כתב: שמחלוקתם גם לענין ערלה, וע"ע בחידושי הגר"ח פ"א מתרומות הל' י'.

ולפי רבה - **אם באר"י** (שחיוב תרו"מ וביכורים הם מדאורייתא), אין קנין להפקיע, **ואם בסוריא - תלוי אם כיבוש יחיד שמיה כיבוש, ומבואר בתוס' (ד"ה אמר) שר"מ ס"ל יש קנין**, [אך לפי י"מ בתוס' בע"ז דף כא. ד"ה הא - אין הכרח שר"מ ס"ל שיש קנין],

ב. מירוח עכו"ם אם פוטר

הדין תלוי במחלוקת תנאים.

שיטת רש"י (ד"ה דיגונך, ועיין מהר"ם שיף): שלפי מ"ד אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע תרו"מ - מירוח עכו"ם פוטר מן התרומה, ולפי מ"ד שיש קנין לעכו"ם באר"י להפקיע - מירוח העכו"ם אינו פוטר מן התרומה.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה מר) - אין מחלוקת אחת תלויה במחלוקת חברתה, וע"ע בתוס' במנחות דף לא. ד"ה קסבר, ובדף סו: ד"ה מירוח, ובמש"כ על מסכת קידושין פרק ב' תשובה ד'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מתרומות הל' י') נפסק: עכ"רם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעוה מן המצוות, אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו, אינו ככיבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא ביכורים, והכל מן התורה כאלו לא נמכרה לעכ"ר מעולם.

סח. המוכר שדהו לעכו"ם האם צריך לחזור לקנות את הפירות, כדי לקיים מצות ביכורים, ותרו"מ, והאם מדאורייתא, ומדוע?
דף מז. מז.

תשובה :

לפי גירסת רש"י (ד"ה ה"ג) - "לוקח ומביא" מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים, ולהביאם לירושלים, שלא יהא רגיל למכור קרקע באר"י לעכו"ם, וגם אם מכר יהא צריך לטרוח אחריה ולפדותה, במשנה מבואר: שזהו מפני תיקון העולם, ובגמ' מבואר: שלמ"ד "יש קנין" - החיוב לחזור וליקח הוא מדרבנן, ולמ"ד "אין קנין" - זהו מדאורייתא, וקורא, אלא שהיתה תקנה ראשונה שלא ליקח, ואח"כ תיקנו להחזירו לדין דאורייתא, ופירש"י: שזהו מדאורייתא, משום שביכורים חובת הגוף, ואעפ"כ אינו מחויב ליקח ממנו כדי להפריש תרו"מ, משום שתרו"מ אינו חובת הגוף, וחייב להפריש רק באם רוצה האדם לאוכלם, ולכן זהו אפי' למ"ד "אין קנין".

ולפי גירסת תוס' (ד"ה לוקח) - "לוקח ומביא", ופי' שאינו מחויב לחזור וליקח, וזהו אפי' למ"ד "אין קנין", [עיי' מהרש"א וקרוני ראם, והרמב"ן והר"ן כתבו: שמה שכתב רש"י שמחויב מדאורייתא אינו מחזור, וע"ע בתוס' בב"ב דף פא. ד"ה הווא, אלא שמפני תיקון העולם הלוקח מן העכו"ם לא שנא מוכר ולא שנא לוקח אחר, צריך להביא מהפירות ביכורים, ואם מדובר שקונה שדה עם פירות שבה או בלוקח פירות תלושים - עיי' ריטב"א חדשים ובהערה 370, ובמהר"ם. עוד כותבים המהרש"א והריטב"א שם: שמה שלמ"ד "יש קנין" חייב להביא מפני תיקון העולם, זהו רק אם הקרקע נמכרה לעכו"ם באיסור, ולא כשהעכו"ם כבשהו, ומבואר בגמ': שאם ס"ל "אין קנין להפקיע" - חיוב ההבאה מדאורייתא, ו"תיקון העולם" פירושו: שהיו ב' תקנות, עיי"ש, ובמהרש"א ובמהר"ם. ולענין אם הלוקח מהעכו"ם חייב בתרו"מ, עיי' בגמ' במנחות דף לא, וע"ע בהשגות הראב"ד, ברדב"ז, ובערוך השולחן שכתבו: שגם הרמב"ם מודה להראב"ד, שכן הדין גם בפירות שנבצרו אצל הגוי, אך הכס"מ מפרש: שהרמב"ם חולק ופוטר בזה, וע"ע ברמב"ם פ"א מתרומות הל' י', ובתו"ט ד"ה וחזור].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ב מביכורים הל' טו) נפסק: המוכר שדהו לעכו"ם וחזר ולקחה ממנו, הרי זה מביא ממנה ביכורים מן התורה, שאינה נפקעת מן המצוה בקנין העכו"ם כמו שביארנו, וע"ע במש"כ לקמן תשו' סז.

סט. לקט שכחה ופאה משדה ישראל או משדה עכו"ם שבאר"י, האם חייב במעשר, ומדוע? דף מז.

תשובה :

1. **לקט שכחה ופאה של ישראל שליקטום עניי ישראל או לקט שכחה ופאה של עכו"ם שהניחם כישראל והפקירן - פטורים ממעשר, דהפקר פטור מן המעשר.**

2. **אם של ישראל שליקטום עכו"ם, וחזר העכו"ם ומכרן לישראל**

למ"ד יש קנין - לכו"ע חייב לעשרן, דהישראל על דעת שעובד כוכבים ילקטם לא הפקירן, ונהוי הפקר בטעות דלא הוי הפקר אפי' לפי רבי יוחנן הסובר הפקר לישראל ולא לעכו"ם הוי הפקר - תוד"ה אדעתא.

ולפי מ"ד אין קנין - לא איתפריש אם מודה לך, [ובפשטות חולק].

3. **של עכו"ם שהניחם כישראל ולא הפקיר**

למ"ד יש קנין להפקיע - פטור, דשל עכו"ם הן.

ולמ"ד אין קנין להפקיע - חייב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ב מתרומות הל' י') נפסק: הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייבים בתרומות ומעשרות, אא"כ הפקיד, ובהל' יא, נפסק: וכן ההפקד פטור מן התרו"מ, ואפי' הפקידו הגוי לו.

ע. ישראל שלקח שדה מן העכו"ם, האם הפירות חייבים במעשר, והאם אף כשמכרן שוב לעכו"ם ואח"כ העכו"ם חזר ומכרן לישראל, והאם יש חילוק בין שדה שבאר"י לבסוריא, ומדוע?

תשובה :

1. **ישראל שלקח שדה מן העכו"ם לפני שהביאה שלישי, ואחר שהביאה שלישי חזר ומכרה לעכו"ם, ואח"כ העכו"ם מכרן** [את הפירות - רש"י] לישראל [והישראל מירחן - רש"י] - הפירות חייבים בתרו"מ, שהרי כשהביאה שלישי היתה השדה ביד ישראל.

2. **אם הביאה שלישי ביד העכו"ם, ובארץ ישראל - הדין תלוי אם "יש קנין להפקיע".**

3. **אם הביאה שלישי ביד העכו"ם, ובסוריא**

למ"ד כיבוש יחיד לא שמייה כיבוש - פטורים מתרו"מ, דמעשר דידה דרבנן ויש קנין להפקיע, אף למ"ד שבאר"י אין קנין להפקיע.

ולמ"ד שמייה כיבוש - דינו כפירות באר"י שתלוי במחלוקת אם יש קנין להפקיע.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מתרומות הל' יח) נפסק: ישראל שלקח בסוריא שדה מן העכו"ם עד שלא הביאה שלישי וחזר ומכרה לעכו"ם מאחר שהביאה שלישי, אם חזר ישראל ולקחה פעם שניה, ה"ז חייב בתרומות ומעשרות, שהרי נתחייבה ביד ישראל. ובהל' ב' נפסק: ארץ ישראל האמורה בכל מקום הוא בארצות שכיבשו מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים, אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום, אפי' מן הארץ שניתנה לאברהם, אינו נקרא אר"י כדי שיהגו בו כל המצוות, ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל אר"י לשבטים, אע"פ שלא נכבשה, כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו. ובהל' ג', נפסק: הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובא ואחלב וכיוצא בהן, אע"פ שמלך ישראל הוא וע"פ בית דין הגדול הוא עושה, אינו כאר"י לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר, כגון בבל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כאר"י לא הגיעו, ומפני מה ירדו ממעלת אר"י, מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל אר"י, אלא נשאר בה משבעה עממין, ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כאר"י לכל דבר, והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא.

עא. ישראל ועובד כוכבים שלקחו בשותפות שדה בסוריא או בארץ ישראל, מה דינם של הפירות לענין תרו"מ, ומדוע?

תשובה :

א. בסוריא

חלק העכו"ם פטור ממעשרות, דחיוב מעשרות בסוריא מדרבנן, ושם לכו"ע יש קנין לעכו"ם להפקיע, והדינים כדלהלן:

לפי רבי - טבל וחולין מעורבין זה בזה, דס"ל אין ברירה, ולכן אפי' אחר שחלקו העכו"ם והישראל את השותפות כל חיטה וחיטה חציה טבל וחציה חולין, שיטת רש"י (ד"ה טבל): שלכן גם הלוקח מהעכו"ם צריך לעשרן ויש להם תקנה ע"י שיעשרם מיניה וביה, שאז מעשר מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור, אבל לא מועיל שיעשרם ממקום אחר, הואיל והוי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב, שיטת תוס' (ד"ה טבל): שאינו יכול להפריש מיניה וביה, דשמא מעשר מחלקו והשאר של העובד כוכבים, או איפכא, או מקצתו, ותקנתם רק ע"י שיפריש ממקום אחר, ויפריש גם עליו ממקום אחר, ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט, וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן וללוי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רשב"ג - הפירות של העובד כוכבים ושל ישראל הקונה ממנו פטור, ושל ישראל חייב, דס"ל יש ברירה. ולענין הלכה - עיין בד"ה הבא.

ב. בארץ ישראל שחייב המעשרות של תורה

לפי מ"ד יש קנין לעכו"ם להפקיע - הדין כבסוריא, עיין לעיל דין א'.

ולפי מ"ד אין קנין לעכו"ם להפקיע - הפירות של ישראל אחר שחלקו חייבים במעשר, וכן ישראל שקונה מהעכו"ם את חלקו חייב לעשר, ומעשרן מיניה וביה, דהו"ל מן החיוב על החיוב.

הלכה :

ברמב"ם (שם הל' כ') נפסק: שותפות העכו"ם חייבת בתרומות ומעשרות, כיצד ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות, אפי' חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו גדיש, הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח. מחלקו של עכו"ם, אע"פ שמירחוק העכו"ם, וחייבם מדבריהם כמו שביארנו. ובהל' כא, נפסק: בד"א באר"י שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין ברירה, אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם מדבריהם, אפי' חלקו הגדיש, חלקו של עכו"ם פטור מכלום.

עב. הלוקח שדה לפירות או שדה סתם, או הקונה פירות צקוק ואח"כ קנה קנה, או המפריש ציכורים ואח"כ מכל קנה, האם מביא ביכורים, האם גם קורא, או האם ירקבו, והאם אדם חייב להביא ביכורי אשתו ולקורא, ומדוע?
דף מז: מח.

תשובה :

א. הלוקח שדה לפירות

לפי רבי יוחנן - מביא וקורא, דקנין פירות כקנין הגוף דמי, דכתיב "ולביתך" מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא, ומבואר בתוס' (ד"ה ולביתך): שהפסוק מדבר על נכסים שדרך נשים שנותנות פירות לבעליהן.

ולפי ר"ל - מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו כקנין הגוף, ולכן אינו יכול לומר "מראשית פרי האדמה אשר נתת לי", ומה שאדם מביא את ביכורי אשתו וקורא, הוא מגזיה"כ דכתיב "ולביתך".

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מביכורים הל' ו') נפסק: המוכר שדהו לפירות, הלוקח מביא ואינו קורא, שקנין פירות אינו כקנין הגוף, אבל מביא אדם מנכסי אשתו ביכורים וקורא אע"פ שאין לו גוף הקרקע, שנאמר "אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך", אע"פ שמתה אשתו אחר שהפריש והוא בדרך, מביא וקורא.

ב. הלוקח שדה בסתמא

1. **אם בזמן שאין היובל נוהג - מביא וקורא, דהרי קונה גוף ופירות.**

2. **אם בזמן שיובל נוהג, וביובל שני** ולרש"י - שני לספירת יובלות, שכבר הורגלו לימנות, והמאירי מפרש: ביובל שני שמכר, וכן מפרש הכס"מ בדעת הרמב"ם - הדין תלוי במחלוקת ר"ל ורבי יוחנן הנ"ל דין א', הואיל וכל מכירת הקרקע לפירות, והמוכר בטוח וסומך בדעתו שהלוקח יחזירנו לו ביובל.

3. **ואם ביובל ראשון - גם לפי ר"ל מביא וקורא, הואיל והמוכר אינו בטוח ואינו סומך בדעתו שהלוקח יחזירנו לו ביובל.**

הלכה :

ברמב"ם (שם הל' ז') נפסק: המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקע, בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביובל ראשון בלבד שנעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע, אבל אם חזר ומכרה ביובל שני, ה"ז מביא ואינו קורא, שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירות, וקנין פירות אינו כקנין הגוף.

ג. הקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה

בתוס' (ד"ה מתה, ע"פ המשנה בביכורים) מבואר: שאינו קורא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. המפריש ביכורים ואח"כ מכר שדהו

בתוס' (ד"ה מביא, ע"פ הירושלמי) מבואר: שאם נתן דעתו למכור משעת הלקיטה - מביא ואינו קורא, ואם לא נתן דעתו - ירקבו, הואיל ואידחו.

ה. ביכורי אשתו

אדם חייב להביאם ולקרוא.

לפי רבי יוחנן, שהרי קנין פירות קנין הגוף.

ולפי ר"ל - משום שנאמר "ולביתך". ולפי פ"א במאירי - זהו דוקא בכסי צאן ברזל, שאין לבעל רשות למוכרו, אבל בכסי מלוג אינו קורא כלל, ולפי פירוש השני - זהו אמור גם על נכסי מלוג, [מסתנימת הרמב"ם משמע כהפירוש השני].

עג. אשה, טומטום, אנדרוגינוס, ושליח שהביאו ביכורים, האם יכולים גם לקרוא, והאם יש אופן שהבעלים קורים אף שהשליח הביאם לירושלים, מהו האופן, ומדוע? דף מז: מח.

תשובה:

1. **אשה, טומטום, ואנדרוגינוס - מביאים ואינם קוראים, משום שאינם יכולים לומר "אשר נתת לי".**

2. **בצרן בעה"ב ושיגרן ביד שליח ומת שליח בדרך וחזר והביאם הוא בעצמו - מביא ואינו קורא, דכתיב "ולקחת והבאת" עד שתהא לקיחה והבאה כאחד, [זהו גם לפי הגירסא "או מת].**

ובמבואר בתוס' (ד"ה מביא): שזהו דוקא כשליקט הבעה"ב ע"מ לשלוח ע"י אחר, אבל אם ליקטן ע"מ שהוא עצמו יביאם - לא ישלחם ביד אחר, ואם שילחם - ירקבו, משום שנראו לקריאה ונדחו, וכל שאין ראוי לבילה, בילח מעכבת בו.

הלכה:

ברמב"ם (שם הל' ח') נפסק: הפריש ביכורים וחלה והרי הוא מסוכן, זה שראוי לירשו מביא ואינו קורא, הפריש ביכוריו ושלחן ביד אחר ומת השליח בדרך, אע"פ שחזר הוא והביאן אינו קורא, שנאמר "ולקחת ובאת", עד שתריה לקיחה והבאה כאחת.

3. **אם הלקיחה וההבאה היתה רק ע"י השליח, לפי תוס' (ד"ה בצרן) בשם הרשב"ם ור"ת - הבעלים יכולים לקרוא, דשלוחו של אדם כמותו, והשליח לא יכול לקרוא.**

4. "לקיחה"

לפי הרשב"ם - היינו ש"הבצירה" והלקיחה עד ירושלים שנעשתה ע"י אחד, [ואף ע"י שליח], מחייבת את הבעלים לקרוא, [אבל אם היה הבצירה ע"י בעה"ב והלקיחה ע"י שליח - הבעה"ב לא יכול לקרוא, כנ"ל].

ולפי ר"ת - "הלקיחה" מן הבית עד ירושלים שנעשתה ע"י אחד, מחייבת את הבעלים לקרוא, ולכן אם השליח לקחם מן הבית והעלם לירושלים, הבעלים יכולים לקרוא אף שהבצירה היתה ע"י הבעל הבית, [ולפי תוס' בב"ב דף פב. ד"ה עד ע"פ הירושלמי - כל שההבאה נגמרה ע"י השליח - אין הבעלים יכולים לקרוא, משום שלא אמרין כאן "שלוחו של אדם כמותו"].

עד. המפריש ביכורים קודם החג ועצר עליהם החג, האם מציא וקורא? דף מז:

תשובה:

בתוס' (ד"ה מביא, על פי המשנה בביכורים) מבואר: שירקבו, הואיל ונראו לקריאה ונדחו, וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו.

ובתבוי: שזהו רק בסתמא, אבל אם כשהפריש היה דעתו על מנת להביאם אחר החג - מביא ואינו קורא.

עה. הקונה אילן אחד או שנים או שלשה, האם מביא ביכורים וקורא, ומדוע? דף מח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

בזמן שהיובל נוהג וביובל שני והלאה - כדין הקונה קרקע לפירות, פרטי הדינים עיין לעיל תשובה עב.
בזמן שאין היובל נוהג, ופירשו שקונה גם קרקעו - מביא וקורא, שהרי יכול לומר "אשר נתת לי", וה"ה
ביובל ראשון, כשפירשו שקונה גם קרקע - כנ"ל תשובה עב דין ב', עיי"ש.

אבל בזמן שאין היובל נוהג והמכירה היתה בסתמא - פרטי הדינים הם כדלהלן:

- 1. הקונה אילן אחד - כדין הקונה קרקע לפירות.**
- 2. הקונה ג' אילנות - מביא וקורא, שהרי קונה גם הקרקע שתחתיהן וביניהן כמלא אורה וסלו, וה"ה**
ביובל ראשון, שדינו כקונה גוף לפירות כנ"ל תשובה עב דין ב'.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ב מביכורים הל' יג) נפסק: הקונה אילן בתוך שדה חבירו, אינו מביא, לפי שאין לו קרקע, שלשה יש לו קרקע, ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד, הרי הוא כמו שקנה קרקע, קנה אילן אחד וקרקעו ה"ז מביא.

- 3. הקונה ב' אילנות - כדין הקונה קרקע לפירות, וכן קיי"ל במסכת בב"ב - רש"י ד"ה הקונה.**

הלכה :

ברמב"ם (שם פ"ד הל' ד') נפסק: הקונה שני אילנות בתוך שדה של חבירו, מביא ואינו קורא, לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו, וכיצד עושה, מקדיש אותם תחלה לבדק הבית, מפני שהם ספק חולין, ואין מכניסין חולין לעורה, והכהן פודה אותן מיד ההקדש, ואח"כ אוכלן, ומפריש מהן תרומה ומעשר, מפני שהם ספק חולין, ונתן המעשרות שלהם לכהנים, שמא ביכורים הם ואסורים לזרים, ואינו מביא אותן בעצמו אלא משלחן ביד שליח, כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאוכלן, שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק, הקריאה מעכבת בו.

עו. המקדיש שדה אחוזה או שדה מקנה שקנה מאחר שאינו יורשו או מאביו או מאחד ממורישיו, ולא גאלה קודם היובל ומכרה גיזבר, כשיוצאה ביובל למי היא חוזרת, ומדוע? דף מח.

תשובה :

א. המקדיש שדה אחוזה ולא גאלה קודם היובל ומכרה גיזבר

אינה נגאלת עוד, וכשיוצאה ביובל מתחלקת לכהנים, שנאמר "ואם לא יגאל את השדה וגו', והיה השדה בצאתו וגו'".

ב. המקדיש שדה מקנה מאחד שאינו מורישיו

הקרקע חוזרת לבעלים הראשונים, שנאמר "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו וגו'".

ג. הקונה שדה מאביו או משאר המורישין

- 1. אם הקדישה אחר שמת אביו או מורישו - לכו"ע כדין המקדיש שדה אחוזה.**

- 2. ואם הקדישה קודם שמת אביו או שאר המורישין**

לפי ר"מ - כדין שדה מקנה, דס"ל קנין פירות כקנין הגוף, ולכן כשמת האב נחשב שלא ירש את השדה.

ולפי רבי יהודה ור"ש - דינו כדין המקדיש שדה אחוזה, הטעם: או מפני שס"ל קנין פירות (שיש לו בחיי האב) לאו כקנין הגוף, ולכן במות האב נחשב שיוורש שדה אחוזה, או שס"ל קנין פירות כקנין הגוף, ואעפ"כ נחשב לשדה אחוזה, משום שיש ריבוי מיוחד, התוס' (ד"ה לא) כתבו: שההסבר השני של הגמ' בדעת רבי יהודה דיחויא בעלמא הוא, שהרי בגמ' בב"ק לגבי דין יום או יומים, מבואר, שס"ל שקנין פירות לאו כקנין הגוף, [אך התוס' במסכת סוכה דף כד. ד"ה רבי יהודה, לפי תירוצם הראשון הוכרחו לומר, שרבי יהודה ס"ל "כקנין הגוף", ושהראיה מב"ק מדין יום או יומים. י"ל שזהו רק מפני שיש פסוק מיוחד שלא אזלין בתר קנין פירות].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מערכין הל' כח) נפסק: הלוקח שדה מאביו או משאר המורישין אותו והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו ובין שהקדישה בחיי אביו או שאר מורישיו ואח"כ מת אביו, הרי זה כשדה אחוזה, שנאמר "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו", שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה, יצאת זו שראויה לו ליורשה.

עז. האם קנין פירות כקנין הגוף דמי, למאי נפק"מ, מה פסקו התוס' להלכה, ומדוע? דף מז:–מח:

תשובה :

לפי ר"מ, וכך סובר רבי יוחנן - קנין פירות כקנין הגוף.

ולפי ר"ל - לאו כקנין הגוף, וכתבו התוס' (ד"ה לא, ע"פ הגמ' בב"ק) שכן דעת רבי יהודה, הנפק"מ בין ר"י לר"ל:

1. לענין חיוב הבאת ביכורים במוכר שדה לפירות, דאם כקנין הגוף - מביא וקורא, ואם לאו כקנין הגוף - מביא ואינו קורא.
2. לענין בכור הנוטל פי שנים, באם נוטל גם משדה שאביהן מכרה וחזרה להם ביובל, דאי לאו כקנין הגוף - נוטל, דמיקרי "מוחזק", ואם כקנין הגוף - לא נוטל, משום שנקרא "ראוי".
3. לענין בעל בנכסי אשתו אם צריך הרשאה, דאם כקנין הגוף - אין צריך, ואם לאו כקנין הגוף - צריך, חוץ מכשבא לדון גם על הפירות, דמיגו דמשתעי דינא על הפירות משתעי דינא על הגוף הקרקע, וכן הוא לפי גירסת רש"י "ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי, אבל נחית אפירי" וכו', אבל הרשב"א ועוד ראשונים גורסים "ולא אמרן אלא היכא דליכא פירות, אבל היכי דאיכא פירות, וכו'", אם יש נפק"מ - עיין מאירי וריטב"א.
4. לענין אב שכתב לבנו את כל נכסיו "מהיום ולאחר מיתה", ואח"כ הבן מכרן לאחר ומת בחיי האב, בגמ' ביבמות (המובא בתוד"ה אי) מבואר: שלפי ר"ל - קנה לוקח, ולפי רבי יוחנן - לא קנה לוקח אפי' לכשימות האב.

5. **בבן שהקדיש שדה אחוזה של אביו קודם שמת אביו** - עיין לעיל תשו' עו, דין ג'.

ההלכה - בתוס' (שם) מבואר: שהגמ' ביבמות פוסקת כר"ל שקנין פירות לאו כקנין הגוף.

לפי תירוץ הראשון (שם) - זהו רק בדין אב שכתב לבנו, "מהיום ולאחר מיתה", ומפני שאבא כלפי בנו אחולי מחיל, אבל בעלמא קי"ל כקנין הגוף דמי.

ולפי תירוץ השני - הלכה כר"ל גם בעלמא. [בשיטת הרמב"ם - עיין פנ"י ובחתי"ס].

עח. האחין שחלקו האם כיורשים או כלקוחות באחריות או שלא באחריות, למאי נפק"מ, איך קי"ל, ומדוע? דף מח.

תשובה :

לפי ר' אסי א"ר יוחנן - כלקוחות הן, משום דס"ל אין ברירה, והוי כמו שהחליפו חלקיהן, ומחזירין זה לזה ביובל, ומבואר בתוס' (ד"ה אי):

1. קי"ל בגמ' בביצה, שבדאורייתא אין ברירה, [עיין במש"כ לעיל פ"ג תשו' א'].
2. לפי"ז קי"ל כרב נחמן - שהלכה כמותו בדיני - דאמר "האחין שחלקו כלקוחות הן ואין להם דרך זה על זה, דמוכר בעין רעה, [המהרש"ל גורס "יפה"] הוא מוכר.
3. באחין שחלקו קרקע ובא בע"ח וטרף מאחד מהם, קי"ל כרב דאמר "בטלה מחלוקת דכיורשים דמו, כיורשים" לאו דוקא אלא כלקוחות באחריות, [התוס' בב"ק דף ט. ד"ה כיורשים, כתבו: דכיורשים ממש, דאי כלקוחות באחריות, אמאי בטלה מחלוקת ישלם לו מעות], אבל רב אסי שפליג עליה ואמר "יחלוקו" מספקא ליה אי כיורשין ממש אי כלקוחות, [מחלוקתם ושעמיהם - עיין במש"כ על מסכת בבא קמא פרק א' תשובה לז].
4. לפי תירוץ א' בתוס' - לפי מאי דקי"ל כלקוחות הן - מחזירין זה לזה ביובל, ולפי תירוץ השני -

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רק רבי יוחנן ס"ל כן, אבל שאר האמוראים חולקים עליו בזה, וסוברים דאף דקי"ל כלקוחות הן מ"מ לא מחזירין ביובל, משום דרק "מכר" התורה אמרה שחוזר ולא ירושה ומתנה, וקיי"ל בזה כמותם. וע"ע במש"כ התוס' על מסכת סוכה דף כד. ד"ה רבי יהודה, וכמש"כ שם בפ"ב תשובה יט דין ו'.

5. לפי רבי יוחנן דאמר כלקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, מ"מ השדה נקראת "שדה אחוזה" המתחלקת ביובל לכהנים כנ"ל תשובה עו, ופודים אותה חומר שעורים בחמישים שקל כסף, לפי שתחת שדה זו חוזרת לו שדה אחרת.

עט. האם בכור נוטל פי שנים בשדה שמכרה האב וחזרה לאחים ביובל, והאם בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה, ומדוע?
דף מח:

תשובה :

עיין במש"כ לעיל תשובה עז, בנפק"מ 2, 3.

פרק חמישי

הניזקין

א. האם מדאורייתא הניזקין גובין מעידית או מבינונית או מזיבורית, ומנין למדים זאת, והאם מדרבנן משתנה הדין, ומדוע?
דף מח:מט:

תשובה:

א. מדאורייתא

לפי רבי עקיבא - גובין ממיטב קרקעותיו של מזיק, דכתיב "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם".

ולפי רבי ישמעאל - גובין ממיטב של ניזק.

ור"ש "דרריש טעמא דקרא" אמר, דזהו מפני תיקון העולם מחמת הגזלנים והחמסנים שיאמרו "למה אני גוזל ולמה אני חומס, למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי", וסומכין על מה שנאמר "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם".

אם יש למזיק כמה קרקעות - עיין לקמן תשובה ג'.

אם בהמה אכלה ערוגה בין הערוגות - עיין לקמן תשובה ב'.

אם בהמה הזיקה שור של הקדש או אכלה פירות הקדש - עיין לקמן תשובה ד'.

דין ד' אבות ניזקין כשאכלו מאכל הקדש או הזיקו אוכל של הקדש או תרומה - עיין לקמן תשובה ה'.

ב. מדרבנן

לפי אב"י - משתנה דינם רק כשעידית דניזק כזיבורית דמזיק, שאז מודה רבי ישמעאל ששיימין בדמזיק, מפני תיקון העולם.

רבינא חולק עליו וסובר, שגם באופן זה רבי ישמעאל סובר שבניזק שיימין. דין הניזקין כשבאים ליפרע מן היתומים - עיין לקמן תשובה ט'.

ג. בשפאי עידית

בגמ' (דף ג.) מבואר: שדינו כבע"ח, שמדאורייתא גובה מזיבורית, ומדרבנן מבינונית, ומיתמי בזיבורית, דאוקמוה אדאורייתא, בביאור דין זה - עיין מש"כ לקמן תשובה ט'.

ד. דין הניזקין

1. כשבאים ליפרע מן היתומים - עיין לקמן תשובה ט'.

2. ואם כשבאים ליפרע מן הערב - כדין הבא לגבות מהמזיק, עיין לקמן תשובה י'.

ב. בהמה שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא יודעים מה אכלה אם שמינה או כחושה, מה משלמת, ומדוע?
דף מח:

תשובה:

לפי רב אידי בר אבין אליבא דרבי ישמעאל - משלם שמינה, וסברתו עיין אמ"ה על מסכת ב"ק ח"א עמ' קמג.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי רבא - לכו"ע משלם כחושה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

ג. מה הן פרטי דיני תשלומי נזקין מהקרקות שיש לו?

דף מח: מט.

תשובה:

לפי מסקנת הגמ' בשם רב אחא בר יעקב

א. כשהעידית דניזק בזיבורית דמזיק

לפי רבי ישמעאל - בדניזק שיימינן, ולומד זאת מגז"ש, "שדה" "שדה", דכתיב "מיטב שדהו" וכתיב "וביער בשדה", לשיטת אביי אליביה: מדרבנן נידון בדמזיק מפני תיקון העולם, כדי שימנעו מלהזיק, ורבינא חולק עליו וס"ל, שלר"י אפי' מדרבנן שמין בדניזק.

ולפי ר"ע - בדמזיק שיימינן, ברש"י (ד"ה ור"ש) מבואר: שר"ש ס"ל כר"ע רבו, והתוס' (ד"ה אמר אביי, ע"פ הגמ' בב"ק) הוסיפו: שלפי אביי - ר"ע ור"י פליגי גם באם נידון במשויר שבו, [עיין בתוס' במסכת בב"ק דף נט. ד"ה ומאי, וברשב"א שם דף ה:].

ב. אם למזיק יש עידית וזיבורית, ולניזק יש עידית, והזיבורית של המזיק שוה פחות מעידית דניזק, והעידית דניזק לא שוה כעידית דמזיק, [דחינו שלמזיק יש סוג א' וג', ולניזק רק סוג ב']

אף לפי רבי ישמעאל משלמים ממיטב דמזיק, מכח פשוטו של הפסוק "מיטב שדהו".

ג. כשהעידית דמזיק בזיבורית דניזק

בתוס' (ד"ה כגון) מבואר: דלכו"ע אין משלם אלא עידית שיש לו, וא"צ לקנות, אלא שלרבי ישמעאל אינו מקיים דין "מיטב", ולכן למ"ד כסף או מיטב - חייב ליתן כסף, ואילו לפי ר"ע - מקיים בזה דין מיטב. [וע"ע ברש"י דף מח: ד"ה מן העידית וברש"ש שם, ודף מט. רש"י ד"ה הב"ע. ואם לפני העמדה בדין קנה כעידית דניזק - עיין חזו"א בב"ק ליקוטם סי' יט].

ד. כשלמזיק סוג א' וסוג ב', ולניזק סוג ג'

לפי ר"ע - במזיק שיימינן, ולפי רבי ישמעאל - עיין רא"ש שהביא בזה מחלוקת ראשונים, והכריע שנותן מסוג א'.

לסיכום:

לפי ר"ע - תמיד משלם מעידית דמזיק.

ורבי ישמעאל חולק במקרה שיש למזיק קרקע השווה לעידית דניזק, שמשלם ממנה, ונחלקו הראשונים. באם חולק גם כשבינונית דמזיק משובחת יותר מעידית דניזק, והרא"ש הכריע שנותן מעידית דמזיק, ונחלקו האמוראים אם רבי ישמעאל מודה מפני תיקון העולם שבכל מקרה שיימינן בדמזיק כדי שימנעו מלהזיק.

ה. כשיש למזיק עידית, דעלמא וגם כעידית דניזק ששווה יותר מעידית דעלמא

למ"ד בשל עולם הן שמיז, לפי רבי ישמעאל - משלם כעידית דניזק, ולפי ר"ע - יכול לשלם משל עולם.

ד. האם בהמה שנגחה שור הקדש חייבת בתשלומים, ממה משלמת, ומדוע?

דף מט.

תשובה:

לפי ר"ע ור"ש בן מנסיא - אפי' תמה חייבת נזק שלם מעידית [דמזיק - עכ"פ לר"ע, ועיין בהמשך התשובה].

ולפי ת"ק ור"ש בן מנסיא - פטורה, ד"רעהו" אמר רחמנא ולא כשהזיק שור של הקדש, וממ"ש התוס' (דף מט. ד"ה ועוד) בשם הר"ר שלמה מרדוש, יוצא: שלפי מי שסובר כר"ש בן מנסיא, בע"כ שמשלם מעידית דמזיק, אף אם נקוט כרבי ישמעאל שבהדיוט שמין בדניזק.

ה. האוכל מאכל של הקדש או מזיקו, האם חייב בקרן וחומץ, ומה הדין לשאר אבות נזיקין שהזיקו, ומה הדין בתרומה, ומניין למדים זאת?

דף מט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

לפי תירוץ השני של התוס' (ד"ה שור) אליבא דת"ק דר"ש בן מנסיא (וכן לפי תוס' בב"ק דף ו: ד"ה שור, ולפי לשון א' ברש"י שם) - רק אדם האוכל תרומה חייב מדאורייתא לשלם קרן, וכן חומש (ואשם מעילות), אבל אדם המזיק תרומה והקדש, וכן שאר מזיקין פטורים: דבשור שהזיק בקרן נאמר "רעהו" ולא שור של הקדש, ובאדם המזיק נאמר בתרומה, "כי יאכל" פרט למזיק, וילפינן הקדש מתרומה בגז"ש "חטא חטא", (התוס' במסכת בב"ק דף ו: ד"ה שור, הוסיפו: שמאחר שמצינו פטור בקרן המזיק הקדש, מצינו למידרש מ"כי יאכל" לפוטרו לגמרי, וע"ע במהר"ם על התוס' שם ובסוגיין), ורק מדרבנן אדם המזיק חייב בקרן ולא בחומש, ובבור מצינו שפטור על פסולי המוקדשין (שנפדו, שנאמר "המת יהיה לו", כמבואר בב"ק דף נג:), וכ"ש על הקדש, ושאר אבות נזיקין ג"כ פטורים, בק"ו מאדם המזיק בידים, (אמנם בהמה שאכלה הקדש אף שפטורה מדין "מזיק" מ"מ אפשר לחייבה מדין "מה שנהנית", ומבינונית כדין בע"ח או ביבורית - עיין קצה"ח סי' שצא, ובחידושי ר"ש שקוף סי' ה. התוס' בב"ק שם כתבו: שלמאן דפליג אר' טרפון בב"ק דף כו. - איכא למיפדך. מה לדגל שכן משלם כופר ברשות הניזק, ענ"ש, ולכאורה לפי שיטתו רגל חייב בהקדש), ולפי ר"ש בן מנסיא - אם כשהזיק בקרן ואפי' תם חייב נ"ש, (עיין מש"כ לעיל בסוף הערה שבתשורה הקודמת), דדרשינן דדוקא לרעהו משלם ח"נ, אבל הזיק הקדש חייב נ"ש, ומהתוס' (בסוגיין דף מט. ד"ה ור"ע): משמע: שס"ל, שר"ש בן מנסיא אינו חולק על רבנן רק בקרן ולא בשאר מזיקין, (אך בתוס' בב"ק ד"ה שור, וד"ה ור"ע כתבו: שלר"ש בן מנסיא גם אדם המזיק הקדש חייב לשלם קרן מדאורייתא - וה"ה לשאר נזיקין חוץ מבור ומ"כי יאכל" פרט למזיק דרשינן רק שאינו מוסיף חומש, ועיין במהר"ם בסוגיין מש"כ בזה).

ואילו לפי התירוץ הראשון בתוס' בסוגיין - לכו"ע שאר מזיקין (חוץ מקרן אדם ובור, ועיין מהרש"א וקרוני ראס) חייבים מדאורייתא, (ולכאורה יוצא מתוד"ה ר"ע, שמשלמים מבינונית. הגרע"א כתב בכוונת "לישנא אחרינא" של רש"י בב"ק דף ו: ד"ה שור: שכשהזיקה פירות מחוברים של הקדש פטורה, וכן משמע מהמאירי שם - ולכא"ז זהו אף לפי ר"ש ב"מ - ואילו מההרש"ל שם מפרש בכוונתו: שחייבת, וע"ע באמ"ה ב"ק חלק א' עמ' קנ-קנב, ובנחלת משה שם, כמו"כ הביאו התוס' בסוגיין, את הגמ' (במס' מעילה): שגם המזיק חפץ של הקדש שאינו דבר אכילה פטור.

לענין המזיק תרומה - כתבו התוס' (שם): שחייב את הקרן מדאורייתא, מקרא ד"לא תגזול", (ומ"כי יאכל" ממעטים מזיק לגמרי, כי מדיני "כי יאכל קודש" - כגון שמשלם חולין ונעשים תרומה - הוא פטור לגמרי - חידושי ר"ש שקוף ב"ק סוף סי' ה').

ו. בע"ח הבא לגבות חובו מהלווה או מהיתומין, מתי דינו מבינונית, מתי מזיבורית, ומתי מעידית, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע?
דף מח: מט: נ.

תשובה:

א. מדאורייתא

לפי עולא - מזיבורית, שנאמר "בחוף תעמוד והאיש, וגו'" מה דרכו של איש להוציא מפחות שבכלים, ומבואר בתוס' (ד"ה פחות): דה"ה כשבא ליתן לו קרקע נותן לו מפחות שבקרקעותיו, דהיינו זיבורית, ומפני תיקון העולם אמרו חכמים בע"ח גובה מבינונית, כדי שלא תנעול דלת בפני לוין.

ורבי שמעון הריש טעמא דקרא: דאינו גובה מעידית, כדי שלא יראה אדם אצל חבירו שדה נאה ודירה נאה, ויאמר "אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי", לפיכך אמרו שאינו גובה מעידית, וכדי שלא תנעול דלת בפני לוין, גובין מבינונית. (לפי הפנ"י - ר"ש סובר שמדאורייתא דינו של בע"ח מבינונית, ושכן הוא לפי גירסת הרי"ף, ועולא כחכמים הסוברים, שדינו ביבורית, ולפי הק"ץ אות ב', והרש"ש - לכו"ע מדאורייתא דינו ביבורית, ולפי שיטת המאירי והריטב"א וכן שיטת הנימוק"י על מסכת בב"ק - דף ב. בדפי הרי"ף - ר"ש סובר שמדאורייתא דינו בעידית).

ב. אם הלווה התנה עם המלוה לגבות מעידית

1. דינו - מדאורייתא לגבות בעידית, (וכן נפסק בשו"ע חו"מ סי' קח סעי' יח - עיין לקמן תשר' ח').

2. אם מת הלווה

לפי אבני ומר זוטרא בריה דר"נ משמיה דר"נ - מדרבנן גובין מזיבורית.

ולפי רבא - גובין מעידית, ואף מדרבנן

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. אם זה שפאי עידית

לפי רש"י (ד"ה מאי עידית) - גובה מבינונית, דפירש: דהיינו שלאחר הלואה נטלוה מסיקין או נשדפה או ששטפה נהר, דבטיל ליה תנאיה מהשתא, דאומר לו "נסתחפה שדך ומזלך גרם", ודינו כבע"ח רגיל, שמדאורייתא בזיבורית ומפני תיקון העולם מבינונית, וגבי יתומין כדאורייתא שגובה מזיבורית.

אך תוס' הולקים וסוברים: שכיון שהתנה ודאי גובה הבע"ח מהלווה מעידית, ולא יכול לומר לו "מזלך גרם", [וכן נפסק ברמב"ם שהבאנו לקמן תשובה ח' דין א'. פי' "שפאי עידית" לפי התוס' - עיין לקמן תשובה ט"ז].

ג. מלוה הבא ליפרע מהערב או מערב קבלן

עיין לקמן תשובה י'.

ז. אשה הבאה לגבות כתובתה מהבעל או מהיתומין מהיכן גובה, מבינונית או מזיבורית, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע?
דף מח: מט:

תשובה:

א. דינה מדרבנן

לפי ת"ק - מזיבורית.

רבי שמעיון [דדריש טעמא דקרא] אמר: שהטעם שדינה בזיבורית, הוא מפני תיקון העולם, שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא, בתוס' (ד"ה וכתובת) מבואר: שטעם זה הוא גם לפי מ"ד הסובר שחיוב הכתובה הוא מדאורייתא - דיליף גז"ש מאונס, וא"כ מדאורייתא דינה בעידית - ושצ"ל שחכמים הפקיעו דינה, דחשו חכמים ל"שמא תקניטנו", כדי שיגרשנה ותגבה כתובתה מעידית, ונע"ע בגמ' בכתובות דף י. ד"ה הואיל, ובתוס' שם ד"ה הואיל, ובהגהות המרדכי שם אות שיב.

ולפי ר"ב - מבינונית, דס"ל דמשום חינא הקילו רבנן גבה לגבות מבינונית, רש"י (ד"ה משום חינא) מפרש: שיהיו האנשים נושאים חן בעיני הנשים וינשאו להם, ותוס' (ד"ה משום חינא) בשם הר"ח מפרשים: שיהיו הכל קופצין עליה לישאנה.

הלכה:

בשור"ע (אהע"ז סי' ק' סעי' ב') נפסק: אין עיקר כתובתה ותוספת גובים אלא מהזיבורית, ואינם נגבים השבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו, לא שנא השביחו יורשים ל"ש השביחו לקוחות ובאה לטרוף מהם, ואינם גובים אלא מהמוחזק אבל לא מהראוי, ומלוה שחייבים לבעל היו מוחזק וגובה ממנה אפי' היא על הכותי. וכל זה לא מייכי אלא בעיקר כתובה וכתוספת, אבל נזוילא ופאר ל"ב דינו כשאר חוב (כ"כ ס"ה פי"ז, וכ"כ בק"י והר"ן והר"ז), וי"א לאפי' אינם נגבים רק מן הזיבורית (הר"ן ריש הגיטין), ונע"ע בב"ש ס"ק י"א.

אם יש חילוק אם באה לגבות מהבעל עצמו או מהיתומים

לפי מסקנת הגמ' (דף ג.) אליבא דת"ק - תמיד גובה מזיבורית.

ואיתותב דעת מר זוטרא בריה דרב נחמן, הסובר: שת"ק מודה שמהבעל עצמו גובה מבינונית, ושמהחלוקת התנאים היא רק כשבאה ליפרע מיתומין.

ב. דינה מדאורייתא

התוס' (דף מח: ד"ה וכתובת) הביאו: שלמאן דאמר (בכתובות דף ז.) "כתובה דאורייתא" מדכתיב "מוהר הבתולות", מדאורייתא דינה בעידית כמוהר הבתולות.

ג. דין אשה הבאה לגבות כתובתה מערב או מערב קבלן

עיין לקמן תשובה י'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ח. האם יכולים ליפרע מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע? דף מח: נ:

תשובה:

א. מדרבנן

במשנה מבואר: שאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית מפני תיקון העולם.

והגמ' (בדף נ:) מסתפקת: אם דין זה גם במתנה, דהיינו שהלווה נתן נכסים במתנה לאחר שלוחה מזה ושייר זיבורית לפניו.

הלכה:

ברמב"ם (פי"ט מהלכות מלוה ה"ב) נפסק: אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ואפי' היו בני חורין זיבורית, והמשועבדים בינונית או עידיית, בין שמכרן בין שנתנם, נשתדפו בני חורין ה"ז טורף מן המשועבדים, שכיון שנשחזרו כאילו אינם.

ב. מדאורייתא

בתוס' (במשנה דף מו: ד"ה אין נפרעין מנכסים משועבדין) מבואר: שגובה ממשעבדי רק למ"ד שיעבודא דאורייתא, ורק מזיבורית כבע"ח, והטעם של "תיקון העולם" הוא מפני שבלא טעם זה היה גובה מבינונית אפי' ממשעבדי, משום נעילת דלת.

ט. מזיק או בע"ח הבאים ליגבות מהיתומים, האם גובין מעידית או מבינונית או מזיבורית, מדאורייתא ומדרבנן, ומדוע? דף מח: מט: נ.

תשובה:

במשנה מבואר: שאין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית, אפי' הזיקו עידיית, מפני תיקון העולם.

לפי אביי ומר זוטרא בריה דרב נהמן משמיה דר"נ - זהו אף באופנים שמעיקר הדין חייבים לפרוע מדאורייתא בעידיית, דהיינו 1. בשטר שכתוב בו שבח, והתנה עם המלוה לגבות מעידיית, 2. כשניזק בא ליפרע מהיתומים.

ולפי רבא - בשני אופנים אלו שדינם מדאורייתא בעידיית חכמים לא הפקיעו את דינם, ונפרעין מהיתומין אפי' מהעידיית, ומבואר בתוס' (דף מח: ד"ה אין נפרעין מנכסי יתומין, ובדף נ. תוד"ה כיון) בתירוצם הראשון: שצ"ל שרבא סובר שיעבודא דאורייתא, ושאביי ומר זוטרא סוברים, ששיעבודא לאו דאורייתא, ולתירוצם השני: אף אביי ורב נחמן סוברים שיעבודא דאורייתא, ורק מטעם לא פלוג רבנן, סוברים הם שגובין מהיתומים בזיבורית אף אם כתוב בשטר תנאי מפורש "שיגבה מעידיית", ולפי הרמב"ן - אם התנה מפורש, שיגבה מעידיית או מבינונית, ממנו או מירשו, מועיל התנאי.

אמנם משכחת ליה לרבא שני מקרים שבהם הניזקין נפרעין מהיתומין מזיבורית, דהיינו באופנים שמעיקר הדין דינם כזיבורית, 1. כשהיתה עידיית דניזק כזיבורית דמזיק ואליבא דרבי ישמעאל דסבר שמדאורייתא בניזק שיימין, ומזיבורית, ומפני תיקון העולם חייב בעידיית, וגבי יתומין, חכמים העמידו את הדין לזיבורית כדאורייתא, 2. ב"שפאי עידיית", שהמזיק דינו כבע"ח שמדאורייתא גובה מזיבורית, ומשום נעילת דלת גובה מבינונית, וגבי יתומין חכמים העמידו את הדין לזיבורית כדאורייתא.

שיטת רש"י (דף נ. ד"ה שפאי עידיית): דהיינו שנתקלקלה השדה העידיית לאחר ההיזק, דאזל דיניה, דא"ל "נסתחפה שדך ומזלך גרם" ודוחהו אצל זיבורית כבע"ח, ומדרבנן מפני תיקון העולם גובה מבינונית, ומיתמי בזיבורית.

אך התוס' הולקים עליו וסוברים: דבאופן זה ודאי דינו בעידיית, דהורעת כוחן של נזקין, ולא אמרינן נסתחפה שדהו, ושפאי עידיית שגובה מבינונית ומיתמי בזיבורית, היינו כשהזיק שדה שעל שפת הנהר, ממש שגרע מזיבורית, מפני שהנהר שוטף תמיד מה שזורעים שם, ומשום כך עומד לאכילת בהמות,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולכן המעמיד שם בהמותיו אף שלא מדעת בעלים דינו כבע"ח, [דעת רש"י במקרה של התוס' לא איתפריש].

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' קח סעי' יח) נפסק: אין נפרעין מנכסי יורשים אפי' גדולים אלא מהיבורית, ואפי' התנה שיגבה עידיית או בינונית לא מהני תנאה גבייהו, ואם כתב בפירושו "שיגבה עידיית או בינונית ממני או מיורשי" מהני תנאה.

תני אביי קשישא: יתומין שאמרו שאין נפרעין מהם אלא מזיבורית, בגדולין אמרו וא"צ לומר קטנים, בין לשבועה ובין לזיבורית, משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לווה, ונפלי קמי יתמי, ולכן לא חוששין לנעילת דלת, ולכן אפי' אם היתומים גדולים הדין כן, וכן הגמ' פסקה להלכה. ולפי הרשב"א בשם רבינו יונה, ולפי הרא"ש בס' ב' – מסקנת הגמ' היא רק לגבית חוב, אבל גבית תשלומי נזקין מיתומי המזיק אם הם גדולים גובין מעידיית, והש"ך סי' קח ס"ק יא, כותב: שלפי הרמב"ם – מסקנת הגמ' היא גם לענין נזקין, והסמו"ע שם ס"ק נח, ובסי' תיט ס"ק הקשה, שהשור"ע סותר עצמו, ועיין ב"ח סי' תיט ד"ה מת.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' קח סעי' כא) נפסק: אם הניזק בא לגבות נזקו, אם הם קטנים אינו גובה אלא מהיבורית, ואם הם גדולים גובה כדינו מהעידית, ובסי' תיט סעי' ג', נפסק: מת המזיק קודם שיפרע, מגבין לניזק מהמטלטלין של יתומין, ואם לא הניח מטלטלין מגבין לו מהיבורית שבקרקעותיו, שכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מהיבורית.

ג. המלוה את חבירו ע"י ערב או ע"י קבלן, האם יכול לגבות תחילה מהערב או מהקבלן, והאם ערב או קבלן משתעבדים אף אם בשעת החיוב אין לבעל או ללווה נכסים, ומדוע? דף מט: נ.

תשובה :

א. המלוה את חבירו ע"י ערב

1. **כשהרב אינו ערב קבלן - ברש"י** (ד"ה מאי איכא למימר, על פי המשנה במסכת בב"ב) מבואר: דאם יש ללווה מעות לא יכול לתבוע מן הערב תחילה.

2. **אם הערב קבלן הוא, לפי תוס' (ד"ה אלא) -** יכול לגבות תחילה מהקבלן אף שיש ללווה מעות, והקשו על רש"י בסוגיין דמשמע שגם מקבלן לא יתבע תחילה. עוד כתבו התוס' (ד"ה בקבלן, ע"פ הגמ' בב"ב): שאם הקבלן לקח המעות בידיו ונתן ללווה - אין למלוה על הלווה כלום, אלא על הקבלן בלבד.

3. **אשה שבעלה התפיס לה מטלטלין לכתובתה, והיא מסרתן ליז אחר בתורת קבלנות והחזירה אותן לבעלה**

לפי רש"י (ד"ה בקבלן) - יכולה לגבות מבעלה, [אף באופן שהקבלן משתעבד - עיין לקמן דינים ג-ה], והקשו התוס' על דבריו מהגמ' בב"ב הנ"ל וכתבו: דשמא הגמ' בב"ב מדברת דוקא כשהקבלן לקח המעות מיד המלוה ונתן בעצמו ללווה, וכתב המהר"ם שי"ף: שזהו לפי גירסתינו ברש"י "החזירתי", ובקצת גמ' מוגה "החזירתי" ושלפי"ז כוננת תוס' לחלק, שבב"ב מדובר שלקח הקבלן מעות של המלוה, משא"כ בסוגייתנו שלקח מהאשה מטלטלין של הבעל שנתן בידה רק למשכון, עיי"ש].

הלכה :

ברמב"ם (פכ"ה ממלוה הל' ג' ד') נפסק: המלוה את חבירו ע"י ערב, אע"פ שהערב משתעבד למלוה לא יתבע את הערב תחילה, אלא תובע את הלווה תחילה, אם לא נתן לו חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, בד"א כשאינן נכסים ללווה, אבל אם יש נכסים ללווה לא יפרע מן הערב כלל אלא מן הלווה, היה הלווה אלם ואין ב"ד יכולין להוציא מידו או שלא בא לדין, ה"ו נפרע מן הערב תחילה ואח"כ יעשה הערב דין עם הלווה, אם יכול להוציא מידו יוציא או ישמתוהו ב"ד עד שיתן לו. ובפי"ז מאישות ה"ט, נפסק: התנה המלוה על (עם) הערב ואמר לו "ע"מ שאפרע ממני שארצה" אם יש נכסים ללווה לא יפרע מן הערב, אמר "ע"מ שאפרע ממני שארצה תחלה" או שהיה קבלן ה"ו יתבע את הערב הזה או את הקבלן תחילה ויפרע מהן אע"פ שיש נכסים ללווה, ובהשגות הראב"ד, כתב: שאם יש נכסים ללווה לא מועיל תנאי - עיין במ"מ מש"כ בזה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. ערב דכתובה

דברי הכל לא משתעבד, ופירש"י (ד"ה דברי הכל): חדא דערב בעלמא הוא, ועוד דלאו מידי חסרה, שהרי לא הוציאה כלום משלה, והגמ' אומרת: שזהו אף אם יש לבעל נכסים בשעת הנישואין, הואיל "ומצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה".

התוס' (ד"ה מצוה) בותביים: שאם נעשה ערב אחר הנישואין דלאו מצוה עבד - משתעבד אף שלא חסרה, ודינו כדלקמן דין ד', ולכאורה כן הדין גם בערב למזיק, וה"ה אם עבד מצוה וחסרה, ודהיינו שהיה ערב בעד הנדוניא שהכניסה לו בעת הנישואין. דעבד מצוה וחסרה - מהר"ם.

הלכה:

בשר"ע (אהע"ז סי' קב סעי' ו') נפסק: ערב לאשה בעיקר כתובה או בתוספת, אינו מתחייב אפי' בקנין, וה"מ באשה דעלמא. אבל לכלתו מתחייב בקנין, ואם היה קבלן שאמר לה "הנשאי לזה ואני נותן לך", משתעבד אפי' בלא קנין לאשה דעלמא. וי"א לכל ערב משתעבד בקנין (טור בשם הראב"ד), ולכלתו אפי' בלא קנין, (וכ"כ הטור לדעת הראב"ד). י"א דערב לחתן בעד הנדוניא הוא כערב לאשה בעד הכתובה (מרדכי פ' גט פשוט, והגהות לגיטין), ויש חולקין ואומרים דערב הנדוניא חייב כשאר ערב (הר"א ממזין ובעל התרומה), מיהו כל זמן שלא נשאה יכול לחזור בו, (וכן כתב הב"י).

ג. קבלן דבע"ח

דברי הכל משתעבד. הגמ' אומרת: שזהו לכו"ע, ואף אם לית ליה ללווה נכסים בשעת הלואה, ופירש"י (ד"ה קבלן): דיש כאן שתי סיבות לחיוב, 1. דקבלן הוא, 2. שהרי חסרו ממון.

ד. ערב דבע"ח, וקבלן דכתובה

מחלוקת, דאיכא מ"ד שמשתעבד אע"ג שאין להן נכסים בשעת החיוב, ואיכא מ"ד שאם אין להם נכסים לא משתעבד, דאיכא למימר דגמר ומשעבד נפשיה רק כשיועד שיש להם נכסים בשעת החיוב.

הגמ' פוסקת: שמשתעבדים אף אם אין להם נכסים בשעת החיוב.

ה. ערב לזקן בנו או לבע"ח בנו או ערב - עכ"פ קבלן, אך עיין רמב"ם ושו"ע הנ"ל דין ב' - לכתובת בלתו

לפי התירוץ השני של הגמ' - לכו"ע משתעבד אף שאין להם נכסים בשעת החיוב, ויתכן ותירוץ ב' בגמ' הוא רק אליבא דמר זוטרא, ושהחולקים על מר זוטרא פליגי על חידוש זה - אך עיין רמב"ם וש"ע.

ולפי התירוץ ראשון - דינו ככל ערב.

יא. היכי משכחת ליה חיוב שבועה ליתומים קטנים?

דף נ:

תשובה:

בתוס' (ד"ה יתומין) מבואר: שלפי רב אסי (בגמ' בעריקין) דאמר "אין נזקקין לנכסי יתומין אא"כ ריבית אוכלת מהם", משכחת ליה בשטר שיש בו ריבית, ובאופנים דלהלן.

1. אליבא דר"ת הסובר שאף שאסור לעשות שותפות עם גוי, מ"מ אם כבר נתחייב מותר לקבל הימנו שבועה כדי להציל מידו, אז משכחת ליה בשטר שיש בו ריבית ובעובד כוכבים שקיבל עליו לדון בדיני ישראל, (והרשב"ם חולק על ר"ת וסובר שגם אם נתחייב אסור לקבל).

2. בגר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים.

3. כשערב לו מן העובד כוכבים [עיין מהר"ם], וקיבל העכו"ם להפרע מן החייב תחילה, ודהערב צריך לישבע. דילמא צריי אפתסיה - מהרש"א.

4. לפי רבי יונה דאמר "נזקקין אף לכתובת אשה", משכחת ליה גם בכתובת אשה.

יב. שכיב מרע שכתב ליתן כל נכסיו או מקצת נכסיו, לפלוני ופלוני ולפלוני, ולאחר שמת בא בע"ח

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לגבות חובו מהם, באלו אופנים גובה מכולם, והאם מכל אחד לפי חלקו או כקוה, ובאלו אופנים גובה מן האחרון תחילה, ובאיזה אופן הוי ספק, ומדוע;
דף נ:

תשובה :

א. כשאמר "תנו במתנה מאתיים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני"

גובה מכולם, ופירש"י (ד"ה אין אומרים): שאין אומרים "כל הקודם בשטר צואה זוכה", הואיל ומה שהקדים את פלוני מפלוני, זהו מפני שא"א להוציא שני דברים כאחד, ונע"ע בתוס' ד"ה אע"ג.

לפי שיטת רש"י (ד"ה גובה מכולם) ולפי התוס' (שם) - כל אחד יתן לפי חלקו, כדאשכחן גבי בכור שנותן פי שנים.

ולפי רבינו הננאל (המובא בתוס' שם) - כל אחד נותן בשוה.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ ס' קיא סעי' ח', ובסי' רנג סעי' ט') נפסק: בד"א שטורף ממשעבדי, כשאינו מוצא ביד הלווה בני חרי לגבות חובו מהם, אבל אם מצא ביד הלווה בני חרי לגבות אפי' הם זיבורית, לא יטורף ממשעבדי, ל"ש אם הם לקוחות או מקבלי מתנה, לפיכך אם נתן הלווה מתנה לאחרים וכתב להם, ר' לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני ואין בנכסים כדי שיספיק לכולם, א"א כל הקודם בשטר זכה, אלא חולקים הנכסים לט' חלקים ויקח בעל הר' שני חלקים, ובעל הש' שישה חלקים, ובעל הת' ד' חלקים, ואם יצא עליהם שט"ח גובה מכולם, וכפי החלוקה יפרע כל אחד מחלק.

ב. אם כשאמר "תנו בחובי", ויש לכל אחד מהם שטר

כל הקודם בשטר חובו זוכה, ובין שאמר "לפלוני לפלוני ולפלוני", ובין שאמר "ואחריו לפלוני" - רש"י ד"ה וליחזיו.

ג. כשאמר "תנו בחובי מאתיים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני"

1. אם באופן שאין את השטר, דהיינו במלוה על פה, וא"א לראות מי קודם, או כש"הפלוני" הם מקבלי מתנה שקיבלו קרקעות שוים או כולן בינונית או כולן זיבורית או כולן עידית - כל הקודם בשטר צואה זוכה, ולכן אם יצא שט"ח גובה תחילה מן האחרון, אין לו גובה משלפניו, אין לו גובה משלפני פניו.

2. אם "הפלוני" הם מקבלי מתנה באופן שהקרקעות אינן שוין - הדין תלוי בספק הגמ': דאם עבוד רבנן תקנתא למקבל מתנה כבע"ח, "דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה", הדין הוא שגובה תחילה מן האחרון, אף שהאחרון הוא זיבורית והראשון הוא בינונית, ולפי הצד שעשו תקנה רק ללקוחות משום פסידא דלקוחות אבל במתנה לא עשו, הדין הוא שהמלוה יכול לגבות תחילה אפי' מהראשון שיש לו בינונית.

3. ואם השכיב מרע נתן כל נכסיו להם

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ש"מ) - הדין שווה לבריא שנותן דהוי ספק, וכנ"ל.

ולפי תירוץ השני - לא הוי כבריא, ופשוט שכל הקודם בשטר צואה זוכה, הואיל וליכא נעילת דלת, שהרי לא מסיק אדעתיה של המלוה שימות הלווה ויתן כל נכסיו.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ ס' קיא סעי' ח') נפסק: אבל אם אמר "ד' לפלוני ואחריו ש' לפלוני, ואחריו ת' לפלוני", כל הקודם בשטר זכה, לפיכך יצא עליהם שט"ח גובה מהאחרון, ואם אינו מספיק גובה משלפניו, ואם אינו מספיק גובה משלפני פניו.

ד. כשאמר "תנו במתנה מאתיים לפלוני ומאתיים לפלוני ומאתיים לפלוני"

בתוס' (ד"ה תנו) מבואר: שבכל מקרה כל הקודם בשטר זוכה, שהרי מוכח שלהקדימם נתכוין, מדלא אמר "תנו שש מאות לפלוני ופלוני ופלוני".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה:

ברמ"א (שם) נפסק: י"א דה"ה אס אמר ר' זוז לפלוני ור' לפלוני דמאחר דנותן לכולם בְּשֹׁה וְלֹא כְּלִלָּה יחד, הוי כאילו אמר "אחריו לפלוני" (הלא"ש סוף פ' יט נוחלין), ויש שחולקין (המ"מ "פ"י מה' זכיה בשם הסכמת המפרשים). ובסי' רג סעי' ט', נפסק: שכיב מרע שאמר תנו ר' זוז לפלוני ור' לפלוני ור' לפלוני, א"א כל הקודם בשטר זכה, וכגון שלא שחק בנתיים דהיינו נמלך (פיר' הכש"ס), לפיכך אם לא הניח אלא תת"ק חולקים הנמצא לפי מה שכתב להם, ואם יצא עליו שט"ח גובה מכלם מכל אחד ואחד כפי מה שכתב להם, כיצד, היה החוב ת"ן, בעל הר' נותן מאה ובעל הש' ק"ן ובעל הת' נותן ר'. אבל אם אמר "תנו ר' זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני" כל הקודם בשטר זכה, וכן אס נתן לכולם בְּשֹׁה, כגון שנתן לכל אחד ר' זוז, כל הראשון ראשון קודם אע"פ שלא אמר "אחריו", לאס לא כן הוי ליה למימר שיתנו להן ביחד ת"ר זוז (טור סכ"א בשם ר"י, והמ"מ פ"י בשם יג מי שכתב, והב"י בשם הרא"ש), ויש חולקים בזה (המ"מ שם שכן הסכימו המפרשים), לפיכך אס ילא עליו שט"ח גובה מהאחרון, אין לו גובה משלפניו, אין לו גובה משלפני פניו, וה"ה בכריא קזיכה להם ע"י אחר נמי דינא הכי (טור סכ"ב).

יג. האם באופנים דלהלן מוציאים ממשועבדים, ומדוע? א) לאכילת פירות ולשבח קרקעות. ב) למזון האשה. ג) למזון הבנות. ד) לפרנסת נדוניה. ה) כשנשא אשה ופסק לזון את בנותיו ואת בת אשתו. ו) במלוה על פה.
דף נ: נא.

תשובה:

א. לאכילת פירות, ולשבח קרקעות

1. כשלא כתב אחריות - אין מוציאין.

עולא אמר ר"ל, ורב אסי אמר רבי יוחנן פירשו: לפי שאינן כתובין, וכן דעת ת"ק דרבי יוסי בברייתא.

ור' הנינא מפרש: לפי שאינן קצובין, וכן דעת רבי יוסי.

2. באופן שכתב להם אחריות בפירוש

לפי ר' הנינא - אין מוציאין.

ולפי עולא אמר ר"ל ולפי רב אסי אמר רבי יוחנן - מוציאין.

הלכה:

ברמב"ם (פכ"א ממלוה ולווה ה"א) נפסק: שתקנת עולם היא שלא יגבה השבח, ולא הפירות שאכל הגזלן, ולא מזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, שאלו דברים שאין להן קצבה.

ב. למזון האשה

1. כשלא כתב אחריות - אין מוציאין.

עולא אמר ר"ל, ור"א אמר רבי יוחנן מפרשים: דאף שהן בתנאי ב"ד וכמאן דכתובין הן, מ"מ מתחילה ב"ד תיקנו שכתובין הן אצל בני חורין ולא אצל משועבדים, לפי שאין אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו חוזרים עליו עולמית.

ור' הנינא מפרש: לפי שאינם קצובין.

2. ואם כתב להם אחריות בפירוש - הדין בדיוק כמו שכתבנו לעיל דין א'.

הלכה:

בשור"ע (אה"ע"ז סי' צג סעי' כא) נפסק: אבל הניח קרקע, יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרו, ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות, והיא ניזונית מדמי הקרקע שבידם, ויש מי שחולק ואומר: שאינה ניזונית מאותן דמים, הקנה לה בקנין על המזונות מולאסה למזונות ממשועבדים, ודוקא שפירש בהדיא "מזונות שלאחר מיתה", אבל בלא"ה אע"ג שכתב לה בכתובה מזונות וקנו מידו, לא נכתובין על מזונות רק מחייבה (כך משמע מה"ה פ"ח לאישות, וכ"כ הב"י בשם הגהות הכש"א). ובסי' קיב סעי' ז', נפסק: עכשיו שכתובה נגבית

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אפי' ממטלטלין, גם הבנות ניוזנות מהם ואינם ניוזנות אלא מבני חרי, אבל לא ממשעבדי, כגון אם מכר האב או נתן האב במתנת בריא או אם הבנים אחר מיתת אביהם מכרו או משכנו או נתנו, אינן ניוזנות מהן.

ג. למוזן הבנות

אין מוציאין, לפי ר' הנינא - גם מפני שאינם קצובין, ומבואר בתוס' (ד"ה לפי שאין כתובין, ע"פ רש"י ד"ה לפי): שלר' יוחנן ולר"ל הטעם הוא, לפי שבשעת הנישואין עדיין לא היו הבנות, ולכן אע"פ שתנאי ב"ד כמי שכתוב מ"מ כאן אין קול.

אם באופן שהבנות היו בשעת הנישואין, דהיינו כשגירשה והחזירה - אין מוציאין, והטעם בדיוק כמו הטעם שאין מוציאין למזון האשה שהתבאר לעיל דין ב'.

ואם כשכתב להם אחריות בפירוש - הדין בדיוק כמו לעיל דין א'.

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קיג סעי' ה') נפסק: האחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם, הבת טורפת מהלקוחות פרנסת נדוניתא, ובשבועה כדרך שטורפין בעלי הזכות מהלקוחות.

ד. לפרנסת נדוניא

לפי ר' הנינא - מוציאין, מפני שהם קצובין "עישור", ומבואר בתוס' (ד"ה אמר): שגם עולא אמר ר"ל ורב אסי אמר רבי יוחנן יכולים לסבור כן, מפני שיש לזה קול, דמשמת האב כולם יודעים שהבת נוטלת עישור, אלא שלגמ' בכתובות (דף סט.) יש צד שרבי יוחנן ס"ל שאין מוציאין לנדוניא.

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קיג סעי' ח' ט') נפסק: מי שמת והניח ב' בנות וכן, וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשותיהן, אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות בשווה וזכתה הראשונה בעישור שלה, ויש חולקין וס"ל דגם השניה נוטלת עישור שלה תחילה ואח"כ חולקים (טור נשם הלא"ש).

ה. הנושא אשה ופסק לזון את הבנות ואת בת אשתו

לפי ר' הנינא לצד ב' שבגמ', שהוא לא מצריך גם בתובין - אם פסק לזמן מסוים מוציאין ממשועבדין, הן לבנותיו והן לבת אשתו, וזהו מפני שקצובין הן אף שאין כתובים.

ולפי עולא אמר ר' ל', ולפי רב אסי אמר רבי יוחנן, שמצריך רק "בתובין", וכן לר' הנינא לצד א' שבגמ' שהוא מצריך גם בתובין כדי לגבות ממשועבדים - הבנות אינן אוכלות ממשועבדים אף אם קנו מידו ופסק לזמן מסוים, הואיל ובתנאי ב"ד הן אוכלות אימר "צררי אתפסיה", אבל לבת אשתו מוציאין רק באם פסק לזמן מסוים וקנו מידו, דא"א לומר "צררי אתפסה", שהרי אינה אוכלת מכח תנאי ב"ד.

לפי שיטת תוס' (ד"ה אלמא) - הגמ' פשטה מר' נתן כצד ב'.

ולפי הבנת התוס' בשיטת רש"י - ר' נתן הוא דעה ג', הסוברת שתלוי אם קדם או לא קדם, ונע"ע מהר"ם ש"י"ף.

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קיד סעי' ד') נפסק: מת הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים ממשועבדים כשאר בע"ח, ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר, אבל אם לא היה שם קנין, הם דברים שלא נתנו ליכתב, ואינה ניוזנית ממשועבדים.

ו. מלוה על פה כשהיא קצובה ולא כתובה

לפי עולא אמר ר' ל', ורב אסי אמר ר' י', ולפי ר' הנינא לצד שבגמ' שמצריך גם בתובין - אין מוציאין ממשועבדים, שהרי לא כתובה.

לפי שיטת רש"י (ד"ה קצובין) אליבא דר' הנינא לצד שבגמ' שהוא לא מצריך גם בתובין - מוציאין

וצדקתו עומדת לעד וזהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ממשעבדי.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה או דילמא) - לכו"ע מלוה על פה לא גובה ממשעבדי.

יד. האם אפשר גובה מזונותיה וכתובתה מצני חורין בלכד או אף ממשעבדי, והאם נכבועה? דף נא.

תשובה:

בתוס' (ד"ה אימר) מבואר: שאינה גובה כתובה ממשעבדים או מבני חורין אלא רק בשבועה, אבל את המזונות לא גובה ממשעבדים אפי' בשבועה, דחיישנן לצררי, ואילו מבני חורין גובה בלא שבועה.

טו. המוצא מציאה והחזירה, הבעלים אומרים "לא החזיר כולה", האם חייב שבועה מדין "מודה במקצת", ומדוע? דף נא.

תשובה:

א. "שני כיסין קשורין מצאת לי", והלה אומר "רק אחד מצאתי"

לפי רבי יצחק - נשבע, מפני שכיסין לא מנתחי אהדדי, ולתובע יש טענת ברי, ופי' טענה ודאית. ואנ"פ שלא ראה כשמצאם - רש"י ד"ה שני שורין, אבל לפי הרשב"א - זהו רק כשהמאבד טוען "שנעמד בראש הגג וראה כיצד המוצא מוצא אבידתו", דאל"כ נאמן המוצא במיגו דאי בני שתיקן, והנתבע מודה במקצת, (שהרי אחד מהשוררים עדיין בידו - רש"י), ולגירסת תוס' (ד"ה תניא נמי הכי): יש ברייתא שגם סוברת כן.

לפי שיטת רש"י - רבי יצחק ס"ל כראב"י דלית ליה את משנתינו "המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם", ושלפי המשנה - לא נשבע.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה תניא) - לרבי יצחק אין סימוכין מראב"י, ויש לו סימוכין רק מהברייתא, ושלכן יש לגרוס "תניא נמי הכי", ומשנתנו לא כרבי יצחק.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ג מגזילה ואבידה הל' כ') ובשו"ע (ח"מ סי' רסז סעי' כז) נפסק: המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, שאם אתה אומר "ישבע", יניח המציאה וילך לו כדי שלא ישבע, אפי' מצא הכיס וטען בעל המציאה "ששני כיסים קשורים היו", ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר קשור עמו, הרי זה לא ישבע, ובהשגות הראב"ד כתב: הרב ז"ל פסק כראב"י, דקאי רבי יצחק כוחתיה במסכת גיטין, ואמר: ישבע בשני כיסים קשורים, ואין הכל מודים לו.

ב. "שני שוררים קשורין מצאתי" והלה אומר "מצאתי אחד והחזרתי לך".

לפי רבי יצחק - אינו נשבע, מפני ששוררים מנתחי אהדדי, נמצא שלתובע יש טענת שמא, ולגירסת תוס' (ד"ה תניא נמי הכי): יש ברייתא שגם סוברת כן.

ג. "שני שוררים קשורין מצאתי" והלה אומר "מצאתי והחזרתי לך אחד מהם".

לפי גירסת רש"י - "הרי זה נשבע", והוא מימרא של רבי יצחק, דסבר כראב"י, ושלפי המשנה - לא נשבע מפני תיקון העולם.

ותוס' דוחים גירסא זו, וסוברים שבמקרה זה לכו"ע אינו נשבע, שהרי יש לו מיגו שיכול לומר "לא מצאתי".

טז. האם באופנים דלהלן חייב שבועה, ומדוע? א) על טענת קטן הבא בטענת עצמו "הפקדתי אצלך". ב) כשנתנו כשהוא קטן וטענו כשהוא גדול. ג) מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס. ד) קטן הבא בטענת אביו? דף נא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. על טענת קמן הבא בטענת עצמו "הפקדתי אצלך"

לכו"ע לא נשבעין, דכתיב "כי יתן איש" ולא קטן.

ב. כשנתנו כשהוא קמן ומענו כשהוא גדול

בתוס' (ד"ה אלא, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שפטור משבועה, דבעינן תביעה ונתינה שוין כאחת.

ג. "מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס"

לפי ראב"י - חייב שבועה, דאין לו מיגו של "כופר בכל", דלא נקרא משיב אבידה, דס"ל שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו ולא בפני בנו, ובכל היה צריך להודות, ומה שלא הודה זה מפני שאישתמוטי קמשתמט עד שיהיה לו ממון, ולכן חייב ליטול כדי שיודה.

ולפי רבנו - אינו חייב שבועה, דיש לו מיגו שיכל לכפור הכל, דרק אצל האב הוא אינו מעיז, ואין לו מיגו, אבל אצל הבן מעיז ומעיז, ולכן הודאתו במקצת לבן נקרא "משיב אבידה".

ד. נתנו כשהוא גדול ומת ותבעו בנו הקמן דהיינו בטענת אביו

לפי רש"י (ד"ה אלא) - גם בזה פליגי ראב"י ורבנן הנ"ל דין א', שלראב"י נשבעין אפי' לקטן, ולרבנן לא נשבעין אפי' לגדול, הואיל ונקרא "משיב אבידה".

ולפי תוס' (ד"ה אלא) - בזה שהתובע קטן לכו"ע לא נשבעין, דבעינן תביעה ונתינה שוין כאחת.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה מטוען ונטען הל' ט') נפסק: אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן. אחד הבא בטענת עצמו או בטענת אביו. לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב אבידה, וכן אם כפר בכל ובא עד אחד והעיד לקטן אינו נשבע, שזה עד אחד ואין שם תובע, שתביעת קטן אינה תביעה גמורה. ונע"ע ברמב"ם שם הל' י', ובלח"מ שם.

יז. האם באופנים הבאים הנתבע חייב שבועה, והאם מדאורייתא, ומדוע? א) כשמודה במקצת. ב) כשהלווה כופר בכל. ג) צעד אחד המעיד "שפלוני גנב מלאווכן", ורלווכן אומר "איני יודע". ד) במחויב שבועה מפני שחשוד ליטול ממון שאינו שלו;

תשובה :

א. מודה במקצת

בתוס' (ד"ה מפני, ע"פ הגמ' בב"מ) מבואר: שמדאורייתא חייב שבועה, שנאמר "כי הוא זה", וכתבו: דזה דוקא מפני שאמרינן "חזקה אין אדם מעיז בפני בע"ח", ואין לו "מיגו" שהיה יכול לכפור בכל, [משום דהוי "מיגו דהענה" - תוד"ה מפני, והיינו מפני שלא אומרים "מיגו דהענה לאפטורי משבועה", ובאם אמרינן "מיגו דהענה לאפטורי ממו"ן" - עיין אמ"ה ב"מ חלק א' עמ' קיד], אבל באופן שיש לו "מיגו" - פטור משבועה, ולכן ב"מנה לאבא בידי, והאכלתיו פרס" נאמן. [באם שיטת התוס' שאומרים "מיגו שאינו הענה לאפטורי משבועה" - עיין אמ"ה ב"מ חלק א' עמ' קיב, וע"ע במסכת ב"מ דף ד: תוד"ה אין, ובמש"כ על ב"מ חלק א' פרק א' תשובה יד].

ב. לווה הכופר בכל

מן התורה אינו חייב שבועה, תוס' (ד"ה מפני) מפרשים: שלמדים זאת מ"כי הוא זה", דגזה"כ הוא דדוקא מודה במקצת הטענה חייב, ולא כופר הכל. [לפי רש"י במס' ב"ק דף קז. ד"ה כרבה - הטעם שכופר הכל פטור משבועה, זהו מפני שיש חזקה לנתבע שאינו מעיז, בגמ' בב"מ דף ה. ו. מובא דעת רב נחמן הסובר: שמשביעין אותו שבועת היסת, משום שיש חזקה לתובע, שאין אדם תובע אא"כ יש לו. והיינו כלישנא קמא במסכת שבועות, כמבואר בב"מ דף ה. תוד"ה אין. פרטי דיני שבועת היסת - עיין במש"כ שם פרק א' תשובה כא, וע"ע בגמ' שם דף ו. שהוכיחה מר"נ שלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, וכמש"כ שם תשובה כד, עיי"ש].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. בעד אחד המעיד "פלוני גנב מראובן", וראובן אומר "שאיני יודע"

בתוס' (ד"ה מפני) מבואר: שהנתבע חייב לישבע מדאורייתא, אף שלתובע יש טענת "שמא" בלבד, (הר"ן בשבועות פרק שיש דף מ. הביא בזה מחלוקת ראשונים, את שיטת הר"ף והראב"ד בפ"ד מגילה ואבידה ה"ז, הסוברים כשיטת התוס' בסוגיין, ושדעת רבינו אפרים, הר"י מגאש, והרמב"ם שם, שאין שבועת עד אחד בלא טענת "ברי" – אמ"ה בב"מ ח"א עמ' קכב, וה"מרחשת" ח"ב סי' לו, ס"ק ד' כתב לחדש, שגם רש"י בב"מ ד"ה "וליצחי זוזי", ס"ל כשיטת הפוסקים, ולכאורה כן מוכח גם מדברי רש"י שם דף ג: ד"ה מחייבו שבועה, ועיין גם רש"י בקידושין דף כז., ובביאור הגר"א סי' עה ס"ק עז, בליקוט).

ד. כשהנתבע חשוד שרוצה לימול ממון שאינו שלו

1. **אם באופן שי"ל "שהוא משתמט" - חייב שבועה ולא חשיד אשבועתא.**

2. **ואם כשאין לומר "שהוא משתמט"**

לפי רש"י (ד"ה חזקה) - חשיד אשבועתא.

ולפי תוס' (ד"ה ובכולי) - לא חשיד אשבועתא, וכתבו: שכן מסקנת הגמ' בב"מ, [דף ג, ונ"ע שם ברש"י ד"ה אביי, דס"ל: שאביי חולק על רבי יוחנן וס"ל שהחשוד אממונא חשוד על השבועה, ולכן יש שכתבו, שרש"י בסוגיין ס"ל שרבה שהוא תלמידו של אביי סובר כאביי – אמ"ה בב"מ ח"א עמ' קכו, עיי"ש].

יח. גזלן, והחשוד על הקצועה, האם פסולים לעדות ולקצועה, והאם מדאורייתא, ומדוע?

דף נא:

תשובה:

בתוס' (ד"ה ובכולי) מבואר:

1. **גזלן לענין עדות - פסול מדאורייתא, שנאמר "אל תשת רשע עד", ולענין שבועה.**

לפי תירוץ א' בתוס' - פסול רק מדרבנן, דאילו מדאורייתא כשר, דליכא קרא לפסול, ולא חשוד לישבע לשקר, מפני ששבועה חמורה מגזל.

ולפי תירוץ ב' בתוס' - כל מי שמדאורייתא פסול לעדות פסול הוא מדאורייתא גם לשבועה, שמאחר ועבר עבירה אחת חשוד הוא לעבור גם עבירה אחרת, ואפי' על שבועת שקר, (ותירוצם הראשון הוא רק לפי שיטתם דס"ל כפשוטן מסקנת הגמ' בב"מ, שאמרינן "מיגו דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא", וכמש"כ שם פרק א' תשובה ד', דין ד', עיי"ש), אבל לפי שיטת רש"י שם ובסוגיין דס"ל ש"חשיד אשבועתא", א"כ ודאי שפסול מדאורייתא, ונ"ע במש"כ שם דין ה'.

2. **הטוען בבי"ד טענה שאנו מסופקים אם משקר - אפשר להשביעו.**

לפי תירוצם הראשון - זהו מפני ששבועה חמורה.

ולפי תירוצם השני, (וכן הוא בתוס' בב"מ דף ה: ד"ה דחשיד, בשם הר"י יהודה חסיד) - הטעם הוא לא מפני חומרת השבועה, אלא שמחמת השבועה יפרוש מהגזל, כל עוד שלא הוחזק לגזלן.

יט. מה דינו של מי שמחויב קצועה ואינו יכול לישבע, ומדוע?

דף נא:

תשובה:

בתוס' (ד"ה ובכולי, על פי הגמ' בשבועות) מבואר: שלפי רבי אבא - אמרינן "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", וכתבו, דזה דוקא כשמחויב שבועה דאורייתא, אבל המחויב שבועה דרבנן - אינו משלם, (ועי"ע במש"כ בב"מ ח"א פרק א' תשובה יח, ובמש"כ שם ח"ג פרק ח' תשובה ט', ובאמ"ה בב"מ ח"א עמ' קלא, קנד, ובהערה 3).

כ. שותפין או אריסין או אפוטרופוס של יתומים או הרוצה לתרום את שאינו שלו, האם יכולים לעשר את הפירות?

דף נב:

תשובה:

שותפין או אריסין או התורם את שאינו שלו אינם יכולים לתרום על חלק חבירו שלא מדעתו, שנאמר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"אתם" ולא שותפין, ולא אריסין, ודוקא את חלקו של הבעה"ב - רש"י. ועיין כס"מ פ"ד מתרומות הל' י', **ולא אפוטרופוס של יתומים, כשתורם ע"מ להניח** ואת התבואה באוצר עד שיגדלו, דכשיגדלו יעשרום הם - רש"י, לפי הרשב"א - זהו בין אם נתמנה ע"י אבי יתומים ובין אם ע"י ב"ד, ורק אם קיבל רשות מבי"ד להפריש מותר אפי' ע"מ להניח, ולפי הריטב"א על מסכת קידושין דף מ"א - אסור לו להרבות רק אם נתמנו ע"י ב"ד, אבל אם נתמנה ע"י האב יכול להפריש גם ע"מ להניח, והרמב"ם והשר"ע לא חילקו בזה כלל, **אבל מותר לאפוטרופוס לעשר את פירות היתומים כדי להאכילם לאלתר.** ולפי שיטת התוס' לעיל דף מ: ד"ה וכתב - זהו רק מכח הפקר ב"ד הפקר, שתיקנו חכמים להפקיר את התבואה וליתנו לאפוטרופוס, כדי שיוכל לתרום בשביל להאכילם, ולפי שיטת הרשב"א - זהו מדאורייתא שאפוטרופוס יכול לעשר אפי' בשביל להניח, וכן שותף עבור חבירו, והפסוק אסמכתא בעלמא, הר"י קורקוס, כותב: שהנפק"מ ביניהם הוא לענין בדיעבד, כשתרם להניח את תרומתו תרומה, ולפי שיטת המאירי - ברייתא זו הממעטת אפוטרופוס ושותפין אינה להלכה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מתרומות הל' י') נפסק: אריס שתרם ובא בעה"ב ועיכב, אם עד שלא תרם עיכב אין תרומתו תרומה, ואם משתרם עיכב תרומתו תרומה, והאפוטרופוסין תורמין מנכסי יתומים. ובפ"א מהלכות נחלות הל' ט', נפסק: האפוטרופוסין תורמים ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומין דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פירות מתוקנין, אלא ימכרו אותן טבל, והרוצה לתקן יתקן. ועיין ש"ך יור"ד סי' שלא ס"ק ס"ז, ובט"ז ס"ק כ"א, ובנקודת הכסף שם. ובפ"ד מתרומות הל' ח, נפסק: פירות השותפין חייבות בתרומה ומעשרות, שנא' "מעשרותיכם" אפי' של שנים, והשותפין אינן צריכין ליטול רשות זה מזה, אלא כל התורם מהן תרומתו תרומה, תרם אחד מהן ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחבירו תרם, אם היו ממזיין זה על זה, תרומת השני אינה תרומה, ואם לא היו ממזיין ותרם הראשון כשיעור - אין תרומת השני תרומה, לא תרם הראשון כשיעור, תרומת שניהן תרומה. ובהל' ב' שם נפסק: חמשה לא יתרמו ואם תרמו אין תרומתן תרומה, הדרש, והשוטה, והקטן, והעכו"ם שתרם את של ישראל ואפי' ברשותו, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים, אבל התורם משלו על של אחרים ה"ז תרומה, ותיקן פירותיהם, וטובת הנאה שלו שנתנה לכל כהן שירצה.

כא. האם היתומים אחר שהגדילו יכולים לחייב את האפוטרופוס לישבע "שלא גזלם" ממה שהכניס והוציא, מה ההלכה בזה, והאם אפוטרופוס שפסע בשמירת תפלי היתומים חייב בתשלומין, והאם ניתן לחייבו בשבועה "שלא פסע", ומדוע?
דף נב. נב:

תשובה :

א. אחר שהגדילו

לפי ת"ק - אם מינהו אבי יתומים יכולים להשביעו, דאי לאו דאית ליה הנאה ממנו לא היה מסכים להיות אפוטרופוס, ומשום שבועה לא ימנע מלהיות אפוטרופוס, אבל אם מינהו ב"ד לא ישבע, מפני תיקון העולם דאם נטיל עליו חיוב שבועה ימנעו מלהיות אפוטרופוס.

לפי אבא שאול - חילוף הדברים, דבמינהו ב"ד ישבע, דאין חשש שימנעו מלהיות אפוטרופוס, הואיל ויש קול שמינהו ב"ד ומחשיבים אותו לאדם נאמן, משא"כ כשמינהו אבי יתומים.

ולפי ראב"י - זה וזה ישבע.

לענין הלכה:

לפי רב הנן בר אמי אמר שמואל - הלכה כאבא שאול.

ולפי הבריייתא - הלכה כראב"י.

ור"ת בתוס' (ד"ה הלכה) פסק: כאבא שאול, אף שהבריייתא פסקה כראב"י שמשנתו קב ונקי, מ"מ אין למדים הלכה מתלמוד.

הלכה :

בשר"ע (ח"מ סי' רצ סעי' טז) נפסק: כשיגדילו היתומים נותן להם מומן מורישן ואינו צריך לעשות להם חשבונות מה שהכניס והוציא, אלא אומר להם "זה הנשאר", ונשבע בנקיטת חפץ שלא גזלם כלום, בד"א כשמינהו ב"ד, אבל אפוטרופוס שמינהו אבי היתומים וכן שאר המורישין. אין נשבע על טענת ספק, וי"א להאיל ואינו נשבע לריך ליתן חשבון כמינהו אבי יתומים (מלכני פרק הניזקין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בשם העיטור), והכי יש לנהוג (מהר"ם פאלדוואה סי' לח), ומחרימים חרס סתם על מי שלקח משל יתומים (ב"י בשם הרשב"א). ראונו שאומר "שיש לו בידו מעות של שמעון" ואומר "שליוחו לתת לבניו" אם רואה לתת לכל בניו בשווה אינן יכולין להקציעו, לזהו ליה אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים אבל אם רואה ליתן לקצתן ולא לכולן, א"כ לפי דבריו אינו אפוטרופוס עליהן, ויכולים להקציעו שלא עכב כלום לעלמא, ואם הם קטנים, ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ומקציעין אותו (מרדכי פ' הניזקין) ונע"ע בש"ך, במרדכי, ובנתיבות שם, אבל נשבע על טענת ודאי, וכן אם אבד שום דבר מנכסי היתומים נשבע שבועת השומרים, ואם יש לאפוטרופוס חלק בריח, אפי' מינהו אבי היתומים נשבע, אפי' על טענת ספק.

ב. אפוטרופוס שפשע

1. לענין תשלומין

לפי התוס' (ד"ה הלכה) בשם הר"ר היים - האפוטרופוס פטור מתשלומין אפי' ודאי פשע, דחיישינן שאם נחייבו ימנעו מלהיות אפוטרופוס.

ולפי הר"ר שלמה [בחור] ב"ר יוסף מוורדון - משלם בפשיעה, והתוס' בסוגין ור"י הסכימו עמו.

2. ולענין לחייבו שבועה על טענתו "שלא פשע"

להר"ר היים בהן - אין מקום לשבועה, שהרי פטור גם מתשלומין.

ואילו להולקים עליו, דהיינו: לפי הר"ר שלמה בר' יוסף ור"י - הדין תלוי במחלוקת התנאים הנ"ל דין א', באם יש את החשש של "מימנעי ולא עבדי", והר"י הביא שמבואר בירושלמי, שנידון חיוב שבועה בסוגיא דגיטין ונידון חיוב תשלומין לניזק אינו קשור זה בזה, וכתבו: דכל כמה שלא ידעין אם נאבד כלום - אין ראוי להשביעו על דבר זה בלא טענה, ומשמע שסוברים: שבדאי אבד - חייב להישבע שבועת השומרים "שלא פשע", ואך התוס' בב"ק כתבו מסבא: שלמ"ד שפטור משבועה ה"ה שפטור להישבע גם כשידוע שאבד, ובתוס' במסכת ב"מ דף מב: ד"ה נימא, הביאו רק את הדעה המחייבת את האפוטרופוס בפשיעה, וע"ע אמ"ה בב"ק חלק ב' עמ' תק, ובהערה 71, ובמש"כ שם פרק ד' תשובה טז.

3. ואם כששור היתומים הזיק - בתוס' (ד"ה הלכה ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שלפי ר' יוסי בר' חנינא - הניזק גובה מעליית האפוטרופוס, וחוזרין ונפרעין מיתומים אחר שיגדלו, וולפי רבי יוחנן בגמ' בב"ק שם - גובה מעליית היתומים, מחלוקתם עיין במש"כ על מסכת בב"ק פרק ד' תשובה טו, דין ג'. ולענין הלכה - עיין מש"כ בדין הקודם.

כב. אלו דברים רשאים האפוטרופוסין לעשות ליתומים מנכסי היתומים, ואלו לא, ומדוע?

תשובה:

א. האפוטרופוסים עושים ליתומים

כל דבר שיש לו קצבה, כלולב, ערבה, סוכה, וציצית, שופר, ס"ת, תפילין, ומזוזות, ואף מגילה (שחיובה מדרבנן), אבל דבר שאין לו קצבה - לא עושין, ולכן לא פוסקין צדקה, ואין פודין עליהן את השבויין, ולא תנחומי אבליים, ופירש"י (ד"ה צדקה): אין לה קצבה, דהא בכל שעתא קיימי עניים, נמצאו נכסיהם כלים.

הלכה:

ברמב"ם (פ"א מנחלות ה"י) נפסק: האפוטרופוסין עושין לקטנים, לולב, סוכה, וציצית, ושופר, ספר תורה, ותפילין, ומזוזות, ומגילה, כללו של דבר: כל מצות עשה שיש להם קצבה, בין שהוא מדברי תורה בין שהוא מדברי סופרים, עושין להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצוות אלא כדי לחנכן, אבל אין פוסקין עליהן צדקה ואפי' לפדיון שבויים מפני שמצוות אלו אין להם קצבה, ובשו"ע (ח"מ סי' רצ סעי' טו) הוסיף: מיהו אם פסק עליהם צדקה לאחשוביניהו כדי שיצא עליהם שם טוב והם אמודים לכך שפיר דמי, ומי שנשתטה או נתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי.

ב. האפוטרופוסין לענין לדון עבור היתומים

רשאים לדון בשביל לזכות, אבל לא לחוב ע"מ לזכות בנכסי יתומין, ופירש"י (ד"ה אלא): דהיינו שאם דנו ע"מ לזכות ונתחייבו אין היתומים נפסדין. [סוגיינתו סותרת את הסוגיא בקידושין דף מב, האמרת: שיכולים האפוטרופוסין לחוב ע"מ

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לזכות, ביישוב הסוגיות – עיין בתוס' בקידושין שם ד"ה אלא, ובריטב"א שכתבו: שבסוגייתנו מדובר בתביעה נגד היתומים, ולכן אסור לאפטרופוס לדון כלל, כי שמא לא יתבעום כשיגדלו, אבל בסוגיא בקידושין מדובר בתביעת היתומים נגד אחרים, שאז מותר לאפטרופוס לדון "שהרי גם לכשיגדלו יהיו צריכים לדון". וע"ע בריטב"א בסוגיין בשם הרמ"ה, ובמאירי על הגמ' בקידושין שם. הרמב"ם לא חילק בזה, עיין השגות הראב"ד, ובמ"מ, ובסמ"ע ס"ק לג.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רצ סעי' יב) נפסק: היה לאדם תביעה אצל היתומים, אין לאפטרופוס לטעון בשבילם לדון עמו, שמא יתחייב בדין, אבל אם ירד עמו לדין וטען בשבילם וזכה הדין קיים, והאפטרופוס נאמן אם ידוע שהמעות של יתומים, שהרי אינו נוגע בדבר, ולכן יוכל להעיד (מרדכי פרק איזהו נשך), אע"ג שאין בי"ד טוענים ליתומים מילתא דלא שכיחא, אע"ג דאבוהון הוי מלי למטען, מכל מקום אם טען אפטרופוס טענתיה טענה (הרא"ש ריש כלל פ"ו וז"י בשם הרשב"א), והא דאמרין טוענים ליורש, ה"מ בשמא אבל אם הוא טוען כרי אין לנין אלא על פי טענותיו, ולכן אין טוענין ליה עד שזומעים טענותיו תחלה (ב"י בשם הרשב"א, ורבינו ירוחם נ"א ח"ב).

ג. לענין למכור

1. אין האפטרופוסין רשאים למכור ברחוק ולגאול בקרוב ולהיפך, דילמא לא משתדפין.

2. ואין האפטרופוסין רשאים למכור שדות וליקח עבדים

לפי ת"ק - מותר להם למכור עבדים וליקח שדות, וכדי להאכיל את היתומים – עיין רמב"ם, וזהו על כל מה שנכתוב לקמן.

ולפי רשב"ג - אין רשאים אף למכור עבדים וליקח שדות, שמא לא משפיין, ופירש"י: דשמא יצא עליהם ערעור. אבל מותר למכור שדה בשביל לקנות שוורים, הואיל ושוור הוא עיקרו של שדה.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רצ סעי' יא) נפסק: יש לאפטרופוס למכור בהמה ועבדים שדות וכרמים להאכיל ליתומים, ומוכרים בהמה קודם לעבדים, ועבדים קודם לכתים, והכל לפי לאות האפטרופוס שהיא תועלת היתומים (פור). אבל אין מוכרין ומניחים המעות, ואין מוכרין שדות ליקח עבדים, ולא עבדים ליקח שדות, שמא לא יצליח, ויש מתירין למכור עבדים ולקנות שדות (טור בשם הרא"ש והרמ"ה), אבל מוכרים שדה ליקח שוורים לעבודה שדות אחרות, שהשורים הם עיקר כל נכסי שדות, ואינו ראוי למכור אפי' שדה רעה ורחוקה כדי לקנות בדמיה שדה טובה וקרובה, שמא לא ילית זה שקנה, אין אפטרופוס יכול להקנות מעות יתומים במעמד שלשה, אבל אם אחר מקנה ליתומים במעמד אפטרופוס קנו.

ד. אין האפטרופוסין רשאים להוציא את העבדים לחירות

רש"י (ד"ה להוציאן לחירות) מפרש: שזהו משום שאין גופן קנוי להם לשחררן.

לפי ת"ק - זהו אפי' שהעבדים באין לפדות עצמן בכסף, ופירש"י (שם): דהיינו שאחרים נתנו להם מעות ע"מ שאין ליתומים רשות בו, אבל מוכרן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות, [ומפני שבדרך מכירה יודעים כו"ע שמוכרין אותו בשוין, אבל בדרך שיחרור סוברים שהאפטרופוסין מזלזלין בנכסי יתומים והקדש – תוס' לעיל דף לח: ד"ה אין].

לפי רבי - אף העבד נותן דמי עצמו ויוצא, מפני שהוא כמוכרו לו, וכשיגדלו צריך לחשב עמהם, ופירש"י (ד"ה באחרונה): וישבע שלא נשאר בידו כלום.

ולפי רשב"ג - אינו צריך לחשב, ומרש"י יוצא: שרבי ורשב"ג חולקים במחלוקתם של אבא שאול ורבנן, וע"ע ברא"ש סי' ה', ובמאירי מש"כ בזה.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רצ סעי' יג) נפסק: אין האפטרופוסין רשאים להוציא עבדים לחירות אפילו לוקח מהעבד דמים שיצא לחירות, אבל מוכרים אותם לאחרים ולוקחים מהם הדמים ע"מ שיוציאוהו לחירות, ואתם האחרים הם שמשחררים אותם, וכל זה לא מייחי אלא בלא קשות בי"ד אבל אם נטל קשות מבי"ד, מותר לעשות כל מה שילכה (טור בשם הר"ן, ור"ן פ' הניזקין). ולענין שבועה – עיין מש"כ בתשובה כא דין א'

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ברמב"ם (פי"א מנחלות ה' ה'), ובשור"ע (ח"מ סי' רצ סעי' טז) נפסק: כשיגדילו היתומים נותן להם ממון מורישן, ואינו צריך לעשות להן חשבונות מה שהכניס והוציא, אלא אומר להן "זה הנשאר", ונשבע בנקיטת חפץ "שלא גזלן כלום", במה דברים אמורים כשמנוהר בית דין, אבל אפטרופוס שמנוהר אבי יתומים וכן שאר המורישן, אינו נשבע על טענת ספק, יש לאפטרופוס ללבוש ולהתכסות מנכסי יתומים כדי שיהיה מכובד ויהיו דבריו נשמעין, והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהן בהיות דבריו נשמעין.

ה) להוציא הוצאות

1. **רשאי האפטרופוס ללבוש בגדים נאים מנכסי היתומים לתועלתם כדי שיהיו דבריו נשמעים, והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהם בהיות דבריו נשמעים.** וכן נפסק ברמב"ם ובשור"ע.

2. **אפטרופוס** ועכ"פ כשמינהר האב – עיין בהלכה המובאת לקמן בסמוך, **המוציא הוצאות יותר מכדי שהוא אמוד בו - לא מסלקין ליה, דאימור מציאה מצא, ואם הוא גורם נזק לנכסיהם, ודאינו מפרנס הקרקעות כראוי להם וקוצץ האילנות - רש"י ד"ה והא.**

לפי רב הונא אמר רב - מסלקין ליה.

ולפי רבי רב שילא - לא מסלקין ליה.

הגמ' אימרת: דהלכתא שמסלקין ליה. [לפי הרמב"ן והר"ן – מחלוקת האמוראים כשמינהר האב, אבל מינהר בי"ד, יכולים לסלקו גם כשרואים שאוכל ושותה יותר ממה שאמוד לכך, וכן נפסק ברמב"ם ובשור"ע, אבל לפי הרשב"א – מחלוקתם גם באפטרופוס שמינהר בי"ד].

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רצ סעי' ה') נפסק: בי"ד שהעמידו אפטרופוס ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יותר מדבר שהיה אמוד כן, יש להם לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל ומסלקין אותו ומעמידים אחר, אבל אם מינהר אבי יתומים, אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא, אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים, מסלקין אותו ומשביעין אותו הואיל והוא מפסיד, ויש חולקין לאף כשמינהר בי"ד אין מסלקין אותו, אלא א"כ באו עדים שהוא מפסיד (טור בשם הרא"ש), אפטרופוס שמלוה מעות יתומים לאחריים שלא היו לו להלוה, בי"ד מוזיאין מיד הלווה ומחזירים ליתומים, דמאחר ויכולים לסלק האפטרופוס, כ"ש הלווה שצא מחמתו (תשובה מיימוני, סוף ספר משפטים).

כג. האם מותר למכור את נכסי היתומים, ואף בלא אכרזתא, ומדוע?

תשובה :

1. **"לכרגא למזוני ולקבורה" - מוכרין בלא אכרזתא.**

לפי רש"י (ד"ה בלא אכרזתא) - כרגא הכוונה של יתומים, דמשום רווח של היתומים, לא ממתנינים מלמכור פן יכעוס שוטר המלך, וכן מפני חסרון מזונות האלמנה, הבנות, היתומים, ולבזיון המת, ומשביע מרש"י, א. שלא מוכרים לשאר צרכי יתומים בלא הכרזה, ב. שלא מוכרים נכסי יתומים עבור מס האשה, ונע"ע במש"כ על מסכת כתובות פרק ט' תשובה כא].

ולפי תוס' (ד"ה ולקבורה) - כרגא הכוונה מס שהאשה חייבת למלך, ומוכרים את נכסי היתומים עבור מס האשה, ודבכלל מזוני הוא – תוס' בכתובות דף פ"ט. ד"ה לכרגא, דאילו עבור מס של היתומים, הדבר פשוט שמותר, כמו שמוכרים כל צרכי היתומים בלא הכרזה.

2. **לקבורה - מוכרין בלא אכרזתא, והיינו משום בזיון המת או היתומים, ומבואר בתוס' (ד"ה ולקבורה): דקמ"ל שאם לוו לצורך קבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין, וכתוס' בב"מ דף קח: ד"ה ומזבנין, כתבו: דא"ל דה"א שממשכנין מחפצי יתומין עד שמכריון קמ"ל.**

הלכה :

בשור"ע (אה"ע סי' ע', סעי' ה') נפסק: וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים, ואינה צריכה הכרזה, ולא שבועה, עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שריא צריכה להם. ובסי' צג סעי' כה, נפסק: אלמנה שבאה לבי"ד לתבוע מזונות, מוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות, וכן יש לה למכור למזונות שלא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בבי"ד מומחזין אלא בג' אנשים נאמנים בלא הכרזה, וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים, ויש חולקין בזו. ובסי' קג סעי' ג', נפסק: איזהו העת שאינם צריכים הכרזה, בעת שימכרו קרקע לקבורה או למזון האשה והבנות או ליתן מנת המלך אינם צריכים הכרזה, לפי שהדבר נחוץ, וכן אם לוו לצורך דברים אלו, כשמוכרים לפרועם אינם צריכים הכרזה. ובסי' קיב סעי' ו', נפסק: פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה, ומוכרין למזון הבנות וכסות בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה, אלא שהאשה פוסקין לה לפי קבורה וכבוד בעלה, ולבת פוסקין דבר המספיק לה בלבד, ואין הבנות נשבעות.

כד. האם נשים, עבדים, וקטנים יכולים להיות אפוטרופוס, ומדוע? דף נב.

תשובה:

אין עושין אותם לאפוטרופוס, אבל הרשות ביד אבי היתומים למנותן, ופירש"י (בד"ה נשים): שזהו מפני שנשים אין דרכן לצאת ולבוא ולטרוח, [לפי המאירי - מינוי האב מועיל רק למנות נשים ועבדים אבל לא קטנים, ולפי הרמב"ם והשו"ע - יכול למנות גם קטנים].

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' רצ סעי' ב') נפסק: אבל אין בי"ד ממנים אפוטרופוס, לא אשה, לא עבד, ולא קטן, ולא עם הארץ שהוא בחזקת חשוד על העבירות, אלא בודקין אדם נאמן, ואיש חזיל, ויודע להפך בזכות היתומים, וטוען טענתם, ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם, ומעמידים אותו על הקטנים, בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב לא ירד לקרקעות כמו שנתבאר בסי' רפה, ויכולין ני"ד למנות קרוב שלהם לאפוטרופוס אם לאו לכך (כ"י בשם הרשב"א). ובסעי' א' נפסק: וכן אם מינה המוריש אפוטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד הרשות בידו.

כה. מה הדין ביתומים או אפוטרופוס, ומדוע? א) כשהם מכרו מטלטלין לאחרים בקנין משיכה והמטלטלין התייקרו או הוזלו, האם יכולים לחזור בהם. ב) כשהם קנו בקנין משיכה. ג) כשהם קנו בקנין כסף. ד) כשהם מכרו בקנין כסף. דף נב. נב:

תשובה:

א. יתומים או אפוטרופוס שמכרו מטלטלין לאחרים בקנין משיכה

1. אם לפני שקיבלו את הדמים המטלטלין התייקרו - היתומים יכולים לחזור בהם, מדרב חנילאי בר אידי אמר שמואל הסובר, שנכסי יתומים הרי הם כהקדש, ולא מיקני אלא בכסף, ומבואר בתוס' (ד"ה דאתו): שאם נשרפו החיטים - הלוקחין לא יכולים לומר "נשרפו חיטכם בעלייה", הואיל והלוקחין נעשים שומרי שכר עליהם, [ענין מהרש"א ומהר"ם שי"ף מה שהעירו בזה], כיון שיכולים לאוכלם ולעשות בהם כל חפצם.

2. ואם באופן שהמטלטלין הוזלו - הקונים לא יכולים לחזור בהם, מפני שאמרינן "לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש", דלפיו כח עשאוהו כהקדש ולא להרעת כח.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' קצט סעי' ד') נפסק: יתומים או אפוטרופוס שלהם, שמכרו מטלטלים ומשכסם הלוקח ועדיין לא נתן המעות ונתייקרו, חוזרים בהם כדין התורה, שאין משיכה קונה אלא מעות, ומ"מ הלוקח הוי שומר שכל על המקח (מרכי פק הניזקין, וכ"י בשם תוס'), ובזו בלבד חלוק דין היתומים מדין שאר בני אדם, אבל בשאר המקחות, דין היתומים שוה לשל כל אדם לענין זה, ולוקח יתומים, אבל הקדש ולקחה קונה במעות, ולכן אם נתן אחר דמים להקדש על המקח ונתייקר, אין ההקדש יכול לחזור בו (מרכי פק הניזקין, ור"ן פ"ק לקיטושין).

ב. יתומים או אפוטרופוס שקנו מטלטלין מאחרים בקנין משיכה

1. אם לפני שנתנו מעות המטלטלין התייקרו - המוכרים לא יכולים לחזור בהם, דאמרינן "לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש".

2. ואם המטלטלין הוזלו - מסקנת הגמ' שהיתומים לא יכולים לחזור בהם, דאם יוכלו לחזור, יש לחשוש לפעמים שיצטרכו למטלטלין ולא ימכרו להם עד שיביאו מעות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. יתומים או אפטרופוס שקנו מטלטלין בקנין כסף

1. **אם לפני שמשכום הוזלו המטלטלין** - היתומים יכולים לחזור בהם, דאמרינן "לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש".

2. **ואם המטלטלין התייקרו** - מסקנת הגמ' שהמוכרים יכולים לחזור בהם, דאם לא יוכלו לחזור, יש לחשוש שהמוכרים יאמרו להם "נשרפו חיתכם בעלייה".

ד. יתומים שמכרו מטלטלין לאחרים בקנין כסף

1. **אם המטלטלין התייקרו לפני שהקונים משכו את המטלטלין** - היתומים יכולים לחזור בהם, דאמרינן "לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש".

2. **אם המטלטלין הוזלו** - מסקנת הגמ' שהמוכרים יכולים לחזור בהם, דאם לא יוכלו לחזור, יש לחשוש לפעמים שהיתומים יהיו צריכים מעות ולא יהיה מי שיתן להם מעות לפני שהיתומים יביאו להם את המטלטלין.

כו. **המטמא, והמדמע, את פירותיו של חבירו או המנסך את יינו של חבירו, בשוגג או במזיד, האם חייב בתשלומין, ומדוע?** דף נב-נג:

תשובה:

א. **המטמא, המדמע, והמנסך ע"י שעירב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה**

לפי רבי יהודה (דף נג:) וסתמא רבשנתינו - בשוגג פטור במזיד חייב, חזקיה מפרש: דדבר תורה אחד שוגג אחד מזיד חייב, דס"ל היזק שאינו ניכר (לרבי יהודה) שמיה היזק, וחייב בשוגג כמזיד, שנאמר "פצע תחת פצע", ומה טעם אמרו בשוגג פטור, כדי שיודיעו, אבל במזיד לא פטרוהו, שהרי מתכוין להזיק ולצער, ולכן ודאי שיודיעו, וס"ל לחזקיה שלכו"ע באיסור דרבנן לא קונסים שוגג אטו מזיד, ור' יוחנן פירש: שמדאורייתא אחד שוגג ואחד מזיד פטור, מפני שהיזק שאינו ניכר (לכו"ע) לא שמיה היזק, ומה טעם אמרו במזיד חייב, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ואומר "פטור אני", ובדרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד, אבל בדאורייתא דחמירא [לדוגמא: מבשל בשבת - עיין לקמן תשובה ל' דין א'] קונסים, חוץ ממנסך שלא קנסו, דמשום חומרא דע"ז מיבדל בדילי מיניה, [מטמא דנחשב לאיסור דרבנן, היינו דק בתרומה דרבנן, או כשנטמא חולין - מהר"ם שי"ף].

ולפי ר' פי - אחד שוגג ואחד מזיד חייב, לר' יוחנן (הנ"ל): גם ר"מ ס"ל היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק, אך ס"ל שבדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד, ולא בדבר שאיסורו מן התורה, חוץ ממנסך שקנסו, משום חומרא דע"ז, ולחזקיה הנ"ל, צ"ל: שס"ל שחכמים לא תיקנו לפוטרו בשוגג.

הלכה:

בשור"ע (ח"מ סי' שפה סעיף א') נפסק: המזיק את חבירו היזק שאינו ניכר. כגון שעירה יין נסך ביינו. מן התורה הוא פטור. אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מדיפה שבכסיו כדין כל המזיקים, לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם, אין קונסין בנו אחריו לשלם, וכן אם היה שוגג או אנוס. פטור שלא קנסו אלא מזיד. [במאירי מובא דעה שאין דנים בבבל על היזק שאינו ניכר, כבכל הקנסות, ושיש חולקין ומחייבים, כדי שיהירו ולא ייקר, ומהשור"ע משמע כדעה זו].

ב. **המנסך ממש, דהיינו ע"י ששיכשך בידו לתוך יין חבירו לשם ע"ז וכך היתה עבודתו**

לפי רב - הדין בדיוק כמו דין א', ולא אמרינן קלב"ם, הואיל ומשעת הגבהה ע"מ לגוזלו הוא דקנה, מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך.

ולפי שביא"ל - במנסך ממש פטור מתשלומין לכו"ע, הואיל ויש לו קלב"ם, שהרי המנסך חייב סקילה. ובביאור מחלוקתם - עיין תשובה הבאה דין ג'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הל' ו'), ובשו"ע (שם סעי' ב') נפסק: המנסך יין חבירו לעכו"ם, לא נאסר, שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, ואם היה לו בו שותפות או שהיה מומר, שהרי הוא כעכו"ם או שהתרו בו וקבל ההתראה, שהרי הוא מומר, ה"ז אוסר ריין, וחייב לשלם אע"פ שמתחייב בנפשו, מפני שמשעה שהגביר נתחייב לשלם, ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך.

כז. האם יש קלב"מ, ומדוע: א) בזרק חץ כשנת וקרע שיראין בהליכתו. ב) כמעביר חץ. ג) במנסך ממש. ד) כגנב ומכר כשנת לענין תשלומי ד' וה', באופן שאמר לו "זרוק גניבותיך לחצרי ולא תיקני לך גניבותיך עד שתנוח", או כשלא אמר לו "לא תיקני וכו'?"

תשובה :

א. הזורק חץ וקרע שיראין בהליכתו,

בתוס' (ד"ה מנסך, ע"פ הגמ' בכתובות) מבואר: שלפי רבי אבין - פטור, דנחשב שחיובי המיתה והתשלומין באין כאחד, ללשון א' בגמ' בכתובות: מפני שעקירה צורך הנחה הוא, וללשון ב' בגמ' שם: מפני שאינו יכול להחזיר את החץ, ומסתפקים התוס': אם רבי ירמיה חולק על רבי אבין וסובר שחייב, דלא אמרינן "עקירה צורך הנחה הוא", ולכן אין קלב"מ הואיל ולא באין כאחת.

ב. כמעביר חץ

התוס' (שם) מביאים את הגמ' (בכתובות) האומרת: שזהו הנפק"מ בין שתי הלשונות אליבא דרבי אבין, וכתבו: שאם נאמר שרבי ירמיה חולק על רבי אבין אז לפי רבי ירמיה - בכל מקרה יהיה חייב.

ג. במנסך ממש

הדין תלוי במחלוקת רב ושמואל, כנ"ל בתשובה קודמת דין ב', בביאור מחלוקתם כתבו התוס' (שם) ג' אפשרויות.

לפי פירושם הראשון - רב ושמואל נחלקו במחלוקת שתי הלשונות שבגמ' בכתובות, דשמואל סובר כלשון א' אליבא דרבי אבין, שא"א להנחה בלא עקירה וה"ה בניסוך פטור מתשלומין, דאמרינן "א"א לניסוך בלא הגבהה", ויש קלב"מ, ורב סובר כלשון שני, שרק אם לא מצי אהדורי יש קלב"ם, ובמנסך שמצי לאהדורי אין קלב"ם, ולפי"ז רב ושמואל סוברים כרבי אבין, ואין הכרח לומר שרבי ירמיה חולק על רבי אבין.

לפי פירושם השני (וכן שיטת ר"ת בכתובות דף לא. תוד"ה שעקירה) - אפשר שרבי ירמיה חולק על רבי אבין, וסובר שאין קלב"מ, הואיל ולא אמרינן "עקירה צורך הנחה הוא" ואינו מחלק אם מצי לאהדורי או לאו, וממילא לא אומרים "שהגבהה צורך ניסוך הוא", ולכן: בשעת ההגבהה קונה, וחייב מיתה יש רק בשעת הניסוך, ולא קודם לכן, ורב כרבי ירמיה, ושמואל כרבי אבין.

ולפי פירושם השלישי - גם שמואל יכול לסבור כרבי ירמיה, ובכל זאת המנסך פטור, דס"ל, שאם בשעת ניסוך פטור מתשלומין, מפני שאמרינן קלב"ם, ה"ה שפטור משעת ההגבהה, דמכיון שאין לחייבו על הניסוך, הו"ל כמו שנסכו אחר, שיכול הגזלן לומר לנגזל "הרי שלך לפניך" כדין תרומה ונטמאת.

ד. גנב ומכר בשבת

1. אם באופן שאמר לו "זרוק גניבותיך לחצרי ולא תיקני לך גניבותיך עד שתנוח" - בתוס' (שם) ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שבזה לכו"ע אמרינן קלב"מ, ואינו חייב בד' וה', הואיל ואיסור שבת והמכירה באים כאחד.

2. אם בסתמא, דהיינו שלא אמר "ולא תיקני גניבותיך עד שתנוח" - התוס' (שם) מביאים את הגמ' (בב"ק) שאומרת: שזה תלוי במחלוקת ר"ע ורבנן, אם אמרינן "קלוטה כמי שהונחה דמי", וכתבו: שלפי רבי אבין - גם באופן זה שלא אמר לו "ולא תיקני וכו'" פטור מתשלומין, דעקירה צורך הנחה הוא, אף אם נאמר "קלוטה לא כמי שהונחה דמי", ושצ"ל שהגמ' במרובה שאומרת שיש חילוק בין ר"ע לרבנן, סוברת: שרבי ירמיה חולק על רבי אבין, וס"ל שלא אמרינן "עקירה צורך הנחה הוא", ולכן הדין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תלוי במחלוקת שבין רבנן לר"ע.

כח. המזיק את חבירו במזיד או בשוגג, באופנים דלהלן, האם מדאורייתא חייב לשלם, והאם מדרבנן קונסים שוגג אטו מזיד, ומדוע? א) במטמא, מדמע, ומנסך. ב) בכהנים שפיגלו. ג) בדרן את הדין טימא את הטהור. ד) כשהכניס פרת חטאת לרבקה כדי שתינק ותידוש, או שהעלה עליה זכר. ה) בעושה מלאכה בגופן של מי חטאת או של פרת חטאת. ו) בעושה מלאכה במי חטאת ע"י ששקל כנגדן משקלות. ז) כלורס און פרתו קל חבירו. ח) כגזל את כהמת חבירו והכחיקה זידיו או כשהכחיקה ממילא. ט) כגזל מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח. י) כשור פנגח והרג בפשיעת פומר.

תשובה:

א. דין המטמא, מדמע, ומנסך

הדין תלוי במחלוקת ר"מ ורבי יהודה, [כ"ל תשובה כו. עיי"ש].

ב. הכהנים שפיגלו במקדש

לכו"ע מזידים חייבים ושוגגין פטורים.

למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק, מה ששוגגין פטורים זה רק משום תיקון העולם, כדי שיודיעו, ומבואר בתוס' (דף נג: ד"ה בדאורייתא): שגם רבי יהודה מודה בזה ששוגגין פטורים, כדי שלא ימנעו מלעבוד בביהמ"ק.

ואילו למ"ד לאו שמיה היזק - מדאורייתא פטורים לגמרי, ומה שחייבים זה מפני תיקון העולם, ולפי שיטת תוס' סוף פרק המפקיד - פיגול היינו רק בדיבור, ועין במהר"ם ש"ף בסוגיין דף נג. על רש"י ד"ה ותדוש, שלכן מוידין חייבין ולא הוי גרמא.

ג. דין את הדין טימא את הטהור

1. אם ע"י שאגע בהו שרץ בידיו - בתוס' (ד"ה שלא, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שלכו"ע חייב אפי' בשוגג, משום דהוי כמו מזיד, דפשע "דמה היה לו לטמאותה כדי להחזיק דבריו והוי כמו מזיד".

2. ואם כשלא אגע בהו שרץ - בתוס' (שם) מבואר: דתלוי במחלוקת ר"מ ורבנן, דלר"מ הסובר דנין דינא דגרמי, וסובר שקונסים שוגג אטו מזיד, ה"ה באופן זה חייב ואפי' בשוגג, ועיי' במש"כ בזה על מסכת ב"ק פרק ט' תשובה לו, דלרבנן הסוברים שאין דנין - פטור.

ד. העושה מלאכה בפרת חטאת

1. אם ע"י שהכניסה לרבקה כדי שתינק ותדוש - לכו"ע פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ופירש"י: דפסולה רק מחמת מחשבתו שנתכוין אף שתדוש, וגרמא בנזקין פטור. וע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק ב' תשובה כח דינים א' ב'.

2. ואם מחמת שהעלה עליה זכר - בתוס' (ד"ה העושה) מבואר: שפסולה, ודינה ככל היזק שאינו ניכר, ואף שנעשה ע"י חבירו וודאי לא ניחא ליה לבעלים פסולה, כיון שניחא ליה לאותו שעושה, דמיתרבי נמי מ"עובד" דומיא ד"עבד", ואך לפי תירוץ א' בתוס' בב"מ דף נ. ד"ה אף - הפרה אינה פסולה אא"כ יהיה לו שותפות בה, וע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק ב' תשובה כח, דין ג'.

ה. העושה מלאכה בגופן של מי חטאת, [שהכניס חתיכת בשר לתוך המים - רש"י, וע"ע ברבינו קרקש] ובשל פרת חטאת

לפי מ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק - חייב לשלם אפי' בדיני אדם, בין אם היה שוגג בין היה מזיד.

ולמ"ד לא שמיה היזק - הוי גרמא בלבד, שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וע"ע במש"כ לעיל סוף דין ד'. שיטת תוס' בב"ק דף נ. ד"ה העושה שמלאכה פוסלת רק לפני קידוש, והמאירי חולק עליהם, ע"ע לקמן דף פ: בתוד"ה כל העופות, שכתב: שנראה שהיסח הדעת פוסל גם אחר קידוש.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מחובל ומזיק הל' ד') נפסק: וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת, במזיד חייב לשלם, ובשוגג פטור. והראב"ד בהשגותיו, הקשה: דהרי קיי"ל היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, וא"כ פטור אפי' בכה"ג שעשה מעשה בגוף המי חטאת ופרת חטאת, (עיי"ש במאירי, ובמ"מ).

ו. העושה מלאכה במי חטאת לא בגופן

1. **כגון ששקל כנגדן משקלות**, (וששקל דבר במאזניים, ובכף השניה הניח את המים – רש"י וע"נ ברמב"ן וברשב"א בשם הר"ח), **ולא הסיח דעתו מהם - לכו"ע אינו חייב בתשלומין, שהרי המים עדיין כשרים למי חטאת**, (נדברי רש"י בב"ק דף נז. ד"ה פטור, שכתב שלמ"ד שמיה היזק חייב צ"ע מסוגייתנו – מהר"ם שי"ף בסוגיין, וברע"א שם).

2. **ואם כשהסיח דעתו מהם - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.**

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מפרה אדומה הל' ה') נפסק: מי חטאת ששקלן במשקל, אם הסיח דעתו פטולין, ואם לאו כשרין, שאין זו משמרת, ובראב"ד בהשגותיו, הקשה: אין הסוגיא הולכת במסכת גיטין על דרך פירושו. (עיי"ן כס"מ, במאירי על מסכת ב"ק דף נז. ובאר שמוח מש"כ בזה).

ז. הצורם אוזן פרתו של חבירו

בתוס' (ד"ה בדיני, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שפטור, משום שכל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי, ולכן חייב רק בדיני שמים, וכתבו על זה התוס': דטעם זה מחשיבו רק שנקרא היזק שאינו ניכר, וא"כ למ"ד שמיה היזק חייב אפי' בדיני אדם, (וכ"כ התוס' במסכת ב"ק דף צח. ד"ה הא קמ"ל, בתירוצם הראשון, אך לפי תירוצם השני – זהו רק לפי רבה, אבל רבא סובר ש"צורם אוזן" נקרא היזק ניכר ולכו"ע חייב אפי' בדיני אדם, עיי"ן מש"כ על מסכת ב"ק פרק ט' תשובה כו דין א').

ח. גזל בהמת חבירו והכחישה

בתוס' (דף נג: ד"ה גזלן, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: דאם הכחישה באבנים או במלאכה - חייב אפי' בדיני אדם, ואם בהכחשה דממילא או פירות שהרקיבו מקצתן ועדיין הם בעין - פטור מדיני אדם, דיכול לומר לו "הרי שלך לפניך".

הלכה :

בשור"ע (חור"מ סי' ס"ג סעי' א') נפסק: גזל בהמה והזקינה או כחשה כחש שאינו יכול לחזור, כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או גזל מטבע ונסדק או פסלו המלך, וי"א דמטבע אפי' פסלה המלך, אומר לו "הרי שלך לפניך" (טור ס"א בשם הרא"ש), או שגזל פירות והרקיבו כולם או שגזל יין והחמיץ, ה"ז כמו שגזל כלי ושכרו ומשלים כשעת הגזילה, אבל אם גזל בהמות וכחש כחש שאפשר לחזור או שגזל עבדים והזקינה או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי הוא יולא במדינה אחרת או שגזל פירות והרקיבו מקצתם או תרומה ונטמאת או שגזל חמץ ועכר עליו הפסח או כהמה ונעבדה בה עבירה או נפסלה מליקרב או שהיתה יולאת ליסקל, אומר לו "הרי שלך לפניך" ומחזיר אותה בעלמה.

ט. גזל מטבע ונפסל, תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח

למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק - אומר לו "הרי שלך לפניך".

ולמ"ד שמיה היזק - חייב לשלם לו את כל מה שחיסרו, ואיתותב דעה זו שהיא דעת חזקיה, ממשנה מפורשת האומרת שיכול לומר לו "הרי שלך לפניך", אך התוס' (ד"ה תיובתא) כתבו: שזה לא תיובתא ממש על חזקיה, כי הגמ' בהמשך מביאה ברייתא שחזקיה מפרשה, שהתנאים שבה חולקים אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק, (והרינו הברייתא של מטמא, מדמע, מנסך, שלר"מ חייב בין שוגג בין מזיד, ורבי יהודה מחייב רק במזיד – כנ"ל דין א'). לענין הלכה – עיי"ן בדין הקודם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

י. שור שנגח והרג בפשיעת השומר, והשומר מסרו לבי"ד

בתוס' (ד"ה גזלן, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר:

1. **אם כשהשומר מסרו לבי"ד, הדין הוא:** שלפי רבנן - חייב לשלם, ואינו יכול לומר "הרי שלך לפניך", דס"ל: אין גומרין דינו של שור שלא בפניו, ושלפי רבי יעקב - פטור, דיכול לומר "הרי שלך לפניך", דס"ל גומרין דינו של שור שלא בפניו.

2. **ואם כשבי"ד תפסוהו מאליהם**

לשיטת רש"י המובא בתוס' - לכו"ע השומר פטור, מפני שלא הזיקו בידים.

אך התוס' סוברים - שגם במקרה זה חולקים רבי יעקב ורבנן, דרבנן מחייבים מפני שהדין שאין גומרין דינו של שור שלא בפניו מחשיבו ל"היזק ניכר", ורבי יעקב סובר שהדין שגומרין דינו שלא בפניו מחשיבו להיזק שאינו ניכר. [ע"ע במש"כ בזה על מסכת ב"ק פרק ד' תשובה מג].

כט. המבשל בשבת, האם האוכל מותר באכילה [ונכנסה], ומדוע?

דף נג:

תשובה:

א. בשונג

לפי ר"מ - יאכל בו ביום, ומבואר ברש"י ובתוס': אפי' הוא עצמו, דלא קנסינן שוגג אטו מזיד.

לפי רבי יהודה - יאכל במוצ"ש, ומבואר ברש"י ובתוס': אפי' עצמו, אבל בו ביום אסור, דקנסינן שוגג אטו מזיד, עוד מבואר ברש"י: שבמוצ"ש צריכים להמתין בכדי שיעשו.

ולפי רבי יוחנן הסנדלר - יאכל במוצ"ש לאחרים ולא לא.

ב. במזיד

לפי ר"מ - לא יאכל אפי' בו ביום, ומבואר בתוס': לא לו ולא לאחרים, וכן משמע מרש"י בכתובות דף לד., והוסיפו: שבמוצ"ש - יאכל, וכתב רש"י (ד"ה למוצאי שבת): שזהו רק אחר בכדי שיעשו, וולפי רש"י בכתובות דף לד. ד"ה במזיד - לו עצמו אסור עולמית.

לפי רבי יהודה - לא יאכל עולמית, ומבואר בתוס' שבמוצ"ש מותר לאחרים.

ולפי רבי יוחנן הסנדלר - לא יאכל עולמית לא לו לא לאחרים.

בתוס' (ד"ה במזיד) מבואר: דכללא דמילתא - מזיד דר"מ שוגג דר"י, [לרש"י בכתובות הנ"ל - אין כלל זה], מזיד דרבי יהודה שוגג דרבי יוחנן הסנדלר, [הגמ' בב"ק ובכתובות אומרת: שהטעם של רבי יוחנן הסנדלר הוא, שנאמר "ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם", מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה, אבל מותר בהנאה, דכתיב "לכם", ודוקא במזיד שנאמר "מחלליה מות יומת", אבל בשוגג מותר באכילה, במוצ"ש לאחרים ולא לו].

ל. **העבירות שנזכיר בהמשך, האם איסורן מדאורייתא או מדרבנן, מה הדין כשעשאו במזיד, והאם קנסינן שוגג אטו מזיד, ומדוע? (א) המבשל בשבת. (ב) הנוטע בשבת. (ג) הנוטע בשביעית. (ד) האוכל תרומה טמאה או טהורה ורוצה לשלם חולין טמאין, וכמה משלם. (ה) דם שנטמא וזרקו בשוגג או במזיד או שקטומא"ה היתה כשוגג או כמזיד האם הורצה. (ו) המעשר בשבת. (ז) המטביל כלים בשבת.**

דף נג: נד.

תשובה:

א. המבשל בשבת במזיד

חייב סקילה.

לפי ר"מ הנ"ל בתשובה הקודמת - לא קנסינן שוגג אטו מזיד, רבי יוחנן מפרש: דבדאורייתא דלא שכיח

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שיעברו על זה לא קניס, אבל קונסים באיסור בדרבנן [לדוגמא: מנסך - עיין לעיל תשובה כו דין א'] דשכיחי שיעברו על זה, ולחזקיה י"ל, דלא קונסין בין בדאורייתא ובין בדרבנן.

ולפי רבי יהודה הנ"ל - קונסים שוגג אטו מזיד, דבאיסור דאורייתא דחמיר קנסינן, כדי להרחיקו מעבירה, אבל בדרבנן [לדוגמא: מנסך] דקיל לא קנסינן. [ולחזקיה י"ל, דקונסין בין בדאורייתא ובין בדרבנן].

הלכה :

בשור"ע (סי' שיח סעי' א') נפסק: המבשל בשבת או שפסק אחד משאר מלאכות (טור), במזיד אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצש"ק מיד, ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד. ואם עשה מלאכה שאסורה מדרבנן - עיין במ"ב ובביה"ל שם.

ב. הנומץ בשבת

1. **אסבמזיד - חייב סקילה, וחייבים לעוקרו.**

2. **ואם בשוגג - הדין בדיוק כמו המבשל בשבת, שלר"מ לא קונסים שוגג אטו מזיד, ורק במזיד יעקר, ולרבי יהודה קונסים.** [הרמב"ם והשור"ע לא הזכירו דין זה - אך עיין בהרמב"ם פ"ו משבת הל' כג, מה שפסק בענין "מבשל", והדין שווה גם לענין נטעו].

ג. הנומץ בשביעית

איסורו מן התורה, ובמזיד יעקר.

לפי ר"מ - יעקר אפי' נטעו בשוגג. למסקנת הגמ', זהו לא מפני שר"מ קונס שוגג אטו מזיד, שהרי ר"מ בדאורייתא דחמיר לא קניס, אלא הטעם הוא: מפני שישראל מונים לשביעית ולא לשבתות, ולכן גזרו לעוקרו, כדי שלא יבוא להתיר ליטע בשביעית, וכן מפני שנחשדו בני ישראל על השביעית ולא על השבת.

ולפי רבי יהודה - לא קונסים שוגג אטו מזיד, דבמקום שגר רבי יהודה חמור להם לעבור על השביעית.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א משמיטה ויובל ה"ב) נפסק: הנומץ בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקרו. משום שישראל חשודים על השביעית, אם תאמר "בשוגג יקיים", יאמר המזיד "שוגג הייתי". [הטעם שהרמב"ם פסק כ"מ - עיין ריטב"א ומאירי].

ד. אבל תרומה

1. **אם התרומה טמאה - משלם חולין כל דהו אפי' טמאים, שהרי באכילתו תרומה שאסורה באכילה, הפסיד לכהן רק את שוויה להסקה.**

2. **אם כשאכל תרומה טהורה - משלם חולין טהורים, ופירש"י (ד"ה משלם חולין, וד"ה תשלומיו):** שהאוכלה בשוגג בין טמאה בין טהורה, משלם דוקא תבואה והן נעשין תרומה, שנאמר "ונתן לכהן את הקודש", על ידי נתינתו נעשה קודש, ואינו יכול לשלם מעות, אבל האוכלה מזיד משלם מעות.

3. **אם אכל בשוגג תרומה טהורה ושילם חולין טמאין באופן שידע שהן טמאין -** לכו"ע מדאורייתא תשלומיו תשלומין, וקנסוהו רבנן שיחזור וישלם חולין טהורין, הואיל וכוונתו היא להפסיד כהן.

לשיטת רש"י (דף נד. ד"ה בשוגג): תשלומיו תשלומין מדאורייתא אף כששילם אותה כמות תבואה שאכל, מפני שסוברים "לפי מדה משלם".

ולתוס' (ד"ה אכל): אף מדאורייתא לא הוו תשלומין, אלא רק אם משלם כמות תבואה שהיה שוויה להסקה כדמי תרומה טהורה שאכל, וכמו הדין של הגוזל תרומה באופן שבשעת הגזילה שווה ד' ובשעת אכילה שווה זוז, שמבואר במס' פסחים שאפי' את"ל לחומרא "לפי מדה משלם", בזה משלם כשעת הגזילה, דלא גרע מגזלן, ומ"מ קנסוהו, מפני שמשלם דבר שקשה למוכרו, תמורת מה שאכל אוכל שקל למוכרו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. ואם באופן שלא ידע שהן טמאין

לפי הכמים - כדין מזיד, הואיל וקנסו שוגג אטו מזיד, ובאם "זכמים" היינו רבי יהודה, וא"כ יקשה מדברי רבי יהודה במטמא ומדמע - עיין רש"ש.

ולפי ר"מ - אינו חוזר ומשלם חולין טהורין, דלא קונסים שוגג אטו מזיד, לחזקיה (הנ"ל דין א'): הטעם הוא פשוט: שהרי ס"ל שבכל מקום ר"מ לא קונס שוגג אטו מזיד, ולרבי יוחנן (דסובר שבאיסורא דרבנן ר"מ ס"ל שקונסים): כאן שכוונתו לטובה, שרוצה לשלם לא נקנס אותו על שגגתו.

הלכה :

ברמב"ם (פי' מהל' תרומות ה"כ) נפסק: אכל תרומה טמאה, משלם חולין בין טמאים בין טהורין. אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין. ואם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומים ויחזור וישלם מן הטהורין.

ה. דם שנמא וזרקוהו

1. **אם כשזרקוהו במזיד**, - מדרבנן לא הורצה, דקנסא הוא לאסור באכילה, אבל בעלים נתכפרו, דמדאורייתא זורק לכתחילה דהציץ מרצה.

2. **ואם כשזרקוהו בשוגג** - הורצה, דהציץ מרצה, והבשר מותר באכילה, וזהו אף לר"מ, לחזקיה: מפני שס"ל שבכל מקום שיטת ר"מ שלא קונסים שוגג אטו מזיד, ולרבי יוחנן: זהו אף ששיטת ר"מ שקונסים בדבר שאיסורו מדרבנן, מ"מ הכא שאני, מפני שהזורק מיתכוין לכפרה לכן לא קונסין אותו בשוגג.

ברש"י (ד"ה במזיד לא) ובתוס' (ד"ה דם) מבואר: שסוגייתנו האומרת שזרקו בשוגג הורצה ובמזיד לא, ושאיסור הזריקה הוא רק מדרבנן, קאי רק לפי רבינא (בגמ' בפסחים), דסובר כן, בין אם טומאתו במזיד ובין אם בשוגג, אבל רב שילא חולק עליו וסובר (שם): שזריקה אפי' במזיד הורצה, והציץ מרצה רק אם טומאתו היתה בשוגג, ואיסור הטומאה הוא מדאורייתא.

ו. המעשר בשבת

בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, האיסור הוא רק מדרבנן, דמיחזי כמתקן, וזהו אפי' לפי רבי יוחנן הסובר שלפי ר"מ באיסורא דרבנן קונסין שוגג אטו מזיד, משום שכאן שהמעשר בשוגג, מיתכוין לטובה, לא קונסים שוגג אטו מזיד.

ז. המטביל כלים בשבת

אם הטביל בשוגג ישתמש בהן במזיד לא ישתמש בהן, האיסור רק מדרבנן, מפני שנראה שמתקן כלי, וגם באופן זה כמו בדין ו' שלכו"ע לא קונסים בשוגג, מפני שמתכוין לטובה.

הלכה :

ברמב"ם (פכ"ג משבת הל"ח) נפסק: אסור להטביל כלים טמאין בשבת, מפני שהוא כמתקן כלי, אבל אדם טמא מותר לטבול, מפני שנראה כמיקור, ואין מזין עליו בשבת, המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת, ומותר להטביל את המים הטמאים בשבת, כיצד יעשה, נותנו בכלי שאינו מקבל טומאה, כגון כלי אבנים, ומטביל הכלים במקוה עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו.

לא. אגוזים חשובים שנפלו לתוך היתר, בשוגג או במזיד, ואח"כ נתפצעו או שנתפצעו ואח"כ נפלו, האם מתבטלים ואף מדרבנן, ומה דינה של נטיעה של ערלה או של כלאי הכרם שנתערבה בנטיעות אחרות, ומדוע?

דף נג:

תשובה :

מדאורייתא - בכל מקרה אחד בשנים מתבטל, בין חשוב בין לא חשוב, דכתיב "אחרי רבים להטות", **ורק מדרבנן** - הדינים כדלהלן:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

א. אגוזים חשובים

1. **כשנפלו להיתר בלא שנתפצעו** - לא מתבטלים, אפי' באלף, ואם נתפצעו לפני שנפלו - בטלה חשיבותם, ומתבטלים אחד במאתיים.

2. אם נפלו ואח"כ נתפצעו

לפי ר"מ - הרי אלו לא יעלו אפי' באלף, בין אם פצען במזיד בין אם פצען בשוגג, ו"שוגג" היינו שלא נתכוין לבטל - רש"י ד"ה אחד, והתוס' בבכורות דף כג. ד"ה סבר, כתבו: כשסבור שמוותר לבטל, דקנסינן שוגג אטו מזיד, והגמ' אומרת: שחומרא זו היא לא רק לפי ר"מ הסובר שבאיסורא דרבנן קונסים שוגג אטו מזיד, אלא אפי' רבי יהודה מודה שקנסינן, כדי שלא יבואו להערים לפצוע במזיד ויאמרו "שוגג הייתי".

לפי רבי יוסי ורבי שמעון - בשוגג יעלו במזיד לא יעלו, דלא קנסינן שוגג אטו מזיד.

לפי גירסתנו אליבא דרבי יהודה - שיטתו בדיוק כדעת ר"מ.

ולפי הברייתא המובאת בירושלמי אליבא דרבי יהודה - בין בשוגג בין במזיד לא יעלו, משום שכבר קנסו בידו, פירוש: שכבר נתקלקלו פירותיו בשעת פציעה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז ממאכלות אסורות ה"א) נפסק: נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כולן מפני אגוז ערלה שביניהן או נתפרדו הרימונים, ונתפתחו החביות, ונתחזקו הדלועין, ונתפרסו הככרות אחר שנאסרו, הרי אלו יעלו באחד ומאתים, וה"ה לחתיכת נבילה שנדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא עולה בששים, ובהל' יב, נפסק: ואסור לפצוע האגוזים, ולפרך הרימונים, ולפתוח החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים, שאין מבטלין איסור לכתחילה, ואם עשה כן, קנסינן אותו ואוסרין עליו כמו שביארנו.

ב. נטיעה של ערלה ושל כלאי הכרם שנתערבה בנטיעות אחרות

הרי זה לא ילקט, ופירש"י: דכל זמן שהיא במקומה, כמחובר חשיבא ולא בטלה, וכשהוא מלקט נמצא מבטל איסור, ואין מבטלין איסור לכתחילה, [ההלכה בדין של "אין מבטלין איסור לכתחילה" - עיין שו"ע יור"ד סי' צט סעי' ה', ובסי' קא סעי' ו', ובסי' קי סעי' ג'], **ואם ליקט** - יעלו אחד במאתיים.

לפי ת"ק - זהו רק אם לא מתכוין ללקט ע"מ לבטל.

ולפי רבי יוסי - זהו גם אם התכוין במזיד ללקט ע"מ לבטל, וביאר רבא שזה מפני שיש חזקה שאין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת, ופירש"י: וכיון שלא שכיחא לא החמירו רבנן בזה, אבל נפילת איסור בהיתר (המבואר לעיל דין א') שכיחא, ולכן ס"ל לרבי יוסי שקנסינן שוגג אטו מזיד.

הלכה :

ברמב"ם (שם הכ"ה) נפסק: נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה של כלאי הכרם בערוגות, ה"ז לוקט לכתחילה מן הכל, ואם היתה נטיעה אחת במאתים נטיעות, וערוגה במאתים ערוגות, הרי כל הנלקט אסור, ולמה התירו לו ללקוט לכתחילה, והיה מן הדין שאוסרין לו הכל עד שיטרח ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה, שהדבר חזקה שאין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת, ואילו היה יודע היה מוציאה.

לב. מה הדין במי שאמר לחבירו "נטמאו טהרותיך", ומדוע?

דף נד:

תשובה :

בברייתא מבואר: **היה עושה עמו בטהרות ואמר לו "טהרות שעשיתי עמך נטמאו"** - נאמן, **ואם אמר לו "טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו"** - אינו נאמן, ונחלקו אב"י ורבא באופן ובטעם הדין הראשון שנאמן, ובאופן ובטעם הדין השני שאינו נאמן.

לפי אב"י - כל שבידו נאמן, ולכן ברישא נאמן, משא"כ בסיפא שאינו בידו.

ולפי רבא - גם אם אין בידו נאמן, ובסיפא אינו נאמן, מפני שכשמצאו בראשונה לא אמר לו כלום, ורק

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אח"כ אמר לו "נטמאו טהרותיך", והתוס' (ד"ה אמר) מפרש שמחלוקתם הוא רק כשבעל הטהרות מכחיש או אומר "איני יודע", היוצא מדבריהם:

- 1. אם כשבעל הטהרות שותק - נאמן אף שאינו בידו, משום ששתיקה כהודאה, ודוקא באופן שאמר לו "נטמאו טהרותיך בפניך" או ש"היה לך לידע", ומטעם זה גם אחר נאמן, וולפי הרשב"א - הטהרות טמאים אף בלא אמר לו "היה לך לידע", וע"ע ברמב"ן, ובש"ך סי' קכז ס"ק ג'.**
- 2. אם כשזה בידו - אף לפי אביי נאמן ונאפי' כשמכחישו, לפי רש"י (ד"ה כל שבידו) - "בידו" היינו שבידו לעשות בזמן שמודיעו, ונע"ע ברשב"א בסוגיין ובמש"כ לעיל פרק א' תשר' יא דין ב'.**
- 3. אם כשזה לא היה בידו של העד מעולם, ובעל הטהרות מכחיש או שאומר "איני יודע" - אף לפי רבא אינו נאמן, ולפי רוב הראשונים - אינו נאמן רק באופנים שאינו מפסיד שכרו, אבל כשמפסיד שכרו בכל מקרה נאמן, כדלקמן תשר' לד דין ב', עיין רשב"א, רבינו קרקש, ור"ן, ובהראב"ד על הרמב"ם בפ"ג ממסמאי משכב ומושב הל' ח', וע"ע בהראב"ד על הרי"ף מש"כ בזה, במאידי, ובש"ך סי' קכז ס"ק כא'. עוד כתבו התוס': דמ"מ אם נאמן עליו כבי תרי, חייב להאמין לו, וכן: שלעד בעצמו נאסרו אף באופן שאינו נאמן, משום דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, ונמבאר בתוס' במס' קידושין דף סה: ד"ה נטמאו, שהיכא שאמרין "שאינו נאמן", זהו דוקא בדבר שאינו יכול להתברר, דאל"כ חייב לחוש לדבריו ולבדוק.**
- 4. אם כשהיה בידו ועכשיו אינו בידו, באופן שבעל הטהרות מכחיש - בזה נחלקו אביי ורבא, שלפי אביי - לא נאמן, אף שהיה בידו, ושלפי רבא - נאמן, הואיל והיה בידו, אך זהו דוקא כשא"ל "נטמאו טהרותיך" כשפגש אותו בפעם הראשונה, ופסקו התוס': כרבא. ונע"ע במש"כ לעיל פרק א' תשובה יא דין א'.**

הלכה :

הרמב"ם (בפ"ג מהל' משכב ומושב, ה"ח) פסק: מי שאמר לו עד אחד "נטמאו טהרותיך" והלה שותק - ה"ז נאמן. משמע אפי' דבר שבידו אינו נאמן אא"כ שותק, ובפ"ט מהלכות פסולי המקודשין ה"טו, פסק: היה מקריב עמו בזבחים, ואמר לו "נתפגלו", עושה עמו בטהרות, ואמר לו "נטמאו" נאמן, ובראב"ד השיגו וז"ל: כל שבידו נאמן. עכ"ל, והקשה הכס"מ על הרמב"ם דאם פסק, כאביי, היה לו לחלק בין בידו לאינו בידו, ואם כרבא, היה לו לחלק בין אשכחיה ללא אשכחיה, ותירץ, שהרמב"ם מפרש דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא, אלא בפירושא דברייתא, היכי מיייתבא שפיר טפי, ולכן כתב רבינו דברי שניהם, וסמך כאן על מ"ש שם, ושם סמך על מ"ש כאן.

לג. האם עד אחד נאמן לומר "שהאשה זינתה תחת בעלה"?

תשובה :

בתוס' (ד"ה אמר, ע"פ הגמ' בקידושין) מבואר: שפליגי בזה אביי ורבא, וכתבו:

- 1. אם כשהיה עסקי קינוי וסתירה** והמבוארים בריש מס' סוטה, עיי"ש] - העד נאמן לכו"ע, ומדאורייתא, ונחוה גם כשהבעל מכחיש, עכ"פ לת' א' בתוס' אליבא דאביי, ואפשר שאף לכו"ע.
- 2. אם כשלא היה "עסק קינוי וסתירה", והבעל מכחיש - ודאי שהעד לא נאמן.**
- 3. ואם כשהבעל שותק**

לפי רבא (שם) - אעפ"כ העד לא נאמן, וכיון דהוי דבר שבערוהו, חוץ מאופן שהעד נאמן עליו כבי תרי, שאז היא אסורה עליו.

ולפי אביי (שם) - העד נאמן ואף אם לא נאמן עליו כבי תרי, כיון שהבעל שותק, לתירוצם הראשון - מדאורייתא, ולתירוצם השני - מדרבנן.

לד. מי שאמר את הדברים הבאים האם נאמן, ומדוע? א) "ספר תורה שכתבתי לפלוני אזכרה אחת שלו או אזכרות שלו לא כתבתם לשמה". ב) כשאמר "סת" שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עיבדתם לשמה".

דף נד: נה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. אם הס"ת עדיין בידו

בכל מקרה נאמן לומר שהס"ת לא כשר, ומפסיד שכרו.

ב. ואם הס"ת כבר ביד הלוקח

- 1. אם כשאמר "גוילין שלו לא עיבדתים לשמה"** - נאמן, שהרי יודע שמפסיד כל שכרו, ומתוך כך מוכח שאינו משקר, ולכן נאמן גם לפסול את הס"ת.
- 2. ואם כשאמר "שרק אזכרה אחת לא כתב לשמה"**

לפי ת"ק - נאמן רק להפסיד שכרו ולא נאמן לפסול את הס"ת, די"ל שהסופר טועה בדרכי ירמיה, ופירש"י (בד"ה התם): דמשקר ומתכוין להקניט וסבור שלא יפסיד אלא רק שכר האזכרה [כמו שרבי ירמיה סבר].

ולפי רבי יהודה - יכול להעביר על האזכרה קולמוס ולקדשו, וממילא הס"ת כשר גם לדבריו, ומקבל שכרו.

- 3. ואם כשהס"ת ביד לוקח ואמר "האזכרות שלו לא כתבתים לשמה"** - אפי' לפי רבי יהודה אינו מקבל שכרו, דלדבריו לא מהני העברת קולמוס, הואיל ונחשב למנומר, ואינו נאמן לפסול הספר, די"ל דמשקר וטועה הנ"ל, וכי' הרא"ש, בסוגיין סי' יג, שתשובה זו היא רק לאביי הנ"ל תשובה לב. או לרבא אם בפעם הראשונה שמצאו לא אמר לו, ושק"ל כרבא, שאם אמר לו בפעם הראשונה, אף שכבר לא היה אז בידו - נאמן בכל האופנים הללו.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מתפילין הי"ח) ובשור"ע (יור"ד סי' רפא סעי' ה') נפסק: ספר תורה שאמר הסופר לאחר שיצא מידו "לא כתבתי האזכרות לשמן" אינו נאמן לפסלו. אבל נאמן הוא להפסיד כל שכרו, ולמה אינו נאמן לפסלו שמה לא נתכוין אלא להפסיד על הלוקח או על זה ששכרו, ודומה שאינו מפסיד באמירה זו אלא שכר אזכרות, לפיכך אם אמר "ספר תורה זה עורות שלו אינם מעובדים לשמן", מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסלו, שהכל יודעים שאם אין העורות מעובדין לשמן אין לו שכר כלל. **מיהו כשכר מומץ כעלמא חייב לשלם לו, דהא מכל מקום לא גרע ממומץ (מרדכי פ' הניזקין).**

לה. האם יכולים לגרש קטנה או חרשת, ומה הדין באומר לעדים "ראו גט זה שאני נותן לה", וחזר ואמר לאשתו "כנסי שט"ח זה", ומדוע?

דף נה. נה:

תשובה :

קטנה שקיבל אביה קידושיה שהם דאורייתא או חרשת שנתקדשה כשהיתה פיקחת ונתחרשה - בעלה יכול להוציאה בגט גם בלא דעתה, וכן נפסק ברמב"ם (פי' מגירושין הכ"ג), ובשור"ע (סי' קיט סעי' ו'), וה"ה באמר לעדים "ראו גט זה שאני נותן לה", וחזר ואמר לאשתו "כנסי שט"ח זה", הרי זו מגורשת, הואיל והנתינה היתה לשם גירושין, ומה שאמר לה "שט"ח" זהו משום כיסופא. ולפי שיטת התוס' לקמן דף עז. ד"ה אינו גט - בסוגיין מגורשת דוקא אם אד"כ העדים יאמרו לה "שהיא מגורשת", ולא תהא חזורת, דבעינן שיהא משלחה ואינה חזורת, אבל הרשב"א הרא"ש והר"ן סוברים: שמגורשת גם בלי שאמרו לה כן, משום שמספיק נתינה לשם גירושין בידיעת האשה או העדים, וע"ע במהרש"א על התוס' שם, ובמש"כ לקמן פרק ח' תשובה ו'. הב"ח בסי' קלו ד"ה וצריך, כותב: שלפי התוס' - אמירת "הרי את מגורשת", אינה מעכבת, ואמירת "הרי זה גיטך" מעכבת, ואם לא אמר לה, צריך הוא או העדים לומר לה כן אד"כ.

הלכה :

בשור"ע (סי' קלו סעי' א') נפסק: המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט, "הרי זה גיטך", וכיצ"ב, ואם נתן בידה ולא אמר לה כלום, הרי זה גט פסול, ולכתחילה יאמר לה "הרי זה גיטך", ו"התקבלי גיטך", ו"הרי את מגורשת ממני", ו"הרי את מותרת לכל אדם מעכשיו". וברמב"ם פ"א מגירושין הל' י', ובשור"ע סי' קלו סעי' ה', נפסק: צריך שיתנו לה בתורת גירושין, אבל אם נתנו לה בתורת שוהא שט"ח, אינה מגורשת, אא"כ יאמר אד"כ "הרי זה גיטך" או שיודיע כן לעדים בתחילה, וכלכל שמתע האשה שנתקדשה בו או שהעדים מגידיים לה אח"כ (כ"כ התוס' פרק המגרש), ואבל השור"ע סובר כהראשונים החולקים על התוס'. עיין בב"ש ס"ק ג', ובגר"א

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ס"ק ו', ואם היו עסוקים בענין הגירושין, סובר הב"ש שאינה מגורשת, וכותב הפ"ט ס"ק ב' בשם הבית מאיר, שדין זה תלוי במחלוקת, והאי ספק מגורשת.

לו. קטנה או חרשת הנשואה לכהן פקח או חרש, וכן פקחת גדולה הנישאת לכהן חרש, האם יכולות לאכול תרומה דאורייתא או תרומה דרבנן, ומדוע? דף נה.

תשובה:

1. קטנה בת ישראל שנשאה לכהן, באופן שהקידושין היו ע"י אביה שהן מדאורייתא - מן התורה יכולה לאכול בתרומה.

2. ואם באופן שהקידושין מדרבנן, דהיינו ביתומה שהשיאה אחיה - אוכלת בתרומה דרבנן, ומבואר בתוס' (ד"ה על): שלענין תרומה דאורייתא - הדין תלוי בבעיא בקטן האוכל נבילות אם ב"ד חייבים להפרישו, ושאינן ספק שאסור להאכילה תרומה דאורייתא בידיים.

בתירוצם השלישי כתבו: שיכול להאכילה תרומה דרבנן גם לכשתגדל אף שעדיין לא נבעלה, ונעין במהרש"ל, במהר"ם ש"ף, ובתוס' יבמות דף קיג. ד"ה שמא, וד"ה דילמא, ובהגהות הב"ח שם, עוד כתבו התוס': שכל זה הוא רק למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה.

3. אם היא חרשת הנשאת לכהן פקח - לא אוכלת אפי' תרומה דרבנן, דגזרינן שמא חרש שאין קנינו קנין יאכיל חרשת או פקחת, תרומה דאורייתא.

לפי רש"י (ד"ה ואילו חרשת) - חרשת שבסוגיין שלא אוכלת, היינו שלא השיאה אביה והיא נישאה מעצמה משגדלה, אבל כשהשיאה אביה אוכלת בתרומה, ונהרמב"ם חולק, ונעין רש"י ביבמות שם, סוד"ה גזירה.

הלכה:

ברמב"ם (פרק ו' מתרומות הל' ד') נפסק: חרשת ושוטה שנשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה, אפי' השיאה אביה, גזירה שמא ישא חרש כהן חרשת ויאכילה, לפיכך גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל.

לז. הגוזל מריש ובנאו בבירה, האם יכול להחזיר מעות במקום המריש, ומדוע? דף נה.

תשובה:

לפי ב"ש - מקעקע כל הבירה ומחזיר רק את המריש הגזול, הואיל ולא קנאו שהרי לא נשתנית.

ולפי ב"ה - אין לו אלא דמי מריש בלבד, משום תקנת השבים.

לח. האם מותר, ומדוע? א) להקריב קרבן חטאת הגזול. ב) להקריב עולה גזולה, מדאורייתא ומדרבנן 1. לפני יאוש. 2. אחר יאוש. 3. אחר ילוש וקניו הקס או עם קניו קשות. ג) לזכך על דבר גזול.

דף נה. נה:

תשובה:

א. חטאת הגזולה

1. אם לפני יאוש - מעיקר הדין אינה מכפרת אפי' אם לא נודעה לרבים שהיא גזולה, ולפי המאירי ורבינו קרקש - "רבים" היינו שלשה. בבאור שיטת הרמב"ם - עיין תויו"ט בפירושו על המשניות בשם הירושלמי, ובמראה פנים על הירושלמי שם.

2. ואם אחר יאוש

לפי עולא - ג"כ בזה מעיקר הדין אינה מכפרת, דסבר יאוש כדי לא קני, ואם לא קונה גם לענין שאר דברים - עיין לקמן דין ב', אלא שחכמים אמרו: שאם לא נודעה לרבים שהיא גזולה - מכפרת, מפני תיקון המזבח, דהיינו שלא יהיו כהנים עצבין, שאכלו חולין שנשחטו בעזרה, שאוסר את הבשר באכילה, וימנעו מלעבוד עבודה, ופירש"י: דחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רב יהודה - מכפרת בין נודעה ובין לא נודעה, דס"ל יאוש קני, אלא שחכמים אמרו: שאם נודעה אינה מכפרת (פירוש: אינה קריבה), "שלא יאמרו 'מזבח אוכל גזילות', ומבואר בתוס' (ד"ה שלא, אליבא דר' יהודה): שזהו דוקא שנודעה קודם זריקה אז אינה קריבה, אבל אם נודעה לאחר זריקה שכבר נתכפר - לא הצריכוהו חכמים להביא אחרת, דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה, שהרי מן התורה א"צ להביא קרבן אחר, וכן מדוייק מרש"י ד"ה ומה טעם - אבן האזל, דבריהם הם אליבא דרב יהודה, דס"ל שהקרבן פסול רק מכח תקנת חכמים, ולכאורה לפי עולא הסובר שפסול מעיקר הדין - צריך להביא קרבן אחר גם כשנודע הדבר לאחר זריקה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה מאיסורי מזבח הל' ז') נפסק: הגונב או הגוזל והקריב, הקרבן פסול, והקב"ה שונא, שנאמר "שונא גזול בעולה", וא"צ לומר שלא מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים, הקרבן כשר, ואפי' היה חטאת שהכהנים אוכלים את בשרה, ומפני תקנת מזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אע"פ שנתייאשו הבעלים, כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות, וכן העולה, ונעין בהשגות הראב"ד. בפשטות הרמב"ם פסק כרב יהודה, אך הריטב"א והמאירי פוסקים כעולא, שהרי קיי"ל יאוש לא קני, ועיין כס"מ לח"מ, ובאבן האזל מש"כ בזה.

ב. טעמו של עולא

לפי שיטת רש"י (ד"ה לא קני, ובד"ה כרת) ולפי שיטת ר"ת (בתוד"ה מאי) - שלפי עולא יאוש בכל מקום קונה, ורק לענין קרבן אינו כשר, משום מצוה הבאה בעבירה, ופוסל מדאורייתא, ור"ת לשיטתו במסכת סוכה דף ט. תוד"ה ההוא, ורבי יהודה סובר שגם לענין קרבן יאוש קני.

ולפי שיטת ר"י - אם סוברים יאוש לבד קני, הקרבן אינו פסול, ויתכן וסובר שפסול מצהב"ע אינו מדאורייתא, כשיטת התוס' בסוכה דף ט. ד"ה ההוא, וה"ה למ"ד לא קני, שאם היה גם שינוי השם או שינוי רשות קודם שהקדישו - אין פסול של מצהב"ע, ומותר להקריבו, ושיטת בעל המאור: שאף באופן זה יש פסול של מצהב"ע - עיין אמ"ה על מסכת סוכה עמ' מ', ועולא ורב יהודה סוברים יאוש לא קני, אלא שעולא סובר בגנב והקדיש - הקרבן פסול אף שהקדיש לאחר יאוש, דהיינו שיש גם שינוי רשות, כיון שחלות הקנין וההקדש חלו ביחד, ורב יהודה סובר, שנחשב לשינוי השם אף שבאים כאחד. ונע"ע במש"כ על מסכת סוכה פרק ג' תשובה ג'.

ג. לברך על דבר גזול

בתוס' (שם, ע"פ הגמ' בב"ק) מבואר: שאין זה מברך אלא מנאץ, אף שקנאו בשינוי מעשה, וכתבו: שלענין ברכה ראוי להחמיר יותר, דאין להזכיר שם שמים עליו, ובפשטות זהו אליביה דשיטת ר"י הנ"ל, אבל לפי ר"ת - הטעם שאינו מברך אלא מנאץ הוא כפשוטו, ובתוס' בסוכה דף ל. ד"ה הא קנייה אליבא דשיטת ר"י כתבו בתירוצם השני, כמש"כ התוס' בסוגיין, ובפירושים הראשון שם כתבו: שכשיש שינוי קודם שבא לידי חיוב חלה יכול לברך.

לט. הגיזות והולדות של שה שגנבה, האם שייכים לגזלן או לנגזל, והאם משתנה הדין באם הגזלן הקדישה, ומדוע?

תשובה :

1. לפני שהקדישה - הגיזות והולדות שייכים לנגזל.

2. לאחר שהקדיש - שייכים לגזלן, דאוקמוהו חכמים ברשותו, כדי שיתחייב כרת דאורייתא על טביחתו בחוץ, מדין "שחוטי חוץ", לרש"י: זהו קנס שקנסוהו, ולתוס': זהו אפי' אם אחר ישחטו בחוץ, דכל שלא נודעה הגזילה לרבים, אוקמוהו ברשותו כדי שלא יהיו כהנים עצבים.

רבא הסתפק: אם אוקמיה ברשותיה משעת גניבה או משעה שהקדישה, והסיק: שמסתבר משעה שהקדישה, כדי שלא יהא חוטא נשכר.

הלכה :

ברמב"ם (בפ"ח ממעשה הקרבנות הל' יד) נפסק: גנב והקדיש ואח"כ שחט בחוץ חייב, ומאימתי העמידוהו ברשותו כדי לחייבו עליה כרת, משענה שהקדישה, והוא ששחטה אחר יאוש, אבל לפני יאוש אינה קדושה, ונע"ע בחזו"א ב"ק סי' טז אות טז.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עוד מבואר בתוס' (ד"ה לגיזותיה): שסוגייתנו היא רק לפי הסוברים במסכת ב"ק, ששבח שעל גבי גזילה דנגזל הוי, דהיינו: לדעת ר"מ הסובר שקנסו את הגזלן, וא"כ כשהקדיש אוקמוה אדאורייתא שיהיה ברשותיה דגזלן, וכן לדעת רב זביד אליבא דרבי יהודה דאמר "גזילה חוזרת בעיניה", [אבל לר"פ אליביה דסבר ששייך לגזלן - ליכא נפק"מ בהקדיש], וכן לדעת רבי שמעון הסובר למחצה שליש ורביע, כאן קנסוהו שהכל לגזלן, אבל לר"ז אליביה דאמר הכל לגזלן, ליכא נפק"מ, [ומחלוקת ר"מ, ר"י, ור"ש, שיטת ר"ז ור"פ - עיין מש"כ על מסכת ב"ק פרק ט' תשובה ד'].
הלכה :

ברמב"ם (פ"ב מגזילה ואבידה הל' ח') נפסק: גנב או גזל והקדיש וטבח אחר שנתייאשו הבעלים, הרי היא ברשות הגזלן מעשה שהקדישה בלבד, כדי שלא יהא חוטא נשכר, וכל וולדותיה וגיזותיה משעת גניבה עד שעת הקדש - של בעלים. [עיין בהשגות הראב"ד, במאירי, בלח"מ בהלכות מעשה הקרבנות, ובאבן האזל שם].

מ. האם באופנים הבאים מקחו קיים, ומדוע? א) הלוקח מבעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון [דהיינו: מעכ"ט רוצח שנתן לו הישראל קרקע בפדיון נפשו]. **ב) להיפך. ג) כשלקח מן הסיקריקון ואכלה ג' שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר. ד) כשבא מחמת חוב או מחמת אנפרות.** **דף נה: נח: נח:**

תשובה :

א. לקח מבעל הבית - כלומר מהנגזל - וחזר ולקח מסיקריקון

מקחו קיים.

ב. לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעה"ב, והנגזל אמר לו "לך חזק וקני"

1. כשלא כתב לו שטר

למשנה ראשונה - מקחו בטל, ופירש"י (דף נה: ד"ה מקחו בטל): דאמרינן מיראה עבד, א"נ השני נוח לי והראשון קשה הימנו.

2. ואם כשכתב לו שטר

לפי רב - מקחו קיים, ופירש"י (דף נח: ד"ה לך, וד"ה קני): דמוכח שמכר לו מכר גמור ומדעת, משא"כ כשלא כתב לו שטר דהוי דיבורא בעלמא.

ולפי שמואל - מקחו בטל, דגם בזה אין הוכחה שמכר לו מכר גמור ומדעת.

3. אם כתב לו אחריות נכסים

אפי' לפי שמואל מקחו קיים. [לפי הר"ן והרשב"א - אם יש עדים שהגזלן כפה אותו לכתוב אחריות, המקח בטל, וכשאינן עדים המקח קיים, משום שמסתבר שהגזלן לא כפאו לכתוב אחריות, ולפי הריטב"א - המקח קיים גם כשיש עדים. שכפאו לכתוב אחריות, וע"ע בב"ח חו"מ סי' רלו, ובסמ"ע שם סק"ח מה שביארר בזה, ועיין מש"כ בתשובה הסמוכה בשם הר"א משאנז"א].

לפי משנה אחרונה - בי"ד של אחריהם אמרו: באופנים שלעיל שאמרנו "המקח בטל" - אם אין ביד הבעלים ליקח מהסיקריקון, המקח של השני לא בטל, ובלבד שיתן לבעלים "רביע", שזהו השיעור שסיקריקון (שבאה לו הקרקע בלא כסף) מוזיל לגבי הלוקח, ואם יש ביד הבעלים ליקח מן הסיקריקון - הם קודמים לכל אדם.

רבי הושיב בי"ד ונמנו: שאם שהתה בפני סיקריקון י"ב חודש - כל הקודם ליקח זכה, אבל נותן לבעלים רביע, ונעייין בביאור הגר"א חו"מ סי' רלו ס"ק ז', ובאבן האזל פ"י מהלכות גזילה הל' ג'.

4. בפירוש "רביע"

לפי רב - היינו רביע במעות שהם חומש בקרקע.

ולפי שמואל - רביע בקרקע שהן שליש במעות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ה לכה :

בש"ע (ח"מ סי' רלו סעי' א') נפסק: העכו"ם המציקים לישראל ומבקשים להרגן עד שיפדה עצמו מיד עכו"ם בשדהו או בביתו ויתננה למציק ואח"כ יניחנו, כשירצה המציק למכור אותה הקרקע, אם יש ביד הבעלים ליקח מיד המציק הן קודמין לכל אדם, ואם אין ביד הבעלים ליקח או ששהתה הקרקע ביד המציק י"ב חודש, כל הקודם ולקח מהמציק זכה, ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע או שליש המענות, מפני שזה המציק מוכר בזול, הואיל וקרקע שאינו שלו הוא מוכר, ה"ז מוכר בפחות רביע או קרוב לו, וזה רביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא שלהם מוכר בזול, לפיכך הלוקח מהמציק בשלשים, נותן לבעלים עשרה או נותן להם רביע הקרקע, ואח"כ יקנה הכל, ואם לא נתן הרי הרביע כגזל בידו, היו הבעלים אומרים "שהיה בידם ליקח", והלוקח אומר "שלא היה בידם ליקח", על הבעלים להביא ראיה, לקרקע בחזקת לקוחות (ר"ן פי' הנוזקין), וי"א לכל זה כשנתנו לו הבעלים קרקע מעמנו כדי שלא יהרגנו, אבל אם לקח האנוס מידן בחזקה, הקרקעות מוזרות לבעליה, והם נותנים ללוקח מה שנתנו (ריב"ז סי' ר"ן, ופסקי מהרא"י סי' טע), ובש"ע סעי' ד', נפסק: אפי' תוך י"ב חודש, אם קנאה מהבעלים תחלה ואח"כ קנאה מעכו"ם מקחו קיים, אבל אם קנאה מעכו"ם תחילה ואח"כ מהבעלים מקחו בטל ואפי' עושה לו שטר, אלא א"כ קיבל עליו אחריות או שהודה או יש עדים שקבל ממנו מעות, ובסי' קנא סעי' ג', נפסק: גזלן כיצד, כיון שהחזק גזלן על שדה זו אע"פ שהביא ראיה בשטר שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו שדה ולקח דמים, והבעלים אומרים "לא מכרנו, אלא מפני היראה הודינו לו", מוציאין את השדה מידו ואין לו כלום, ואם כתב לו אחריות נכסים י"א דקנה (פור ס"ד בשם רי"א), ואם העידו העדים "שצפנייהם מנה לו כל וכך" (מעות) מוליאין השדה מיד הגזלן וממזכירין לו הבעלים הדמים, וי"א לאם ראו העדים נתינת המעות ולא מסר המוכר מודעה תחלה מכירתו מכירה, לקיי"ל תלוהו וזנין זכיניה זכינא (טור בשם הרא"ש), וכנ"ל עיקר.

ג. לקח מן הסיקריקון ואכלה ג' שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר

אין לבעלים על הלוקח שני כלום, אף אם הלוקח השני לא טוען "מינך זבנה", דטוענים ליורש וטוענים ללוקח, רש"י (ד"ה מינך) מפרש: שטוענים שקנה מהסיקריקון תחילה ונתן אח"כ רביע לבעלים כתקנת חכמים, אבל הלוקח הראשון מהסיקריקון - אם החזיק ג' שנים וטען "מינך זבנתיה", מאמינים לו, ואם לא טען לא טוענים לו.

ה לכה :

בש"ע (ח"מ סי' רלו סעי' ה') נפסק: לקח אחד מן העכו"ם ושהתה בידו ג' שנים ואח"כ מכרה לאחר, אין הבעלים על לוקח שני כלום, שטוענים לו "שהראשון קנאה מהם ונתן להם שליש", וה"ה אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני ג' שנים, וי"א דוקא שהלוקח ראשון הוא ישראל, אבל אם הוא עכו"ם ומכרה לישראל דינו כאילו קנה מן האנוס עלמנו (ריב"ז סי' לו), ובסעי' ו' נפסק: וכן הדין אם שהתה ביד הלוקח ג' שנים ומת והוריש ליורשו, טוענים ליורש.

ד. הבא מחמת חוב או מחמת אנפרות

1. אם במקום שאין מלך - אין בו משום סיקריקון.

לפי שיטת רש"י (ד"ה או מחמת, ובד"ה אין בו "אנפרות"), היינו מעכו"ם אנוס ואינו מסור בידו להרוג, ואם שהה י"ב חודש - אינו נותן רביע לבעלים כתיקון חכמים אצל סיקריקון, וצריך הלוקח להחזיר את הקרקע לבעליו בחינם, ונעין רשב"א, אך התוס' בב"ק דף נח. ד"ה א"נ, חולקים על רש"י וטוברים: שהבעלים חייבים לשלם דמים לישראל האחר, כיון שההפסד ודאי ולא נחשב ל"מברייח ארי" - עיין מאירי בסוגיין, ובמש"כ בזה על מסכת ב"ק פרק ו' תשובה יט, דין ו'.

2. ואם היה באותו מקום מלך או שר שיכול לכופ את העכו"ם לדין, והבעלים לא תבעו את העכו"ם לכך - אינם יכולים להוציא מיד הלוקח, דמזה שלא תבעו לדין מוכח שמחלו להם. והב"ח סי'

רלו ד"ה בא, מפרש בדעת רש"י: "בא מחמת חוב אין בו משום סיקריקון", זהו אף שבא מחמת חוב אמיתי, ואעפ"כ אינו קונה את הקרקע, לפי שהבעלים לא מקנים לו כל עוד שאין אנוס של מיתה, והדרישה ס"ק ד' מפרש בדעת רש"י: שהיינו רק כשבא בעלילה שחייב לו כסף, בלא שיש לו הוכחה, אבל לפי שיטת הרמב"ם בפ' הסוגיא - אם בא מחמת חוב אמיתי, או מחמת אנפרות, דהיינו שיש לו טענה על ישראל שהיוק או הפסידו, ואח"כ מכרו לישראל אחר, המקחו קיים, בתנאי שיש עדים שהגוי טוען נכונה, ועיין בדרישה שם שכתב, שאין הכרח שיש נפק"מ לדינא בין רש"י להרמב"ם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה:

בשור"ע (סי' רלו סעי' ז) נפסק: עכו"ם בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדה מזמת שריה לו חוב על בעל השדה או מזמת שיש לו נזק ביד זה הישראל או מזמת שהפסיד ממונו, ואחר שתקף לו את השדה מכרה לישראל אחר, אין הבעלים יכולים להוציאה מיד הלוקח, בד"א כשהודו הבעלים שאמת טען העכו"ם, וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכוף את העכו"ם שמכר לדין ולא תבעו הבעלים את העכו"ם, אינם יכולים להוציא מיד הלוקח מן העכו"ם, אע"פ שאינם מודים לעכו"ם, ואע"פ שאין שם עדים שאמת טוען העכו"ם, שהרי אומר הלוקח לבעלים "אם גזלן הוא העכו"ם למה לא תבעתה אותו בדיניהם". ובסעיף ח', נפסק: בא עכו"ם בעקיפין על ישראל ולקח שדה ולא היה מסור בידו להרגו, ומכרן לישראל או נתנו צריך להחזירו לבעלים, אפי' שהתה בידו כמה שנים, וא"צ להחזירו בחנם אלא שמין כמה היה רוצה ליתן לעכו"ם כדי שיחזירו לו וכך יתן לישראל, ואם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד העכו"ם, עד כדי דמי הבית צריכים הבעלים ליתן לו אם רוצים ליטלו מידו, (וגם) ואין צריכים ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו, כגון שאם היה העכו"ם אוהבו ונתנו לו בזול אין הבעלים צריכים ליתן לו, אלא כמו שנתן לעכו"ם, אף ע"פ שהוא לא היה יכול להוציא בכך מיד העכו"ם, ואפי' שהעכו"ם נתנו לו בחנם, צריך להחזיר לבעלים ג"כ בחנם, ואם בעודו בידו בנה אותו הוי כוירד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ובנאו שיכול לומר לו "טול עציך ואבניך", ודוקא כקרקע ללא מייאשי מיניה, אבל מטלטלי מייאשי מיניה אין לך להחזיר לבעלים, מלבד ספרים לאין מייאשי מיניהם, דידיעין לאינן מוכרין רק לישראל (מרדכי פ' הכונס, והג' מרדכי רכ"מ).

מא.מי שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש או להיפך, האם מקחו קיים, ומדוע? דף נה: נח: נח:

תשובה:

א. לקח מן האשה וחזר ולקח מבעלה

מקחו קיים.

ב. לקח מן הבעל וחזר ולקח מן האשה

1. אם באופן שאמרה "לך חזק וקני" (בלא שכתבה שטר) - מקחו בטל, ופירש"י (דף נה: ד"ה מקחו בטל): דאמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי".

2. אם באופן שכתבה שטר עם אחריות - לכו"ע מקחו קיים, דמוכח שבלב שלם הסכימה למכירת הבעל.

3. אם באופן שכתבה שטר בלא אחריות

לפי רב - קנה.

ולפי שמואל - לא קנה.

התוס' (ד"ה אבל) הביאו שבגמ' בכתובות מבואר: "כתב לראשון ולא חתמה לו ולשני וחתמה לו איבדה כתובתה", ומשמע שבחד לוקח יכולה לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי", וזהו רק לדעת רבי מאיר שם, ורק לפי רב אשי שם שמפרש: שר"מ פליג רק בשני לקוחות, ובלוקח אחד מודה שלא איבדה כתובתה, אבל רבי יהודה שם סובר שאף בב' לקוחות לא איבדה כתובתה, ולמאן דפליג שם על רב אשי - ר"מ חולק עליו אף בלוקח אחד, ע"ע בתוס' שם ד"ה הא, ביישוב הסוגיות כתבו התוס' ג' תירוצים.

לפי תירוץ הראשון - החילוק בין לוקח אחד לשני לקוחות הוא רק כשחתמה בשטר של הבעל, אבל אם חתמה בשטר שלה וגם כתבה אחריות נכסים - הוי מכירה, והמחלוקת שבין רב לשמואל הוא, כשלא כתבה אחריות נכסים.

לפי תירוץ השני [בב"ק כתבו זאת בשם "עוד אומר ר"ן] - המחלוקת בין רב ושמואל הוא דוקא כשכתבה בשטר מכירת הבעל שהיא מוכרת לו, ומחלוקת ר"מ ורבי יהודה מדובר רק כשנתרצית למכירת הבעל או כשמחלה לו שיעבוד כתובתה שיש לה על שדה זו.

ולפי רבי אליעזר משאנז"א [בתוס' בב"ק איתא "רבי אלעזר", וע"ע בתוס' בב"ב דף מז: ד"ה אבל, שכתבו זאת בסתם, ושם משמע שהתירוצים הקודמים אינם חולקים על ביאור זה, ועע"ש] - מחלוקת רב ושמואל היא לשיטתם אם אמרין "אחריות טעות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

סופר", והגמ' בכתובות מדברת באופן שפירשה שאינה מקבלת אחריות, שבזה מודה רב שמקחו בטל, ומהפוסקים משמע שלא סוברים כר"א משאנ"ץ. תירוץ נוסף – עיין בראשונים בסוגיין. ועיין בתוס' שבב"ב שם. ובמסכת כתובות דף צה. תוד"ה כתבה, ובמש"כ שם בתשובה כד, וע"ע בב"ק בתוס' שם, ובמש"כ שם.

רש"י (דף נה: ד"ה לקח) מפרש: שמדובר בקרקע המיוחדת לכתובת אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שום בכתובתה וכ"ש שאר נכסים, [ועיין מש"כ התוס' בב"ב דף מז: ד"ה אבל, ובתוס' בכתובות דף פא. ד"ה מגרשה, ובמש"כ על מסכת כתובות פרק ח' תשובה יא].

ה ל כ ה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' צ' סעי' יז) נפסק: הבעל שמכר נכסיו, ואח"כ כתבה אשתו ללוקח "דין ודברים אין לי עמך" והסכימה למעשי, אע"פ שקנו ממנה ה"ז טורפה, שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי", ואפי' כתבה לו שלא תוכל לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי" אינו כלום, אבל אם קנו מיד האשה תחילה "שאינו לה שעבוד על מקום זה", ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפתו אותו, וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח "דין ודברים אין לי עמך" ולא הסכימה למעשי, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשי וקנו מידה "שאינו לה שעבוד על שדה זו", אינה יכולה למחות, שאינה יכולה לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי", וכן אם קיבלה עליה אחריות בפירוש "שאם יסרוף בעל חוב של בעלה ממנו שהיא תשלם לו", אינה יכולה לטעון "נחת רוח עשיתי לבעלי", וי"א לאם האשה קבלה המעות, אינה יכולה לומר עוד "נחת רוח עשיתי לבעלי" (נ"י פ' חזקת הבתים, ובמקריים נכ"ג ח"ד). אשה שהולידה "שחייבת עס בעלה", לריכה לשלם, ולא יכולה למימר בזה "נחת רוח עשיתי לבעלי", ללא אמרי' כן אלא בנכסים שמוכר (נ"י בשם תשן' הרמב"ן). אשה שסלקה כחה מנכסי בעלה קודם שקנאו הבעל, יכול למוכרן אחר"כ, ואינה טורפה מהן, ולא פייך בזה לומר "נחת רוח עשיתי לבעלי" (מרדכי ריש הכותב, וכה"ג מיימוני פ' כ"ג). ובסי' ק' סעי' ג', נפסק: אם נמצא קרקע בן חורין גובה ממנו, ואם לאו טורפם מקרקע שמכר או שנתן הבעל, בין במתנת בריא או במתנת שכיב מרע, ואפי' נתרצית למה שמכר או נתן אינו מועיל, אא"כ קנו ממנה תחילה, ואם מכר קרקע לאחר ולא נתרצית לו, ואח"כ מכר לאחר אותו קרקע או קרקע אחרת ונתרצית וחתמה לו, אינה גובה ממנה, ומן הראשון י"א שגובה וי"א שאינו גובה. ובסי' צ' סעי' טז, נפסק: אבל בשאר נכסים יש לה לומר כן, כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל, בין קרקע בין מטלטלין או שדה שיחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניסה לו שום משלה לא קנה בעלה, ואע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה, לפיכך אין לבעלה ראייה כלל בנכסי אשתו חוץ מנכסי מלוג אלא א"כ קבלה עליה אחריות בפירוש, וי"א דוקא מכירתה ונתינתה לא מהני, אבל אם מחלה לבעלה כל זכות שיש לה על הנכסים מהני כמו שמהני מחילה לענין כתובה (הראב"ד והרא"ש), ויש חולקים (הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם לדעת המ"מ).

מב. חרש וקטן שמכרו או נתנו מתנה, מטלטלין או מקרקעין, האם מקחן מקח, וממכרן ממכר, ומתנתן מתנה, ומה הדין אם טעו, ומדוע?

תשובה :

א. חרש לענין למכור מטלטלין, [היינו שאינו מדבר ואינו שומע – עיין משניות תרומות פרק א' משנה ב']

לפי ת"ק - רומז ונרמז, דהיינו שמקחו קיים, ע"י רמיזה, ופרש"י (ד"ה קמ"ל): שזהו מדרבנן משום כדי חייו. ולפי ב' בתירא - קופץ ונקפץ, ופירש"י (ד"ה קפיצה): דהיינו עקימת שפתיים, ואינו סימן ניכר כמו ברמיזה, [אבל לפי הראב"ד על הרי"ף. הר"ן. ורבינו קרקש – אין הבדל בין רמיזה לעקימת שפתיים, ולכן מפרש: שקפיצה הינו, שקופץ ממקום למקום באופן שמראה את נתינת המעות ואת נטילת החפץ], עוד כתב רש"י (ד"ה קמ"ל): שבקרקעות לכו"ע אינו מוכר כלל, וע"ע במהרש"א ובמאירי מש"כ בזה, ובמש"כ לקמן סוף דין ב'.

ה ל כ ה :

ברמב"ם (בפכ"ט ממכירה הל' ב') ובשור"ע (ח"מ סי' רלה סעי' יז) נפסק: חרש מי שאינו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כלום, מוכר ולוקח המטלטלים ברמיזה, אבל לא בקרקע, ואף במטלטלים לא יתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו בדיקות רבות ומתיישבין בדבר. [בהשגות הראב"ד כתב: לא ידעתי למה. והמ"מ התקשה בכונתו, ועוד הקשה על הרמב"ם מדוע לא השוה מדבר ואינו שומע לשומע ואינו מדבר, ועיין כס"מ].

ב. חרש לענין לגרש אשתו בגט

1. אם ע"י רמיזה - במשנה במסכת יבמות, מבואר: שיכול להוציא, וע"ע בגמ' לקמן דף ע. עא, ובמש"כ לקמן שם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשר' ג'.

2. ואם ע"י קפיצה

לפי הלשון הראשון אליבא דר"נ - לכו"ע אינו יכול להוציא, דדוקא לענין קנין הקילו בו רבנן, משום כדי חייו, ופירש"י (ד"ה משום): דאם זביניה לא זביני, לא מזבני ליה מזוני, ולא זבני מיניה.

ולפי הלשון השני אליבא דר"נ - גם בזה הדין תלוי במחלוקת שבין ת"ק לבן בתירא שבמשנתנו. (הרא"ש בסי' יח, מדייק מהרי"ף שסובר כבן בתירא, וגם כלישנא בתרא בגמ', וחולק על הרי"ף ומסיים. שהבא להקל צריך להביא ראיה, ולכן יש לפסוק כת"ק, וכן דעת הריטב"א, והמאירי, והרמב"ם בהל' מכירה).

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז סי' קכא סעי' ו') נפסק: ודוקא כשנשתתק או אילם השומע ואינו מדבר סומכין על רמיתו להוציא, אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר אינו מוציא את אשתו ברמיוה אם נשא כשהיה פיקח או שנפלה לו יבמה מאחיו פיקח, אבל אם נשא אשה כשהוא חרש אפי' היא פיקחת מוציא ברמיוה.

3. קפזן

1. **אם מתחת לגיל הפעוטות - אין הקנייתם לאחרים כלום,** [גיל הפעוטות - עיין בהמשך].

2. **אם מעל גיל הפעוטות** [ועד י"ג שנים ויום אחד] **שמכר - אם יודעים בטיב משא ומתן** [דהיינו, כל אחד ואחד לפי חזרפיה] **מקחן מקח רק במטלטלין, משום כדי חייו,** [לפי רב האי גאון - מובא ברמב"ן - בסכום היותר מכדי חייו אין ממכרו ממכר, והכל לפי ראות עיני הדיינים, והרמב"ן חולק, וסובר שמהני בכל מקרה, דלא פלוג רבנן, וכן דעת הרא"ש, והריטב"א, אבל לא בקרקעות].

3. **אם מעל גיל הפעוטות** [ועד י"ג שנים ויום אחד] **שנתן מתנה**

לפי רב יימר - אין מתנתו מתנה, ופירש"י (ד"ה מתנתו מאי): שהרי אין הטעם של "כדי חייו".

ולפי מר בר רב אשי - מתנתו מתנה, אחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנת בריא, אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת, ופירש"י (שם): דזהו משום שאמרינן שנתן מתנה בגלל שעשו לו נוח לנפשו, ומבואר בתוס' (ד"ה אחת, וברש"י ד"ה מתנתו): שמתנתו בקרקעות אינה מתנה.

4. **גיל הפעוטות - מבן שש עד עשר, כל אחד לפי חורפו,** [נפחות מבן שש אין מקחו מקח אפי' בדקוהו ונמצא חריף - מאירי, ונימוק"י, וכן סתימת הרמב"ם והשו"ע. וביותר מגיל עשר שבדקוהו ונמצא שאינו חריף - לכו"ע אין ממכרו ממכר, ואם בסתמא, הדין תלוי במחלוקת השו"ע והרמ"א, שלפי השו"ע צריך לבדוק, ולפי הרמ"א לא צריך לבדוק - סמ"ע סי' רלה ס"ק ג', וע"ע בלח"מ פ"ד מאישות הל' ז'].

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' רלה סעי' א') נפסק: קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחרים כלום, ומשש שנים עד שיגדל, אם יודע בטיב משא ומתן, להיינו שבדקוהו ומלאוהו שידוע, ולאחר עשרה כל שאינו שועה (טור ס"א בשם הרא"ש והרמ"א), מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו קיימת, בין בדבר מרובה בין בדבר מועט, בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע, ודבר זה מתקנת חכמים והכל במטלטלים, וי"א הואיל ואינו רק מכת תקנת חכמים, א"כ במקום שעשו שלא כהוגן, כגון שמכרו בנכסים מועטים שזכו בהם הכנות מכירתן לא כלום הוא (תשובת הר"ן סי' מ"ט), אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדל, להיינו שהקטן בן י"ג והקטנה בת י"ב והביאו שערות (הרמב"ם ס"א), ואפי' הוא קרקע שניתן לו במתנה או שקנה לו האפוטרופוס, ואם נתנו אפי' במתנת שכיב מרע אינו כלום, אפי' הוא קרקע שניתן לו, ואע"פ שהוא יודע בטיב משא ומתן, מיהו כל זמן שחפץ הקטן במה שעשה, ואין קרוביו או הבי"ד בטלו מעשיו, והלוקח אכל פירות קרקע שקלה, א"ל לשלם מה שקלה (תשובת רמב"ן סי' ב'), ואם ירש מאביו שט"ח דינו כמטלטלים, ויכול למכרו או ליתנו לאחר.

5. **אם כשטעו במחיר, לפי ביאור רש"י בגמ' - עד שתות קנה ומחזיר אונאה, ויותר משתות בטל מקח,**

[הרמב"ם בפכ"ט ממכירה הל' ח', והשו"ע סי' רלה סעי' ג', ביארו את הגמ' אחרת, ופסקו: שבפחות משתות הוי מחילה, ודינו כגדול שטעה, והראב"ד סובר כרש"י, וע"ע במ"מ, שכתב שטעות נפלה ברש"י שלפנינו, ובאמת רש"י סובר, שקטן דינו שווה לגדול].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. מעל י"ג שנים ויום אחד עד גיל כ' שנים

בתוס' (ד"ה אחת) מבואר: שאינו יכול למכור בנכסי אביו, אבל מתנתו מתנה אפי' במקרקעי, ונע"ע במש"כ לקמן על פרק ו' תשו' יב דין ד'.

מג. מהו הסדר והקדימה בקריאת האנשים לעלות לתורה, ומדוע: א) כשיש כהן, לוי, ישראל. ב) הסדר בישראל אחרי הכהן והלוי. ג) כשאין בביהכ"נ כהן. ד) כשיש כהן וישראל ואין לוי, ואם מותר לקרוא לכהן אחר כהן ה) האם מותר לקרוא ללוי אחר לוי. ו) מה יעשו כשיש רק כהנים. דף נט. ס.

תשובה:

א. הסדר והקדימה בקריאת האנשים לעלות לתורה הוא:

כהן, לוי, וישראל, הטעם שכהן ראשון זהו מדאורייתא, דכתיב "וקדשתו", [בגמ' מובא עוד דרשות עיי"ש], ואין רשות לכהן לחלוק כבוד בדבר ולשנותו, וזהו תקנת חכמים מפני דרכי שלום, כדי שלא יבואו לידי קטטה.

לפי רב מתנה - כל זה דוקא בשבתות וחגים דשכיחי רבים, אבל בשני וחמישי רשאי הכהן לחלוק בדבר ולשנותו.

ולפי שיטת התוס' (ד"ה אבל) - רק בזמנם בשני וחמישי היה רשאי הכהן לחלוק בדבר ולשנותו, משום שטרידי במלאכתו ולא שכיחי, ואין חשש למריבה, אבל לדין שכיחי אנשים בשני וחמישי כמו ביו"ט, ולכן שני וחמישי דינם כמו בשבתות וימים טובים, וכן משמע מסתימת הרמב"ם והשו"ע, אבל לפי הרא"ש - דין הגמ' קיים גם בזמנינו, שרק בשבתות ויו"ט אסור לכהן לזנות, וכן הוא בפסקי הרא"ש ובסודר.

הגמ' אומרת: שרב הונא היה עולה ראשון, אף בשבתות וימים טובים, מפני שאפי' רבי אמי ורבי אסי הכהנים החשובים שבא"י מיכף הוו כייפי ליה, זהו אף אם אינם שווים, [בפשוטו כשיטת הריטב"א שכתב: שהקדמת הכהן היא אף באופן שהישראל ת"ח יותר, מ"מ אם הכהן עם הארץ - הישראל ת"ח קודם, אבל לפי הרמב"ם בפי' המשניות - כל שהישראל גדול מהכהן הרי הוא קודם לו, ופירש המאירי: שלפי"ז צ"ל שהגמ' הזכירה שרב הונא היה גדול הדור, הוא רק לרווחא דמילתא].

הלכה:

ברמב"ם (פי"ב מהל' תפילה ה"ח) ובשו"ע (או"ח סי' קלה סעי' ג' ד') נפסק: בכל קריאה וקריאה מאלו, כהן קורא ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל, ומנהג פשוט הוא היום שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל.

ב. הסדר והקדימה אחר שקראו לכהן ו/או ללוי הוא:

ת"ח הממונין פרנסין על הציבור, ודהיינו כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה - רש"י, אחריהן ת"ח הראויים למנותם פרנסים על הציבור, אחריהן בני ת"ח שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור, ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם, ונע"ע בנימוקי ובמאירי מש"כ בזה, ושכן פסק הרמב"ם - עיין לקמן.

הלכה:

בשו"ע (או"ח סי' קלו) נפסק: בשבת וביר"ט ויום הכיפורים קורים אחר הלוי ת"ח הממונין על הציבור, ואחריהם ת"ח הראויים למנותם פרנסים על הציבור. עקוואליס אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה, ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור, ואח"כ ראשי כנסיות וכל טעם. וברמב"ם (פי"ב מתפילה ה"ח) הוסיף: כל מי שהוא גדול מחברו בזכותו קודם לקרות, והאחרון שגולל ס"ת נוטל שכר כנגד הכל, לפיכך עולה ומשלים אפי' גדול שבציבור. אין קוראין בחזומשין בבתי כנסיות משום כבוד צבור. [סדר קדימה לחייבים לעלות - עיין בביה"ל שם].

ג. אם אין בביהכ"נ כהן

נתפרדה החבילה.

לפי הפירוש הראשון ברש"י בשם מורו הזקן, ורבי יצחק בר יהודה, ורב עמרם - איבד הלוי את כבודו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ואינו קורא כלל.

ולפי הפירוש השני ברש"י בשם מורו רבי יצחק הלוי - אין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים.

והתוס' (ד"ה נתפרדה בשם ר"י בר"י) כתבו: שהלוי יקרא לפי חשיבותו כאילו היה ישראל, ודעין מהרש"א שפירש, שכונת הפירוש השני ברש"י היא כתנוד"ה נתפרדה.

הלכה :

ברמב"ם (פי"ב מהלכות תפילה הי"ט) נפסק: אין שם כהן עולה ישראל ולא יעלה אחריו לוי כלל, ובשו"ע (או"ח סי' קלה סעי' ו') נפסק: אם אין כהן בביהכ"ס קורא ישראל במקום כהן, ולא יעלה אחריו לוי, אבל לאשון יוכל לעלות (כ"י מהכ"ל בשם ר' יוחס נ"ב כח"ג, וכשקורין אותו אומרים במקום כהן שלא יענו לומר שזהו כהן (טור). ובסעי' ח', נפסק: אם אין לוי בביהכ"ס כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמר שהראשון פגום, וולענין דינא, ואם אפשר לקרותו שלישי ורביעי - עיין מ"ב ס"ק כד).

ד. אם אין לוי בביהכ"ס

כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום, וכן נפסק ברמב"ם (פי"ב מתפילה הי"ט), ובשו"ע (או"ח סי' קלה סעי' ח').

ה. לקרוא ללוי אחר לוי

אסור לקרות, משום פגם שניהם, דיגידו שאחד מהם אינו לוי. וכן נפסק שם בסעי' ט'.

ו. אם יש רק כהנים

בתוס' (ד"ה כי) מבואר: שאחד קורא במקום שבעה, ועל כל פרשה יברך לפניו ולאחריה.

מד. האם מותר, ומדוע: א) לקרוא בחומשין בביהכ"ס. ב) לכתוב ספר אפטרותא. ג) לכתוב לתינוק פרשה אחת או שתיים כדי שיתלמד בה. דף ס. ס:

תשובה :

א. לא קוראים בחומשין בביהכ"ס

משום כבוד ציבור, "חומשין" פירש"י: שכל ספר וספר כתוב בפני עצמו, ולא תפרום יחד. (במקום שאין ספר תורה שלם - עיין מאירי שהביא בזה ב' דעות אם כשר לקרות בו ואם יש טעות בחומש אחר - עיין ר"ן ניומק"י. ע"ע בהגר"א לשו"ע סי' קמג ס"ק ד'. התוס' במגילה דף ט. ד"ה בשלמא. המדייקים מדברי ר' יוחנן בסוגייתנו, שאין לפסול ס"ת עד שיהא בו חסרון של יריעה אחת, ושלפי הקותרס יש לחלק בין נמצא טעות, לבין כשחסר, וברמב"ם פ"א מתפילין הל' ב', ובפ"י מהל' ס"ת הל' א', נפסק, שפסול אפי' בחסרון של אות אחת, וע"ע ברשב"א בסוגיין, בר"ן על הרי"ף במסכת מגילה, ברא"ש הל' קטנות ס"ת אות טז, ובספר בית אהרן בסוגיין).

הלכה :

בשו"ע (או"ח סי' קמג סעי' ב') נפסק: אם כתוב כל חומש לבדו אפי' בגלילה כספר תורה, אין קורין בו, עד שיהיו כל חמשה חומשים תפורים ביחד, והם כתובים בגלילה כס"ת, אבל בחומשין שלנו אפי' כל ה' ספרים ביחד אין לכך עליהם, וכמקום ש"ס ואין ש"ן שבקי בנגינה בע"פ, ראיתי נוהגים שהש"ן קורא מן החומש בנקוד, והעולה קורא אחריו מן הס"ת הכשר. וביר"ד סי' רפג סעי' א', נפסק: ומותר לכתוב כל התורה חומש חומש בפני עצמו, ואין בהם קדושת ס"ת השלם, ויש מי שאומר שהם כס"ת לכל דבריהם אלא שאין קורין בהן בציבור.

ב. לכתוב ספר אפטרותא (דהיינו ליקוט של כל הפטרות בספר אחד - תוס' רי"ד)

לפי רבה ורב יוסף - אסור לקרוא בו, משום דלא ניתן ליכתב פחות מספר אחד שלם.

לפי מר בר רב אשי - אסור גם לטלטלו, שהרי לא ראוי לקרוא בו.

ולפי מסקנת הגמ' - מותר לקרוא בהן, וממילא גם מותר לטלטלו, משום שאין לכל ציבור וציבור יכולת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לכתוב נביאים שלם, ונקרא "לא אפשר", דאמרינן בזה "עת לעשות לד' הפרו תורתך".

ג. לכתוב לתינוק פרשה אחת או שתיים מהתורה כדי שיתלמד בה

לפי ת"ק - אסור, ולמ"ד תורה זתומה ניתנה - זהו משום שזתומה ניתנה, ופירש"י: דהיינו גמורה ומסויימת ושלמה, שלא נכתבה עד סוף מ' שנה לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן, ואילו התוד"ה תורה, מפרשים: שפרשה שנאמרה לפני אחרות וכתובה אחרת, לא נכתבה עד שנאמרו האחרות, ולמ"ד תורה מגילה ניתנה - זהו דכיון שאידבק אידבק. ואם דעתו להשלים או שכתבה בראשי תיבות או בסירוגין - מותר, וכן נפסק בשו"ע יור"ד סי' רפג סעי' ב'.

ולפי ר' יהודה - מותר לכתוב רק מבראשית עד דור במבול, ותחילת ספר ויקרא עד פרשת שמיני, ודע"ע בהגהות הגר"א על מסכת סופרים פ"ה הל' ט"ז.

מה. בני שדות של הנהר האם יכולים העליונים לעכב את התחתונים מדלות או מלהשקות את שדותיהם תחילה, ומדוע?

תשובה:

א. כשאין לדלות כדי בולן

כשרוצים העליונים לסוכרו כדי שלא ירדו המים ללמטה ולהמשיך הנהר דרך ניגרים קטנים לשדותיהם והתחתונים מעכבין עליהן, הואיל ורוצים להשקות שדותיהם תחילה

לפי שמואל - התחתונים לא יכולים לעכב, דאמרי "אנו קרובים תחילה".

ולפי רב - התחתונים יכולים לעכב, דאמרי "הנהר כפשטיה ליזיל", פי' שילך באופן טבעי בלא לסכרו. ודינו של האמצעי לא איתפריש בגמ' - עיין תוד"ה כבי תרי - במאירי, ובסמ"ע סי' קע ס"ק ב'.

הגמ' אומרת: שלפי רב הונא בר תחליפא - אמרינן בזה "כל דאליים גבר", מפני שלא איתמר הלכה לא כמר ולא כמר.

לפי רש"י (ד"ה כל) ולפי הפירוש הראשון בתוס' - זהו מפני שלית ליה הכלל "דהילכתא כשמואל בדיני".

ולפי הפירוש השני בתוס' - זהו מפני שכאן מסתבר יותר טעמו של רב, לענין הלכה - עיין לקמן דין ג'.

ב. ללכת ולדלות בלא לסכור את הנהר

לכו"ע לא חולקים בזה. שיטת רש"י: לכו"ע כל הרוצה לדלות ידלה, ומבואר בתוס' (ד"ה במיזל): שזהו אפי' אם הנהר קטן שמימיו פוסקין, ואבל לפי הר"ן - לכו"ע העליון זכאי לקבל מים בראשונה, והב"ח, הלח"מ, והגר"א מפרשים שכן דעת הרמב"ם, והסמ"ע ס"ק ב' והש"ך ס"ק א', מפרשים שהרמב"ם סובר כפירש"י.

ג. בור הקרוב לאמה שמתמלא מאיליו בדרך הילוכו בלא שסוכרים את הנהר

מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום, שלא יהא מחלוקת ביניהם "אני אסכור ראשון".

לפי רב (הנ"ל דין א') - זהו דוקא כשמתמלא מאיליו בלא לסכור הנהר.

ולפי שמואל - זהו בכל בור הקרוב לאמה, שיכול בעל הבור למלאות תחילה, ולפי שיטת הרשב"א והריטב"א - כל דין זה מדובר דוקא בבור שהיה חפור קודם שהיה אמת המים.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' קע סעי' ב') נפסק: בני הנהר משקיין על הסדר, רצה אחד לסכור כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה ואח"כ יפתח, ואחד רצה להשקות תחלה, כל המתגבר זכה, ובור שהוא קרוב לאמה, והנכס מושך בו ע"פ הלוכו (טור), מתמלא לאשון מפני דרכי שלום, ויש אומרים לדוקא שקדם בור לאמה אבל איפכא לא (המגיד פ"ג דשכנים, וז"י בשם הרשב"א). ובסוף סי' קלט, נפסק: דבר שהפוסקים חולקים בו ולא תפס מד מנייחו, אם הוא דבר קשיך בו חלוקה חולקין, ואם לא קשיך ציה חלוקה, כל דאליים גבר (ת"ס סי' קכז ל').

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מו. האם יש גזל, והאם מדאורייתא, ומדוע: א) במי שנוטל חיה או עוף או דגים ממצודת חבירו. ב) במי שנוטל מציאת חרש שוטה וקטן. ג) מעני המנקף בראש הזית של שכחה. דף נט: ס: סא.

תשובה:

א. ליטול ממצודה

1. **אם כשיש לה בית קיבול - לכו"ע** הוי גזל גמור, [מדאורייתא, וע"ע ברמב"ם, בראב"ד, ובמגדל עוז], דכיון שיש לו תוך, קנו לו כליו, [במאירי ובפרישה סי' שע ס"ק יד, מבואר: שקונה רק אם המצודות מונחים בסימטא או במקום הפקר, אבל המונחים ברה"ר - לא, דאין כליו של לוקח קונים לו ברה"ר].

2. ואם כשאין לו תוך

לפי ת"ק - יש בהן משום גזל מדרבנן, מפני דרכי שלום.

ובבואר בתוס' (ד"ה מצודות): שכל מה שאמרינן שאסור רק משום "דרכי שלום", זהו דוקא במי שלוקח ממי שאין אומנותו לצוד, אבל מי שאומנותו בכך ושם מצודה - מעיקר הדין הוא שהאחר חייב להרחיק ממצודתו, דא"ל "קפסקית לחיותאי", [במרדכי סי' תח, מביא דעה החולקת על התוס' וטוברת שאין לחלק חילוק זה].

ולפי רבי יוסי - הוי גזל גמור, ופירש רב חסדא [בדף סא. לענין מציאת חש"ו, ופירש"י שם, שה"ה לענין מצודות]: שהיינו גזל גמור מדבריהם, ושהנפק"מ בין ת"ק לרבי יוסי הוא, שלת"ק: לא נפיק בדיינין, [ואם עדיין זה בעין אם יש חיוב החזרה - עיין שער המלך פ"ח מהל' לולב, בד"ה שבת, ובאמרי בינה דיני יו"ט סי' כא, ז', ולרבי יוסי: נפיק בדיינין, ופירש"י (דף נט: ד"ה גזל גמור, ובדף סא. ד"ה להוציא): דקסבר עשו את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה, עוד מבואר ברש"י (דף סא. ד"ה להוציא): שאף לרבי יוסי אינו נפסל לעדות ולא עובר בלאו.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ סי' שע סעי' ד') נפסק: הפורש מצודה שאין לה בית קבול וצד חיה או עוף או דגים ובא אחר ונטלה ה"ז גזל מדבריהם, ואם יש לו בית קיבול, הרי זה גזלן לאורייתא (טור ס"ס).

ב. מציאת חרש שוטה וקטן

הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יוסי אם יש בזה גזל רק משום דרכי שלום או גזל גמור מדרבנן היוצא בדיינין, [וכנ"ל דין א', ועי' תוס' ב"מ דף ט. ד"ה הואיל, ובמש"כ שם תשובה מא, וע"ע במחנה אפרים הל' זכיה סי' ד', שדן אם תיקנו התקנה הנ"ל רק בקטן מעל גיל שש, וע"ע בש"ך סי' רמג ס"ק ר', ובקצה"ח ס"ק ה'].

ג. הנוטל מעני המנקף בראש הזית את השכחה שנפלה לארץ

1. **אם לפני שהעני נטלה בידו - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יוסי הנ"ל דין א'.**

2. **ואם באה לידו - הרי זה גזל גמור מדאורייתא,** [בביאור מעשה דרב כהנא - עיין תוס' ד"ה שדר, ברמב"ן, במאירי, בריטב"א, ובשו"ת הרשב"א חלק א' תשר' שכז].

מז. **האם מותר, ומדוע: א) להשאיל או למכור כלים לאשה החשודה על השביעית,** [דהיינו שחשודה לשמור פירות שביעית, ולהצניעם מן הביעור ואילך - רש"י], **או לאשת עם הארץ. ב) לסייע להן לברור או לטחון עמהן חיטים, כשאפשר לתלות בתבואה קל היתר או כשא"ל, בתבואה המוחזקת למעושר ובשאינה מוחזקת, או בתבואה שמוכשרת לקבל טומאה ושאינה מוכשרת. ג) לבלור עם יהודי או גוי העושה פירותיו בטומאה. ד) לסייע לנתחם שהיה עושה בטומאה. ה) להפקיד תרומה אצל כהן עם הארץ שהוא כהן או ישראל. ו) לאשת חבר לטחון עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טהורה או בזמן שהיא טמאה בתבואה של אשת עם הארץ, או קל האקת חכך. ז) לעשות חלת עיסת עם הארץ בטהרה או תרומת זיתיו של עם הארץ בטהרה, או לעשות תחילת עיסת חוליו או תחילת זיתיו חוליו בטהרה. דף סא. סב.**

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

בעבירה דאורייתא - לכו"ע אסור לסייע ידי עוברי עבירה, גם אם זה לא בידיים, **ובספק** - עיין לקמן דין א', **בעבירה דרבנן ולא בידיים כהשאלת כלים** - לכו"ע מותר, **בחשש דרבנן ובידיים** - הדין תלוי במחלוקת אביי ורבא, ובעוד פרטים, וכדלהלן:

א. להשאיל לאשה החשודה על השביעית

מותר להשאיל נפה, כברה, ונה"ה ריחיים ותנור - תוד"ה ריחיים, וע"ע בתוס' רא"ש, מפני דרכי שלום, וכן מותר להשאיל לאשת עם הארץ נפה וכברה, משום דרכי שלום.

ומבואר בתוס' (ד"ה משאלת):

1. שלפי ב"ה זהו אפי' כשידוע שאין לה אלא פירות שביעית, דבלא דרכי שלום אסור להשאיל, ונהביאו בשם הירושלמי, שהטעם שמוותר, משום שאפשר לתלות בדבר רחוק, אף שאינה תלייה גמורה, נפה לספור מעות, כברה לכבור בה זול, ריחיים לטחון בו סימנין, תנור לטמון בה אונין של פשתן, וע"ע בר"ש על מסכת שביעית פ"ה מ"ט.

2. **אם סביר לתלות בתבואה של היתר, לפי ב"ש** - אסור, להשאיל עכ"פ באופן שאין בו משום דרכי שלום, ונבאופן שיש - לא איתפריש דעתם, ולפי ב"ה (במסכת שביעית) יהיה מותר מעיקר הדין להשאיל, אף באופן שאין בו משום דרכי שלום.

3. **למכור להנ"ל כשא"א לתלות** - לכו"ע אסור, שהרי אין את הטעם של דרכי שלום, וכשאפשר לתלות - תלוי במחלוקת שבין ב"ש לב"ה.

ב. לברור ולטחון עם החשודה על השביעית

אסור, הואיל והיא מסייעת בידיים למי שמוחזק לנו לעבור עבירה דאורייתא, **אבל לסייע לאשת עם הארץ לטחון ולרקד את תבואתה לפני שהטילו מים לעיסה** - מותר, **ולאחר שהטילו מים** - אסור, הואיל והוטבלה לחלה, וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים, ואסור לגרום לחלה טומאה דאורייתא.

לפי שיטת אביי - מותר לברור ולטחון עם אשת עם הארץ, אף אם הפירות אינם מוחזקין למעושרין, משום שרוב עמי הארץ מעשרין הן, ודוקא בתבואה שעדיין לא הוכשרה לקבל טומאה, אבל אם כבר הוכשרה - אסור לסייע לחשודה על הטומאה אף בחשש טומאה וטהרה דחולין דרבנן.

ולפי שיטת רבא - מדובר דוקא כשמוחזק לנו שהתבואה מעושרת ודבלא זה אסור לסייע - תוד"ה רבא, וההיתר לסייע הוא רק בטומאה דרבנן, דהיינו לעם הארץ שאינו אוכל חוליו בטהרה ואף בתבואה שהוכשרה לקבל טומאה דרבנן, שהרי התורה הזהירה לאכול בטהרה רק תרומה וקדשים, אבל משתטיל מים שהוטבלה לחלה, דהוי סיוע לגרום טומאה דאורייתא, או לסייע לכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה - אסור, כיון שהטומאה דאורייתא, לשיטת רש"י: בנידון זה חולקים ת"ק ור"ש בן אלעזר, ותוס' חולקים וסוברים: שמחלוקת התנאים הוא בנושא אחר, ותוכן מחלוקתם - עיין לקמן דין ו'.

לסיכום [לסייע בידיים בדבר שחששו רק מדרבנן]:

1. **אם התבואה הוכשרה לקבל טומאה ואינה מוחזקת למעושר** - לכו"ע אסור לסייע, בברירה וטחינה.

2. **ואם התבואה מוחזקת למעושרת ולא הוכשרה לקבל טומאה** - לכו"ע מותר לסייע בטחינה, בברירה, ובהרקדה.

3. **ואם מוחזקת למעושרת והוכשרה**

לפי אביי - מותר לסייע.

ולפי רבא - אסור לסייע.

4. **אם בפירות תרומה של כהן החשוד לאכלן בטומאה** - אף רבא מודה שאסור לטחון עבורם לסייען

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

בעבירתם שהיא דאורייתא.

ג. לבצור עם יהודי העושה פירותיו בטומאה

בתוס' (ד"ה רישא, ע"פ הגמ' בע"ז) מבואר: שאסור, משום שע"י כך טובלו לתרומה וכ"ש שאין דורכין, ואע"פ שעד שירד לבור או יקפה לא נגמרה מלאכתו לתרומה, אבל עם גוי מותר, שהרי לא טובלו לתרומה, וכתבו: שזה לא דומה לדין הקודם, דבדין הקודם גם אם יפריש קודם גילגול אין שם חלה עליה כלל, אבל בדין זה חל שם תרומה קודם גמר מלאכתו, שהרי מעשר שהקדימו בשיבולין הוי מעשר, וגם אסור באכילת קבע, [מ"מ מכשונותנת את המים רשאית להפריש חלה, כדאיתא במתני' ובהרשב"א, מיהו ממש"כ התוס' "דהכא אם מפריש חלתה קודם גילגול אין שם חלה עליו כלל" לא משמע כן – מהר"ם שי"ף].

ד. לסייע לנחתום שהיה עושה בטומאה

בתוס' (שם, ע"פ המשנה בע"ז) מבואר: שלא לשין ולא עורכים עמו, והביאו את הירושלמי שהקשה מבריייתא דקתני גם "לא בוררין עמו", והירושלמי העמיד זאת "בלותת", [פי' שהוכשרו בלתייתה – מהר"ם שי"ף].

לפי שיטת ר"ת - זהו דוקא מפני שודאי בטומאה קא עביד, אבל בסוגייתנו בגיטין מדובר בחשד בעלמא, ולכן מותר לסייע לפני שמטילין מים, [מתוס' בתירוצם הראשון משמע: שלא ס"ל כן, ועיין בתוס' בע"ז דף נז. ד"ה שמוותר].

ה. להפקיד תרומה

1. **אצל כהן עם הארץ** - אם הפירות מוכשרים לכו"ע אסור, מפני שליבו גס בה, וחיישינן שמא יגע בה ולאוכלה – רמב"ם, ועיין "שנויי נוסחאות" שברמב"ם הוצאת פרנקל, ואפי' כשמפקיד את תרומתו בכלי שהוא מוקף צמיד פתיל, לפי שחוששין שמא תסיטנו אשתו נדה, ומותר להפקיד רק אם לא הוכשרו לקבל טומאה.

2. **ואם אצל ישראל עם הארץ** - מותר אפי' פירות מוכשרין, [והרמב"ם פי"ב מתרומות הל' ח' פסק להיפך: שאצל כהן לא מפקידים כלל, ואצל ישראל מפקידים רק אם מוכשרים, והוסיף: שמדובר דוקא כשנמצאים בכלי חרס המוקף צמיד פתיל, גזירה שלא תסיטם אשתו נדה, והראב"ד שם השיג: שהרי מדובר בפירות שאינם מוכשרין, ובכס"מ כתב: שהרמב"ם לא גרס "אלא" בדברי ר' ירמיה, ושם"ל שמעלה עשו בתרומה, וע"ע ברדב"ז שם. ביישוב שיטת הרמב"ם שכתב בהיפוך הסוגיא – עיין בנושא כליו, ובספר המפתח להרמב"ם פרנקל].

ו. לאשת חבר למחון עם אשת עם הארץ

לפי ת"ק - מותר רק בזמן שהיא טמאה, אבל לא בזמן שהיא טהורה.

ולפי ר"ש בן אלעזר - אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון, מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת.

לפי שיטת רש"י - התבואה שייכת לאשת עם הארץ, ו"היא טהורה" היינו האשת חבר, והאיסור לטחון הוא, משום שחוששין שמא תטול ותתן לתוך פיה [דבר שאינו מעושר – תוס'], משא"כ בימי טומאה שאינה רגילה ליגע בטהרות סובר ת"ק שלא חוששין שתגע ותטול לפיה, ור"ש בן אלעזר אוסר זאת אף בימי טומאה.

ולפי שיטת ר"ת (בתור"ה אשת) - אם התבואה שייכת לאשת עם הארץ, והנידון הוא סיוע לטחון דבר שאינו מעושר, הדין תלוי רק במחלוקת אביי ורבא [הנ"ל דין בן], ולא פליגי בזה ת"ק ורשב"א, [ומה שרש"י פירש שבזה הם חולקים צ"ב], וכל המחלוקת התנאים היא, **בתבואה של החבר**, שאם האשת עם הארץ מחזקת עצמה לטהורה - לכו"ע אסור שתסייע לאשת חבר, הואיל ואינה נזהרת מליגע ומטמאה, ואם מחזקת עצמה לטמאה - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורשב"א, דלת"ק מותר מפני שנהרת מליגע ולתת לאשת חבר, ולרשב"א אף כשמחזקת עצמה בטומאה לא תטחון, שחיישינן שאשת עם הארץ שמחזקת עצמה לטהורה, תתן לתוך פיה של זו, נמצא שבנגיעתה מטמאת את הכרי.

ז. עשית חלת עיסת עם הארץ בטהרה או תרומת זיתיו של עם הארץ בטהרה

אסורה.

רש"י (ד"ה אין עושין) בפרש: שהרי החלה או התרומה כבר נטמאה ביד עם הארץ, והכהן שיראה את הגבל או את הבדד שהם חברים מתעסקים בזה יחשוב שהתרומה טהורה, וכתבו התוס' (ד"ה אין עושין):

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

דלפירושו אם יפריש ממקום אחר מותר לעשות.

אך התוס' חולקים וסוברים: שגם באופן זה אין עושין, דכח ההיתר הוא משום "כדי חייו", דהיינו כשנוטל שכר מכל העיסה, אבל משום שכר חלה גרידא לא התירו, דחיישינן שמא נגע, ולפי הכס"מ בפי"ב מתרומות הל' ט' - הרמב"ם סובר כרש"י, ואילו לפי המהר"י קורקוס - הרמב"ם כתוס'. ...לבדוק אם מכאן שייך לתוס'...**לעשות תחילת עיסת חוליו או תחילת זיתיו חוליו בטהרה** - לכו"ע מותר, משום כדי חייו של גבל ומשום כדי חייו של בדד, ורק בתנאי שמניח את החלה בכלים של "כפישא או אנחותא", שאין רגילים להשים בהם וגם אין מקבלין טומאה, ואת התרומה בכלי אבנים וכלי גללים שאינם מקבליים טומאה, ודאפי' אם הם של העם הארץ, ומזהירו שלא יגע בחלה ובתרומה ושאים יגע בהם יחזור לטיבלו.

מח.האם מותר לחזק ידי עכו"ם בשביעית, או ידי ישראל בשביעית או להגיד לעכו"ם "שלום" בכל השנים, ומדוע?
דף סב.

תשובה:

1. **לחזק ידי עכו"ם בשביעית בדיבור** - מותר, משום דרכי שלום.
 2. **לחזק ידי ישראל בשביעית או לכפול "שלום" לעכו"ם** - אסור.
- התוס' הביאו את הירושלמי, ומפרשים בכוונת הירושלמי - שאסור לומר "שלום" לעכו"ם אפי' בלא לכפול, ושנחלקו בירושלמי, מה כוונת המשנה "לחזק ידי עכו"ם", אם לומר לו שיקנה ממנו אחר שביעית, או רק לומר "ישר".
3. **אם לחזק ע"י שעוזר לו לעזור בחינם** - אסור לעזור אפי' לגוי.
 4. **אם לעזור בשכר**

לפי שיטת התוס' (ד"ה אין עודרין) - אסור.

והביאו שלפי שיטת רש"י (בסנהדרין) - מותר, בקרקע שקיבלו מן המלך לפרוע כך וכך תבואה בשנה, וכתבו בדעתו: דשמא יש סכנת נפשות או למ"ד יש קנין לנכרי בארץ להפקיע משביעית או בשביעית בזמן הזה דרבנן, ואע"פ שמדרבנן אסור לעזור לנכרי גם למ"ד יש קנין וגם בזה"ז, מ"מ גבי מלך התירו, ונע"ע בהגר"א יור"ד סי' שלא ס"ק ר' וס"ק כח, ובחזו"א שביעית סי' כ"ז.

פרק שישי

האומר התקבל

א. בעל ששלח גט לאשתו באופנים דלהלן, האם הבעל יכול לחזור בו מלגרשה, ואף לאחר שהגיע הגט לידה, או שאין יכול לחזור אף לפני שהגיע הגט לידה, ומדוע: א) כשהבעל מינה איש או אשה להיות שליח להולכה. ב) כשהאשה מינתה שליח לקבלה, והבעל ענה "התקבל ותן לה", או כשאמר "אי אפשר שתהיה שליח לקבלה" או כשאמר "זכה עבורה", או כשאמר "הולך ותן לה" או כשאמר "הילך ותן לה". ג) כשהאשה אמרה "טול לי גיטי", והבעל ענה "התקבל ותן לה". ד) כשהאשה אמרה "הבא לי גיטי" והשליח שינה ואמר לבעל "אשתך אמרה התקבל לי גיטי", והבעל ענה "הילך כמו שאמרה". ה) כשהאשה אמרה "התקבל לי גיטי", והשליח שינה ואמר לבעל "אשתך אמרה "הבא לי גיטי", והבעל ענה "הילך כמו שאמרה". ו) כשקטנה אמרה "התקבל לי גיטי". ז) כשהאשה אמרה "התקבל לי גיטי", והשליח אמר "אשתך אמרה התקבל לי גיטי", והבעל אומר "הולך ותן לה"?

תשובה:

א. הבעל

יכול למנות שליח להולכה בלבד, דשלוחו כמותו הן אם הוא שולח איש והן אשה, ולכן בעל שאמר "הולך גט זה לאשתי", כל זמן שלא הגיע הגט לידה יכול הבעל לחזור בו, וזהו גם אם הבעל אמר לשון קבלה "התקבל גט לאשתי", שהרי יודע שאין יכול לעשות שליחות לקבלה, וגמר ונתן לשם הולכה.

הלכה:

בשור"ע (סי' קמא סעי' לא) נפסק: הכל כשרים לשליחות הגט בין לקבלה בין להולכה, אחד האיש ואחד האשה, חוץ מחש"ו עבד ונכרי, ויש מי שאומר שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק, [כנ"ל פ"ב תשר' לט, עיי"ש]. ובסי' קמ סעי' ז', נפסק: לא עשאתו שליח לקבלה, והבעל אומר "התקבל לה", לכשיגיע לידה מגורשת, שאדם יודע שאין בידו לעשות שליח קבלה, והתקבל והולך לה קאמר.

ב. האשה

יכולה למנות שליח לקבלה, דשלוחה כמותה הן אם שולחת איש והן אשה. ולפי הרמב"ם פ"ו מגירושין הל' ד', ולפי השור"ע סי' קמ סעי' ה' – אשה יכולה למנות גם שליח הבאה, ואילו הרמב"ן לקמן על דף סה. ד"ה רש"י. כותב: שלפי רש"י במסכת ב"מ, והר"ח, שם – אי אפשר לה למנות אלא רק שליח קבלה, וסיים שאין בידו הכרע בזה.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ו מגירושין הל' י') ובשור"ע (סי' קמ סעי' ג') נפסק: האשה עושה שליח לקבלה, והיא מגורשת בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו, ודינו כדין האשה לכל דבר לענין אם זרק גט לחצרו או לתוך ארבע אמותיו, וכותב כגט "כתיבת מותנת" וכו', אבל כשנתן הגט, אומר לו "התקבל גט זה לאשתי".

ולכן: אם האשה אמרה "התקבל לי גיטי"

1. והבעל אמר "התקבל גט זה לאשתי" או שאמר "זכה לה", והאשה היא גדולה - הוי שליח לקבלה, ומשהגיע גט ליד השליח מגורשת ואין הבעל יכול לחזור בו.

2. ואם הבעל אמר "אי אפשר שתהיה שליח לקבלה" - הוי שליח להולכה, דהגירושין תלויין בו, והרי עקר את דיבורה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, וייסופי, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. ואם אמר "הולך"

לפי מ"ד "כזכי דמי" - הוי כשליח לקבלה, הואיל ולא עקר את שליחותה, ומבואר בתוס' (ד"ה רבי): דרבי בעלמא סובר "הולך לאו כזכי", ושאני הכא דכיון שאמר השליח "אשתך אמרה קבל לי גיטי" סתמא דמילתא דאדעתא דהכי יהיב לה.

ולפי רבי נתן - הוי כשליח להולכה בלבד, הואיל ואמירתו "הולך" עוקר את שליחותה, דס"ל הולך לאו כזכי.

4. ואם אמר "הילך" - לכו"ע כזכי הוא, ולא עקר את שליחותה.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמ סעי' ו') נפסק: האשה שעשתה שליח לקבלה, ואמר לו הבעל "אין רצוני שתקבל לה גיטה אלא הרי זו גיטה הולך אותה לה", הרשות ביד הבעל ונעשה זה שליח להולכה, אבל אם אמר לו "התקבל לה גיטה" או "הולך" או "זכה לה" לא עקר שליחות הקבלה, אבל אם אמר לו "הולך לה" עקר שליחות הקבלה ונעשה שליח הבעל, וכן אם אמר ליה "הולך ותן לה" עקר שליחות הקבלה, ובוה ובוה לא נתגרשה עד שיגע גט לידה, וי"א ד"כחן לה" סוף ספק מגוקסת. ונע"ע בלח"מ, ובב"ש ס"ק ח' מש"כ בזה.

ג. האומרת "טול לי גיטי"

רשב"ג במשנתנו מוסיף: שגם לשון זה הוא לשון קבלה, ולכן אם רצה לחזור לא יחזור.

בברייטא מובא: שגם לשונות "שא לי", "יהא לי בידך", הן לשונות קבלה, והרי"ף, הרמב"ם והרא"ש סי' ו', והשור"ע, השמיטו את הלשון "שא לי", והרמ"א הוסיפו, וכתב הב"ש בס"ק ג', שמשמע מהרמ"א שהשור"ע ודעימיה חולקים עליו, מרש"י (ד"ה ליהוי) משמע שגם אם לא אמר "לי" הוי לשון קבלה ואינו מעכב, ואבל הראב"ד על הרי"ף סובר שמעכב, ועיין בהגר"א על השור"ע ס"ק ג', וברמב"ן הוסיף: שבלשון "התקבל" א"צ להוסיף "לי", ומהרמב"ם והשור"ע משמע שחולקים על הרמב"ן.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמ סעי' ד') נפסק: אמרה לו: התקבל לי גיטי או טול לי או יהא לי בידך. כולן לשון קבלה הן, וי"א לה"ס "שא לי" קמ"ל.

ד. אם האשה אמרה לשליח "הבא לי גיטי"

הוי רק שליח להולכה, ואם השליח שינה מדבריה ואמר לבעל "אשתך אמרה התקבל לי גיטי", והבעל ענה "הילך כמו שאמרה" - סובר רב נהמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: שאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת, די"ל שעל דיבור שלו הוא סומך, וי"ל משום שהשליח עקר את שליחותו לגמרי דאמר "שליח לקבלה אני רוצה להיות ולא להולכה", ופירש"י (בד"ה אלא): והוי גילוי דעת מהשליח שאינו מעונין להיות שליח הולכה, ונע"ע ברבינו קרקש מש"כ בזה. ואם הבעל אמר "הולך לה" או "התקבל לה", לפי בעל העיטור - כשיגיע גט לידה מגורשת, דיש מינוי להולכה מיד הבעל, והסכמת השליח לכך, והרשב"א והרי"ב"א, ועוד ראשונים חולקים עליו וסוברים, שאינה מגורשת, משום שהבעל סומך על דברי השליח שאמר לבעל "אשתך אמרה לי התקבל", עיי"ש, ובתוס' רא"ש, במשנה למלך, ובב"ש ס"ק יב.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמ סעי' ח') נפסק: עשאתו שליח להביא לה גיטה, ובא ואמר לבעל "אשתך עשאתני שליח לקבל לה גיטה", והוא אמר "הולך כמו שאמרה היא", אפילו הגיע גיטה לידה אינה מגורשת, ואם הבעל אמר לו "הולך לה" או "זכה לה", ולא אמר "כמו שאמרה היא", כשיגיע לידה מתגרשת. ובסי' קמא סעיף נט, נפסק: השולח גט לאשתו ובטלו קודם שיגיע לידה, ה"ז בטל, ואם הגיע לידה, אינו יכול לבטלו אפי' בתוך כדי דבור.

ה. אם האשה אמרה לשליח "התקבל לי גיטי", והשליח שינה ואמר לבעל "אשתך אמרה הבא לי גיטי", והבעל ענה "הילך כמו שאמרה"

הגמ' נשארה בספק, אם הבעל סמך על דיבור השליח, ומגורשת משיגיע גט לידה, או שסמך על דיבורה של האשה, ומגורשת משיגיע גט לידה, [מיהו אם הבעל לא הוסיף "כמו שאמרה", מגורשת כך משיגיע גט לידה - רשב"א].

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה:

בשור"ע (סי' קמ סעי' ט') נפסק: עשאתו שליח לקבלה, ובא לבעל ואמר "אשתך עשאתני שליח להובאה", ואמר לו "הילך כמו שאמרתי היא", כיון שהגיע הגט לידה ה"ז מגורשת, ואם נסרף הגט או אבד קודם שהגיע הגט לידה הוויא ספק מגורשת.

ו. קמנה שאמרה "התקבל לי גיטי"

אינו גט עד שיגיע לידה, דאדם יודע שאין שליחות לקטן, וגמר ונתן לשם הולכה.

ז. כשהאשה אמרה "התקבל לי גיטי", והשליח אמר "אשתך אמרה התקבל לי גיטי", והבעל אומר "הולך ותן לה"

לפי רב - הוי ספק אם הולך כזכי, וכדלקמן בתשובה הבאה, לפי רבינו קרקש - למ"ד הולך כזכי, מגורשת מיד כשמגיע הגט ליד השליח, ולפי הרמ"ה מובא בריטב"א וברשב"א - מגורשת רק כשגיע גט לידה. ההלכה בזה - עיין לעיל תשו' א' דין ב'.

ב. האומר "הולך באיסורא ובממונא, האם כזכי או לאו כזכי, ומדוע? דף סג. סג:

תשובה:

לפי רבי נתן - הולך לאו כזכי בין בממונות ובין בגיטין.

ולפי רבי - הולך כזכי, ומבואר בתוס' (ד"ה רבי): דרבי בעלמא סובר הולך לאו כזכי, ושאני הכא כיון שהשליח אמר "אשתך אמרה קבל לי גיטי", סתמא דמילתא דאדעתא דהכי נתן לה, ובעיקר דין "הולך אם כזכי" במתנה - עיין לעיל דף יד. וברש"י דף סב: ד"ה אלמא, ובמש"כ לעיל פרק א' תשו' לט. ותשו' מה דין ג'.

דעת רב: דהוי ספק אם כזכי או לאו כזכי, ולכן באיסורא אזלינן לחומרא, שאם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה שחולצת ולא מתייבמת, ובממונא לקולא, והמוציא מחבירו ידו על התחתונה, ולכן אינו חוזר. ואם אמר "תן" - מבואר בר"ן וברמ"א סי' קמ סעי' ו', דהוי ספק מגורשת, ועיין בב"ש ובס"ז שם.

ג. האם האשה יכולה למנות שליח לקבלה לקבל מיד שליח שמינהו הבעל או משליח שמינה הבעל לאחר שמינתה היא, והאם אשה יכול למנות את שליח הבעל שיהיה גם שליח קבלה עבורה, ומדוע? דף סג:

תשובה:

א. בעל שמינה שליח להולכה

לפי רב - אין האשה יכולה למנות אח"כ שליח אחר לקבלה מהשליח הולכה, ללשון א' בגמ': משום בזיון הבעל, וללשון שני: זוהי גזירה "משום חצרה הבא לאחר מיכן", והרמב"ן כותב: שגם הטעם משום "בזיון דבעל" הוי רק פסול דרבנן, ע"ע ברבינו קרקש שכתב שאם ידוע ודאי שהבעל מקפיד, למ"ד משום "בזיון דבעל", המיניני לא מועיל מדאורייתא, ואם מת הבעל מתייבם, ואם נשאת הולך ממזר, ולמ"ד משום "חצרה וכו'", המיניני לא מועיל מדרבנן, וחולצת ולא מתייבמת, וע"ע ברשב"א מש"כ בזה, וע"ע במאירי שכתב: שלפוסקים כרב - טעם "בזיון דבעל" עיקר, ושיש שפוסקים כשני הטעמים של רב.

ולפי ר' חנינא - שליחות האשה חלה.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ו מגירושין הל' יג) בשור"ע (סי' קמא סעי' א') נפסק: האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, במד"א שעשתה שליח אחר לקבלו, אבל אם אמרה לשליח הבעל "יהיה גט זה פקדון אצלך" או שאמרה לו "הרי אתה שליח לקבלו לי", ויא' אפי' לא אמרה לו רק "תקבל" (כ"י בשם רמב"ן וכשב"א), כפי זה ספק מגורשת עד שיגיע גט לידה, ומשיגיע לידה תתגרש ודאי, אמרה האשה לשלומו "לקבל הגט מיד בעלי", אין לקבלו מיד שלומו, אבל אמרה "קבל גט מבעלי" יכול לקבלו מיד שלומו, וי"א שאין האשה יכולה לעשות שליח לקבל מיד שליח בעלה.

ב. כשהאשה קדמה ומינתה שליח קבלה ואח"כ הבעל מינה שליח אחר להולכה

לפי רבי חנינא - פשוט שמועיל המינוי של האשה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ושלפי רב - הדין תלוי בין שני הטעמים [הנ"ל דין א'] שנאמרו אליבא דרב.

רש"י (ד"ה דקדמה, ולעיל דף כד. ד"ה חצרה) מפרש: שכוונת הגמ' שלא שייך הגזירה של "חצרה שבאה לאחר מכאן", ויכול שליח האשה לקבל מיד שליח הבעל, אבל משום "בזיון הבעל" שייך, ולא יכול שליח האשה לקבל מיד הבעל, והמאירי מביא שיש שמפרשים להיפך: שעדיין יש גזירה של "חצירה הבאה לאחר מכאן". אבל משום "בזיון דבעל" אין, כיון שקדמה היא. רוב הראשונים פסקו כר' חנינא. ב' הדעות הרבוא בשו"ע - עיין לעיל דין א'. וע"ע בב"ש סי' לו ס"ק ח'. ע"ע במאירי שהביא ב' דעות בדין אשה אם יכולה לעשות שליח הבאה שיביא את הגט מיד שליח הבעל.

ג. כשהבעל אינו מקפיד על זה שהאשה עושה שליח לקבלה מהשליח הולכה

בתוס' (ד"ה דקדמה) מבואר: שלפי ר' חנינא, ולפי הלשון הראשון ברב - יכולה למנות, שהרי אין בזיון, ושלפי הלשון השני - לא, ולענין הלכה - עיין לעיל דין א'.

ד. כששליח להולכה שמינתו הבעל אמר לאשה "הילך גיטך", והאשה ענתה "תהיה שלוחי לקבלה"

לפי רב נהמן - הדין תלוי במחלוקת רב ור' חנינא הנ"ל.

ולפי רבא ור' חייא בר אבא נכל עוד שהגט לא הגיע לידה - רמב"ם ושו"ע, וע"ע בט"ז ס"ק ב', ובאבני מילואים ס"ק א'. שכתבו: שלפי רש"י ותוס' אינו כן - הוי ספק אם ר' חנינא מודה שאינה מגורשת, הואיל ולא חזרה שליחות אצל הבעל, וספק בדבר שבערוה אזלינן לחומרא להצריכה גט, ואם מת חולצת ולא מתייבמת. [מהגמ' לעיל דף כד. משמע שלכ"ע בעינן שתחזור השליחות אצל בעל - עיין רשב"א מש"כ בזה. וברבינו קרקש, ברש"י לעיל דף כד. ד"ה והא. ובאבני מילואים ס"ק א'. ובחז"ט על דף כד. בב"ש ס"ק א'. ובבית מאיר ס"ק א'. ההלכה - עיין לעיל דין א'.

ה. בעל שמינה שני עדים שיכתבו ויחתמו גט ויתנוהו לאשתו, ונמצא הגט פסול או שאבד לו פסול, האם יכולים לכתוב גט חדש בלא מינוי חדש, ומדוע? דף סג:

תשובה:

א. כשנמצא הגט פסול או שאבד

רב יצחק בר שמואל בר מרתא בשם רב רצה לומר: שהעדים עשו שליחותם, בין שנמצא אח"כ שהגט פסול, ואפי' פסול דרבנן - פר"ח סי' קכב ס"ק א'. וב"ש ס"ק א', ובין שאבד, ולא יכולים לכתוב גט חדש בלא מינוי חדש של הבעל.

ורבה רצה לומר: שרק אחר שעשו גט כשר ואבד צריך מינוי חדש, אבל אם עשו גט ונמצא פסול לא צריך מינוי חדש.

ורב נהמן חולק וסובר: שגם כשאבד יכולים לכתוב וליתן אפי' מאה פעמים, הואיל וכוונתו שיהיו שלוחים עד הנתנה, אפי' מאה פעמים.

ב. אם כשמסופקים אם הגט נעשה כתיקונו

בתוס' (ד"ה כותבין) מביאר: שאין להם לעשות גט אחר, הואיל ועל הצד שהוא כשר עשו שליחותו, ולכן טוב ללמד את הבעל שיצוה לעשות כמו שירצו עד שיצאו מן הספק. ור"ת חולק על התוס' - דעתו מובאת ברמ"א סי' קכב סעי' א'. עיי"ש, גט שאבד לפני החתימה, נחשב שעדיין לא עשה שליחותם - עיין נימוק"י, בב"י בשם התשב"ץ. דעתו מובאת ברמ"א שם, וע"ע בח"מ ס"ק ב'. וע"ע ברבינו קרקש, בר"ן, ובנימוק"י בשם יש מפרשים, הסוברים שהדין שבסוגייתנו מדובר רק בשטר הקנאה שאין זוכים בהם עד שייגעו לידו של זוכה, אבל בשטר ראייה, אחר שחתמו העדים נעשו שליחותם, ואם אבד לא יכולים לכתוב שטר חדש, ובשו"ע חו"מ סי' מט סעי' ו', נפסק: ששאר שטרות דינם כד"ן גט, שאם טעו בלשונו או המלוה יכולים לכתוב שטר חדש, והרמ"א הוסיף: דה"ה כשנמצא שאר טעות, לפי הש"ך שם ס"ק ו' - היינו דוקא בטעות ודאית ולא בספק טעות, ולפי הקצה"ח שם ס"ק ג' - גם בספק טעות לא עשו העדים שליחותם.

הלכה:

בשו"ע (סי' קכב סעי' א') נפסק: אמר לסופר ולעדים "לכתוב ולחתום וליתן גט לאשתו", וכתבו וחתמו ותנתו לה ונמצא פסול

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

או שכתבוהו ונאבד, יכולים לכתוב גט אחר, ואם לא נאבד והם מסופקים אם הוא כשר מכמה חומרות שנהגו להחמיר, הרי עשו שליחותם וצריך לחזור הבעל לומר להם לכתוב ולחתום, וכו', לכן אם הבעל הולך מהעיר, ואמר, "שהוא נתן להם רשות לכתוב ולחתום גט מאחד עד ק' עד שיהיה אחד כשר בין בכתיבה בין בחתימה, לדעת הרב שבעיר בלי שום פקפוק", (ע"ש ברמ"א מה שהוסיף בזה).

ה. מה הדין בבעל שמינה ב' אנשים "שיכתבו ויחתמו את הגט ויתנוהו לשליח", או כשאמר "ויוליך לה", ומדוע?

תשובה :

הגמ' נשארה בספק, אם עשו שליחותם או שמה שאמר להם ליתנה לשליח, זהו רק כדי שלא להטריחם.

לפי שיטת רש"י (ד"ה כתבו, וכן הוא לפי הרא"ש סי' ו', הריטב"א, ועוד ראשונים) - בעיית הגמ' כשאבד הגט לפני שנתנוהו לשליח השני, וזהו המשך לסוגיית הגמ' שקודם לכן, וזכר מפרש במאירי, וכתב: שהספק רק כשאבד, אבל אם נמצא פסול - ודאי שעשו שליחותם, אבל הבי"ה והב"ש ס"ק ז', כתבו: שרבינו ירוחם סובר, שהבעיה גם כשנמצא פסול, ושרש"י לא חולק בזה, וע"ע בכס"מ שכתב: שלפי הרמב"ם הספק בגמ' רק כשנמצא הגט בטל או פסול, אבל באבד, פשוט שעשו שליחותם, עיי"ש. שיטת הר"ף: שבעיית הגמ' היא, האם סילקם מלהיות שליח להולכה, כיון שמינה את השליח השני להולכה, ואינו קשור לסוגיה הקודמת, וסיים דספק דאורייתא לחומרא, ועיי"ן ר"ן, ובמאירי, עוד מבואר במאירי בדף כט., שמרש"י שם מדוייק, שהספק רק כשמינה שליח שני מסויים, אבל אם לא פירש מי - אין שליחותם מסתיימת עד שייגע הגט ליד האשה, והגמ' נשארה בספק על שני השאלות, וכתבים המאירי ועוד ראשונים, שאוליין לחומרא בככל ספק איסורא, וע"ע בב"ד ד"ה אמר, שכתב: שזהו אף שרש"י פירש את הבעיה השניה ב"את"ל, מ"מ הגמ' לא כתבה "את"ל, וע"ע בב"ח שם, בח"מ ס"ק ד', ובט"ז ס"ק ז'.

הלכה :

בשו"ע (סי' קכב סעי' ב') נפסק: אמר להם "כתבו וחתמו ותנו לשליח ויוליך לה", וכתבו ונתנו לשליח ונמצא הגט פסול או בטל, אין כותבין גט אחר עד שימלכו בבעל, ואם לא נמלכו בו וכתבו גט אחר כשר, ונתנוהו לשליח ונתנו לה, הרי זו ספק מגורשת, וי"א דכל שנמלא הגט בטל או פסול כותבין גט אחר, אלא שאם נאבד מיד השליח דינו כמו שנתבאר (טור), וכל זה שאמר להם "לכתוב וליתן", אבל נתן לשליח גט להוליכו ונמלא פסול, פשיטא שאינו יכולין לכתוב אחר בלא רשות שלו.

ו. האם מינוי שליח לקבלה ו/או קבלת השליח את הגט צריכה להיות בפני ב' עדים?

תשובה :

1. מינוי שליח לקבלה - עיין לקמן בתשו' הבאה דינים ב' וד'.

2. מסירת הגט לשליח קבלה, לפי ר"א דאמר "עירי מיסירה ברת"י" - צריך להיות בפני ב' עדים, והשנים המעידים על מינוי השליחות יכולים להיות גם שלוחים על הקבלה, וכן עד המעיד על מינוי השליחות ואחר על הקבלה, יכולים להצטרף עם אחר המעיד על המינוי ועל הקבלה. [נשיטת ר"ת לעיל דף ד. תוד"ה דקיי"ל, ושלפי ר"מ דאמר "עירי חתימה כרת"י, גם צריך ב' עדים בשעת נתינת הגט, עיי"ש, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה יג, דין ה'].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמא סעי' ח') נפסק: כשהיא עושה שליח לקבלה, צריכה לעשותו בפני שני עדים, וצריך לקבל הגט בפני שנים, אפי' אם השנים המעידים על השליחות הם מעידים על קבלת גיטה או א' מעיד על השליחות ואחד על הקבלה ואחד מצטרף עם כל אחד להיות מעיד על זה וע"ו, ולכתמילה לא ימסור הבעל הגט ליד השליח עד שיכרך תחלה שנתקבלה עליו לקבלה בעדים, ובסעי' י', נפסק: במה דברים אמורים שצריך עירי קבלה, כשאבד הגט או נקרע, אבל אם היה הגט יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריך עירי קבלה, וע"ע בב"ש סק"ב, ובהגר"א ס"ק כג, מש"כ בזה.

ז. האומר "קיבלתי מפלוני שטר ממון ליתנו לפלוני" או גט לגרש את אשתו, והלה או הבעל אומר "פקדון נתתי לו", או כשהבעל אומר "להולכה נתתיו", מי נאמן, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. בממונות

השליש [דהיינו מקבל השטר] נאמן, דכיון שממון ניתן למחילה, וכשמסר ביד השליש הרי האמין לו, ובבואר בתוס' (ד"ה שאני): דנאמן השליש על כל מה שיאמר אפי' ישקר, דעל דעת כן מסרו לו.

עוד כתבו התוס' (ד"ה שלישי): שלכן מאמינים לשליש אף בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר, אם זה באופן שהבעל אמר "שנתן לפקדון" ולא אמר שנתן בתורת שאלה.

עוד כתבו התוס' (שאני): דנאמן אפי' אם שלשתן בעיר אחת, אף שי"ל שאם לא לפקדון מסרו היה יכול ליתנו ישירות בלא השליש.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' נו סעי' א') נפסק: שלישי בזמן ששלישותו בידו נאמן כשני עדים אפי' אם הוא קרוב, ואין צריך להשבע, ואפי' כתנו ענין הפליקט בשטר, לא נאמר שלא סמכו על ענין הפליקט, אלא גם כזה הפליקט נאמן.

ב. באיסורא כדון גמ שנמצא ביד השליש

לפי רב הונא - הבעל נאמן, משום שבאיסורא אין לנו להאמין לשליש, דאמרינן "אם איתא שנתנו לגירושין הרי היה יכול למסור ישירות לאשה", ומבואר ברש"י ובתוס' (ד"ה בעל): שלא נאמן השליש אלא רק כששלשתן בעיר אחת שאז שייך טעם זה, אבל כשאניסם בעיר אחת - גם לרב הונא השליש נאמן, ונהריטב"א בשם הרמ"ה מזמיר וסובר, שנאמן רק אם דרים באותה חצר, ולפי רבינו קרקש והרמב"ן בפירושו השני - רב הונא מיקל אף כשהבעל נמצא בעיר אחרת. עיי"ש, וברשב"א מש"כ בזה.

ולפי רב הסדא - השליש נאמן גם כששלשתן בעיר אחת, שהרי האמינו. ומבואר ברש"י (ד"ה בעל), ובתוס' (דף סג: ד"ה ושליש): דנאמן כשהשליש אמר "לגירושין נתת לי שהייתי שליח לקבלה". ולפי המאירי והריטב"א - בשליש להולכה אפי' רב חסדא יודה שהבעל נאמן, מכח מיגו שיכול לבטל הגט, ולפי הרי"ף בתשובה לד, והמאירי בשם אחרוני הרבנים - מחלוקת רב הונא ורב חסדא בשליח להולכה, והגט ביד האשה, ומשמע מהרי"ף שם, שמחלוקתם גם בשליש לקבלה, ועיין מהרש"א שכתב, שהתוס' כהמאירי והריטב"א, ואילו הפנ"י, הב"ש סי' קמא ס"ק עז, הגר"א ס"ק קח, סוברים: שלפי תוס' - מחלוקתם בין בשליש להולכה ובין בשליש לקבלה.

לפי שיטת רש"י (ד"ה ואמאי, ובד"ה בעל) - השליש נאמן אף שאין עדים לא על המינוי ולא על הקבלה, ולפי תוס' (ד"ה ושליש) - השליש נאמן רק אם יש שני עדים המעידים על המינוי.

לפי שיטת רש"י (ד"ה מי קא נפיק) - המחלוקת בין רב הונא לרב חסדא הוא דוקא כשיש מיגו לשליש שבידו למסור, אבל אם אין מיגו גם לרב חסדא השליש אינו נאמן, ולפי שיטת תוס' (ד"ה שלישי) - מחלוקתם דוקא כשאין מיגו, דהא אין בידו למסור לאשה, דשמה האשה לא נתרצה לקבלו, כיון דבעלה אומר "לפקדון", ולרב חסדא שנאמן זהו בכל מקרה, דהיינו אפי' אומר הבעל "שנתנו לשליש לפקדון בפני עדים", מפני דעל דעת כן מסרו לו, שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין אע"פ שהוא משקר, ולפי מהרש"ש בדעת התוס' - השליש נאמן אף אם יבואו העדים ויעידו כדברי הבעל, וכן פי' רבינו ירוחם בדעת התוס', וכן דעת הרשב"א, אבל לפי הריטב"א - השליש אינו נאמן נגד עדים, ועי' בתומים סי' נו ס"ק י', ובדרישה שם אות ג', ובחכמת שלמה ועי' נה. ההלכה לדין זה - עיין לעיל תשר' ר'.

ג. כשהגמ ביד השליש

1. **אם האשה אומרת "קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה בעל"** - השליש נאמן, וגם רב הונא מודה לזה, משום שיש לה מיגו שיכולה לומר "לדידה יהביה ניהליה בעל", והרא"ש בסי' ח', כתב: דאפשר שנאמנת לא רק באופן שהגט בידה, אלא אף כשהגט ביד השליח, במאירי הובא ב' דעות בזה, והשו"ע סתם כהרא"ש, והביא שי"א שנאמנת רק כשהגט נמצא תחת ידה.

2. **אבל אם אמרה "לדידי אמר לי שלישי דלגירושין יהביה ניהליה"** - הדין בדיוק כנ"ל דין ב'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' נה) נפסק; ואם האשה אומרת "בפני קבלו שליח לגירושין" נאמנת, ויש אומרים דוקא כשהגט ביד האשה.

ד. כשהגט קרוע

אפי' רב חסדא מודה שהשליש אינו נאמן לומר "קיבלתיו לגירושין", שהרי הגט אינו תחת ידו, ועד אחד אינו נאמן באיסורין כשאינו בידו, ולכן מודה רש"י שבזה צריך ב' עדים שיעידו על המינוי.

לפי רבי אלעזר דאמר "עירי מסירה ברת"י" - צריך גם ב' עדים על הקבלה.

לפי חסדא אליבא דר"מ הסובר "עירי התימה ברת"י" - א"צ ב' עדים על הקבלה, ומספיק ב' עדים שראו את הגט שלם בידו, ומבואר בתוס' (ד"ה תינת, וד"ה רבי): שגם לרבי אלעזר אם יש עדים חתומים על הגט, מספיק להביא עדים שראו שהגט היה שלם בידו, משום שאמרינן שמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדין, [דברי התוס' שמסתמא וכו'] לא מוסכמים על כל הראשונים - עיין מש"כ לעיל פרק א' תשר' יג דין ד'.

ולפי רב הונא - כששלשתן בעיר אחת [עיין לעיל דין ב'] אפי' לפי ר"מ צריך ב' עדים על הקבלה, שהרי השליש אינו נאמן בזה.

ה. אם הבעל אומר "להולכה מסרתיו"

בתוס' (דף סג: ד"ה בעל) מבואר: שהשליש נאמן, הואיל ולא קיימת הסברה "אם איתא, וכו'", וכן נפסק בשור"ע הנ"ל סוף דין ב', וגם רב הונא מודה בזה שהשליש נאמן - תוס' רא"ש, וכן פוסק הטור.

ח. בעל אומר "לגירושין נתתיו", והשליח אומר "לגירושין קיבלתיו", והיא אומרת "נתן לי ואבד", האם הבעל ו/או השליח נאמנים, ומדוע? דף סד.

תשובה :

הוי כדן כל דבר שבערוה, שצריך שיעידו ב' עדים על המינוי, וכל עוד שלא באו ב' עדים אזלינן לחומרא, ואין השליח נאמן, הואיל והגט אינו תחת ידו, ועד אחד אינו נאמן, ואף שיש חזקה ששליח עושה שליחותו, מ"מ זהו דוקא לחומרא ולא לקולא, ואף שאשה נאמנת לומר "גירשתני", מ"מ זהו דוקא כשאין לה סיוע, שאז יש לה חזקה של "אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה", אבל באופן שיש לה סיוע [כמו בנידון דידן] - מעיזה ומעיזה. [ולכן אסור לה מספק לינשא בלא גט שני, ואם מת חולצת ואינה מתייבמת - רי"ף, הרמב"ם, והשור"ע, ועוד, אבל ר"ת בספר רישר סובר, שודאי אינה מגורשת, ועיי"ש].

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' נו) נפסק; ואם אבד הגט ואין עדים שראו אותו בידה, אנ"פ שהבעל אומר "לגירושין נתתיו לשליח", והשליח אומר "נתתיו לה" הרי זו ספק מגורשת, שהרי החזקה אשת איש ואין כאן אלא עד אחד ובעל, ואפי' אמרה האשה "בפני נתנו לו לגירושין, ונתנו השליח לי", הואיל והבעל והשליח מסייעים אותה, אפשר שתניח פניה ושמא לא נתגרשה. ובסי' יז סעי' ב', נפסק: האשה שאמרה לבעלה בפניו "גרשתני", נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, י"א דוקא לענין עקינותין תופסין בה נאמנת ולריכה גט, אבל אינה נאמנת להנשא לאחר או ליתול כחובתה, וי"א וס"ל ללכל דבר נאמנת, וי"א עוד, דכזו"ז דנפיקי חולפא ופריעותא אינה נאמנת אלא לחומרא, לאיתרע חזקה לאינה מעיזה.

ט. מה דינו של האומר "צא וקדש לי אשה סתם" ומת השליח, ומדוע? דף סד.

תשובה :

המשלח אסור בכל הנשים שבעולם, דעל כל אחת יש ספק שמא קרובת ארוסתו היא, ומבואר בתוס' (ד"ה אסור): 1. שזהו אפי' אם כל הקרובות באות ואומרות "שלא נתקדשו", ולא סמכינן אדיבורא בעלמא. 2. מן הדין מותר בכל הנשים, דאין זה חזקה גמורה, דאינה בידו להתקדש דשמא לא תתצא, וכן לכל אחת מהנשים בעולם יש רוב שהיא מותרת לו, ורק רבנן קנסוהו, מחמת שציוה "סתם" בלא שפירש איזו אשה הוא רוצה שיקדש לו, ולא חשש שיבוא לידי תקלה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (סי' לה סעי' יא) נפסק: האומר לשליח "צא וקדש לי אשה", ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש, ה"ז בחזקת שקידש, שחזקת שליח עושה שליחותו, והואיל ואין יודע איזו אשה קידש לו, ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה, וכו'. י"א דה"ה אם ליוה לקדש אשה פלונית ומת הסליח, נאסר מיד בקרובותיה, מטעם חזקה שלית עושה שליחותו, ויש מולקין בזה, [ועיין בט"ז סק"ח ובח"מ ס"ק כז, ובב"ש ס"ק לא, מש"כ בזה].

ג. קבלת גיטה של נערה או קטנה, האם זה ע"י אביה ו/או על ידי עצמה? **דף סד:**

תשובה :

א. נערה נשואה או נערה יתומה

רק היא או שלוחה מקבלים גיטה, אבל לאביה אין זכות עצמית לכך.

ב. נערה המאורסה

לפי ת"ק - היא ואביה מקבלין גיטה, דהתורה זיכתה לה יד יתירה.

ולפי רבי יהודה - אביה ולא היא, דבמקום אביה יד שלה לאו כלום הוא, דהתורה זיכתה לאב לגמרי את ימי הנערות של הבת עד שתנשא.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' ב') נפסק: נערה המאורסה אע"פ שמתגרשת בקבלת גיטה בידה כמו קבלת אביה, אביה יכול לעשות שליח קבלה, אא"כ אין לה אב או שנשאת.

ג. קטנה מאורסה שיכולה לשמור גיטה

לפי שיטת רש"י (לפני שחזר בו - תוס', ועיין רמב"ן במלחמות) - אם יש לה אב דברי הכל אביה מקבל גיטה ולא היא.

ולפי שיטת תוס' - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יהודה הנ"ל.

הלכה :

השור"ע (סי' קמא סעי' ד') נפסק: המקדש קטנה ע"י אביה וגרשה כשהיא קטנה, **בעולה ארוסה ואניסה מי**, אביה מקבל גיטה ולא היא שלא מדעתו, וי"א שהיא יכולה לקבל גיטה, ובס"י קנד, בסדר הגט, דין צד, נפסק: ואם היא קטנה ארוסה, לדברי הכל מתגרשת ע"י אביה, ואיכא פלוגתא אם מתגרשת ע"י עצמה, וראוי להחמיר שלא תקבלנו אלא על ידי אביה. [ועיין ב"ש סי' קמא ס"ק ר'].
איזוהי קטנה היודעת לשמור את גיטה

רבי יוחנן רצה לומר: כל שמשמרת דבר אחר בגלל גיטה, [בגמ' נדחו דבריו].

ולפי רב הונא בר מנוה, ורב אחא בריה דרב איקא - כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, ומבואר בתוס' (ד"ה כל שמבחנת, ע"פ הגמ' לקמן דף סה, ולעיל דף כט): דהיינו כפעוטות, מבר שית עד כבר עשר, כל אחד לפום חורפיה.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' ו') נפסק: קדשה אביה כשהיא קטנה ומת או שנשאת, אם מבחנה בין גיטה לדבר אחר, דהיינו שנותנים לה צרור חזקתה, אגוז ונוטלתו, וי"א דהיינו משתגיע לעונת הפעוטות, **דהיינו בת שית או בת שבע כל חד וחד לפום חורפיה**, מתגרשת על ידי עצמה, ואם אינה מבחנת וגירשה ע"י עצמה אינה מגרשת, אבל ע"י אביה מתגרשת אפי' אינה מבחנת, ויש מי שחולק ואומר שכל שאינה מבחנת אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. קטנה שאינה יכולה לשמור גיטה, [מחמת קטנותה או מחמת שריא שוטה]

1. אם היא מאורסה

לפי רש"י (ד"ה אינה מתגרשת) - אפי' אביה אינו יכול לקבל גיטה.

ולפי תוס' (ד"ה כל שמבחנת) - אביה יכול לקבל גיטה, [ואפי' מדרבנן].

2. ואם היא קטנה נשואה, לפי רש"י (ד"ה היא) - אין לאביה רשות בה, [ורש"י בסנהדרין סובר: שאביה יכול לקבל

גיטה - רע"א על מס' קידושין].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמא סעי' ג') נפסק: קטנה אפי' אין לה אב או שנשאת, אינה יכולה לעשות שליח קבלה. אבל אביה יכול לעשותו

אם היא ארוסה.

ה. שוטה בוגרת שאינה יכולה לשמור את גיטה

לכו"ע אפי' אביה לא יכול לקבל את גיטה, [והתוס' בקידושין וביבמות מביאים, שבירושלמי פליגי אם זה מדאורייתא משום

שבעינן "משלחה ואינה חוזרת" או שזה רק מדרבנן כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר].

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' קפח סעי' ב') נפסק: מי שאינם בני דעת והם חרש שוטה וקטן, אינם נעשים שלוחים, ולא עושים שליח, אחד

הקטן ואחד הקטנה.

יא. מאיזה גיל, ומדוע? א) קטן זוכה רק לעצמו. ב) זוכה גם לאחרים ג) האם יכולים לזכות לקטן אף שעדיין לא יכול לזכות עבור עצמו, והאם מה שזוכה לעצמו ו/או לאחרים או מה שזוכים עבורו זה מדאורייתא.

תשובה :

א. צרור וזורקן אגוז ונוטלו

זוכה רק לעצמו, ואין זוכה לאחרים.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה צרור) - זוכה גם ע"י קנין חליפין.

ולפי פירוש השני - בקנין חליפין לא, הואיל ואינו מבחין.

אבל בפחות מגיל זה - אינו זוכה אפי' לעצמו, ומבואר בתוס' (ד"ה צרור, ע"פ דעה אחת בגמ' בב"ב): שמ"מ אחרים

יכולים לזכות לו. וברשב"ם ובתוס' שם ד"ה זכין, מבואר: שלדעה זו הזכיה לקטן מדרבנן, דמדאורייתא ס"ל לדעה זו, שאין אדם יכול

לזכות עבור חברו, בגמ' שם יש דעות החולקות על דעה זו.

הלכה :

בשו"ע (ח"מ סי' רמג סעי' טו) נפסק: קטן שנתיים לו צרור וזורקן אגוז ונטלו, זוכה לעצמו, ודוקא כק"ש לעה אחרת מקנה לו,

אבל ממלאה לא, ואינו זוכה לאחרים, וכדעת שמואל ורב חסדא, פחות מזה לא לעצמו ולא לאחרים.

ב. חפין ומחזירו לאחר שעה

לפי רב יהודה אמר רב אסי - זוכה בין לעצמו בין לאחרים, שיטת רש"י (ד"ה זוכה לאחרים): שזוכה לאחרים

מדרבנן, [שיטתו לענין זכיותו לעצמו - עיין בר"ן בסוגיין, וברש"י בסוכה דף מו: ד"ה מיקנא קני, ובפנ"י בסוגיין], והתוס' (ד"ה שאני)

בפירושם הראשון כתבו: שבדעת אחרת מקנה - זוכה בין לעצמו ובין לאחרים מדאורייתא, [וכשאין דעת אחרת

מקנה - זוכה לעצמו מדרבנן, עיין תשו' הבאה סוף דין ב', ולא איתפריש אם לשיטתם זוכה בכה"ג לאחרים כלל].

ולפי רב חסדא - זוכה לעצמו, [ונראה שלתוס' כשדעת אחרת מקנה זוכה מדאורייתא, דוק היטב בתוד"ה ופדו], ואין זוכה

לאחרים, [וכתבו הר"ן והפנ"י: שלפי התוס' - היינו רק מדאורייתא, אבל מדרבנן זוכה לאחרים. מסתימת הרמב"ם פ"ב מזכיה, מתנה הל' ז',

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

משמע שסובר: שקטן אינו זוכה לאחרים ואפי' מדרבנן, ובפ"א מעירובין הל' כ', ובפ"ה ממעשר שני הל' ח', נפסק: שקטן זוכה לאחרים בדברים שהם מדרבנן.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה כל): שכל הנ"ל זהו כל שלא הביאו ב' שערות. ואם זה לענינים שחיובם רק מדרבנן (כשיתופי מבואות, ומעשר שני בזמן הזה או של עציץ שאינו נקרב) - לכו"ע זוכה אף לאחרים.

יב. בן או בת: א) מאיזה גיל קידושי עצמה הוי קידושין המצריכין מיאון. ב) מאיזה מקחן מקח וממכרן ממכר, ומתגרשת בקידושי אביה. ג) כשהגיעו לעונת הנדרים האם הקדשן הקדש, ותרומתן תרומה, ומאימתי כשהללו מע"ש קלו או קל אחרים הוי חילול, והאם מדאורייתא, ומאיזה גיל הקטנה יכולה לחלוץ. ד) מאיזה גיל יכול הבן למכור קרקעות בנכסי אביו: דף סד: סה.

תשובה:

א. בהגיעה לגיל שצורר וזורקתו אנו ונובלתו, [עיי' בתשובה הקודמת דין א']
נחשבת ליודעת לשמור קידושיה, ומתקדשת למיאון בקידושי אמה או אחיה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא. [ומתקדשת למיאון] - זהו לפי גירסת רש"י, אבל הרי"ף גרס "מתגרשת בקידושי אביה", ובפפוטות רש"י גרס: "מתגרשת בקידושי אביה", והרי"ף גרס: "מתקדשת למיאון", והמ"מ לומד ששית הרמב"ם כשית הרי"ף].

הלכה:

בשו"ע (סי' קמא סעי' ו') נפסק: קדשה אביה כשהיא קטנה ומת או שנשאת, אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר, דהיינו שנותנים לה צרור וזרקתו, אגון ונטלתו, ויש אומרים דהיינו משתגיע לעונת הפעוטות, להיינו בת קטנה או בת שבעה, כל מה ומד לפוס חופיה, מתגרשת על ידי עצמה, ואם אינה מבחנת וגירשה על ידי עצמה, אינה מתגרשת, אבל על ידי אביה מתגרשת אפי' אינה מבחנת, ויש מי שחולק ואומר, שכל שאינה מבחנת, אינה מתגרשת אפי' על ידי אביה, ובסי' קנה סעי' ב', נפסק: איזו היא קטנה שצריכה למאן, מבת שש שנים עד בת עשר בודקין אותה לפי יופי דעתה, אם יודעת לשמור קידושיה ושהם קידושין, לא שתשמור אותה כדרך שמשמרת האגון והתמרה וכיוצא בזה, הרי זו צריכה מיאון, ואם אינה יודעת לשמור קידושיה, אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה מעולם, ופחותה מבת שש, אפי' היא נבונה לחש ביותר ויודעת לשמור, אינה צריכה מיאון, ויתירה על בת עשר אפי' סכלה ביותר, צריכה מיאון, ויש אומרים, לכל זה כשנשאת לדעת אחיה ואמה, אבל אם נשאת שלא לדעתו, אינה צריכה למאן, ויש אומרים, לאם הגיעה לפעוטות, צריכה למאן.

ב. פעוטות [היינו מבן שש עד בן עשר - תוד"ה כל]

במטלטלין - מקחן מקח וממכרן ממכר, [וע"ע במש"כ בפרק הקודם תשו' מב דין ג'], וכנגדן: בקטנה מתגרשת בקידושי אביה, והסתפקו התוס' (שם): אם שיעור "חפץ ומחזירו לאחר שעה", קודם גיל הפעוטות, דאם נאמר שעונת הפעוטות קודם - אז גם לרב יהודה אינם יכולים לזכות לאחרים אף שמקחן מקח וממכרן ממכר. והוסיפו: שאם נאמר שעונת הפעוטות אח"כ - יוצא שלרב יהודה זוכה לאחרים קודם שיהא מקחן מקח וממכרן ממכר, ולפי"ז סברתו הפוכה מרב חסדא, דלרב חסדא רק מגיל י"ב ויום אחד זוכה לאחרים, ולענין חליצה - עיין לקמן בדין הסמוך.

ג. כשהגיעו לעונת נדרים

1. לענין נדריהם והקדשן

נדריהם נדר והקדשן הקדש, ומבואר בתוס' (ד"ה ופדו): מה שמבואר בסוגייתנו שקטן יכול לפדות מע"ש, זהו רק לפי המ"ד הסובר, הגיעו לעונת הנדרים כשם שנדרן נדר כך תרומתן תרומה, וכשם שחל שם תרומה על פיו, ומישתרי טבל על פיו, ה"נ מתחלל מע"ש על ידו אפי' כשמחלל מע"ש של אחרים, [אע"פ שאין בזה דעת אחרת מקנה].

לפי רב חסדא - מחלל לאחרים רק בזמן הזה או בעציץ נקוב שחיוב התרו"מ הוא רק מדרבנן.

ולפי רב יהודה אמר רב אסי - זהו גם כשחייב במעשרות מדאורייתא, [אבל יש דעה לעיל דף נב, הסוברת: שאין תרומתו תרומה, משום שאין מעשה קטן כלום].

2. לענין חליצה - וכנגדן: בקטנה חולצת.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחברות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רש"י (ד"ה הגיעו, וד"ה חולצת) - היינו משנה אחת לפני נערותה אם הביאה סימנים חולצת, ולא אמרינו שומא נינהו.

לפי התוס' (בד"ה וכנגדן) בשם הרשב"ם - חולצת רק כשהיא גדולה, דהיינו משתגיע ל"ב שנים ויום אחד, שהרי קי"ל תוך הזמן כלפני הזמן, ו"כנגדן" פי' בהגעת נדריו בקטן שזה י"ב שנים ויום אחד כנגדן באשה - גדולה היא, ויכולה לחלוץ.

לפי ר"ת (בתוס' שם) - רק לפי רבא אליבא דרבי יוסי יכולה לחלוץ משתגיע לעונת הנדרים, ושיש דעה משתגיע לפעוטות, אבל רבא עצמו סובר - שהילכתא משתביא ב' שערות.

ולפי ה"ר יודר י"ל בתוס' - סוגייתנו כרבה וגורסים "רבה", אבל לפי רבא, דהילכתא רק משתביא ב' שערות, דתוך הזמן כלפני הזמן.

הלכה :

בשור"ע (אור"ח סי' שסו סעי' י') נפסק: כשמזכה להם ע"י אחר לא יזכה ע"י בנו ובתו הקטנים, אפי' אם אינם סמוכים על שולחנו, וע"י עבדו ושפחתו הכנענים, אבל מזכה הוא ע"י בנו ובתו הגדולים, אפי' סמוכים על שולחנו, ולא ע"י עבדו ושפחתו העברים אפי' הם קטנים, וע"י אשתו אע"פ שהיא מעלה לה מזונות, ואפי' אין לה בית בחצר, וי"א שאינו מזכה ע"י בנו ובתו הסמוכים על שולחנו אפי' הם גדולים, ולא ע"י בתו אפי' אינה סמוכה על שולחנו כ"ז שלא בגרה, אבל מזכה ע"י בנו שאינו סמוך על שולחנו אפי' הוא קטן, וע"י בתו שבגרה ואינה סמוכה על שולחנו, ועל ידי אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפי' אין לה בית בחצר, ולכתחילה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר, וזדיענזל סומכים על זכרי המיקל בעינז.

ד. מבן עשרים

יכול למכור קרקעות בנכסי אביו. בתוס' (ד"ה וכנגדן) מביאר: שזהו רק לפי רבא, ולגירסא אחרת "רבה", אבל לפי רבא אמר ר"נ - מבן י"ח שנים, ולפי התוס' בב"ב דף קנג. ד"ה איתמר - בנכסים שקנה יכול למכור גם קודם לכן, ולפי ר"ת - בנכסי אביו לאו דוקא ה"ה בנכסים שקנה.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רלה סעי' ט') נפסק: קרקע שיורש מאבותיו או משאר מורשיו או שניתן לו במתנת שכ"מ, אין ממכרו ממכר עד שיהי' בן כ' שנה שלימות ויביא שתי שערות, אבל קודם עשרים שנה שלימות אע"פ שהביא שתי שערות וידע בטיב משא ומתן לא, שמא ימכור בזול. מפני שדעתנו נוטה אחר המעות ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם, וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלים בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו, ואפי' אינו יודע בטיב משא ומתן, וללא כש חולקין בזה, ונע"ע בשור"ע שהבאנו לעיל פרק ה' תשר' מב דין ג'.

יג. למי שייך המציאות להלן, מדאורייתא ומדרכבן, ומדוע? א) של בתו, האם לבת או לאב. ב) של בנו הקטן והגדול, כשסמוכים וכשאינם סמוכים ושל חרש ושוטה, והאם הלוקח מהם עובר משום גזל. ג) של אמתו העזריה, האם לאמה או לארון, ושל יתום הסמוך על שולחן אחר.

תשובה :

א. מציאת בתו הקמנה

בתוס' (ד"ה אלא, על פי הגמ' בכתובות דף מו.) מביאר: שזה לאביה, מסברא משום איבה, ומפרשים: ש"איבה" היינו, שיכול להזיק לה ע"י שימסרנה למנוול ומוכה שחין, ולכן זהו אפי' אם אינה סמוכה על שולחנו, ורש"י בכתובות שם מפרש, שהאיבה היא משום "מזונות" שלא יפרנסה, הנפק"מ בינו לתוס' הוא: במציאת בתו הנערה - וכן של קטנה לרבי יוחנן שבדין הבא - שאינה סמוכה על שולחנו שמצאה מציאה, שלפי רש"י - מציאתה לעצמה, שהרי אין "איבת מזונות", ולפי תוס' - לאביה, שהרי גם נערה יכול למוסרה למנוול ומוכה שחין, וע"ע במש"כ על מסכת "כתובות" פרק ד', תשובה כד. רש"י בב"מ דף יב. ד"ה מציאת, מפרש: שילפינן זאת מפטוקים, דקטנה ואף נערה כל שבח נעורים לאביה, ותוס' שם ד"ה רבי יוחנן, כתבו בשם רש"י: שלמדים זאת מדכתיב "נעוריה", אך דחו את פירושו, שהרי הפסוק בהפרת נדרים הוא דכתיב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. מציאת בנו הקטן

בתוס' (בסוגיין שם, על פי הגמ' בב"מ) מבואר: ששייך לאביו.

לפי שביאור - זהו מתקנת חכמים, מפני שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו, והלכך כשמגביה לצורך אביו מגביה - רש"י בב"מ, וכתבו התוס' שם ד"ה שמואל, שמציאת הבן לאביו הוא אף אם אינו סמוך על שולחן אביו, והיינו מפני שמדאורייתא הקטן אינו זוכה לעצמו, ורבנן תיקנו שאביו זוכה בהגבהת בנו, ומבואר בריב"א ובשיטמ"ק על מסכת בב"מ: שהאב זוכה במציאה אף אם הבן אומר "שמגביה לא עבור אביו", וגם אם נסבור "המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו", דהתקנה היא שהאב זוכה בהגבהת הבן באופן ישיר בלא שהבן זוכה בה תחילה, וע"ע באמ"ה בב"מ שם עמ' תקמ"א.

ולפי רבי יוהנן - קטן שמציאתו לאביו, היינו מי שסמוך על שולחן אביו אפי' הוא גדול, ומשום איבה - רש"י בב"מ שם ד"ה אדר' חייא בר אבא. יוצא: שלפי רבי יוחנן - הבן זוכה ואח"כ האב זוכה ממנו, וכן מבואר בשיטמ"ק ובמהר"ם ש"ף בב"מ שם, וגדול היינו מי שאינו סמוך על שולחן אביו ואפי' קטן, ואז מציאתו שלו, ואם זכיתו היא מדאורייתא, או רק מדרבנן - עיין אמ"ה שם עמ' תתקמ"ח. הנימוק"י הביא, שיש מי שאומר: שלפי רבי יוחנן - אם האב נתן מתנה לבנו גדול הסמוך על שולחן האב, שלא זוכה הבן, מפני שאין לו יד לזכות לעצמו, וכתב שהר"ן חולק וסובר, שבן גדול זוכה במתנת האב, דומיא דבעל הנותן מתנה לאשתו - אמ"ה שם עמ' תקנב, בהערה 19.

ג. מציאת חרש ושומה

לעצמם.

לפי ת"ק - יש בהם גזל משום דרכי שלום. וכן מציאת קטן באופן שהוא לעצמו, ולשמואל - היינו דוקא כשאין לו אב, ולרבי יוחנן - כל שאינו סמוך על שולחן אביו.

ולפי רבי יוסי - הוי גזל גמור מדבריהם, ופירש רב חסדא לעיל דף ס"א, ובמסכ' בב"מ שם: שהנפק"מ ביניהם הוא, לענין להוציאה בדיינים, ע"ע ברש"י לעיל שם ד"ה להוציא, ובמש"כ לעיל פרק ה' תש"ו, מה, דינים א' ב'.

ד. מציאת אמה העבירה

בתוס' (בסוגיין, ע"פ המשנה שם) מבואר: שאינו זכאי במציאתה אע"פ שסמוכה על שולחן האדון, ומבואר בגמ' שם: שדינה ככל בת קטנה הנ"ל דין א'.

לפי התוס' (בסוגיין ד"ה אלא) בשם ר"ת - זהו משום שאוכלת בשכר טורחה, ולפי"ז יתום הסמוך על שולחן אחר - מציאתו לאותו אחר שמפרנסו.

והתוס' (בסוגיין, ד"ה אלא, וכן ס"ל בב"מ) חולקים עליו וסוברים, שרק בבנו הסמוך עליו אמרינן שידו כיד אביו, ומפרשים שם: שזהו משום שדרכו לזונו תמיד, ואם אביו לא יפרנסו, לא יפרנסו אחר, וע"ע במש"כ על מסכת בב"מ פרק א' תשובה נו, דין ה'. עע"ש בדין מציאת עבדו ושפחתו הכנענים, של אשתו הנשואה, של אשתו שגירשה ועדיין לא נתן לה כתובתה.

יד. גט שניתן באחד מהאופנים דלהלן, האם הוא כשר, ומדוע? א) כשהבעל אמר לשליח "תן גט לאשתי במקום פלוני", ונתן במקום אחר. ב) כשאמר "הרי היא במקום פלוני", והשליח נתן במקום אחר. ג) כשהאשה אמרה לשליח "התקבל לי גיטי במקום פלוני", והיא קטנה או גדולה לענין לאכול בתרומה. ד) או כשקיבלו במקום אחר, לענין אם הגט כשר, ולענין אכילתה בתרומה. ה) כשאמרה "התקבל לי גיטי במתא מחסיא, ולפעמים הוא נמצא בבבל", לענין אכילתה בתרומה, ולענין אם הגט כשר? דף סה. סה.

תשובה:

א. כשהבעל אמר לשלוחו "תן גט לאשתי במקום פלוני", והשליח נתן לה במקום אחר

פסול, דכיון ששינה מדברי השולח שהוא הבעל והגירושין תלויים בדעתו, אמרינן "קפידא הוא", הואיל ואין רצונו שילעזזו עליו שם.

הלכה:

בש"ע (סי' קמא סעי' מה) נפסק: השליח ששינה בשליחותו במה שאמר לו הוא או היא, לא עשה כלום, כיצד: אמר ליה "תנהו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לה במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, "אל תתנהו לה אלא בעליה" ונתנו לה בבית או איפכא, "אל תתנהו לה אלא בימין" ונתנו לה בשמאל או איפכא, לא עשה כלום.

ב. כשהבעל אמר "הרי היא במקום פלוני", ונתן לה במקום אחר

כשר, דלשון זה הוא לשון שמראה מקום הוא לו.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' מז) נפסק: אמר ליה "תן גט זה לאשתי והרי היא במקום פלוני", ונתנו לה במקום אחר, הרי זה גט, שאין זה קפידא אלא מראה מקום.

ג. כשהאשה אמרה "התקבל לי גיטי"

1. אם היא קטנה - אינו גט, ויכולה לאכול בתרומה עד שיגיע לידה, ולפיכך אם הבעל רוצה לחזור יחזור.

2. ואם היא גדולה - אסורה לאכול בתרומה מיד, ומבואר בתוס' (ד"ה התקבל): דמעיקר הדין מותרת לאכול בתרומה, דאוקי אשה אחזקתה שלא נתגרשה, אלא זהו חומרא בעלמא שהחמירו חכמים, משום שחזקה שליח עושה שליחותו, שאין ביד השליח לעשות השליחות, שמא הבעל לא יתן לו הגט.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מתרומות הל' א') נפסק: האשה שעשתה שליח לקבל לה גיטה, אסורה לאכול בתרומה מיד, ואם אמרה "קבל לי גיטי במקום פלוני", אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום, שלחה שליח להביא לה גיטה, אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה.

ד. אם אמרה לו "התקבל לי גיטי במקום פלוני" וקיבלו במקום אחר

לפי ת"ק - פסול, שהרי שינה מדבריה, ואוכלת תרומה.

ולפי ר"א - כשר, הואיל ובעל כרחיה מתגרשת והגירושין תלויים בבעל, לכן אמרינן שהיא "מראה מקום הוא לו", ואסורה לאכול בתרומה מיד משעה שהשליח פירש ממנה, וזהו אף כשאמרה לשליח "לך למזרח הואיל והבעל במזרח", והלך למערב, דחוששין שפגשו בדרך. ונע"ע בתוס' ד"ה התקבל - תוכן דבריהם הבאנו לעיל דין ג'.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' מט) נפסק: האשה שאמרה לשלוחה "קבל לי גיטי במקום פלוני", וקיבלו במקום אחר אינו גט, אבל אם אמרה "אבא לי גיטי במקום פלוני" והביאו לה במקום אחר כשר.

ה. אם אמרה "התקבל לי גיטי במתא מחסיא, ולפעמים הבעל נמצא בכבל"

אוכלת בתרומה עד שיגיע למתא מחסיא, דהיינו למקום שאמרה היא.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה גיטא) - זהו דוקא כשהבעל אמר לשליח "תהיה שליח להולכה עד מתא מחסיא, ותעשה שם שליח אחר להולכה, ותקבלו ממנו", דבלא זה הוי חיסרון של "טלי גיטך מעל גבי קרקע".

ולפי התירוץ השני - דין זה הוא אף אם לא אמר כלום, דהוי כאומר "הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד שיגיע למתא מחסיא", ונלשני תירוץ התוס' - אם הבעל עשאו שליח להולכה, בלא שהשליח נתן לשליח אחר, הוי "לא חזרה שליחות אצל בעל" - עיין במש"כ לעיל תשובה ג' דין ד'.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' נ') נפסק: אמרה לו "תתקבל לי גיטי בבבל ופעמים תמצאנו בדמשק", בכל מקום שיקבלנו הוי גט, ובלבד לכשיגיע לבבל למקום שאמרה היא, ונע"ע ברמב"ם פ"ט מתרומות הל' א', ובתויו"ט פ"ו משנה ד' מש"כ בזה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

טו. מה הדין במי שאמר לשלוחו "ערב לי בתמרים" ועירב לו בגרוגרות, וליהפך או "ערב לו במגדל" ועירב לו בשובך, ולהיפך?
דף סה:

תשובה :

- 1. אם כשיש הפסד גמור לשולח או כשהמשלח הראה לשליח משל אחר שנתן רשות למשלח לערב** - כיון ששינה בטלה השליחות, הואיל והוא קפידא ולא מראה מקום הוא לו, ועיין רש"י ד"ה מראה, וברבינו קרקשן, ומבואר בתוס' (ד"ה מאי): שאם הניח במקום רחוק מהמקום שנצטווה - הוא קפידא, ונראה שזהו משום שמפסיד ע"י כך מאלפים אמות מהרוח הנגדין.
- 2. אם כשאין הפסד לשולח ובאופן שהשליח עירב משל עצמו** - הוא עירוב, ועיין ברבינו קרקשן.
- 3. ואם כשהשליח עירב משל בעה"ב**

לפי ר"א (הנ"ל בתשובה הקודמת) - בכל מקרה הוא עירוב, דהרי ס"ל דמראה מקום הוא לו.

ולפי רבה אליבא דרבנן (הנ"ל בתשובה הקודמת) - בכל מקרה שהשליח שינה מדברי השולח, הן כשעירב מפרי אחר הן כשלקח את הפרי ממקום אחר, בטלה השליחות ולא הוא עירוב, ונאף כשאין לשולח הפסד, שהרי ס"ל שהיה קפידא.

שיטת רש"י: שלפי רב יוסף - רבנן לא פליגי בזה על ר"א, ולפי שיטת התוס' - גם לפי רב יוסף רבנן פליגי על ר"א בזה וסוברים שהיה קפידא, וע"ע במש"כ על מסכת בב"מ פרק ג' תשובה לג. המ"מ כותב: שהרמב"ם פוסק כרבה, וכן פוסק בשו"ע, וע"ע במאירי שכתב שיש שפוסקים כרב יוסף, וכן פוסק הרשב"א בעבודת הקודש, שער ה', עירובי תחומין, אות [ז].

הלכה :

בשו"ע (או"ח סי' תט סעי' י) נוסק: האומר לחבירו "ערב עלי בתמרים" ועירב עליו בגרוגרות, "בגרוגרות" ועירב עליו בתמרים, אמר לו "הנח עירובי במגדל" והניחו בשובך, "בשובך" והניחו במגדל, "בבית" והניחו בעליה, "בעליה" והניחו בבית אינו עירוב, אבל אם אמר לו "ערב עלי" סתם, ועירב עליו בין בגרוגרות בין בתמרים, בין בבית בין בעליה, ה"ז עירוב.

טז. בעל שאמר לשנים או ליותר את אחד מהלשונות דלהלן, האם הם יכולים לכתוב גט ולגרש את האשה, ומדוע? א) כשהבעל אמר "כתבו ספר כריתות ותנו לה" או כשאמר: גרשוה, שלחוה, שבקוה, תרכוה, כתבו אגרת ותנו לה, כתבו גט ותנו לה. ב) כשבמקום לומר "כתובו" אמר: פרנסוה, עשו לה כדת, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי. ג) כשבמקום לומר "כתובו" אמר: פטרוה או פיטרוה. ד) כשבמקום לומר "כתובו" אמר: הוציאוה, התירוה, הניחוה, הועילו לה. דף סה:

תשובה :

א. כשהבעל אמר "כתבו ספר כריתות ותנו לה" או כשאמר: גרשוה, שלחוה, שבקוה, תרכוה, כתבו אגרת ותנו לה, כתבו גט ותנו לה

הרי אלו יכתבו גט כשר ויתנו לה, הואיל ולשונות אלו משמעותם שייגרשוה ע"י כתיבה וחתימה, ונגם אין להם משמעות אחרת. לפי הראב"ד על הרי"ף - מגורשת דוקא שדיבר קודם לכן עם העדים על עסקי גירושי אשתו, שאל"כ מנין יודעים שכונתו לגירושין, ועיין מאירי, ואילו מסתימת הרמב"ם והשו"ע משמע, שהם חולקים על הראב"ד, וע"ע בב"ש ס"ק קכ.

ב. כשבמקום לומר "כתובו" אמר: פרנסוה, עשו לה כדת, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי

לא אמר כלום, דבלשונות אלו יש משמעות נוספת מלבד "גירושין". (הב"י סי' קמא, ד"ה בעל, מדייק מרש"י: שלא אמר כלום, פ"י שזהו רק לכתחילה, אבל בדיעבד הוא ספק גירושין, וכותב: שהרמב"ם והטור סוברים: שהגט בטל.)

ג. כשבמקום לומר "כתובו" אמר: פטרוה או פיטרוה

לפי הגירסא שלפנינו, וכן היא מוסקנת רש"י (אליבא דר"נ) - כשאמר פיטרוה, לכו"ע לא אמר כלום, וכשאמר פטרוה, תלוי באיזה מקום, דבארץ ישראל שמדברים רק בלשון עברית, לא אמר כלום, ובבבל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שמדברים גם בלשון ארמית דבריו קיימין.

ולפי הפירוש הראשון ברש"י - גורסים להיפך, כשאמר "פטרורה" לכו"ע לא אמר כלום, ור' נתן מוסיף: שאם אמר "פיטורה" - דבריו קיימין, ובפשוטות גם לגירסא זו, זהו דוקא בבבל ואילו בא"י בשניהם לא אמר כלום והנ"ל. לפי הרא"ש לקמן פרק ט' ס' ד', ולפי הריטב"א - הגירסא כפירוש א' ברש"י, "פטרורה לא אמר כלום". הפוסקים - כולל הרמב"ם פ"ב מגירושין הל' י', השו"ע ס' קמא סעי' טו - פסקו: שפטרורה לא אמר כלום, ואינם מביאים את חילוקו של ר"נ להלכה, המחלק בין פטרורה לפיטורה, וכותב הב"י: שזה מפני שאנו נוהגים לדבר בלשון הקודש ובה אין הבדל בין פטרורה לפיטורה, ועיין ראב"ד, ור"ן.

ד. כשבמקום לומר "כתובו" אמר: הוציאוה, התירוה, הניחוה, הועילו לה

הרי זה ספק אם כוונתו לגירושין. (המחלוקת שבין הראב"ד לבין הרמב"ם והשו"ע, שהזכרנו לעיל דין א', שייכת גם לכאן).

הלכה:

בשו"ע (ס' קמא סעי' טו) נפסק: בעל שנעשה שליח להולכה, צריך שיאמר לו "תן גט זה לאשתי" או שיאמר לסופר ולעדים "שיכתבו ויחתמו גט ויתנו לאשתו" או לשון שמשמעו שיגרשה כמו גרשה או שלחנה או שבקוה או תרכוה או כתבו אגרת ותנו לה, אבל אם אמר: פטרורה, פרנסוה, עשו לה כדת, עשו לה כנימוס, עשו לה כראוי, לא אמר כלום, אמר להם: הוציאוה, התירוה, הניחוה, הועילו לה, ה"ז ספק, וכן נפסק ברמב"ם שם הל' יא.

ז. האומר "כתבו גט לאשתי" ולא הוסיף "ותנו לה", האם יכולים לכתוב ולחתום וליתן לה, ומה הדין כשנתנו מתנה, ומדוע:

תשובה:

א. בריא האומר "כתבו גט לאשתי" בלא שהוסיף "ותנו לה"

אין נותנין לאשתו עד שיאמר להם "ליתן".

ב. היוצא בקולר

רש"י מפרש: שיוצא ליהרג למלכות, ובירושלמי מבואר: שגם היוצא בקולר מחמת עסקי ממון ויש בו סכנה, וכן פוסקים הרמב"ם והשו"ע, בהגהות מימוניות כותב: שרש"י חולק עליהם, ובמכתב אליהו שער א' אות ח', כותב שרש"י מבאר, לפני שחזרו, והפוסקים לאחר שחזרו, ולא פליגי

הדין הוא שכותבין ונותנין אף שלא אמר "תנו", ודאמרינן דאגב הפחד היה טרוד ולכן לא פירש - רש"י, וזהו בראשונה, אבל אח"כ חזרו ואמרו: שאף המפרש לים, והיוצא בשיירא (למדברות - רש"י, רמב"ם בפירושו למשניות, ור"ן, הב"ש ס' קמא ס"ק כא, מדייק שהם טוברים שההולך מעיר לעיר אינו טרוד וצריך לומר "תנו", והרמב"ם והשו"ע סותמים, ומדייק המכתב אליהו שהם טוברים כשיטת העיסור והריטב"א, שמפרשים כהירושלמי, שכל הולכי דרכים נחשבים כטרודים).

הלכה:

בשו"ע (ח"מ ס' רנ סעי' ח') נפסק: המפרש בים, והיוצא בשיירא, והיוצא בקולר, והמסוכן, והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו חליו, כל אחד מארבעתם כמצוה מחמת מיתה, והרי דבריו ככתובים וכמסורים דמי, ומקיימים אותם אם מת, ואם ניצל ועמד, אפי' קנו מידו במקצת, כדין כל מצוה מחמת מיתה, וברמב"ם פ"ב מגירושין הל' יב, ובשו"ע ס' קמא סעי' טז, נפסק: אבל במסוכן והוא אדם שקפץ החולי במהרה והכביד עליו חליו, והיוצא בקולר אפי' על עסקי ממון, והמפרש בים, והיוצא בשיירא, ואמר "כתבו גט לאשתי", הרי אלו יכתבו ויחתמו ויתנו לה, שהדבר ידוע שלא נתכין זה אלא לכתוב וליתן לה.

ג. המסוכן מחמת חולי שלא אמר "תנו"

לפי ת"ק - אין נותנים לאשתו.

ולפי ר"ש - אף המסוכן שלא אמר "תנו" נותנין לאשתו, שהדבר ידוע שלא נתכין זה אלא לכתוב וליתן לה, וכן מי שהיה מושלך לבור ואמר "כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתי", ולא אמר "תנו" - ואם פירש שמו ושם עירו - רש"י ד"ה כל השומע, הרי אלו יכתבו ויתנו, אע"פ שאינן מכירין אותו, מפני שזה כשעת סכנה,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אבל שלא בשעת הסכנה - חיישינן לצרה, לקלקלה, שתנשא בגט זה ותאסר על בעלה, וכשאינן בבואה דבבואה חיישינן אף לשד, ומבואר בתוס' (ד"ה וליחוש): דרק בשדה או בבור חיישינן לשד, אבל בעיר לא.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' יט) נפסק: וכן מי שדיה מושלך לבור ואמר "כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי", ופירש שמו, ושם אשתו, שם עירו, ושם עירה, הרי אלו יכתבו לה, ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו הרי זו כשר, שזה כשעת הסכנה הוא, שכותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין, וי"א דה"מ שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה, הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא, שדרך השדים לימצא בבורות, וכן בשדות.

ד. בריא שאמר "כתבו" ולא אמר "תנו", וכתבו וחתמו ונתנו לה

1. אם מיד הפיל עצמו מן הגג ומת - הוי גט, דאמרינן הוכיח סופו לתחילתו.

2. אם כשדחפתו הרוח נפל ומת - אינו גט, שהרי אין הוכחה שרצה למות. וכשיש לנו ספק אם נפל מעצמו או שהרוח הפילתו, מבואר בתוספתא: אם לאלתר נפל - כותבין ונותנים, ואם לאחזר זמן - אין כותבין ונותנין, דש"מ א הרוח דחפתו, תוספתא זו מובאת ברשב"א וברא"ש סי' יח, וגורסין "שמא", אבל הר"ן משמיט את המילה "שמא", והרמב"ם פ"ב מגירושין הל' יג, פסק: ספק דחפתו הרוח, הרי זה גט, עד שיודע בדאי שהרוח דחפתו, והראב"ד בהשגותיו, כתב: כהר"ן, עיין בהרשב"א ובהגר"א ס"ק מא, והרא"ש והב"י גורסים ברמב"ם "הרי זה ספק גט".

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' יז) נפסק: בריא שאמר "כתבו גט לאשתי", וכתבו ונתנו לה והרג עצמו מיד, כגון שהשליך עצמו מן הגג או הפיל עצמו לים, ה"ז גט כשר, ואם לא כתבוהו, כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה, עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת, אינו גט. ובהל' יח, נפסק: ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחתו, אם לאלתר נפל, הרי זה גט, ואם לא נפל לאלתר, הרי זה ספק.

ה. היוצא בקולר או המסוכן או המפרש בים, והיוצא כשיירא

1. היוצא בקולר - בגמ' מבואר: שדינו כדין מצווה מחמת מיתה, כיון שאמר "תנו", נותנים אף שלא קנו ממנו.

2. המסוכן - ברש"י (ד"ה כמתנתו) מבואר: שדינו כיוצא בקולר.

3. המפרש בים, והיוצא בשיירא - מרש"י (הנ"ל) משמע: שאין דינו כיוצא בקולר, ומתוס' (ד"ה כד) בשם הריב"ם (ושכתב: דכל היכא דמועיל "כתבו" כמו "תנו", יש לו דין זה) משמע: שגם מפרש בים ויוצא בשיירא, דינם כדין מצווה מחמת מיתה, וכן דעת הר"ף הראב"ד והרמב"ם, ועוד ראשונים, וע"ע ברמב"ן לקמן דף עב: ד"ה הא, ובמאירי בסוגיין, וכן נפסק בשור"ע.

יח. האם מתנת שכיב מרע או המצווה מחמת מיתה צריכה קנין, והאם כשעמד יכול לחזור בו ממתנתו, ומדוע?

תשובה :

א. המצווה מחמת מיתה או מתנת שכיב מרע כשלא שייר לעצמו

1. אם מת - לא בעיא קנין.

2. ואם עמד מחליו - יכול לחזור בו ממתנתו.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רנב סעי' א') נפסק: מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחזר מיתה, ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו, בין במקרקעי בין במטלטלי אלא לאחזר מיתה.

ב. מתנת שכיב מרע במקצת

בעיא קנין, דלא נקרא מצוה מחמת מיתה, שהרי לא הזכיר שנותן מחמת מיתה, וכשנתן מקצת מוכח שחס

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

על פרנסת עצמו, והרי היא כמתנת בריא, שקונה מזמן הכתיבה בין עמד ובין לא עמד.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רנ סעי' ד') נפסק: אבל אם שייר כלום שלא נתן, דינו כמתנת בריא שאינה נקנית אלא בקנין. ולאו דוקא קנין אלא ה"ה משיכה או מסירה או הגבהה, כל אחד לפי קנינו, בין בקרקע בין במטלטלין, ודוקא במתנה כזו מהני מסירתו, אבל מתנת ש"מ שיקבל למזור בו, לא מהני הפיכה כלום. ואפי' אם מת צריך קנין. לפיכך אם עמד אינו יכול לחזור בו. ובסעיף ז' נפסק: א"א שמתנת שכיב מרע שיש בה שיור אינה נקנית אלא בקנין ואם עמד אינו חוזר, כשנתן סתם, אבל אם פירש מחמת מיתה או אפי' לא פירש אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה, כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה, אפי' אם יש בה שיור, נקנית באמירה בלא קנין לכשימות, ואם עמד חוזר אפי' יש בה קנין במקצת. ובסי' רנב סעיף כ' נפסק: והא דאמרינן שזכה בחוב, בשלא שייר כלום, שאל"כ הו"א לה מתנת ש"מ במקצת, ולא קניא אא"כ הקנה לו בקנין ובמיפה כחו או שהוא מצוה מחמת מיתה.

טו. שכיב מרע שאמר: (א) תנו לו יין בארבע מאות זוז והחמיץ חלק מהיין. (ב) כשאמר "יהא היין קנוי לו לדמיו". (ג) כשאמר "תנו לו דמי יין" ומכרו מקצתו ואבדו המעות. (ד) כשאמר "תנו ארבע מאות מיין שיש לי", ונמכר קצת מהיין או החמיץ מקצתו, האם וכמה נותנים לו, ומדוע?

תשובה :

א. אם אמר "תנו לו יין בארבע מאות זוז" והחמיץ חלק מהיין

ברש"י (ד"ה כד) מבואר: שהיורשים יכולים לומר לו "שלך החמיץ", תוס' (ד"ה כד) בותבים בכוונת רש"י: שאין לו להפסיד אלא לפי חשבון.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' רנב סעי' ג) נפסק: שכיב מרע שאמר "תנו לפלוני שוה ק"ק זוז מייני", והחמיץ קצת מהיין, ההפסד לפי חשבון. [שיטת הרמב"ם - עיין במ"מ].

ב. כשאמר "יהא היין קנוי לו לדמיו"

מתוס' (ד"ה דמי) יוצא: שאף למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל היין קנוי לו, והדין כנ"ל דין א'.

ג. כשאמר "תנו לו דמי יין" ומכרו מקצתו ואבדו המעות

לפי רש"י (שם) - יכולים לומר לו "אבדו מעותיך".

ולפי תוס' (שם) - אין לו להפסיד אלא רק לפי חשבון.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה דמי) - זהו אפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ומשום שהו"א כאומר "שיהא היין קנוי לו לדמיו".

ולפי הפירוש השני בתוס' - זה אינו דומה להנ"ל דין ב', ולכן נידון דין הוא רק למ"ד אדם מקנה דשלב"ל, או רק באופן שיש להם דמי יין הנמכר וגם יין שלא נמכר.

הלכה :

בשור"ע (שם) נפסק: וכן אם אמר "תנו לו מדמי ייני ק"ק זה", ונמכר ונאבדו קצת מהמעות, ההפסד לפי חשבון. [שיטת הרמב"ם - עיין במ"מ].

ד. אם אמר "תנו ארבע מאות מיין שיש לי"

לפי רב הונא - היורשים חייבים ליתן למקבל ארבע מאות זוז, בין אם החמיץ קצת מהיין, ובין אם נמכר חלק מהיין ואבדו המעות, משום שכל האחריות על היורשים, דכשאמר "מחמרא" זהו כדי ליפות כוחו, ומיהו אם החמיץ כל היין פטורים ליתן לו משאר נכסים - רשב"א.

ולפי ר' אבא - המקבל לא קנה, ולכן היורשים אינם חייבים ליתן לו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (שם) נפסק: אבל אם אמר "תנו לו ק"ק זוז מייני", בין אם החמיץ קצת מהיין או נמכר ואבדו קצת מהמענות, כל האזוריות על היורשים, ונוטל המקבל ק"ק זוז שלימים, ואם נתייקר, לעולם הריחוק ליורשים בכל ענין שאמר, ואין נותנים לו אלא ק"ק זוז, וכן אם הוזל ההפסד ליורשים, נתן לו דכר ממוס כגון חנית אחת בין החכיות ולאכל אחד מהם, הספקד על המקבל. והרמ"א כדעת הרשב"א, ולא כהרא"ש כפי שביארו הב"ח - ש"ך ס"ק יז.

כ. הבריא שאמר לג' ויותר "שנים מכם יוליכו גט לאשתי ויתנו לה" והיה ביניהם אב ובן, האם הבן יכול להיות שליח במקום האב, ומדוע? דף סו.

תשובה :

לפי רב נחמן - לא, מפני שלא משוי איניש ברא שליח במקום האב.

ולפי רב פפי - כן, ואמר רבא: שהילכתא כרב פפי, מרש"י (ד"ה מי משוי) משמע: שהבן יכול להיות שליח במקום האב עם האחר, אף בחיי האב, וכן דייק הבאר הגולה אות ב' מרש"י, וכן משמע מהרמב"ם ומהשור"ע, וע"ע במאירי שכתב בשם מקצת חכמים, שכן הדין אף אם המשלח ייחד את האב להיות שליח, עיי"ש, אמנם לפי דעת הראב"ד - הבן יכול להיות שליח במקום האב רק אם מת, דהיינו באופן שהאב לא יכול לקיים השליחות, וע"ע בט"ז ס"ק טו.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמא סעי' כא) נפסק: היו רבים עומדים ביחד, ואמר "הוליכו גט לאשתי", איזה מהם שירצה יוליך אותו בשביל כולם, ואם אמר "ב' מכם יוליכוהו", יוליכו שנים אפי' היו בכללם אב ובנו, דעתו גם על הבן ונעשה הבן שליח במקום האב, ובסעיף כב נפסק: וה"ה לאומר לג' "שנים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה", והיה בהם אב ובנו, בין שחתם בנו עם האחר בין שחתם האב עם האחר, ה"ז גט כשר.

כא. מה הדין באופנים דלהלן, ומדוע? א) כשהבעל אמר לשנים "כתבו גט זה לאשתי" בלא שאמר "תנו", או כשאמר "כתבו ותנו", האם יכולים לכתוב לחתום ולתת, והאם מותר למנות אחר שיכתוב והם שיחתמו, והאם אף לכתחילה. ב) כשאמר לשנים "תנו גט זה לאשתי" בלא שאמר "כתבו", לענינים לעיל א'. ג) כשאמר לשנים "אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו" והחתימו את הסופר יחד עם אחד מהם. ד) כשאמר "אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו". ה) כשאמר [לשלשה ויותר] "כתבו גט ותנו לאשתי" ו) כשאמר [לשלשה ויותר] "תנו גט זה לאשתי". ז) כשאמר [לשלשה ויותר] "כולכם כתבו". ח) כשאמר [לשלשה ויותר] "כולכם כתבו" [וחתומו]. ט) כשהבעל מנה א' ב' ג' ד' מתוך קבוצה של אנשים, ואמר להם "כתבו וחתמו ותנו לאשתי". י) מה תקנו רבי יהודה ורביא?

דף סו: סז:

תשובה :

א. כשהבעל אמר לשנים

1. "כתבו גט זה לאשתי" בלא שאמר "תנו" - עיין לעיל תשובה יז.
2. אם כשאמר לשנים "כתבו גט ותנו לאשתי" - במשנה מבואר: שבין לר"מ ובין לר' יוסי, "הרי אלו יכתבו ויתנו" בעצמם, ובגמ' מבואר: ששמואל מסופק האם הכונה שר"מ מודה לרבי יוסי, שצריכים לכתוב בעצמם או לחתום בעצמם, צדדי הספק אם "כתבו" הכוונה לכתב ידו דהיינו חתימתו, או שהכוונה לכתב הגט, ושלפי רבי יוסי - צריכים לכתוב וגם לחתום בעצמם, ואם לאו פסול, דס"ל מילי לא מימסרי לשליח, אפי' באומר "אמרו", [והגט כשר רק באופן ששמעו קולו, שאמר לסופר "כתוב", ולעדים "חתומו" - גמ' לקמן דף עב, עיי"ש].

שיטת התוס' (ד"ה כתב, וד"ה מתניתין, ע"פ המהרש"א):

שליח שהכוונה לכתב ידו, לפי ר"מ דסבר "מילי מימסרי לשליח באומר אמרו" - כשר דוקא באופן שמינו אחר לכתוב, וחתמו הן, שהרי אם אחד מהחותמים יכתוב הוי "חתם סופר ועד", ור"מ ס"ל "חתם סופר ועד פסול", [עיין בתשובה הבאה, ובמש"כ לקמן תשובה יט], ולדידיה לפי צד זה, מה שאמר להם "כתבו ותנו",

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הוי כאמר להם "אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו", ושאיכא מ"ד אחד בזה דס"ל דכשר ולא תעשה - עיין לקמן דין ד', ולפי תירוצם האחרון (בד"ה מתניתין) - בשעת הדחק אף לאותו מ"ד, אפשר לעשות כן לכתחילה, ואם יאמרו לאחר לחתום, פסול [זרבא לעיל דף כט. משום דס"ל "מילי לא מימסרי לשליח", כשלא התכוין שיצו לאחרים, אבל לפי אב"י שם - ע"פ התוס' שם ד"ה ומילי, ובסוגיין ד"ה והאחר - משום דבכה"ג מקפיד הבעל שלא יחתמו אחרים, כדי שלא יודעו שאינו יודע לכתוב הגט בעצמו].

ושלפי הצד שהכוונה לכתב הגט - כשר דוקא אם אחד מהם כתב בלא שחתם, ומינו אחד או שנים אחרים לחתום, ובזה לכו"ע לא תעשה כן לכתחילה.

ולפי רבי יוסי דסבר "מילי לא מימסרי לשליח, אף באומר אמרו" - אין חסרון בכך שאותו שכותב גם חותם דס"ל "חתם סופר ועד כשר", ואם מינו אחר שיכתוב.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה הא) - ר' יוסי פוסל רק משום שסובר כר' אלעזר דסבר מצאו באשפה פסול, דצריך כתיבה לשמה, אבל אם נסבור כר"מ דאמר "מצאו באשפה כשר" מפני שלא צריך כתיבה לשמה - גם באופן זה הגט כשר.

ולפי תירוצם השני - הא דהגט פסול זה גם אם יסבור בזה כר"מ, מפני שלא עשו כציווי של הבעל שציוה למנות, דכיון שמילי לא מימסרי לשליח לא נחשב למינוי, ומבואר בגמ': ששמואל סובר כר"מ בחדא ש"מילי מימסרי לשליח באומר אמרו", ולכן בנידון דידן אם אמרו לסופר וכן אם אמרו לאחר "לחתום" - תוד"ה כתב, וכן"ל - פסול מספק, ואפי' נשאת תצא, ונמשמע במהרש"א בדעת תוד"ה מתניתין, ששמואל בעצמו סובר בע"כ שב"אמרו לסופר ויכתוב" - כשר ותעשה, וש"חתם סופר ועד" - פסול, דאל"כ לדידה פשיטא שאם אחר כתב או חתם פסול, עיי"ש.

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קכ סעי' ד') נפסק: לא יכתוב הסופר ולא יחתמו בו הנעדים עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום, ולכתחילה יאמר לסופר לפני הנעדים כסדר הגט, וכשיאמר להם הבעל יכתבוהו הם בעצמם, ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, אפילו אמר לבית דין "תנו גט לאשתי" לא יאמרו לסופר "לכתוב" ולנעדים "לחתום", ואפילו אמר להם "אמרו לסופר ויכתוב ולנעדים ויחתמו", לא יכתוב הסופר ולא יחתמו הנעדים עד שישמע מפיו, עכ"ל וגי' ע"י אומר אמרו לסופר ויכתוב וכו' הוי ספק מגורסת. [השור"ע פסק כרבי יוסי, והרמ"א חשש לפוסקים שפסקו כשמואל, מחלוקתם - עיין לקמן דין ג'].

ב. כשאמר לשנים "תנו גט זה לאשתי"

בתוס' (ד"ה אמר) מבואר: שזה בדיוק כדן א'. שהרי באמר לשנים גם כשלא אמר "כתובו" הוי כאומר "כתבו ותנוהו", (ואפי' ר"מ מודה שיכתבו ויתנו, מפני שמילי לא מימסרי לשליח - לעיל דף כט. תוד"ה ומילי. וההלכה בדין זה - עיין במש"כ על פרק ב' תשובה יד.

ג. כשאמר לשנים "אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו"

לפי רבי יוסי דסבר "מילי לא מימסרי לשליח אף באומר אמרו" - הגט פסול, [ומדאורייתא כ"ל דין א'], אף שעשו כמו שאמר.

ולפי ר"מ דסבר "מילי מימסרי לשליח" - כשר ולא תעשה זאת בישראל, דחיישינן שמא תשכור עדים שיאמרו בשם בעלה, לסופר לכתוב ולעדים לחתום.

שמואל סובר בזה כרבי מאיר.

ד. כשאמר לשנים "אמרו לסופר ויכתוב, ואתם חתומו"

לפי רבי יוסי דאמר "מילי לא מימסרי לשליח" - הגט פסול, ונעייין תוד"ה הא. המובא לעיל דין א'.

לפי רב חסדא, רב נחמן, ורבה אליבא דר"מ - כשר ולא תעשה בישראל, דגוזרין דין זה משום הדין הקודם, ולפי תירוץ ג' של התוד"ה מתניתין - בשעת הדחק אף לכתחילה מותר לעשות כן.

ולפי רבה בר בר הנה, רב ששת, ורב יוסף אליבא דר"מ - כשר ותעשה, ויש שהופכים את דעותיהם של רבה ורב יוסף. [בדעת שמואל - עיין מש"כ בהערה אחרונה לעיל דין א'].

וצדקתו עומדת לעד וזהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ה. כשאמר [לשלשה ויותר] "כתבו גט ותנו לאשתי"

אחד מהם כותב על ידי כולם, ושנים מהם חותמים וואחד נותן - רמב"ם, ויתנו לאשה, ולפי הב"ח סי' קכ - באמירת "כתבו ותנו", אין חתימה בכלל, והפר"ח סי' ק' סובר שכלול, וע"ע במש"כ לקמן דין ח"ו, ופירש"י (ד"ה או לשלשה): דכיון שאמר להם בפירוש "כתבו" לא ב"ד שוינהו אלא עדים, וואף שגם אמר להם "תנו" - רש"י לקמן דף עא: ד"ה והכא, ובוה אפי' ר"מ מודה שאסור למסור לשליח, לפי אביי לעיל בדף כט. - זהו משום ביון דבעל, ולפי רבא שם - זהו משום שמילי לא מימסרי לשליח, ומבואר במהרש"א בתוד"ה אמר: שבדינו פשוט לשמואל - שהסתפק לעיל בדין א' - שגם לר"מ פסול בין אם אחר כתב ובין אם אחר חתם, עיי"ש.

ו. כשאמר [לשלשה ויותר] "תנו גט לאשתי", ולא אמר "כתבו"

לפי ר"ב - הרי אלו יכולים לומר לאחרים, שיכתבו ויחתמו ויתנוהו, מפני שעשאן ב"ד, וס"ל שמילי מימסרי לשליח, ומבואר בתוס' (ד"ה מתניתין): שבזה כולם מודים שלר"מ כשר ותעשה.

ולפי רבי יוסי - פסול, דמילי לא מימסרי לשליח, כנ"ל דין א'. [בגמ' מבואר: ששמואל פסק בזה כרבי יוסי].

ז. כשאמר - לשלשה ויותר - "כולכם כתבו"

[וחתמו] - תוס' רי"ד דף סז: וס"ל לתורי"ד שהמשנה מדברת כשהיה ציווי מפורש ממנו גם על החתימה, והברייתא בדף סז: מדברת כשהיה ציווי רק על הכתיבה, וציווי רק על הכתיבה אינה כוללת ציווי גם על החתימה, אבל לפי רבינו קרקש, המאירי, והריטב"א, והר"ן - הציווי הוא על הכתיבה בלבד בלא חתימה]

אחד כותב [במעמד כולם, פי' בהסכמת כולם וידעו כשיכתוב - תורי"ד דף סז:], וכולם חותמים [זה בפני זה לעיל דף י: כנ"ל פרק א' תשו' לה דין ה:], אפי' אם הם עשרה ויותר, ולפיכך אם מת אחד מהם, הרי זה גט בטל, [ואפי' ר"מ מודה שיכתבו ויתנו, מפני שמילי לא מימסרי לשליח - לעיל דף כט. תוד"ה ומילי. ההלכה בדין זה - עיין במש"כ על פרק ב' תשובה יד].

ח. כשאמר - לשלשה ויותר - "כולכם כתבו"

[והביאו לי כדי שאחתמו - תורי"ד, לשון זה כוללת ציווי גם על החתימה, והברייתא משלימה את הדין האמור במשנה, ומוסף המאירי: שמ"מ אין נותנים לה את הגט עד שיאמר בפירוש "תנו"]

אחד כותב במעמד כולם, ופי' בשביל כולם, שהרי לא צייה אותם על החתימה - תורי"ד שם, אבל לפי הראשונים שחולקים על התורי"ד שהבאנוס בדין הקודם - גם אם לא אמר "חתמו" הרי ציווי גם על החתימה, שדינו שווה למה שכתבנו בדין הקודם, עיי"ש. הב"י סי' קכ - והב"ח הבינו שהרמב"ם סובר כהתורי"ד, וע"ע בפר"ח סי' ק' ז'.

ט. אם הבעל מנה א' ב' ג' ד' - דהיינו מקצתן - או כשמנה את כולן, ואמר להם בפני אחרים "כתבו וחתמו ותנו לאשתי", ולא אמר "כולכם"

רב פפא סובר: שיש לחלק בין מנה את כולם לבין מנה את מקצתן.

לפירוש הראשון בגמ' - כשמנה את כולן כולם חייבים לכתוב, אע"פ שלא אמר "כולכם כתבו", ואם מנה רק מקצתן, לא צריך שכל המנויים יחתמו, ומבואר ברש"י (ד"ה אמרי לה): דלא קפיד אלא המנויין וכו', [דוק ברש"י, ונחלקו בכונתו אם כל המנויים צריכים לחתום או מספיק שניים מהם - עיין ר"ן, ריטב"א, ובב"ח סי' קכ ד"ה מנאם].

ולפירוש השני בגמ' - להיפך, דהיינו: שאם מנה את כולם, מספיק ששנים מהם יחתמו, והואיל ולא אמר "כולכם" - רש"י, ריטב"א, ור"ן, ואם לא מנה את כולם, כל מי שמנה צריך לחתום, [דמוכח שמקפיד על חתימתם - רש"י, ריטב"א, ור"ן].

אם מת אחד מהם קודם החתימה, הרי הגט בטל, [והר"ן מקשה מדוע הרמב"ם לא פסק בזה, שאם מת - ספק מגורשת, וע"ע בב"י סי' קכ, וביש"ש סי' טז, מש"כ בזה].

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קכ סעי' ט') נפסק: אמר "כולכם חתמו" או שמנאם, בין שמנה כולם בין שמנה מקצתן ואמר להם "חתמו" הרי זה כאומר "כולכם חתמו" וכולם צריכים לחתום בו, וכן נפסק ברמב"ם פ"ט מגירושין הל' כז, לפי הח"מ ס"ק יט - כוננת הרמב"ם והשו"ע במה שכתבו "בין שמנה מקצתן ואמר להם חתמו וכו' כולם צריכים לחתום", כפשוטו, שכל הנוכחים צריכים לחתום גם אלו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שלא מנאם, אבל לפי הב"ח והב"ש ס"ק יג - רק מי שמנה ח"ב לחתום.

י. התקנה

לפי רב יהודה - שיהיו כותבין בגט, "כך אמר לנו פלוני כתבו או כולכם או כל אחד מינכון, חתומו או כולכם או כל אחד מינכון, או בילו או כולכם או כל אחד מינכון".

ולפי רבא - התקנה ליכתוב רק "כתבו כל חד מינכון, חתומו כל תרי מינכון, או בילו כל חד מינכון" דאם יכתבו הנוסח הארוך כרב יהודה, חיישינן לתקלה אם לא יכתבו כל הנוסח. רש"י (ד"ה אתקין) מפרש: שתקנה זו נתקנה עבור אדם האומר במעמד רבים לגרש את אשתו, ויש לחוש שיאמר "שלכולכם איכוין", ולא יחתמו כולם, ונמצא גט בטל, והטור מפרש בדעתו, שהעדים צריכים לכתוב כן, גם כשהבעל אמר להם "כתובו" בלבד, ושהמאירי והר"ן מפרשים: שהתקנה היתה שהבעל יאמר נוסח זה, והב"י כותב, שכן כונת רש"י, ודלא כמו שהבינו הטור, וכונת רש"י במש"כ. "התקין שיהיו כותבין", פי' שעל הבעל לומר כן והעדים יכתבו את דבריו.

כב. גט שהסופר כתב וחתם יחד עם עוד עד אחד, או שהסופר רק כתב ועד אחר חתם עמו האם הגט כשר, ומדוע?

דף סו: סז.

תשובה:

לפי ר' ירמיה - חתם סופר ועד אחד כשר שנינו, פי' שאם הסופר כתב וחתם יחד עם עוד עד כשר, וכרבי יוסי דסבר מילי לא מימסרי לשליח, ואין חשש לתקלה, אבל לפי ר"מ - פסול, דיש חשש לתקלה כשיגיד להם "לומר לפלוני ופלוני לחתום" ומשום כיסופא יחתימו את הסופר, ולא יהא כשר לר"מ אלא רק כשאמר לסופר לכתוב ולשני עדים לחתום.

ולפי שמואל - כתב סופר ועד אחד שנינו, פי' בסופר מובהק שיודע שלא כותבין גט בלא ציווי הבעל, ואת המשנה אפשר להעמיד אפי' כר"מ דסבר "מילי מימסרי לשליח", ולא יכול להיות תקלה, אבל אם הסופר רק חתם יחד עם עוד עד אחד פסול, הואיל ויכול להיות תקלה, ומבואר בתוס' (ד"ה חתם): שלשמואל אליבא דרבי יוסי דסבר מילי לא מימסרי לשליח אפי' באומר אמרו - חתם סופר ועד אחד כשר. [בדעת שמואל עצמו - עיין מש"כ לעיל תשו' קודמת בערה שבסוף דין א'].

פרק שביעי

מי שאחזו

א. האם כותבין ונותנים גט לאשה באופנים הבאים: (1) כשהבעל אמר "כתבו גט לאשתי" אחר שאחזו קורדייקס. (2) כשקודם שאחזו אמר כן, ואחר שאחזו קורדייקס חזר בו. (3) כשאמר כן אחר ששחטו בו ב' סימניו או רוב שנים, ומדוע? דף ע:

תשובה:

1. מי שאחזו קורדייקס ואמר "כתבו גט לאשתי" - לא אמר כלום.
2. כשאמר "כתבו גט לאשתי" ואחזו קורדייקס, וחזר ואמר "לא תכתבנו" - אין דבריו האחרונים כלום.

לפי ר"ל - כותבין ונותנים גט לאלתר, דנחשב לישן ולא לשוטה.

ולפי רבי יונה - אין כותבין אלא כשישתפה, דעד אז נחשב לשוטה, הואיל ודעתו אינה צלולה. ומרבי יוחנן משמע שדינו כשוטה, והרמב"ם שנקט "פסול", פי' מדרבנן, צ"ב - כס"מ, והטור פסק; שהגט בטל, בביאור שיטת הרמב"ם עיין פר"ח ס"ק ב', בט"ז ס"ק ג', בקצה"ח ס"ק קפח ס"ק ב', ובחזו"א הלכות גיטין סי' פו ס"ק ד' ה'.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ב מגירושין הט"ו) נפסק: אמר כשהוא בריא "כתבו ותנו גט לאשתי" ואז"כ נבעת, ממתינין עד שיבריא וכותבין ונותנין לה, ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהבריא, ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא, הרי זה פסול. והשו"ע (אהע"ז סי' קכא סעי' ב') פסק: שפסול דוקא אם זה חזוי דסמיא בידן, אבל לאחר שנתפלא כותבין ונותנין, אפי' מיחה בחליו שלא ליתנו.

3. שחטו בו את שני סימניו או רוב שנים, וכן אם היה מגוייד או צלוב על הצליבה, ורמז ואמר "כתבו גט לאשתי" - הרי אלו יכתבו ויתנו, דנחשב לחי הואיל ודעתו צלולה עליו.

התוס' (ד"ה רמז) בסתפקים: אם הרמז הוא דוקא כשבדקוהו ע"י שאמרו לו "נכתוב גט לאשתך" והרכין ראשו, או שמכיון שדעתו צלולה אין צריך לבדוקו, ולפי הרמב"ן, הרשב"א, ועוד ראשונים - א"צ בדיקה, והר"ן על הרי"ף כתב: שכן מדויק מתוד"ה התם, והר"ן עצמו ורבינו קרקש נוטים להחמיר להצריך בדיקה, וע"ע בב"ב סי' קכא ד"ה וכתבו, ובהגר"א ס"ק יז.

עוד בסתפקים התוס' (בד"ה התם): דעד מתי יחשב דעתו צלולה, דשמא עד שיודע שנטרפה דעתו.

הלכה:

בשו"ע (סי' קכא סעי' ח') נפסק: שחטו בו שנים או רוב שנים, וכן אם היה מגוייד או צלוב והחזיה אוכלת בו, ורמז ואמר "כתבו גט לאשתי", כותבין ונותנין כל עוד שנשמטו בו, וה"ה לנפל מן הגג, מיכו לניח בדיקה ג"פ כשנשמטו, ומגהר"א ס"ק יז, מדויק: שהרמ"א מצריך בדיקה ג"פ על כל ההלכה, דהיינו אף לנשחט, לצלוב, ולמגוייד, והב"ש ס"ק יא, כתב: שלכתחילה יש לחוש ולבדוק ג"פ, ובדיעבד אפשר לסמוך על החולקים וסוברים שא"צ בדיקה,

ברמב"ם (פ"ג מגירושין הי"ז) ובשו"ע (סימן יז, סעיף ל') נפסק: נפל לתוך כבשן האש או לתוך יורה ורוחת מליאה יין או שמן או מים או ששחטו בו שני סימנים או רובן, אפילו עמד וברח מעידין עליו שמת, שודאי סופו למות, וכן כל כיוצא בזה מדברים שא"א שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב, הרי אלו מעידין עליו. ובפ"ב מגירושין הל' יג, נפסק: וכן מי שנפלו בו מכות רעות שאי אפשר שיחיה מהן, אפי' נשחטו בו רוב סימנין, ורמז ואמר "כתבו גט לאשתי", הרי אלו יכתבו ויתנו, שהרי עתה חי הוא, אע"פ שסופו למות.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. ההורג את חברו ע"י ששחט בו שני סימניו או רוב שנים, האם בשוגג גולה, וכמזיל האם חייב, ומדוע?

תשובה:

א. בשוגג

הרוצח גולה, רק אם מת הנהרג מיד בלא שפירכס כלל, וגם שחטו במקום שאין רוח כלל, וכל כיו"ב, דבלא כך אינו גולה, דחיישינן שמא הרוח בלבלתו או שמחמת הפרכוס קירב מיתתו.

לפי הפירוש הראשון והשני בתוס' (ד"ה בביתא) - שני הטעמים שבגמ' חלוקים ביניהם, שלטעם הראשון שבגמ': רק אם הרגו בבית שאין בו רוח חייב גלות אף אם פירכס דהפירכוס מחמת השחיטה, ולטעם השני שבגמ': רק אם לא פירכס גולה אף שהרגו בחוץ ויש רוח, דבילבול הרוח דאתי ממילא חשיב מחמת הרוצח.

ולפי פירוש השלישי - אינו גולה גם אם הרגו בביתא דשישא ופירכס או כשהגו בחוץ ולא פירכס, דשני הטעמים בגמ' אינם חלוקים ביניהם.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ה מרוצח ושמירת נפש ה"ב) נפסק: אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד, אבל אם חבל בו בשגגה אע"פ שאמדהו למיתה וחלה ומת אינו גולה, שמא הוא קירב את מיתת עצמו או הרוח נכנסה בחבורה והרגתו, אפילו שחט בו כל שני הסימנים ועמד מעט, אינו גולה על ידו, לפיכך אם לא פרכס כלל או ששחטו במקום שאין הרוח מנשבת בו, כגון בית סתום של ישיב, הרי זה גולה, וכן כל כיוצא בזה, (וע"ע בהשגות הראב"ד, ובנו"כ שם).

ב. במזיד

בתוס' (ד"ה חיישינן) מבואר: שלעולם חייב, אף אם לא מת לאלתר, ושמא יש שום דרשה גבי גלות, וכן סוברים הריטב"א והמאירי, וכן משמע מהרמב"ם בפ"ד מרוצח הל' ג'.

ג. מה דינו של השומע ואינו מדבר או המדבר ואינו שומע או שאינו מדבר ואינו שומע. 1. לענין מקח וממכר 2. לענין לגרש את אשתו ע"י רמז או ע"י כתיבה, ומדוע?

דף ע: עא:

תשובה:

1. חרש השומע ואינו מדבר או המדבר ואינו שומע לענין מקח וממכר במטלטלין - הרי הם כפיקחים לכל דבריהם, ולענין קרקעות ושאר דברים - עיין רמב"ם, וע"ע במש"כ לעיל פרק ה' תשו' מב, דין א'. לענין גיטין, לפי הריטב"א - אינו צריך בדיקה, אבל לפי הר"ן - צריך בדיקה, וע"ע ברמב"ם בהלכות מכירה, במ"מ ובכס"מ שם.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ב מאישות הכ"ו) נפסק: חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הן האילמים שאין שומעין ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם, ואיש ואשה שהן שלמים בדעתן ואינן לא חרשים ולא שוטים נקראין פקח ופקחת. וברמב"ם (פכ"ט ממכירה ה"ג) נפסק: אלם ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק, מקחו וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות בכלל, בין במטלטלין בין בקרקע, והוא שיבדק כדרך שבדקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו, וע"ע במש"כ הרמב"ם שם הלכה ב', ובמש"כ לעיל פרק ה' תשובה מב'.

2. חרש מעיקרו שאינו מדבר ואינו שומע - יכול לגרש את אשתו רק אם כנסה ברמיזה, או שנפלה לו מאחיו החרש שהקידושין בהם אינם מדאורייתא, אבל אינו יכול לגרש את יבמתו שנפלה לו מאחיו הפיקח שיש לו בה זיקה גמורה, ופירש"י: הואיל ולא היתה לו דעת צלולה מימיו, [לפי המהרש"ל - חרש מעיקרו לאו דוקא, דא"כ לא היה בא לידי כתב, אלא כלומר שנתחרש קודם שבא לידי דעת המיושב, והרש"ש כתב עליו: שבומנינו יש בתי תלמוד לכתובה גם לחרשים מלידה], ואינו יכול לחלוץ לה, לפי שאינו ב"ועמד ואמר", ואינו יכול לגרשה לא ע"י רמז בהרכנת הראש ולא ע"י כתיבה.

3. פיקח שנשתתק - יכול לגרש את אשתו ע"י רמז בהרכנת הראש ובדיקות, [מרש"י דף ע: ד"ה שיחיא, משמע: שהבדיקה היא כדי לברר שהוא לא שוטה, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א, ועיין בב"ש סי' קכ"א ס"ק ה', וע"ע בב"י בשם בעל העיטור מש"כ בזה],

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הבדיקות צריכות להיות שלש פעמים ע"י שאלות, כשעל אחד עונה לאו ועל שנים עונה הן, או על שנים לאו ועל אחד הן.

וביבואר בתוס' (ד"ה בודקין): דהיינו ששה פעמים בין הכל, אפי' שלשה לאו ושלשה הן, ושמואר בירושלמי: כיצד בודקין לאו והן, אומרים לו [ע"פ גירסת הב"ח] - "נכתוב גט לאשתך" ואומר "הן", "לאמך" ואומר "לאו", "לאשתך" אומר "הן", "לאחותך" אומר "לאו", "לאשתך" אומר "הן", "לבתך" אומר "לאו", וכו', ופי' שבין כל פעם אומרים לו "לאשתך" ואומר "הן" - בגליון שעל הש"ס. וכן משמע מרש"י במשנה ד"ה בודקין. אבל המאירי סובר, ששואלים אותו שלש שאלות, וכן משמע מרש"י ד"ה שיחיא, וכבר העיר זאת המהדיר על התוס' רא"ש הערה 19. בשיטת הרמב"ם לומד הכס"מ: ששואלים אותו ג' שאלות. והיש"ש פרק ז' סי' ב' מפרש: ששואלים אותו שש שאלות, ולדבי רבי ישמעאל: בודקין אותו ע"י ששואלים אותו בחורף, על פירות שאינם נמצאים אלא בקיץ "אם רוצה את הפירות", ופירשו בתוס' (ד"ה אלא): דהיינו כששואלים אותו "אם רוצה שילקטו לו מן האילן", וסוברים התוס' (בד"ה דבי): 1. שרבי ישמעאל אינו חולק על הבדיקה של המשנה, 2. דס"ל שבדיקה זו עדיפא, גם אם אינן סירוגין, וכך כותב הב"י ד"ה מי שנשתתק, אליבא דהרי"ף והרא"ש ורבינו ירוחם, אבל לפי המרדכי - רבי ישמעאל חולק ולא ס"ל את הבדיקה שבמשנה. עוד מדייק הב"י מדברי הרי"ף והרא"ש שחולקים על תוס', גם לענין זה שלפי רבי ישמעאל גם בבדיקת פירות צריך סירוגין, וכן סוברים הט"ז ס"ק ו', והב"ש ס"ק ח', בדעת השו"ע, וע"ע בפר"ח ס"ק ה'.

הלכה :

בשר"ע (סי' קכא סעי' ה') נפסק: מי שנשתתק והרי דעתו נכונה עליו, ושאלוהו "אם רוצה שיכתבו גט לאשתו", והרכין בראשו לומר "הן", בודקין אותו בדברים אחרים בסירוגין חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן. אם הרכין ראשו על לאו ולא הן הן, הרי אלו יכתבו ויתנו, וי"ל לבודקין אותן ע"י פירות שאינם נמצאים אלא בקיץ, וקאילין אותו כימות החורף אם כולו קילקטו לו מן האילן או לאיפך.

4. פיקח שנתחרש שאינו מדבר ואינו שומע

לפי רשב"ג, ובן פוסק רב כהנא בשם רב - יכול לגרש את אשתו ע"י כתיבה, [ששאלוהו בכתב והשיב בכתב - תוד"ה אמר, ופירש"י (ד"ה חרש): דהיינו דוקא כשיודע לכתוב על הקלף "כתבו ותנו גט לאשתי אתם פלוני ופלוני" ומסר להם, משום דס"ל, שפיקח גמור הוא, ולכן כותבין ונותנין, ומבואר בתוס' (שם): דהרכנת הראש לא מהני בחרש.

ואילו לפי ת"ק - אף פיקח שנתחרש דינו כחרש מעיקרו שהוא כשוטה, שאינו יכול לגרשה לא ע"י רמז, ולא ע"י כתיבה. ובדף עב, מובא ברייתא לאפוקי מרב כהנא אמר רב - עיין רא"ש פרק האומר סי' יט. לפי התוס' שם ד"ה קולו, והרא"ש פרק האומר סי' יט - ת"ק מודה בפיקח שיכול לצוות ע"י כתיבה דלא גרע מהרכנת הראש, ולפי הרא"ש שם בשם ר"ת, הרשב"א והר"ן - לא מועיל כתיבה, עיי"ש ברא"ש ובב"י ד"ה אבל, עוד סוברים הב"י והמשנה למלך בשיטת הרמב"ם כשיטת ר"ת שלא מהני, וכן סתם המחבר בדעה א', ואח"כ מביא ש"א שמהני, ועין במהר"ם שיק אהע"ז תשר' עט, שסובר שהרמב"ם כשיטת התוס' שמהני כתיבה בפיקח.

לסיכום:

1. השומע ואינו מדבר או המדבר ואינו שומע לענין מקח וממכר במטלטלין - הרי הם כפקחים לכל דבר.
2. חרש מעיקרו - מגרש ברמיזה את מי שכינס ברמיזה, אבל לא את אשתו שיש לה זיקה מדאורייתא, ואפי' ע"י כתיבה.
3. פיקח שנתחרש דהיינו שאינו שומע ואינו מדבר - מחלוקת ת"ק ורשב"ג, ורב פסק כרשב"ג שיכול לגרש ע"י כתיבה.
4. פיקח שנשתתק, דהיינו ששומע ואינו מדבר - יכול לגרש ע"י רמז בהרכנת הראש ובדיקות. ואינם מלידה דינו כפיקח שנשתתק שצריך בדיקה - ריטב"א, מאירי, ר"ן, רמב"ם פכ"ט ממכירה הל' ג' וע"ע בח"מ ס"ק ז' בשם הב"ח שכתב,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

שלא צריך בדיקה.

הלכה :

בש"ע (סי' קכ סעי' ה') נפסק: אפילו כתב בכתב ידו, לסופר "שיכתוב" ולעדים "שיחתמו", לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו מפיו, בין שהוא פקח ובין שנשתתק, בין שמדבר ואינו שומע ובין שאינו שומע ולא מדבר, ויש מכשירין במי שנשתתק לכתוב ולחתום ע"פ כתב ידו, שיכתוב לסופר "כתוב" ולעדים "חתמו", והוא שתהא דעתו מיושבת עליו. ונ"ע בגט פשוט ס"ק כו, ד"ה וע"מ, ובפר"ח ד"ה אבל מש"כ בהו.

בש"ע (סי' קעב סעי' יב) נפסק: חרש שוטה וקטן אינם בני חליצה, אבל מייבמין, והחרש אם נפלה לו מאחזיו פקח אינו יכול להוציא לעולם, אבל אם נפלה לו מאחזיו חרש, יכול להוציא גט אחר שיבעול, והקטן יוציא בגט אם בא עליה לאחר שהגדיל, ואם לאו, צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו. ובסי' קכא סעי' ו', נפסק: ודוקא כשנשתתק או אילם השומע ואינו מדבר, סומכין על רמיוזו להוציא, אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר, אינו מוציא את אשתו ברמיוזו אם נשאה כשהיה פקח או שנפלה לו יבמה מאחזיו פקח, אבל אם נשא אשה כשהוא חרש, אפי' היא פקחת מוציא ברמיוזו.

ד. האם הבעל יכול לגרש את אשתו הפיקחת שנתחרשה או שנשתטית, והאם שוטה יכול לגרש את אשתו הפיקחת, ומדוע? דף עא. עא:

תשובה :

1. פיקחת שנתחרשה - יכול להוציאה, הואיל ובאשה לא צריכים את דעתה, ועיין רש"י דף עא: ד"ה לא יוציא.
2. פיקחת שנשתטית - מדרבנן לא יוציאה עולמית, דכיון שאינה יודעת לשמור עצמה ינהגו בה מנהג הפקר.
3. דין השוטה לענין לגרש את אשתו - דינו כחרש מלידה שאינו שומע ואינו מדבר - עיין בתשובה הקודמת.

הלכה :

בש"ע (סי' קיט סעי' ו') נפסק: יכול לגרשה בלא דעתה וכו' או חרשת שנתקדשה כשהיתה פקחת ונתחרשה, אבל אם נשתטית ואינה יודעת לשמור עצמה אינה מוציאה עד שתבריא, שלא ינהגו בה מנהג הפקר, לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה, ואין מחייבין אותו בשאר כסות ועונה, ואינו חייב לרפואתה, וי"א למיב כמזונותיה ולפואתה, וכן עיקר, ולא לפדותה, ואם גירשה מגורשת והוא שתהיה יודעת לשמור גיטה, וי"א לאפי' כליעבל אינה מגורשת, ומוציאה מביתו ואינו חייב לטפל בה.

ה. בעל שאמר לשנים ויותר "תנו" בלא שאמר "כתבו" או להיפך או "כתבו ותנו" או "כולכם", האם יכולים לומר לאחר לכתוב ו/או לחתום, והאם גט שהסופר כתב וחתם יחד עם עוד עד אחד, או שהסופר רק כתב ועד אחר חתם עמו האם הגט כשר, ומדוע? דף עא: עב.

תשובה :

עיין במש"כ בפרק הקודם תשו' כא כב, ובמש"כ לקמן פרק ט' תשובה יט.

הלכה :

בש"ע (סי' קכ סעי' ד') נפסק: לא יכתבו הסופר ולא יחתמו בו העדים עד שיאמר להם הבעל "לכתוב ולחתום", ולכתמלים לאמר לסופר לפני העדים, וכשיאמר להם הבעל, יכתבוהו הם בעצמם, ולא יאמרו לאחרים "לכתוב ולחתום" אפי' אמר לבי"ד "תנו גט לאשתי" לא יאמרו לסופר "לכתוב" ולעדים "לחתום", ואפי' אמר להם "אמרו לסופר ויכתוב" ולעדים "ויחתמו" לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו. עכ"ל וגירסה ע"י אומר אמרו לסופר ויכתוב וכו' הוי ספק מגורשת.

1. מה הדין של אשה שנתנו לה גט באופנים דלהלן 1. האם הוי גט. 2. אם חייבת ביבום. 3. אם מותר לה להתייחד עמו, ומדוע? א) כשאמר או כתב "זה גיטך אם מתי" או כשאמר "זה גיטך אם אמות מחולי זה" או כשאמר "זה גיטך לאחר מיתה", או כשאמר "כשאמות". ב) בריא שאמר או כתב "מהיום אם מתי". ג) כשאמר "הרי זה גיטך מעת שאני בעולם", דינה בימים שבין הנתנה למיתה. ד) כשאמר או כתב "מהיום ולאחר מיתה". ה) כשאמר או כתב "זה גיטך

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מהיום אם מתי מחולי זה." (ו) כשאמר או כתב "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" ועמד מחולי זה והלך בשוק בלא משענת. (ז) כשאמר "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" ונפל הבית עליו או הכישו נחש. (ח) כשאמר או כתב "כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש", ומת בתוך י"ב חודש.
דף עב. עג.

תשובה :

א. כשאמר או כתב "זה גיטך אם מתי" או כשאמר "זה גיטך אם אמות מחולי זה" או כשאמר "זה גיטך לאחר מיתה", או כשאמר "כשאמות"

לפי ת"ק - לא אמר כלום, לפי שאין גט לאחר מיתה, וחיבת ביבום, וה"ה באם כתב כן.

ולפי רבי יוסי - זמנו של שטר מוכיח עליו שהתכוין לגרשה מהיום, ונבמנתה - לתתה מהיום, אף שלא אמר "מהיום", ולכן אפ"י חליצה אינה צריכה, ונהדין כדבסמוך דין ב', וזהו אף אם אמר את הנ"ל בלא שכתב כן.

לפי לשון א' בגמ' אליבא דרב הונא, ולפי תירוץ האב"א אליבא דרבא - חולצת ואסורה ביבום, דמספקא ליה אם הלכה כרבי יוסי.

ולפי רב - הלכה כרבי יוסי, וכן הוא לפי תירוץ א' בגמ' אליבא דרבא, וכן לפי לשון ב' אליבא דרב הונא, וכלומר שיש ב' לשונות אליבא דרב הונא, וב' תירוצים בגמ' אליבא דרבא. לפי רבינו קרקש בשם הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף הלכה כרבי יוסי בין בממונות בין בגיטין ואינה זקוקה אפ"י לחליצה, וכן דעת רש"י לקמן דף פה, ד"ה מן יומא, וכן סוברים התוס' ד"ה הכי, הרשב"א, והריטב"א, אבל לפי המאירי - בגיטין אין הלכה כרבי יוסי, וכן סובר המ"מ בפרק ח' מגירושין הל' א', אליבא דהרי"ף, והרמב"ם.

אם כשלא כתוב בשטר זמן - בתוס' (ד"ה לרבא) מבואר: שגם לפי רבי יוסי חיבת ביבום, לפי שאין גט לאחר מיתה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ב) נפסק, וכן סתם השר"ע (בסי' קמה סעי' א'): בריא שהתנה "שיהיה זה גט אם מתי" או חולה שהתנה "שיהיה זה גט אם מתי מחולי זה" לא אמר כלום, שמשמעו "אם מתי" לאחר מיתה ומשמעו מעתה. לפיכך אם אמר "אם מתי" הרי זה כאומר "לאחר מותי", ואין גט לאחר מיתה, ובשו"ע (שם) הביא גם: ד"א שהוא ספק, ובנו"כ כתבו: דהוי ספק אם הלכה כרבי יוסי, וכדעת הרמב"ן והר"ן המובאים בסור, ועיין בראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם, שכתב: גם זה אינו כלום, דקיי"ל כרבי יוסי, דאמר חולצת ולא מתייבמת אף לאחר מיתה, והמ"מ מבאר בכונתו "חולצת", פי' שיש לחוש לדעת רבי יוסי, וע"ע בשו"ע סי' קמ סעי' ב', ובסי' קמד סעי' ב', ד', שסתם כה"א שהיו ספק.

ברמב"ם (פ"ב מזכיה ומתנה הט"ז) נפסק: שטר מתנה שכתבו בה "שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה" בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין, כיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חזי היה, הזמן מוכיח שמחזיים הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה, שאילו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן, לפיכך אע"פ שאין כתוב בו "מהיום ולאחר מיתה" קונה לאחר מיתה, וזה שכתובין בכל המתנות והממכרות "מעכשיו", ואע"פ שיש בשטר הזמן, להריח הדבר כותבין בו אע"פ שאינו צריך.

ב. בריא שאמר או כתב "מהיום אם מתי"

1. אם מת לא באותו יום - לכשמת הרי זה גט למפרע משעת נתינה, ואף שסוף כל אדם למות תנאה הוי - ר"ן.

2. אם המיתה היתה בו ביום

לפי ר"ת (בדף עב. תוד"ה מהיום) - הוי ספק אם הוי גט, דשמא דעתו לסוף היום.

ולפי רבינו אלהבן (בתוס' שם) - הוי כמו כשאמר "מעכשיו" ודעתו שיהיה לאלתר, וסיים שנכון להחמיר בזה. (הרמב"ן, הרשב"א, והריטב"א, סוברים כרבינו אלחנן, וכתבו שכן דעת רש"י).

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ג) נפסק: "ה"ז גיטך מהיום אם מתי", או "מעכשיו אם מתי" ה"ז גט, וכשימות תהיה מגורשת, ובשו"ע

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

סי' קמה סעי' ב', הוסיף: ויותר טוב שיאמר "מעכשיו" משיאמר "מהיום" שאם אמר "מהיום ומת בתוך היום, יש להסתפק שמא אין דעתו אלא מסוף היום, ואין גט לאחר מיתה, והשר"ע חש לדעת ר"ת).

3. לענין להתייחד עמה, בתוס' (ד"ה להתייחד) מבואר: שלא תתייחד עמו, לפי רש"י (בד"ה ומשני אמר רבה) - לכו"ע הטעם לא משום "גט ישן", שהרי כתב (שם) שאפי' ר"מ סובר בזה שמגורשת למפרע משעת נתינה, אלא הטעם שחוששין שקידשה שנית, ועיין לקמן תשובה ח', ורש"י העמיד את משנתנו - "לא תתייחד עמו אלא בפני עדים", ושהגמ' מבארת משום "קידושין שניים" - באופן זה שאמר "מהיום אם מתי", ושלפי ר"ת והר"ח הסוברים שלר"מ היא אשת איש לכל דבריה עד שעה אחת לפני המיתה - החשש משום "קידושין" שהגמ' אומרת הוא רק אליבא דרבי יוסי דאמר "מגורשת ואינה מגורשת", וכן לר"מ דאמר "דבעילתה תלויה", אבל לפי רבי יהודה דסובר "שהיא אשת איש לכל דבריה עד שעה אחת לפני המיתה", הטעם הוא משום גט ישן.

הלכה :

בשר"ע (סי' קמח סעי' ב') נפסק: כל המגרש על תנאי, בין שאמר "מעכשיו" בין שאמר "אם יהיה ואם לא יהיה" הרי זה לא יתייחד עמה כל זמן שלא נתקיים התנאי אלא בפני עד, אפי' עבד ואפי' שפחה, (וביוצא ונכנס סגי), חוץ משפחה או בנה הקטן, מפני שאינה בושא לשמש בפניהם, והדבר ידוע שאם נתייחד עמה בפני שני עדים כאחד, וראה הוא והיא אותם, אפי' נתקיים התנאי א"ח"כ, ה"ז ספק מגורשת, שמא בעלה וביטל הגט, ויתבאר בסימן שאחר זה. וכן נפסק ברמב"ם פרק ח' מגירושין הל' ב', במאורי היה גירסא ברמב"ם "אפי' לאחר שנתקיים התנאי", והקשה שהרי אחר שנתקיים התנאי אין הבעל יכול לבטל הגט, וכתב: שחוששין שמא קידשה קידושין שניים.

ג. כשאמר "הרי זה גימך מעת שאני בעולם", דינה בימים שבין הנתינה למיתה

לפי רבי יהודה (בדף עג:) - אינה מגורשת עד שעה אחת סמוך למיתתה, ועד אז הרי היא כאשת איש לכל דבריה, שזכאי במציאתה, במעשה ידיה, בהפרת נדריה, ויורשה ומטמא לה, ומגורשת רק לענין שאינה צריכה הימנו גט שני, והבא עליה חייב חטאת, ואם במזיד חנק, גם אם בסוף מת מחולי זה.

ואילו לשאר התנאים - אם לא מת מחולי זה בחטאת ודאי ולא בחנק, שהרי לדבריהם בזמן הביאה היא רק בספק אשת איש, ופליגי על רבי יהודה, כשימות מחולי זה, וכדלהלן:

לפי תנא אהר אליבא דרבי יוסי (כמבואר ברש"י דף עד. ד"ה איכא בינייהו) - "מגורשת ואינה מגורשת", ופירשה הגמ' (בדף עד.): דהיינו שחייב במזונותיה עד שימות מחולי זה.

ולפי תנא שני אליבא דרבי יוסי - "בעילתה ספק", שיטת רש"י (ד"ה רבי יוסי, ובד"ה ומשני אליבא דרבי יוסי): לכשימות מחולי זה מביא אשם תלוי, הואיל ויש ספק על שעת הביאה אם זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק, ואע"פ דחיי טפי - אין ברירה", ושעת המיתה עצמה הוי מגורשת ודאי, ולמ"ד יש ברירה כשחי יותר אמרינן הוברר למפרע ששעת הביאה היתה אשת איש, שיטת תוס' (ד"ה תנא): שלמ"ד אין ברירה גם בשעת המיתה לא הוי גט, והוי ספק מגורשת גם אם בסוף לא מת מאותו חולי, ורק למ"ד יש ברירה הוי גט, ומספקא ליה לרבי יוסי אם חלין הגירושין משעת נתינה כר"מ או חלין שעה אחת קודם מיתה כר' יהודה.

ולפי ר"ב - "בעילתה תלויה", ועד שימות או עד שיעמוד מחולי זה - רש"י ד"ה בעילתה, והגמ' מפרשת שחולק על רבי יוסי לכשימות מחולי זה, שפטור אף מאשם תלוי, דס"ל שאיגלאי מילתא למפרע שמגורשת משעת נתינה, ומבואר בתוס' (ד"ה אשם): שאם אנו מסופקים אם מת מחולי זה - שמא גם לר"מ מביא אשם תלוי. וולרבי יהודה - חטאת ודאי ובמזיד חנק, ולרבי יוסי - אשם תלוי כי לא מצריך חתיכה אחת.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין הל' יט) נפסק: ובכל אלו התנאים, כל הימים שמנתינת הגט עד שימות ויתקיים התנאי, הרי היא מגורשת לכל דבר, ובלבד שלא תתייחד עמו, כמו שביארנו.

ד. כשאמר או כתב "מהיום ולאחר מיתה"

לפי רבנן ורבי יוסי - גט ואינו גט, דמספקא לן אם תנאי הוי או חזרה הוי, ונהמשה בדף עב. סתמה כדעתם,

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ופירש"י (במשנה): דאם משום תנאי היה צריך לומר "מהיום אם מתי".

ולפי רבי - ודאי גט הוא, דתנאי הוא ולא חזרה. [מחלוקת רבי ורבנן הוא גם כשאמר "מעכשיו ולאחר מיתה" שלרבנן הרי גט ואינו גט, וזולת לדעת הרמ"ה בטור סי' קמה. הסובר שבמעכשיו ודאי תנאי הוי, וכבר תמחו עליו - רע"א על המשניות], **ולענין להתייחד עמה - בתוס' (ד"ה לא תתייחד) מבואר: שלכו"ע הטעם שלא תתייחד עמו הוא משום שאיכא למיחש ל"קידושין", שהרי מגורשת לכו"ע למפרע משעת הניתנה.**

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין הי"ד) ובשו"ע (סי' קמה סעי' ג') נפסק: "הרי זה גיטך מעכשיו" או "מהיום ולאחר מיתתי" ומת, הרי זו פסק מגורשת, שמא אחר שאמר "מעכשיו" חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על "לאחר מיתה", שאין גט לאחר מיתה.

ה. כשאמר או כתב "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה"

לפי רש"י (דף עג: ד"ה ומשני, ובדף עד. ד"ה בעילתה, וע"ע בתוס' ד"ה לא תתייחד) - לכו"ע כשמת מחולי זה מתברר למפרע שהוי גט משעת הניתנה, כנ"ל דין ב', ונהבא עליה בין הניתנה למיתה פטור, ואין לה מזונות.

ולפי ר"ת ור"ח (בתוס' שם, ובד"ה אמר רבה) - הדין תלוי במחלוקת התנאים המוזכרים לעיל דין ג', דהיינו כדין האומר "מעת שאני בעולם", ונע"ע ברש"י לעיל דף כה: ד"ה ולכי, במרדכי סי' תכ"ח, ובהגהות הב"ח על המרדכי שם, אות ז'.

ו. כשאמר או כתב "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה"

1. באופן שעמד מחולי זה והלך בשוק בלא משענת - הגט בטל מאליו בלא אומדנא, שהרי לא נתקיים התנאי.

2. אם באופן שעמד מהחולי ושוב חלה ומת - מבואר במשנה: אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט, ואם לאו אינו גט, [מלשון המשנה מדייק שהצורך באומדן הוא דוקא כשהתנה "אם מתי מחולי זה", ומשמע, שאם לא הוסיף "מחולי זה", מתנתו מתנה וגיטו גט, וא"צ אומדן אפי' ניתק מחולי לחולי, ודעת הר"ף: שבשכיב מרע גם אם לא הוסיף "מחולי זה" הוי כהתנה בפירוש "מחולי זה" - רמב"ן, ר"ן, ומאירי, ועיין ריטב"א, וכן מדייק המ"מ מהרמב"ם כהר"ף, מיהו לענין מתנה - עיין מש"כ בתשו' הבאה, דין ב'.]

לפי רב הונא - מה שאומדים אותו זהו דוקא כשבין חולי לחולי האחר השכיב מרע עמד והלך על משענתו, אבל אם עמד והלך בשוק בלא משענת ושוב חלה ומת - גיטו כמתנתו, דהיינו שהגט בטל מאליו, שהרי עמד, ואם לא עמד והלך בשוק - הוי גט גם בלא אומדנא, ופירש"י (בד"ה אידין): שאמרין דמסתמא אע"פ שניתק מחולי לחולי אחר, אמרינן יש בו מחולי הראשון, וודעת הרשב"א והר"ן דף עג. ד"ה היא: שצריך אומדן שהחולי הראשון הפילו לחולי האחר שמת ממנו, דמחולי זה היינו מחמת חולי זה בין שהלך בשוק ובין שהלך בביתו - רע"א במשניות].

ולפי רבה ורבא - גיטו לא כמתנתו, ולכן צריך אומדנא גם אם עמד והלך בשוק בלא משענת ושוב חלה ומת, דהגט לא מתבטל מאליו מחמת שעמד, ומבואר בגמ': דזהו משום גזירה שמא יאמרו "יש גט לאחר מיתה", ויטעו להכשיר גם כשמתנה "זה גיטך לאחר מיתה", [ובביאור סיבת הטעות - עיין בסמוך].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמה סעי' ז') נפסק: הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת, אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת, הרי זה גט אפי' הלך בלא משענת, ואם לאו אינו גט, ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק, ה"ז גט ואינו צריך אומדן. [הכס"מ בפרק ט' מגירושין הל' יח, מבאר: שהרמב"ם פסק כרבה ורבא, שלא צריך אומדן, דוקא רק לענין גיטין, עוד כותב הכס"מ, בפרק ח' מזכיה ומתנה הל' כה כו, שלגבי מתנה מחלק הרמב"ם בין מי שהלך על משענתו לבין מי שלא הלך, וכנראה דס"ל שבמתנה דליתא אלא אחר מיתה, רבה ורבא מודים לרב הונא, וע"ע בב"ש ס"ק יב, וברמ"א בסעי' ט', ובביאור הגר"א ס"ק יא].

לפי שיטת רש"י (ד"ה אף גיטי, וד"ה לא סבירא ליה, וד"ה גזירה) והר"ח (בתוס' ד"ה אמר רב הונא) אליבא דרב הונא - "אם עמד חוזר" זהו לא רק היכא שהתנה בפירוש "אם מתי מחולי זה", אלא גם כשנתן לה גט בסתם, דמסתמא על דעת שימות נתן לה, והא לא מת, ושרבה ורבא חולקים בסתמא כשלא אמר לה "אם מתי", שאם עמד אינו חוזר, וגזירה "שמא יאמרו וכו'", היינו שמא יחשבו שהגט אינו חל אלא מכח

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מיתה, והר"ן בשם הרמב"ן כתב: שדברי רש"י לאו דוקא, דרבה ורבא פליגי גם באומר בפירוש "אם מתי מחולי זה", והר"ן עצמו סובר: שדברי רש"י דוקא הם, וסיים: דמ"מ אין לסמוך על סברה זו להקל, דכל שהתנה בפירוש והלך בלא משענת – צריכה גט שני.

ולפי שיטת ר"ת (בתוד"ה ד"ה אמר) - בסתם ולא פירש "אם מתי מחולי זה" ועמד השכיב מרע, אפ"ל לפי רב הונא אינו חוזר, דדוקא מתנת שכ"מ אפ"ל בסתמא אם עמד חוזר, כי היא חלה לאחר מיתה, משא"כ גט שאינו יכול לחול אלא רק מחיים, דעתו היא שיחול מיד, ורק אם התנה בפירוש חוזר, ורבה ורבא סוברים, כל שעמד אינו חוזר אף אם מת אח"כ מחמת שחלה שוב באותו חולי, ואפ"ל התנה כן בפירוש, דשמא יאמרו "שאין תנאי החולי הזה גורם אלא מיתה גורמת", ועכשיו שאם עמד אינו חוזר, יגידו "שתנאי החולי גורם ולא המיתה".

הלכה :

בשו"ע (סי' קמה סעי' ד') נפסק: שכיב מרע שגרש סתם בלא תנאי "דמהיום אם מתי", אין אומרים סתמו כפירושו כמו שאנו אומרים במתנה, דגט שאני, ואם עמד אינו חוזר, (דאם יחזור, יאמרו "יש גט לאחר מיתה", וזהו אף לפי ר"י "דאמר זמנו של גט מוכיח" - בית שמואל).

ז. כשאמר "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" ונפל הבית עליו או הכישו נחש

אינו גט.

בברייתא מבואר דין נוסף: שאם אמר "אם לא אעמוד מחולי זה" ונפל עליו הבית או הכישו נחש - הוי גט, וכן סובר רבינא, ומפני שקיבל עליו כל אונסין, אך לפי רב אחא בר תחליפא, ורבא, ורב אחא מדיפתי - גם במקרה זה לא הוי גט, והברייתא משבשתא היא, לשיטת רש"י (ד"ה מאי): אינו גט, משום שהוי אונס דלא שכיח, ולא העלה על דעתו שזה יקרה, ולא קיבל עליו זאת, (והרמב"ן מפרש אחרת מרש"י: שזהו משום שכונתו שיהא גט רק אם ימות מאותו חולי, ולא מחמת דבר אחר, ולשיטתו שני דינים יוצא מסוגייתנו: 1. שהגט בטל אפ"ל מת על ידי אונס דשכיח, 2. שאם אמר "אם מתי" סתם בלא שאמר "מחולי זה", ומת מחמת אונס דלא שכיח, שלא הוי גט, והתוס' (ד"ה מאי) כתבו בשם הירושלמי טעם לחלק בין שני המקרים, ושהבבלי אינו סובר חילוק זה עיי"ש, וועיין ברשב"א מש"כ בזה, הרמב"ם והשו"ע פסקו באופן הראשון - שלא הוי גט, ובאופן השני - פסק, עיין רא"ש, ותפארת שמואל, מאירי, וקרנן נתנאל אות ע'.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה איתביה): דאונס של נפל הבית או הכישו נחש הוי אונס דלא שכיח, ולכן רבא סובר שהוי אונס ולא הוי גט, אבל באונס שכיח - לכו"ע לא הוי אונס, ואם באונס דשכיח ולא שכיח - הדין תלוי בפלוגתא בכתובות דף ב.; בדין "אם יש אונס בגיטין", ולחד לישנא אליבא דרבא (שם) "אין אונס בגיטין" והוי גט, (ואבל הר"ן סובר: שרק בגט אונס דשכיח ולא שכיח לא הוי אונס, כמבואר בגמ' בכתובות עף ב. בלישנא קמא אליבא דרבא, משום תקנת צנועות ופרוצות, אבל בממון - הוי אונס, וע"ע במש"כ על מסכת כתובות פרק א' תשובה ה', ועל מסכת "קידושין" פרק א' תשובה כג.).

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין הל' יז, יח) ובשו"ע (סי' קמה סעי' ו') נפסק: "הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה", ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה ומת אינו גט, אבל אם אמר "אם לא יעמוד מחולי זה", ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי, הרי זו פסק מגורשת. ועיין ב"ש ס"ק י', מחנה אפרים פ"ט מגירושין הל' יז יח, ובאבן האזל פ"א ממכירה הל' יג ד"ה והנה, ובד"ה ועכשיו, ובפ"י קונטרס אחרון למסכת כתובות סי' ב'.

ח. כשאמר או כתב "כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש"

1. כשמת בתוך י"ב חודש

לפי ת"ק - אינו גט, שהרי החשיב את הגט רק אחר י"ב חודש, ואין גט לאחר מיתה.

ולפי רבי יוסי - הוי גט, מפני שזמנו של השטר מוכיח עליו.

2. אם כתבוהו תוך י"ב ומסרוהו לאחר י"ב

לפי ת"ק ורבי - אינו גט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

וּלְפִי רַבֵּי יוֹסִי - כִּזָּה גַט, וּפִירְשִׁי (ד"ה ר' יוסי, ע"פ הגמ' לקמן דף עז): מִדְּהוּה לִיה לְמִימַר "אִם לֹא בָאתִי כִּתְבוּ וְתִנּוּ", וְאָמַר "כִּתְבוּ וְתִנּוּ אִם לֹא בָאתִי", הִ"ק כִּתְבוּ עִכְשָׁיו וְתִנּוּ אִם לֹא בָאתִי.

ז. **בְּרִיא אוֹ שְׂכִיב מֵרַע שֶׁנִּתְּנוּ מֵתָנָה בְּאוֹפְנִים דְּלֵהֲלֹן, הָאִם הוּא מֵתָנָה, וּמִדּוּעַ? א) כִּשְׂאֵמְרוּ "מֵהִיּוֹם וְלֵאחֶר מֵיִתְּנָה" אוֹ כִּשְׂלֵא אָמַר "מֵהִיּוֹם" אוֹ כִּשְׂכֵתוֹב בְּשֵׁטֶר "קִנְיִן". ב) בְּשְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמַר "תִּנּוּ" וְלֹא קִנּוּ מֵיִנְיָה, וְאִם עֵמֵד הָאִם חוֹזֵר, וְהָאִם כִּשְׁנִיתֵק מַחֲלוּי לַחֲלוּי דִּינּוּ כַעֲמֵד? דף עב: עג.**

תשובה:

א. כְּשֶׁנִּתְּנָה מֵתָנָה

1. **כִּשְׂאֵמַר "מֵהִיּוֹם וְלֵאחֶר מֵיִתְּנָה" - בְּרִשִׁי (דף עב. ד"ה מהיום) מְבוֹאֵר: שֶׁהֵמֵתָנָה מֵתָנָה, דְּאִיכָא לְמִימַר שְׁכוּוֹנְתּוֹ שֶׁהִגּוֹף מֵהִיּוֹם וְהִפִּירוֹת לֵאחֶר מֵיִתְּנָה, וְשֵׁא"כ בְּגֵט שְׂאִין גַּט לֵאחֶר מֵיִתְּנָה, וְאִם מִשּׁוּם תְּנֵאִי הִיָּה צְרִיךְ לִדְמַר "מֵהִיּוֹם אִם מֵתִי", כִּנ"ל תְּשׁוּבָה קוֹדֶמֶת דִּין ד'.**

2. כִּשְׂלֵא אָמַר "מֵהִיּוֹם"

לְפִי רַבְּנָן (בְּמִסְכַּת ב"ב, מוֹבָא בְּרִשִׁי ד"ה כִּרְבָּנָן) - בְּבִרְיָא לֹא הוּא נִתְּיָנָה.

וּלְפִי רַבֵּי יוֹסִי - הוּא נִתְּיָנָה, דְּזִמְנוּ שֶׁל שֵׁטֶר מוֹכִיחַ עֲלָיו, וּמְבוֹאֵר בְּתוֹס' (ד"ה לְרַבָּא): שְׂרַבָּא (בְּמִסְכַּת ב"ב) מִסְתַּפֵּק אִם בְּשֵׁטֶר שְׂכֵתוֹב בּוֹ קִנְיִן אִמְרִינָן "זִמְנוּ שֶׁל שֵׁטֶר מוֹכִיחַ עֲלָיו" גַּם כִּשְׂלֵא כֵתַב "מֵהִיּוֹם".

ב. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמַר "תִּנּוּ"

1. **כִּשְׂמַת - הוּא מֵתָנָה, גַּם אִם לֹא קִנּוּ מֵיִנְיָה, דַּעַל דַּעַת כֵּן אָמַר "תִּנּוּ".**

2. **אִם עֵמֵד - חוֹזֵר.**

3. **אִם כִּשְׁנִיתֵק מַחֲלוּי לַחֲלוּי וּמֵת בְּלֹא שְׂעֵמֵד וְהִלְךְ עַל מִשְׁעֵנְתּוֹ - מֵתָנָה מֵתָנָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִחְשַׁב לַעֲמֵד. לְפִי שִׁיטַּת רִשִׁי (ד"ה מֵתָנָה מֵתָנָה) - זֶהוּ אִפִּי' שְׂמַת מַחֲלוּי הָאחֶר, וְרַק בְּגֵט בְּעִינָן אוֹמְדָנָא, מִשּׁוּם שֶׁ"מַחֲלוּי זֶה" קָאֵמַר, וְכִנ"ל תְּשׁוּ קוֹדֶמֶת דִּין ו', עִי"ש. וְהִר"ף וְהִרְמַב"ם סוֹבְרִים - שְׂגַם בְּמִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע בְּעִינָן אוֹמְדָנָא, וְהִר"ן הִבִּיאַם וְסוֹבֵר כְּרִשִׁי, וְסִיִּים שְׂכַל זֶה בְּמִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע, אֲבָל בְּרִיא שֶׁהֵתָנָה וְאָמַר "אִם מֵתִי" תְּנָאָה, דְּלַעוּלָם הוּא, וְאֵנ"פ שְׁסוּפוּ לְמוֹתָן.**

הִלְכָּה:

בְּשׂוֹר"ע (ח"מ סי' רנ סעי' ב') נִפְסָק: שְׂכִיב מֵרַע שְׂכֵתָב "כֹּל נִכְסֵי לְאַחֲרֵי" וְלֹא שִׁיר כְּלוּם אֵנ"פ שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ אִם עֵמֵד וְתִרְפֵּא לְגַמְרֵי הַמֵּתָנָה בְּטֵלָה מִמִּילָא, וְאִפִּי' הֵתָנָה כְּעֵת הַמֵּתָנָה "שְׂלֵא יוֹכַל לְחוֹזֵר כו", אִם עֵמֵד חוֹזֵר, אִל"כ קִנּוּ מִיָּדוֹ - תְּקוּבוֹת רַבָּנָן, רַמְבָּם, וְרִיב"ז. וְאִם לֹא תִרְפֵּא לְגַמְרֵי אֲלֵא נִיתֵק מַחֲלוּי לַחֲלוּי, אִם לֹא עֵמֵד וְלֹא הִלְךְ וְנִשְׁעַן עַל מְקוֹו בְּשׂוֹק מֵתָנָה מֵתָנָה, וְאֵנ"פ שְׂהֵלךְ כְּנִיתוּ עַל מִשְׁעֵנְתּוֹ - מַרְלָכִי. וְאִם עֵמֵד בֵּין הַחֲלוּי שְׂצוּה בּוֹ וּבֵין הַחֲלוּי שְׂמַת מִמְנוּ וְהִלְךְ וְנִשְׁעַן עַל מְקוֹו, אוֹמְדִים אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים אִם מַחֲמַת חוּלִי הָרֵאשׁוֹן מֵת מֵתָנָה קִיִּימַת, וְאִם לֹא אִינָה מֵתָנָה, וְאִם הִלְךְ בְּשׂוֹק בְּלֹא מִשְׁעֵנַת אִינִם צְרִיךְ אוֹמֵד, אֲלֵא בְּטֵלוּ מֵתָנָתֵי הָרֵאשׁוֹנוֹת. וּבְרַמְבָּם"פ ח"מ זְכוּיָה וּמֵתָנָה ה' ב', נִפְסָק: כִּי צַד, שְׂכִיב מֵרַע שְׂצוּה וְאָמַר "לִיתֵן לְפָלוּי כֵךְ וְכו'", בֵּין בַּחוּל בֵּין בְּשַׁבַּת, בֵּין כֵּתַב בֵּין לֹא כֵתַב, זְכוּ הַכֹּל כְּשִׁימוֹת כֹּל מָה שֶׁנִּתְּנָן לָהֶם וְאִינּוּ צְרִיךְ קִנְיִן, שְׂדַבְרֵי שְׂכ"מ כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין הֵן, וְדַבֵּר זֶה מְדַבְרֵי סוֹפְרִים.

ח. **מָה הַדִּין לְמִי שֶׁגִּירַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלִנֵּה עֵמֵד כְּפּוֹנְדְקִי אוֹ שְׁנֵתִיחַדָּה עֵמֵד בְּאַפִּילָה אוֹ יִשְׁנָה עֵמֵד תַּחַת מַרְגְּלוֹת הַמֵּיטָה אוֹ שְׁנֵתֵן לָהּ כִּסְפִים, הָאִם צְרִיכָה גַט שְׁנִי, וּמִדּוּעַ? דף עג:**

תשובה:

בְּגַמ' מְבוֹאֵר: שֶׁאִם נִתְּיָחַדָּה עֵמֵד בְּאַפִּילָה אוֹ יִשְׁנָה עֵמֵד תַּחַת מַרְגְּלוֹת הַמֵּיטָה הַדִּינִים הֵם כְּדִלְהֵלֹן, וּבְתוֹס' דף עג: ד"ה רֵאָוָה, כֵּתַב: שֶׁה"ה כְּשֵׁלְנָה עֵמֵד בְּפּוֹנְדְקִין:

א. **אִם לֹא הִיָּה עֵיִדֵי יְחוּד** (וְלֹא נִתְּנָן לָהּ כִּסְפִים)

לֹא חוֹשְׁשִׁין שְׁנַבְעֵלָה לְשֵׁם קִידוּשִׁין, וְלִכֵּן אִינָה צְרִיכָה גַט שְׁנִי.

וְצַדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לַעַד זֶהוּ הַקּוֹנָה סוֹפְרִים וּמִשְׁאִילָן לְאַחֲרִים

כֹּל הַזְכוּיּוֹת מִשְׁוִירוֹת וּמִשְׁמוֹרוֹת כּוֹלֵל הַעֲתָקָה וְכו' לְמַחְבֵּר, וְיִסְפִּישׁ, טל: 02-5822919-05276

נִיתֵן לְהַשִּׁיג עַל מִסְכְּחוֹת: בְּבֵא קָמָא, קִידוּשִׁין, בְּבֵא מִצִּיעָא, כְּתוּבוֹת, גִּיטִין, סוּכָה, מְכוּת, מְגִילָה, בִּיצָה, רֵאשׁ הַשְּׁנָה וְעַל יוֹר"ד טִימִינִים קַפְג-ר

ב. אם היו עידי יחוד ולא עידי ביאה, (ולא נתן לה כספים)

לפי התנא של המשנה (בדף פא:) ובן לאמורא אחר (בגמ' סם) אליבא דרבי יוחנן, ובן לפי רבא (בדף עג: וברש"י ד"ה דלא כחד) - הדין יהיה תלוי במחלוקת ב"ש וב"ה, שלב"ש: לא אומרים הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, ושלפי ב"ה: רק כשנתגרשה מן האירוסין שאין ליבה גס בה לא אומרים כן, אבל אם נתגרשה מן הנשואין שליבה גס בה, אומרים כן, וחוששין לקידושין וצריכה גט שני.

ולפי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ור"ש בן אלעזר - גם לפי ב"ה לא אומרים כן, גם כשנתגרשה מן הנשואין.

ג. אם כשראוה שנבעלה

לתנא דהמשנה (בדף פא.) ובן לפי רבה אליבא דרבי יוסי ב"ר יהודה - גם לפי ב"ש חוששין לקידושין, אף אם נתגרשה מן האירוסין.

לפי רבה בר בר חנה ור"ש בן אלעזר (בדף פא:) ובן לפי אביי אליבא דת"ק דרבי יוסי ב"ר יהודה, ולפי ר"נ אמר רבה בר אבוה אף לת"ק דירדיה - הדין תלוי במחלוקת ב"ש וב"ה, דפליגי אם אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ולפי"ז מחלוקתם אף כשנתגרשה מן האירוסין.

ולפי אביי (בדף עג: וברש"י שם ד"ה כרבי יוסי) ורבא שם אליבא דת"ק דרבי יוסי ב"ר יהודה - גם כשראוה שנבעלה לא חוששין לקידושין, דס"ל שת"ק חולק על המשנה לקמן וגם על רשב"א, וס"ל שלא נחלקו ב"ש וב"ה בענין זה כלל.

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מגירושין הל' יז) ובשו"ע (סי' קמט סעי' א') נפסק: המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים, או קנאו לכל קנאו עליה כגון קנאיה קודם שתנשא לאחור, בין שגירשה מן הנשואין בין מן האירוסין, הואיל ואשתו היתה, ה"ז בחזקת שהחזירה ולשם קידושין בעל, ולא לשם זנות, ואפילו ראו שנתן לה מעות, שחזקה הוא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והרי בידו לעשותה בעילת מצוה, לפיכך ה"ז מקודשת קידושי ודאי, וצריכה ממנו גט שני. [אבל המאירי סובר, שלמסקנת הגמ', אם ראוה שנבעלה ונתן לה כסף - אינה מקודשת, דנתינת הכסף מוכיחה שבעל לשם זנות, והכסף ניתן לאתנון.]

ד. אם נתן לה כספים

רש"י (ד"ה נתן לה כספים) ותוס' (ד"ה נתן) מפרשים: באופן שראוה שנבעלה.

לפי ת"ק (בדף עג:) - חוששין משום זנות דאמרינן באתננה נתן לה ואין חוששין משום קידושין.

ולפי רב נחמן אמר רבה בר אבוה אליבא דר' יוסי ב"ר יהודה - אף בזו חוששין משום קידושין, רש"י (ד"ה אף בזו) מפרש: שאמרינן שהכספים ניתנו לשם מתנה ולא לשם אתנון, ולא איתפריש אם אביי ורבא חולקים בזה על רב נחמן אמר רבה בר אבוה.

סיכום דעות האמוראים בסוגיין:

לפי ר"נ אמר רבה בר אבוה - ת"ק ורבי יוסי בר יהודה שניהם ס"ל שכשלא ראוה שנבעלה לא חוששין לקידושין, וכשראוה שנבעלה כב"ה דאמרי שחוששין לקידושין, ורק אם נתן לה כספים פליגי.

לפי אביי אליבא דת"ק - אף כשראוה לא חוששין לקידושין ולא פליגי ב"ש וב"ה בזה, ורק לפי רבי יוסי בר יהודה יכולים לומר שפליגי ב"ה וב"ש בזה.

ולפי רבא - לת"ק לא חוששין אף כשראוה שנבעלה, ולרבי יוסי ב"ר יהודה חוששין אף כשלא ראוה. ולענין הלכה - עיין מש"כ בד"ן הקודם.

ט. "הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתיים זוז", או "ע"מ שתתני לי בגד פלוני": (א) כשנתנה לו אחר שנקרע או נאבד הגט, האם יכולה לינשא, ומדוע? (ב) כשמת לפני שנתנה לו, לענין אם זקוקה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לייבוּס. ג) כשנתנה לו בעל כרחו. ד) כשאמר לה "מחולים לך". ה) כשרוצה ליתן לו דמים במקומם, כשאבד הבגד או כשישנו בידה.
דף עד. עד:

תשובה :

א. אם נתנה לו

לפי רב הונא - אע"פ שנקרע הגט או אבד קודם מתן מעות, הרי זו מגורשת, דס"ל "כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי", ולאחר לא תנשא עד שתתן, (הר"ד אלחנן בתוס' לקמן דף פב: ד"ה שרבי אליעזר. הוכיח מדברי רבי אליעזר שזהו מפני שחוששין שמא תפסיד את אשר לה ולא תוכל לקיים תנאה, אבל בתנאי שודאי בידה לקיימו ולא שייך בו אונס - יכולה לינשא מיד, עיי"ש, בדיעבד שעברה ונשאה לאחר לפני שנתנה לו, לפי הרשב"א והריטב"א לקמן דף פד. - לא תצא, ואסורה בביאה עד שתתן, דחיישין שלא תתן לו, ולפי הסוד בשם הרמ"ה - יוציא עד שיקיים התנאי, ואם קיימה התנאי יקיים, וע"ע בב"י שם ד"ה וכשיתקיים, ובריתב"א על דף עד. ד"ה אומר. וע"ע בשיתת הרמב"ם המובא בסמוך]. **ואם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר - מקודשת קידושין ודאין רק לשני.**

ולפי רב יהודה - דין זה דוקא אליבא דרבי דס"ל "כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי", אבל לפי רבנן - אינה מגורשת עד שיתן, דלא הוי כאומר "מעכשיו", ורב יהודה ס"ל כרבנן, (ורב הונא ס"ל: דלא פליגי רבנן בזה, ולכ"ע מקודשת רק לשני).

לפירוש א' בתוס' (ד"ה אדמיפלא) - ר' יהודה סובר שרבנן מסופקים אם הוי כ"מעכשיו", והיא מגורשת מהראשון מספק למפרע, ואם קיבלה קידושין מאחר מקודשת לשני ג"כ מספק, ולפי תירוצם א... פירוש השני - רב יהודה ס"ל שלרבנן היא ודאי מקודשת רק לראשון, ואם פשטה וקיבלה קידושין מאחר אינה מקודשת לו אפי' מספק. עוד מבואר בתוס' (ד"ה איכא בינייהו): דבנתאכלו המעות אף לרבי יהודה מקודשת רק לשני, הואיל וברשותה נתאכלו.

הלכה :

ברמב"ם (בפ"ח מגירושין הל' א'), נפסק: המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי מגורשת, וכי, אפי' מת הבעל קודם שיתקיים התנאי, הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה, ויש לה להינשא לכתחילה אע"פ שלא נתקיים התנאי, ואין חוששין שמא לא יתקיים, הואיל והיה תנאי ב"מעכשיו" או ב"על מנת". (המ"מ כותב: שמקור דברי הרמב"ם הוא מהסוגיא בגיטין דף פג, ודלא כסוגייתנו וע"ע בב"ש ס' קמד ד' ז', ובביאור הגר"א ס' ק"ג יא. ובשו"ע ס' קמג סעי' ב', פסק: דבתנאי שהוא בקום ועשה - לכתחילה לא תנשא קודם קיום התנאי, ואם נשאת יפרוש ממנה עד שיתקיים התנאי. ובתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה - מותרת להנשא. בשאלה דידן פסק הרמב"ם בפ"ח הכ"ב: "לי ולא ליורשי", ולפי"ז אין בידה לקיים את התנאי אחרי מותו - עיין מה שנכתוב בדין הבא).

ב. לא נתנה לו ומת

לפי ת"ק - זקוקה ליבוּס ד"לי" ולא ליורשי.

ולפי רשב"ג - נתינה ליורשיו הוי נתינה, (ודינה כ"ל דין א') שמגורשת, ולא תנשא לאחר עד שתתן, וסובר רב הונא: שזהו משום שלכו"ע "כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי", ורב יהודה סובר: שרק רבי סובר כן, אבל רבנן חולקים עליו וסוברים "דלאו כאומר מעכשיו דמי", ואינה מתייבמת, ומבואר בתוס' (ד"ה אבל): משום שהוי ספיקא של אשת איש שלא במקום מצוה, שהרי אם תתננה לאחד מן הקרובים מגורשת מספק למפרע, ולכן חולצת ולא מתייבמת.

הלכה :

ברמב"ם (שם) נפסק: לי ולא ליורשי, ולפי"ז אינה מגורשת וזקוקה לייבוּס, והוסיף דכל זה כשקבע זמן לעשיית התנאי, אבל אם לא קבע זמן - לא בטל הגט, ולא תנשא לזר עד שתחלוץ, ואפי' אבד הגט או נקרע קודם שימות, והסוד חולק עליו וס"ל: דאפי' בלא קבע זמן מתייבמת, וע"ע בב"י שם שהבין שגם לפי הרמב"ם - אינה גט, והב"ח השיג עליו, דמלשון הרמב"ם "לא בטל הגט" משמע, דהוי ספק מגורשת, וכן סובר הרב"ש ס"ק ו', המחנה אפרים הל' זכיה ומתנה ס' כב, כותב: שחכמים הסוברים "לי" ולא ליורשי, זהו רק בגיטין שרוצה לצערה, אבל בממונות מודים הם ש"לי" הוא לאו דוקא, ואפשר ליתן גם ליורשי, וע"ע ברמ"א חו"מ ס' רמא סעי' ז', ובפ"ת ס"ק ז'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. אם נתנה לו בעל כרחו

לפי הלשון הראשון בגמ' - רבא סובר שלא הוי נתנה, ורב פפא - ואיתימא רב שימי בר רב אשי - הקשה דשמא הוי נתנה, [אם ר"פ חולק על רבא לדינא - עיין רא"ש סי' ז', וברשב"א].

ולפי הלשון השני בגמ' - לרבא הוי נתנה, ורב פפא הקשה דשמא לא הוי נתנה. והרמב"ם בפ"ח מגירושין הל' כא, והשו"ע סי' קמג סעי' ז' פסקו: שהגט פסול - עיין בנ"כ, ובתפארת שמואל על הרא"ש סי' ז' אות א', ובהגר"א סי' כ', בריטב"א וברא"ש, ובב"ש ס"ק ז'.

ד. אם אמר לה "מחולים לך"

אינה מגורשת, שהרי לא נעשה התנאי, וזהו אפי' לפי רשב"ג המובא בדין הבא, משום שמחילה אינה כקבלה. [במאירי מובא ב' דעות באם אינה מגורשת אף שמחל על האיצטלא וקיבל דמים תמורתו, ומהרשב"א משמע שס"ל שגם בזה אינה מגורשת, שהרי כל כוונתו בתנאו זה כדי לצערה, ולקבל דוקא איצטלא, עוד סובר הרשב"א: שאם אחר שנתן הגט אמר הבעל שיחזול הגט בלא תנאי - מגורשת שהרי ביטל תנאו, וא"צ ליטול הגט ולחזור וליתנו לה, וכן סובר המ"מ בדעת הרמב"ם, ולפי המאירי - צריך ליטול ממנה ולחזור וליתנו לה, והחזו"א סי' ס"ק א', ועל הרמב"ם פ"ז מגירושין הל' כג, כותב: שמהרשב"א משמע, שביטול התנאי מועיל, רק שהגט יחזול מכאן ולהבא אבל לא למפרע, ומביא שהרא"ש סובר שחזל למפרע].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמג סעי' ה') נפסק: אמר לה "ע"מ שתתני לי ר' זוז מכאן ועד ל' יום", וחזר ואמר לה בתוך השלושים יום "הרי הם מחולים לך" אינה מגורשת, שהרי לא נעשה התנאי, וי"א דה"מ כשלא אמר לה אלא "הרי הם מחולים לך" לבד, אבל אם אמר לה "להוי גיטא" בלא שום תנאי הרי זו מגורשת, ואין צריך ליטול ממנה.

ה. כשהתנה "ע"מ שתתני לי בגד פלוני"

1. כשאבד הבגד

לפי רבנן - אינה מגורשת, דאמרינן שכוונתו בתנאו לצערה ומקפיד דווקא לבגד זה, [ועיין רש"י ד"ה דלצערה איכותן, אם כוונתו שאינה מגורשת לרבנן רק מספק - עיין ב"ש סי' קמג ס"ק ח', ובחכמת שלמה ס"ק ר'].

ולפי רשב"ג - נתן את דמיה, דכל כוונתו היתה רק להרווחה דידיה, והרי הרוויח דמים, ולפי רבינו קרקש והר"ן - רבנן סוברים כן לא רק על איצטלא שהוא דבר חשוב, אלא גם על דבר שאינו חשוב כנייר, והביאו: שלפי בעל העיטור - בדבר שאינו חשוב כנייר מודים חכמים שתתן דמים ומגורשת, עוד נחלקו הראשונים, באיזה אופן מחלוקתם: לפי הריטב"א בשם הרמ"ה - מדובר שהאשה נתנה לבעל כסף בעל כרחו, ושלפי"ז אם נתנה את הבגד בעל כרחו, או שהבעל התרצה לקבל הכסף, לכו"ע מגורשת, ולפי רבינו קרקש - מדובר, שהבעל הסכים לקבל הכסף בלא שמחל על האיצטלא, ולפי שיטתו, אם הבעל גם מחל על האיצטלא לכו"ע מגורשת, ואם נתנה לו את המעות בעל כרחו, גם לפי רשב"ג אינה מגורשת. לפי הי"ש סי' ט' והתפארת שמואל על הרא"ש פ"ו סי' ז' אות ב' - הרא"ש סובר כהרמ"ה, והתורת גיטין סי' קמג סעי' ו', מפרש: שהרא"ש כרבינו קרקש].

2. אם הבגד בעין ונתנה לו דמים במקום הבגד

לפי רב הסדא (בדף עה.) אליבא דרשב"ג - גם בזה חולק על רבנן וסובר שמגורשת, שהרי הרויח דמים.

ולפי אב"י (שם) - רשב"ג לא חולק על רבנן באופן זה שהבגד שעליו התנה נמצא בעין.

הלכה :

בשו"ע (סי' קמג סעי' ו') נפסק: אמר לה "ע"מ שתתני לי כלי פלוני" או "בגד פלוני", ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגב, אע"פ שנתנו לו אלף זוז בדמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או שיאמר לה "להוי גיטא בלא שום תנאי", ויש מי שאומר שאם הוא מתרצה בקבלת הדמים הוי גט.

ג. האומר לחבירו "קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני כור וכו'", ואח"כ הנודר אמר "הרי זה כאילו התקבלתי", האם הנדר מותר, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

לפי ר"מ - אסור עד שיתן, מפני שמחילה אינה כקבלה.

ולפי הבבליים - יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם ואומר "הריני כאילו נתקבלתי", והגמ' אומרת: שאין ראייה מדברי חכמים, שהריני התקבלתי נחשב לקבלה, ד"ל שכל כוונת הנודר לשם הרווחת בנו והרי לא צריך זאת לצורך בנו.

יא. הפוסק עם אריסו או עס הפועל, שידלה ארבעה פעמים ויקבל שלישי, ומנהג המקום בסתמא שאריס משקה ג' פעמים ומקבל רבע, ולבסוף ירד גשם בזמן השקאה רביעית, כמה חייב הבעה"ב ליתן להם, האם כפי שפסק או כהמנהג, ומדוע? דף עד:

תשובה :

א. הפוסק עם אריסו

לפי רב יוסף - מקבל כמנהג אנשי העיר ולא כמו שפסקו ביניהם.

ולפי רבה - מקבל כפי שפסקו ביניהם, דהיינו שההפסד על בעה"ב.

וכן הילכתא, ומבואר בתוס' (ד"ה רבה): שרבה סובר שזהו מפני שאריס כשותף שזוכה שלישי בשדה גם אם לא היה צריך להשקות כלל, ורב יוסף סובר כיון שמשנה עצמו משאר אריסים אמרינן "הא לא דלה", ואבל על ג' ההשקאות הראשונות מודה רב יוסף שמקבל אף שירד גשם ולא היה צריך לדלות. ע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק ו' תשובה ג' דין ג', ובהערה שם, ובמש"כ על מסכת ב"מ חלק ג', ובאמ"ה שם, עמ' תרה, תרו.

ב. הפוסק עם הפועלים

בתוס' (שם ע"פ הגמ' בב"מ) מבואר: שההפסד לפועלים, וגם רבה מודה לכך, הואיל והפועל הוא רק שכיב יום ואינו שותף בקרקע.

יב. האם מחילה הוי כקבלה שנחשב לקיום התנאי בגיטין ובנדריים, והאם נתינה בע"כ בפניו או שלא בפניו הוי נתינה. (1 בקונה בית בעיר חומה. 2) בגט כשהאשה נותנת לו מה שהתנה. (3) בלווה הפורע חובו למלוה בישוב. (4) כנותן מתנה לחכירו, ומדוע? דף עד: עה.

תשובה :

מחילה אינה כקבלה, לענין גיטין - עיין לעיל תשובה ט' דין ג', לענין נדריים - עיין לעיל תשובה י'. לענין נתינה בעל כרחו - הדינים כדלהלן:

1. **בקונה בית בעיר חומה ונטמן כדי שלא ימצאנו הקונה** - מתקנת הלל שהוי נתינה אף שזה לא בפניו, אבל מעיקר הדין - עיין בדין הבא.

2. **בגט כשהאשה נותנת לו את מה שהתנה, וכן בעלמא** [וגא במוכר בית בעיר חומה] **שלא בפניו** - לא הוי נתינה.

ואם בפניו, ללשונו א' בגמ' אליבא דרבא - לא הוי נתינה, ודבאיסורא לא תיקון הלל, ורב פפא הקשה דילמא הוי נתינה, וללשונו ב' בגמ' אליבא דרבא - הוי נתינה, ורב פפא הקשה דילמא לא הוי נתינה.

3. **בלווה הבא לפרוע חובו למלוה** - בתוס' (ד"ה מכלל, ע"פ הגמ' בב"ק ובב"מ) מבואר: שהוי נתינה ואפי' שו"ח לא הוי, וביארו: שדוקא במוכר בית בעיר חומה שע"י הפירעון צריך להחזיר הבית, וכן בגט שע"י הקבלה הוי הגט גט איכא מ"ד שלא הוי נתינה, הואיל וע"י הקבלה יש הפסד, ונהלל תיקון במוכר בית שהוי נתינה, אבל בלווה הבא לפרוע חובו למלוה בישוב [וגא במדבר] - יכול לכו"ע להחזיר לו בעל כרחו, ואפי' שו"ח אינו על הממון.

יג. האומר "הרי זה גיטך והנייר שלי" או האומר "ע"מ שתחזירי לי את הנייר" האם מגורשת, ומדוע? דף עה. עה:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. הרי זה גימך והנייר שלי

אינה מגורשת, ופירש"י (ד"ה והנייר שלי): דזהו משום שלא נתן לה כלום, והתורה אמרה "ונתן בידה", והרמב"ם מפרש: משום שחסר בכריתות. ועיין בפר"ח ובקה"י.

ב. על מנת שתחזירי לי את הנייר

לפי רבי הסובר, שבל האומר "על מנת" כאומר מעכשיו דמי - הרי היא מגורשת, ופירש"י (בדף עו: ד"ה רבי היא): דנמצא שבשעת הגירושין הגט שלה, ולאחר זמן מחזרת, ואמרינן מתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה.

לפי רב אדא בר אהבה - מגורשת גם לרבנן דס"ל לאו כאומר מעכשיו דמי, הואיל והוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ופירשו בתוס': דהיינו שהתנאי סותר המעשה, והוי תנאי בטל ומעשה קיים - תוס' לעיל דף כ: ד"ה עמ', עיי"ש.

ולפי רב אשי - תנאי ומעשה בדבר אחד אינו מבטל את התנאי, לרבנן הסוברים "כל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי", אינה מגורשת, שהרי בזמן הגירושין אין הגט שלה, ולפי פירוש א' בתוס' שם בקידושין דף ו: - למסקנת סוגייתנו א"צ תנאי ומעשה בדבר אחד, ולפירוש השני, ולפי התוס' לעיל דף כ: ד"ה ע"מ - צריך.

יד. אלו דיני תנאים מוזכרים בסוגייתנו:

דף עה. עה:

תשובה:

לפי ר"מ - צריך 1. תנאי כפול, 2. תנאי קודם למעשה. 3. הן קודם ללאו.

לפי ר' חנינא בן גמליאל - 1. א"צ תנאי כפול. 2. לפי רש"י (ד"ה משום) - ר' חנינא מצריך תנאי קודם למעשה, לפי תוס' (ד"ה לאפוקי) - ר' חנינא סובר: שא"צ תנאי קודם למעשה, ורש"י בקידושין דף סא. ד"ה ר"ח אומר, ד"ה ר"ח אומר, מפרש: שלפי ר' חנינא צריך הן קודם ללאו, ומתוס' שם, ד"ה כל, משמע: שלא צריך. ועניי"ש בתוד"ה בשלמא, ובעצמות יוסף שם. דעת הרמב"ם פ"ג מהלכות זכייה ומתנה ה"ז וה"ח, ופ"ו מאישות ה"א: שהלכה כר"מ. דבעינן תנאי כפול ושאר דיני תנאים, בין באיסור ובין בממוך. ובע"מ ס"ל, דלא בעינן תנאי כפול, ולא להקדים תנאי קודם למעשה, וכן התוס' שם דף ו': ד"ה לא, כתב: שגם בממונות בעינן תנאי כפול, ולפי התוס' שם דף מט: ד"ה דברים בשם הרשב"ם - רק בגיטין וקידושין בעינן תנאי כפול, והן קודם ללאו, אבל בדיני ממונות לא צריך. שיטת הר"ח התוס' בקידושין דף מט: שם, והרא"ש: דגם בע"מ צריך כל משפטי התנאים - שתי השיטות הובאו בשו"ע אהנ"ז סי' לח סעי' ג. שיטת הרמב"ם פ"ו מהלכות אישות ה"ד: דתנאי קודם למעשה, אינו תלוי בדיבור, רק במעשה, ואם הקדים המעשה בפועל ואח"כ התנה - לא מהני. שיטת הרשב"ד שם ה"א: שאף באמירה צריך להקדים את התנאי קודם למעשה. עוד מבואר בגמ': שלפי רב אדא בר אהבה - שצריך "תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר", אבל תנאי ומעשה בדבר אחד - לא הוי תנאי, ותנאו בטל והמעשה קיים, וכתבו התוס' (בד"ה התנאי): דה"ה באתרוג כשאמר "ע"מ שתחזירי לי", למ"ד דלאו כאומר מעכשיו דמי, שלא יוצא בזה, דכיון שתלה קיום המצוה בחזרתו, ובחזרתו הרי כבר אינו אצלו. עוד מבואר בתוס' (ד"ה לאפוקי): דבאיסורא דלית בה ממונא כבשותיי יין ופרועי ראש - לכו"ע לא בעינן תנאי כפול, ורק באיסורא דאית ביה ממונא כבסוטה איכא מחלוקת אם צריך תנאי כפול, ונבסוגיין בגט דאיכא בזה מחלוקת אף שזה איסורא, צ"ל הואיל ומיירי בע"מ שתחזירי לי את הנייר הוי איסורא דאית ביה ממונא - מהר"ם שיק.

הלכה:

בשו"ע (סי' לח סעי' ב') נפסק: כל תנאי צריך להיות בו ד' דברים, ואלו הן: ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו, ואם חסר התנאי אחד מהם הרי התנאי בטל כאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד כאילו לא התנה כלל. הזכיר לאו קודם לכן וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוי תנאי כאלו הזכיר הן קודם ללאו - ר"ן. וברמ"א שם סעי' ד', נפסק: וי"א עוד, לאע"ג לאיכא כל הני ד' דברים, בעינן ג"כ שיהא התנאי בדבר א' והמעשה בדבר א', אבל אם הכל בדבר א' אינו תנאי, וי"א לחוש לדכריו לחומלא.

טו. מה תיקן שמואל בגט, ומה רבא, ומדוע:

דף עה:

תשובה:

שמואל תיקן: בשכ"מ שרוצה לגרש את אשתו כדי שלא תיפול לפני יבם, ואם עמד לא תהיה מגורשת,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולא רוצה לגרשה עכשיו כדי שלא תטרף דעתו, שכן כותב לה "אם לא מתי לא יהא גט, ואם מתי יהא גט", [בביאור שיטת שמואל – עיין מש"כ לעיל על פרק ב' תשר' ז' דין ב'].

ורבא תיקן שיוסיף טוב: "ואם לא מתי לא יהא גט", כדי שלא יהא חסרון של לאו קודם להן, והתוס' לעיל דף עג: ד"ה אמר, אליבא דרש"י כתבו: שתקנה זו היא רק אם סוברים כרבה ורבא בדף עג. הסוברים בשכ"מ שאמר "תנו" בלא שהתנה אם עמד אינו חוזר, אבל לפי רב הונא שם א"צ תקנה זו, ולפי התוס' שם שחולקים על רש"י וסוברים שגם לרב הונא כשלא התנה אם עמד אינו חוזר – סוגייתנו אליבא דכו"ע. לענין הלכה – ברמב"ם פ"ט מגירושין הל' כ', ובשר"ע סי' קמה סעי' ה', נפסק: כרבא, ובס"ז ס"ק ה', כתב: שתקנה זו לרווחא דמילתא.

טז. מה הדין באומר "הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא", או "ע"מ שתניקי את בני", ומדוע? (א) כשלא כפל תנאו. (ב) כמה זמן הנקתו כשפירש לזמן מסוים. (ג) כשסתם ולא פירש. (ד) כשסתם ולא פירש ומת האב או הבן. (ה) כשפירש ומת האב או הבן. דף עה: עו.

תשובה:

א. כשלא כפל תנאו

לפי ר"מ - לא הוי תנאי.

ולפי הכמים - הוי תנאי.

ב. כשפירש לזמן מסוים

חייב לשמש או להניק לפי מה שפירש, אך בתינוק זמן הנקתו דוקא בתוך ימי ההנקה, לפי ת"ק דמתניתין - היינו תוך כ"ד חודש, ולפי רבי יהודה - היינו תוך הי"ח חודש, ואם לא הניקתו בתוך זמן זה - לא הוי גט, [מסתבר שזהו גם לרבא ורב חסדא], אף שהניקתו אח"כ, שהרי לא קיימה את התנאי, [אם העכבה בהנקה או בשימוש היה לא ממנה – עיין לקמן דין ד'].

ג. כשסתם ולא פירש, זמן ההנקה בתינוק

לפי רב חסדא אליבא דמשנתינו - צריך להשלים את זמן ההנקה לכ"ד חודש או לרבי יהודה י"ח חודש, ואליבא דהברייתא - מספיק יום אחד, [ולפי רש"י צ"ל שאפי' שענה אחת – תוד"ה ורמינהו], מסקנת הגמ': שהמשנה כרבנן והברייתא כרשב"ג דמיקל בתנאים, ודאמר לעיל דף עג: "תתן לו דמיה", וכן במשנתנו "כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט", ומבואר בתוס' (ד"ה ברייתא): שלכן בהרווחה מועטת ואף של יום אחד מספיק, משא"כ לרבנן שסוברים שהתנאי זה לצערא, וכוונת המתנה לכל הצורך, [ולכאורה משמע שמסקנת הגמ' היא אליבא דרב חסדא. אך י"ל שההור"א בגמ' היא דעת רב חסדא, וסתמא דגמ' למסקנא חולקת עליו – עיין חידושי הרשב"ג בסוגיין דף עו. ד"ה ולענין תנאי, ובמשנה למלך פ"ח מהל' גירושין ה"ט].

לפי רבא - לכו"ע צריך להשלים את זמן ההנקה, לת"ק כ"ד חודש, ולרבי יהודה י"ח חודש.

ולפי רב אשי - לכו"ע מספיק רק יום אחד.

זמן ימי החיוב לשמש את האב - ברש"י (ד"ה כמה) מבואר: שהיינו כל ימי חייו, [ומסתבר שזהו רק למ"ד שבתינוק חיובו כל ימי צורך ההנקה, אבל לרב חסדא אליבא דרשב"ג ולרב אשי – מספיק יום אחד].

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מגירושין הל' כ') ובשר"ע (אהע"ז סי' קמג סעי' ח') נפסק: התנה עליה שתעשה דבר זה סתם, ה"ז כמפרש יום א', הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה, כיצד, אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתעשי עמי מלאכה, ע"מ שתשמישי את אבא, ע"מ שתניקי את בני, אם תעשה עמו מלאכה או אם שמשו את אביו או שהניקה בנו יום אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך כ"ד חודש, הרי זה גט, וי"א לריכא לשמש האב כל ימי חייו ולריכא להניק התינוק על סוף כ"ד חודש, ואם מתו לאחר שהתחילה לקיים התנאי רק יום אחד הוי גט (טור).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. כשסתם ולא פירש ומת הבן או האב

הרי זה גט, דיכולה לומר לו "תן לי אביך ואשמשנו, תן לי בנך ואניקנו".

לפי רש"י - זהו דוקא כשהניקה קצת ושימשה קצת, שהרי הניקה ושימשה עד שמת, ונהיינו לדעות שב"סתם" לא מספיק יום אחד, ואף לפי רב אשי שבדין הקודם - צריך לצאת שמהני גם כשלא שימשה כלל, אלא שהגמ' נשארה בקשיא על רב אשי בזה, ולכן נראה שלרב חסדא אליבא דרשב"ג שס"ל שמספיק יום אחד - כנ"ל בדין הקודם - יסתבר לגמ' שלא מהני, דהוי כמפרש ומת בתוך הזמן - עיין בדין הבא, אבל אם לא הניקה ולא שימשה כלל - אינו גט.

ולפי תוס' - לדעות שב"סתם" לא מספיק יום א' - כשמת הוי גט גם אם לא הניקה ולא שימשה כלל, דמסתמא אם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מקפיד בתנאו.

הלכה:

ברמב"ם (שם) ובשו"ע (שם) נפסק: מת הבן או מת אביו קודם שהגיע או קודם שתשמש אינו גט.

ה. כשפירש לזמן מסוים ומת הבן או האב או שהאב אמר "איני רוצה שתשמשני"

לפי ת"ק - אינו גט, אף שאין העכבה ממנה, ואף באופן שלא הכעיסתו, דזה שפירש לזמן מסוים מוכח שדוקא קאמר, רש"י (ד"ה סיפא דפריש) מפרש: דאילו לא התכוין לדוקא לא איצטריך לפרש, ותוס' (ד"ה בשלמא) מפרשים: דהואיל ופירש ודאי לצעוריה קא מכוין אפי' מת, עוד מבואר בתוס' (ד"ה ורמינהו): דאינו גט אף אם הניקתו או שימשו שעה אחת, [דבריהם אליבא דרש"י, ומסתבר שזהו גם לשיטתם].

ולפי רשב"ג - בכל מקרה הוי גט, דס"ל שכל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט.

הלכה:

בשו"ע (שם) נפסק: שאם אמר לה "ע"מ שתניקי את בני" או שאמר "ע"מ שתשמשי את בני שתי שנים", הרי זו משלמת הזמן שפירש, מת הבן או האב בתוך הזמן שפירש או שאמר האב אין רצוני שתשמשני אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי, וכן כל כיוצא בזה, וי"א לכל קאין העיכוב ממנה הוי גט. טור בקס ר"י, ונ"ל לזולתין ככל זה לחומלא. ובסעי' ט', נפסק: ו"א דכי אמרינן דהניקה או שימשה יום אחד הוי גט, לאו דוקא יום אחד, דאפי' בשעה אחת סגי, ויש מי שאומר, דיום אחד דוקא, כליל שבת ויומו, ונע"ע בהגר"א ס"ק כו, כזו.

יז. מה הדין כשהתנה בפני שנים "הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתיים זוז", ושוב חזר והתנה בפני שנים אחרים "ע"מ שתשמשי את אבא" או "ע"מ שתתני לי ג' מאות", ומדוע? דף עו.

תשובה:

א. אם לפני שמסר התנה בפני שנים תנאי שאינו עוקר את הראשון

לדוגמא: ע"מ שתשמשי את אבא - רצה משמשו רצתה נותנת לו מאתיים זוז, ודהוי כאמר לה "נעשי אחד משני התנאים", ואעפ"כ אין אחד מהעדים הראשונים ואחד מהעדים האחרונים מצטרפים להעיד שהיה תנאי בגט זה, ואם פירש שהתנאי השני הוא תוספת לתנאו הראשון - צריכה לקיים שניהם.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מגירושין הל' יח) ובשו"ע (סי' קמג סעי' יז) נפסק: הנותן גט לאשתו על תנאי "שתתן לו מאתיים זוז", וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים "שתשמש אביו שתי שנים", לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים, אלא הרי זה כאומר לה "נעשי אחד משני התנאים", רצתה משמשת רצתה נותנת, ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין, אבל אם התנה עליה "שתתן לו מאתיים זוז", וחזר והתנה בפני שנים "שתתן לו שלש מאות זוז" כבר ביטל התנאי של מאתיים, וצריכה ליתן שלש מאות זוז, וכן כל כיוצא בזה, ונע"ע בב"ש סי' קמד ס"ק טו.

ב. אם מסר את הנט לפני שהתנה שוב

לפי שיטת רש"י (ד"ה אמר) - מגורשת בקיום התנאי הראשון, דאין באפשרותו להוסיף תנאים, וכן הוא לפי רוב הראשונים, דכיון שאמר "על מנת" הוי כאילו אמר "מעכשיו", ולכן אחר התינה לא יכול להתנות תנאי חדש, וע"ע ברמב"ן, ובר"ן מש"כ בזה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. אם התנאי השני סותר לתנאי הראשון

לדוגמא: ע"מ שתתני לי ג' מאות - ביטל האחרון את הראשון, ורק העדים האחרונים יכולים להעיד שהיה תנאי בגט זה.

יח. מה הדין במי שהתנה "שתגרש כשיעבור מנגד פניה ל' יום" באופן שהיה הולך ובא או כשלא היה הולך ובא, כשנתייחד עמה וכשלא נתייחד, ומדוע?
דף עו. עו.

תשובה:

א. אם מלאו ל' יום בלא שהתייחד עמה בין כתיבה לנתינה

1. אם באופן שהיה הולך ובא - מגורשת רק אם כשהתנה אמר "הרי היא נאמנת עלי שלא פייסתיה", דאם לא האמינה, חיישין שמא כשהיה הולך ובא, פייסה.

רש"י (ד"ה שמא) בפרש: ונתייחד עמה, והוי ליה גט ישן, כדלקמן דף עט. וכמש"כ בפרק ח' תשובה יז, ולאחר זמן יבוא הבעל ויערער ויאמר "פייסתיה", והתוס' לעיל דף יח: ד"ה שמא, שפירשו בכוונתו שהוי רק חושש לעו. ועיין רש"ש על הרש"י בסוגיין, אך לפי שיטת ר"ת המובא בתוס' שם - "פייס" פירושו שחוששין שמא נתפייס ובא בתוך ל', ומתוך כך נתבטל הגט, כיון שלא אמר "מעכשיו", וגם לפי ר"ת כתבו התוס' שם, שהוי רק חושש לעו בלבד, וע"ע במש"כ לעיל פרק ב' תשו' ח' סוף דין א'.

2. אם כשלא היה הולך ובא

לפי ליטנא קבא - הרי זו מגורשת גם אם לא אמר "הרי היא נאמנת עלי שלא פייסתיה", ולא חיישין שמא בסתר בא.

ולפי ליטנא בתרא - מגורשת רק כשאמר "הרי היא נאמנת עלי שלא פייסתיה".

הלכה:

ברמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ט) ובשור"ע (אהע"ז סי' קמד סעי' ז') נפסק: התנה עליה "שתגרש כשיעבור מנגד פניה ל' יום", והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתייחד עמה, כשילך וישתתה ל' יום תהיה מגורשת, ואע"פ שהיה הולך ובא בתוך ל' יום, הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט כשר, בד"א כשהתנה ואמר "הרי היא נאמנת עלי שלא פייסתיה", אבל אם לא האמינה, חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וזחר וביטל הגט כשפייסה, ומפני חשש זה יהיה הגט פסול, [אחר ל' יום - רמב"ם].

ב. אם בינתיים נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה

לפי רבי יוחנן - דין הגט כגט ישן, שיטת רש"י (ד"ה גט ישן): שפסלוהו רבנן, משום שמא יאמרו "גיטה קודם לבנה", וכדעת ב"ה שם, וע"ע מש"כ לקמן פ"ח תשובה יז, ובתור"ד בסוגיין מש"כ בזה, ומבואר בתוס' (ד"ה תניא): שלפי רב הונא - הגט בטל לגמרי, ודמסתמא ביטלו - עיין תוס' רא"ש.

ט. מה הדין במי שמתנה את אחד האופנים דלהלן, ומדוע? א) "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש", ומת בתוך י"ב חודש. ב) כשלא אמר "מעכשיו". ג) כשאמר "אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש כתבו ותנו גט לאשתי", כתבו בתוך י"ב ונתנו לאחר י"ב. ד) כשאמר "כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש", וכתבוהו בתוך י"ב ומסרוהו לאחר י"ב, או כשאמר "כתבו לאחר י"ב חודש ותנו לה" ועשו כן, ומת. ה) כשאמר "לכשתצא חמה מנרתיקה" ומת בלילה או "לכשלא אבא לאחר י"ב חודש", ומת תוך י"ב חודש או כשאמר "ע"מ שתצא חמה מנרתיקה". ו) כשאמר "כתבו ותנו לאחר שבוע זו" או "לאחר שנה" או "לאחר חודש" או "לאחר שבת" או "לפני שבת" או "לאחר הרגל".
דף עו. עז.

תשובה:

א. כשאמר "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש", ומת בתוך י"ב חודש

לכו"ע מיד כשמעו בו שמת הוי גט, שהרי אמר מעכשיו. הגב' ביסתפקת: האם מותרת לינשא מיד לכשמעו בו שמת, ואפ' תוך י"ב חודש, שהרי ודאי לא יבוא, או הגט חל רק לאחר י"ב חודש כלשון

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

התנאי, ומבואר בתוס' (ד"ה דהא): דמדאורייתא מיד כששמעו בו שמת הוא גט, ומותרת לינשא מיד, ורק מדרבנן לא הוא גט אלא רק לאחר י"ב, גזירה אטו לא מת, דהואיל והעולם לא יודעים שהוא מת, וכשיראו שמתירין לה לינשא, יתמהו על שמתירין לה לינשא בחייו. ולכן אם עברה ונישאה תוך הי"ב חודש בלא חליצה, לא תצא מבעלה – רא"ש, ריטב"א, וכן נפסק בשו"ע, אבל הר"ן והמאירי מפרשים: שאסורה לינשא מיד, דחיישינן שלא גמר לגרש עד לאחר י"ב חודש, והב"ש ס"ק ק', כתב: שלפי הר"ן – אם נישאה תוך הי"ב חודש בלא חליצה, תצא מהשני, עיי"ש).

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מגירושין ה"ט) נפסק: "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש" אין חוששין שמא בסתר בא, מפני שאין דרך בני אדם לבא בצנעה, ואם תם הזמן שקבע במקום ולא בא ה"ז מגורשת, מת בתוך י"ב חודש אע"פ שא"א שיבוא והרי היא מגורשת, לא תנשא במקום יבם עד אחר שנים עשר חודש כשיתקיים התנאי, ובשו"ע (סי' קמד סעי' ז') הוסיף: שאם נשאת לא תצא.

ב. כשאמר "הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש", ומת בתוך י"ב חודש, ולא אמר "מעכשיו"

לפי תנא דמישנתנו - אינו גט, דכיון שלא אמר "מעכשיו" משמע לאחר י"ב חודש יהא גט, וס"ל דהוי כאומר "אם מתי" בלא "מהיום" או "מעכשיו", והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם.

ולפי רבי יוסי - הוי גט, דזמנו של השטר מוכיח עליו, והוי כאומר "מהיום אם מתי", [שאז מהני לכו"ע - עיין לעיל דף עב, כ"ל תשובה ו' דין ב', ועע"ש], והגמ' מסתפקת: אם לרבי יוסי כבר לאלתר כששמעו בו שמת מותרת לינשא או לאחר י"ב, כנ"ל דין א'.

ג. כשאמר "אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש כתבו ותנו גט לאשתי" וכתבוהו בתוך י"ב ונתנו לאחר י"ב

לכו"ע אינו גט, ופירש"י (ד"ה ורבנן): דכונתו שיכתבו אחר י"ב, וכתבתם תוך י"ב אינה כציוויו.

ד. כשאמר "כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש"

1. כגם אמר "וכתבוהו בתוך י"ב ומסרוהו לאחר י"ב"

לפי ת"ק - לא הוי גט, דאינו שונה מלעיל דין ג'.

ולפי רבי יוסי - הוי גט, הגמ' אומרת: שהוי גט לא מפני שסובר שכתב גט על תנאי [ולא קיימו את התנאי - רש"י] כשר, אלא מפני שהיה לו לומר "אם לא באתי כתבו ותנו", ומדאמר "כתבו ותנו וכו' מכאן ועד י"ב" מוכח שכונתו כתבו עכשיו ותנו לאחר י"ב, אם לא באתי, [ומגורשת רק לאחר י"ב].

2. אם אמר "כתבו לאחר י"ב חודש ותנו לה", ועשו כן, ודאל"כ - פסול אף לרבי יוסי, כנ"ל בדין הקודם, ומת, והגט קדם למיתה - ה"ז גט.

3. אם לאחר המיתה - אינו גט.

4. ואם אין ידוע - היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת.

הלכה :

ברמב"ם (שם הל' כב) ובשו"ע (סי' קמד סעי' ה') נפסק: אמר "אם לא באתי עד י"ב חודש כתבו גט ותנו לאשתי" או שאמר "כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי עד י"ב חודש" אין כותבין תוך י"ב חודש, אפילו אם לא ירצו ליתנו עד אחר י"ב חודש, ואם כתבוהו בתוך י"ב חודש אע"פ שנתנה לו לאחר י"ב חודש אינו גט, כתבו ונתנו לה לאחר י"ב חודש ומת, אם מיתה קדמה לנתנה הגט אינו גט, ואם גט קודם למיתה הוי גט, [ואם לא ידוע אם מיתה קדמה הוי ספק מגורשת - רמב"ם שם].

ה. כשאמר "לכשתצא חמה מנרתיקה" או "לכשלא אבא לאחר י"ב חודש"

הכל מודים שאם מת בלילה או תוך י"ב חודש הוי גט לאחר מיתה, דלא הוי גט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי רש"י (ד"ה לכו נפקא) - אפי' לרבי יוסי אינו גט, ולא אמרינן זמנו של גט מוכיח עליו, ועיין מהר"ם ש"ף.

לפי תוס' (ד"ה הכל, ועיין מהרש"א) - לרבי יוסי הוי גט, פי' מספק כדין האומר "מהיום ולאחר מיתה" (לעיל דף עב; כנ"ל תשובה ו' דין ד'), דס"ל כרבנן דאמרי שהוי ספק תנאי ספק חזרה, ושלפי רבי שם הוי ודאי תנאי ולא חזרה, ולפי"ז בידון דידן יש ג' שיטות א. ת"ק דמתניתין - אינו גט. ב. רבי יוסי - ספק גט. כרבנן דפליגי על רבי בדף עב; ג. דעת רבי - שרדאי גט.

ואם כשאמר "על מנת שתצא חמה מנרתיקה" - הוי גט, דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, [בעצם דין "כל האומר מעכשיו וכי" אם איכא בזה פלוגתא - עיין לעיל תשובה ט']

הלכה :

ברמב"ם (בפ"ט מגירושין הט"ו) נפסק: שאם אמר "הרי זה גיטך לכשתצא חמה מנרתיקה ומת בלילה אינו גט" נעל מנת שתזרח חמה" ומת בלילה, הרי זו מגורשת, וכשתזרח חמה יתקיים התנאי, התנה עליה שאם זרחה חמה יהיה גט ואם לא זרחה ולא יהיה גט ומת בלילה אינו גט, שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת, ואין גט לאחר מיתה, ובש"ע (אה"ע"ז סי' קמד סעי' ד') נפסק: נתן לה גט בלילה ואמר לה, "ה"ז גיטך ע"מ שתצא חמה מנרתיקה" ומת בלילה הרי זה גט, אבל אם אמר לה "אם תצא חמה מנרתיקה" או שאמר "לכשתצא חמה מנרתיקה ומת בלילה", הרי זה ספק, ויש אומרים: דאף בע"מ נקטינן לחומרא, אא"כ אמר "מעכשיו" בהדיא.

ו. האומר כתבו ותנו לאחר זמן קצוב

1. אם אמר "לאחר שבוע זו" - ממתנינים לו שנה, ופירש"י (ד"ה לאחר): כל שנה שמינית, ומדובר כשאמר "זה גיטך אם לא אבא לאחר שבוע זה", ומבואר בתוס' (ד"ה לאחר): דזהו אפי' עומד בסוף שבוע, הוי שנה כיון שהזכיר שבוע.

2. אם כשאמר "לאחר שנה" - ממתנינים לו עוד חודש נוסף.

3. אם כשאמר "לאחר חודש" - ממתנינים לו עוד שבת נוספת.

4. אם כשאמר "לאחר שבת" - ממתנינים לו עד יום שלישי.

5. אם כשאמר "לפני שבת" - צריך שימצא כאן ביום ד' או ה' או ו' שלפני השבת.

6. ואם אמר "לאחר הרגל", לפי רבי - צריך להמתין ל' יום. הגב' אומרת: שלית הלכתיה כרבי. והראשונים מביאים את הר"ח הסובר, שממתנינים 15 יום, ועיין מאירי, ובש"ך חו"מ סי' מג ס"ק מז, אבל לפי רבינו קרקש - ממתנינים ג' ימים, ולפי הריטב"א בשם הרמ"ה - ממתנינים שבעה ימים, עיי"ש. הרמב"ם השמיט דין "לאחר הרגל" עיין במ"מ מש"כ בזה, ואף שהשר"ע באה"ע השמיט דין זה, מ"מ בחו"מ סי' מג סעי' כט, פסק: אם כתוב בשטר "עוד אחר הפסח", היינו עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת, ועיין בש"ך ס"ק מז, מש"כ בזה.

הלכה :

בש"ע (אה"ע"ז סי' קמד סעי' ו') נפסק: אמר "כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע", אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע, אמר "לאחר שנה" כותבין עד לאחר חודש משנה שניה, אמר "לאחר החודש" כותבין עד לאחר שבת מחודש שני, אמר "לאחר שבת" כותבין עד סוף יום שלישי ונותנים לה, אמר "קודם שבת" כותבין מיום רביעי עד סוף יום שישי ונותנים לה, הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת, וכן דעת הר"ן, עיי"ש מה שהקשה על הרמב"ם בפ"ט מגירושין הכ"ג, שפסק שהגט פסול, ועיין בס"מ מש"כ בזה, וי"א לאם אמר אחר י"ב חודש כאלו אמר אחר שנה, אמר לאחר ל' יום כותבין יום א' לאחר ל' יום.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכי' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק שמיני

הזורק

א. הזורק גט לאשתו לתוך ביתה או בגגה חצרה וקרפיפה, האם מגורשת, ומדוע? דף עז. עז:

תשובה:

הזורק לגגה חצירה וקרפיפה - הוי כנתן לידה ממש, דכתיב "ונתן בידה" מ"מ, ופירש"י (ד"ה ת"ל): דהתורה היתה יכלה לכתוב "ובידה יתנונו", והתוס' (ד"ה הזורק) כתבו: שלמדים זאת מכלל ופרט וכלל, ונע"ע במש"כ על מסכת ב"מ פרק א' תשובה מחו, ומבואר ברש"י (ד"ה הזורק): שזהו דוקא בחצר של נכסי מלוג, ודוקא בחצר המשתמרת לדעתה.

לפי עולא - היינו רק אם היא עומדת בצד גגה חצירה וקרפיפה, דחצר משום ידה איתרבאי, מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה, (הרשב"א כותב: שלפי עולא - מגורשת אפי' בעל כרחה כ"ידה", וכן אם רצונה להתגרש, ואף שאינה עומדת בחצר, וגם שלא מדעתה, וכן כשזרק לחצרה ואמרה "תזכה לי חצרי", ושבמקום יבם יש להסתפק, והר"ן הסכים עמו, חוץ מכשזרק לחצירה ואמרה "תזכה לי חצרי", שאינה מגורשת, ולפי הריטב"א בשם הרמ"ה - בכל האופנים האלו אינה מגורשת, ונע"ע ביש"ש סי' ג', בב"ש סי' ג', ובס"ז סי' ד', מש"כ בזה, ומבואר בתוס' (ד"ה והוא): דהגמ' בב"מ מפרשת, שדוקא בגט דחוב הוא לה בעינין עומדת בצידה, לפי שאין חבין לאדם שלא בפניו, אבל במציאה זוכים גם אם אין עומדים בצידה, ונע"ע במש"כ על מסכת ב"מ שם.

ולפי ר' אושעיא - מגורשת גם אם אינה עומדת בצדה, דאין צריך שיהיה ממש כידה, ומספיק רק במשתמרת לדעתה, (והרי"ף והרא"ש סי' ג', פסקו: כעולא),

הלכה:

ברמב"ם (פ"ה מגירושין הל' א' ב'), ובשו"ע (אהע"ז סי' קלט סעיף א') נפסק: זרק לה הגט בחצרה, בין שהוא קניי לה או שאול או מושכר הרי זו מגורשת, בד"א כשהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה, אבל אם אינה עומדת שם אע"פ שהוא משתמר לדעתה אינה מגורשת.

לפי ר' אלעזר - לא בכל חצירה מתגרשת, הואיל ואמרינן "מה שקנתה אשה [נשואה] קנה בעלה", ועדיין לא יצא הגט מרשותו, שיטת תוס' (ד"ה מה): היינו רק כשהשאל לה קרקע, אבל במתנה שאין הבעל אוכל פירות, [אפי' שנתן לה קרקעות משלו, וכ"ש נתן לה נכסי מלוג - עיין תוד"ה מה שקנתה, ובמהרש"א שם], לא קונה בעלה ומגורשת, שיטת ר"ת (שם): דזהו גם כשנתנו לה קרקע במתנה ושאלו לבעל פירות, דכיון שאם מכרה ונתנה אינו קיים חשיב כשל הבעל, ומבואר בגמ': שמתגרשת רק אם הבעל הסתלק מהחצר בעודה ארוסה קודם שזכה בנכסים, וכתב לה "דין ודברים אין לי על שדה זו", [לפי תוד"ה בכותב, ובד"ה מה - צריך להוסיף "בפרותיהם", ולפי ר"ת - א"צ להוסיף], "ואין לי עסק בה, וידי מסולקות הימנה", [וכדבר כתבא וכדבא], ומבואר בתוס' (ד"ה והתניא): דבכתב לה בלשון טוב או שנתן לה במתנה לא אמרינן "מה שקנתה אשה קנתה בעלה", וקונה את הגט גם אם היא נשואה ומגורשת.

ולפי רבא - מגורשת גם אם הבעל לא הסתלק מחצרה ולא נתן לה מתנה וגם בעודה נשואה, משום שאמרינן "גיטה וידה באין כאחד". [בגדרי "גיטה וידה באין כאחד", ואם אמרינן כן אף במתנה - עיין קצה"ח סי' ר' ס"ק ה', באמרי משה סי' כ' ס"ק ח', ובחזו"א אהע"ז סי' קמז ס"ק י'].
הלכה:

בשו"ע (אהע"ז סי' קלט סעי' א' ב') נפסק: אם נתן בחצרה ואח"כ בא שם ואמר זה "ה"ז גיטך" יש מי שכתב שאע"פ שהגט נעדין שם, אינה מגורשת עד שתסלנו משם או עד שיסלנו משם ויתנו לה להתגרש בו, דבעינין שיהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לתוכו, ונפקה שאומר לה "הא גיטך", וכן בגיטה וחצרה באים כאחד בעינין שעומדת בצד החצר בשעת נתינה, ויש חולקים.

ב. האם הבעל יכול להסתלק מנכסי ארוסתו או מנכסי אשתו, ומדוע? דף עז.

תשובה:

- 1. כשהסילוק בלשון גרוע - אינו יכול להסתלק אלא רק בעודה ארוסה, מפני שעדיין לא זכה בהן וכדורב כהנא, וכרבא דאמר שיכול לומר "אי אפשר בתקנת חכמים", והר"ן על מסכת כתובות, תחילת פרק הכותב, טוב:** שמהני סילוק גם במילי דאורייתא, ורק בירושה לא, הואיל ועומד לזכות בזה כל שעה, והרי הוא כאילו זכה בזה, וע"ע במשנה למלך פכ"ג מאישות הל' ה', ובקצה"ח סי' רט ס"ק יא, ובקור"ש על מסכת ב"ב אות ריב.
- 2. כשהסילוק בלשון טוב - בתוס' (ד"ה והתניא) מבואר: שאפשר בעודה נשואה, וואם קונה דוקא אם קנין - עיין בגמ' בכתובות דף מג, ובמש"כ בפרק ט' שם תשובה א', ובפרט בדין ח'.**

הלכה:

הרמב"ם (פכ"ג מאישות הל' א') פסק: האשה שהתנית על בעלה לבטל זכות מדברים שזוכה בהן הבעל, אם כתב לה ועודה ארוסה קודם הנשואין אינו צריך לקנות מידו, אלא כל מה שכתב לה קיים, ובהל' ב', נפסק: ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו - התנה עמה [בארוסה ובלא קנין - מ"מ], שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מכרה ומתנתה קיים, אבל אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה. ואם קנו מידו כשהיא ארוסה שאין לו דין ודברים בנכסיה, הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם, ובשו"ע אהע"ז סי' צב, סעיף ג', הוסיף: ויש מי שחולק בזה, ואפילו ערער על קנינו ואמר "לא עלה בדעתי שאין לי פירות מפני קנין זה אלא שאם מכרה מכרה קיים, שאין אדם נושא אשה בלא נכסים", אין שומעין לו אלא כבר סילק עצמו מגוף הקרקע. וברמ"א סי' צב סעי' א' בשם הר"ן והרשב"א, נפסק: ולא מהני סילוקו אלא לאחר איכוסין, אבל קודם איכוסין לא מהני סילוק. וולענין להסתלק מלרשת אותה - עיין שו"ע סי' סט סעי' ז', ובסי' צב סעי' ז', ובנו"כ שבסעי' ג'.

ג. באלו אופנים חצרה של אשה נשואה קונה לה, ולא אומרים מה שקנתה אשה קנה בעלה, והאם אשה יכולה להתגרש באופן שקנתה את הגט בקנין אגב, ומדוע? דף עז. עז:

תשובה:

א. חצרה קונה לה

- 1. כשכתב לה בעודה ארוסה שהוא מסתלק מהנכסים.**
- 2. בגט ואליבא דרבא דאמר "גיטו וידו באין כאחד".**
- 3. לפי שיטת ר"י (בתוד"ה מה שקנתה) - כשנתנו לה במתנה קרקע, שהרי אין הבעל אוכל פירות, [אבל לפי ר"ת שם - אף שאין אוכל פירות אמרינן "מה שקנתה וכי" הואיל ומכרה לא קיים חשיב כשל בעל].**

ב. בקנין אגב

לפי רש"י (דף עז: ד"ה הרי זו חזקה) - אם גיטה צבור בחצר מגורשת, וולפי הרשב"א - אינה מגורשת, והתוס' הרא"ש כתב, שכן אינה יכולה להתגרש ע"י חליפין, דחסר ב"ונתן", וע"ע בהערות לחידושי הרשב"א, מהרב ישראל סקלר הערה 152.

ד. המשאיל לאשתו מקום בחצירו וזרק לה גט ונפל על גבי חתיכת עץ, האם מגורשת, ומה הדין למי שהוציא בשבת חצי גרוגרת לרה"ר והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת, ומדוע? דף עז: עח.

תשובה:

א. בזורק גמ לאשתו ונפל על גבי חתיכת עץ המונח בחצירו שהשאיל לה

הכלל הוא שאדם משאיל מקום אחד ולא שנים - עיין לקמן תשובה יג - ולכן אם החתיכת עץ אין בו ד' אמות על ד' אמות, ואין גבוה י' ואין לו שם לווי - הרי זו מגורשת, ואם יש לחתיכת העץ אחד מג' הדברים המוזכרים הנ"ל - הרי הוא חולק רשות לעצמו ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, ומבואר בתוס' (ד"ה פליג):

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאילן לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דזהו דוקא כשהחתיכת עץ גבוה ג' טפחים, אבל בפחות מג' טפחים בטל לקרקע, משום שאמרינן "לבוד" ומגורשת.

הלכה :

בשור"ע (סי' קלט סעי' יא) נפסק: השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא ייחד לה ונפל ע"ג קורה או ע"ג סלעים, אם המקום שנפל אין ד' אמות על ד' אמות ואין גבוה י' ואין לו שם לזוי הרי זו מגורשת, ואם יש שם אחד מג' דברים אלו חלק רשות לעצמו, ומקום א' השאיל לה ולא שני מקומות ואינה מגורשת, ויש מי שכתב שאע"פ שאין שם אחד מג' דברים אלו אינה מגורשת עד שיהיה בתוך ארבע אמותיה.

ב. מי שהוציא בשבת חצי גרונרת לרה"ר והניחה וחזר והוציא חצי גרונרת אחרת

התוס' (ד"ה פליג) הביאו את הגמ' בב"ב (דף נו.) האומרת: שלפי ת"ק - בהעלם אחד חייב, בשני העלמות פטור, ושלפי רבי יוסי - בהעלם אחד ברשות אחת חייב, בשתי רשויות פטור.

הגדרת שתי רשויות

לפי רבה - היינו דוקא כשיש חיוב חטאת ביניהם, אבל כרמלית או פיסלא לא.

לפי אביי - אפי' כרמלית מחלקת, אבל פיסלא לא.

ולפי רבא - אפי' פיסלא מחלקת, דרבא לטעמיה דרשות שבת דומה לרשות גיטין, שכמו שבגיטין לא מתבטל כך לענין שבת. וכתבו התוס': שפיסלא היינו פחות מ' טפחים וגבוה יותר מג' טפחים, ודבפחות מ' טפחים הוי לבוד, וגם מסתמא רחב ד' על ד' טפחים, ואביי שלא מחלק, משום שהוי כרמלית המיטלטל, דבפחות מד' טפחים לא הוי מקום חשוב בפני עצמו, ואפי' לפי רבא לא הוי רשות אחרת, ואבל הרשב"ם בב"ב דף נו. ד"ה אבל פיסלא, מעמיד את הגמ' שם בפחות מד' טפחים, ורבא סובר שמחלקת, משום שהוי מקום פטור - מהרש"ל, והמהרש"א הקשה דלא הוי מקום פטור אלא רה"ר ממש, והרש"ש הוכיח שהוי מקום פטור ולא רה"ר, ושכן מובאר בהקדמת הרמב"ם לפי המשניות לפרק א' דשבת, עיי"ש. וס"ל לרשב"ם: שאם רחב מד' טפחים, מודה אביי לרבא שחולק רשות לעצמו לפוטרו מחיוב שבת, ככל כרמלית אף שמיטלטל. ע"ע במהרש"א שביאר מדוע לענין גירושין פחות מד' אמות לא הוי רשות אחרת, ולענין שבת כשהוא יותר מד' טפחים הוי רשות אחרת.

ה. זרק לאשתו גט על מטתו כשהיא יושבת עליו או על מטתה שבחצרו או על כלי שלה המונח בחצרו, האם מגורשת, ומדוע?

דף עח.

תשובה :

1. במטה שלו - אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה.

2. על מטתה שבחצרו באופן שהמטה גבוהה י' טפחים - מגורשת, גם למ"ד כלי לוקח ברשות מוכר לא קונה, ופירש"י (ד"ה גבוה י'): שזהו משום שהמטה רשות לעצמה, ואין רשות המוכר מבטלו, וגם אין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה, [של אשתו דוקא - מהרש"א, ע"פ התוס' ד"ה אמקום, וע"פ דברי הרא"ש, אך המהר"ם שיף כתב: שמשרשי יוצא שאשתו לאו דוקא, ושיתכן שגם דברי התוס' הם רק בדרך דחיה. הרשב"א מפרש - אחרת מרש"י - שבמטה גבוהה י' טפחים, אין הבעל מקפיד עליה, הואיל ויכול להשתמש תחתיה].

3. כשהמטה אינה גבוהה י' טפחים או על כלי שלה המונח בחצרו והוא מקפיד עליו

למ"ד (במסכת ב"ב) בליו של לוקח ברשות מוכר לא קני - ה"ה בנידון דידן שאינה מגורשת.

ולמ"ד שקונה - הדין תלוי בשני פירושי התוס' (ד"ה כגון שקלתה), דלפירושם השני: לכו"ע אינה מגורשת, הואיל וגירושין לרחוקה קאתי, [המהר"ם שי"ף מסופק: דשמא כוונתם היא רק בדרך דחיה], ואם זרק לתוך כלי שלה המונח בחצרו ואין מקפיד על מקומו או בקלתה הקשורה ותלויה בה - מגורשת.

4. אם כשזרק בקלתה הקשורה (או בבגדה - תוס') שנגררים על הארץ

לפי רב יהודה אמר שמואל, ור"א אמר ר' אושעיא, ורב אדא בר אהבה - אינה מגורשת, [עכ"פ

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

למ"ד כליו של קונה ברשות מוכר ל"ק – תוס' ד"ה כגון].

ולפי ר"ל - מגורשת, וגם בלוקח כה"ג קנה, וכן סובר רבי יוחנן שמגורשת, ומבואר בתוס' (ד"ה מקום):
שארבי יוחנן יתכן שבלוקח כה"ג לא קנה.

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קלט סעי' י') נפסק: היתה בחצירו וזרקו לה שם אינה מגורשת. אפי' היא יושבת במטה ונפל הגט במטה אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידיה או לחיקה או לכלי מהכלים שאין הבעל מקפיד על מקומו. וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה והיתה גבוהה י' טפחים הרי זו מגורשת. שהרי חלקה רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה, ואם לא היתה גבוהה י' טפחים הרי זו ספק מגורשת. (אבל מהרמב"ם משמע: שבפחות מ' אינה מגורשת).

ו. אמר לה "כנסני שטר חוב זה", וקראה את הגט וראתה שהיא גיטה, או שנתן לה כשהיא ישנה, וכשהתעוררה ראתה שהיא גיטה, האם מגורשת, ומדוע?

תשובה :

אינה מגורשת, ומבואר בתוס' (ד"ה אינו גט): דזהו משום שבעינין שתהא משלחה ואינה חוזרת, וברמב"ם מבואר: שזהו משום שנאמר "ונתן בידה ספר כריתות", עיי"ש].

לפי רבי - אם יאמר לה אח"כ "הא לך גיטך", מגורשת אף אם לא חזר ונטלה ממנה.

ולפי רבי שמעי' בן אלעזר - אינה מגורשת עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה "הא לך גיטך".
מרש"י (ד"ה דבת איגרושי) משמע: שבישנה אין חסרון של נתינה, (לפי הריטב"א – החסרון הוא משום שהגט אינו שמור בידה, ולפי הרמב"ם פ"א מגירושין הל' ט' – זהו משום שצריך נתינה לשם גירושין].

בתוס' (שם) בשם ר"י מבואר: שמלבד החיוב לומר לה "הא לך גיטך", צ"ל גם "הרי את מותרת לכל אדם",
(וע"ע בתוס' שם, מה שהביאו מהגמ' לעיל דף נה, ובמש"כ לעיל פרק ה' תשובה לה).

הלכה :

בשור"ע סי' (אה"ע"ז סי' קלו סעי' א'). נפסק: המגרש צריך שיאמר כשיתן לה הגט "ה"ז גיטך" וכיוצא בזה, ואם נתן בידה ולא אמר לה כלום ה"ז גט פסול, וכו'. ובסי' קלח סעי' ד', נפסק: אמר לעדים "דאו גט שאני נותן לאשתי" ואמר לה בשעה שמסרו לה "כנסני שטר חוב זה" הרי זה גט, אנ"פ שלא אמר "הרי זה גיטך", ויש מי שאומר דה"מ באומר לעדים שלא בפניה, אבל אם אמר בפניה ובשעה שמסרו לה אמר לה "כנסני ש"ח זה" הרי זו ספק מגורשת, אבל אם לא אמר תחלה "דאו גט זה שאני נותן לה" ואמר לה "כנסני שטר חוב זה" צריך לומר לה "הרי זה גיטך", אבל א"צ ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה, ויש מי שאומר, דה"מ באומר "כנסני שטר חוב זה", אבל אם אמר לה "זכי בשטר חוב זה" אין לה תקנה עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה "ה"ז גיטך". **עוד נפסק בשו"ע שם סעיף ג': נתן הגט כשהיא ישנה ונעורה והרי היא בידה, ואמר לה "ה"ז גיטך" א"צ לחזור וליטלו מידה וליתנו לה, אפילו אמר לעדים "דאו גט שאני נותן לה" אינו כלום, כיון שהיא היתה ישנה, וכן אם נפל מידה בעודה ישנה אע"פ שחזרה ולקחתו אינו גט, עד שיחזור ויתננו לה ויאמר לה "ה"ז גיטך". נתן גיטה בחלטה כשגם קנה י"א ללא הוי גט, אבל כיד קלומה לכ"ע הוי גט (כ"י נ"ס ר"ן והש"א).**

ז. הכותב גט לאשתו ונתנה ביד עבדה, האם מגורשת, ומדוע?

תשובה :

1. אם הוא נייעור - אינו גט, משום שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו, והוי ליה חצר המשתמרת
שלא לדעתה, (והרשב"א מסתפק: אם צריך שיטלנו הבעל מידה ויחזור ויתננו לה, דכשנטלתו היא דילמא הוי ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע – ר"ן).

2. אם הוא ישן וכפות ומשמרתו - הרי זה גט, דהוי ליה חצר המשתמרת לדעתה, (ואם הוא ישן ואינו כפות
- שיטת התוס' לעיל דף כא, ובב"ק דף יב. ד"ה והילכתא: שאינו גט, וכתבו: שגם רש"י והבה"ג סוברים, שצריך גם כפות וגם ישן, ולפי הרמב"ן בשם י"מ – כפות לבד מועיל, וישן לבד לא מועיל, אך לפי שיטת הרמב"ם פ"ה מגירושין הי"ז, ופ"י ממכירה הי"ב – בכפות הוי גט גם אם אינו ישן – כן גירסתנו ברמב"ם וכן סוברים הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, והר"ן, בדעת הרמב"ם, וע"ע במאירי שהבין, שלפי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הרמב"ם צריך גם כפות וגם ישן, וכפות בלא ישן פסול מהתורה, וישן בלא כפות פסול מדרבנן, ונ"ע במש"כ לעיל פרק ב' תשו' כט, ובמש"כ על מסכת ב"ק פרק א' תשו' נג דין ד'.

הלכה :

השו"ע (אה"ע"ז סי' קלט סעי' טז, יז) הביא את שתי השיטות: נתן ביד עבדה והוא נעור והיא משמרתו, אם היה כפות ה"ז גט וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת בצדה, ואם אינו כפות אינו גט. וי"א דתרתיה בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה. נתנו ביד העבד והוא ישן והיא משמרתו ה"ז פסול ואם היה כפות הרי זו מגורשת, ונ"ע בר"ן שהקשה מדוע הרמב"ם ספק "פסול" שפרשו רק מדרבנן.

ח. מה הדין במי שזרק גט או כסף קידושין, ומדוע? (א) קרוב לו או לה או מחצה על מחצה. (ב) מה נחשב "קרוב לו" בגירושין, ובקידושין. (ג) מה הדין בפירעון חוב קרוב לו או למלוה. (ד) מה הדין בפירעון חוב כשזה מחצה על מחצה:

תשובה :

א. קרוב

1. כשקרוב לו בגירושין ובקידושין - אינה מגורשת, ואין הקידושין קידושין, דאין לחלק בין קידושין לגירושין מדכתיב "ויצאה והיתה".

2. כשקרוב לה - מגורשת, ובקידושין מקודשת.

3. מחצה על מחצה - ספק.

הלכה :

ברמב"ם (בפ"ה מגירושין הל' יג, יד, ובפ"ד מאישות הל' כב), ובשו"ע (אה"ע"ז סי' קלט סעי' יג) נפסק: זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם, קרוב לו אינה מגורשת, היה הגט מחצה על מחצה וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה, הרי זו ספק מגורשת, כיצד הוא קרוב לו, היה הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשמרו זה הוא קרוב לו, שניהם יכולים לשומרו או שניהם אין יכולים לשמרו זה הוא מחצה למחצה. ונ"ע בהשגות הראב"ד שם. ברמב"ם הל' טו, ובשו"ע הל' יד, נפסק: בא הוא תחילה ועמד, ואח"כ עמדה היא כנגדו וזרקו לה, אם היה הגט בתוך ד' אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשורו תטלנו, עמדה היא תחילה ובא הוא ועמד כנגדו וזרקו לה, אע"פ שהוא מחצה למחצה, הואיל והוא לתוך ד' אמות שלה, הרי זה גט פסול עד שיגיע הגט לידה, ולפי הביאור הגר"א על חו"מ סי' קכ"ג – הגט פסול גם אם קרוב לו, ומחצה על מחצה אינו בדוקא, ולפי הבית מאיר סי' קלט ס"ק יד – אם קרוב לו אינה מגורשת כלל, **אבל אם זרק לה לתוך ד' אמות שלה ואין כמעט נכנס לתוכו, הרי זו מגורשת, וכל זה מדינא, אבל לכתמילה אין לגרש אפי' ליתן הגט לתוך תליכה או לתוך מלבושיה אלא לתוך ידה ממש, וכו', ונ"ע בב"ש סי' ל' ס"ק ה', ובח"מ ס"ק ד', ובדרישה אות ב'.**

ב. הגדרת "קרוב לו" או "קרוב לה" בגירושין, ובקידושין

לפי רב - היינו תוך ד' אמות של אדם שקדם להיות באותו מקום, ובתוס' בב"מ דף י. ד"ה ארבע אמות, מבואר: דמהני מדרבנן משום עיגונא, והרמב"ן והרא"ש בסוגיין סי' ו', הוסיפו: שזה מהני, משום שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, והר"ן ורבינו קרקש מפרשים: שזה מדין הפקר ביד הפקר, והתור"ד סובר, שד"א קונות בגט מדין הלכה למשה מסיני, וכתב האבני מילואים, סי' ל' ס"ק ה': שלר"ן ורבינו קרקש מגורשת מהתורה, עיי"ש, ובחלקת יואב אה"ע"ז סי' יד, ולכן אם קדם הוא - זוכות לו ולא לה, ואם היא קדמה - זוכות לה, ואם הגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה - אינה מגורשת, ובקידושין - אינה מקודשת, והואיל ועדיין הגט ברשותו, ופירש"י (ד"ה והא): ואנן "בידה" בעינן, עד שיהא כולו ברשותה, ואם שתי כיתות עדים מכחישות זו את זו, אחת אומרת "קרוב לו" ואחת אומרת "קרוב לה" - הוי ספק מגורשת, וספק מקודשת, ומבואר בתוס' (ד"ה והא א"א): דאם לא יודעים מי קדם לאותן ד' אמות גם הוי ספק, אבל זהו רק מדרבנן, דמדאורייתא מעמידים אותה על חזקתה שהיתה איש, ומסתבר דה"ה לקידושין.

ולפי רבי יוהנן (הקרבן נתנאל על הרא"ש סי' ו' אות ד' מפרש: שרב ורבי יוחנן לא פליגי לדינא, עיי"ש, וכן הוא בהגר"א סי' ל' ס"ק ו') - קרוב לו היינו כל שהוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו, וזהו אף אם רחוק ממנו מאה אמה, ופירש"י (ד"ה ולא לדבר): מה שמהני אפי' מאה אמה כשמשתמר לדעתה, זהו משום שמתגרשת בעל

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

כרחה, וכן כתבו התוס' ד"ה לגיטין, ומשמע מדבריהם שמגורשת מהתורה, וכן סובר התוס' ר"ד, אך הרא"ש סי' ו', הרמב"ן, והרשב"א, סוברים: שזוהי תקנת חכמים משום עגונא, ואם היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו נחשב לקרוב לה אף אם רחוק ממנה מאה אמה, אבל אם שניהם יכולים לשומרו או שניהם אינם יכולים לשומרו - הוי כדין מחצה על מחצה, ומבואר בתוס' (ד"ה שניהם): דהיינו שאין יכולים כל אחד לבדו לשמור אלא שניהם יחד, אבל אם אין יכולים לשומרו כלל, פשיטא שאינה מגורשת כלל כל עיקר.

בתוס' (ד"ה רבי יוחנן) מבואר: 1. שגם לרבי יוחנן אם זרק לה תוך ד' אמות שלה שקדמה לאותו מקום לפניו, מגורשת ומקודשת אף אם יכול לשמור כמוה, ורבי יוחנן שחולק זהו רק על יותר מד' אמות, וכן בביאור "מחצה על מחצה", 2. לפי תירוץ הראשון - מה שבמשנה בסוגיין מבואר, שאם זרקו לה בתוך ד' אמותיה מגורשת אף כשהיא ברה"ר, זהו דוקא כשיכולה לשומרו, אבל כשאינה יכולה לשומרו הדין יהיה תלוי במחלוקת שבגמ' בב"מ, ולפי"ז בסימטא וצידי רה"ר תקינו רבנן שיקנה גם אם אינה יכולה לשומרו, ונעיי' מהר"ם שיף מש"כ בזה, ולפי תירוץ השני - צ"ל שרב אשי (בב"מ שם הגירסא "רב ששת", וכן הוא בגליון על התוס' לקמן ד"ה והא), יסבור ש"ברה"ר" שהמשנה נקטה הוא לאו דוקא, והכוונה רק לסימטא או לצידי רה"ר, אבל ברה"ר אין קונות לה אפי' ביכולה לשומרו, ונע"ע במש"כ על מסכת בב"מ פרק א' תשובה מו, דין ב'. בביאור דין ד' אמות קונות לו בגיטין ובשאר מקומות - עיי"ש בכל התשובה.

הגמ' אומרת: ששמואל אמר לרב יהודה - שלא יפסוק להתירה לינשא עד שיבא גט לידה, ואם מת המגרש קודם שהגיע הגט לידה, צריכה חליצה כדי להתירה להנשא, ופירש"י (ד"ה עד דמטי): דגזירה היא שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב. ולפי הרישב"א - הבעל צריך לעשות נתינה חדשה, וכן משמע מהרמ"א סעי' טו, ולפי המאירי - א"צ נתינה חדשה. לפי שיטת התוס' (ד"ה ואת) - זהו דוקא כשזרקו לה ברה"ר, אבל אם זרקו לה בחצירה - א"צ שיגיע לידה, והביאו את שיטת הערוך הסובר: שזהו אף אם זרקו לה לחצרה, ולפי הרא"ש סי' ו' - שמואל אינו חולק על רב ורבי יוחנן, ורק מחמיר באופן ששניהם בתוך ד' אמות או שניהם מחוץ לד' אמות, עיי"ש, אך מרש"י ד"ה עד דמטו, ומהערוך המובא בתוס' לא משמע כן.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה מגירושין הל' יג) ובשו"ע (שם): היה קרוב לה כדי שתשוחז ותטלנו, הרי זה פסול עד שיגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחילה.

ג. בפירעון חוב כשזרק הלווה למלוה

1. כשהמלוה לא אמר לו "ותיפטר" או "בתורת גיטין", והממון אבד לפני שהגיע לידי המלוה, לפי רבי יוחנן - הלווה אינו נפטר מחובו, ופירש"י (ד"ה ותיפטר): דזהו אף שהמלוה אמר לו "זרוק לי חובי" סתמא, משום דזרוק ושומרו קאמר, ומבואר בתוס' (ד"ה לגיטין): דזהו אף שאמרינן שנתנה בע"כ הוי נתינה, מ"מ לא הוי נתינה עד שיגיע בפועל לידי המלוה, [דברי רבי יוחנן הם לשיטתו שסובר שיכולה לקנות עד מאה אמה, ובתוך ד"א יתכן ואפי' לפי רבי יוחנן הלווה נפטר].

2. אם כשהמלוה אמר ללווה "זרוק לי חובי" (ברה"ר - רש"י) ותיפטר" או אמר "זרוק בתורת גיטין" - אם זרקו לתוך ד"א של המלוה פטור הלווה מאחריותו, ואין המלוה יכול ליטעון "משטה הייתי בך", ומבואר בתוס' (ד"ה אי הכי): זהו דוקא כשמפרש לו "שיזרוק לו למקום שיוכל לשומרו", ולכן יש חילוק אם קרוב ללווה או למלוה, אבל בלא שפירש לו כן - הלווה פטור גם אם זה קרוב רק ללווה, ולפי הרשב"א - הלווה חייב, גם אם לא פירש לו כן, כי באמידת "זרוק לי חובי ותיפטר" או "זרוק בתורת גיטין", מסתמא כוננתו שיזרוק לתוך רשותו, היו קרובות למלוה נפטר הלווה.

הלכה :

ברמב"ם (בפ"ז ממלוה ולווה ה"א), ובשו"ע (ח"מ סי' קכ סעי' א') נפסק: החוב באחריות הלווה עד שיפרענו ליד המלוה או ליד שלוחו, אמר לו המלוה "זרוק לי חובי והפטר" וזרקו ואבד או נשך קודם שיגיע ליד המלוה פטור, [אם פטור בכל אופן ואף כשנפל קרוב ללווה - עיי' לח"מ, מ"מ, במש"ל, ובש"ך ס"ק ב', אמר לו "זרוק לי חובי בתורת גיטין", היו המעות קרובות ללווה הרי עדיין באחריותו, היו קרובות למלוה נפטר הלווה].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ד. מחצה על מחצה בפירעון חוב

שניהם יחלוקו. ונהיינו באופנים המוזכרים בדין הקודם שהיו פירעון. רש"י (ד"ה וזרקו, ובד"ה ולא) מפרש: שמדובר שהחוב אבד, ויחלוקו פי' שהלווה נפטר ממחצית החוב. ומבואר בתוס' (דף עח: ד"ה מחצה): דהכא לא שייך המע"ה, הואיל ואין כאן ספק, והמהרש"א כותב: שדברי תוס' ניתן לפרש רק אליבא דרבי יוחנן שהעמיד את משנתו. שזרק במקום ששניהם יכולים לשומרו, ולכן חולקים מספק, שהרי נפל לרשות שניהם, אבל לפי רבה ורב יוסף שמעמידים בשתי כיתי עדים, הוי ספק ממש שאמרינן ביה המע"ה, ולכן צ"ל שהתוס' מפרשים כהמרדכי שהחוב בעין – לא כרש"י – ועדיין לא הגיע זמן הפירעון, והלווה טוען "החזור לי החוב ואפרע לך בזמנו", ובמחצה על מחצה יחלוקו לא מדין ספק, אלא מפני ששניהם מוחזקים בו, וע"ע ברעק"א, בפנ"י, ובקצה"ח סי' קכ"ט ב', ברשב"א, ובר"ן בסוגיין].

הלכה:

ברמב"ם (שם) ובשו"ע (ח"מ סי' קכ"ט א') נפסק: מחצה על מחצה אם אבדו משם או נגבו משלם הלווה מחצה. כ"ל זקוק לו לתוך ד' אמותיו של מלוה פטור, חוץ ל' אמותיו, אם המלוה יכול לשומרו ולא הלווה פטור, ואם הלווה יכול לשמרו ולא המלוה הלווה חייב, שניהם יכולים לשמרו הוי ליה מחלה על מחלה ושניהם חייבים, אבל שניהם אין יכולים לשמרו הוי ליה כזרקו למקום האבוד וחייב הלווה.

ט. גט בידה ומשיחה בידו, האם מגורשת, ומדוע?

תשובה:

1. אם יכול להביאה אצלו - אינה מגורשת, דחסר ב"כריתות".

2. אם כשאינו יכול להביאה אצלו - מגורשת, שהרי לא חסר ב"כריתות".

לפי שיטת ר"י (בתוס' ד"ה אם) - זהו דוקא כשלא עשתה שום מעשה, לדוגמא: שהיתה ידה קפוצה והוא תחב בידה בחוזק.

ור"ת מפרש: שמדובר בגט כבוד והחוט ביד הבעל באופן שע"י משיכת החוט יתנתק החוט, אבל אם מה שלא יכול להביאה אצלו היה מחמת שעשתה שום מעשה, לדוגמא: שקפצה ידה בחוזק - אינה מגורשת, דלא קרינן ביה "ונתן בידה", והוי "כטלי גיטך מעל גבי קרקע", דהיא עשתה את המעשה של הכריתות ולא הבעל.

תוס' סיימו: דנראה שכשר, ואעפ"כ המחמיר תבא עליו ברכה. [שיטת ר"י בתוס' בפשטות אינו חולק על ר"ת, וסובר שבכל מקרה שקפצה ידה אינה מגורשת, אך הרא"ש סי' ז', כתב בשם ר"י: שמגורשת, לפי הקרבן נתנאל אות ז' - זה לא ר"י שבתוס', ולפי ה"ט סי' קל"ח ס"ק ב', ולפי הב"ש ס"ק ה' - זהו אותו ר"י, ור"י חזר בו, דהיינו שדברי תוס' "ונראה דכשר", הם דברי ר"י אחר שחזר בו, אך הב"ש שם סובר שמ"מ ר"י מכשיר רק כשבזמן שקפצה ידה עדיין הגט ביד הבעל, אבל אם רק ביד האשה - גם ר"י סובר שאינה מגורשת, ולפי התורת גיטין ס"ק ב' - גם באופן זה הר"י מכשיר, והב"י ד"ה נתן, סבור - שדברי תוס' "ונראה דכשר", היא שיטה שלישית שמכשירה בכל מקרה, ע"ע במש"כ באמ"ה על מסכת ב"מ ח"א עמ' שיט, ובמש"כ על מסכת ב"מ חלק א' תשובה לה, דין ב'].

י. היתה ידה כקטפרס, מה הפירוש "כקטפרס", ומה הדין כשזרקו לה הגיע לידה ונפל ממנה, ומדוע?

תשובה:

היתה ידה כקטפרס, פירושו: שהעמידה ידה משופעת ולא זקופה כמחיצה ולא פשוטה לקבל אלא ראשי אצבעותיה למטה, האופנים ודינם הם כדלהלן:

1. אם נפל לארץ תוך ד' אמות שלה ונח - מגורשת.

2. אם כשלא נח בתוכן [אלא נשרף - רש"י ד"ה בדלא] - הרי היא בספק מגורשת, דזה תלוי אם אמרינן "אויך ד' אמות קונות".

לפירוש א' בתוס' (ד"ה ותגרש): הספק רק באופן שנחשב "מינטר".

ולפירוש השני: זהו גופיה הספק אם תיקנו תוך ד"א שיקנה גם כשאינו שמור שיהא דינו כשמור,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולענין אם לא נשרף ולא נח אלא נתגלגל אל מחוץ לד' אמותיה - עיין היטב ברמב"ן וברשב"א.

3. **אם עומדת סמוך לים או לאש ונפל לתוך הים או לתוך האש - אינה מגורשת, הואיל ומעיקרא הגט עומד לאיבוד.**

4. **אם עומדת בחצר שלו - בתוס' (ד"ה והא) מבואר: שגם כשנח בארץ תוך ד' אמות אינה מגורשת, הואיל ואין לה שם קנין ד' אמות, ושם עומדת ברה"ר - הדין תלוי במחלוקת האמוראים (בב"מ דף י:): דפליגי אם יש קנין ד"א ברה"ר.**

יא. הזרק גט לאשתו האם מגורשת, ומדוע: א) מחצירו לגגה. ב) מגגו לחצרה, ומה הדין אם הגט נמחק או נשרף לפני שהגט נח ברשות האשה. דף עט.

תשובה:

א. כשזרק מחצירו לגגה, דהיינו מלמטה ללמעלה

כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת, שמואל מפרש: שזהו דוקא כשיש לגג מעקה ונחשב לחצר המשתמרת, ויש שפירשו: שצריך י' טפחים, ואין זה מוכרח - מאירין, ועולא מפרש: שמדובר באופן שהגט הגיע לפחות מג' טפחים סמוך לגג דנחשב לגג, [ברא"ש סי' ז', מבואר: שמדובר אמר חזא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכן נפסק ברמב"ם פ"ה מגירושין ה"ג, ובשור"ע סי' קלט סעי' ד'. ברמב"ם יש גירסא "דבלבד שינוח" - עיין השגות הראב"ד, לשון השור"ע עיין לקמן סוף דין ב'.] ולפי המהרש"ל - פחות מג' מגורשת, זהו מפני שלבוד הוא והתורה החשיבתו לנח, דהיינו כהגג שמתמדר, אף שאינו משתמדר, אבל אם הגג אינו משתמדר לא הוי כמונח אף שהוא במקום חשוב, ולפי פירושו הראשון של המהרש"א שלא גורסים "טרסקל" - אם זה מקום חשוב א"צ משתמדר.

לפי תירוץ א' בתוס' (ד"ה ותתגרש) - זהו דוקא כשלא נכנס לתוך ד' אמותיה, אבל אם נכנס לתוך ד' אמותיה, מגורשת גם באופן שהיתה עומדת על ראש גג שאין בו מעקה והגט לא הגיע לאויר ג' טפחים מהגג, ודעת המהרש"א: שלפי תירוץ ב' של התוס' - הדין תלוי בספקו של ר"א אם ד' אמות שאמרו יש להם אויר, ודעת המהר"ם שי"ף: שלתירוץ ב' - בודאי אינה מגורשת, עיי"ש.

אם לגג אין מעקה והגט נפל יותר מג' טפחים מהגג - ברש"י (ד"ה והא לא מינטר) מבואר: שאינה מגורשת, הואיל ובאויר שאין סופו לנוח אינה קונה את הגט, [עיין פנ"י מה שהקשה על רש"י, ובאבני מילואים סי' קלט סעי' ב'.]

דין זה כשנמחק הגט או נשרף לפני שנח - עיין מה שנכתוב בדין הבא.

ב. הוא מלמעלה וזרקו למטה לחצרה

אם היו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות מגורשת, שהרי מיד שיצא מרשות גגו נכנס לרשות חצר, ואם לא היו עודפות - לא, כיון שאינה משתמרת, שהרי הרוח ידחה את הגט אל מחוץ למחיצות, [לפי המהרש"א - למסקנת הגמ' שבעיני מינטר, אינה מגורשת אפי' לפי רבי הסובר "קלוטה כמי שהונחה דמי". וכן נפסק ברמב"ם שם ה"ד, ובשור"ע שם סעי' ג', ונ"ע במהרש"ל שם].

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה כגון) - כשהמחיצות התחתונות עודפות על העליונות מגורשת, זהו מפני שיש ג' מחיצות עודפות וחשיב משתמדר ואין לחוש למחיצה רביעית.

אבל לפי תירוץ השני והשלישי - אם אין גם מחיצה רביעית לא חשיב משתמדר, ובסוגיין דמגורשת זהו רק כשעודפות המחיצות גם ברביעית, וכגון שכנגד המעקה הוי פתח בעלמא או כשכל החצר מקיפו מד' צדדים.

אם הגט נמחק קודם שהגיע לרשותה - מגורשת רק אם נמחק דרך ירידה, אבל נמחק דרך עלייה אינה מגורשת, דמעיקרא לאו למינח קאי.

לפי תי' א' בתוס' (ד"ה דרך) - זהו אפי' כשזרקו דרך גג מקורה, הואיל ובדרך עלייה אין דומה כל כך שיהא עומד לנוח.

לפי תירוץ השני - אם זרקו דרך גג מקורה דומה יותר עומד לנוח, ובזה מסתפק רבא אם כמונח דמי. ואם נשרף - מגורשת רק אם הגט הגיע לאויר רשותה לפני שהיתה דליקה והוא למעלה והיא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

למטה, אבל אם הדליקה קדמה - אינה מגורשת, הואיל ומעיקרו לשריפה קאזיל. (ברית"א מבואר: שהחילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה האמור לגבי נמזק, ישנו גם לגבי נשרף, והחילוק האמור לגבי נשרף בין שריפה שקדמה לזריקת הגט ולהיפך ישנו גם לגבי נמזק, והב"ש ס"ק ו' קלט ס"ק ו'. כותב: שכן דעת הטור, אבל הט"ז ס"ק ט', כותב: שלגבי נשרף אין חילוק בין דרך ירידה לדרך עלייה, ועיין ב"י סוד"ה היתה, שכתב: שהרי"ף לא הביא דינים אלו, הואיל ואינם מצויים).

המשנה מביאה את הדין של "נמחק או נשרף וכו'" על הסיפא של המשנה, באופן שהוא למעלה והיא למטה, ונחלקו הראשונים אם זה אמור גם על הרישא של המשנה - עיין רמב"ם ובנושאי כליו.

הלכה :

בשו"ע (שם סעי' ד') נפסק: היתה עומדת על גגה וזרקו לה לראש הגג, אם יש לה מעקה כיון שהגיע לאויר תוך מחיצות המעקה או אפי' אין לו מעקה והגיע לתוך ג' טפחים סמוך לקרקעית הגג הרי זו מגורשת, אפי' נשרף קודם שנח, והוא שקדם גט לדליקה, שהרי היה ראוי לנזח אלמלא האש שבא אחר שזרקו, אבל אם קדם האש לא, שהרי לא יהיה ראוי לנזח ברשותה, ובסעיף ה' הביא: ויש מי שאומר - הכוונה לשיטת הרמב"ם אליבא דמקצת מפרשים - שאם נמחק או נשרף קודם שיגיע, אפי' נמחק או נשרף אחר שהגיע לאויר מחיצות או לפחות מג' טפחים סמוך לגג אינה מגורשת, ובסעיף ו' נפסק: היה הוא בגג וזרק לה לחצרה, אם מחיצות החצר גבוהות מהגג בענין שמיד כשזרק הגט מאויר הגג נכנס לאויר מחיצות החצר מגורשת, אפי' נמחק קודם שהגיע לארץ, וכגון שנמחק לאחר שהתחיל לירד.

יב. קלוטה האם כמי שהונחה דמי, הן לענין שבת והן לענין גיטין, ומדוע?

תשובה :

א. לענין שבת

לפי רבנו - קלוטה לאו כמי שהונחה דמי.

ולפי רבי - כמי שהונחה דמי, ומבואר בתוס' (ד"ה כמאן): דהיינו דוקא ברשות היחיד מקורה, משום דבינתא כמאן דמליא דמי, ושלפי ר"ע - כמי שהונחה אף ברה"ר.

ב. לענין גיטין

לכו"ע ובכל מקרה שסוף הגט לנוח במקום המשתמר, הוי כמי שהונחה במקום המשתמר ומגורשת, אבל אם אין סופו לנוח במקום המשתמר, כגון שנעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל - לכו"ע לא מגורשת, כיון שלא מינטר.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה מגירושין ה"ו, וכן בשו"ע אהע"ז ס"י קלט סעי' ז') נפסק: וזרקו על גבי קנה או רומח הנעוצים ברשותה אינו גט עד שינוח במקום המשתמר בו.

יג. בעל שהשאל לאשתו מקום בחצירו לקבל את גיטה, וקיבלה גיטה במקום אחר, האם מגורשת, ומדוע?

דף ע"ט. ע"ט. ע"ז:

תשובה :

לפי רב הסדא (בדף ע"ט, וכן סוברת הסוגיא לעיל בדף ע"ז) - אדם משאל מקום אחד ולא שני מקומות, ואינה מגורשת, וכמבואר לעיל תשובה ד', עיי"ש גם את פסק השו"ע בזה, ובגמ' בדף ע"ט: מבואר, שכל מה שלא מגורשת בשני מקומות זהו משום קפידא, אבל כשאין קפידא, כמו בשני גיין סמוכין שאין תשמיש רגיל בהם - מגורשת.

לפי שיטת רש"י (ד"ה אבל) - מדובר כששני הגיין שלו, וכן דעת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם בפ"ה מגירושין הל' יא: ולפי דבריהם אם נפל לגג של אחר, אינה מגורשת, אף באופן שהיא יכולה לפשוט ידה וליטלו משם, אבל לפי הרמב"ם - אף בזה מגורשת.

הלכה :

בשו"ע (ס"י קלט סעי' יב) נפסק: השאל לה גגו ונפל הגט על גג שיש אצלנו, מגורשת, כיון שאין דיוריים קבועים בגג, אינו מקפיד עליו, ויש מי שכתב: שאפי' נפל הגט על גג של כל אדם והיא יכולה לפשוט ידה וליטלו משם, הרי זה מגורשת.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

יד. האם מותר לטלטל מגג לגג חבירו, או מגג לבית של אחד, ומדוע: דף עט:

תשובה:

דעת שמואל: שאם לא עשו עירובי חצירות אין יכול אדם לעמוד על גגו כדי לקלוט מי גשמים הצפין על גגו של חבירו, וכשם שדירין חלוקין מלמטה כך חלוקין מלמעלה.

לפי הפירוש הראשון בתוס' (ד"ה והא) - כוונת שמואל שדוקא מגג לבית אסור, שהרי פסק כר"ש דאמר: אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיות רשות אחת הן לכלים ששבתו לתוכן, דהיינו כלים ששבתו באחד מהם מוציאים אותן מזה לזה, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית, ושמואל פסק כמותו. ואפי' מחיצות שאינן ניכרות ס"ל לשמואל שאמרינן גוד אסיק מחיצות הבית למעלה, ומותר לטלטל גם מגג של אחד, לבית של אותו אחד אף שהגג פתוח לגג של אחד, והוסיפו בתוס': דקיי"ל בזה כרב הסובר שבעינין מחיצות ניכרות.

ולפי פירוש השני - יתכן ושמואל נקט דבריו אליבא דכו"ע, דהיינו אפי' כרבנן דפליגי על ר"ש, ולפיהם לא יקלוט אפי' מגג לגג, דס"ל "כל אחד ואחד רשות בפני עצמו", ור"מ חולק על שניהם וסובר: שכל גגות העיר רשות אחת, ובלבד שלא יהא גג גבוה י' או נמוך י'. עיי"ש.

הלכה:

בשו"ע (סי' קלט סעי' יב) נפסק: השאיל לה גגו ונפל הגט על גג שיש לו אצלו מגורשת, כיון שאין דיריים קבועים בגג אינו מקפיד עליו, ויש מי שכתב - והוא שיטת הרמב"ם בפ"ה מגירושין ה"א - שאפי' נפל הגט על גג של כל אדם והיא יכולה לפשוט ידה וליטלו משם הרי זו מגורשת.

טו. שתי חצירות או שתי קופות זו לפנין מזו, פנימית שלה וחיצונה שלו, וזרקו לה, האם מגורשת, ומדוע: דף עט:

תשובה:

א. שתי חצירות זו לפנין מזו, פנימית שלה וחיצונה שלו

אם מחיצות החיצונית עודפות על הפנימית וזרקו לה, כיון שהגיע לאויר המחיצות החיצונה הרי זו מגורשת, משום שהפנימית עצמה נשמרת על ידי המחיצות החיצוניות.

לפי תוס' (ד"ה פנימית) - מדובר דוקא כשהחצר הפנימית משתמרת גם מבני החיצונה, ע"י שהמחיצות של החיצונית מפסיקות בין החיצונה לפנימית [עיין מהרש"א], או באופן שהאשה עומדת בצד חצירה. [מסתימת הרמב"ם והשו"ע משמע, שסוברים שא"צ הפסק מחיצות בין הפנימית לחיצונית - עיין בסוף דין ג'.

ב. שתי קופות זו לפנין מזו הפנימית שלה והחיצונית שלו בקופה שאין לה שולים

רש"י (ד"ה שאין) מפרש: שהיינו שלחיצונית אין שולים והפנימית מונחת ע"ג קרקע, ולפי

הר"ח המובא במגדול עוז - מדובר שלפנימית אין שולים, והניחזה בחיצונית לתמוך בה]

לכשינוח הגט בפנימית מגורשת.

לפי רש"י (ד"ה דהא לא נח) - משום שאויר כלי אינו קונה, דאין כלי אלא להניח בתוכו.

ולפי תוס' (שם) - אויר הכלי קונה אף לפני שנח בכלי ומגורשת, [וכתבו: שלפי"ז צריך לגרוס אחרת בגמ', עיי"ש]. ולענין הלכה - עיין בסוף דין ג'.

ג. ואם יש לכלי שולים

למ"ד כליו של קונה ברשות מוכר קנה - הדין בדיוק כמו דין ב'.

ולמ"ד אינו קונה - אינה מגורשת אפי' נח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ה מגירושין הל' ו' ז'), ובשו"ע סי' קלט סעי' ט') נפסק: שתי חצרות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על הפנימית, כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה נתגרשה, שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת. וניין מאירי ובמ"מ מש"כ בהוה, משא"כ בקופות, כיצד שתי קופות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו, וזרק לה גיטה בתוכן, אפילו הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת, עד שינוח על צד הקופה הפנימית, בד"א כשהיתה מוטה על צדה ואין שוליים, אבל יש לה שוליים אפילו נח בקרקעיתיה אינה מגורשת, שכלי האשה ברשות הבעל אינן קונות לה הגט, אא"כ אינו מקפיד על מקומו. וניין בהשגות הראב"ד, ובב"ש ס"ק יד, מש"כ בהוה.

טז. המשכיר בית לחצירו עם מקום בחצר, האם החצר קונה למשכיר, ומדוע? דף עט:

תשובה :

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה פנימית) - אין המשכיר קונה, שהרי אינה משתמרת מפני השוכר, וקונה לו רק אם יש לו בית באותו חצר, משום דהוי עומד בצד חצרו.

ולפי התירוץ השני - קונה בכל מקרה, הואיל והשוכר הוי כמו שומר ושלוחו של המשכיר, ונע"ע במש"כ על מסכת ב"מ חלק ג' פרק ח' תשובה לא, דינים ב' ג'.

יז. מהו "גט ישן", האם מותר לגרש בו לכתחילה ובדיעבד, ומדוע? דף עט:

תשובה :

גט ישן - היינו מי שנתייחד עם אשתו בין כתיבת הגט למסירתו.

לפי ב"ש - יכול לגרשה בגט ישן ואף לכתחילה, דלא אמרינן גזירה שמא יאמרו "גיטה קודם לבנה".

בתוס' (ד"ה ב"ש, ע"פ הירושלמי) מבואר: דב"ש לטעמיה דס"ל (לקמן דף צ). דהמגרש מגרש רק מחמת שמצא בה ערות דבר, וא"כ לא חוששין שנבעלה, דמזוהמת היא בעיניו, וב"ה סברי (שם), דמגרשה אפי' הקדיחה תבשילו, ולכן אינה מזוהמת היא בעיניו, וחוששין שבעלה, ומחזקתם הבאנו לקמן בפ"ט תשובה כה.

ולפי ב"ה - אסור לגרש בגט ישן, גזירה "שמא יאמרו גיטה קודם לבנה".

לפי הלשון הראשון בגמ' - אם נשאת לא תצא, אבל לכתחילה לפני שנשאת אינה יכולה לינשא מחמת גט ישן, עד שתקבל גט חדש מבעלה.

ולפי הלשון השני - אפי' לכתחילה יכולה לינשא עם גט ישן, לפי רש"י (ד"ה אם נתגרשה) - לכתחילה היינו שבעלה הלך למדינת הים, אבל אם נמצא לפנינו - חייב לגרשה בגט אחר. והבאר היטב סי' קמח ס"ק א', כתב: שמסתיומת הפוסקים משמע שהם חולקים וסוברים, שתנשא לכתחילה אף אם בעלה כאן.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג מגירושין ה"ה) נפסק: מי שכתב לגרש את אשתו ומלך ולא גירש ונתייחד עמה אחר שכתבו, לא יגרשה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה, ואם גירשה באותו הגט הישן ה"ז מגורשת ותנשא בו לכתחילה, שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו, ולמה לא יגרשה בו לכתחילה, גזירה שמא יאמרו "גיטה קודם לבנה", ובשו"ע (אהע"ז סי' קמח סעיף א') הוסיף: וי"א דהני מיילי כשהגט ביד הבעל ומסרו מידו לידה, אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השליח, לא תנשא בו, ואם נשאת לא תצא.

יח. אלו נשים דינם שתצא מזה ומזה, ואלו דברים נוהגים בהם, ומדוע? דף עט: פ:

תשובה :

א. אשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ואח"כ בא בעלה

הגמ' (ביבמות דף טז): אומרת: שתצא מזה ומזה, אף שנבעלה בשגגה, דלעולם אסורה גם לראשון כדי שלא יאמרו "החזיר זה גרושתו אחר שנשאת", וכדי להתירה לעלמא, צריכה גט אף משני, הטעם מבואר ברש"י

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

(ד"ה תצא, ע"פ הגמ' ביבמות): דזהו משום גזירה שמא יאמרו "גירש הראשון בגט גמור ונשא שני ונמצאת אשת איש יוצאת בלא גט", וכיון שדינה "תצא מזה ומזה" נאמרו בה הדברים דלהלן:

1. תצא מזה ומזה - הטעם כנ"ל. 2. צריכה גט מזה ומזה - הטעם כנ"ל, ולכן מהראשון מדאורייתא ומהשני רק מדרבנן. 3. אין לה כתובה. 4. ולא פירות. רש"י (ד"ה ולא פירות) בפרש: דהיינו שאין לה דין פירות שהבעל מתחייב בגלל זה לפדותה, דהיינו אין הדין של "פירקונה תחת פירות", וזהו מפרש אחרת עיי"ש. 5. ולא מזונות. 6. ולא בלאות לא על זה ולא על זה, ואם נטלה מזה ומזה תחזיר, לרש"י (ד"ה ולא): היינו אפי' בלאות הקיימים, ולתוס' (שם): היינו דוקא הבלאות שאינם קיימין, אבל לא הפסידה את הבלאות הקיימים. 7. הולד ממזר מזה ומזה, ופירש"י: אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר, ורק מדרבנן, דאמרינן בגמ' ביבמות, שאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה. 8. ולא זה וזה מטמאין לה. 9. ולא זה ולא זה זכאין במציאתה. 10. ולא במעשה ידיה. 11. ולא בהפרת נדריה. 12. היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה, ופירש"י: דזונה היא, שהרי זינתה בעודה אשת איש. 13. בת לוי מן המעשר, ופירש"י: דקנסא הוא. 14. בת כהן מן התרומה, ופירש"י: כדאמרינן במסכת סוטה, מ"ונטמאה" ג"פ אחד לבעל, אחד לבועל, ואחד לתרומה. 15. ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין את כתובתה, ופירש"י (ד"ה יורשין, ע"פ המבואר במסכת יבמות): דהכוונה על כתובת בנין דיכרין, ומשום קנסא דרבנן הוא. 16. ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין. מהראשון מדאורייתא, ומהשני רק מדרבנן.

ב. נשים נוספות שדינם כהנ"ל

המשנה בסוגייתנו מונה עוד נשים שדינם כהנ"ל, שתצא מזה ומזה וכל הדברים האלו נוהגים בה.

לפי רש"י (ד"ה אחיו) - גם באלו, אחיו של שני חייב ליתן גט ולחלוץ לה רק מדרבנן, כדין אשה שהלך בעלה וכו' דשמא אמרו "גירש זה ונשא זה", וולדה ממנו ממזר מדאורייתא, אבל אחיו ראשון צריך לתת גט ולחלוץ לה מן התורה.

ולפי תוס' (ד"ה וצריכה) - חלק מהנשים שבמשנתנו מדאורייתא צריכות גט משני, והולד ממנו ממזר רק מדרבנן, דשל הראשון הוי גט גמור אלא שפסול רק מדרבנן. ואלו הן הנשים שהמשנה מונה שדינם כהנ"ל:

1. **כשכתב לשום מלכות שאינה הוגנת, וכן לשום מלכות מדי, לשום מלכות יון, לבנין הבית או לחורבן הבית** - הטעם מבואר בגמ', שזהו משום שלום מלכות, ופסול רק משום שהמשנה כר"מ דס"ל "כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים הולד ממזר", ולכן תצא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה, אבל לפי חכמים - אפי' לא כתב אלא לשם "סנטר" שבעיר, הרי זו מגורשת ותנשא לכתחילה, ושר"מ מודה כשמנה לעבד (של מלך המקום) ששלטונו חשובה שכשר, משא"כ כשמנה לשם סנטר שבעיר שר"מ פוסל, לפי שזילא בהו מילתא.

לפי דעת ר"ת בתוס' (ד"ה זו) אליבא דרש"י - רק לפי רב יהודה אמר שמואל אליבא דחכמים ויש גורסים "אמר רב" תנשא לכתחילה, אף שלא נכתב לשם מלכות, אבל לפי ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אליבא דחכמים - הולד כשר בדיעבד, ולכתחילה לא תנשא, ולפי"ז נצטרך לפסוק "כרב באיסורא", אא"כ נגרוס "רב יהודה אמר רב".

לפי הר"ר אלהן אליבא דרש"י - לא פליגי האמוראים בזה, ולכו"ע אליבא דרבנן, כשמנה לשם סנטר שבעיר - מגורשת, לפי שהוא ממלכות העיר, אבל לשם מלכות אחרת - אסור לגרש בו ובדיעבד הולד כשר.

ולפי שיטת ר"ת (בתוס' שם) אליבא דרבנן - לכו"ע מותר לגרשה לכתחילה בגט שנכתב בלא שם מלכות, ולא פליגי אמוראים בזה, והוכיח ר"ת מהגמ' שהלכה כרבנן, אע"ג שסתם לן התנא כר"מ, ונע"ע במש"כ בזה לקמן פרק ט' תשובה יב, דין ג'.

עוד מבואר בתוס' (שם): שבזמן הזה נוהגים למנות לבריאת העולם, הטעם:

לפי ר"ת (הנ"ל) - משום דהוי כ"ש מ"סנטר", דהשתא לא זילא בהו מילתא כלל, דלא מתקנאים בזה, [מפשות ר"ת נראה שדבריו רק אליבא דחכמים].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לפי הר"ר אלחנן (הנ"ל) - משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך, משא"כ בזמן חכמים שהיו רגילים העכו"ם לכתוב לשנות מלכיהם, ומפשטות דעת הר"ר אלחנן נראה שדבריו גם לפי ר"מ.

ולפי הר"ר יוסף - משום שבזמן הזה המלכות לא מקפידה על כך, וכשר אף לר"מ, וכמו בעבד ששילטונו חשובה.

הלכה :

ברמב"ם (פ"א מגירושין הכ"ז) נפסק: וכן תקנו שיהיו מונין בגיטין למלכות אותו הזמן משום שלום מלכות, כתב לשם מלכות שאינה מלכות אותה המדינה או למנין הבית או לחורבן הבית, אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו הרי זה כשר, ואם אין דרכו למנות בו הרי זה פסול, וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין או ליצירה או למלכות אלכסנדרוס מקדון שהוא מנין שטרות, ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות, הרי זה כשר.

2. **כשהיה הבעל במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח, היינו בכלל "שינה שמו ושמה, שם עירו או שם עירה" דתצא מזה ומזה וכל הדרכים הנ"ל בה, ואפי' חכמים הנ"ל דפליגי על ר"מ מודים כאן שהולד ממזר, [התוס' לעיל דף כ. דה הא. כתבו: שלפי ר"מ הוי פסול דאורייתא, הואיל ולא מוכח מתוכו שהוא מגרש את אשתו, ושלפי רבנן הפסול הוא רק מדרבנן, וע"ע במש"כ לעיל פרק ב' תשו' כב, ותשו' לו דין א']. ומבואר בתוס' (ד"ה שינה): שלא רק כשינה ממש תצא מזה ומזה, אלא אפי' כשיש לעיר שני שמות בשני מקומות, כדשינונו לעיל פרק ד', [דף לד. עיי"ש. ובמש"כ שם פרק ד' תשובה יא, עיי"ש].**

עוד מבואר בתוס' (ד"ה ושם עירו): דהיינו דוקא כשינה שם העיר שדר בה, אבל שינה דברים שאין צריכים לכותבם - הגט לא נפסל, לדוגמא: כשינה שם העיר שנולד בה, דמה שרגילים לכתוב עיר שנולד, זהו מפני שהרגילו קדמונים כן כדי להרחיק החשש של שני יוסף בן שמעון, וכן כשהוא ישראל ושינה וכתב שהוא כהן שהגט אינו פסול, וכן כשינה מקום עמידת הבעל או האשה בשעת הכתיבה, דסברא היא שכשר, דעדים לא קיימים אלא על עיקר המעשה.

והוסיפו: שלכן אפשר לכותבם אף ע"פ עדות קרוב או אשה. [בחיזושי הר"ן מבואר: שאע"פ שא"צ לכתוב שם עירו ושם עירה, מ"מ אם שינה פסול מדאורייתא, וע"ע במהרש"ל שכתב: שדעת התוס' שאין צריך לכתוב שם עירו שדר בה, והטעם שאם שינה פסול, וזה הואיל ומקום דירה הידוע לכל, אין שיקרא גדול מזה, והמהרש"א חולק וטובר: שלפי תוס', פסול גם כשלא כתבו, וע"ע בשו"ת רענ"א סי' קסז].

הלכה :

בשו"ע (סי' קכט סעי' ג') נפסק: שינה שמו או שמה, שם עירו או שם עירה, אע"פ שכתב "כל שם שיש לי וכל שם שיש לה אינו גט". ובסי' קנ סעי' א', נפסק: כל גט שהוא בטל מן התורה אם נתגרשה בו עדיין היא אשת איש גמורה, ואם נשאת בו תצא והולד ממזר, וצריכה גט משני מדבריהם, ומהראשון מן התורה להתירה לעלמא, ואסורה לשניהם לעולם, וכל י"ג דרכים שנוהגים באשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ואח"כ בא בעלה, שנתבאר בסי' י"ז נוהגים בה, וי"א דכעלה הלאשון יורסה (הג"מ).

3. **כשכותבים בשטרות ובגיטין הזמן והמקום, מזכירין מקום "הסופר" - עיין הערה הבאה - שכתב את השטר, ולא את המקום שבו נמסרה השליחות, הסופר, התוס' (ד"ה כי יתיבתו) מפרשים: משום דמיחזי כשיקרא, [ולפי רש"י בסנהדרין דף לב. ד"ה חיישין - דין זה הוא רק עצה טובה, כדי שלא יבוא לידי הזמה, ועי' במהרש"א שם, וברא"ש מבואר: ש"מקום הסופר" הוא לאו דוקא אלא מקום שהעדים חותמים את הגט, ומפני ששינוי מקום העדים יכול להביא לידי הזמה, ובפשטות לפי התוס', "מקום הסופר" הוא דוקא, ועיין בפ"ת סי' קכז ס"ק ה', וע"ע בר"ן דף מב. ד"ה גרסינו, שכתב: שדברי רש"י שהם עצה טובה היא רק בשאר שטרות, אבל בגיטין אין כתיבת המקום פוסל את הגט], לדוגמא: מסרו השליחות ב"שילי" וכתבו ב"היני", צריך להזכיר רק "היני", ומבואר בתוס' (ד"ה כי יתיבתו): דזהו אף ששילי והיני הם שתי מקומות הקרובות זו לזו, ויכול לבוא מזו לזו ביום אחד, עוד מבואר בתוס' (שם): שרק בגיטין יש להחמיר, אבל בשאר שטרות בדיעבד אם כתב "שילי" כשר, ועיין גם ברש"י בסנהדרין שכתב שדברי רב הם רק עצה טובה קמ"ל, וע"ע במהרש"א שם], ובמשנה מבואר: שבגיטין תצא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה.**

לפי שיטת ר"ת (בתוד"ה זו דברי) - זו דברי ר"מ דאמר "כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים הולד ממזר", אבל לפי חכמים, הולד כשר רק בדיעבד, ולכתחילה לא תינשא, [לפי רש"י והתוס' שם בפירושם הראשון - לא איתפריש, ועיין רש"י במשנה ד"ה תצא, ובתוס' שם ד"ה וצריכה, ובתוס' ר"ד בסוגיא].

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קכח סעי' א') נפסק: צריך להזכיר שם המקום שהעדים עומדים שם בשעת חתימה למנין שאנו מונין בו כאן במתא פלונית, ואם שינה והזכיר שם מקום אחר פסול, ואם נשאת לא תצא, ונע"ע בב"ש ס"ק א' וג', ובפ"ת ס"ק ב', מש"כ בזה, אבל על מקום עמידת הסופר בשעת כתיבה אין לחוש, לפיכך אם נכתב במקום אחד ונחתם במקום אחר יזכיר שם המקום שנחתם בו, וי"א שגם על מקום עמידת הסופר יש להקפיד, וצריך שיעמדו הסופר והעדים במקום אחד, ובסי' קכח סעי' ו', נפסק: אמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר הדבר ימים או שנים או שנמצא הגט פסול והוצרכו לכתוב לה גט אחר, כשכותבין הזמן והמקום אין כותבין לא הזמן שאמר להם הבעל לכתוב ולא אותו המקום, כיצד היה בירושלים כשאמר להם הבעל, והיו עומדים בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הם בלוד, כותבין הזמן מניסן ובלוד, ולענין שאר שטרות (בחול"מ סי' מג, סעי' כ') נפסק: מי שנמסרה להם עדות במדינה אחת וכתבו העדים במדינה אחרת, אין מזכירין בשטר מקום שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו חתימת ידם, ודוקא כשאין כותבין זמן הקנין וכותבין זמן הזכרים, אבל אם זוכרים זמן הקנין וכותבין אותו, אז יכתבו המקום שנעשה בו הקנין, שאם יכתבו מקום הכתיבה נמצאו משקרים ופסול, וכו'.

4. כשצרת ערוה נישאה, ונמצאת הערוה איילונית או הכונס יבמתו והלכה צרתה נישאה לאחר ונמצאת יבמתו איילונית - תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה, רש"י (במשנה ד"ה וכל הדרכים האלו בה) מפרש: דביבמות מוקמינן כר"ע דסבר יש ממזר בחייבי לאוין... עיין ר"ן

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קעג סעי' י') נפסק: נשאת הצרה לזר מפני שהיתה סבורה שאין הערוה איילונית ואח"כ נמצאת איילונית, תצא מהבעל בגט, ובחליצה מהיבם להתירה, ואם מתחילה לא נשאת לזר אלא נתקדשה לו בלבד מותרת ליבם.

5. שומרת יבם שזינתה

לפי ר"ע דסבר יש ממזר מחייבי לאוין - נאסרת, ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה.

לפי הלשון הראשון בגמ' אליבא דרבנן - לא נאסרת על היבם, דרק כשנישאו נאסרים, רש"י (ד"ה זינו) מפרש: דחמיר טפי, שמא יאמרו "חלץ לה וניסת וחזר לכונסה משנתגרשה", והוי ליה נושא את חלוצתו, משא"כ בזינו דפריצותא בעלמא הוא, לא חשדי בחלוצה, ותוס' (ד"ה נישאו) מפרשים: דזהו מהדיוק דלא נקט "זינו" דמשמע תרוייהו, דאם בזינתה במזיד מותרת כ"ש בנישאו שהיא שוגגת, ומדנקט נישאו משמע, שרק בנישאו נאסרת, משום דמיחלפי באשה שהלך בעלה למדינת היבם.

ולפי הלשון השני בגמ', ולפי רב המנונא - גם בזינתה נאסרת, (הר"ן דף מב. מדפי הרי"ף, כתב: שהגמ' בסוטה דף יח: פסקה לא כרב המנונא, ועיי"ש בתוד"ה אמרי, שפסקו כרב המנונא).

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קנט סעי' ג') נפסק: שומרת יבם שזינתה לא נאסרה על יבמה אם הוא ישראל, וי"ל לאסורה לזנועל מן קנסא, נ"י פקק האשס.

6. כשכתב הסופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש

לפי ת"ק - תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה, ודקנטינן לה, הואיל והיה לה ליקרות את הגט - גמ' ביבמות דף צא: וע"ע לעיל דף יט: תוד"ה צריכי, ובמש"כ שם תשו' כ' דין ב'.

ולפי רבי אליעזר - זהו רק אם הספק שלפנינו יצא לאלתר, אבל אם לא לאלתר אינו גט, רב יהודה אמר שמואל מפרש: שלא לאלתר היינו כל זמן שעסוקין באותו ענין של גירושיה, דלא כל הימנו לאבד זכותה שיצאה מלפני העדים בחזקת מגורשת, ורב אדא בר אבהה מפרש: דהיינו כל זמן שלא נישאת, דלא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני, רש"י (ד"ה לאבד) מפרש: דאמרין קנוניא היא ביניהם, והחליפו השטרות לאחר שנישאת. [ברייטב"א הוסיף: שאינה נאמנת לאסור את עצמה על בעלה השני אף אם היא מודה לבעל, והרמב"ם והשור"ע מפרשים: שזהו מפני שאנו אומרים, שהגט נפל מיד האשה ומצאו הבעל, ועיין בערוה"ש סעי' ז', הרא"ש סי' יא, פסק: כר"א, וכפירוש רב אדא בר אבהה אליביה, עיי"ש].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה:

ברמב"ם (פ"י מגירושין ה"א) ובשו"ע (אהע"ז סי' קנא) נפסק: כתב הסופר השובר והגט, ושנה ונתן השובר לאיש והגט לאשה, ונתנום זה לזה וכמדומה להם שנתגרשה, ולאחר זמן ערער הבעל לומר "שלא נתגרשה שלא נתן לה אלא השובר", והרי הגט עדיין בידו, אם לא נשאת עדיין, נאמן ויגרשנה עכשיו ותהא מותרת מעתה, ואם לא גירשה ועמדה ונשאת תצא מזה ומזה וכל הי"ג דרכים בה, ואם לא ערער הבעל עד אחר שנשאת, אינו נאמן לאסרה, והרי היא בחזקת גרושה, שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו.

7. כשכנסה בגט קרח - עיין לקמן דף פא:; ובתוס' שם ד"ה וכל הדרכים, ובמש"כ לקמן תשובה כה.

יט. האם גט מאוחר כקר הוא, והאם כשאר שטרות מונין למלכות, ומדוע? דף פ.

תשובה:

א. גט מאוחר

התוס' (ד"ה כי יתיבתו) כתבו: שדוחק לומר שהוא פסול.

לפי תירוץ הראשון - אינו כשר אא"כ העדים והסופר נמצאים באותו העיר ביום שכתוב בגט.

ולפי תירוץ השני - בכל מקרה כשר, ונע"ע במש"כ לעיל פרק ב' תשר' ח' דין ה'.

ב. כשאר שטרות למנות למלכות

בתוס' (ד"ה מפני) מבואר: שלא מונין, דרק בגיטין הקפידו, לפי שהוא דבר גדול שמפרידין איש מאשתו.

כ. כתב לגרש את אשתו ונמלך מלגרשה או שכתב גט על תנאי ולא נעשה התנאי, האם פסלה לכהונה, ומדוע? דף פא.

תשובה:

לפי ב"ש - בשני האופנים פסלה מן הכהונה, משום שכבר נכתב הגט.

ולפי ב"ה - לא פסלה מן הכהונה. (ואם כבר יצא קול "פלוגי כהן כתב גט לאשתו" - עיין בתשובה הבאה).

הלכה:

בשו"ע (אהע"ז סי' קמג סעי' א') נפסק: המגרש על תנאי, אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת, ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת, ואפי' הוא כהן מותרת לו, ובסי' ו' סעיף א', נפסק: ורשאי הכהן לכתחילה לגרש על תנאי, (מסתנימת דברי השו"ע משמע: שבכל התנאים הדין כן, אבל הרמב"ם בפ"ח מגירושין הל' א', כתב לחלק בין אם התנה בלשון "אם" להתנה בלשון "ע"מ", עיי"ש).

כא. מה הדין כשיצא קול "פלוגי כהן כתב גט לאשתו" והיא יושבת תחתיו ומשמשותו, או כשמת ורוצה לינשא לכהן אחר, או כשכבר נשאה לכהן אחר, ומדוע? דף פא.

תשובה:

1. כשיצא קול "פלוגי כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשותו" - בכל מקרה לא חוששין לקול.

2. אם כשיצא עליה קול אחר, שבעלה הכהן הראשון מת ואח"כ נישאה לאחר ובאותו מקום קוראים לנתינת גט "כתיבה" - הדין תלוי אם מבטלין קלא, (עיין בתשובה הבאה), שאם "לא מבטלין קלא" חוששין לקול ותצא משני, ואם "מבטלין קלא" - ברש"י (ד"ה דאי) מבואר: שאם נוכל לשתק את הקול לא נוציאה מבעלה.

3. אם לא קוראים לנתינת גט "כתיבה" - אפי' למ"ד "לא מבטלין קלא" אין חוששין לקול.

הלכה:

בשו"ע (אהע"ז סי' מו סעי' ח') נפסק: קול היוצא אחר הנישואין או אפי' אחר אירוסין לומר שנתקדשה לאחר תחלה אין חוששין

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לו, ואפי' אם ילא קול כנר שלא הוזק כנ"ל עד לאחר שנתארכה אין בולקין אחר קול להחזיקו וכו' עוד נפסק בשו"ע (אה"ע"ז סי' ו' סעיף ג' ד'): יצא קול "פלוגי כהן גירש את אשתו" והרי היא יושבת תחתיו, אין מוציאין מידו, דלקלא דלבתר נשואין או דבתר אירוסין לא חיישינן, ואם מת ונשאת לכהן אחר תצא. (ה"ר"ן תמו: מדוע הרמב"ם לא פסק ש"צריך בדיקה" אי קרי לנתינה כתיבה). יצא קול "פלוגי כהן גירש את אשתו" אם קורין באותו מקום לנתינת הגט "כתיבה" אף על גב דלכתיבה לחודה נמי קרו "כתיבה", הוי כאילו יצא הקול פלוגי גירש אשתו, ואם אין קורין לנתינת הגט "כתיבה", אין חוששין.

כב. האם מבטלין קלא, ומדוע?

תשובה :

1. כל קלא דבתר נישואין - לא חיישינן.

2. כל קלא שיצא "פלוגי נתגרשה ואח"כ נישאת"

בנהרדעא - לא מבטלין קלא, ותצא משני, ומבואר בתוס' (ד"ה ובנהרדעא): דלא מבטלין אפי' ע"י עדים, ובסורא - מבטלין קלא, ועיין מש"כ בתשובה הקודמת.

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה נהרדעא) - לתרומה מבטלין קלא, משום דנאסרת לעולם, ולפי תירוץ השני - זהו משום שתרומה דרבנן לכן אין לחוש אם מבטלין קלא, ונע"ע במש"כ לקמן פרק ט' תשובה כב דין א'-ג'.

כג. המכניס פירותיו דרך חצר, האם חייב במעשרות, ומדוע?

תשובה :

לפי רבי ינאי - פטור, דאין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, שנאמר "ביערתו הקדש מן הבית", ומבואר בתוס' (ד"ה דרך גגות): דהיינו דוקא באוכל אכילת עראי, אבל אכילת קבע אסורה [מדרבנן].

ולפי רבי יוחנן - אפי' חצר קובעת [מדאורייתא], שנאמר "ואכלו בשעריך ושבעו", ומבואר בתוס' (ד"ה ורבי יוחנן): שמודה רבי ינאי שחצר שהכלים נשמרים לתוכה קובעת מדרבנן. [ואם דין זה מדובר בין בדברים שהם לאו בני גורן ובין בדברים שהם בני גורן, ואם בין בחצר המשתמרת ובין בשאינה משתמרת, ועוד פרטי דינים - עיין במש"כ על בבא מציעא פרק שביעי תשובה ו', דינים א' ובכל התשובה שם].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ג ממעשר ה"ג, ובפ"ד ה"ז) ובשו"ע (יור"ד סי' שלא סעיף פג) נפסק: א' מו' דברים קובע למעשרות, החצר, והמקח, וכו'. כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית אע"פ שנגמרה מלאכתן, אוכל מהן אכילת עראי עד שיכנסו לבית שלו, נכנסו לבית שלו נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהן עד שיעשר, וכנס שהבית קובע למעשר כך החצר קובע למעשר, שאם נכנסו הפירות לחצר דרך השער נקבעו אע"פ שלא נכנסו בתוך הבית.

כד. מה הדין למי שגירש את אשתו ולנה עמו בפונדקי [או שנתייחדה עמו כאפילה או יסנה עמו תחת מרגלות המיטה או שנתן לה כספים], האם צריכה גט שני, ומדוע?

דף עג: פא. פא.

תשובה :

תשובה זו - עיין במש"כ לעיל פרק שביעי תשו' ח'.

כה. מהו "גט קרח", מה דינו, ומה הדין במי שכנס אשה שנתגרשה בגט קרח, ומדוע? דף פא: פב.

תשובה :

א. גט קרח

היינו שקשריו מרובין מעדיו, דרבנן תיקנו שכהנים קפדנים יכתבו גט שאינו נוח לכותבו מהרה, ושמא בתוך כך יתפייס, וכותב שיטה אחת או שתיים וכורכן על החלק ותופר, ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ, וכך עושה שוב וחותם עד שני, וכן בעד שלישי, ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו גט "קרח".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. דינו

חכמים תיקנו שלא לגרש בגט קרח, גזירה משום "כולכם", רש"י (במשנה ד"ה גט קרח) מפרש: דמסתמא למנין קשריו היו עדין מתחילה, וחיישינן דילמא אמר להם "כולכם חתומו" והרי אחד שלא חתם, גם תיקנו: שיהיו בו לפחות ג' עדים.

ג. תקנתו

לפי בן ננס - הכל משלימין עליו ואפי' פסולין, דהיינו: קרוב, גנב, גזלן, ועבד, דכל ההשלמה היא רק משום חששא בעלמא, שמא כשיצא אחר זמן בבי"ד יפסלוהו שיהיו סבורים שהבעל הזמין עדים כמנין קשריו ולא חתמו בו כולם, וסובר רב המנונא סבא בשם רב אדא בר אהבה, וכן תניא כוותיה: שמודה בן ננס בגט שיש בו רק ג' קשרים, ועדין שנים משלימין עליו עד קרוב ולא פסול, דבקרוב בלבד הקילו, הואיל וגט מקושר לאו דאורייתא הוא, ואם השלים בעד פסול, אם הגט פסול בכך - עיין ראשונים, ושרב יוסף חולק עליו וסובר: שרק עד כשר הכשירו.

ולפי רבי עקיבא - אין משלימין עליו אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר, דכולם יודעים שקרוב הוא ולא יבואו להכשירו להעיד על עיקר העדות, אבל עבד לא, כדי שלא יאמרו "מדאחתמוהו ש"מ שיחררוהו", גנב וגזלן גם לא, כדי שלא יאמרו "שעשו תשובה".

עוד מבוואר בגמ': דלא הכשירו אלא כשרק קרוב אחד משלימו, וולבן ננס שמכשיר פסול - אז רק פסול אחד, אבל שנים לא, משום שאם יקרא עליו ערער ויביאו השטר לבי"ד, ויקיימוהו עדים מן השוק, יש לחשוש שמא יכירו רק את חתימות שני העדים הקרובים בלבד ואחד מן הכשרים, והוי קיום בעדות פסולה.

להלכה: רבי אמי פסק כבן ננס שאפי' עבד יכול להשלים, והתוס' (ד"ה צא) כתבו: שהסוגיא במסכת ב"ב חולקת וסוברת כר"ע שרק קרובים יכולים להשלים.

ד. דין אשה שנתגרשה ע"י גמ קרח ונישאה לאחר

תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו (שנאמרו במשנה לעיל דף עט:), בה", ובתוס' (ד"ה בגט, ע"פ הגמ' לקמן דף פו.) מבוואר: שזהו רק לפי ר"מ, דס"ל "כל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים הולד ממזר", אבל לפי רבנן - תצא והולד כשר, כיון שהגט פסול רק מדרבנן.

כו. האם עדי הגט יכולים לחתום זה על זה בפני זה?

תשובה:

לפי שיטת ר"י (בתוס' ד"ה צא) - מה ששינו "שאינ עדי הגט יכולים לחתום זה שלא בפני זה", היינו רק בשנים או כשמתחילה זימן לחתימה יותר משנים, אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה אז דעתו להחתים יותר, כשחזר והחתים שלישי שלא בפני השנים הראשונים אין הגט נפסל בכך, כיון שנגמר ע"י הראשונים.

ולפי רש"י ור"ת - פסול.

פרק תשיעי

המגרש

א. מה הדין ומדוע, כשמגרש את אשתו ואומר לה: (א) "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מלפלונני" או "אלא לפלונני", ומה תקנתו. (ב) "ע"מ שלא תינשאי לפלונני" או "ע"מ שלא תיבעלי ולא תינשאי לפלונני". (ג) "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מלראובן ושמעון, וחזר ואמר "הרי את מותרת לראובן ושמעון", או כשחזר ואמר "הרי את מותרת לראובן" או כשאמר "מותרת לשמעון" או כשאמר "מותרת אף לראובן" או כשאמר "מותרת אף לשמעון". (ד) "הרי את מגורשת רק ממני ואסורה לכל אדם", לענין אס מתיבמת, והאס אסורה לכהן כגורשת. (ה) מה הדין של שוור בקידושין.

תשובה:

א. כשאמר "חוץ מלפלונני", או "אלא לפלונני"

לפי הצד הראשון בגמ' - בזה רבי אליעזר וחכמים חולקים, וכן נוקט ריה"ג בדף פג. וכן סתמא דמתניתין. וכן נוקט תנא דברייתא לקמן דף פד. בין אליבא דרבי ובין אליבא דחכמים שם, שלפי רבי אליעזר - מותרת לכל אדם חוץ מלפלונני, ואסורה עליו אפי' בזנות, ושאם נשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו, מפני שלא הוי שוור, ולפי רבנן - אינה מגורשת, דהוי שוור, וחזר בכריתות, שהרי עדיין קשורה בו, רבי ינאי מפרש שר"א דורש "ויצאה והיתה לאיש אחר", אפי' לא התירה אלא לאיש אחר הרי זו מגורשת, ושרבנן דפליגי דורשים "לאיש" לכל איש ואיש, ורבי יוחנן מפרש: שר"א דורש "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" אפי' לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה, ורבנן איסור כהונה שאני, ולפי הריטב"א והרשב"א - פסול זה הוא מהתורה, ולפי הרשב"א בשם הר"ח - אינה נפסלת מהתורה. עיי"ש ובחיידושי החת"ס מבאר: שהר"ח מודה שנפסלת מדרבנן, וע"ע באבני מילואים סי' קלג סעי' א', מש"כ בזה, ובמש"כ על הרמב"ם שהבאנו לקמן סוף דין ד'.

ולפי הצד השני בגמ', וכן נוקטים רבי יוסי בר' יהודה, ור"ט - אפי' לפי רבי אליעזר הוי שוור ולא הוי גט.

תקנתו היא:

שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה, ויאמר לה "הרי את מותרת לכל אדם", ולפי הריטב"א והר"ן - אמירה זו דוקא היא, ולא מהני לשון "הרי זה גיטך", וזהו מפני שצריך ביטול מפורש של התנאי הקודם, ולפי הפסקי הרי"ד - גם יכול לומר רק "היז גיטך", ועיין בי"ש סי' א', ובב"ש סי' קל"ז ס"ק ב', מש"כ בדעת הרמב"ם והשו"ע בזה.

לפי חזקיה - תנא דמשנתנו הוא ר"ש בן אלעזר, אבל לפי רבי: מספיק שיאמר לה כן גם אם לא נוטל ממנה את הגט, ונע"ע לקמן דף פד. תוד"ה אמר חזקיה, ובמש"כ לעיל פרק א' תשו"י דין ג'.

ולפי ר' יוחנן - כאן רבי מודה שצריך ליטול ממנה ולחזור וליתנה לו, הואיל וקנאתו ליפסל לכהונה.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מגירושין ה"ז), ובשו"ע (אהע"ז סי' קל"ז סעי' א'), נפסק: שצריך ליטול מידה ולחזור וליתן לה ולומר לה כן - עיין בהלכה שבסוף דין הבא.

ב. כשאמר "על מנת שלא תינשאי לפלונני"

לפי הצד הראשון בגמ', ולפי ריה"ג, וכן סתמא דמתניתין - אפי' לפי רבנן הוי גט, דהוי כמו כל תנאי בעלמא, ואסורה עליו אף לאחר שנשאה לאחר ונתארמלה או נתגרשה, ואם בא עליה בלא נשואין והוא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחזרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ישראל, הרי היא כפנויה, אבל אם הוא כהן אסורה לו משום גרושה.

ולפי הצד השני בגמ', ובין נוקטים ר"ט ור"י בר' יהודה: - בזה נחלקו רבי אליעזר וחכמים, שלפי ר"א, מותרת לכל (חוץ מפלוני), משום שלא הוי שיוור והוי כמו כל תנאי בעלמא, ואסורה עליו אף אחר שנשאה לאחר ונתארמלה או נתגרשה, ואם בא עליה בלא נישואין - הדין כנ"ל לצד א', ולפי חכמים - אינה מגורשת, כיון ששייר בגט, וחסר בכריתות. ובגמ' מובא שר"ע לא הכריע כאיזה צד לנקוט, ומובא בתוס' (ד"ה שרבי): דמה שמותרת לינשא לאחר, זהו אף בחיי אותו האיש שנאסרה עליו.

לפי שיטת תוס' (ד"ה המגרש) - אם אמר "ע"מ שלא תיבעלי ולא תינשאי לפלוני", דינו כאמר "ע"מ שלא תינשאי לבד", ואף שאסורה עליו גם בזנות, מיהו כתבו התוס' (ד"ה שרבי): שלמ"ד שמותרת לינשא, ככה"ג אינה מותרת לינשא בחיי אותו האיש, ואך לפי שיטת רש"י לקמן דף פג: ד"ה הרי גרושה - דינו כאמר "חוף". וכן דקדק הב"ח בשם רבינו ירוחם נתיב כד חלק א', מדברי רש"י ד"ה אבל על מנת, עיי"ש.

תקנתו היא: כנ"ל בדין הקודם. [בענין מי שהתנה "ע"מ שלא תבעלי לפלוני" - עיין לקמן תשובה ד' דין ה'],

הלכה:

בשור"ע (שם) נפסק: אמר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוף מפלוני" או "אלא לפלוני" אינו גט, כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתנו, ויאמר "הרי את מותרת לכל אדם", אבל אם אמר "ע"מ" הרי הוא כשאר תנאי הגט, בין אמר לה "ע"מ שלא תינשאי לו" או "ע"מ שלא תבעלי לו" או "ע"מ שלא תהיה לו", ויש מממיינין אפילו באומר "ע"מ, ויש להחמיר לכתחילה, ואם חושד מאדס, יאמר לנ"ד וסע ימנו כילס שלא יקלו זה את זה (מלכ"י).

ג. כשהתנה "חוף לראובן ושמעון" וחזר ואמר לה "הרי את מותרת לראובן ושמעון"

הוי ספק בגמ'.

לפי רש"י (ד"ה מאי) - הספק הוא כשחזרתו היתה לפני מסירתו את הגט, וכן דעת הריטב"א והר"ן. אבל לפי הראב"ד על הרי"ף, ורבינו קרקש - הספק באופן שאמר כן בשעת מסירה, וע"ע בט"ז סי' קלז ס"ק ו', ובהגר"א ס"ק ר'. ואת"ל שחזר בו ולא שייר, עדיין יש להסתפק כשחזר ואמר לה רק "לראובן", האם כוונתו להתירה גם לראובן ולא לשמעון, או שגם "לראובן ולשמעון", ואת"ל לראובן דוקא, עדיין יש להסתפק כשחזר ואמר לה רק "לשמעון", אם כוונתו להתירה גם לשמעון ולא לראובן, או שגם לשמעון ולראובן.

רב אשי הסתפק: גם כשחזר ואמר לה "אף לשמעון", והגמ' נשארה בתיקו, רש"י (ד"ה בעי) מפרש: שדעתו של רב אשי הוא, בדרך את"ל שבחזרתו "לשמעון" כוונתו דוקא לשמעון.

לפי התוס' (ד"ה אף, וד"ה וחזר) - הספק גם אם אמר "אף לראובן", ושכל הספיקות הם גם לפי רבנו, וכן הוא לפי הרשב"א. אבל לפי הראב"ד על הרי"ף, ורבינו קרקש - הספיקות הם רק לפי חכמים ולא לדעת ר"א הסובר שמותרת לעולם חוף מלראובן ושמעון. עוד סובר רבינו קרקש: שהספק הוא רק באופן שאומר "אף לשמעון".

הלכה:

ברמב"ם (בפ"ח מגירושין ה"ז) נפסק: אמר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוף מראובן ושמעון" וחזר ואמר לה "הרי את מותרת לראובן ושמעון", הרי זו מגורשת, שהרי בטל התנאי שהאנשים שהתנה בהן התירן לה. ובה"ח ח' נפסק: אמר לה "הרי את מותרת לראובן" הרי זו אינה מגורשת, שהרי לא ביטל תנאי של שמעון. אמר לה "הרי את מותרת לשמעון" או "הרי את מותרת אף לשמעון", הרי זו ספק גירושין. שמא לא התירה אלא לשמעון, וראובן באיסורו עומד, וזה שאמר "אף לשמעון" כלומר לכל אדם אף לשמעון או שמא התירה לכל זה שאמר "אף לשמעון" והוא הדין לראובן. ששמעון סמוך היה לראובן בתנאו, ואילו בשור"ע סי' קלז סעי' ד', נפסק: אמר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוף מראובן ושמעון" וחזר ואמר לה בשעה שמסר לה הגט "הרי את מותרת לראובן ושמעון" או שאמר "הרי את מותרת לראובן" או שאמר "הרי את מותרת לשמעון" או שאמר "אף לשמעון" הרי זו ספק מגורשת.

ד. כשהתנה "הרי את מגורשת רק ממני, ולכל העולם את אסורה"

בתוס' (ד"ה אפי') מבואר: שאפי' לרבי אליעזר אינו גט כלל לעלמא, ואם מת מותרת להתייבם, ואע"פ שפסולה לכהונה.

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מגירושין הל' א') ובשור"ע (אהע"ז סי' ו' סעיף א', ובסי' קנ סעי' ג') נפסק: כל מקום שאמרנו בחבור זה שהגט בטל או אינו גט או אינה מגורשת, הרי זה גט בטל מן התורה ועדיין היא אשת איש גמורה, ואם נשאת תצא והולד ממזר, ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה, חוץ מן המגרש את אשתו ואמר לה "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל", שאנ"פ שאין זה גט, הרי זו פסולה לכהונה מדבריהן, שנאמר "ואשה גרושה מאישה" אמרו חכמים אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה, וזהו ריח הגט שפוסל לכהונה [פסול מדבריהן] - כן הוסיף הרמב"ם, אבל השור"ע השמיט מילה זו, ומבואר בביאור הגר"א סי' קלג, ס"ק יא, ובב"ש ס"ק ב', דס"ל שפוסלה מדאורייתא, כמבואר בגמ' ביבמות, ובגיטין בסוגיין].

ה. **שיור בקידושין** וכשומר "התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני" - רש"י דף פב: ד"ה בקידושין היאך]

רבי אבא הסתפק בזה, דכשם שאין גירושין למחצה כך אין קידושין למחצה, והאם שיר בלשון "על מנת שתהיי מותרת לפלוני" - ברי"ד מבואר: שלפי חכמים הסוברים שבגירושין לשון "ע"מ" לא הוי שיר, ה"ה בקידושין שמקודשתו, ובסוף פשוט: **דין לר"א ובין לרבנן דין קידושין שווה לגירושין, מההיקש של "ויצאה והיתה" שלר"א הוה קידושין, ולרבנן לא הוה קידושין, ומבואר בתוס' (ד"ה כגון): שלפי ר"א אסורה לפלוני גם אם נתקדשה לאחר, ונתגרשה או נתארמלה, דשונה מגירושין שנהיית מותרת לו בכך, עיי"ש.** [לפי התוס' ר"י הזקן בקידושין דף ס. - וע"ע בחידושי הרשב"א בסוגיין - רבי יוחנן בקידושין שם, חולק על רבי אבא וסובר שמהני שיר בקידושין, והראשונים בסוגיין ובסוגייתא בקידושין סוברים שרבי יוחנן אינו חולק, ובמ"מ ובביאור הגר"א סי' לח ס"ק נו, כתבו: שמה שהרמב"ם והשור"ע פסקו, שמקודשת מספק, מקורם הוא, מהמשך סוגייתנו "את"ל איתא לדברי אבא"ל].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ז מאישות הל"ג), ובשור"ע (אהע"ז סי' לח סעי' לט) נפסק: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני" כלומר שלא תיאסר עלי, אלא תהיה אשת איש על כל העולם ולפלוני כפנייה, הרי זו מקודשת מספק, אבל אם אמר לה "הרי את מקודשת לי על מנת שתהיי מותרת לפלוני" הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו.

ב. באופנים הבאים, האם חייבת בייבוס, האם מדאורייתא, והאם פוטרת צרתה, ומדוע? (א) כשראוהו קידש אשה חוץ מלשמעון אחיו, ושמעון קידש חוץ מלראובן אחיו או כששמעון קידש אשה סתם, ומתו שניהם, האם מתייבמת ללוי, האם מלראובן אחיו ומדוע. (ב) כשהתנה "ע"מ שלא תינשאי לפלוני" או "ע"מ שלא תיבעלי לפלוני" ונשאה אחיו של פלוני ומת בלא בנים, אם פוטרת צרתה. (ג) כשאלמר "ע"מ שלא תינשאי ולא תיבעלי לפלוני" אם פוטרת לרתה. (ד) כשקידש אשה "חוץ מראובן ושמעון אחיו", ובא ראובן וקידשה "חוץ מלשמעון אחיו" (ה) כשמת ראובן, ומה הדין שאחר שייבם שמעון צרתה ויש לו גם אשה אחרת מת בלא בנים ונפלו לפני לוי. (ו) כשקידש "חוץ מלשמעון ולוי אחיו", ואח"כ שמעון קדשה "חוץ מלוי", ומתו ראובן ושמעון ויבם לוי, ומת ונפלו לפני יהודה: דף פג:

תשובה :

א. **אם ראובן קידשה חוץ מלשמעון אחיו**

1. **כששמעון קידשה חוץ מלראובן אחיו** - לכו"ע מתייבמת ללוי, ואינה נקראת אשת ב' מתים.
2. **כששמעון קידשה סתם**, לפי רבי אליעזר - היא נחשבת לאשת ב' מתים. ומבואר בתוס' (ד"ה אלא): דמוכח מסוגייתנו שאשת ב' מתים אסורה להתייבם מדאורייתא, ושמהסוגיא ביבמות משמע שאסורה רק מדרבנן.

ב. **כשומר "ע"מ שלא תינשאי לפלוני" או כשומר "ע"מ שלא תיבעלי לפלוני"**

בתוס' (ד"ה אפי') מבואר: שלמאן דיליף (ברפ"ק דיבמות) דין "צרת ערוה" מאחות אשה - בכה"ג אינה פוטרת צרתה מדין "צרת אשת איש", הואיל ולא דומה לאחות אשה, דאחות אשה אסורה גם בזנות וגם אינה יכולה להתקדש לו, וכתב המהר"ם ש"ף: שה"ה למאן דלא יליף מ"אחות אשה". ע"פ הטעם השני המבואר בסמוך. התוס' כתבו טעם נוסף בשם הירושלמי, עיי"ש.

וצדקתו עומדת לעד וזהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. אם אמר "ע"מ שלא תינשאי ושללא תיבעלי לפלוני"

בתוס' (שם) מבואר: שג"כ בזה אינה דומה לאחות אשה שבשעת נפילה נקראת "אחות אשה", משא"כ בנידון זה שבשעת נפילה יש צד לומר שלא נקראת אשת איש עד שתיבעל ליבם ותעבור על תנאו, ואפי' אם נאמר שנקראת אשת איש, מ"מ אם תיבעל לו אזי נמצאת שלא היתה אשת אחיו מעולם, וזוהו אף למאן דלא דליף מ"אחות אשה" – מהר"ם שי"ף הנ"ל.

לפי ה"מיהו איכא למימר בתוס' (שם) - כל הנ"ל זה רק אם התנא דמשנה ריש יבמות ס"ל, כהצד בגמ' בסוגיין (וכסתמא דמשנתנינו) דבע"מ לכו"ע לא פליגי.

ולפי הצד הראשון בתוס' - זהו גם אם ס"ל דפליגי בע"מ.

ד. כשקידש אשה "חוץ מראובן ושמעון אחיו", ובא ראובן וקידשה "חוץ מלשמעון אחיו" [ועיין מהרש"ל ומהרש"א]

מועיל הקידושין של ראובן לאוסרה על שמעון.

אם אח"כ מת ראובן בלא בנים ולו אשה אחרת, ויבם שמעון צרתה ולו אשה אחרת, ומת בלא בנים, ונפלו לפני לוי, לפי צד א' בתוס' - לכו"ע לוי יכול לייבם את אחד מהן, והדין כן אפילו להצד שר' אליעזר חולק ב"חוץ" (וא"כ חלו קידושי הראשונה), משום שנאסרה על לוי היבם לפני קידושי אחיו משום א"א, לא חשיבי לגבי יבם "אשת אח", ולפי ה"מיהו איכא למימר" בתוס' - אליבא דרבי אליעזר להצד בגמ' דפליגי ב"חוץ", [וכנ"ל תשובה קודמת דין א'], צרת הצרה פטורה מן החליצה ומן היבום.

ה. כשראובן קידשה חוץ מלשמעון ולוי אחיו, ובא שמעון וקידשה חוץ מלוי

הקידושין של שמעון מועילים לאוסרה על ראובן

אם אח"כ מתו ראובן ושמעון ויבם לוי, ומת לוי ולו אשה אחרת ונפלו לפני יהודה - בתוס' (ד"ה אפי') מבואר: שאם נאמר שאשת ב' מתים מדאורייתא פטורה מן החליצה ומן היבום, בנידון זה רק לפי רבי אליעזר היא נקראת אשת ב' מתים שפטורה ופטורת צרתה, אבל לפי רבנן - לא משכחת ליה אשת ב' מתים, ומותרת ליהודה לגמרי.

ג. מה הדין בהמגרש "חוץ מפלוני" ועמדה ונשאת לזה שנאסרה עליו, האם הגט בטל, ומדוע?

תשובה:

בגמ' מבואר: שהגט בטל ובניה ממזרים, דלפי רבנן, מפני שחסר בכריתות, ולפי ר"א, מפני שלא קיימה את התנאי.

לפי שיטת התוס' (ד"ה ועמדה) - זהו רק אם נישאת לאחר שהמגרש נפטר, אבל בחיי המגרש הדין הוא שלכו"ע אין הנישואין שלה עם זה שנאסרה עליו חלין, משום איסור "אשת איש", וביאתה נחשבת לביאת זנות, ולכן לרבי אליעזר - גם אין הגט בטל ואין בניה ממזרין, ומותרת לינשא לאחרים, ולרבנן - אסורה לינשא גם לאחרים, שהרי עדיין היא אשתו של ראשון, ואבל לפי הרמב"ן. רבינו קרקש והרמב"ם פ"ח מגירושין הל' יב - הבעל המגרש בתנאו זה, כוונתו היא לאוסרה לפלוני אף ע"י מעשה ישראין הגם שאינם תופסין. והתוס' רא"ש מחלק בין אם התנה "חוץ מפלוני", להתנה "חוץ מאבא" שהוי איסור קורבה, שאז לא מבטל את הגט למפרע, וכן משמע מהשר"ע סי' קמג סעי' טז.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מגירושין הל' יב) נפסק: "הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני" אינו גט, הא למה זה דומה לאומר לה "הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם" או "שלא תלכי לבית אביך לעולם" או "כל ימי חייכי", אבל אם אמר לה "על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמישים שנה", הרי זה גט ולא תנשא לו כל זמן שהתנה, ואם נשאת בטל הגט למפרע. ונתנה עמו. הולד כשר והגט כשר שלא התנה אלא על הנשואין. ובשו"ע סי' קמג סעי' יד, נפסק: אמר לה "ע"מ שלא תנשאי לאבא" ותנשא לו, הוי גט, שאין לו בה נשואין. ובסעי' טז, נפסק: אמר לה "ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד זמן פלוני", הרי זה גט, ויש מי שאומר, שלא תנשא עד שימות

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ארתו פלוני, ויש מי שאומר, שמותרת לינשא מיד, כיון שבידה לקיימו, שא"א לינשא לו אלא מדעתה, ואין תקנה להחירה (לאותו פלוני), אא"כ יקדשנה המגרש ויחזור ויגרשנה סתם, (או שמת הבעל קודם שנשאת לשום אדם), ואם נשאת לאחר גירשה אותו האחר סתם, עדיין לא הותרה לאותו פלוני, ואם נשאת לו, נתבטל הגט, ובניה אף מהשני ממזרים.

ד. המגרש והתנה את אחד מהאופנים דלהלן, האם מגורשת, ומדוע? א) "ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי" או "חיי פלוני" או "כל ימי חייכי" או "ע"מ שתמות אחת מכם". ב) "היום אין את אשתי ולמחר את אשתי". ג) "ע"מ שתנישאי לפלוני".
דף פג: פד.

תשובה :

א. אם: התנה "ע"מ שלא תשתי יין

1. והוסיף "כל ימי חיי" או "חיי פלוני" - הרי זה כריתות, והיא תקיים התנאי, ולפי דעת רוב הראשונים -
 מי שגירש על תנאי, אסור לעבור על התנאי גם אחר מיתתו, ואם עברו על התנאי הגט בטל למפרע. התוס' ר"ד מסתפק: בהתנה "ע"מ שלא תשתי יין עד מאה שנה" דיתכן ואין זה כריתות, כיון דרובא דעלמא חיים שבעים שנה, וע"ע ברשב"א, בטוש"ע סי' קמג, בב"י, ובביאור הגר"א ס"ק מהו.

2. אם התנה "כל ימי חייכי" - אין זה כריתות, הואיל ואין מפרידן אלא המות, דעד יום מיתה קשורה בו.

לפי שיטת ר"י (בתוס' ד"ה כל ימי) אם התנה "ע"מ שתמות אחת מכם", צ"ע אם זה כריתות, הואיל והתנה בשני דברים כשאחד מהם יש חסרון בכריתות, ושמסתבר שהוי כריתות, ונשאר בצ"ע על הגמ' ביומא, הסוברת שלא הוי כריתות, ולפי התוס' ביומא דף יג, ד"ה כל - הדין פשוט שחסר בכריתות והגט לא חל, עיי"ש.

הלכה :

בשו"ע (אה"ע"ז סי' קמג סעיף כ') נפסק: צריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו כל ימיה, כגון "ע"מ שלא תאכלי בשר" או "שלא תשתי יין לעולם" או "כל ימי חייכי", שאם התנה כך אין זה כריתות, אבל אם אמר לה "כל ימי חיי" או "כל ימי חיי פלוני" או "עד חמישים שנה" ה"ז גט, וכן הוא ברמב"ם פ"ח מגירושין הל' יא, והוסיף השר"ע: ויש מי שכתב שאפילו הרחיב הזמן יותר מכדי חיי האדם כיון שהוא דבר פסוק, ה"ז גט.

ב. התנה עליה ואמר "היום אין את אשתי ולמחר את אשתי" - "בין לרבי אליעזר ובין לפי רבנן כיון דפסקה פסקה", ומפרשים בתוס' (ד"ה מסתברא): דהיינו שמגורשת לעולם, וכן דעת רש"י לקמן דף פ. ד"ה לאפקי, דעתם הובא לקמן תשו' ר', וכן דעת עוד ראשונים, אבל לפי המאירי והרמב"ם - אינה מגורשת, וזוהי דעת הר"ן בסוגיין ובקידושין אליבא דהר"ף, וזהו מכח פשטות הסוגיא לקמן דף פ. ואילו לפי הרשב"א והשר"ע - הוי ספק.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ח מגירושין ה"ט) נפסק: התנה עליה ואמר "היום אין את אשתי ולמחר את אשתי" אינה מגורשת, ואע"פ שכרת בינו לבינה היום, לפיכך כותבין בגיטין "מן היום הזה ולעולם". ואילו בשו"ע סי' קלז סעיף ה', נפסק: שהרי היא ספק מגורשת.

ג. "הרי זה גיטך ע"מ שתנישאי לפלוני" - הרי זה גט, והתנאי כשאר כל התנאים, אלא שחכמים אמרו "שלא תנשא לו", שמא יאמרו "נשותיהן נותנין במתנה זה לזה", ולאחר לא תנשא, כיון שאינו גט אלא בקיום התנאי, ולכן אם נישאת לפלוני" - לא תצא, שהרי אסורה לינשא לו רק מדרבנן, אבל אם נישאת לאחר קודם שנישאה לפלוני - תצא ממנו, שהרי צריכה לקיים את התנאי, ולפי הרמב"ם והב"ש ס"ק כו אליבא דהשר"ע - הגט בטל, והולד ממזר ואין לו תקנה, ולפי השגות הראב"ד, ולפי הרמ"א - הגט לא בטל, ויש תקנה ע"י שיגרשנה וישא אותה בעל התנאי, ויתקיים הגט למפרע, ואין הולד ממזר, ומ"מ אסורה לחזור לאותו שנשאה ראשון, מפני שמחזיר גרושתו מן הנשואין].

הלכה :

בשו"ע (סי' קמג סעי' טו), נפסק: אמר "ע"מ שתנישאי לפלוני", אם נשאת לו הרי זו מגורשת, אבל אמרו חכמים "לא תנשא לו", כדי שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה זה לזה, וכן נפסק ברמב"ם פ"ח מגירושין ה"ג, ולפי לא התנה עמה בפירוש שתנשא לפלוני, אלא שניכר שגירשה משום זה, כגון שאותו פלוני נתן לו ממון כדי לגרשה, והוא מעלה לה מזונות כדי שיקנה, וכל כיוצא בזה, ואם נישאת

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לא תצא, ואם נשאת לו תחלה וגירשה מותרת לכל, שהרי נתקיים התנאי, נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו פלוני, תצא ממנו ולא יחזיר עולמית, וצריכה ממנו גט, והולד ממזר. נשאת אח"כ לאותו פלוני שהתנה עמה הבעל, הוי גט למפרע, ואין הבנים ממזרים, אבל לא יחזירה עולמית, משום דהוי כמחזיר גרושתו, נתקדשה לאחר תל"א ולא תחזור לו אלא אחר מיתת הבעל או שיתן לה גט אחר בלא תנאי.

ד. התנה תנאי שא"א לקיימו, לדוגמא: "ע"מ שתעלי לרקיע"

לפי ת"ק - אינו גט, והתוס' (בד"ה ע"מ) הביאו: שהגירסא במסכת בב"מ "אם נתקיים התנאי הוי גט, ואם לאו אינו גט", וכתבו: שצ"ל שיכול לקיימו הכוונה ע"י שם.

ולפי רבי יהודה בן תיבא - הוי גט, דכל תנאי שא"א לקיימו לא הוי תנאי, והוי כמפליגה בדברים, והגמ' פסקה כמותו. וכן הוא ברמב"ם (פ"ו מאישות ה"ז) ובשר"ע (סי' קמג סעי' יב, ובסי' לח סעי' ב').

ה. כשהתנה הרי זה גיטך

1. ע"מ שתאכלי בשר חזיר

לפי אב"י - זה נחשב שא"א לקיימו מחמת האיסור, והדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יהודה בן תיבא הנ"ל.

ולפי רבא - לכו"ע הוי תנאי, דנקרא שיכולה לקיימו הואיל ויכולה לאכול באיסור וללקות על כך, ואינו נקרא מתנה על מה שכתוב בתורה, רב אדא בר איקא מפרש: דכשעושה התנאי לא עוקרו לא אמרינן התנאי בטל, ורבינא חולק ופירש: דלא נקרא מתנה על מה שכתוב בתורה הואיל ויכולה לא לאכול ולא להתגרש, בשר"ע בסי' קמג סעיף יב, נפסק כרבא.

2. ואם כשהתנה "ע"מ שתבעלי לפלוני" - לכו"ע אם נתקיים התנאי הוי גט.

לפי שיטת תוס' (ד"ה ע"מ שתבעלי) - זהו אף שיש איסור פנויה ולא נחשב הפלגה בדברים, וכן דעת התוס' לעיל דף פג. ד"ה ועמדה - עיין ביאור הגר"א סי' קמג ס"ק מב, והשעם: משום שלא חמור עליו כל כך, ואפשר דמשחזר ליה - רשב"א, וע"ע שם.

ולפי רש"י (ד"ה אמר לך רבא) - זהו רק באופן שיכולה להבעל בהיתר, וכו"כ הרשב"א בדעת רש"י. ע"ע ברשב"א שדן באם מותרת להבעל לו, ואם לאו אינו גט.

3. וכשהתנה "ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך" - לכו"ע אין חוששין שמא נבעלה לה, ופירש"י (בד"ה אין חוששין): דמותרת לינשא מיד, דלא חוששין שתבעל להן באיסור, [ושל חייבי מיתות ביד].

התוס' (דף פג. ד"ה ועמדה) הביאו בשם התוספתא: שאינו גט, דחוששין שמא תבעל לאבא ולאביך, ומפרשים: דצ"ל שזהו דוקא אם יראו שתבעל להם.

4. ואם כשהתנה "ע"מ שלא תבעלי לפלוני" - ברש"י (שם) מבואר: שאינו גט, דשמא תבעל לו והוי דומיא ל"ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם", [ועיין מהרש"ל ומהרש"א מש"כ בדברי רש"י, וע"ע במש"כ לעיל תשובה ב, ולכאורה לפי הצד שר"א ורבנן פליגי בעל מנת, הנ"ל תשובה א' - דין זה תלוי בספק של "חוק מנותיך" דלקמן תשובה ח' דין ב].

5. וכשהתנה "ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך" - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ורבי יהודה בן תיבא, ואף רבא סובר כן דרק בהתנה שתאכל בשר חזיר מודה רבי יהודה בן תיבא, הואיל ובידה לאכול, משא"כ ב"ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך" שאין בידה להכריחם לעשות איסור, [שהוא חמור כל כך, ולא יסכימו אף תמורת כסף - רשב"א].

6. ואם התנה "ע"מ שלא תינשאי לאבא ולאביך"

התוס' (דף פג. ד"ה ועמדה) הביאו שבתוספתא מבואר: שהוי גט אפ"ל נישאת, [כיון שהנישואין לא תופסין בהן].

לסיכום:

1. כשהתנה בדבר שא"א לקיימו כלל או כשהתנה שתעשה איסור "מחייבי מיתות ביד" ותלוי באחרים - הדין תלוי במחלוקת ת"ק ור"י בן תיבא אם הוי גט, כשלא נתקיים התנאי.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. **כשהתנה שתעשה איסור התלוי רק בה** - מחלוקת אביי ורבא אם נחלקו בו התנאים הנ"ל, דלרבא לא פליגי וסברי דהוי תנאי.
3. **כשהתנה שלא תעשה איסור** - לכו"ע יכולה לינשא מיד.
4. **ואם התנה "ע"מ שתעבור על איסור פנויה"** - בתוס' מבואר: שלכו"ע הוי תנאי, ומרש"י (ד"ה אמר לך רבא) ב"שביע: דתליא במחלוקת אביי ורבא, הנ"ל.
5. **ואם התנה "ע"מ שלא תבעלי לפלוני"** - ברש"י מבואר: שלכו"ע לא הוי תנאי, דשמא תבעל לו.

הלכה :

בשור"ע (סי' קמג סעי' יח) נפסק: אמר לה "ע"מ שתבעלי לפלוני" נתקיים התנאי שנבעלה לו בין בזנות בין בנשואין ה"ז גט, ולכתחילה לא תבעל לו, דהא אינה מגורשת עד שתבעל לו, נמצאת תחלת ביאה באיסור, ובסעיף יג, נפסק: אמר לה "ע"מ שלא תבעלי לאבא" ונבעלה לו אינו גט, אבל כל זמן שאין עדים שנבעלה לו, אין חוששין שמא נבעלה לו, ומומרת להנשא ואין חוששין שתבעל לו (פול). ובסעיף יב, נפסק: אבל אם התנה בדבר שאפשר לקיימו אפי' באיסור, כגון "ע"מ שתאכלי בשר חזיר" הוי תנאי שאפשר שתאכלנו, ותלקה, ואין זה מונע על מה שכתוב בתורה, שאינו מתנה שתאכלנו, עכ"פ שאם לא תאכלנו לא תתגרש, בד"א כשהאיסור תלוי בה לעבור עליו, אבל אם תלוי באחרים, שאמר לה "ע"מ שתבעלי לאבא" לא הוי תנאי, שאבוי לא ישמע לה לעשות איסור.

ה. בעל שהתנה בעל פה, לפני כתיבת הגט או לפני נתינתו, תנאי שמשיר בכריתות, ונעין לעיל תשובה א' דינים א' ב', וחזר בו מהתנאי לפני שנתנו לה, האם הגט פסול, האם מלאווייתא, ומדוע? דף פד:

תשובה :

א. אם התנה כן לאחר כתיבת התורה

כשר, ופירש"י (ד"ה כתבו): דכשר אפי' אמר לעדים "על מנת כן", ובלבד שיאמר בשעת מסירה "הרי את מותרת לכל אדם".

ב. אם התנה כן לפני כתיבת התורה

לפי רב ספרא (ורבי זירא – תוד"ה מהו, וד"ה אבל לאחר, ועיין במהרש"ל ובמהרש"א שם) - הגט כשר, ופירשו בתוס' (ד"ה מהו, וד"ה אבל לאחר התורה): דזהו מפני שהסופר לא כתב הגט אלא ע"מ כמו שיאמר הבעל בסוף, והרי חזר בו.

ולפי רבא - פסול, (משמע לכאורה מתוס' ד"ה אבל לפני: דהוי פסול דאורייתא, משום שלא נכתב לשם כריתות, וכן עיין ברש"י ד"ה אפי' על פה, שפירש בהו"א של רב ספרא: שהרי עיקר הגט ע"מ כן נכתב, אך עיין מהרש"א על תוד"ה שתוקי, שפירש שדברי התוס' – בד"ה אבל הנ"ל – הם רק כשלא חזר בו לפני הנתינה – עכתי"ד, ובפשוט בזה כולם מודים, כנ"ל דין א', וכן עיין ברשב"א שכתב, שמרש"י משמע שפסול מדרבנן, וכן משמע מרש"י דף פד: ד"ה שתוקי, ואילו לפי המאירי דף פד: – פסול מן התורה).

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קמז סעי' ג') נפסק: כל מגרש על תנאי שמבטל הגט, כגון שהתנה לה "שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה" או "שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני" או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורה, אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה, ה"ז ספק מגורשת, ואם היה התנאי ע"פ, ה"ז נטל הגט ממנה וחזר ונתנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר.

ו. הכותב בגט תנאי המשייר בכריתות ונעין לעיל תשובה א' דינים א' ב', וחזר ומחקו, האם הגט פסול, והאם מדאורייתא, ומה הדין בשאלר מחקין?

תשובה :

1. **אם כתב בגט תנאי המשייר בכריתות** - אע"פ שחזר ומחקו לפני הנתינה פסול, (וזהו פסול מדאורייתא רק אם כתבו לפני התורה, אבל אם כתבו לאחר התורה הוי פסול רק מדרבנן – תוד"ה אם, ד"ה אבל לאחר, וד"ה דברי הכל, ולכאורה דבריהם רק אליבא דרב ספרא, אך לפי המהרש"א בד"ה שתוקי – הנ"ל סוף תשובה קודמת – זהו גם לרבא, עיי"ש).
2. **שאר מחקין ואף אם כתב תנאי שלא הוי שיר בגט ומחקו** - בתוס' (ד"ה שם) מבואר: שכשרים בגט רק אם יעשה קיום המחק לפני שריר וקיים, ומ"מ נהגו העולם להחמיר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ז. **המגרש בתנאי באופן שאינו משייר בכריתות** [עין לעיל תשובה א' דינים א' ב'], **וכתבו בגט, האם פוסל את הגט, האם מדאורייתא, ומדוע?** דף פד: פה:

תשובה:

1. **מדאורייתא - ודאי שהגט אינו פסול מלגרש בו, דהרי אינו משייר בכריתות.**

2. **ואילו מדרבנן**

לפי רבי - הגט פסול מלגרש בו.

ולפי החכמים - אינו פסול, דכל תנאי שאינו פוסל בעל פה אינו פוסל גם אם כתבו.

3. **אופן המחלוקת שבין רבי לחכמים**

לפי רבי זירא - מחלוקת רבי ורבנן הוא רק אם כתב את התנאי לפני התורף, דלרבי - גזרינן אטו תנאי המשייר בכריתות שפוסל מדאורייתא, ולפי רבנן - לא גזרינן, אבל אם כתב אחר התורף - אף לפי רבי כשר לגרש בו, ומבואר בתוס' (ד"ה דברי הכל): דזה מפני שרבי זירא סובר שאחר התורף הוי גזרינן גזירה לגזירה, ולא גזרינן גזירה לגזירה.

ולפי רבא - אם כתבו לפני התורף, לכו"ע הגט פסול, ופירשו בתוס' (ד"ה אבל לפני): דזהו מפני שגזרינן אטו "חוק", דהוי תנאי המשייר בכריתות, וכנ"ל תשובה א' דינים א' ב', עיי"ש, ומחלוקת רבי וחכמים רק אחר התורף אם גזרינן אחר התורף אטו לפני התורף, ומבואר בתוס' (ד"ה רבא): דרבא אליבא דרבי סובר, דכולה חדא גזירה היא, ולא גזרינן גזירה לגזירה.

לפי שיטת רש"י (ד"ה פוסלין בגט) - המחלוקת בין רבי לרבנן הוא אפי' נתקיים התנאי.

ולפי שיטת התוס' (ד"ה כל) - מחלוקתם דוקא כשלא נתקיים התנאי, דרבי פוסל כשנכתבו ומחקם דאין מועלת מחיקה בהם, דגזרינן זאת מדרבנן, ולרבי זירא אטו "חוק", ולרבא אטו לפני התורף, ולרבנן לא גזרינן, כיון שמחקם קודם הניתנה, אבל אם נתקיים התנאי - לכו"ע כשר כמו בעל פה.

הלכה:

ברמב"ם (פ"ח מגירושין הל"ד), ובשו"ע (אהע"ז סי' קמז סעי' ב') נפסק: כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט. הרי זה גט כשר. בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו לאחר חתימת העדים. אבל כתבו קודם תורף הגט. הרי זה ספק גירושין. אפי' אם כתב "ע"מ כך וכך". שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט. וכן אם התנה ע"פ קודם כתיבת התורף. הרי זה ספק גירושין.

ח. **המגרש את אשתו באופנים הבאים האם מגורשת, ומדוע, כשהתנה או ששייר? א) "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מאבא" או מעבד ועכו"ם או מאלמנה לכה"ג או מקידושי קטן ב) חוץ מן הנולדים או מבעל אחותה או מזנותיך או משלא כדרכה או מהפרת נדריך או מתרומתיך או מירושתיך או מקידושיך בשטר, האם הוי שיוור, ומדוע?** דף פה:

תשובה:

א. **אם התנה חוץ מאנשים שא"א לה להתחתן עמה**

1. **כשהתנה חוץ מאנשים שאין תופסין בה קידושין - לא הוי שיוור, הואיל ובלא איסור אישות לא תופסין הקידושין.**

2. **אם התנה חוץ מאנשים שתופסין בה הקידושין באיסור - הוי שיוור, ונתליא במחלוקת ר"א וחכמים במשנה והביריתא דר' יוסי בר' יהודה לעיל דף פב. - כנ"ל תשובה א' דינים א' ב'.**

3. **כשהתנה חוץ מקטן - הגמ' הסתפקה בזה, והסיקה דהוי שיוור, הואיל והוא מגיע לידי הויה, ובתוס' (ד"ה תניתנה) מבואר: שבקטנה מן האירוסין היה פשוט לגמ' שהוי שיוור, שהרי בת הויה היא ע"י אביה.**

וצדקתו עומדת לעד וזה הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קלז סעי' ב') נפסק: היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט "בחזק" או "באלו" מי שאין קידושין תופסין לו בה ה"ז גט כשר, אבל אם קידושין תופסין לו בה, אע"פ שהוא מחייבי לאוין אינו גט, וה"ה אם שיר קטן, יוש מי שאומר דבשיר קטן הוי ספק מגורשת.

ב. אם התנה חוץ מן הנולדים

הוי ספק, ועיין רשב"א, ריטב"א, וברעק"א על המשניות, שביאררו את ההבדל בין אומר "חוץ מקטן" לאומר "חוץ מהנולדים", אבל לפי גירסת הר"ח – הגמ' נשארה בספק גם על "חוץ מקטן", שתי הדעות הובאו בשור"ע.

ואם התנה חוץ מבעל אחותה, או חוץ מזנותיך או משלא כדרכה או מהפרת נדריך או מירושתיך או מקידושיך בשטר או מתרומתיך - גם בזה הוי ספק בגמ' אם נחשב לשיר, ברמב"ם בפ"ח מגירושין הל' ו', ובשור"ע שם סעי' ג', נפסק: בכל דין זה שהוי ספק.

לשיטת רש"י (ד"ה מתרומתיך): חוץ מתרומתיך היינו שפירש "שם תינשאי לכהן לא תאכל בתרומה".

ולשיטת תוס' (ד"ה חוץ מתרומתיך): זה פשיטא שלא הוי שיר, שהרי בלאו הכי גרושה לכהן אינה אוכלת בתרומה דמתחללת בביאתו, ומדרבנן אסורה בתרומה גם לפני שבא עליה, הואיל ומשתמרת לביאה פסולה. ונע"ע בתוס' רא"ש ובר"ן.

ט. אמר לשפחתו או כתב גט לאשתו בלשון "הרי את בת חורין" או את הלשון "הרי את לעצמך", האם השפחה יוצאת לחרות, האם האשה מגורשת, ומדוע? דף פה:

תשובה :

1. בשפחתו - יצא לחירות.

2. באשתו אם בלשון בת חורין אינה מגורשת, משום שלא שייך חירות באשה, ואם בלשון הרי את לעצמך - מגורשת, משום שבלשון זה משמע: יציאה לגמרי ולא רק למלאכה.

הלכה :

וכן נפסק ברמב"ם (בפ"א מגירושין ה"ד), ובשור"ע (אהע"ז סי' קלו סעי' ד').

י. מהו נוסח הגט מעיקר הדין, ומה לא מעיקר הדין, ומדוע? דף פה: פו.

תשובה :

לפי ת"ק - גופו של גט הוא, "הרי את מותרת לכל אדם", ואינו חייב להוסיף "ודן דיהוי ליכי מינאי וכו'", הואיל וסובר "ידים שאין מוכיחות הוי ידים", ואמרינן מדכתב גט ונתן לה, גילה דעתו שבזה הגט מגרשה, אף שלא כתב לה כן.

ולפי רבי יהודה - גופו של גט הוא, "ודן דיהוי ליכי מינאי וכו'", משום שסובר ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים, ואמרינן שבדיבורא רוצה לגרשה, ונתינת השטר הוא רק לראיה בעלמא, וכשכותב לה "ודן וכו'" מוכח שבזה הגט מגרשה. [לפי שיטת הרמב"ן והרמ"ה - לשון "הרי את מותרת לכל אדם" מענכת אפי' לרבי יהודה, ולפי שיטת התוס' לעיל דף כו. ד"ה וצריך. לרבי יהודה אינה מענכת, וזהו רק לשופרא דשטרא, וכתבו עוד, שכן הנהיג ר"ת לכתוב בשטרות, וע"ע בס"ז סי' קכו ס"ק לא, וב"גט פשוט" ס"ק צו, **לפי שיטת תוס' (ד"ה אע"ג),** מה שמשמע בגמ' בנדרים שת"ק ורבי יהודה פליגי אם צריך לומר "מינאי", ושלא פליגי בדין ידים שאינן מוכיחות, הוי השלמה לסוגייתנו, ופליגי בשני דינים, [אך הרשב"א בנדרים בשם י"מ, והמאירי שם סוברים: שזוהי אחת מהסוגיות המתחלפות בתלמוד, עיי"ש, ובראשונים בסוגיין. שיטת הרמב"ם בנידון זה - עיין בר"ן על הרי"ף, בפר"ח על השור"ע סי' קכה, ד"ה גרטינן, בתיו"ט, ובלח"מ פרק ד' הל' יא].

רבא תיקן לכתוב בגיטיין: "איך פלניא בר פלניא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתיה, דהות אינתתיה מן קדם דנון, מיומא דנון ולעלם", והגמ' אומרת: 1. דמרבא שלא תיקן לכתוב גם "ודן דיהוי ליכי מינאי וכו'", אין ראייה שההלכה שלא צריך לכתוב כן, 2. מה שאנו כותבין "מיומא דנון", זהו לאפוקי מדרבי יוסי דאמר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

זמנו של שטר מוכיח עליו, ופירש"י (ד"ה מן יומא): דאע"ג דקי"ל כרבי יוסי, מ"מ אנו כותבין כן כדי להוציא עצמינו מפלוגתא, שיצא הדבר בהיתר, ולא יצא שם פסול אמשפחות ישראל. 3. מה שאנו כותבין "ולעלם", זהו לאפוקי מרבה אמר ר"נ דאמר "היום אי את אשתי ולמחר את אשתי", [כיון דפסקה פסקה – גמ' לעיל דף טד.], ופירש"י (בסוגיין ד"ה לאפוקי): דאע"ג שפשט לו "כיון דפסקה פסקה" פי' דהוי גט לעולם, מ"מ תיקן זאת כדי שלא להוציא לעז על הגט. [רש"י פי' כן לשיטתו, כנ"ל דף פג; ובתוס' שם דף טד. ד"ה מסתברא, אך לפי שיטת הרמב"ם שפסק שלא מגורשת, סוגייתנו כפשוטה, דעת הראשונים בזה – עיין לעיל תשובה ד' דין ב].

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מגירושין ה' יב), נפסק: וזהו נוסח הגט וכו', די הוי אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושביקת ותרוכית יתיכי, וכו', דיתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין, ואינש לא ימחה בידיכי מן יומא דנן ולעלם. והרי את מותרת לכל אדם, ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין. כדת משה וישראל, וכו'. ובהל' יג, נפסק: כשיכתוב הגט בלשון הזה ובנוסח זה, לא יכתוב "דין" ביו"ד, שמא יקרא הקורא "ודין", כלומר משפט היה ביני וביניך, ולא יכתוב "ואיגרת" ביו"ד, שמא יקרא הקורא "ואי גרית" כלומר "אם זנית", לא יכתוב "לימהך" ביו"ד, שמא יקרא הקורא "לי מהך", וכן ירחיק רגל הה"א מגגה שמא יקרא "למחך", כלומר לשחוק, ולא יכתוב "תהויין" ותצביין" בשני יודין, שמא יקרא הקורא "תהויין" ותצביין", כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים, ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתיים אחרות, וכן יאריך לוי"ד "וכדו" שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו "וכדי" כלומר בתנאי זה אפסוד אותך "וכן יאריך לוי"ד "תרוכין" ושבוקין" שמא תדמה לוי"ד ויהיה משמעו תרוכין ושבוקין, כלומר שהוא אומר לה שהיא שבקה וגירשה אותו, וכו' ובהל' יד, נפסק: הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך ויין אלו או לא כתב היודין היתרות או שכתב היודין שאמרנו שלא יכתבו הרי זה גט פסול, וכן כל כיוצא ב' בכל לשון פסול. ובהשגות הראב"ד, כתב: כתב גאון, כל אלו הדיקדוקים כשהבעל עומד ומענער. והשו"ע סי' קכו סעיף כב, מביא דעה שלישית: יש מי שאומר שאין ערעורו של בעל מועיל אא"כ כתבו הוא או שהסופר כתבו מפיו, [וע"ע בב"ש שם ס"ק לב].

יא. עבד שנמכר ונמצא מוכתב למלכות, או שאח"כ יצא בו שחין, האם המקח קיים, ומדוע? דף פו.

תשובה :

א. נמצא מוכתב למלכות

לפי שיטת רש"י ור"ת, ותוס' (בסוגיין ד"ה ומן ערורי) - הוי מקח טעות.

אך לפי התוס' בסוגיין בשם רש"י בקידושין ובכתובות - אין המקח טעות, דכיון שקלא אית ליה סבר וקיבל, ועיין מש"כ על מסכת קידושין פרק א' תשובה סג, דין ג'.

ב. יצא בעבד שחין תוך ב' שנים מהמכירה

מקחו בטל.

לפי רש"י (ד"ה עד טצהר) - זהו רק מפני שהתנה, אבל בסתמא המקח לא בטל.

ולפי תוס' (ד"ה עד טצהר) - המקח בטל אפי' בסתמא, הואיל והשחין לא שכיח שיבוא ולכן לא התנה.

יב. מה דינו של גט שהבעל כתבו בכתב ידו ואין עליו עדים או כשיש עליו עדים ואין בו זמן או כשיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, או של גט ישן, או קרה, או של המביא גט ממדינת הים ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם, הן לענין לכתחילה והן בדיעבד, ומדוע? דף פו. פו:

תשובה :

א. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים או שיש עליו עדים ואין בו זמן או יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד

לפי ת"ק שבמשנתנו - שלשת הגיטין האלו 1. פסולים מדרבנן, 2. לכתחילה לא תינשא, ובדיעבד הולד כשר, 3. וכן אינה יוצאת מבעלה השני.

לשיטת רב: זהו רק אם כבר יש לה בנים מהשני, אבל אם עדיין אין לה בנים ממנו - תצא ממנו, וכן ס"ל לרבה - תוס' לעיל דף ה. ד"ה שניסת].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולשיטת לוי ורבי יוחנן: לא תצא ממנו גם באופן שעדיין אין לה בנים ממנו. 4. האשה מדרבנן נחשבת כאשה שהיא בספק מגורשת, לענין שאם הבעל הראשון שגרשה מת בלא בנים, והיא המגורשת ערוה לאחיו - צרתה חולצת ולא מתייבמת, דמדאורייתא הגט הינו כשר לגמרי, ויכולה להתייבם.

ולפי רבי אלעזר (י"ג אליעזר - עיין בגליון שעל הגמ' - אם מסר לה בפני עדים, הגיטין כשרים אע"פ שאין עליו עידי חתימה, וזהו אפי' לכתחילה, ואפי' שאין עליו עדים כלל - תוס' לעיל דף ג' ד"ה רבי אלעזר. מיהו לפי הרשב"ם בב"ב דף קנב: ד"י דילמא, ולפי התוס' שם ד"ה עדי - גט שאין בו זמן שנמסר בפני עידי מסירה כשר הוא, ולפי הראב"ד בדף מו. בדפי הרי"ף, הרמב"ן, הרשב"א, והרא"ש על מסכת ב"ב - הגט פסול מדרבנן, דרבי אלעזר חולק ומכשיר בלא עדים, רק באופן הראשון של המשנה "כשאין עדי חתימה", אבל לא על האופן השני "כשאין בו זמן", וכן הוא סתימת השו"ע סי' קכז סעי' א', וע"ע בתורת גיטין שם ס"ק ב', וגובה על ידו מנכסים משועבדים, ווע"ע בתשובה הבאה).

לפי רב, ובן לפי רש"י אליבא דרבי יוחנן, אליבא דת"ק - הא דיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, הולד כשר ולכתחילה לא תנשא, זהו רק אם היה כתוב בכתב ידו, וואף בלא שום עד - רש"י ד"ה ודוקא, והטעם שפסול לכתחילה, זהו משום ד"דילמא אתו לאכשורי בכתב סופר" - רש"י במשנה ד"ה ואם ניסת, אך התוס' לעיל דף ג' ד"ה כתב: דזהו משום שללא עדים הבעל יכול לכתוב זמן ככל שירצה, והוי כאין בו זמן, אבל אם היה כתב סופר ועד - הדין תלוי בג' שיטות דלהלן:

1. לפי שיטת רש"י (ד"ה א"ר יוחנן, וד"ה ורב) **ולפי שיטה ראשונה בתוס'** (ד"ה אמר רב) - הולד ממזר אפי' בסופר מובהק ובקי בתורת גיטין, משום שרב ס"ל "חתם סופר שנינו", [כנ"ל פרק ו' תשובה כב].

2. לפי שיטת התוס' בשם הר"ה - לרב בכתב סופר ועד תנשא לכתחילה, [מתוס' משמע שזהו אפי' בסופר שאינו מובהק].

3. ולפי ה"ועוד יש לומר" בתוס' (שם) - בסופר מובהק ועד כשר אפי' לכתחילה, וולכאורה התוס' בדף פז. ד"ה אמר רבי ירמיה, נוקטים כפי' א' בתוס' אליבא דרב,

ולפי שמואל - משנתינו מדברת דוקא בסופר שאינו מובהק, ולכן לכתחילה לא תנשא בגט זה, אבל בסופר מובהק - הגט כשר ואפי' לכתחילה, ופירש"י (ד"ה ושמואל): דכיון שהסופר מובהק ובקי בתורת גיטין לא יכתבנו אלא אם שמע מפי הבעל, וועיין תורי"ד. התוס' לעיל דף ג' סוד"ה שלשה, כתבו: שכל דברי שמואל הנ"ל הם גם אליבא דר"מ הסובר שלא בעינן ציווי הבעל לכתובה, עיי"ש).

לפי שיטת רש"י (במשנתינו ד"ה ואם ניסת) - ת"ק דמשנתינו ודהיינו הג' גיטין הנ"ל אינה כר"מ, דלר"מ הולד ממזר, וואינה מגורשת כלל עכ"פ כשאין בו שני עדים. דס"ל עידי חתימה כרתי, וכאן אין עידי חתימה, וגם אינה כרבי אלעזר (י"ג אליעזר - עיין בגליון שעל הגמ'), דס"ל עידי מסירה כרתי, שהרי בסיפא רבי אלעזר חולק על ת"ק, ולמאן דמוקי דמתניתין כר"מ איכא רק ב' שיטות, ושצ"ל שר"מ מודה שבג' גיטין אלו בדיעבד כשר, וואע"ג דס"ל "כל המשנה וכו' הולד ממזר", דכך היה המטבע שלא יפסל הולד בשלשת גיטין אלו - תוס' לעיל דף ג' ד"ה שלשה, ואף בכת"י ואין עליו עדים, הואיל וכתב ידו כמאה עדים דמי.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה שלשה) - דמטעם של רש"י שכתב ידו כמאה עדים דמי, י"ל שאין הכרח לומר שתנא דמשנתינו הוא שיטה שלישית, וועיין מה שהקשו התנ"ח שלשה על רש"י. לפי המהרש"א - כוונת תוס' לחלוק רק על מה שרש"י פירש "למאן דלא מוקי ליה בגמ' כר"מ, ושזה שיטה שלישית, אמנם הב"ח בהגהותיו כתב, שמה שכתוב "ולמאן דלא מוקי, וכו'" אינם דברי רש"י, אלא הגה"ה מאוחרת הלקוחה מתוס' לעיל דף ג' ד"ה שלשה.

מסקנת הגמ': שהלכה כר"א דאמר "עידי מסירה כרתי", ווע"ע בתשובה הבאה.

הלכה :

בשו"ע (אהע"ז סי' קל סעי' כ') נפסק: נתן לה הגט בינו לבינה ואפילו בעד אחד אינו גט, בד"א כשהיה הגט בכתב יד הסופר, אבל אם כתב הגט בכתב ידו וחתם עד א' ונתנו לה ה"ז גט פסול ופוסל לכהונה, ובסי' קכז סעי' א', נפסק: צריך לכתוב זמן בגט, ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן לא תנשא, ואם נשאת לא תצא אפי' אין לה בנים. ובסי' קלג סעי' א' נפסק: צריך שיהא שני עדים כשרים בשנת ספירת הגט, וכשימסור לה הגט בפני שניהם ביחד, וכן צריך להחזית עליו עדים לכתחילה, אבל בדיעבד אם לא היו אלא עידי חתימה ומסרו בינו לבינה כשר, וכן אם היו עידי מסירה ולא היו בו עידי חתימה כשר, וי"א שאם נודע שניתן לה בלא עידי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מסירה אנ"פ שעדים חתומים בו פסול, ומיהו כשרואין אותו חתום תולין שבדאי נמסר בעידי מסירה. וברמב"ם (פ"א מגירושין הל' טו) נפסק: ואנ"פ שהעדים בתוכו נותנים לה בפני שנים, בין בפני אותן עדים החתומים עליו בין בפני שנים אחרים, שעיקר הגירושין בעידי מסירה, ובשו"ע (שם ס' קנ סעי' א') נפסק: וכל גט שאינו פסול אלא מדבריהם להנשא בו, לא תנשא בו לכתחילה, ואם נשאת אפי' לא נבעלה לא תצא, והולד כשר וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה.

ב. גמ' ישן

לכתחילה פסול מלגרש בו, ואם נתגרשה יכולה לכתחילה להנשא על ידו, ונהיינו כב"ה וכהאיכא דאמרי בגמ' לעיל דף עט: וע"ע במש"כ לעיל פרק שמיני תשובה יז.

ג. גמ' קרח או כשכתב לשם מלכות שאינה הוגנת

תצא מהשני.

לפי ר"מ - הולד ממזר, דכל המשנה ממטבע שטבעו בו חכמים הולד ממזר.

ולפי רבנן - אין הולד ממזר, ומבואר בתוס' (דף פו: ד"ה יש לה): דבשלוש מלכות לרבנן כיון שהולד כשר, ה"ה כשיש לה בנים לא תצא. ודיני גט קרח - עיין לעיל סוף פרק ח', ובמש"כ שם תשובה כה, דיני גט שכתבו לשם מלכות שאינה הוגנת - עיין מש"כ לעיל פרק ח' תשובה יח, דין ב', אופ"י.

ד. המביא גמ' ממדינת הים ולא אמר "כפ"נ וכפ"נ" ונשאת

תצא, לפי ר"מ - הולד ממזר, ולפי רבנן - אין הולד ממזר.

כיצד יעשה: יטלנו הימנה, ויחזור ויתננה לה בפני שנים, ויאמר בפ"נ וכפ"נ, ומבואר בתוס' (ד"ה מניינא): דתקנה זו היא אפי' לפי ר"מ, שאפי' לכתחילה יכולה לינשא בו ע"י תקנה זו, ונע"ע לעיל דף ה: תוד"ה יטלנו, ובמש"כ שם תשר יז.

יג. האם עידי מסירה כרתי או חתימה כרתי, בגיטין ובשאר שטרות, מה דינו של שטר שנמסר בלא שחתומים בו עדים לענין לגבות ממשועבדים, ומה פסקה הגמ' להלכה? דף פו:

תשובה:

לפי ר"מ - עידי חתימה כרתי, ולכן שטר שנמסר בעדים בלא חתימת ב' עדים אינו גובה ממשועבדים.

ולפי ר"א - עידי מסירה כרתי, וגובים ממשועבדים אף כשלא חתומים עליו עידי חתימה, ודאין העדים חותמים על הגט אלא רק מפני תיקון העולם, כנ"ל דף לו. ובמש"כ לעיל פרק ד' תשר טז, ובמש"כ בתשר' בתשובה קודמת תחילת דין א'.

שיטת שמואל: הלכה כר"א אף בשאר שטרות.

ולשיטת רב: הלכה כר"א רק בגיטין, ופירש"י (ד"ה והלכה): דאפי' פסול דרבנן ליכא, אבל בשאר שטרות הלכה כר"מ, ופירש"י (שם): דכתיב בהן "וכתוב בספר וחתום", ושמואל ס"ל שפסוק זה הוא רק עצה טובה קמ"ל, ומבואר בגמ': שלפי ר"מ דסבר עידי חתימה כרתי, אם מסרו לה בפני ב' עדים בלא שחתומים עליו עידי חתימה אפי' ריח הגט אין בו, דהיינו שאינה פסולה לכהונה להחמיר, ונע"ע לעיל דף ג: ד"ה גובה, ובמש"כ לעיל פרק א' תשובה יג, דיני ג-ה'.

הלכה:

בשו"ע (ח"מ ס' מ' סעי' ב'), נפסק: לזה שכתב בכ"י והעיד בו עדים ונתנו למלוה ה"ז שטר כשר, וכן אם כתב שטר אנ"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים ה"ז מלוה בשטר, והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם, ויש מהגאונים שחזרו שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם "חתמו והעידו שנמסר בפניכם". ובס' נא סעי' ז', נפסק: שטר שנמסר בפני שני עדים גובין בו ממשעבדי אנ"פ שהם (אינן) חתומין בו, ומ"מ אם נמצאו עידי חתימתו פסולים ואפי' עד אחד מהם פסול, השטר פסול אנ"פ שנמסר בפני עדים כשרים, מפני שהוא מזויף מתוכו.

יד. מה הדין בשנים ששלחו ב' גיטין שוין ונתערבו, ומדוע? דף פו:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

לפי ר"מ - נותן שניהם לזו ושניהם לזו, דהואיל והוחתם הגט לשם אחת מהם, הוי כשר ליתנה לה גם אם במסירה לא מוכח לשם מי נכתב, ופירש"י (ד"ה דלא): שהרי כל גיטין נמי משחתמו העדים אינן יודעים למי ינתן, ולפי שיטת התוס' סוטה דף יח. ד"ה כתבה - אם נתן לאשתו ב' גיטין בבת אחת אינה מגורשת, ד"ספר" אחד אמר רחמנא ולא שנים שלשה ספרים, ובדרכי משה סי' קכט אות כב, כתב: דהוי פסול דאורייתא, מטעם שאין ברירה, והרמ"א בתשו' פד, כתב: שלפי תוס' אם נתנם בזה אחר זה מגורשת, ובכס"מ פ"ח מגירושין הל' יד, כתב: שהרמב"ם חולק על תוס' ומכשיר גם כשנתן בבת אחת, ויתכן וסובר שרק לרבי יוסי שדורש את המילה "ספר" יש חסרון של נתינת ב' גיטין כאחד, ושלפי רבנן - כשר.

לפי ר' ירמיה אליבא דר"א הסובר עידי מסירה ברתי - הגט אינו כשר ליתנו לה, כיון שחסר במסירה לשמה.

ולפי אב"י - גם לפי ר"א הגט כשר ליתנו לה בעידי מסירה, דרק הכתיבה צריכה להיות לשמה ולא הנתינה, ואם אבד אחד מהגיטין - לכו"ע השני בטל, ופירש"י: דלא ידעינן לשם מי הגט נכתב, ולפי הר"ן על הר"ף, והריטב"א - אם עבר ונתן, הרי היא ספק מגורשת, וכן נפסק בשו"ע, והתפארת יעקב דייק מלשון הרמב"ם "בטל", שבטל לגמרי, משום שנתבטלה השליחות, הואיל ולא נעשה שליח לתת גט מספק.

הלכה :

בשו"ע (אה"ע"ז סי' קלב סעי' ג) נפסק: שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים, ושלחו ב' גיטין ונתערבו זה בזה, נותן שניהם לזו ושניהם לזו בעידי מסירה, ואם נאבד א' מהם לא ינתן הגט הנשאר לא לזו ולא לזו, ואם ניתן לאחת מהם או לשתייהן ה"ז ספק גירושין.

טו. מה הדין כשחמשה כתבו גט אחד לחמש נשותיהן, האם הגט כשר, ומדוע? דף פו: פז.

תשובה :

א. אם כתב זמן אחד לכולם, "ואנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלוני ופלונית", והעדים מלמטה

לכו"ע פסול לכולם, דכתיב "לה" ולא לה ולחברתה, דאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד.

אם אח"כ חזר וכתב פלוני גירש פלונית, ופלוני גירש פלונית, לפי ר"ל - הוי "כלל", וכלן כשרים ותנתן לכל אחת ואחת. ולפי הרשב"א והמ"מ בדעת הרמב"ם - גם רבי יוחנן נוקט שאין כאן חסרון של "לה" ולא לה ולחברתה, ולפי הרשב"א בדעת הר"ף - רבי יוחנן פוסל גט זה, הואיל ומגרש ב' נשים בגט אחד, ועיין בקרבן נתנאל על הרא"ש סי' ח' אות ד'.

ב. אם כתב זמן לכל אחד ואחד והעדים מלמטה

לפי ת"ק דריב"ב (בבביתא דכוותיה דרבי יוחנן) ובין אמר ר"מ (בבביתא דכוותיה דר"ל, וכן משמע דעת רבי יוחנן) - הוי טופס לכל אחד ואחד, ואת שהעדים נקראין עמו כשר, ואפי' כשארין רווח לכל אחד ואחד, מפני שהזמן מפסיקן.

ולפי ת"ק דר"מ (בבביתא דכוותיה דר"ל), ובין לפי ריב"ב (בבביתא דכוותיה דר' יוחנן) - דוקא כשיש רווח לכל אחד ואחד, הוי "טופס לכאור"א", אבל כשאין - כל הגיטין שאין אחריהן רווח כשרים. ולפי ר"ל - הנידון של "הזמן מפסיקן" הוא דוקא כשעירב אותן בתחילה "אנו פלוני ופלוני גירשנו וכו'", אבל לא עירבן בתחילה - בלא זמן לכל אחד גם הוי טופס, כמבואר בדין הבא, ומבואר בגמ': שמדובר שבכל הגיטין כתוב אותו זמן בלא כך הוי "נכתב ביום ונחתם בלילה", וודיעו תלוי במחלוקת תנאים לעיל דף יח.

ג. אם כתב זמן אחד לכולם

1. באופן שכתב "ו"פלוני גירש את פלונית, "ו"פלוני את פלונית וכך הלאה עם ו' החיבור

לפי ר"ל - הוי טופס, עיין דין ב'.

ולפי רבי יוחנן - הוי כלל, עיין דין א'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמודות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. אך אם כתב "פלוני גירש את פלונית, פלוני את פלונית וכו'" בלא ו' החיבור - גם לרבי יוחנן הוי טופס לכל אחד ואחד, וכשר רק הגט שהעדים נקראין עמו.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ד מגירושין ה"ח) ובשו"ע (סי' קל סעי' ט') נפסק: חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהן, אם כתבוהו ב"כלל", כגון שכתבו "בכך בשבת גירש פלוני לפלונית, ופלוני לפלונית", וכן אמר כל אחד מהן לאשתו "ליכי די תהוייין" וכל טופס הגט ושני עדים חותמין מלמטה, הרי זה גט כשר, וינתן לכל אחת מהן בעידי מסירה, ואם אין שם עידי מסירה כלל, כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת, אבל אם כתב "בכך בשבת גירש פלוני לפלונית", והשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר באותה מגילה, וכתב "וביום זה" או "בכך בשבת גירש פלוני לפלונית", והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה, אם ניתנה מגילה זו לכל אחת מהן בעידי מסירה, הרי כולן מגורשות, ואם אין שם עידי מסירה והיתה מגילה זו יוצאת מתחת יד אחת מהן, אם היתה זו שגיטה באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זו מגורשת, ואם היתה המגילה יוצאת מתחת יד אחת מן הראשונות, ה"ז ספק מגורשת, וכל זה עקב "ופלוני ופלונית" וכו', אבל אם כתב כשני, וכן כאמרים "פלוני לפלונית" בלא ו'א, אינו כשר רק האמון.

טז. מה הדין בב' גיטין שכתבן זה בצד זה, ומדוע: (א) כשעל הראשון חתום "ראובן" ועל השני חתום "בן יעקב עד", וכמו כן חתם העד שני. (ב) כשכתב "ראובן בן" תחת הגט הראשון, ו"יעקב" תחת השני. (ג) כשב' עדים עבריים באים מתחת זה לתחת זה, ואחריהם עוד ב' עדים יוניס באים מתחת זה לתחת זה. (ד) עד אחד עברי ועד אחד יוני, ועוד עד אחד עברי ועד אחד יוני, באים מתחת זה לתחת זה: דף פז. פז:

תשובה :

א. אם ב' העדים זה תחת זה, כאופן שכתב "ראובן" תחת הגט הראשון, ו"בן יעקב עד" תחת הגט השני, וכמו כן העד השני תחתיו

שני הגיטין כשרים, הואיל ולכל גט יש ב' עדים דזה מתכשר ב"ראובן", וזה ב"בן יעקב עד", ומבואר בתוס' (ד"ה וליתכשר): דאף שבגט הראשון חתם "ראובן" בלי "עד", מ"מ כיון שכתב אחריו "בן יעקב עד", הוי כאילו כתב בהדיא "ראובן עד", ונכ' בתוס' הרא"ש: שה"ה כשחבירו חתם אחריו "בן פלוני עד", ולפי"ז "ראובן" לבד פסול, ויש מכשירים גם כשכתב רק "ראובן" בלא שום תוספת - מאירי, ועיין בפי"מ להרמב"ם, וברש"ש מש"כ בהג'.

ב. אם כתב "ראובן בן" תחת הגט הראשון

1. ו"יעקב" תחת השני - הראשון כשר והשני פסול, דהואיל ולא כתוב ביה "עד", מתפרשת החתימה "ראובן בנו של יעקב".

2. ואם כתוב "יעקב עד" - שניהם כשרים.

לפי רש"י (ד"ה וניתכשר האי) - הראשון כשר מפני שמשמע "אני בנו של ראובן".

ולפי תוס' (ד"ה וליתכשר האי בראובן בן) - זהו מפני שהוי חתימת ראובן בעצמו, עיי"ש.

3. אם מכירים שהמילים "יעקב עד" אינם בכתב יד של יעקב - רק הראשון כשר, ועיין בתוד"ה דידיעיןן.

הלכה :

בשו"ע (אה"ע"ז סי' קל סעי' ח') נפסק: כתב שני גיטין בב' דפין במגילה אחת זה אצל זה והעדים מתחת זה לתחת זה, ששם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני, וכן העד הג' תחתיו, את ששמות העדים חתומים תחתיו כשר, ואם כתב "ראובן בן" תחת הראשון ו"יעקב עד" תחת השני, השני פסול, "ואם כתב "ראובן" תחת הראשון "ובן יעקב עד" תחת השני, אף השני כשר, ולא נמכר, נעדים ליד אותם שאין עליו עדים כשר דליעבד, להא לא גרע מאלו לא היו עליו עדים כלל. ובסעי' יב, נפסק: אבל כתב "יוסף" לבד ולא כתב "גד" פסול, וכ"פ אם כתב "בן פלוני" ולא כתב "עד" לפסול. (הרי"ף והרמב"ם מביאים רק את דין המשנה ולא את הדינים שבגמ' - עיין לח"מ, וע"ע בב"ש ס"ק ס"א).

ג. אם ב' עדים עבריים באים מתחת זה לתחת זה, [מתחת גט הימין לתחת גט השמאל - רש"י ד"ה עד] ושנים

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה

רש"י (במשנתנו) מפרש: שהיונים מקדימים שם האב לשם עצמם, ואך יש מפרשים – והוא דעת הרמב"ם בפיה"מ – שיונים אין כותבין בדרך העברים מצד ימין לצד שמאל אלא משמאל לימין. נמצא כל שחתום בשיטה אחת בלשון עברי וכתב אחריו אחר בכתב יונית, ששמו של אביו של עד יוני תחתיו של עד עצמו של עברי, ושם עד עצמו של יוני תחתיו של שם אביו של עברי, ושני הפירושים אחד הוא – מאירי, ועיין רש"ש.

לפי סתמא דמשנתנו - השני פסול, דחוששין ש"גונדלית חתום", רש"י (ד"ה ותנא דידן) מפרש: שהיונים חתמו לא כמנהגם אלא כסדר שחתם העד העברי, והוי כל העדים חתומים רק על הגט הראשון.

ולפי תני זעירי - לא חוששין ל"גונדלית", ושני הגיטין כשרים.

ד. **עד אחד עברי ועד אחד יוני, ועד אחד עברי ועד אחד יוני, באים מתחת זה לתחת זה**

לפי סתמא דמשנתנו - שניהם פסולים, דחוששין לגונדלית.

ולפי תני זעירי - שניהם כשרים, דלא חוששין לגונדלית.

יז. גט שהעדים חתמו את חתימתם רחוק מן הכתב, האם כשר הוא, ומדוע? דף פז:

תשובה :

1. כשהרחיק את העדים מן הכתב מלא שני שיטין - פסול.

2. ואם כשמילאם בעדים קרובים - כשר. ולפי הרמב"ם פ"א מגירושין ה"ח – אם מסר הגט בעדים כשר אף שהעדים מרוחקים, דעיקר הגירושין בעידי מסירה, והראב"ד מצדד להחמיר בזה, דיש לחשוש שמא יסמכו על עידי חתימה, והב"י הביא את המרדכי שפוסל בזה, עיי"ש.

הלכה :

בשור"ע (אה"ע"ז סי' קל סעי' א') נפסק: צריך שיחתמו שני עדים כשרים זה תחת זה למטה משיטה אחרונה של גט, ולא יניחו כדי אור שני שיטין בין שיטה אחרונה וחתומתה, ואם הניחו – הגט פסול, ויש חולקין ומכשירין ע"י עידי מסירה, ואם חתם העד אחרון תחילה ולאח"כ חתם הראשון כשר, אע"פ דמתחילה היה השני חתום שני שיטות מן הגט, ומ"מ לכתחילה לא יעשו, כ"יט אומריס", ובחור"מ סי' מה סעיף יד, נפסק: היו העדים מרוחקין מהכתב יתר על שני שיטין, והיה הריחוק שבין הכתב והעדים מלא מעדים פסולים או קרובים. ה"ז כשר, שהרי אינו יכול להזדייף.

יח. גט שמקצתו נכתב בימין הדף ומקצתו בשמאל הדף, והעדים מלמטה, האם כשר, ומדוע? דף פז: פח.

תשובה :

1. אם ניכר שהכל גט אחד בלא שנחתך, כגון ע"י "מתחתא דמגילתא" ואין ריח של קלף חלק בתחתית הדף הראשון [ועיין רש"י ד"ה רב] - הגט כשר.

2. אם באופן שיש ריח מלמעלה ולמטה, ומוכח שלכך נתכוין הסופר שישלים בדף השני, לפי שיטת רש"י (ה"ל) - גם בזה לכו"ע כשר, ורב אשי לא חולק על התירוץ הראשון של הגמ', וכן סובר הריטב"א, ולפי המ"מ בדעת הרי"ף, הרמב"ם, והשור"ע – רב אשי פוסל גט זה, וע"ע בב"ש ס"ק ז', ובט"ז ס"ק ה'.

3. ואם לא ניכר - הגט לא כשר, דחיישינן שמא שני גיטין היו, ונחתך מקצת זה בסוף הדף, ומקצת השני בראש הדף, ודינו – עיין ברמב"ם ובשור"ע המזבאים בסמוך.]

4. ואם באופן שכתוב "הרי את" מלמטה, ו"מותרת" מלמעלה, ויש ריח מלמעלה ולמטה – תנוד"ה כולין, לפי תירוץ א' בגמ' - הגט כשר, דכולי האי לא חוששין שהבעל התחרט מלגרשה לפני שהסופר כתב "מותרת", ולכאורה לפי תירוץ של רב אשי אין הכרח לחדש שלא חוששין לכולי האי, וס"ל שחוששין שהבעל התחרט מלגרש.]

לפי רש"י - אם הבעל התחרט אין יכול להמשיך לכותבו, 1. דכיון שביטלו שוב אינו יכול לגרש בו,

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

2. מפני שהו"ל נכתב ביום ונחתם לאחר זמן.

ולפי התוס' אם ביטלו הדין תלוי במחלוקת האמוראים, אם יכול לחזור ולגרש בו, שלפי ר"נ כשר, ושצ"ל שרש"י סובר, שכאן שביטלו באמצע הכתיבה אפי' ר"נ יודה שלא יכול לחזור ולגרש בו, וכן אינו דומה לנכתב ביום ונחתם לאחר זמן, כי העדים ודאי יזהרו מלחתום על שטר מוקדם, ולבן בפרשים: שהתחרט היינו שכתב לשם אחר ששמותיהן שוין, ורק אליבא דר"א דלא ס"ל שצריך שיהא מוכח בתוכו, א"נ כר"מ, ובאופן שהתחרט קודם שכתב שם האיש והאשה, והרשב"א בדף ב: אליבא דרש"י כתב: שאף לר"מ לא בעינן מוכח מתוכו – עיין מש"כ לעיל פרק א' תשובה ר'.

הלכה:

בשר"ע (אה"ע"ז סי' קל סעי' ז') נפסק: שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה בסוף הדף שני כשר, והוא שיהיה במגילה שניכר שלא נחתך ושלכך נתכוין הסופר שישלים בדף השני, אבל אם אינו ניכר שנמסר בעדים ה"ז ספק מגורשת, שמא שני גיטין היו ונחתך מקצת זה בסוף הדף ומקצת השני בראש הדף, מיהו אם יש עדים שגט אחד היה מתחלה ונמסר לה בעדים כשר. דקק פני עורות ביחד ע"י דקק וכתב עליהם גט פסול מספק.

יט. כתב סופר ועד אחד או חתם סופר ועד אחד האם כשר, מדוע, ומה פסקו תוס' להלכה? דף פח.

תשובה:

חתם סופר ועד אחד, לפי ר' ירמיה - הדין תלוי במחלוקת רבי יוסי ור"מ, דלרבי יוסי דאמר "מילי לא מימסרי לשליח" כשר, דלא חיישינן שהסופר יחתום בלא ציווי הבעל, ובשאר שטרות בלא ציווי עושה השטר.

וביבואר בתוס' (ד"ה אמר רבי ירמיה): דמכאן משמע שהלכה כר' ירמיה, שחתם סופר ועד - כשר, ושכתב סופר ועד - פסול, אפי' בסופר מובהק, ולכאורה זה כשיטה אחת בתוס' לעיל דף פו. ד"ה אמר רב - עיי"ש, ובמש"כ לעיל תשובה יב, דין א"י, ודלא כשמואל דהכשיר כתב סופר ועד, אפי' לכתחילה ואף בגיטין, וסיימו: דיש לסמוך להלכה להכשיר חתם סופר ועד כר' ירמיה רק בשאר שטרות אבל לא בגיטין, דבגיטין אנו סוברים כהאמוראים שפסקו שב"אומר אמרו" הלכה כר"מ שמכשיר, ודלא כרבי יוסי - עיין מש"כ לעיל פרק ר' תשובה כא דינים א-ד"י, וא"כ יכול לצאת תקלה, עיי"ש.

הלכה:

בשר"ע (שם סעי' יח) נפסק: שיש לזהר שלא יחתום הסופר לעד מפני שיש פוסלין.

כו. כתב חניכתו וחניכתה, האם הגט כשר? דף פז: פח.

תשובה:

דין חניכתו וחניכתה - עיין בדף פח. תוד"ה וכו', ובמש"כ לעיל על פרק ד' תשו' יא דין ד'.

כא. גט מעושה בישראל או בעובדי כוכבים, כדין ושלא כדין, האם פסול הוא מלהתירה לינשא פסול, האם פוסל לכהונה, ומדוע? דף פח:

תשובה:

א. גט מעושה בישראל

- 1. אם מעושה כדין - כשר, רש"י (ד"ה כדין) כותב:** שהיינו באלו שאמרין בהם "יוציא ויתן כתובה" או שהיתה אסורה לו - ולפי הרשב"ם בב"ב דף מז: ד"ה דילמא - זהו משום שגמר בליבו בלב שלם לגרשה מחמת המצוה שיש בזה, וכן הוא לפי הרמב"ם, אבל לפי התוס' שם ד"ה אילימא - זהו משום שאגב האונס הוא גומר בדעתו להסכים למעשה זה.
- 2. ואם שלא כדין - הגט פסול להתירה להנשא,** ונבטל מן התורה - עיין לח"מ על הרמב"ם פ"ב מגירושין הל' ב', ובב"ש סי' קלד ס"ק יג', ואעפ"כ פוסל אותה לכהונה, ונאע"פ שאמר "רוצה אני", מ"מ כיון שלא כדין עישו אותו, ואין כאן מצוה לשמוע בקול דברי חכמים, לא גמר ויהיב בכל לב, ופוסל לכהונה משום ריח הגט.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ומחורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' קלד סעי' ה') נפסק: הא דאינו גט כשהוא אנוס, ה"מ כשמסר מודעא, אבל אם לא מסר מודעא אם אנסוהו שלא כדין פסול, ובדין היינו כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה, ואנסוהו ב"ד עד שהוציא הוי גט, ומצוה על כל ב"ד שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש לבטל המודעא, ובסעי' ז', נפסק: אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין, ואמר "רוצה אני" וגם ביטל המודעא או לא מסרה - פסול, ואעפ"כ פסלה מן הכהונה.

ב. גמ מעושה בעובדי כוכבים כדין

פסול ופוסל לכהונה, לפי רב משרשיא - הגט פוסל לכהונה, הואיל ומדאורייתא בני עישוי ניהו, ואעפ"כ מדרבנן הגט פסול, כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו"ם, ומפקעת עצמה מיד בעלה.

הגמ' בסוגיין אומרת: שרב משרשיא בדותא הוא, והגט אינו פסול מדאורייתא, ורק מדרבנן פוסל לכהונה, כדי שלא יחליפו ויאמרו "שעישוי של ישראל כדין לא הוי גט", ולפי פשוטות הגמ' בב"ב דף מז: - הלכה כרב משרשיא, דלא כמסקנת סוגייתנו, המאירי בסוגיין והרמב"ן בב"ב סוברים כמסקנת סוגייתנו שאין הלכה כרב משרשיא, ולפי הכס"מ והלח"מ בדעת הרמב"ם - הלכה כרב משרשיא, ניי"ש, ולפי היש"ש סי' כז - אף לפי הרמב"ם - הגט פסול מן התורה, והב"ש ס"ק יג, כותב: שגם לפי השור"ע כן, ובדיעבד אם נתקדשה לאחר, טובר הר"ן: שאין צריך בגט מהשני, ולפי הב"ש, שם - צריכה גט, ולפי הט"ז ס"ק יט - הוי ספק.

אם כשהעובדי כוכבים אמרו לו "עשה מה שישאל אומרים לך", לפי שיטת התוס' (ד"ה ובעובדי) - הגט כשר, כיון שהעישוי הוא ע"פ ישראל כדין, וכן פוסקים הרשב"א, הרמב"ם, והטור"ם, וסובר הרמ"ה: שזהו דוקא כשהגוי אמר בפירוש "עשה מה שישאל אומרים לך", ולפי התוס' בב"ב שם ד"ה גט, בשם י"מ - הגט פסול גם באופן שהגוי אמר לו כן, ותוס' שם חולקים עליהם, וסוברים כמו שכתבו בסוגיין.

ג. גמ מעושה בעובדי כוכבים שלא כדין

אפי' ריח הגט אין בו.

לפי רב משרשיא - הגמ' נשארת בתמיהה מדוע אינו פוסלה לכהונה מדרבנן.

ולבן הגמ' מסיקה: דלא גזרינן שלא כדין אטו כדין דישראל, משום דלא מיחלף, וכן לא גזרינן אטו שלא כדין דישראל, משום דגזירה לגזירה היא.

הלכה :

בשור"ע (שם סעי' ח') נפסק: אנסוהו כותים לגרש, אם הוא חייב לגרשה מן הדין פסול, ואעפ"כ פסלה מהכהונה, ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין, אפי' ריח הגט אין בו, ולא נפסלה מהכהונה, ואפילו אם קבל מעות על נתינת הגט, לא אמרינן משום זה נתלכא. עוד מבואר בשור"ע (שם סעי' ט'): אם דחקו אותו בית דין של ישראל על ידי כותים, והיו הכותים מכין אותו ואומרים "עשה מה שישאל אומרים לך", דינו כאנסוהו ישראל.

כב. האם מותר, ומדוע? א) לדון בפני עובדי כוכבים הדנים כדיני ישראל. ב) לדון לפני ב"ד של הדיוטות, שיכופו את הבעל לגרש אשתו או לדון דיני ממונות והלואות, או לדון דיני גזילות או חבלות, או גזילות שט"י חבלות, או לקבל גריס, ואף כשאין מומחין בל"י. ג) לדון בפני אשה. דף פח:

תשובה :

א. בפני ב"ד של עובדי כוכבים

אסור לדון אפי' שדיניהם כדיני ישראל, שנאמר "לפניהם" ולא לפני עובדי כוכבים.

הלכה :

בשור"ע (ח"מ סי' כו סעי' א') נפסק: אסור לדון בפני דיני עכו"ם ובערכאות שלהם, (פי' מושב קבוע לשרים לדון בו), אפי' בדין שדנים כדיני ישראל, ואפי' נתצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור, וכל הבא לידון בפניהם, הרי זה רשע, וכאלו חירף וגידף והרים יד בתורת מרע"ה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב. לפני בי"ד של הדיומות

אסור לדון

1. **לכוף להוציא אשתו ודיני ממונות והלואות ובדבר שכיח** - מותר להם לכוף את האיש שיוציא את אשתו בדין, כמו שמותר להם לדון דיני ממונות והלואות משום "שליחותייהו קא עבדינן" ורק מפני שזה שכיח.

2. **בדבר שלא שכיח כגזילות וחבלות** - לא אמרינן "שליחותייהו קא עבדינן".

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה אי הכי) - כל גזילה נקראת לא שכיח, ואעפ"כ יתכן לדון גזילות וחבלות באופן שאמר "אקבעו לי דינא לארץ ישראל", ובתוס' בב"ק דף פד: ד"ה א"נ כתבו גם באופן שאם תפסו.

ולפי תירוץ השני - גזילות בלא חבלות הוי שכיח ודנין אותו בבבל, ורק גזילות ע"י חבלות לא שכיח ואין דנים אותו בבבל.

3. **לקבל גרים** - בתוס' (ד"ה במילתא דלא שכיחי) מבואר: שקבלת גרים צריך ג' מומחין, ואעפ"כ אנו מקבלים גרים, משום דחשיב "שכיח" ואמרינן "שליחותייהו קא עבדינן", עוד הוסיפו: שגם כיום שאין מומחים באר"י אמרינן "שליחותייהו קא עבדינן", משום ששליחותן של ראשונים אנו עושים.

הלכה:

בשו"ע (ה"מ סי' א' סעי' א') נפסק: בזמן הזה דינים הדיינים דיני הודאות והלואות, וכתובות אשה, וירושות, ומתנות, ומזיק ממון חבירו, שהם הדברים המצויין תמיד ויש בהם חסרון כ"ס, אבל דברים שאינם מצויים אע"פ שיש בהם חסרון כ"ס, כגון בהמה שחבלה בחבירתה או דברים שאין בהם חסרון כ"ס אע"פ שהם מצויים, כגון תשלומי כפל, וכן כל הקנסות שקנסו חכמים כתוקע לחבירו, (פי' שתוקע בקול באוזנו ומבעיתו), וכשסותר את חבורו, (פי' מכה בידו על הלחץ), וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק או שמשלם חצי נזק, אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בא"י.

ג. לפני אשה

לפי התירוץ הראשון בתוס' (ד"ה ולא לפני הדיוטות) - מותר לדון, אף שפסולה להעיד.

ולפי תירוץ השני - פסולה לדון כמו שפסולה להעיד, ושכן איתא בירושלמי, ומה שדבורה שפטה את ישראל, י"ל שהיתה מלמדת דינים בלא לדון או ש"ל שקיבלו אותה עליהם משום שכינה.

כג. **האם חוששין, ומדוע? א) לקול שיצא על אשה נשואה "שנתגרשה". ב) במי שהיא בחזקת פנויה שיצא עליה קול בלא אמתלא "שנתקדשה". ג) לקול בלא אמתלא שיצא על אשה "שם מזנה בעיר". ד) לקול "שהקדיש פלוני נכסיו או הפקירם". ה) לקול שיצא על פנויה "שנתקדשה לאחד מבניו של פלוני", ולא היו אומרים לאיזה מהם. ו) לקול שיצא שנתקדשה לפלוני, ובא שני וקידשה לפנינו. ז) לקול על גט שהוא פסול, ונתנו גט שני מפני הלעז, לענין להמתין ג' חודשים מנתינת גט שני.**

דף פח: פט:

תשובה:

א. יצא קול על אשה נשואה "שנתגרשה"

1. **אם הקול בתר נישואין** - לכו"ע אין חוששין לו כלל וכלל, ופירש"י (ד"ה והאמר): שזהו דוקא באופן שלא יצא הקול קודם נישואין, ודאם יצא קודם נישואין - הדין תלוי במחלוקת שבין ר"מ ר"ע ורבי יוחנן בן נורי לקמן דין ג'.

2. אם יצא הקול אחר האירוסין

לפי רב אשי (בדף פט:) - חוששין.

ולפי רב הביבא - לא חוששין, והגמ' אומרת שכן הילכתא. [ברמב"ם פ"י מגירושין הל' כ', ובשו"ע סי' ו' סעי' ג', וסי' מו סעי' ח', נפסק: כדעת רב חביבא, שלא חוששין לקול בתר נישואין או אירוסין. ולקמן דין ו' מובא אופנים נוספים של קול בתר נישואין.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ואם חוששין להם, עיי"ש.

ב. יצא קול בלא אמתלא [פי' דבר השובר את הקול - רש"י במשנה ד"ה ובלבד, ועיין בתשובה הבאה דין ב']

1. על אשה פנויה "שנתקדשה" - חוששין לקול.

רב אשי אומר: שזה דוקא אם הקול הוחזק בבי"ד, אבל אם לא איתחזיק בבי"ד לא חוששין לקול כלל, [הוחזק היינו: שבדקו בי"ד אחריו שלא תהא שמיעת קול הברה - רש"י דף פט: ד"ה דלא. עיין עוד בר"ן בשם הרמב"ן מש"כ בזה. מהו "קול שאינו הברה" - עיין בתשובה הבאה, דין א'].

2. אם יצא עליה קול בלא אמתלא "שגם נתגרשה" - הרי זו מגורשת, מפני שקול ושוברו עמו, וולכן אסורה לכהונה, וכן נפסק בשו"ע, רש"י מפרש: שזהו אף שהקול שנתגרשה יצא אחרי הקול שנתקדשה, וכן שיטת הרמב"ם, ובס"ז ס"ק ו', כתב: שכן דעת השו"ע, אבל הראב"ד בהשגות חולק וסובר: שצריך ששני הקולות יצאו יחד, וע"ע ברשב"א, ר"ן, ומ"מ.

3. ואם יצא הקול עם אמתלא, לדוגמא: שקידשה או גירשה על תנאי או שזרק לה קידושין או גט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה - אין חוששין לקול, [פרטי הדינים וההלכה בזה עיין בתשובה הבאה].

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מגירושין הל' כ') נפסק: אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת, והוחזק הקול בבי"ד, שהרי היא מקודשת בספק, כמו שבארנו, ואח"כ יצא עליה קול שנתגרשה מאותן הקידושין, הרי זו מגורשת, שקול אסרה וקול התירה, ובהשגות הראב"ד, כתב: לא נראה כן בגמ' אלא כשיצאו ב' הקולות יחד, מפני שהוא קול ושוברו עמו.

בשו"ע (אה"ע"ז סי' ר' סעי' ה') נפסק: יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה, חוששין לקול לאוסרה לכהן, ודוקא שיצא הקול בלא אמתלא, אבל אם יצא עם אמתלא, כגון שיצא הקול שקידשה או גירשה על תנאי או שזרק לה קידושין או גט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, אין חוששין לקול. ובסי' מו סעי' ז', נפסק: יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וגירשה, אין חוששין לאוסרה משום הקידושין ואסורה לכהן משום קול הגירושין. [השו"ע פסקו כהראב"ד, שאם יצא קול שנתקדשה ונתגרשה על תנאי, האשה נחשבת כאשת איש, כיון שהגירושין היו על תנאי, אבל לפי הרמב"ן - גם באופן זה האמתלא מבטלת גם את הקול של הקידושין והיא נחשבת לפנויה שמתרת להנשא].

ג. יצא על אשה קול "שם מונה בעיר" בלא אמתלא

לפי ר"מ - תצא.

לפי ר"ע - חוששין לקול, רק משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה.

ולפי רבי יוחנן בן נורי, ובן נוקט רבא - לא חוששין, דאם נחשוש "לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה", [עיין תוד"ה אכלה], והתורה אמרה "על פי שנים עדים וכו' יקום דבר", פי' רק על דבר ברור, ונפ"י שיבואר בתשובה הבאה], ואמרינן שרק פריצותא בעלמא חזו לה, דמה שחוששין לקול זהו רק כשהדברים ניכרים, ולא כשיש קול שזינתה.

רש"י (ד"ה יצא, ובד"ה שם מזנה) מפרש: שמדובר בקול על אשה פנויה, ושמהלוקת התנאים אם נפסלת לכהונה, זהו באופן שיצא קול שנבעלה לעכו"ם או לעבד דפוסלין בביאה, ובפירושו להמשך הגמ' "בעולה אין חוששין לה" מבואר: שנפק"מ גם אם לפוסלה לכה"ג, בין אם אמרו למי נבעלה ובין אם לא אמרו.

ותוס' (ד"ה בעולה) סוברים: שמחלוקתם אף לכהן הדיוט, ואף כשלא אמרו למי נבעלה, דאם היה ידוע שזינתה, ולא ידוע למי - היתה פסולה אף לכהן הדיוט, משום ש"אין אשה בודקת ומזנה", ולכן היתה בחזקת בעולה לפסול, [כגון הנ"ל וכי"ב, והוסיפו גם חייבי כריתות, והם לשיטתם בפרק הבא על יבמות, שהנבעלת לחייבי לאוין כיון דתפסי ביה קידושין, לא נפסלת לכהונה, והרמב"ם חולק, דמכל חייבי לאוין השוין בכל היא נפסלת לכהונה - מהרש"א, עיי"ש], עד שתביא ראיה לדבריה, [ולפי רבינו קרקש בשם רבו - מדובר בקול על אשה נשואה, דיש מקום לומר שהקול יצא רק מפני שראו פריצותא בעלמא, ולפי המאירי - מדובר גם בפנויה וגם בנשואה, שיטת הרמב"ם - עיין בסוף דין זה, וסותר עצמו מפט"ו מאיסור"ב הל' כ', ביישוב שיטתו - עיין ב"ש סי' ר' ס"ק ל', ח"מ ס"ק יד, ובס"ז סי' ד' ס"ק ז'].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עוד מבואר בברייתא: שאם אכלה בשוק או שגירגרה בשוק [פי' הלכה נטוית גרון – רש"י], או הניקה בשוק, והיינו אפי' שבאו עדים והעידו על דברים אלו – כן משמע מרש"י ד"ה פריצותא] - הדין תלוי במחלוקת התנאים ר"מ, ר"ע, וריב"נ הנ"ל.

ובברייתא אחרת מבואר: מי שהיא בחזקת פנויה ויצא עליה קול שהיא נשואה או ארוסה או שנתקדשה ולא אמרו למי, או שמתקדשת היום בעיר אחרת או שהיא ממזרת או שהיא שפחה - אין חוששין לקול, [והיינו עכ"פ לדידן דקיי"ל כרבא שפסק כריב"ן המוזכר בברייתא הקודמת, הנ"ל. לפי רבינו קרקש – אין חוששין לקולות אלו אפי' בקולות ברורים, ולפי הראב"ד על הרי"ף – רק לקול הברה אין חוששין אבל לא לקול ברור].

הלכה :

ברמב"ם (פי"ז מאיסור"ב הל' כ') נפסק: אם יצא עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה. והראב"ד חולק, דאין הבדל בין הקולות, עיי"ש. והשו"ע סי' ו' סעי' ה', הביא רק את שיטת הרמב"ם בשם י"א. עוד נפסק ברמב"ם שם הל' כא: יצא קול על הבתולה שהיא בעולה אין חוששין לה ותנשא לכהן גדול, יצא עליה קול שהיא שפחה אין חוששין לה ותנשא אפילו לכהן, יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה, ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעידי דבר מכווער ומת קודם שיתן לה גט, ה"ז מותרת לכהן שאין אוסרים אשה מאלו אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה.

ד. יצא קול שפלוני הקדיש נכסיו או הפקיר נכסיו

בברייתא מבואר: אין חוששין לקול, לא להוציאם מחזקתו, ולא לאסור נכסיו עליו, [עכ"פ לדידן דקיי"ל כרבא שפסק כרבי יוחנן בן נורי הנ"ל].

הלכה :

ברמב"ם (פי"ז מערכין הל' כ') נפסק: מי שיצא עליו קול שהפקיר את נכסיו או הקדישן או החרימן אין חוששין לו, עד שתהיה שם ראייה ברורה.

ה. יצא קול על פנויה "שנתקדשה לאחד מבניו של פלוני", ולא היו אומרים לאיזה מהם

אפי' למ"ד לא מבטלין קלא [המוזכר בתשובה הבאה דין ב'], כאן מבטלין, כי כשיראו שנישאת לאחר, יאמרו "חכמים עיינו בקידושיה ומצאו שקידושי קטן היו", וכן הדין באם יצא קול שנתקדשה לקטן הנראה כגדול, לפי רש"י (ד"ה עדיין) זהו מפני שע"י מעשיו ניכר שקטן הוא, [פירוש נוסף – עיין ברא"ש סוף סי' יא. בשם הר"ח].

ו. יצא עליה קול "שהיא מקודשת לפלוני", ובא שני וקידשה לפנינו

תצא, ממנו, [ואסורה גם לראשון ולכל אדם] עד שיתברר, וכדלהלן:

1. אם יבואו עדים ויעידו "שקידושי ראשון קידושי הו"

לפי רב הונא - מקודשת לשני, דחיישינן שגירשה ראשון ולכן קיבלה קידושי משני, מדרב המנונא, דאמר חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר "מגורשת אני", דס"ל לרב הונא אליביה, שאף כשלא בפניו נאמנת, ומבואר בתוס' (ד"ה ואידך): דאף לדידיה, שלא בפניו נאמנת רק לחומרא וצריכה גט גם מראשון.

ולפי שמואל - אינה צריכה גט משני, דדברי רב המנונא [באם אין לה מיגו – תוד"ה ואידך], הם רק כשהעזה היתה בפני הבעל, אבל כאן לא היתה העזה בפני הראשון, [והלכתא כרב המנונא לגבי רב הונא, תורי"ד].

2. אם לא יתברר הדבר - אזלינן לחומרא כאילו באו עדים שכן היו קידושי, [ורב הונא מודה לשמואל בזה, וכנ"ל על פי תוד"ה ואידך].

3. אם יבואו עדים ויעידו "שקידושי ראשון לא היו קידושי"

למ"ד לא מבטלין קלא - אזלינן לחומרא.

למ"ד מבטלין קלא - מבטלין את הקול, כיון שהתברר הדבר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושי, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

4. **אם באופן שצריכה גט משניהם**

לפי רב הונא [ור"פ, ואמימר - תוד"ה אף] - מגרש ראשון ונושא שני, [אם ירצה - רש"י ד"ה ונושא שני], אבל לא יגרש שני וישא ראשון, כדי שלא יבואו לומר "מחזיר גרושתו מן האירוסין".

ולפי רב שיננא [רי"ג רב שיננא] בריה דרב אידי - אף מגרש שני ונושא ראשון, עכ"פ אם לא באו עדים שנתקדשה לראשון, [עיין מהרש"א], דמימר אמרי עיינו רבנן בקידושה, [רש"י ד"ה עיינו מפרש: בקידושי שני, ועיין מהרש"א], וקידושי טעות הוה, ומבואר בתוס' (ד"ה אף): שאין הלכה כרב שיננא בריה דרב אידי, וכן נפסק בראשונים ובטוש"ע, וע"ע במאירי].

5. **אם כשיצא קול מזה ומזה, דהיינו שאין עדים שקידשה שני בפנינו קידושי תורה אלא קול יצא שקידש אחר הראשון**

לפי רב פפא - אף זו מגרש ראשון ונושא שני, ולא יגרש שני וישא ראשון, כדי שלא יאמרו שחוזרת לראשון גרושה שנתארסה.

ולפי אמימר - מותרת לשניהם, ופירש"י (ד"ה מותרת לשניהם): שזהו משום ש"ל שאפי' רב הונא מודה בזה שאף מגרש שני ונושא ראשון, וכך הגב' פוסקת להלכה. וכן הוא ברמב"ם ובשו"ע, ואם יצא קול אחר נישואין "שנתקדשה לאחר", והיה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה שנישאת לשני - התוס' (ד"ה והלכתא לא חיישינן) כתבו בשם ר"ת: שא"צ גט מראשון ומותרת לשני, הואיל והוי קול בתר נישואין, ועוד שכשנתקדשה לשני הוי חזקה שאין מעיזה פניה בפניו.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מאישות הל' כו) נפסק: יצא עליה קול "שהיא מקודשת לפלוני", ובא אחר וקידשה בפנינו, בודקין על קידושי ראשון שהם בקול, אם באו עדים ברורים בראיה שהיא מקודשת לראשון, אין קידושי שני כלום, ואם לאו, מגרש ראשון שקידושי בקול, ונושא שני שקידושי ודאי, ואם גירש השני לא יכנסו ראשון, שמה יאמרו "מחזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר", והשו"ע (סי' מו סעי' ה') הוסיף: אם כנסה שני קודם שגירש ראשון, הרי זו אסורה עליו עולמית אף לאחר שגירש ראשון, וברמב"ם שם הל' כז, ובשו"ע שם, סעי' ו', נפסק: יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, ויצא קול אחר כמותו "שהיא מקודשת לאחר", אחד כותב גט ואחד כותב, בין ראשון ובין אחרון.

ז. **יצא על גמ קול שהוא פסול ונתנו גמ שני מפני הלעז, לענין להמתין ג' חדשים מגמ שני**

לפי שיטת ר"ת (דף צ. ד"ה והלכתא מותרת לשניהם) - אינה צריכה להמתין ג' חדשים מזמן גט שני, כיון שהראשון היה כשר, והגט השני אינו אלא מפני חששא דלעז.

ולפי שיטת ר"י (בתוס' שם) - דאעפ"כ צריכה להמתין ג' חדשים מזמן גט שני.

כד. למ"ד [בתשובה הקודמת] שחיישינן לקול רק "בדברים ניכרים", כיצד הוא הקול שהאשה תוחזק בו למקודשת, והאם קול מפי אשה גם הוי קול, האם מבטלין קול, ומה הדין כשיש אמתלא, או "במקום אמתלא", ומדוע?

תשובה :

א. **קול שתוחזק בו, היינו שאינו הברה והוא**

לדעת עולא: כשמעידים שהיו נרות דולקות, ומטות מוצעות, ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה, ואומרות [וי"ג: ואנשים נכנסים ויוצאים ואומרים - תוד"ה עד שישמעו, וע"ע ש], "פלוגית נתקדשה היום".

לדעת רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: כשמעידים שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים "פלוגית נתקדשה היום".

לפי מסקנת הגמ' בדעת ר' אבא א"ר הונא אמר רב: כדי שיאמרו "פלוגי מהיכן שמע מפלוני, ופלוגי מפלוני והלכו להם למדינת הים".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בתוס' (ד"ה עד שמגיעין) מבואר: שמסתמא ר' אבא לא חולק על עולא, אלא שעולא דיבר באופן שיש רגלים לדבר, ולכן לא צריך שיגיע לדבר הברור, ור' אבא דיבר באופן שאין רגלים לדבר, ולכן צריך שיגיע לדבר הברור, ועי"ל דעולא דיבר על קול דקידושין, ור' אבא דיבר בקול השייך גם בגירושין כמו בקידושין.

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מאישות הכ"ב) נפסק: האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני, הרי זו בחזקת מקודשת, [אבל בשו"ע סי' מו סעי' א', נפסק: שהיא בספק מקודשת], אע"פ שאין שם ראייה ברורה, וכל קול שלא הוזקק בבי"ד אין חוששין לו, וכיצד הוא הקול שתוזקק זו בו שהיא מקודשת, כגון שבאו שנים והעידו: שראו הנרות דולקות, מסות ומצעות, ובני אדם נכנסים ויוצאים, ונשים שמחזות לה, ואומרות "נתקדשה פלונית היום". שמעו אותן אומרות "פלונית תתקדש היום" אין חוששין לה, שמא נודמנו "לקדש" ולא נתקדשה, עד שישמענו שנתקדשה, וכן אם באו שנים ואמרו "ראינו כמו שמחזת אירוסין", ושמענו קול הברה, ושמענו מפלוני שמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו, הרי זה קול שמחזיק אותה למקודשת, והרמ"א (סי' מו סעי' ב') הביא: וי"ל ללא הוי קול אלא שקמענו תרי מתרי אבל חד מתרי לא, ואין מושקין לקול אלא כשהוזקק בני"ד, אבל כל זמן שלא הוזקק בני"ד לא, אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה, ואז לא נענין הוזקק בני"ד, ויש לבני"ד לחזור ולקדקק אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות.

ב. קול שאינו מפי הכשרים

לפי רב חסדא - אינו קול, ומבואר בגמ': שכמו"כ קסבר "מבטלין קלא", ופירש"י (ד"ה מפי כשרים): דמזה שמצינו שחכמים הקילו בדבר, מוכח שאם נבדוק ונמצא שהקול אינו מוסמך, מבטלין ומכריזין דלאו קלא הוא, ומנסבינן לה, וכתבו התוס' (ד"ה עד שישמעו): דשמא זהו רק כשאין רגלים לדבר.

ולפי רב ששת - הוי קול, ומבואר בגמ': שכמו"כ סובר "לא מבטלין קלא".

הגמ' אומרת: דבסורא מבטלין קלא, ובנהרדעא אין מבטלין. ונענין מה שכתבנו לעיל פרק ח' תשובה כא. ע"ע ברא"ש סי' יא, ובמש"כ שם בשם רבינו חננאל.

לפי הפירוש הראשון ברש"י (ד"ה מבטלין) - המחלוקת אם מבטלין קלא, היינו כשיוצא קול מפי תינוקות ונשים, "פלוני שמע מפלוני וכו'" וליתנהו דלישיילינהו.

ולפי הפירוש השני ברש"י, וכן סוברים התוס' (שם) - המחלוקת דוקא כשחזרו הפלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו "לא היו דברים מעולם".

הלכה :

ברמ"א (סי' מו סעי' ד') נפסק: נתברר אח"כ שקקר הקול, כגון שכלו העדים שחלו כהן הקידושין ושנתקדשו בפניהם ואומרים "לא היו דברים מעולם", מבטלין קול, וי"ל דכזה"ז אין מבטלין קלא. ונע"ע בלח"מ פ"ט מאישות הל' כב, ובב"ש סי' מו ס"ק ה'.

התוס' (ד"ה עד שישמעו) הביאו גירסא, שלפיה אין גורסין בדברי עולא "ונשים טוות וכו' ואומרות וכו'", אלא "ובני אדם נכנסים ויוצאים וכו'", כדברי רבה בר בר חנה א"ר יוחנן.

לפי גירסא זו - מה שנשים אומרות אינו נחשב לקול, הואיל ואשה אינה כשירה לעדות, [אפי' כשיש רגלים לדבר], וכדברי רב חסדא דאמר "עד שישמעו מפי הכשרים".

אך לפי גירסתינו - הוי קול, ושצ"ל שזהו מפני שיש רגלים לדבר, ודברי רב חסדא דוקא כשאין רגלים לדבר. לענין הלכה - עיין מש"כ בתשובה הקודמת סוף דין ב'.

ג. קול עם אמתלא, [ומהו אמתלא - עיין תשובה קודמת דין ב', ולקמן דינים ד-ר']

לפי רבה בר רב הונא - הוי אמתלא אפי' מכאן ועד עשרה ימים, ורבינו קרקש כתב: שיש שמפרשים, "עשרה ימים" הם דוקא, ויותר מכך אין ממש באמתלא, ויש שמפרשים, שלא דוקא.

ולפי רבה בר בר חנה א"ר יוחנן - דוקא קול שיצא עם דבר השוברו הוי אמתלא, כגון "נתקדשה פלוני בספק", אבל יצא קול ואחר זמן דבר השוברו לא הוי אמתלא, ונע"ע במש"כ לקמן בדין הבא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הלכה :

ברמב"ם (פ"ט מאישות הל' כג), ובשור"ע (סי' מו סעי' ג') נפסק: בד"א שלא היתה שם אמתלא, אבל אם היתה שם אמתלא ושמעו האמתלא כשמעו שנתקדשה לא הוחזקה מקודשת, כיצד היא האמתלא "פלוגית נתקדשה על תנאי" או "קידושי ספק", ובשור"ע פירש: כגון שאומרים: שורק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה, או כשיש להסתפק אם יש בקידושין שור"פ או שהיה קטן, לא הוחזקה, אלא שואלין אותה ופוסקין על דבריה, הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק, ובהל' כד, ובסעי' יד, נפסק: יצא עליה קול "שנתקדשה לפלוני" ולאחר ימים אמרו אמתלא, אם נראין הדברים לבי"ד שהוא כן, סומכין על האמתלא ולא תוחזק מקודשת, ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקידושין, אין חוששין לאמתלא, ובסי' ו' סעי' ה', נפסק: קול עם אמתלה אין חוששין לקול, ודוקא שיצא האמתלא עם הקול מיד, וכ"ל.

ד. במקום אמתלא, [פי' דאין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שם אמתלא – רש"י ד"ה במקום אמתלא]

לפי רב זביד - הוי אמתלא.

ולפי רב פפא - לא הוי אמתלא. [הרי"ף פסק כרב זביד שהרי רבי יוחנן דחה את דברי רבה הנ"ל דין ג', וסוברים הרמב"ן והמאירי: שלפי הרי"ף רב זביד ורב חלוקים ביניהם, עיי"ש, וכן דעת המ"מ בדעת הרמב"ם, ודעת הח"מ והב"ש בדעת השור"ע, אבל לפי הרשב"א – ר"ז לא חולק על רבה, ושכן דעת רש"י, ועיין ב"י וב"ח שכתבו שהטור כהרשב"א ורש"י].

ה. יצא קול שפלוגית נתקדשה לפלוני, ונתברר לאחר זמן שנתקדשה על תנאי "שלא ילך למקום פלוני" והלך

בגמ' מבואר: שלא נקרא אמתלא, הואיל ולא יצא האמתלא בזמן יציאת הקול, ומבואר בתוס' (ד"ה כיון): דמשמע שהיינו רק כרבי יוחנן, והנ"ל דין ג', אבל לפי רבה בר רב הונא - אפ"ל מכאן ועד עשרה ימים הוי אמתלא.

ו. יצא קול על פנויה שנתקדשה באציפתא דתוחלתא

אפ"ל למ"ד לא מבטלין קלא כאן מודה שמבטלין, דאמרין שרבנן עיינו בקידושיה, ומצאו שלא הוה בהו שוה פרוטה. [לפי הרמב"ן וכן נפסק בשור"ע – זהו אפ"ל לא בדקו אם זה שווה פרוטה, וכותב: שלפי הראב"ד – אין מבטלין קול מספק, וכן סובר הב"ש סי' מו ס"ק יא, בדעת הרמב"ם].

כה. מה הדין של אשת איש שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר, ומדוע?

דף פט:

תשובה :

1. אם פשטה ידה בפני בעלה, לפי רב המינוא - נאמנת, משום שיש לה חזקה, שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר "גרשתני".

הלכה :

בשור"ע (אהע"ז סי' יז סעי' ב') נפסק: אשת איש שפשטה ידה וקיבלה קידושין בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני, האשה שאמרה לבעלה בפניו "גרשתני" נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, וי"א דוקא לענין שקיזקין תופסין בה נאמנת ולריכה גט, אבל אינה נאמנת להנשא לאחר או ליטול כתובתה, ויש חולקים, וס"ל לכלל דבר נאמנת, וי"א עוד דבזמן הזה דנפיק חולפא ופריזותא, אינה נאמנת אלא לומר לה לאיתרע חזקה לאינה מעיזה.

2. אם פשטה ידה לא בפני בעלה - עיין במש"כ לעיל תשובה כג דין ו'.

כו. מה דורשים חז"ל מהפסוק "כי מצא בה ערות דבר"?

דף צ.

תשובה :

1. ממה שנאמר "כי מצא בה ערות" למדים: שאם אדם מצא באשתו דבר ערוה יגרשנה.

2. ממה שנאמר "דבר" למדים: שאם מצא בה ערות דבר על פי שני עדים, בי"ד כופין אותו להוציא, [לפי הרשב"א בתשו' ח"א תשו' תקנז – לפי ב"ש יכול לגרשה גם אם מצא בה דברים מכווערים אף שלא זינתה, אבל לפי הירושלמי המובא בתוס' ד"ה מה – זהו דוקא כשיש עדים שזינתה].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ב"ה למידים מזה, גם שיכול לגרשה אף אם הקדיחה תבשילו, מזה שלא נאמר "ערוה בדבר", לפי רש"י (ד"ה הקדיחה) - היינו ששרפה את תבשילו באש או שנתנה עודף מלח במאכל, וולפי המאירי - היינו באשה שאינה משתדלת בצרכי הבית להושיבם על אופניהם, ואינה מתנהגת על פי רצונה, אבל לא כשהקדיחה את תבשילו פעם אחת.

ב"ש חולקים על דרשה זו וסוברים, שאם הקדיחה תבשילו זה לא סיבה לגרשה, ונעין מש"כ לעיל פרק ח' תשובה יז.

3. ממה שנאמר "כי מצא"

ר"ע דורש: שהכוונה או מצא, דהיינו שיכול לגרשה גם אם מצא אחרת נאה הימנה, והפר"ח סי' קיט ס"ק ג', מפרש: שר"ע אינו חולק על ב"ה אלא סובר שגם ב"ה סוברים כן.

וב"ש דורשים: שהרי מצא בה ערות דבר, אבל לא כשמצא אחרת נאה הימנה, וזהו ה"ה בית שמאי מביאים שני פירושים, אם ר"ע יכול לדרוש כב"ה בדרשת "דבר ערוה" שזה שני דברים.

הלכה :

ברמב"ם (פ"י מגירושין הל' כא) ובשו"ע סי' קיט סעי' ג' נפסק: לא יגרש אדם אשתו ראשונה א"כ מצא בה ערות דבר, אבל בלא"ה אמרין "כל המגרש אשתו ראשונה, מזבח מוריד עליו למעוה", ודוקא בימיהם שהיו מגרשין בעל כרחו, אבל אם מגרש מדעתה, מותר, ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אם שניה אם שנאה ישלחנה, וברמב"ם שם הל' כב, ובשו"ע שם סעי' ד', נפסק: אשה רעה בדעותיה, ואינה צנועה כבנות ישראל הכשרות, מצוה לגרשה, שנאמר "יגרש ויצא מדון".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר